This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

A propos de ce livre

Ceci est une copie numérique d'un ouvrage conservé depuis des générations dans les rayonnages d'une bibliothèque avant d'être numérisé avec précaution par Google dans le cadre d'un projet visant à permettre aux internautes de découvrir l'ensemble du patrimoine littéraire mondial en ligne.

Ce livre étant relativement ancien, il n'est plus protégé par la loi sur les droits d'auteur et appartient à présent au domaine public. L'expression "appartenir au domaine public" signifie que le livre en question n'a jamais été soumis aux droits d'auteur ou que ses droits légaux sont arrivés à expiration. Les conditions requises pour qu'un livre tombe dans le domaine public peuvent varier d'un pays à l'autre. Les livres libres de droit sont autant de liens avec le passé. Ils sont les témoins de la richesse de notre histoire, de notre patrimoine culturel et de la connaissance humaine et sont trop souvent difficilement accessibles au public.

Les notes de bas de page et autres annotations en marge du texte présentes dans le volume original sont reprises dans ce fichier, comme un souvenir du long chemin parcouru par l'ouvrage depuis la maison d'édition en passant par la bibliothèque pour finalement se retrouver entre vos mains.

Consignes d'utilisation

Google est fier de travailler en partenariat avec des bibliothèques à la numérisation des ouvrages appartenant au domaine public et de les rendre ainsi accessibles à tous. Ces livres sont en effet la propriété de tous et de toutes et nous sommes tout simplement les gardiens de ce patrimoine. Il s'agit toutefois d'un projet coûteux. Par conséquent et en vue de poursuivre la diffusion de ces ressources inépuisables, nous avons pris les dispositions nécessaires afin de prévenir les éventuels abus auxquels pourraient se livrer des sites marchands tiers, notamment en instaurant des contraintes techniques relatives aux requêtes automatisées.

Nous vous demandons également de:

+ *Ne pas utiliser les fichiers à des fins commerciales* Nous avons conçu le programme Google Recherche de Livres à l'usage des particuliers. Nous vous demandons donc d'utiliser uniquement ces fichiers à des fins personnelles. Ils ne sauraient en effet être employés dans un quelconque but commercial.

+ *Ne pas procéder à des requêtes automatisées* N'envoyez aucune requête automatisée quelle qu'elle soit au système Google. Si vous effectuez des recherches concernant les logiciels de traduction, la reconnaissance optique de caractères ou tout autre domaine nécessitant de disposer d'importantes quantités de texte, n'hésitez pas à nous contacter. Nous encourageons pour la réalisation de ce type de travaux l'utilisation des ouvrages et documents appartenant au domaine public et serions heureux de vous être utile.

+ *Ne pas supprimer l'attribution* Le filigrane Google contenu dans chaque fichier est indispensable pour informer les internautes de notre projet et leur permettre d'accéder à davantage de documents par l'intermédiaire du Programme Google Recherche de Livres. Ne le supprimez en aucun cas.

+ *Rester dans la légalité* Quelle que soit l'utilisation que vous comptez faire des fichiers, n'oubliez pas qu'il est de votre responsabilité de veiller à respecter la loi. Si un ouvrage appartient au domaine public américain, n'en déduisez pas pour autant qu'il en va de même dans les autres pays. La durée légale des droits d'auteur d'un livre varie d'un pays à l'autre. Nous ne sommes donc pas en mesure de répertorier les ouvrages dont l'utilisation est autorisée et ceux dont elle ne l'est pas. Ne croyez pas que le simple fait d'afficher un livre sur Google Recherche de Livres signifie que celui-ci peut être utilisé de quelque façon que ce soit dans le monde entier. La condamnation à laquelle vous vous exposeriez en cas de violation des droits d'auteur peut être sévère.

À propos du service Google Recherche de Livres

En favorisant la recherche et l'accès à un nombre croissant de livres disponibles dans de nombreuses langues, dont le français, Google souhaite contribuer à promouvoir la diversité culturelle grâce à Google Recherche de Livres. En effet, le Programme Google Recherche de Livres permet aux internautes de découvrir le patrimoine littéraire mondial, tout en aidant les auteurs et les éditeurs à élargir leur public. Vous pouvez effectuer des recherches en ligne dans le texte intégral de cet ouvrage à l'adresse `http://books.google.com`

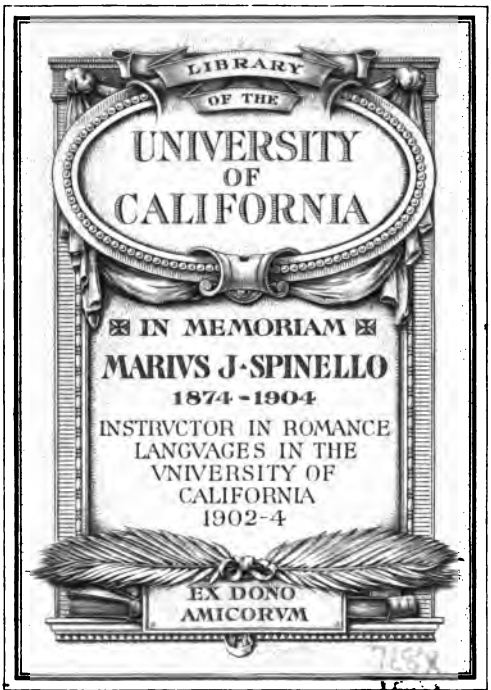
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF
CALIFORNIA
IN MEMORIAM
MARIVS J·SPINELLO
1874-1904
INSTRVCTOR IN ROMANCE
LANGVAGES IN THE
VNIVERSITY OF
CALIFORNIA
1902-4
EX DONO
AMICORVM

15c-1
V1:2

C. CORNELII

TACITI

OPERA.

TOM. I. P. II.

C. CORNELII

TACITI

OPERA

EX RECENSIONE

IOH. AVGVSTI ERNESTI

DENVO CVRAVIT

IER. IAC. OBERLINVS

ARGENTORATENSIS

INSTIT. LITTER. FRANCICI SOCIVS

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

TOMI PRIORIS PARS ALTERA.

LIPSIAE

IN LIBRARIA WEIDMANNIA

CIↃIↃCCCI.

PA 6705
A 2
1801
v. 1:2
MAIN

C. CORNELII TACITI

ANNALIVM

L. XI — XVI.

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSV DIVI AVGVSTI

A N N A L I V M

LIBER VNDECIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Cap. 1—3. *Valerius Aſiaticus a Suilio et Soſibio accuſatus fraude Meſſalinae et Vitellii evertitur, et hilare moritur.* 4. *Somnium ja vitiae cauſſa.* 5. *In perfidiam advocatorum lex Cincia flagitatur.* 6. 7. *Praemiis pro patrocinio modus ponitur a Principe.* 8. *Parthi discordant. Gotarzes pulſus vires reparat.* 9. *Pacem init cum Bardane;* 10. *hic victor a ſuis caeditur.*

11. *Ludi ſaeculares. Domitius Nero deſtinatur imperio.* 12. *Meſſallina Silium deperit.* 13. *Claudius aliud agit. Leges fert. Novas litterarum formas vulgat.* 14. *De litterarum inventoribus.* 15. *Claudius Haruſpices firmat.*

16. *Italicus Rex Cheruſcis petentibus datur.* 17. *mox de eo discordia gentis et bellum.* 18. *Rebellantes Chaucos Corbulo reprimit. Is ſevere agit in milites.* 19. *Friſios componit. Gannaſcum caedit.*

COMMENTARIVS.

Hunc librum ἀκέφαλον eſſe ne moneri quidem neceſſe eſt. Deſunt autem, a fine libri 6. ad huius initium, res geſtae annorum circiter decem. In quibus C. Caligulae principatus in univerſum, et Claudiani imperii primores anni ſex perierunt. Olim adoleſcens contexui Caianam hiſtoriam, et initia Claudii Corneliano exemplo ſtiloque. Diſtuli aut ſprevi edere: poſtea in migrationibus meis, ut alia quaedam, periit mihi hic labor, fraude an caſu, non dicam. LIPS.

Ad-

20. *Ardor eius a Claudio repressus. Fossam inter Mosam et Rhenum ducit. Insignia triumphi ei indulta.* 21. *Sic et Cortio Rufo.* 22. *Nonius perit. De spectaculo gladiatorum et Quaestoribus.*

23. *Galli civitatem plenam adfectant et,* 24. *principe patrocinante,* 25. *impetrant, et primo quidem Aedui. Patricii suppleti. Lustrum conditum.*

26. *Messallina, amore vecors,* 27. *Silio palam nubit.* 28. *Turbantur aulici.* 29. 30. *Narcissus per pellices rem defert.* 31. *Claudius trepidat. Messallina bacchatur;* 32. *preces per Vestalem parat.* 33. *Narcissus Principem nutantem incitat,* 34. *preces amolitur,* 35. 36. *fontium, in his Mnesteris, supplicium urget.* 37. 38. *Messallinam, languente Principe, dein ignaro, caedi curat. Haec gesta annis fere duobus*

C. VALERIO ASIATICO. M. VALERIO MESSALLA, A. VITELLIO, L. VIPSTANO, COSS.

A. V. 800 A. C. 47. 1 Nam Valerium Asiaticum, bis Consulem, fuisse quondam adulterum eius, credidit: pariterque hortis inhians, quos ille, a Lucullo coeptos, insigni magnificentia extollebat, Suilium accusandis utrisque

Adulterum eius.] Poppaeae, ut apparet. LIPS.

Credidit.] Messallina scilicet.

A Lucullo coeptos.] Libri vett. *a Lucullo emptos.* iidem *extollebat*, non, quod Rhenano supponere visum, *excolebat.* Luculliani horti infra saepius nominati: et in Principis res pervenerunt, manseruntque ad aetatem Traiani. De iis quidem Plut. in Luc. c. 81. p. 518. Ὅπου καὶ νῦν, ἐπίδοσιν τοιαύτην τῆς τρυφῆς ἐχούσης, οἱ Λουκουλλιανοὶ κῆποι τῶν βασιλικῶν ἐν τοῖς πολυτελεστάτοις ἀριθμοῦνται. LIPS. Alii tamen codd. a Pichena et Schoto inspecti *coeptos*: quod verum est. Atque hoc est etiam in prima ed. (quanquam virio operarum est *captos* pro *coeptos*) item Puteol. Rivii. Mox pro *extollebat* frustra Rhenanus scripsit *excolebat*, ut etiam est in ed. Puteolani, quam haud dubie veteris editionis nomine intelligit Rhenanus ad h. l. nisi Rivianam dixit, quae pariter sic habet. *Extollebat* est augebat, insigniores reddebat, ornabat. 6, 42. *Tiridaten extollunt veterum Regum honoribus.* Adde ad 13, 21. Rhenanum tamen secu-

rus

que inmittit. Adiungitur Sofibius, Britannici educator, qui, per ſpeciem benevolentiae, moneret Claudium, *cavere vim atque opes Principibus infen-* A. V. 800. A. C. 47.

ſas:

tus eſt Aldus, Gryph. ERN. Cod. Bud. clare habet *ceptos . . . extollebat.* De hortis cf. c. 32.

Sofibius] Neſcio, an ille ſit, qui Arnobio nominatus l. 4. p. 144. *Nam ab Hippocentis liberis ipſum Sofibius Herculem cruciatum vetuliſſe pronunciet,* itemque Clementi Alex. Ad gentes p. 10. Suidas etiam literatoris meminit hoc nomine Σωσίβιος. LIPS. Libertus, paedagogus, ſive etiam ſervus adhuc. Anicetus libertus, Neronis olim educator, eſt 14, 3. Tales *educatores* ap. Cic. Planc. 33. Mentio etiam educatoris in inſcriptione ap. Murat. p. 1021, 1. ERN.

Vim atque opes pr. infenſas] *Vis* eſt potentia, quo ſenſu non uno loco dixit noſter: *vis Parthorum* 2, 60. eſt potentia Parthorum. de *infenſas* vid. ad 6, 34. ERN.

Auri vim atque opes] In vulgatis eſt, *caveri vim.* et rurbant in reſtituendo loco Rhenanus et Maurus. Mihi verae lectionis auctor Farneſianus liber in quo *cauri.* e litera ſuperius adpicta: et hiſtoria ipſa, quoniam auri vis Aſiatico cauſſa necis. Dio 60, 27. Ὁ δ' Ἀσιατικὸς αὐθημερὸν μὲν τὴν ἀρχὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πλούτου, ὑφ' οὗπερ καὶ ἀπέθανεν. et, ſi otium eſt, adde reliqua, cum iis quae apud Zonaram 11, 9. excerpta. *Auri vis,* optima dictio, quam iterum uſurpat noſter 16, 1. *Specum altitudine immenſa, quo magna vis auri conineretur.* Quod Vertranius interpunctione iuvari locum exiſtimat, *per ſpeciem b. moneret, Claudium caveret, vim atque opes.* quaſi Sofibius Aſiaticum monuiſſet. non Claudium: clare ſequentia aſpernantur. Denique, quid hoc ſit, vim eſſe Principibus infenſam? quaſi non cuivis etiam e plebe. Nam omnis certe vis omnibus mala. LIPS.

ADD. Repugnaverunt mihi quidem e ſupervacuo, in veriſſima emendatione, quam probat iis vel Ariſtoteles Polit. 4, 11. Οἱ μὲν ἐν ὑπεροχαῖς εὐτυχημάτων ὄντες, ἰσχύος καὶ πλούτου, καὶ φίλων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἀρχεσθαι οὔτε βούλονται οὔτε ἐπίστανται. Ex quo vides, Sofibium nimis vere monuiſſe *aurum et opes Principibus infenſa.* LIPS. Sic *(auri vim)* eſſe in cod. Flor. Pichena confirmat, negant alii, et ibi eſſe *caveri*, quod reſtituit Isac. Gron. eſtque in ed. pr. Puteolani etc. Sed *moneret* deſiderat aut *caveret*, quod eſt in cod. Agr. aut cum Guelf. *cavere.* Sic 4, 67: *qui monerent perfugere ad Germanicos exercitus.* Video quidem a Salinerio laudari *orabant caveri inſidias*, e 13, 13. Sed ibi Flor. *cavere*, idque recte repoſitum a Pichena. Igitur non dubitavi et hic ſic reſcribere. Si quis tamen malit e cod. Agr. *caveret*, non valde repugnem. Sed tamen *caveret* videtur eſſe correctio librarii, ita affecti, ut Pichena ad 13, 3. h. e. putantis, infinitivum vitioſum eſſe. ERN. Fallitur egregie Rhen. quum priorem codicis Bud. lectionem ſuiſſe tradit: *caveri indeque.* Sunt haec a ſecunda manu, reſtantque veſtigia, quae docent, adfuiſſe *auri vim atque.* Simile quid in cod. Flor. verſari,

A. V. 800. A. C. 47. *sas: praecipuum auctorem Asiaticum interficiendi Caesaris: non extimuisse concionem Populi Romani, fateri, gloriamque facinoris ultro petere. clarum ex eo in urbe, dicta per provincias fama, parare iter ad Germanicos exercitus; quando genitus Viennae, multisque et validis propinquitatibus subnixus, turbare genti-*

versasi, disensus Pichenae et Gronovii ostendit. Ingeniose Bipontini ex cod. Farn. lectione exculpunt *Valerii*, ubi *moneret* idem, quod *doceret*. Putant, Sosibium ista geminatione nominis augendae invidiae et fidei gratia usum; fuisse quippe Valerio opes gentilitias et Asiatici cognomen maiores spiritus et ferociam Principibus infensam signare. Addunt, solere nostrum et alias eos, de quibus dicit, mox gentilitio nomine, mox cognomine efferre, ut 5, 4. *Neronem Caesarem*, *Germanici f.* H. 3, 11. *Aponium Saturninum*. Mihi recepta lectio bonum fundere sensum videtur.

Interficiendi Caesaris] Interpunxi post *Caesaris*, ne sequentia a praecedentibus pendeant. Nam caput est duplex: primum, quod auctor praecipuus fuerit Caes. interficiendi; alterum, quod id etiam palam tulerit in concione: idque non animadversum, quia Tacitus non dixit, *nec ext.* Sed id non erat necesse. ERN.

Non extimuisse concionem] Ex scriptis legas, *non extimuisse concione Populi Rom. fateri, gloriamque*. Id est, in concione. Quod autem ait, praecipuum auctorem interficiendi Caesaris Asiaticum, addicit ei Seneca de Tranq. 2, 18. *Ea referam, quae illum* (Caium) *exitio dederunt: Asiaticum Valerium in primis amicis habebat, ferocem virum et vix aequo animo alienas contumelias laturum. Hunc in convivio, item in concione*, (forte, *cognitione*, cum videlicet adsessor ei consiliariusque Asiaticus esset,) *clarissima voce, qualis in concubitu esset uxor eius, obiecit. Di boni! hoc virum audire, Principem scire, et usque eo licentiam pervenisse, ut non dico Consulari, non dico amico, sed tantum marito, Princeps et adulterium suum nesciret et fastidium?* Vide Iosephum Ant. 19, 1, 20. LIPS. Rhenanus e cod. Bud. volebat *concionem*, quod est etiam in ed. princ. sublato mox *fateri*: quod non quidem ab ipso, sed ab aliis tamen in textum receptum, etiam Lipsio. Quod nunc est, restituit Pichena e libris, estque in MS. Guelf. etiam in ed. Puteolani, et Rivii. De re ipsa vide narrationem Dionis 59, 30. Ceterum res hic invidiose augetur. Nam proprie non fassus est tale quid, sed se optare dixit, ut interfecisset ipse Caium. Locus Senecae a Lipsio allatus extat de Constantia c. 18. ERN. Sequor Bipontinos, qui *concionem* codicis Bud. admittunt, et recte distinguunt.

Dedita per provincias] Sive mavis, *didita*. Lucretius 4, 240. — *verum simulacra feruntur Undique, et in cunctas iaciuntur dedita partes*. Virgilius 8, 132. *Cognatique patres, tum terris dedita fama Coniunxere tibi*. LIPS. Sic Farnus, et MS. Guelf. a pr. manu, et cod. Flor. unde recte receptum. Confunduntur haec verba a librariis non raro. Ap. Virgil. Aen. 7, 144. pro *dedit*-

ditur

gentiles nationes promptum haberet. At Claudius, nihil ultra ſcrutatus, citis cum militibus, tamquam opprimendo bello, Criſpinum, Praetorii praefectum, miſit: a quo repertus eſt apud Baias, vinclisque inditis, in urbem raptus. neque data Senatus copia: intra cubiculum auditur, Meſſallina coram et Suilio *corruptionem militum, quos pecunia et ſtupro in omni flagitio obſtrictos* arguebat, exin *adulterium Poppaeae*, ac poſtremum *mollitiam corporis* obiectante. ad quod victo ſilentio, prorupit reus, et, A. V. 800. A. C. 47. 2

Mm 5 *in-*

ditur libri permulti *deditur*. Vide ibi viros doctos. ERN. Cod. Bud. *didita* a m.

Promptum haberet] Alter Vatic *perpretii haberet*. Nihil elicio, quod anteferam vulgatae. LIPS. Bip. forſan *pro pretio* aut *operae pretium*.

Criſpinum] Vide de hoc 12, 42.

Neque data Senatus copia] Interpunctio vulgata indicat, pro ablativis accipi verba: quod etſi non plane abhorret: tamen potius pro nominativis accipienda. ita et elegantior oratio, et Tacito dignior. Ei rei interpunctionem accommodavi. ERN.

Suilio corruptionem militum] Sic cod. Flor. Guelf. ed. pr. Puteolan. Riv. Beroaldi, Alciat. Rhen. Ald. Gryph. ERN. Item Bud.

In omni flagitio] Rhen. malebat *in omne flagitium*, ut ſupra *ad ſcelus corrupta* 4, 10. *ad facinus omne* H. 1, 72. Verum puto. Melius certe, quam quod Grutero placebat *omni flagitio*: quod tamen ferrem, ſi ante *re* et abeſſet. ERN. Vulgatae lectioni favent 15, 44. *in crimine convicti*. 13, 36. *in contumelia detenti*. Plaut. Caſ. 2, 8, 71. *tenere in noxa*. Bip.

Ac poſtremum] Adverbialiter, 3, 74. *perniciem aliis ac poſtremum ſibi invenere*. Guelf. habet *ad poſtremum*. non male: ſed *re ad* videtur natum ex eo, quod mox ſequitur *ad quod*. ERN. Bud. *ac p.*

Mollitiam corporis] impudicitiam: *probra corporis* dixit 6, 24. *Sic mollis* ap. Suet. Cal. 56. V. Burm. ad Phaedr. 4, 14. Adde 15, 49. ERN.

Victo ſilentio] Veteres, *indicto*. recte: ut prorupiſſe ad loquendum intelligamus, etſi ſilentium ante iuſſum. LIPS. Quia codd. optimos auctores habet *re victo*, quid moramur alterum, quod utcumque verſabis, nihil ex eo ſani exſculpes? Nec placet tamen, quod Salinerius et Pichena ſcribunt Aſiaticum *viciſſe ſilentium*. Qui enim ἀνοναγωγεῖ, nec ſe continet diutius, is vincitur, non vincit. Itaque ſilentium eius victum eſt ab impudentia Suillii. *Victo ſilentio* eſt victa patientia. GRON. Ed. pr. *inito*. An *finito* fuit? Confunduntur enim in libris *inire* et *finire*. Vid. Drakenb. ad Liv. 35, 7. 44, 34. *Finis ſilentii* eſt ap. Cic. Marc. 1. Sed *victo* melius, eo ſenſu, quo Gronovius vult. Ea lectio praeter cod. Flor. et Guelf. eſt in ed. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Ald. *Indicto*, quod in ſcr. et edd. quibusdam repe-

ritur

A. V. 800. A. C. 47. *interroga*, inquit, *Suili, filios tuos: virum me esse fatebuntur:* ingressusque defensionem, commoto maiorem in modum Claudio, Messallinae quoque lacrimas excivit. quibus abluendis cubiculo egrediens, monet Vitellium, ne elabi reum sineret. ipsa ad perniciem Poppaeae festinat, subditis, qui terrore carceris ad voluntariam mortem propellerent; adeo ignaro Caesare, ut, paucos post dies, epulantem apud se maritum eius, Scipionem, percunctaretur, *cur sine uxore discubuisset?* ad quod ille, *functam fato*, respon-

ritur, nihili est. ERN. Bud. et Covarr. *vicio*. Sic et 4, 8. *vicio genitus*.

Filios tuos etc.] Quos indicat, mollicie infames esse. *Vir* opponitur *pathicis, cinaedis.* sic ap. Sueton. Vesp. 13. *ego tamen vir sum.* ERN. Brot. ex codd. *virum esse me.* Ast v. *me esse* Bud. et alii.

Sine uxore discubuisset] Discis hinc, uxores vulgo adhiberi solitas ad convivia. Aem. Probus in praef. *Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium?* Et olim quidem cubantibus viris sedere solitae, (ut Servius ex Varrone notat, ad Virg. 7, 176. *Perpetuis solitis patres considere mensis.* et Valer. Max. 2, 1, 2. De matrim. ritu:) postea etiam accumbere. In accubitu ille mos, ut recumberent in sinu virorum. Ovid. ad puellam, quae cum viro caenatura Am. 1, 4, 5. *Alterius sinus apte subiecta fovebis? Initiet collo cum volet ille manum?* Iterumque v. 35. *Nec premat indignis finito tua colla lacertis, Mite nec in rigida pectore pone caput.* Sed et amicae puerique meritorii non aliter iacebant apud amatores. Id vocabant interiorem iacere. Scipio in Orat. adv. Gallum ap. Gell. 7, 12. *Qui in conviviis adolescentulus cum amatore, cum chiridota tunica interior* (etsi Agelli in libris *inferior* scriptum: non item male) *accubuerit . . . cumne quisquam dubitet, quin idem fecerit, quod cinaedi facere solent?* Itaque arguit ecce molliriam a decubitu ipso. Suet. in Caes. 49. Caesarem a Dolabella dictum ait, *spondam interiorem regiae lecticae*: non ab alia causa, ne interpretes ultra alucinentur. Eodem faciunt Tranquilli verba de Caii libidinibus c. 24. *Cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit, plenoque convivio singulas infra se vicissim collocabat, uxore supra cubante.* Nam sorores infra se, id est in sinu, collocabat, quasi iustas uxores: legitima consorte loco pulsa. Nec aliud Cicero significat ad Div. 9, 26. *Infra Eutrapelum Cytheris accubuit.* Livius 39, 43. de scorto: *Tum illam infra eum accubantem negasse, unquam vidisse quemquam securi ferientem.* Vbi liber optimus, *in terra eum.* ut videatur fuisse, *intra.* et forte sic in prioribus. LIPS.

Aeque ille f. f. responderet] Non potest hoc cum praecedente ita cohaerere, ut *responderet* ab *ut* pendeat. Nam ignorantia Caesaris non potuit facere, ut Scipio sic responderet. Sed

Scipio

ſponderit. Sed conſultante ſuper abſolutione Aſiatici, flens Vitellius, commemorata *vetuſtate amicitiae, utque Antoniam, Principis matrem, pariter obſervaviſſent*, dein, percurſis *Aſiatici in Remp. officiis, recentique adverſus Britanniam militia*, quaeque alia conciliandae miſericordiae videbantur, *liberum ei mortis arbitrium* permiſit: et ſecuta ſunt Clau- A. V. 800 A. C. 47. 3

Scipio ſic reſpondit, rei tegendae cauſſa, ne Caeſarem epulantem perturbaret aut Meſſallinam irritaret. Scribendum arbitror, *reſpondebat*, vel *reſpondit*. Acidalius vidit, qui corrigit *reſpondere*. ERN. Bene, credo, Heinſius: *ad quod ille .. reſponderit*.

Sed conſultanti — commemorata] Vid. mox notam ad v. *permiſit*. ERN. Bud. *conſultanti*.

Antoniam] De qua lapis Romae (ap. Grut. p. 236.) ANTONIAI AVGVSTAI DRVSI SACERDOTI. DIVI AVGVSTI MATRI. TI. CLAVDI. CAISARIS. AVG. P. P. LIPS.

Liberum ei] Satis confuſe iſta, ut pleraque omnia hoc libro: quem ſcio interpolatum a mala et imperita manu. Sententia tamen haec ex Dione 60. 29. ut ſubornatus Vitellius, quaſi Valerii nomine, culpam agnoſcentis, peteret mortis arbitrium: idque a Claudio conceſſum. LIPS.

Ei] Bud. *illi*. Heinſ. volebat *reo*.

Permiſit] Interpres eſt, qui mavult *ſuper ſupplicio*, quam *ſuper abſolutione*: neque enim ſe capere, quo colore Vitellius poterit effundere lacrimas ob noviſſimum amici caſum, et mortem eius decernere, ſi Princeps oſtendiſſet, ſe ad mitiora inclinare. Non legerat, aut intellexerat parum, quae praeclare hic Mercerus. Et miror, ipſum Lipſium admonendum fuiſſe. Tacitus enim ſuaviſſimo lepore, in re inexſpectata narranda, verbis quoque utitur, quae illudunt *παρὰ προσδοκίαν*, et fallunt exſpectationem legentis: et tamen ſuum illud *σεμνὸν* ſervat. Etiam Meſſallina commota erat, quae iure iniuria perditum volebat Aſiaticum; nedum Claudius, cui nullum in eum proprium erat odium. Ergo, auditis partibus, rogaturus ſententias, aliquid iecit, ex quo apparebat, placatum, et abſolventes aequis auribus admiſſurum eſſe. Hic Vitellius, memor praecepti Meſſallinae, docuit, quid eſſet apud Tacitum alibi, *peſſimi inimicorum laudantes*, quid *ornandum et tollendum*, mirificaque machina hominem *μετέωρον* et inſtabilem circumegit. Lacrimae enim illae deteſtabiles, et commemoratio amicitiae meritorumque rei, et captatio miſericordiae fidem ei fecere benevoli: qui mox idem petens pro beneficio et rei et ſuo nomine voluntariam mortem, duplici miſerum praeiudicio gravat, tanquam, qui ſemetipſe, et quem homo benevolentiſſimus ac precator ſupplicio dignum agnoſceret. Id ſatis fuit Claudio, perinde hic, ut prius, *nihil ultra ſcrutato*, et iamdudum, quae dixiſſet ipſe Aſiaticus, obſito. Sed quemadmodum hic eventus, contrarius principio

toris

A. V. 800. A. C. 47. Claudii verba, in eandem clementiam. Hortantibus dehinc quibusdam inediam et lenem exitum, *remittere*

totique actioni Vitellii, fruſtratus eſt haud dubie, quotquot in conſilio erant, fraudis ignari, multoſque Romae, dum fama facti ferituꝛ: ita Tacitus etiam facete ſupplantat legentem, atque eo ipſo eius attentionem excitat, mirantemque ac deſtitutum, indignitatem negotii, ſcelus Vitellii, vanitatem cruentam Claudii aut cogitando invenire, aut aliunde exquirere compellit. Illa enim omnia, conſultans ſuper abſolutione Princeps, flens Vitellius, amicitia, patrona communis et eadem Principis mater, res geſtae domi bellique, miſericordia implorata, calculum album large promittebant; quum ſubito, velut ſcorpii cauda, niger apparet: *liberum ei mortis arbitrium permiſit.* hoc eſt, rogavit Principem et ſuo et Aſiatici nomine, ut ei tanquam confeſſo convictoque concederetur ſponte mori, non ſub carnifice. Rurſus ἐφωνευμένος: *Et ſecuta ſunt Claudii verba in eandem clementiam.* Itaque locus hic mihi videtur ſingularis, et cui antiqua illa L vel X praefigi debeat: tantum abeſt, ut accuſandus aut labefactandus ſit. ERON. De re nihil habeo, quod contra dicam. Sed, an iſtius facetae ſupplantationis Corneliānae pars etiam eſt, recedere a regulis grammaticis, et fallere lectorem, verbum adjungendo, quod ſuperioribus nullo modo conveniat? Miri ſunt interdum doctiſſimi homines. Cum in mentem venit, omnia poſſunt non modo defendere, ſed etiam exornare, ut pulcherrima ſint. Ego nullo modo inducere poſſum animum, ut credam, Tacitum dixiſſe, *Claudio, consultanti super absolutione Asiatici, Vitellius ei liberum mortis arbitrium permisit.* Viri docti omnes tantum in verbo *permiſit* adhaeſere; quod ego non repugnem accipi poſſe pro *petit ut permittatur.* Sed conſtructio tota vitioſa eſt, 'idque volvit Lipſius, qui alioquí et ipſe ſenſum loci ſatis perſpexit: neque narratio perfecta eſt. Itaque ſaltem *consultante* legendum, vel *consultantibus*, quod prope magis placet: et tum *permiſit* erit permittendum cenſuit: quamquam id ipſum aptius foret, ſi de damnatione Aſiatici conſultatio eſſet. Cui hoc non placet, poterit cum Acidalio, *commemorat vetuſtatem amic.* qui tamen ultima etiam ſic ordinat: *secuta sunt Claudii verba in eandem clementiam; et liberum ei mortis arbitrium permisit.* ex quo nova difficultas oritur. Neque enim apparet, quid Vitellius voluerit, et quomodo abſolutionem impedierit, quod ſane nec lacrimis nec meritorum commemoratione fieri potuit. Nec ei rei conveniunt ſequentia, quae arguunt, duriora conſilia fuiſſe. Quorſum enim Caeſari opus de clementia dicere, ſi de abſolutione actum erat? An, quia ante dictum, commotum Caeſarem fuiſſe, putarunt librarii, *condemnationem* eſſe alienam, et e *condemnatione* vel *damnatione* fecere *absolutione?* Sin hoc durius eſt, poſſis coniicere *accuſatione.* ERN. Sall. Catil. 51. *Leges... exſilium permitti iubent.* Ne quem τὸ *absolutione* offendat, Dio hac occaſione utitur verbo ἀπολύειν l. c.

In eandem cl.] Sic 6, 49. *alia in eundem dolorem moeſta et miſeranda ſerpet.* ERN.

Hic

tere beneficium, Asiaticus ait: et usurpatis, quibus insueverat, exercitationibus, lauto corpore, hilare epulatus, cum, se *honestius calliditate Tiberii, vel impetu C. Caesaris periturum*, dixisset, *quam, quod fraude muliebri, et impudico Vitellii ore caderet*, venas exsolvit: viso tamen ante rogo, iussoque *transferri partem in aliam, ne opacitas arborum vapore ignis* A. V. 800 A. C. 47.

Hortantibus dehinc quibusdam] Excidit vocula, puto: scribendumque *quibusdam ad inediam*. si non imposuit olim mihi Orbilius meus. LIPS. Veteres dixere et *hortari aliquem* et *hortari ad aliquid* et *hortari aliquid*. Dedimus auctoritates ex Attio, Ovidio, Iustino vel Trogo, Seneca, Statio ad duos horum, postremum nominatos. (ad Senec. ep. 121. Diatrib. in Stat. c. 35.) Accedat Gellius 13, 23. *Haec mera veritas Tusculani hominis . . . plus hercle promovet ad exhortandam parsimoniam, sustinendamque inopiam, quam Graecae praestigiae.* Accedat, ut etiam defendatur, Vegetius 1, 28. sic proscribens: *De adhortatione rei militaris Romanaeque virtutis.* Lemma ridiculum, inquit P. Scriverius. adhortatur auctor ad rem militarem Romanamque virtutem; non virtus aut militia ipsa loquitur. quare scribe, *ad rem militarem Romanamque virtutem.* At, o bone, qui adhortatur ad rem militarem Romanamque virtutem, is iuxta commode, et exquisitius etiam, dicitur *adhortari rem militarem Romanamque virtutem*, aut facere vel scribere *hortationem rei militaris et Romanae virtutis.* Quid ipso de Cicerone dicam? ad Att. 7, 14. *Pacem quidem hortari non desino.* Sic certe lectum olim: et sic in MS. est Helmaestadiensi. Quare vellem, quibus MSS. plurium copia fuit, non tam negligentes transiisse hunc locum, et verbo attigisse, qua fiducia subiecerint: *Equidem ad pacem hortari non desino.* Nam et sic ad Att. 6, 2. *partes istius officii sunt pueri Ciceronis, sive iam adolescentis; quod quidem illum foleo hortari.* Et ad Q. fratrem 1, 1. *Sed quid ego te haec hortor, quae tu facere potes tua sponte?* GRON.

Lenem exitum] *Levem* ed. princ. Puteol. Riv. Aldi: vitio, ut opinor, operarum, in prima quidem. ERN. Bud *lenem.*

Et usurpatis] Copulam Pichena restituit e vet libris.

C. Caes.] Bud. *G. Caes.* more Graeco. Sic ubivis.

Periturum] Int. *fuisse*, cuius sane hic durior ellipsis est. ERN.

Quam quod fraude muliebri, et impudico Vitellii ore caderet] Gruterus rotundiorem longe fore putat orationem, si recisis *quod* et *caderet* . . scriberemus; *quam fraude muliebri, et impudico Vitellii ore.* De particula subscribo: et vitium est, quale apud Livium 28, 43. curavimus: Verbum facile tolero. GRON. Sed *quod* etiam ferri potest, et loco Iustini 19, 3. defenditur a Iac. Gron. qui tamen huic non similis est: nam ibi praecedit *ferre*, post quod necessario requiritur *quam quod.* ERN.

Impudico Vitellii ore] Quisne inter Ligures Vitellius? an quia, ut Suetonius ait Vit. 1. *quidve*

A. V. 800. A. C. 47. 4 *ignis minueretur.* tantum illi securitatis novissimae fuit. Vocantur post haec Patres, pergitque Suilius addere reos Equites Romanos inlustres, quibus

amore libertinae perinfamis: etiam salivis eius melle commistis, cottidie ac palam arterias et fauces pro remedio fovebat. LIPS.

Securitatis nov.] Vacuitatis a timore, constantiae, tranquillitatisque. MS. Guelf. Edd. pr. Alciati, I. F. Gron. *novissime.* Melius *novissimae* puto, respiciqne ad Virgilii 6, 231. 11, 825. *mandata et verba novissima.* ERN.

Pergitque Suilius addere reos] Neque corrigendum est *agere*, cum Vrsino, neque hoc magis ex antiquo auctore sumptum, quam ex quotidiana Romani oris consuetudine, nobis ex sat certis auctorum locis observanda, qua *addere* est augere, vel alios aliis addere. Infra c. 13. *Ac novas literarum formas addidit*, id est, invenit et prioribus addidit. 1, 54. *Idem annus novas caerimonias accepit, addito Sodalium Augustalium sacerdotio.* i. instituto et addito iis, quae antiquitus habebantur. Tale Plinii 22, 7. *Addidere vivendi pretia deliciae.* Quod etiam non capere, ut ibi docemus. Sic igitur *addere reos* est alios corripere et Poppaeae atque Asiatico addere. GRON.

Equites Romanos illustres] Qui sunt Equites illustres? Neque enim temerarium est certe, quod totiens is titulus repetitus. Vt 4, 58. *Equo Romanus ex illustribus Curtius Atticus.* 6, 18. *Pater quoque illustris Eques Romanus ac frater Praetorius.* 15, 28. *Die pacta Tiberius Alexander, illustris Eques Romanus, minister bello datus.* Mox c. 35. *Eadem constantia et illustres Equites Rom. cupidos mortem necis fecit.* Suspicor ego sic dictos, qui non quidem Senatores, sed et censum habebant et spem Senatoriae dignitatis: immo etiam ordinis eius insigne, id est latum clavum. Colligo, quod Tacitus Equites illustres cum Senatoribus coniungit pari gradu. 2, 59. *Acerrime increpuit, quod contra instituta Augusti . . . Alexandriam introisset. Nam Augustus inter alia dominationis arcana, vetitis, nisi permissu, ingredi Senatoribus aut Equitibus Rom. illustribus, sepositi Aegyptum.* Et clare 16, 17. *Mella et Crispinus Equites Romani, dignitate Senatoria.* Haereo, an ad hanc rem Dionis verba accommodem 59, 9. Τοῦ τε τέλους τοῦ τῶν ἱππέων ὀλιγανδροῦντος, τοὺς πρώτους ἐξ ἁπάσης καὶ τῆς ἔξω ἀρχῆς τοῖς τε συγγένεσι καὶ ταῖς περιουσίαις μεταπεμψάμενος κατελέξατο, καὶ τιστν αὐτῶν καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ βουλευτικῇ, καὶ πρίν ἄρξαι τινὰ ἀρχήν, δι' ἧς ἐς τὴν γερουσίαν ἐσερχόμεθα, χρῆσθαί τε ἐπὶ τῇ τῆς βουλῆς ἐλπίδι ἔδωκε. Πρότερον γὰρ μόνοις, ὡς ἔοικε, πασι τοῖς ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ φύλου γεγενημένοις τοῦτο ποιεῖν ἐξῆν. Haereo, inquam, an ea faciant istuc. apta quidem, sed a Caio id statutum Dio ait: illustrium autem titulus ante eum. Refero ergo potius ad Augustum, (etsi de veste negare non possumus, quin sit a Caio) qui a. 742. legem tulit, ut ex Equitibus, qui non minus decies sestertio possiderent, eligerentur a magistratibus, e quibus Tribuni Senatoresque fierent: qui vesto Tribunatu

aut

bus Petra cognomentum. at caussa necis, quod domum suam Valerii et Poppaeae congressibus praebuissent. A. V. 800 A. C. 47.

aut retinerent Senatorium ordinem, si vellent, aut iterum redirent ad Equestrem. Verba sunt Dionis 54, 30: Τὴν δὲ δημαρχίαν ὀλίγων σφόδρα ... αἰτούντων, ἐνομοθέτησεν, ἐκ τῶν ἱππέων, τῶν μὴ ἔλαττον πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας κεκτημένων, προβάλλεσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἕνα ἕκαστον, κἀκ τούτων τὸ πλῆθος τοὺς ἐνδέοντας αἱρεῖσθαι. εἰ μὲν καὶ βουλεύειν μετὰ τοῦτο ἐθέλοιεν, εἰ δὲ μή, ἐς τὴν ἱππάδα αὖθις ἐπανιέναι ἐξεῖναι. Qui ergo in hoc seminario Senatus Equites, dicti illustres. Reperio et insignes, ut c. 5. *Samius insignis Eques Romanus.* iterumque c. 22. *Cn. Novius insignis Eques Rom.* Item splendidos, ut Plinius Ep. 6, 15. *Passienus Paullus splendidus Eques Rom.* et ep. 25. *Scribis, Robustum splendidum Equitem Rom.* Et Cicero ipse non semel in Verrem, ut 2, 71. Sed hi duo tituli infra illum non dubie: et a fama ducti opibusque. Alii ab istis illustres sunt: qui in Codice Iustin. l. 1. t. 29. et Cassiodoro in Epp. passim et Var. 6, 11. LIPS. Equites illustres iam liberae Reip. temporibus occurrunt apud Ciceronem Verr. 3, 24. Sed ibi opponuntur obscuris, ut inspicienti locum patebit, et sic dicuntur etiam ap. Livium 30, 18. ubi vide Dukerum. Sub Imperatoribus autem dicti, qui censum Senatorium haberent, et lato clavo, permissu Imperatoris, uterentur, idque institutum ab Augusto, dictique etiam *Equites laticlavii.* Vide in pr. Ryckium ad Ann. 2, 59; qui tamen Livii Equites illustres male huc trahit cum Pichena. ERN.

Quibus Petra cognomentum] A quibus ala Petrina, opinor, nominata H. 4, 49. itemque in Notitia imperii c. 89. LIPS. Ibi *Petriana* vocatur.

At caussa necis ex eo] Flor. cod. *ac.* Non sane satis aptum h. l. *at*, quod deleri, aut pro eo *et* legi volebat Acidalius: nec magis *ac* placet. Fortasse Tacitus scripsit: *quibus P. cognomentum*, vel *cognomen* (ut habet ed. pr.) *erat. caussa etc.* Terminatio verbi *cognomen* potuit absorbere primam syllabam τοῦ *erat.* Neque semper verbum substantivum omittit Tacitus. Ann. 5, 1. *quorum utrique cognomentum Geminus erat.* Deinde delevi *ex eo*, quod non est in Guelf. ed. Puteolani, Beroaldi, Alciati, Rhenani, Aldi etc. nec satis dignum Tacito. ERN., Bud. habet.

Mnesteris et Poppaeae congressibus] Veterum editionum lectio, *Valerii et Poppaeae*, apta sane ad historiam, quia Valerio Asiatico obiectum adulterium Poppaeae: et forte Equitibus istis, quod interpretes et administri. Libri tamen scripti *Nesteris*, aut *Nestoris.* Ex quo Rhen. *M. Nesteris*, nec recte. Germanum illi Pantomimo nomen *Mnester*; vel lapidis fide, qui in aedibus Crepanicorum Romae (ap. Grut. p. 615.) TI. IVLIO. AVG. L. MNESTERI. Nescio ergo, an Poppaeae etiam adulterium obiectum dilecti huius mimi: in quo et Messallina deperiit. Ceterum haec Poppaea illa est, quae, cunctas aetatis suae feminas pulchritudine supergressa, gloriam reliquit filiae, quae scortum sive uxor Neroni. Quam genuit ex priore marito, T. Ollio. LIPS. Rhenanum secutus

A. V. 800. A. C. 47. buissent. Verum *nocturnae quietis species* alteri obiecta, *tamquam vidisset Claudium spicea corona evinctum, spicis retro conversis: eaque imagine gravitatem annonae dicisset.* Quidam *pampineam coronam albentibus foliis visam, atque ita interpretatum*, tradidere, *vergente autumno mortem Principis ostendi.* Illud

tus est, ut solet, Aldus. Ego veterem lectionem, quae etiam Ryckio placebat, restitui: estque in Guelf. De Valerii et Poppaeae adulterio quaestio erat, non Mnesteris. Is nec accusatus, nec damnatus tum erat; quod necessarium foret, si hic nomen eius locum haberet. ERN. Bud. *mnesteris* habet, vel *in nesteris*, non *nestoris*, ut Rhen. refert. In marg. recentior manus *Valerii*.

Spicea corona evinctum] Quae Cereris propria, et Sacerdotum item Arvalium, ut Plinius notat 18, 2. Corona ea, alias non infelix, omen triste habuit, quod spicis esset retro conversis: sicut quod ante pugnam in Philippis, corona inversa Cassio imposita. LIPS. Cf. Plut. in Bruto c. 56. p. 1002.

Gravitatem annonae dixisset] Frustra *praedixisset*, vel *significari dixisset* Rhenanus, et *praedixisse* Heinsius. Nam et *dicere* ponitur pro *praedicere*, ut Heinsius ipse docet ad Virgil. Ecl. 1, 17. et locis ibi citatis. Huc referebat etiam Burmannus locum Virg. Aen. 7, 370. *Sic dicere Divos.* ubi tamen hoc sensu dici non puto. Porro illud quoque non probandum, quod pro *gravitatem* Vrsinus et Muretus volunt legi *caritatem*, quomodo etiam hunc locum laudat Burm. l. c. Nam *gravitas annonae* est etiam 6, 13. Nempe, *gravitas* dicitur de omnibus, quae male affecta sunt, non bene se habent: unde *gravitas corporum* ap. Cicer. Tusc. 3, 1. Adde Acad. 2, (4) 17. quod bene contra Bentleium, *pravitas* corrigentem, defendit Schultens ὁ μεγαλόφρων in Gomm. ad Prov. Salom. c. 25. extr. Id. de Fin. 4, 12. *gravitate membrorum et cruciatu dolorum fiquis quem levet.* V. Davies. ERN.

Quidam pampineam coronam] Consentit cum interpretatione huius somnii Artemidorus 1, 79. ubi observat, coronam e vite praeter Dionysiacos artifices mortem ac vincla significare, propter pampinos implicatos et inflexos. Similia crimina valuisse apud Constantium, non inscite Ammianus narrat 15, 3. *Mercurius sciemniorum appellatus comes . . . si per quietem quisquam vidisse aliquid amico narrasset, id venenatis artibus coloratum in peius, patulis Imperatoris auribus infundebat. et ob hoc homo, tamquam inexplicabili obnoxius culpae, gravi mole criminis pulsabatur. Haec augente vulgatius fama, tantum aberat, ut prohiberet quisquam visa nocturna, ut aegre homines dormisse sese praesentibus faterentur externis; maerebantque docti quidam. quod apud Atlantacos nati non essent, ubi memorantur somnia non videri.* LIPS. In h. l. lege *somniorum* ap. *c.* et p. p. *inexpiabili.*

Vergente autumno] Farnes. *vertente.* LIPS. Illud melius. Ceterum verbum *ostendi* eleganter

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Illud haud ambigitur, qualicumque insomnio ipsi fratrique perniciem adlatam. Sestertium quindecies, et insignia Praeturae Crispino decreta. Adiecit Vitellius sestertium decies Sosibio; *quod Britannicum praeceptis, Claudium consiliis, iuvaret.* Rogatus sententiam et Scipio: *cum idem*, inquit, *de admissis Poppaeae sentiam, quod omnes; putate, me idem dicere, quod omnes:* eleganti temperamento inter coniugalem amorem, et Senatoriam necessitatem. Continuus inde et saevus accusandis reis Suillius, multique audaciae eius aemuli. nam cuncta legum et Magistratuum munia in se trahens Princeps materiam praedandi patefecerat. nec quidquam publicae mercis tam venale fuit, quam advocatorum perfidia: adeo, ut Samius, insignis Eques Romanus, quadringentis nummorum millibus Suillio datis, et cognita praevaricatione, ferro in domo eius incubuerit. Igitur, incipiente C. Silio, Consule designato, A. V. 800. A. C. 47.

ter de praedictionibus et significationibus futuri. Mox Guelf. *ambigebatur.* ERN. Bud. *vergente.*

Sentiam] Si haec scriptura Taciti, in qua nemo haereat: unde monstra lectionum, quae sunt in MSS. Florentinus *assenessentiam*: ex quo in ed. pr. *assenescentiam* expressum. Alii duo codd. Medic. *assentiam.* MS. Guelf. *Sententiam. sentiam* ed. Puteol. Riv. ERN. Bud. *assentiam.* Bip. forsan *uxoris sententiam.*

Eleganti temperamento] Etenim haec duplicem sensum habent. alterum dignum amore coniugali: nemo credit vera esse, quae Poppaeae obiecta sunt, nemo probat factum, nec ego: alterum periculo vitando aptum: credo, quae obiecta sunt, et eadem, quae ceteri Senatores, decerno. *Elegantia* autem est in eo, quod *figura* est in his verbis, ut Suetonius vocare solet, eaque prudenter adhibita; in quo ipso est elegantia. tirones videant Clavem Cicer. in h. v. Rivius, deceptus vitiosa interpunctione, *idem dicere: quod omnes* etc. addidit de suo *interpretati sunt.* Omnino pessime in hac editione textus interpunctus est: sed fere ut in Puteolani editione. ERN.

Magistratuum munia] Patriens. nece refert pro *munia.* Deleo verb utrumque, ut gloss ema: scriboque, *cuncta legum et magistratuum in se trahens.* LIPS. Male. Supra 2, 2. de Augusto: *munia Senatus, mag. legum in se trahere.* ERN.

Incubuerit] Ed. pr. *succubuerit.* et mox *potentiae exitio.* Sed vulg. est iam ap. Puteolanum. ERN. Bud. *incubuerit.*

A. V. 800. A. C. 47. to, cuius de potentia et exitio in tempore memorabo, consurgunt Patres, legemque Cinciam flagitant: qua cavetur antiquitus, *ne quis, ob causſam 6 orandam, pecuniam donumve accipiat.* Deinde, obstrepentibus his, quibus ea contumelia parabatur, discors Suillo Silius acriter incubuit, *veterum oratorum exempla* referens, *qui famam in posteros, praemia eloquentiae cogitaviſſent pulcherrima. alioquin et bonarum artium principem ſordidis miniſteriis foedari. ne fidem quidem integram manere, ubi magnitudo quaeſtuum*

Memorabo] Vide c. 12. et 35.

Legemque Cinciam flagitant] Certa ea scriptura ex libris et historia. Legem de donis et muneribus (muneralem apte Plautus dixit ap. Festum) tulit M. Cincius trib. pl. a. u. 549. Retulit iterum Augustus evanescentem vetustate, et firmavit novo consulto Senatus. Dio 54, 18. Καὶ τοὺς ῥήτορας ἀμισθεὶ συναγορεύειν, ἢ τετραπλάσιον, ὅσον ἂν λάβωσιν, ἐστίνειν ἐκέλευσε. Noto eo, nequis miretur, cum plebiscitum fuerit, vocari Senatusconsultum a Tacito 13, 42. *Eius opprimendi gratia repetitum credebatur SC. poenaque Cinciae legis adverſus eos, qui pretio cauſſas graviſſent.* Et Plinio ep. 5, 21. *Cauſſa dilationis Nepos Praetor, qui legi de muneribus praepoſuerat breve edictum, admonebat accuſatores, admonebat reos, exſecuturum ſe, quae SC. continerentur. Suberat edicto SC. hoc omnes, qui quid negotii haberent, iurare, priusquam agerent, iubebantur, nihil ſe ob advocationem cuiquam dediſſe, promiſiſſe, caviſſe. His enim verbis et, mille praeterea et venire advocationes, et emi, vetabantur.* Sed id, SC. credo fuisse a Traiano. Cetera super hac lege vide apud Manutium de legg. 18. cuius scrinia non compilo. Legem Titiam quisquis hic reposuit (ea enim scriptura in vulgatis) Rhemmiae poena dignus ipse. LIPS. *Cincia* ed. princeps. Sed Guelf. edd. Puteol. Beroaldi, Alciati, Rhen. Aldi etc. *Titia.* male. Notus est Fr. Brummerii de h. l. commentarius. Adde Schulting. Iurispr. Ante — Iust. p. 561. ed. Lipsi. ERN. Bud. *Titiam.* V. et Augustin. de Legg.

Ditcors Suillo] Haec verba non significant, hac in cauſſa Sillo aliud, aliud Suillo visum, ita ut nihil exprimant, nisi quod ex sequentibus satis noscitur, et iure praetereantur interpreti; sed volunt, nobiles publicasque inter Silium et Suilium fuisse simultates, quod dedita opera interiecit Tacitus, ut intelligeremus, actionem eam, etsi foret in commune utilis, non tamen tam amore egregii publici, quam odio et cupidine inimicum ulciscendi, a Silio inceptam esse. GRON.

Foedari] Ovid. Am. 1, 10, 39. *Turpe, reos tanta miſeros defendere lingua.*

Ne fidem quidem integram manere] Quum Rhenani lectionem, e Budensi proditam, *nec fidem integ.* neque ex Vaticanis Vertranius et Lipsius, neque ex Florentinis Pichena sollicitarint, vere

stuum spectetur. quod si in nullius mercedem negotia tueantur, pauciora fore: nunc inimicitias, accusationes, odia et iniurias foveri, ut, quomodo vis morborum pretia medentibus, sic fori tabes pecuniam advocatis ferat. meminissent C. Asinii et Messallae ac recen- A. V. 800, A. C. 47.

vero simile est, eos codices istam adfirmasse. Illa autem non infimae notae editio, non magis quam Froheniana a. 1519. quam Aldina 1534, et omnes, quae praecesserunt Rhenani recensionem, habent et hanc et alias audaciae primitus edentium notas: quos eadem, opinor, efficaciae obiecta inanis species a veteri scriptura discedere compulit. *Nec fidem* est quod alii exprimerent, *sed nec fidem*, vel, *nec vero fidem*. GRON. Aldina ed. non praecessit Rhenani recensionem, sed anno post secuta est, eamque plerumque sequitur. Hic tamen ab ea recedit et habet *ne quidem*. et hoc habent MSS. laudati Ryckio (in his Flor.) item Guelf. et ed. princeps, Puteol. Itaque recte defendunt Ryckius et Iac. Gron. ERN. Male cepere critici verba Rhenani. Is enim recte refert, in Bud. legi, *ne fidem int.* (omisso *quidem*), unde ipse fecerit: *nec fid. int.*

In nullius m.] Acid. *nullius in m.*

Negotia tueantur] Facile credo, esse hic aliquid scabri. Lipsianae ad marginem ostendunt in MSS. esse *negotiantur*. Forte, *Quod si in nullius mercedem negotia eant, pauciora fore*. Sic 3, 50. *qui neque servatus in periculum Reipublicae, neque interfectus in exemplum ibit.* 14, 61. *Itur in principis laudes.* GRON. *Tueantur* a barbarica aetate et manu esse Iac. Gronovius iudicat, qui e cod. Med. *quod si in nullius mercedem negotia sint*, legi vult: quod et recepit Bretterius. Ea si est Taciti manus, scire velim, quomodo inde *tueantur* factum: quod non erit barbarum, si intelligas *oratores* vel *advocati*. Si nec sic placet, lege *curentur*. *Curare* et *tutare* confunduntur in MSS. V. Cortius ad Sallust. Iug. 14, 19. idque est verbum proprium. ERN. Bud. *negotiantur*. Heins. volebat: *quod si sine ullius mercede neg. tuentur* vel *sustineantur*. Bip. *vertantur*.

Pauciora fore] In marg. cod. Bud. alii *potiora*.

Meminissent C. Asinii] Omissa verba, quae non repperi in libris scriptis, aliunde inculcata. LIPS. Nempe *T. Galbae*, quod est in vett. In MS. Flor. est *gali Asinii Messalae*: ex quo I. Gron. fecit *Galli, Asinii, Messallae*, itaque edidit. Adiuvat ed. pr. in qua est *Gaiuli Asinii M.* Nam *u* potest esse factum ex *li*, ut contra in eadem 13, 14. pro *demouet* est *demoliet*, et *tui* adhaesisse e sequente nomine, ut supra in *iudibria periculavia*. Contra dici potest primum illud *gali* factum videri e *Galli*? deinde vel maxime hoc, quod c. 7. in responsione ad hanc sententiam *Asinius* et *Messalla* commemorantur soli, nec credibile, eum, qui primo loco propositus esset, omissum fuisse in refellendo, cum etiam cetera nomina recentiorum accurate repetantur. Itaque retinui lectionem a Lipsio inductam. Corruptelae locum illud dedisse potest, quod librarii putarent,

A. V. 800. A. C. 47. *recentiorum, Arruntii et Aeserinini. ad summa provectos incorrupta vita et facundia.* Talia dicente Consule designato, consentientibus aliis, parabatur sententia, qua *lege repetundarum tenerentur;* cum Suilius, et Cossutianus, et ceteri, qui non iudicium (quippe in manifestos) sed poenam statui videbant, circumsistunt Caesarem, ante acta deprecantes. Et, 7 postquam adnuit, agere incipiunt: *Quem illum tanta*

rent, nomen, non praenomen, hic esse debere, quod Messalla sine praenomine poneretur: cum etiam recentiores critici hoc non semper concoxerint, ut nota proxima, et infra in Hist. libris videbimus. ERN. Bud. *Galli*, *Asinii*, *Messale*.

Messalae] N. Heinsius volebat *M. Messallae:* probat Ryckius. Sc. quia in vulgatis erat ante *C. Asinii:* quod tamen non esse consequens, patet vel ex eo, quod saepe in Consulibus edendis alterum sine, alterum cum praenomine, ponit, v. c. 6, 1. ERN.

Ad summa provectorum] Videtur quidem rotundiorem facere periodum τὸ *provectorum:* et ideo sic ausi corrigere, qui primas editiones curaverunt. Sed neque spernendum est, quod constare membranis clamat mihi silentium eorum, quibus harum copia fuit. Livium imitatus dixisset: *Quos ad summa provectos.* Id pronomen omissum brevitatem Taciti haudquaquam dedecet. GRON. Adde ad Plin. 35, 4. Ed. princeps plane habet *praevectos*, haud dubie vitio operarum pro *provectos*. Hoc cum et cod. Bud. Flor. et alii ap. Ryckium habeant, et ipse secutus sum. *Provectorum* est in ed. Puteol. et seqq. plerisque. Et sic est etiam in Guelf. ERN.

Consentientibus] MS. ap. I. Gron. *censentibus*. Absolute *censere* etiam est 13, 26. *nec deerant, qui censerent* sc. quod alii dixissent. Consentit Guelf. ERN.

Et, postquam annuit tacens] Veteres, *tacere*. Lego, *postquam annuit, agere incipiunt*. LIPS. Sic cod. Reg. ap. Ryckium. Cod. Agric. *dicere*. Flor. *postquam annuit, tacere incipiunt*, quod est in ed. pr. Inde Freinsh. corrigit *iacere*, quod placet Ryckio. male. Sequitur enim iusta oratio, de qua *iacere* non dicitur. Sed nec melius Iac. Gronovii *facere*, intellecto *gratiam*, cuius ellipseos exempla desidero. Puteolanus autem ex eo fecit *tacens*, quod Beroaldus, Alciatus, Rhenanus, Aldus ceterique secuti sunt. est tamen in Guelf. Ego *agere* probo et recepi. Melius enim puto lectionem MS. sequi, quam coniecturam Puteolani. Ei lectioni favet etiam interpunctio cod. Flor. et cod. Agr. cuius lectio est glossa τοῦ *agere*. Corruptela est nata e duplicatione finalis in *annuit*, quod genus frequens est in codd. ERN. In Flor. cod. alia manus, sed antiqua, superne adposuit *agere*. Bud. habet *tacere*. ex quo r. m. fecit *tacens*. Boxh. volebat *placere*. Hillerus Racem. 34. *aspere*, ut ap. Cic. de Orat. 1, 53.

Quem

ta ſuperbia eſſe, ut aeternitatem famae ſpe praeſumat? uſui et rebus ſubſidium praeparari, ne quis inopia advocatorum, potentioribus obnoxius ſit. neque tamen eloquentiam gratuito contingere: omitti curas familiaris, ut quis ſe alienis negotiis intendat. multos militia, quosdam exercendo agros tolerare vitam. nihil a quoquam expeti, niſi cuius fructus ante praeviderit. Facile Aſinium et Meſſallam, inter Antonium et Auguſtum bellorum praemiis refertos, aut ditium familiarum heredes Aeſerninos et Arruntios, magnum animum induiſſe: prompta ſibi exempla, quantis meretribus P. Clodius, aut C. Curio, concionari ſoliti ſint. ſe, modicos Senatores, quieta Rep. nulla, niſi pacis emo-

A. V. 800
A. C. 47.

Quem illum tanta ſuperbia eſſe] Sic MSS, et ed. pr. At Guelf. Puteolanus *nullum*, vitioſe: quis enim ita loquitur? et id tamen Beroaldus, Alciarus, Rhen. Aldus aliique ſecuti ſunt. 12, 36. *avebant viſere, quis ille tot per annos opes noſtras ſpreviſſet.* ERN. Bud. *illum.*

Vſui et rebus ſubſidium praeparari] Scil. eloquentia comparanda. Eloquentiam comparari hoc conſilio, ut prōſit amicis, Reip. Ed. pr. *praeparare.* Mox Guelf. *potentibus.* ERN. Bud. *praeparare. . . potentibus.*

Vt quis ſe a. n. intendat] Id ſe abundare iudicabat Heinſ. item Acid. qui legi volebat *impendat ſe.* Sed bene res habet, dicimus *intendere animum*, quidni et *ſe?* Imo id verbum ubi abſolute ponitur, talis accuſativus ſubauditur.

Multos militia] Ad eam ſententiam Salluſtius: *Humillimus quisque in arvis, aut militia, nullius honeſtae rei egens, ſatis ſibi, ſatisque patriae erat:* ut vere emendavit nobiliſſimus noſter Douſa. LIPS.

Exercendo agros] Poeticum eſt, e Virgilio ſumtum Aen. 7, 798. Dixit tamen etiam Columella 8, 1. *exercere rus.* Noſter iterum Germ. 29. et alii, ut plura alia, a poetis dicta. ERN.

Niſi, cuius fructus ante praeviderit] Sic ed. pr. Poſt inductum a Puteolano *providerit*: quod in *providerit* rurſus mutavit e cod. Bud. Rhenanus. Pichena e cod. Flor. *praevidebit* ſcripſit, quod eſt etiam in Guelf. id Ryckius ſecutus eſt et I. F. Gron. Sed I. Gronovius docet, in cod. Flor. eſſe *praevideris.* ERN. Et in cod. Agric. Planius tamen mihi hic videtur *praeviderit.* Sic et Bip.

Refertos] Bud. *refectos.*

Qui a Republica] Quidam ſcripti, *qui et a:* ex quo Pichena, *quieta Rep.* et mox deinde, *petere.* Aſſentior. LIPS. Ac I. Gronovius ſic mavult: *Se modicos Senatores: quieta Rep. nulla niſi pacis emolumenta. Petere ut cogitaret.* Etenim omnes ſcr. et edd. habent *peterent:* quod non eſt de nihilo. Nec aliter quam lectionem arbitror ſpernendam *qui a Rep. nulla niſi pacis emol. peterent.* MS. Guelf. *qui et a Rep.* ERN. Sic et Bud. et Flor.

Cogi-

A. V. 800. A. C. 47. *emolumenta petere. Cogitaret plebem, quae toga enitesceret, sublatis studiorum pretiis, etiam studia periturа.* Vt minus decora haec, ita haud frustra dicta Princeps ratus, capiendis pecuniis posuit modum, usque ad

Cogitare plebem] Displicent quae scripsi olim, et induco. Vett. *cogitarèt*. Scribo, *cogitare et plebem, qua toga enitesceret*. id est, etiam quamvis e plebe occupatum esse, ut emergeret se, et nitidiore toga uti posset. Sed revera (iteraho hunc animi mei sensum) et narrationes et orationes istae, turbatae, concisae. Confer, sodes, hunc XI. librum cum uno quovis e primoribus: iurabis, elapsum eum imperitorum manibus, velut e pugna aliqua Cannensi. IPS. Scripsit omnino Tacitus: *cogitaret plebem, quae toga enitesceret*. Nec satis faciunt interpretes. *Togam* utique Freinsh. accipit laxe nimis. Ea enim pacem pacisque artes omnes etsi aliquando possit complecti, tamen hic arctius nihil aliud significat, quam eloquentiam forensem. Vt Livio 22, 26. de C. Ter. Varrone: *togaque ac fervum placuere, proclamando pro perditis hominibus causisque*. Plinius epist. 1, 22. *in toga negotisque versatur: multos advocatione, plures consilio iuvat*. Florus 4, 12. *ut primum togae et saeviora armis iura viderunt*. Reliquus autem sensus: meminisset, magnam partem plebeios ac de plebe esse, qui enitescerent atque in lucem se proferrent toga et causidicina: qui non possent tam magnum induere animum, et operam illam gratuitam praestare, nisi esurire domi et fame perire vellent, dum alios beatos faciunt. Nam, quod dicere Tacitum faciunt, plebi non esse aliam viam ad dignitates, falsum est, ut norunt rerum Romanarum periti. Pejus et ridicule, qui proprie accipit, quasi vellet Tacitus, ut plebs cogitet, quomodo niteat toga, sic oratorem cogitare quomodo niteat oratio. GRON. Rectissime haec. Et plane ed. pr. et Puteol. sic habent. Guelf. *cogitaret-qua*. Ceterum *enitescere* ideras haec sic dixit. Plin. Pan. 4. et alibi. ERN. Lipsium sequuntur Heinl. et Bip. Mihi potior videtur lectio a Gron. recepta, quae et Ferrario placet de re vest. 1, 33. Rud. *cogitaret p. qua*.

Vt minus dec.] Haec interpunctio debetur Freinshemio. Ante male interpungebatur post *decora*. Ceterum in reliquis haereo: quae si sine vitio sunt, *frustra* est, sine idonea causa, qua moveri debeat ad decernendum secundum ea. Sed ita *frustra* non dicitur. Arbitror, Tacitum dedisse, *ut m. decora haec, ita haud frustra dicta. Princeps cap. p. p. modum*, deleto *ratus*, quod est ab interpolatore, qui vitiosa interpunctione deceptus, explendae sententiae addidit *ratus*: nisi id factum e *motus*. ERN.

Vsque ad dena sestertia] Eandem summam Nero etiam definiit, credo. de quo Suet. 17. *Item, ut litigatores pro patrociniis certam iustamque mercedem darent*. Saepius enim relata haec lex, cum perrumperet improbitas forensis. Eandem summam capere et Traianus advocatis permisit, sed dumtaxat post negotia peracta. Plinius ep. 5, 21. *Peractis tamen negotiis permittebantur pecuniam dumtaxat decem*

millium

ad dena sestertia, quem egressi repetundarum tenerentur. A. U. 800 A. C. 47.

8 Sub idem tempus Mithridates, quem imperitasse Armeniis, et ad praesentiam Caesaris vocatum memoravi, monente Claudio, in Regnum remeavit, fisus Pharasmanis opibus. Is Rex Iberis, idemque Mithridatis frater, nuntiabat, *discordare Parthos: summaque Imperii ambigua. minora sua cura haberi.* Nam inter Gotarzis pleraque saeva (qui necem fratri Artabano coniugique ac filio eius praeparaverat,

 unde

millium dare. Nam decem millia *HS.* idem quod dena *HS.* idem, quod centum aurei; ut alibi docebo. Quod honorarium patrono Vlpianus tribuit in singulas caussas, l. 1. D. De variis et extr. cognit. LIPS. Vide, ad hunc locum quae scripsimus Pecuniae Veteris 2, 5. GRON. Suetonium Neroni tribuere, quod Claudio erat tribuendum, iudicat Graevius ad l. cit. Verum Claudius modo terminum constituit, quem egredi nefas esset; Nero contra pro uno quoque genere caussae certam mercedem definiisse videtur. Ita Ernesti ad Suet.

Quem egressi] *Quem*, id est, modum. Sic e Flor. Pichena. vett. edd. *quae.* ERN. Bud. *quae.*

Vectum memoravi] In libris scilicet, quibus descriptae res Caii. Dio 60, 8. rem breviter tangit: Τὸν Μιθριδάτην τὸν Ἴβηρα, ὃν ὁ Γάϊος μεταπεμψάμενος ἐδεδέκει, οἴκαδε πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς ἀπέπεμψεν. Quod hic in Tacito est, *vectum;* manusс. *vinctum.* Legerim, *ad praesentiam Caesaris vectum vinctumque memoravi.* Quamquam Seneca non vinctum modo, sed in exsilium missum fuisse significat, de Tranquill. 11. *Ptolemaeum Africae Regem, Armeniae Mithridatem, inter Caianas custodias vidimus. Alter in exsilium missus est,* (Mithridates scilicet:) *alter, ut meliore fide mitteretur, optabat.* LIPS. Restitui *vinctum*, quod MSS. quidam et ed. pr. habent, et hic desiderari etiam Lipsius vidit. Quae forma loquendi *ad praesentiam alicuius vehi?* Omnino nescio, quid sit *ad praesentiam*, quod cum *vectum* iam est in ed. Puteol. repetique et in Guelf. Ab ed. pr. abest. Tacitum quidem sic scripsisse non credo. ERN. Bud. *victum* et in marg. al. *vectum.* Bene Bip. *vocatum*, quo redditur Dionis μεταπεμψάμενος. *Vinctum* admitti posset, si adderetur *adductum*, *vectum* vel simile quid.

Praeparaverat] Nihil certius mihi, quam Tacitum scripsisse *properaverat*, quod et Mureto visum. Vt libro 2, 31. *petiturum se vitam quamvis nocenti, nisi voluntariam mortem properavisset.* l. 1. Cod. de his qui par. *Si quis parentis aut filii aut omnino adfectionis eius, quae nuncupatione parricidii continetur, fata properaverit.* Virgilius 9, 400. *an sese medios moriturus in hostes Inferat, et pulcram properet per vulnera mortem.* Vulgatum vix Latinum est, neque elegantius *paraverit.* GRON. Sic noster etiam alibi loquitur, 13, 17. Id tamen

A. V. 800. A. C. 47. unde metus eius in ceteros) accivere Bardanen. Ille, ut erat magnis ausis promptus, biduo tria millia stadiorum invadit, ignaramque et exterritum Gotarzen proturbat: neque cunctatur, quin proximas Praefecturas corripiat, solis Seleucensibus dominationem eius abnuentibus. In quos, ut patris sui quoque defectores, ira magis, quam ex usu praesenti, accensus, inplicatur obsidione urbis validae, et munimentis obiecti amnis, muroque, et commeatibus firmatae. Interim Gotarzes, Dahorum Hyrcanorumque opibus auctus, bellum renovat: coactusque Bardanes omittere Seleuciam, Bactrianos apud campos castra contulit. Tunc, distractis Orientis viribus, et, quoniam inclinarent, incertis, casus Mithridati datus est occupandi Armeniam, vi militis Romani ad excidenda castellorum ardua, simul Ibero exercitu campos persultante. Nec enim resistere

tamen vulgatum non adeo absurdum aut contra analogiam dictum puto. *Praeparare alicui necem* est moliri, per venena, ut *profectionem praeparare* apud Sueton. Tib. 38. pro moliri. Quod si tamen vi aperta fustulit, *properare* necessarium est. Verum ab initio huius parentheseos legendum puto *quippe necem*. Syllaba *ne* absorpsit ultimam *τοῦ quippe*. Semper Tacitus in tali parenthesi hac particula utitur: ut ante c. 6. Acidalius etiam *eius* post *metus* deleri vult. Recte. Noster alibi: *unde metus in omnes*. Exemplum hic Gronovii alienum est. ERN. Bud. *praeparaverat*.

Acciv. Bardanen] Paullo aliter Ios. Ant. 20, 2.

Biduo] Deest in Bud.

Tria millia] Est ingens cursus in biduo: sed noctes etiam haud dubie assumptae. Facium *trecenta septuaginta quinque* milliaria Romana, est idem cursus, quem Annibal confecit, a Scipione victus: et vide me, si voles, Centuria Epist. ad Italos, epist. 59. LIPS.

Gotarzen proturbat] Sic iam ed. princ. Id deinde mutatum in *perturbat*, quod est in ed. Puteolani restituit Rhenanus. Consentit Guelf. ERN. Bud. *perturbat*.

Praefecturas] Satrapias, ut Herodotus appellat 1, 192. *Praefecti* satrapae. ERN.

Viribus] Bud. *copiis*.

Vi militis R.] Int. conversa, aut simile quid, quod latet in *persultante c. Συλλήψεως* huiusmodi exemplum iam non unum vidimus. *Campos persultare* e Livio est 34, 20. quam *saepe in agro eorum impune persultavissent*. ERN.

Nec enim resistere Armenii] Sic ed. pr. Puteol. et e cod. Bud. Rhenanus, Aldus. Alii *nostrum*. ERN.

Dein

fere Armenii, fuso, qui proelium ausus erat, Demonacte, Praefecto. Paullulum cunctationis adtulit Rex minoris Armeniae, Cotys, versis illac quibusdam procerum; dein litteris Caesaris coercitus, et cuncta in Mithridaten fluxere, atrociorem, quam novo Regno conduceret. At Parthi Imperatores, cum pugnam pararent, foedus repente icinnt, cognitis popularium insidiis, quas Gotarzes fratri patefecerat, congressique primo cunctantur, deinde complexi dextras, apud altaria Deum pepigere, *fraudem inimicorum ulcisci, atque ipsi inter se concedere.* Potiorque Bardanes visus retinendo regno: at Gotarzes, ne quid aemulationis exsisteret, penitus in Hyrcaniam abiit, regressoque Bardani deditur Selencia, septimo post defectionem anno; non sine dedecore Parthorum, quos una civitas tamdiu eluserat. Exin validissimas Praefecturas invasit. et reci- 10 perare A. V. 800. A. C. 47.

Nn 5

Dein literis Caesaris coercitus] Sic e Flor Pichena: sic ed. pr. ERN. et Bud.

Foedus repente faciunt] Non ut in libris hodie, *iaciunt*. Bene etiam Mauras, *iciunt*. Porro an hic *Bardanes* sit, quem in eo tractu, Regum a se visum et conventum Apollonius apud Philostratum dicit 1, 31. nescio. Aetas patiatur: sed et ibi notatur, *pulsum eum Regno fuisse, et tertium tunc annum iterum regnasse.* LIPS. *Iciunt* cod. Agr. quod non spernendum puto. Suet. Claud. 25. *foedus in foro icit.* Vid. ad 12, 62. Ex eo factum *iaciunt* in MSS. et edd. pr. sqq. ERN. Bud. *iaciunt*. *Iciunt* cum Bip. id textum recipio.

Gotarzes fratri patefecerat] Ita repositi Rhenanus, quod Aldus ceterique secuti sunt. MSS. ed. pr. ceteraeque ante Rhen. *praefecit*. Broterius edidit *fratris f.*, quod, auctore Iosepho A. I. 20, 3. frater Gotarzis Artabanus fuit, cuius filius Bardanes. Non ausim imitari: quia filius Artabani interfectus cum patre dicitur c. 8. ita, ut eum unum habuisse videatur; et potuit duos fratres, alterum Artabanum, alterum Bardanem habere. ERN. Bud. *patefecerat*. Muretus volebat *patri*.

Cunctantur] Ed. pr. *cunctantur*. quod mihi longe melius videtur. Dubitant primo, quid agant: deinde confirmari dextras complectuntur. Forma enim narrandi Tacito convenientior. ERN. Recte.

Deinde c. d.] *Dein c. d.* Bud. contra c. 2. pro *exin* habet *exinde*.

Exin validissimas praefecturas invasit] MSS. ed. pr. *invasit*: quod tamen in exemplo nostro antiqua manus correxerat *invasit*: et sic edidere Beroaldus, Alcia-

A. V. 800. A. C. 47. perare Armeniam avebat, ni a Vibio Marso Syriae Legato, bellum minitante, cohibitus foret. Atque interim Gotarzes, poenitentia concessi Regni, et, revocante nobilitate, cui in pace durius servitium est, contrahit copias. et huic contra itum ad amnem Erinden: in cuius transgressu multum certato, pervicit Bardanes, prosperisque proeliis medias nationes subegit ad flumen Sinden, quod Dahas Arioque

Alcianus, Rhenanus etc. Sed ante iam Puteolanus. Et ita est in Guelf. ERN. Rhen. in Budi legi ait *invisit*, debet addere, id esse a r. m.

*Et reciperare Armeniam**] Non sanus locus; de quo velut in tenebris micabo. Libri scripti voce auctiores, *reciperare Armeniam habebat*. Et rectumne ille? ut sit Graecorum ἔχω, c. τοῦ δύναμαι: quomodo Cicero, Appuleius, Agellius, aliique a Latinis interdum. *An habebat? an audebat?* verbum quidem infarciendum est, ruenti sententiae sustentandae. Veneta editione, *reciperare Armeniam parabat*, expressum invenies. In Vat. opt. (siquid hoc ad rem) *habeat*: scribitur. Litera alia superne adiecta. Quid si etiam, *reciperare Armeniam ibat?* sive *vadebat*. LIPS. Optime Rhenanus et Salinerius, qui *reciperare* pro *reciperabat* volunt. Vide Obs. 2, 14. GRON. *Habebat* est etiam in ed. pr. *parebat* in MS. Guelf. Codex Agr. adeo addit *in Aniyo*. Mihi dicta a Gronovio l. c. nondum satisfaciunt. Nam exemplum infinitivi desidero in hac structura, sequente *ni*. Taciti quidem perpetua est consuetudo, in hac forma orationis verbum finitum usurpare. Haec dubitatio dum idoneis exemplis tollatur, liceat mihi credere, legendum esse *reciperabat*. Verbum *parabat* in MSS. tribus reperit Broterius, ediditque Puteol. et inde Ber. quos Broterius secutus est. Ego eos imitari non ausus sum, quia in eo verbo minus est, quam res requirit; ideoque interpolatorem redolet. ERN. Bud. a r. m. *recuperare* et in marg. *parabat*. Rip. *habebat* h. e. poterat. Sed id *habebat* in codd. orum videtur ex *avebat*, ut recte Heinsius. Cui hoc non placet, legat *reciperabat*.

A. Vibio] Praepositio est in MSS. ed. pr. Omisit Puteolanus, non demum Beroaldus, ut vult Iac. Gron. qui restituit. ERN. Bud. *nisi a V.* Sed hoc a a r. m.

Foret] Bud. *esset*. et mox *vocante*.

Amnem Erinden] Ed. pr. *Eriden*. Ryckius coniicit: *Charindam*, qui a Ptolemaeo 6, 2. inter Hyrcaniam et Mediam ponitur, memoratus etiam Ammiano 23, 6. ERN. Bud. *Erindem*.

Ad flumen Ginden] Vett. *Sinden*. Gyndes fluvius nominatur etiam Senecae Ira 3, 21. *Cyrus cum Babylonem oppugnaturus festinaret ad bellum, Gyndes late fusum amnem vado transire tentavit*, et quae sequuntur: e quibus hauris sententiam Tibulliani versus 4, 141. — *aut rapidus Cyri dementia Gyndes*. Vbi male vett. libri, *Cydnus*. Nam et

que disterminat. Ibi modus rebus secundis positus. nam Parthi, quamquam victores, longinquam militiam adspernabantur. Igitur exstructis monimentis, quibus opes suas testabatur, nec cuiquam ante Arsacidarum tributa illis de gentibus parta, regreditur; ingens gloria, atque eo ferocior et subiectis intoleratior: qui, dolo ante composito, incautum, venationique intentum, interfecere, primam intra iuventam, sed claritudine paucos inter senum Regum, si perinde amorem inter populares, quam metum, apud hostes quaesivisset. Nece Bardanis turbatae Parthorum res inter ambiguos, quis in Regnum acciperetur. multi ad Gotarzen inclinabant; quidam ad Meherdaten, prolem Phrahatis, obsidio nobis datum. dein praevaluit Gotarzes. potitusque regiam, per saevitiem ac luxum adegit Parthos, mittere ad Principem Romanum occultas preces, quis, A. V. 800. A. C. 47.

et Herodoto Gyndes, 1, 189. LIPS. Ed. Puteol. aliaeque vett. edd. *Gynden*. At ed. pr. MSS. etiam Guelf. *Sinden*: quod restituit Broterius; nam *Gyndes* Babylonius est alienus, de quo v. Broukh. ad Tib. p. 372. ERN. Bud. *Sinden*.

Longinquam militiam] Sic ed. pr. quod restituit (ex Bud.) Rhenanus, inducto inde a Puteolano *quamquam*. Guelf. *longinquam amicitiam*. ERN. In Puteol. non est *quamque*, sed *quanquam*. In Frob. 1519. *quamque*. quod Rhen. omisit.

Nec cuiquam — parta] Sic dedit e cod. Bud. pro *nec enim cuiquam — parata* Rhenanus. *Enim* etiam ab ed. princ. abest. Rhenanum statim secutus est Aldus. ERN. Bud. a r. m. habebat *parata*. Rhenanus male ad eum provocat.

Subiectis intolerantior] Iam diximus ad 3, 45. *civis intolerantibus* pro *intolerandis* dixisse Laevium: ut *intolerantior* possit esse minus tolerandus. GRON. Mox pro *apud hostes* ed. pr. *inter*. ERN. Grotius volebat *intoleratior*, quod placet. Cf. 12, 11.

Turb. P. res, inter etc.] Muretus ita: *turb. P. res. Inter a. q. i. r. acciperetur*, *multi* etc.

Prolem Phrahatis] Non filium, ne erres, sed nepotem ex Vonone. Ipse Tacitus infra 12, 10. LIPS.

Obsidio n. d.] Rychius suspicatur, *obsidium* dici per appos. pro *obsidem*, et ex Agr. cod. citat 41, 1. *temeritate obsidii*, ubi in aliis *obsidis*. *Obsidium* pro statu obsidis sumi notat Gesnerus in thes.

Potitusque regia] Var. opt. *regiam*. itaque scripsit. LIPS. Sic et Flor. ed. pr. *Regia* dedit Puteol. et seqq. sic MS. Guelf. ERN. Cod. Agr. *vertim*.

Pers

A. V. 800 A. C. 47. quis, *permitti Mithridaten patrium ad fastigium*, orabant.

11 Iisdem Consulibus ludi saeculares octingentesimo post Romam conditam, quarto et sexagesimo, quam Augustus ediderat, spectati sunt. Vtriusque Principis rationes praetermitto, satis narratas libris, quibus res Imperatoris Domitiani composui, nam is quoque edidit ludos saeculares; iisque intentius adfui Sacerdotio Quindecimvirali praeditus, ac tum Praetor. quod non iactantia refero, sed quia collegio

Permitti Mithridaten] Vide Obs. 2, 13, GRON. I. e. ut potestatem daret eundi in patriam et capessendi regni. Adde Gruter. ad Martialem 10, 12. Drak. ad Liv. 3, 70, ERN. Scil. nonnulli legendum suadebant *remitti*, quod Grut. inprobat.

Quarto et sexagesimo] Plinius 7, 49. *Eo minus miror Stephanionem, qui primus togatas saltare instituit, utrisque saecularibus ludis saltasse, et D. Augusti, et quos Claudius Consulatu suo quarto fecit, quando sexaginta tres non amplius interfuere anni.* LIPS.

Rationes praetermitto] Quae tamen claraе sunt. Augustus enim priscam institutionem secutus est, et edidit quinctos ludos saeculares anno centesimo et nono (decimo debuisset, si paruisset artae legi) exacto. Claudius ita rationem instituit, ut centesimo quoque anno censuerit celebrandos: quasi saeculum rotundo centum annorum numero definiens. Itaque, insuper habita computatione Augusti et prisca, retulit nunc octingentesimo urbis anno, si IV. et L. Vitellio III. Coss. Plura si cupis, vade ad Onuphrii Panvinii ea super re libellum: viri industrii, diligentis, et cui Romanae memoriae (curam tantum ferre potuisset aut limam) debent, debebuntque. LIPS. Immo Claudius celebravit ludos saeculares urbis conditae, seculum centum annis finiens, ut post alii Imperatores fecere, ultimusque Philippus millesimo ab V. C. anno; sed Augustus celebravit ludos saeculares e praescripto oraculi, quod est ap. Zosimum 2, 6. qui etiam c. 5. ritus horum ludorum narrat, primumque celebrati sunt a. V. 353. L. Valerio Potito quartum Trib. mil. Cos. pot. ab Augusto a. V. 737. C. Furnio et C. Iunio Silano coss. quintum. Quibus rationibus autem Augustus usus sit, non constat. Nam, si initium numerandi duxisset ab a. 353. cecidissent in a. 793. sive a quartis a. V. 605. incidissent in a. 719. in quo ponit Zosimus c. 4. sed falso, et dissentiente Censorino c. 17. qui in a. 737. ponit. Sed haec disputare non est huius loci. Videant, qui volunt, Pagium Diss. Hypat. P. 2. c. 10. et qui de ludis saecular. scripsere. ERN.

Collegio Quindecimvirum] Ideo Horatius in Carm. saec. 70. *Quindecim Diana preces virorum Curet.* — — Et in nummis Augusti: IMP. CAES. AVG. LVD. SAEC. XV. S. F. id est, *Quindecimviri sacris faciundis.* Quam-

gio Quindecimvirum antiquitus ea cura, et Magi- A. V. 800.
stratus potissimum exsequebantur officia caerimonia- A. C. 47.
rum. Sedente Claudio, circensibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Troiae inirent, interque eos Britannicus, Imperatore genitus, et L. Domitius, adoptione mox in Imperium et cognomentum Neronis adscitus, favor plebis acrior in Domitium, loco praesagii acceptus est. vulgabaturque, *adfuisse infantiae dracones in modum custodum*; fabulosa et externis miraculis adsimulata. nam ipse, haudquaquam sui detractor, unam omnino *anguem in cubiculo visam*, narrare solitus est. Verum inclinatio 12
populi supererat, ex memoria Germanici, cuius illa reliqua suboles virilis: et matri Agrippinae miseratio

Quamquam ad eos et aliorum ludorum curam pertinuisse, alibi mihi dictum. LIPS.

Magistratus potissimum] Hoc ad id spectat, quod Praetorem se tunc praemisit: eoque, inquit, gnarum huius rei et permixtum. LIPS.

Pueri nobiles] Male Spanh. de Pr. NN. diss. 12, 2. ad Britannicum et Neronem hos restringit. Inter eos fuisse clare Tacitus refert.

Ludicrum Troiae] Cf. Serv. ad Virg. Aen. 5, 545. Suet. Iul. 39. Aug. 43. Dio 43, 23.

L. Dom. adoptione] Huc Vaill. NN. Col. in Ner. trahit numum Babbae cusum c. epigr. NERO CLAVDIVS CAESAR.

Infantiae eius] Abest a Guelf. *eius*. bene. ERN. Et a Bud. Bip. coniiciunt: *adf. infanti duos dr.* ingeniose. firmatur per sequens *unam*.

In modum custodum] Genios enim specie anguium apparere opinio erat, ut multis locis poetarum patet. v. Heins. et Drakenb. ad Silium 2, 585. Gorius ad Donii Inscr. ant. p. 44. ERN.

Miraculis adsimulata] Flor. *adsimilata*: quod recepit Pichena. Ego hanc notam potius aetatis in librario puto, qui Tacitum et aequales eius nunquam *effimilare*, ut sequiorem aetatem, scripsisse arbitror, et de eo ad Statium c. 6. dicere coeperim. GRON. MS. Agr. ed. Puteol. et seqq. *affimulata*. Sed Guelf. ed. pr. *affimilata*. de verbo iam supra dictum. ERN. Bud. *adfimilata*.

Sui detractor] Burm. ad Ov. Met. 5, 246. putat fuisse *detractator*, et pro eo in MSS. datum *detractor*. Verum puto. Sic H. 1, 83. libri quidam *detractione* pro *detractatione*. ERN.

Vnam omnino anguem] Paullo aliter Xiphil. 61, 2. qui exuvias dumtaxat serpentis ad caput Neronis pueri inventas ait: idque vates ita interpretatos, magnam potentiam ab homine sene capturum, quia serpentes positis exuviis senectutem exuerent. Eh vanitatem! LIPS. Adde Sueton. Ner. 6. ERN.

Di-

A. V. 800. A. C. 47. ratio augebatur, ob saevitiam Messallinae: quae semper infesta, et tunc commotior, quo minus strueret crimina et accusatores, novo et furori proximo amore detinebatur. Nam in C. Silium, iuventutis Romanae pulcherrimum, ita exarserat, ut Iuniam Silanam, nobilem feminam, matrimonio eius exturbaret, vacuoque adultero potiretur. Neque Silius flagitii aut periculi nescius erat: sed certo, si abnueret, exitio, et nonnulla fallendi spe, simul magnis praemiis, opperiri futura et praesentibus frui, pro solatio habebat: illa non furtim, sed multo comitatu

Detinebatur] *Distinebatur* edd. omnes, quas inspexi, praeter primam, quae habet *detinebatur*. Verba illa saepe in MSS. confundi constat, v. Drakenb. ad Liv. 5, 20. atque etiam in editis. Proprie quidem *detinere* est retinere, quocum etiam confundi solet, ab aliqua re abstrahere. *Distinere* autem in diversas partes trahere. Itaque in distinendo duae ad minimum res intelligi debent, in detinendo sufficit una. Hinc fit, ut, cum res sit una, trahatque non in diversas et plures, sed unam partem, *detinere* dicendum sit. Haec si ita sunt, ut puto, h. l. *detinebatur* est vera lectio, non *distinebatur*, quam quia ed. pr. habet, non dubitavi reponere. Similis locus est ap. Cicer. Phil. 9, 2. *putat nos alio bello detineri*, sc. quo minus eum coercemus: sic ibi vulgo bene legitur: male alii *distineri*. Si dixisset simpliciter *putat nos distineri*, rectum esset: intelligeretur enim, duobus bellis: sed additum *alio bello* desiderat *detineri*, noster dicit *attineri* 13, 27. Sic hic Messallina *distinebatur* studio ultionis et amore: sed amore *detinebatur*. Consideret quis exempla verbi *distinere* a Drakenb. l. c. Heins. ad Ovid. Her. 8, 69. et aliis, collecta, ita esse reperiet. Atque hinc facile in aliis locis iudicabit. Graevius observatiuncula de hoc verbo captus, id interdum male obtrudit scriptoribus. Sic Iustino 29, 2. recte restituit *distineri*, male obtrusit 6, 6. ERN. Bud. *detinebatur*.

C. Silium] De hoc c. 5. et 35. et 4, 18, 19. et Iuven. 10, 330. De Iunia Silana 13, 19.

Vacuo adultero] Vide ad 6, 34. Cic. Catil. 1, 6. *domum novis nuptiis vacuefecissent*. Liv. 1, 46. *cum domos vacuas novo matrimonio fecissent*. Guelf. ed. pr. *adulterio*, ut infr. c. 26. init. *adulteriorum* pro *adulterorum*. Sed MS. Guelf. etiam in fin. cap. *adulterium* pro *adulterum*. Ceterum haec sententia non pendere potest a praecedente supra *ut*, sed a tota praecedente sententia. Nam Messallina exturbavit uxorem e matrimonio Silii, quo sola frueretur adultero. Itaque suspicatus sum legendum esse, *vacuo quo ad. p.* vel, *quo vacuo a. p.* ERN. Sic iam Ryck.

Illa] Si sequens statim periodus non ab *at* inciperet, crederem hic intercidisse *at* per fina-

mitatu ventitare domum, egressibus adhaerescere; largiri opes, honores: postremo, velut translata iam fortuna, servi, liberti, paratus Principis apud adulterum visebantur. At Claudius, matrimonii sui ignarus, et munia Censoria usurpans, *theatralem populi lasciviam* severis edictis increpuit, *quod in P. Pomponium,* A. V. 803 A. C. 47. 13

finalem praecedentis verbi syllabam. Silius sperabat rem latere posse, at illa, quomodo res lateret, nihil curabat. Vix dubito, Tacitum scripsisse *ipsa.* ERN.

Egressibus adhaerescere] Qui mos Romae colendi potentiores. LIPS. Idem factum interdum pantomimis supra proditum, item a Plinio iuniori, scimus, amore, sicut h. l. ERN. Bud. et *gressibus.*

Paratus Principis] Cf. c. 30. et 35.

Munia Censoria usurpans] De anno coeptae a Claudio Censurae v. Pagium Crit. Bar. a C. 48. de Censura ipsa dicta ad Suetonii Claud. 16. ERN.

Severis edictis increpuit] Pichena et Gruterus velut e MSS. restituerunt iactant *severis dictis.* At ego in omnibus meis edd. pr. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Aldi *edictis* reperi. In Lipsianas vitio operarum irrepsit *dictis*, quod et in ultimae recensionis exemplo (1600. 4.) reperi. In iis, quae post mortem facta sunt, *edictis* reperi, ut 1645. ERN. Cod. Covarr. et Bud. *edictis.*

In P. Pomponium Consularem] Qui Consul fuit a. 782. iterum sub Caio, a. 794. Sed de praenomine illustris viri et poetae, quaero. Hic Publius dicitur: infra 12, 27. Lucius, *Deinde L. Pomponius Legatus auxiliares Vangiones ac Nemetas*, etc. Loqui enim eum de hoc poeta, docent quae subiunxit: *decretusque Pomponio triumphalis honos, modica pars famae eius apud posteros, in quis carminum gloria praecellit.* At Dioni 59, 6. est Quintus: Ἔφατο τοὺς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντας ἀπέλυσεν· ὧν εἷς ἦν Κόϊντος Πομπώνιος, ἐφ' ὅλαις ἔτεσιν ἐν τῷ οἰκήματι μετ' ὑπάτων ἀναδείξ. Quae ipsa de hoc vate accipienda, clarum ex iis, quae Tacitus 5, 8. Vbi cum descripsisset custodiam huius Pomponii apud fratrem, addit: *At Pomponius multa morum elegantia, et ingenio illustri, dum fortunam aequius tolerat, Tiberio superstes fuit.* Et sunt ab eo tempore ad liberationem e custodia anni septem. Hanc nominis litem dabam secundum Dionem (quippe integre perscriptum apud eum praenomen est:) nisi submonuisset Tacitus fratrem poetae fuisse Quinctum, 6, 18. *Sanciae aquae et igni interdictum, accusante Q. Pomponio. Is, moribus inquies, haec et huiusmodi a se simulitari praetendebat, ut, parta apud Principem gratia, periculis Pomponii Secundi fratris mederetur.* Itaque nihil constituo. Est autem hic, non Atellanarum scriptor, (qui L. Pomponius Bononiensis dictus, Ciceroni, Senecae, Macrobio, Nonio, Festo, laudatus:) sed tragoediarum. Quintil. 10, 1, 98. *Eorum, quos vidérim, longe princeps Pomponius Secundus, quem senes parum tragicum putabant, eruditione ac nitore praestare confitebantur.* Plinius epist. 7, 17. *Pomponius Secundus,*

A. V. 800. A. C. 47. *ponium, Consularem*, (is carmina scenae dabat) *inque feminas inlustres, probra iecerat.* Et lege lata saevitiam creditorum coercuit, *ne in mortem parentum*

eundi, scriptor tragoediarum, si quid forte familiarior amicus tolleret, dum ipse retinendum arbitraretur, dicere solebat, Ad populum provoco. Hic est, quem tanti Plinius alter fecit, ut vitam eius miserit in scripta. 14, 6. *Nobili exemplo docuimus, referentes vitam Pomponii Secundi vatis, coenamque quam Principi dedit.* Et 13, 26. *Ita sunt longinqua monumenta Tiberii Caiique Gracchorum manus, quae apud Pomponium Secundum vatem civemque clarissimum vidi annos fere post ducentos.* LIPS. De Consulatu Pomponii primo, nondum mihi res liquida. In fastis quidem Coss. suffecti traduntur eo anno *Q. Pomponius et Sanquinius* ab Onuphrio, sed nullo argumento. In ed. Almeloveenianorum Fastorum pro testimonio laudatur inscr. ap. Grut. p. 1087. n. 1. Sed ibi *A. Plautius* et *L. Nonius* eduntur, quos suffectos eo anno facit etiam Muratorius in Thes. Inscr. p. 302. Sed tota illa ἔκδοσις vitiis plena est, omninoque optandum, ut aliquis vir in his rebus accurate versatus, nominatim Hagenbuchius, hanc curam in se suscipiat, et fastos Consulares constituat potius illustreque universos, quam epistolam Consularem tantum scribat, cuius edendae spem ab eo fieri video. — Sed de Hagenbuchio irrita vota fuere. Cui nunc provinciam hanc deferri cupiamus, non reperimus. ERN.

Lege lata] Tirones caveant, ne haec e prisco more intelligant, velut ad populum de eo relatum fuerit. Comitia populi tum nulla. Senatus consultum intelligendum est. Sic ap. Suet. Claud. c. 23. dicitur *obrogasse* legi Papiae Poppaeae: id factum SCto. Ceterum *lata* non aptum videatur esse his temporibus, quibus leges *fiunt, dantur* etc. sed non *feruntur*. Sufficiebat *lege saevit, cr. coercuit.* Sed tamen et H. 4, 47. legem tulisse Domitianus dicitur. cum relationem de lege sancienda in Senatu fecit. ERN.

Saevitiam creditorum] Exquisite sic vocat avaritiam et lucri sordidum studium, quam et *acerbitatem* vocant, unde *acerbissimi feneratores* Cic. ad Att. 6, 1. Simile est, quod *cruentas usuras* dicunt. Ceterum verba *lege — coercuit* excidere in MS. Guelf. ERN.

Ne in mortem parentum] Quae circumscriptio iuventutis iam ante vetita, Laetoria lege. Sed paullo aliter. Nam Laetoria lex saltem caverat iis, qui intra 25. annos; alios insuper habuerat: Claudius universe constituit de omnibus filiisfamiliarum, etiam supra legitimam aetatem. Laetoria etiam lex, fenoris aut pecuniae nulla mentione, simpliciter vetabat, *minorem, viginti quinque annis stipulari*, id est ἐπεγγυᾶσθαι, ait Priscianus, sive stipulanti respondere. De ea non dubie Plautus sensit Pseud. 1, 3, 68. *Perii! an non tum me lex perdit quinta vicenaria? Metuunt credere omnes.* Et Rud. 5, 3, 25. *Ni dolo malo institutus fies, nive etiamdum siem Quinque et viginti natus annos.* Alperius eamdem Claudii legem retulit Vespasianus Suet. c. 11. *ne filiisfamiliis feneratoribus exigendi crediti*

tum pecunias filiisfamiliarum foenori darent. Fontesque aquarum, ab Simbruinis collibus deductos, urbi intulit. Ac novas litterarum formas addidit vulgavitque; comperto, Graecam quoque litteraturam non simul coeptam absolutamque. Primi per figuras animalium Aegyptii sensus mentis effingebant; (ea antiquissima monimenta memoriae humanae inpressa saxis cernuntur) et *litterarum semet inventores* A. V. 800. A. C. 47. 14

crediti ius nunquam esset, ne post patrum quidem mortem. Satis multa ICti ad SC. Macedonianum. LIPS. MS. Guelf. *in morte*, male. ERN. Sic et Bud.

Ab Simbruinis collibus] Vett. *Sub imbruinis.* Lego, *sub imbrivinis.* Prorsum addi eam voculam placet. Non enim ex ipsis collibus deductam aquam vult: sed fontes aquarum, qui sub collibus, Romam perducos. Locus ipse in meliotibus Livii libris, *Imbrivium*, 8, 30. et Silio 8, 370. — *gelidoque riguntur Imbrivio.* Apud Celsum tamen Simbruinas item aquas legas 4, 5. *Consistere in frigidis medicatisque fontibus, quales Cutiliarum Simbruinarumque sunt, salutare est.* LIPS. *Sub imbruinis* omnes vett. libri (in his et Bud.) ad Rhenanum, qui e Taciti A. 14, 22. correxit *Simbruinis.* Veterem lectionem reduxit e Flor. Pichena, quem secuti sunt Gronovii: Ryckius autem Rhenanum. E Lipsii correctione laudat hunc locum Sigonius ad Livium l. c. Sed Livii locus nil prodest Lipsio. Est enim Livianum *Imbrivium* s. *Imbrinium* potius, diversum ab loco hoc, unde aquae deductae, ut monuere Orrelius et Cluverius sp. Drakenb. ad l. c. qui edidit *Imbrininum.* Apud Silium 8, 371. meliores libri habent *Simbruvio*: atque id defendit N. Heinsius, ediditque Drakenb. Ergo non dubitandum, hic quoque *Simbruinis* vel *Simbrivinis* scribendum esse; praesertim cum infra 14, 22. haec scriptura sit in omnibus editis. Sed quia, ut recte monuit Iac. Gronovius, non est de nihilo, quod in MSS. est *sub Imbr* ex eius mente edendum curavi *ab Simbruinis.* Non male, ut opinor, Hesselius suspicatur in Vibio Sequ. v. *Anien*, corruptum nomen *Simbruini lacus* in *Velinum* p. 8. ERN. Adde, quae ipse ad h. l. Vibii notavi p. 53. De stupendo opere ipso, quo Curtium et Caeruleum fontes Claudius urbi intulit, v. Plin. 36, 24. qui *nihil magis mirandum in toto orbe terrarum fuisse* adserit.

Comperto Gr. qu.] Ed. pr. *Comperit quoque Graecam.* Puteol. *comperto quoque.* ERN. Sic et Bud.

Primi per figuras animalium] Non animalium solum, sed et rerum mutarum: quae hieroglyphicae notae dictae. Litteras tamen postea Aegyptiis sive Isis regina tradidit, sive Mercurius: sed ita, ut priscos illas notas, quas *ἱερὰς* dicebant, Sacerdotes retinerent: alias, quas *πανδήμους*, vulgus. LIPS. Specimen scripturae huius extat in obelisco Rameſſis, de quo 2, 60. ERN.

Et antiquissima monumenta] Lego, *ea antiquissima.* LIPS. Sic et

A. V. 800. A. C. 47. *res* perhibent; *inde Phoenicas, quia mari praepollebant, intuliſſe Graeciae, gloriamque adeptos, tamquam repererint, quae acceperant.* Quippe fama eſt, *Cadmum, claſſe Phoenicum vectum, rudibus adhuc Graecorum populis artis eius auctorem fuiſſe.* Quidam *Cecropem Athenienſem*, vel *Linum Thebanum, et temporibus Troianis Palamedem, Argivum*, memorant, *ſex-*

et Freinsh. qui haec ut in parentheſi dicta accipit: eſtque durior hic crebra repetitio copulae, praeſertim in oratione Taciti. ERN. Recte vidit Freinshem. ſequor.

Fama eſt etc.] In totum hunc locum de literis Graecis e Phoenice in Graeciam perlatis, inde in Italiam, qui velut iuſtum commentarium deſideret, legat diſp. Scaligeri in Animadverſ. ad Euſebii Graeca p. 110. et Montefalcon. Palaeogr. Gr. 2, 1. ſqq. atque etiam Edm. Chishullum ad Inſcr. Sigeam in Antiqu. Aſiaticis, ut alios taceam: in primisque inſpiciat ap. Chishullum tabulam p. 24. in qua naturae et orbis alphabetum exhibetur. ERN.

Cadmum] Atque ita creditum plerisque ſcriptoribus. ut Clementi Alex. Strom. 1, 16. Κάδμος δὲ Φοινὶξ ἦν, ὁ τῶν γραμμάτων Ἕλλησιν εὑρετής, ὡς φησὶν Εὔφορος (verius, Ἔφορος), ὅθεν καὶ Φοινικήια τὰ γράμματα Ἡρόδοτος κεκλήκασι γράφει. Q. Curtius 4, 4. *Si fainae libet credere, haec gens* (Phoenices) *litteras prima aut docuit, aut didicit.* Iſidorus 1, 3. *Graecarum litterarum uſum primi Phoenices reppererunt.... Hinc eſt, quod Phoeniceo colore librorum capita deſcribuntur, quia ab ipſis litterae initium habuerunt.* Quod ait de colore capitum ſive titulorum in libris, verum et vetus eſt. Ovidius Triſt. 1, 1, 7. *Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.* Cauſſa tamen inepta, et ex pectore Iſidori. De Cadmo inventore Agenoris F. vide et Plinium 7, 57. et Suidam in Φοινικήια. LIPS.

Cecropem Athenienſem, vel Linum] Cecropem tamen plerique Aegypto ortum fatentur, et illinc intuliſſe litteras. Linus eſt Apollinis et Terpſichorae filius, de quo Suidas: Λέγεται δὲ πρῶτος οὗτος ἀπὸ Φοινίκης γράμματα εἰς Ἕλληνας ἀγαγεῖν. Ita vides in diverſitate ſententiarum, conſentire tamen omnes de Phoenice, aut Aegypto: et bene Plinius, numquam dubitaſſe ait l. c. quin litterae ab Aſſyriis eſſent. LIPS.

Temporibus Troianis Palamedem] Videamus. Troianis temporibus repertae primum litterae? Imo, ſive Cadmus, ſive Cecrops eas repperit, trecentis propemodum ante id bellum annis. Quin et Orpheus Poeta vixit ſcripſitque maior illo aevo. At quidam ita memorant de Palamede. Sed vix tamen aliqui veterum: et ad fidem rerum emendes: *Quidam Cecropem Athenienſem, vel Linum Thebanum, ſedecim litterarum formas, et Troianis temporibus Palamedem Argivum tres memorant, mox alios ac praecipue Simonidem ceteras repperiſſe.* Ita res habet. Sedecim litterae primo: Palamedes tres addidit, ut Iſidorus l. c. cenſet:

sexdecim litterarum formas; mox alios ac praecipuum Simonidem, ceteras reperisse. At in Italia Etrusci ab Corinthio Damarato, Aborigines Arcade ab Euandro didicerunt: et forma litteris Latinis, quae veterrimis Graecorum. Sed nobis quoque paucae primum fuere: deinde additae sunt. Quo exemplo Claudius tres litteras adiecit, quae usui, imperitante eo,

A. V. 800. A. C 47.

set: sive quatuor, ut Plinius 7, 57. Suidas in Παλαμήδης (et per me quidem in Tacito etiam legeris, *Palamedem Argivum 4. memorant.* nam ex notis omissis confusisque hic error.) alias Simonides Pythagorasque. Possis etiam verbis non traiectis scribere: *Quidam Cecropem Atheniensem vel Linum Thebanum. Et temporibus Troianis Palamedem Argivum memorant 4. litterarum formas*, etc. Etsi fateor tamen, in Gorgiae declamatione pro Palamede eum dici *auctorem litterarum ἁπλῶς* et indefinite. Itaque non nimis pertendo. etsi pro mea sententia licet Irenaeum etiam addas adverss. Haeres. 1, 12 (15). LIPS. Taciti lectionem vulgatam defendit Casaubonus ad Sueton. Claud. c. 41, prolatis Graecorum scriptorum locis, idem de Palamede tradentium. ERN.

In I. E. ab C. Dam.] Id falsum videtur. Nam ante habuere litteras Pelasgicas, ut e monumentis antiquis docuere doctissimi viri, quae sunt Cadmeis antiquiores. ERN.

Arcade ab Evandro] Sive a Carmenta eius matre, ut visum aliis. LIPS.

Et forma] Sic MS. Guelf. ed. pr. et Puteol. Itaque frustra Iac. Gronovius obloquitur Rhenano, qui hanc lectionem antiquiorem vocat. Postquam Beroaldus *formae* dedit, sive lectionem cod. Flor. *formas* sic corrigens, sive errore operarum, ut credo, id secuti sunt ceteri. *Forma* recte restituta. Male I. Gronovius defendit *formas*. Et enim directa oratione uti coepit Tacitus. ERN. Bud. *forma*.

Veterrimis Graecorum] Intelligit Phoenicias. Rem ita esse, videbit, qui Chishulli tabulam ante laudatam, aut etiam ceteros, quos laudavi, inspiciet. Swintonis autem disc. 5. c. de priscis Rom. literis p. 13. veterrimas intelligit Pelasgicas s. Etruscas, et literas Latinas non recentes, quae Taciti aetate fuere, sed antiquiores, quae eaedem cum Etruscis. Falso. Nam Tacitus diserte Phoenicias h. e. Cadmeas antiquissimas facit. ERN.

Sed nobis quoque paucae] Latinis primo non nisi 16. litterae. Kappa Sallustius ludimagistet invenit: gamma Spurius Carvilius: litteram X. aetas Augusti. LIPS.

Claudius tres litteras adiecit] Suet. 14. *Novas etiam commentus est litteras tres, ac numero veterum quasi maxime necessarias addidit.* Vterque esse litteras tres ait. Sed quaerimus eas: et quibusdam visum promptius, dubitare de Suetonii scriptura. Non adhibebo id mantelium ignaviae meae ego. Planissime tres Claudius repperit. Aeolicum digamma, cuius facies litterae Ⅎ. inuersae. Quinctil. 1, 7, 27. *Nec inutiliter Claudius Aeoli-*

A. V. 800. A. C. 47. eo, post oblitteratae, adspiciuntur etiam nunc in aere publicandis plebiscitis per fora ac templa fixo. Retu-

Aeolicam illam ϝ. ad hos usus litterarum adiecerat. Et 12, 10, 29. *Aeolicae quoque litterae, quas cervom servomque dicimus, etiamsi forma a nobis repudiata est, vis tamen manet.* Hanc non Claudius solus inter litteras habendam censuit, sed et Varro: si credimus Annaeo Cornuto. *Hanc litteram*, inquit in Orthographia ap. Cassiod. n. 1. in Putschii sylloge p. 2281. *Terentius Varro dum vult demonstrare, ita praescribit.* VA. *Qui ergo in hac syllaba sonus est, idem litterae erit.* Hoc digamma etiam hodie in lapidibus Claudianis (ap. Grut. p. 196. 236. 238.) TERMINAVIT AMPLIAVITQVE. et DIAI. AVGVSTI. De hac ergo clarum. Secundum eruo e Prisciano 1. p. 557. antisigma. Ait; *Huic S praeponitur P et loco Ψ fungitur. Pro quo Claudius Caesar antisigma* Ↄ *hac figura scribi voluit: sed nulli ausi sunt antiquam scripturam mutare.* Antisigma ideo, quia duo sigma obverso dorso ↃC. Huc enim semilunae figura prisci Graeci sigma formabant. In tertia littera haeremus, nec auxilio est Grammaticorum manus. Non ille, qui AI. diphthongum fuisse censet, quia in Claudii aevo lapidibus, ANTONIAI. DIAI. et similia scripta. Constat enim, antiquitus creberrime usurpatam hanc diphthongum. Non etiam ille, qui litteram nescio quam inventam a Claudio leniendo R. putat, ex corruptis Velii Longi verbis: in quibus prioribus de Aeolico digamma saltem egisse Velium scio. Sed nec Martianus Capella, qui sic scribit l. 3. *Huic litterae S Divus Claudius P adiecit aut C propter ψ et ξ. Graecas, psalterium, saxa.* Censet enim ille, a Claudio novum x. repertum, quod vanum puto, quia x. in usu temporibus iam Augusti, ut diserte monet Isidorus 1, 4. Sed et x. inter eas a Varrone et Quinctiliano 1, 4, 9. censetur, quae non necessariae. Varro in Fragmento quopiam ex libro de Grammatica. *Litterarum partim sunt, et dicuntur, ut* A. B. *partim dicuntur, et non sunt, ut* H. *et* X. *partim sunt, neque dicuntur, ut φ. ψ.* Ex quibus verbis non absurde collegeris, duabus his litteris, quae necessariae Varrone teste, novam formam induisse Claudium nomenque. Et de ψ. quidem clarum, cui Antisigma respondit: de φ. Claudiano neglexerunt tradere Grammatici, et ego non divino. Phi quidem littera, non dubie necessaria, et alius eius sonus quam F. uti monuit etiam Quinctil. 12, 10. 29. Haec in re Grammatica nugamur: et omittere licuisset, si Claudii liber exstaret, quem de ratione harum litterarum edidit, LIPS. Vide Interpretes Suetonii et Claudii locum, et Taylorum in primis ad Marm. Sandvic. p. 48. ERN. *Propter syllabae finalis, quae per duo u scribenda est, sonum declarandum, repertam esse novam litteram, quae digamma adpellatur,* scribit Gellius 14, 5. Cf. et Priscianus 1, 4. De hac littera nullum dubium; nec vero aetatem tulisse, iam ex Quinctil. l. c. patet. De secunda et tertia Crollius ex his istius auctoris verbis 1, 4, 7 et 8. *An cuiuslibet auris est* etc. infert, litteras, a Claudio introductas, fuisse et necessarias et Latinae scriptioni proprias, quod de digammate

Retulit deinde ad Senatum, ſuper collegio Haruſpicum, *ne vetuſtiſſima Italiae diſciplina per deſidiam exoleſceret: ſaepe adverſis Reip. temporibus accitos, quorum monitu redintegratas caerimonias, et in poſterum rectius habitas: primoresque Etruriae ſponte, aut Patrum Romanorum impulſu, retinuiſſe ſcientiam, et in familias propagaſſe: quod nunc ſegnius fieri, publica circa bonas artes ſocordia, et quia externae ſuperſtitiones valeſcant. et laeta quidem in praeſens omnia; ſed benignitati Deum gratiam referendam, ne ritus* A. V. 800. A. C. 47. 15

mate valet. Earum alteram medium inter I et V, alteram inter I et E, ſonum exhibuiſſe. Priorem hariolatur ex antiſigmate Ↄ et littera I iunctis ſic ↃI fuiſſe conflatam, alteram eſſe eam, quae in quibusdam monumentis occurrat, hanc II, ut in FIICIT pro FECIT. Exemplum dabit Muſeum Schoepflini p. 34. Broterius tres Claudii litteras eſſe ſtatuit Ⅎ pro V, ↃC pro PS vel Ψ et Ⅎ pro ſono inter I et V medio. Sed heus! ſic coniecturarum ſatis.

In aere publicandis plebiſcitis] Ego vero cum Imperatoribus tollo haec plebiſcita: quae vim uſumque Claudii temporibus habere non potuerunt, omni poteſtate tralata ad unum. Quaere exempla in hiſtoria Principum, non invenies. Legerim, *publicandis ſcitis*. Sciti nomen generale eſt, et ad decreta omnia pertinet ac iuſſa. Et haud dubie ea ſcriptura obſervata non ſolum in plebiſcitis (ut demus ea fuiſſe) ſed in legibus aliis edictisque. LIPS. Grorius longe melius, qui ſic ſcribi locum volebat: *publicandis plebi SCtis*. quod mihi veriſſimum videtur cum Ryckio. Librarii cum compendium ſcribendi *SC.* non intelligerent, ſatis conſtat vel mediocriter inhis literis verſatis, quam varie corruperint hoc verbum. Sic et Hoeſchelius volebat et Scheſferus *Aven.* Gr. p. 291. Obſ. Miſc. vol. 8. p. 291. De re adde Sueton. Claud. 41. qui eas litteras etiam in multis libris, actis diurnis et titulis operum reſtitiſſe ſuo tempore tradit. Inſcriptiones antiquas, in quibus digamma adhuc viſitur, laudavi ad Sueton. l. c. ubi v. Intr. ERN. De plebiſcitis v. Gell. 10, 20.

Vetuſtiſſima]. Quam ipſi Romani liberos ſuos capere volebant, ac publice mittebantur. Vide Valerium de Relig. 1, 1. et Ciceronem de Divin. 2, 23. LIPS.

Temporibus accitos] *Accitis* MSS. vett. edd. omnes. Sed *accitos* verum eſt, idque conſtructio deſiderat. Sic volebat etiam Groslotius in Syll. Burm. t. 1. p. 350. ERN. *Acaitos* ex cod. vet. dedit Vrſinus. Bud. *accitis*.

Valeſcant] Ed. Puteol. *invaleſcant*, et omnes deinceps ad Pichenam, qui e MS. Flor reſtituit *valeſcant*, quod etiam ed. princeps habet. Tacitum ſimplicibus delectari ſupra notatum. ERN. Bud. *valeſcunt*.

Referendam, ne] Non videtur cepiſſe vir inſignis, Freinshemius,

A. V. 800. A. C. 47. *sacrorum, inter ambigua culti, per prospera oblitterarentur.* Factum ex eo SC.: *viderent Pontifices, quae retinenda firmandaque Haruspicum.*

16 Eodem anno Cheruscorum gens Regem Roma petivit, amissis per interna bella nobilibus, et uno reliquo stirpis Regiae, qui apud urbem habebatur, nomine *Italicus.* Paternum huic genus e Flavio, fratre Arminii, mater ex Cattumero, Principe Cattorum erat: ipse forma decorus, et armis equisque, in patrium nostrumque morem, exercitus. Igitur Caesar auctum pecunia, additis stipatoribus, hortatur *gentile decus magno animo capessere. Illum primum, Romae ortum, nec obsidem, sed civem, ire exter-*

hemius, quum iudicavit, hoc membrum a proximo τελείᾳ ὑποστιγμῇ separandum. Neque enim novum argumentum est, aut stimulus hortationis differens ab eo, quo iam usus est: sed id ipsum, quod brevius attigerat, persequitur explicatius. *Gratia*, quam Diis referri censet, haec est una, ut cerimoniae, rebus Romanis multo minoribus aut in arcto servatae diligenter, temporibus secundis ne negligantur. Intelligimus enim *gratiam*, non quae verbis haberetur, aut aliis supplicibus, sed si fieret tum, ex quo appareret, in hoc genere cultus gratos esse erga Deos. Vt 2, 13. milites promittunt Germanico se *gratiam in acie* relaturos. Deinde τὸ *gratiam* accipiendum, quasi dixisset *eam gratiam* vel *hanc gratiam.* GRON. Freinsh. scil. a *ne* novum duci argumentum putabat, quod secus est.

Quae vetin. firm. Haruspicum] Intelligo sane. Sed non videtur Claudius voluisse delectum fieri, quid negligendum, quid servandum: sed disciplinam priscam retineri et servari. Itaque videtur decretum esse, ut Pontifices de disciplina illa retinenda et firmanda viderent. Suspicatus sum excidisse *disciplina:* quae essent disciplina Haruspicum retinenda firmandaque; phrasi antiqua et bona, quam saepe corruperunt librarii insciti priscae Latinitatis. Et intelligendum *forent.* ERN.

Roma petivit] MS. vett. edd. *Romae.* Aldus e Rhenani coniectura recepit primus *Roma* (ut 12, 14.), quem ceteri recte secuti sunt. ERN. Bud. *Rome.*

Italicus] Ryckius e cod. Agric. profert probatque *Italicus*, et sic in sequentibus etiam exhibere MS. Flor. Et sic, quoad posteriora loca, etiam ed. pr. Itaque non dubitavi restituere. Vulgo *Italus.* ERN. Bud. *Ytalus.*

E Flavio] Cf. 2, 9.

Ex Catumero] In Vatic. est, *Actumero:* Strabone 7. p. 292. Οὐκρόμεγος ἡγεμὼν Κάττων, id est, *Vcromerus.* vel ad etymon Germanicum verius, *Acromerus.* LIPS. *Actumero* etiam ed. pr. Mss. Bodl. *Cactumero.* ERN. Bud. *Actumero.* Ex Bodl. videtur scribendum *Cattumero.*

Atque

terrum ad Imperium. Ac primo laetus Germanis adventus, atque eo magis, quod, nullis discordiis inbutas, pari in omnes studio ageret: celebrari, coli, modo comitatem et temperantiam nulli invisam, saepius violentiam ac libidines, grata barbaris, usurpans. Iamque apud proximos, iam longius clarescere, cum potentiam eius suspectantes, qui factionibus floruerant, discedunt ad conterminos populos, ac testificantur, *adimi veterem Germaniae libertatem, et Romanas opes insurgere: adeo neminem, iisdem in terris ortum, qui principem locum impleat; nisi exploratoris Flavii progenies supra cunctos adtollatur? Frustra Arminium praescribi: cuius si filius, hostili in solo adultus, in Regnum venisset, posse extimesci, infectum alimonio, servitio, cultu, omnibus externis. at, si paterna Italico mens esset: non alium infensius arma contra patriam ac Deos Penates, quam parentem eius, exercuisse.* His atque ta- 17

A. V. 800. A. C. 47.

libus

Oo 4

Atque eo magis; quod nullis] Veteri Covarr. abesse *magis*, Gruterus testatur. Abest etiam ab ed. pr. *Celebrari, coli* pro celebrabatur, colebatur. ERN. *Magis* abest a Bud.

Iamque apud proximos, iam longius clarescere] Sic vett. edd. usque ad Rhenan. qui e cod. Bud. recepit: *i. apud pr. longius* (omisso altero *iam*); quod secutus est Aldus. *Apud*, quod e Flor. se restituere ait Pichena, in omnibus veteribus est, primumque in Lipsiana repèri *ad*. ERN. Bud. *apud*.

Principem locum impleat] Hoc ex Flor. dedit Pichena, et sic Tacitus alibi. Vett. edd. omnes et MSS. alii *principis*. ERN. Sic et Bud.

Supra cunctos attollatur] Rhenanus se castigasse dicit *attollatur*, et *solo*, et *posse*, pro *extollatur, loco, posset*. At omnia ista sunt in ed. pr. nisi quod *attollitur* vitio operarum, et *veniisse posse Testimesci*. Puteolanus induxit *extollatur*, *loco*, et *posset*; sed tamen e MSS. Nam et Guelf. *loco* et *posset*, ERN. Bud. habet *attollatur*. *solo* . . *posset*. *Temitesci*.

Arminium praescribi] Qui illi patruus: et tamquam in eius gratiam honoremque Principatu ornatus esset. LIPS. Cf. 4, 52.

Infectum alimonio] Ita e Flor. Pichena. Sed sic etiam ed. pr. Puteolanus mutavit in *alimonia*, ut est in Guelf. unde in ceteras edd. fluxit. Add. Burm. ad Sueton. Calig. 42. Mox Guelf. *ac*. ERN. Bud. *alimonio* . . *ac*.

Quam parentem eius exercuisse] Omnes volunt *parentem* scribi. Non paruissem, nisi plane sic esset in ed. pr. Puteolanus dedit *parentes* cum ceteris omnibus. ERN. Sic et Bud.

Catti-

A. V. 800. A. C. 47: libus magnas copias coegere: nec pauciores Italicum sequebantur. *non enim inrupisse ad invitos, sed accitum*, memorabant. *quando nobilitate ceteros anteirent, virtutem experirentur, an dignum se patruo Arminio, avo Cattumero praeberet. nec patrem rubori, quod fidem adversus Romanos, volentibus Germanis, sumptam, numquam omisisset, falso libertatis vocabulum obtendi ab iis, qui privatim degeneres, in publicum exitiosi, nihil spei, nisi per discordias, habeant.* Adstrepebat huic alacre vulgus; et magno, inter barbaros, proelio victor Rex; dein secunda fortuna ad superbiam prolapsus pulsusque, ac rursus Langobardorum opibus refectus, per laeta, per
18 adversa, res Cheruscas adflictabat. Per idem tempus Chauci, nulla dissensione domi, et morte Sanquinii alacres, dum Corbulo adventat, inferiorem Germaniam incursavere, duce Gannasco: qui natione Canninefas, auxiliaris et diu meritus, post transfuga,

Cattumero] Hic Bud. *Catumero.*

Nec patrem rubori] Quia sic est in MS. Flor. et ed. princ. *esse* etiam abest a MS. Covarruv. non dubitavi hoc praeferre vulgato: *nec patrem illi rubori esse.* Et sic placebat Iac. Gronovio. Sic e cod. Agric. laudat probatque Hemsius in Obs. Misc. t. 9. p. 383. ad 2, 2. Forma loquendi iterum occurrit 14, 55. et est a Livio 45, 13. ERN. Bud. *nec patrem robori.* De re ipsa v. 2, 9, 10.

Ab iis] Bud. *ab his.*

Magno inter barbaros proelio victor Rex] Forte, *magno ac inter.* LIPS. Sed etiam alibi et apud alios *ac* interdum in tali forma omittitur. ERN. Acid. coniicit *magnus.*

Dein] Sic cod. Flor. Guelf. ed. pr. *debinc* a Puteolano venit. ERN. Bud. *deinde.*

Morte Sanquinii] Sanquinii Maximi, de quo ad 6, 4. LIPS.

Cauninefates] Plin. 4, 29. *Caninefates.* Apud. Grut. p. 385. *Cannanefates.*

Auxiliaris, et diu meritus, post transfuga] Vaticana scriptura, *auxiliare esd in meritis.* Forte, *auxiliaris, deinde emeritus.* Nam et auxilia, illo aevo, credam adstricta ad militiae certum modum. Mercero placet, *Auxiliare aes diu meritus.* LIPS. Farnesianus codex MS. *auxiliare ex drumentis:* unde coniiciebat olim Lipsius, *auxiliaris ex frumentariis:* postea omnem hanc annotationem expunxit. Quod in coniectura facile fero: sed scripturam vetusti codicis insuper haberi nolim: quippe in qua videam vestigia veritatis adhuc usque latentis. Eam esse credo: *auxiliaris et dux gentis.* Iuvat quod legitur 4, 46. de Thra-

fuga, levibus navigiis praedabundus, Gallorum maxime oram vastabat, non ignarus, dites et inbelles esse. At Corbulo provinciam ingressus, magna cum cura, et mox gloria, cui principium illa militia fuit, triremes alveo Rheni, ceteras navium, ut quaeque habilas, per aestuaria et fossas adegit: lintribusque hostium depressis, et exturbato Gannasco, ubi praesentia satis composita sunt, legiones, operum et laboris ignaras, populationibus laetantes, veterem ad morem reduxit; ne quis agmine decederet, nec pugnam, nisi iussus, iniret. stationes, vigiliae, diurna nocturnaque munia, in armis agitabantur. Feruntque *militem, quia vallum non accinctus, atque alium, quia pugione tantum accinctus foderet, morte punitos.* quae nimia, et incertum an falso A. V. 800 A. C. 47.

Thracibus: *ne Regibus quidem parere, nisi ex libidine, soliti, aut, si mitterent auxilia, suos ductores praeficere.* GRON. Cod. Flor. *auxiliare ex diu meritis*, unde Iac. Gronovius faciebat *auxiliare aes diu meritus* cum Mercero. Cod. Bud. et Agr. *auxiliaris ex diu meritis*, quod probat Ryckius. Reg. *auxiliares diu meritis.* Ed. pr. *auxiliare esd in meritis:* quod favet et ipsum Mercero. Puteolanus: *auxiliaris et diu meritus:* unde haec lectio in ceteras edd. fluxit. MS. Guelf. *et ex diu m.* Lectionem quidem textus vitiosam esse, facile est sentire. ERN. Bud. plane ut Flor. nam *auxiliaris* est a r. m.

Gloria] Bud. cum *gloria.*

Cui principium illa militia fuit] Referendum hoc ad *gloriam*, non ad Corbulonem pro *cuius gloriae princ. i. m. f.* ERN.

Ceteras navium] Rhen. ita se emendasse dicit pro *ceteras naves.* at *ceteras navium* est in ed. pr. et Puteol. *Naves* dedere Beroaldus, Alciatus: nescio unde. ERN. Bud. *navium.*

Aestuaria et fossas] Per Drusianam fossam, et lacus, qui plures tunc, in unum meridionalem coiverunt. LIPS. Mox Guelf. *deprehensis.* ERN. Bud. *depressis.*

Operum et laboris ignaras] Farnes. *ignavas.* LIPS. Sic et ed. pr. MSS. Guelf. et alii. quod recepit Broterius. *Ignaras* est, non adsuetas labori. ERN. Bud. *ignavas* a r. m.

Vallum non accinctus] Aliud est, ac si dixisset, *discinctus.* Non accinctum fodere, est sine gladio fodere: discinctum fodere, est solura fluxaque tunica in morem muliebrem. At ex disciplina erat, cum gladio opus facere. Vegetius 3. 8. *Milites gladio cincti fossam apertunt.* LIPS.

Foderet] Freinsh. vult *caederet* aut *ferret.* Sed, si *vallum* pro aggere castrorum accipimus, qui e terra et cespite fit, nihil impedit, quo minus *foderet* rectum sit. ERN.

Quae

A. V. 800. A. C. 47. falso iacta, originem tamen e severitate Ducis traxere: intentumque et magnis delictis inexorabilem scias, cui tantum asperitatis etiam adversus levia 19 credebatur. Ceterum is terror milites hostesque in diversum adfecit. nos virtutem auximus: barbari ferociam infregere. Et natio Frisiorum post rebellionem, clade L. Apronii coeptam, infensa, aut male fida, datis obsidibus consedit apud agros, a Corbulone descriptos. Idem Senatum, magistratus, leges inposuit. ac, ne iussa exuerent, praesidium inmu-

Quae nimia et incertum an falso iacta] Ed. pr. *quae nimia i. e. an f. acta*, vitiose sive pro *iacta*, sive pro *aucta*, sed illud potius credo, atque hanc esse lectionem cod. Flor. testatur Pichena. Sic et est in MS. Guelf. nisi quod *actam* scripsit librarius, ad *originem* temere referens. Non igitur Rhenanus demum sic dedit, ut vult videri, nec *nimia* pro coniectura debebat a Pricaeo reiici. Mox Puteol. *inunia* et *iacta vel aucta* edidit, quod secuti sunt Beroald. Alc. Rhenanus autem, Aldus, Lipsius edidere *nimia et falso iacta*, quod nescio cur a Gronovio mutatum, et *vel aucta* additum sit. Mihi autem *iacta* vel potius *iactata* magis placet, quam *aucta*. Nam τὸ *augere* iam est in *nimia*: deinde *falso* aptum est τῷ *iactata* non τῷ *aucta*: huic enim frustra additur, cum per se intelligatur, nec addi soleat. Aliud est *in falsum augere*, h. e. augendo falsum efficere, aliud *falso augere*. Porro aliud est *iacere*, aliud *iactare*. Illud dicitur, cum aliquis interdum aliquid, obiter, suspicionis movendae, pungendi, irridendi caussa, dicit, vide nostrum A. 1, 10. 2, 55. 4, 7. 68. 6, 31. 46. 11, 13. 12, 64. etc. Adde quae de h. v. viri docti ad Livium 25, 4. et alibi dixerunt: hoc, cum palam, crebro, apud omnes: in primisque *iactari* dicuntur res, quae fama celebrantur. Pro *iactatus* a librariis subinde scriptum *ictus* docebit Drakenb. ad Liv. 10, 37. item *actus* pro *iactus* ap. Quintil. 9, 2, 37. Liv. 25, 4. etc. ERN. Pricaeus ad Appul. Met. 1. p. 7. τῷ *nimia* substituebat *immania*.

Falso iacta] Venet. editio *iacta*, *aucta*, haesitante librario utrum praeferret, utrumque adscripsit. Ego quidem hic malim, *falso aucta*. LIPS. Veneta editio est Riviana, in qua sic est. Ed. Put. *iacta vel aucta*. ERN. Bud. *acta*, ut Flor. Puteol. *iacta vel aucta*. Sic et Alciati. Sed Rhen. *iacta*. Bip. praeferunt *aucta*.

Nos virtutem auximus] Vereor ut scripserit, *virtute auximus*. Augendi verbum patiendi significatu, ut infra. LIPS. Recte disentit Mercerus. ERN.

Post rebellionem] Non, ut receptum, *per rebell.* Historia ipsa narrata 4, 73. LIPS. *Post* cod. Flor. ed. pr. *Per* a Puteolano inductum. Idque habet etiam Guelf. mox *et male f.* ERN. Bud. *post*.

Praesidium inmunivit] Ita MSS. At vulgi lectio, *inde munivit*.

immunivit; missis, qui maiores Chaucos ad deditionem pellicerent, simul Gannascum dolo adgrederentur. nec irritae aut degeneres insidiae fuere adversus transfugam et violatorem fidei. Sed caede eius motae Chaucorum mentes, et Corbulo femina rebellionis praebebat; ut laeta apud plerosque, ita apud quosdam siniſtra fama. *cur hoſtem conciret? adverſa in Rempublicam caſura: ſin proſpere egiſſet, formidoloſum paci virum inſignem, et ignavo Principi praegravem.* Igitur Claudius adeo novam in Germanias vim prohibuit, *ut referri praeſidia cis Rhenum* iuberet. Iam caſtra in hoſtili ſolo molienti Corbuloni hae litterae redduntur. Ille, re ſubita, quamquam multa ſimul offunderentur, metus ex Imperatore, contemptio ex barbaris, ludibrium apud ſocios, A. V. 800. A. C. 47.

nivit. Suſpicari poſſis, antique fuiſſe *endomunivit.* Vti apud Livium 5, 39. *Inventutem militarem Senatusque robur in arcem capitoliumque confcendere: armisque et frumento collatis, ex loco inde munito Deos hominesque et Romanum nomen defendere.* ſcripſerim, *endomunito.* LIPS. Nihil hic ſollicitandum. Nam eadem vis eſt verbi, quam correctionibus quaerunt. Sic Suet. Tib. 39. *in praetorio, cui Speluncae nomen, incoenante eo, complura eaque ingentia ſaxa fortuito ſuperne delapſa ſunt.* Vt *incoenante eo*, eſt quum ibidem coenaret ille, ſic *immunivit* eſt ibidem munivit. GRON. Acidalius coniecerat: *inibi munivit.* ERN. Bud. *immunivit.*

Degeneres infidiae] Non indignae nomine Romano, aut ipſo Corbulone: quia nempe in transfugam, et militiae deſertorem. Hoc enim eſt, quod *fidei violatorem* dicit: id eſt, ſacramenti. LIPS. MS. Guelf. *et degen.* ERN.

Cum proſpere egiſſet] Ioſias Mercerī lectio verior, *ſin proſpere*, et approbata quibusdam libris. Sententia: adverſa Reip. nocitura; proſpera, ipſi Corbuloni. LIPS. Recte. Cod. Flor. *caſuras inproſpere*, quod expreſſit ed. pr. niſi quod, ſive vitio operarum, ſive quod ita deſcriptum e cod. eſſet, habet *caſurus in.* Puteol. habet *caſura: cum*, ut eſt in Guelf. ſenſum autem potius cum Freinshemio puto, homines calumniatos dixiſſe, Corbulonem animos maiores ſumturum et Claudio periculoſum futurum. ERN. Bud. *caſura ni.* Sed r. m. ex *ni* fecit *cum.*

Igitur Claudius adeo] Sic cod. Flor. Oxon. Guelf. edd. pr. Puteol. Beroaldi, a qua hic diſcedit, ed. Alciati exhibens *Ideo Cl. adeo*, vitio haud dubie operarum, nam ſequi Beroaldum ſolet: atque hinc *ideo* in ceteras venit, Rhen. Aldi, etc. Reſtituit *igitur* Iac. Gron. ERN. Bud. *Igitur Claud. adeo.*

Pre-

A. V. 800. A. C. 47. socios, nihil aliud prolocutus, quam *beatos quondam Duces Romanos!* signum receptui dedit. Vt tamen miles otium exueret, inter Mosam Rhenumque trium et viginti millium spatio fossam perduxit, qua

Prolocutus] Rhenanus ita se emendasse ait pro *perlocutus*, quod sc. in Alciati ed. reperierat. Sed ed. pr. et Puteol. sic iam habent. ERN. Bud. *proloeutus*.

Beatos quosdam Duces] Corruptione litterae periit huic dicto Venus. Scribe, *quondam*, id est, olim libera Rep. Persuadet Dio, qui sic extulit 60, 30. ὦ μακάριοι οἱ πάλαι ποτὲ στρατηγήσαντες. LIPS. Recte. Sed edd. omnes *quosdam*. ERN. Pro *quosdam*, quod et in Bud. pugnat Salinerius.

Ne tamen miles] Sententia scripturam eam damnat. Lege ergo *Vt tamen*. LIPS. Sic et Gruterus et Pichena volebant: recte. In cod. Flor. est *vi*, quod confundi solere cum *ut*, docet post alios Drakenb. ad Liv. 4, 51. Ed. pr. et MS. Reg. plane habet *ut*. Puteolanus *ne* invexit, quod est et in Guelf. ERN. Et in Bud. De otio v. c. 18.

Inter Mosam Rhenumque] Dio consentit 60, 30. διετάφρευσε, inquit, πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ῥήνου καὶ τοῦ Μόσου, σταδίους ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μάλιστα. Nam stadia centum LXX. milliaria conficiunt XXIII. duobus stadiis et semi minus: ita ut septem stadia cum dimidio pro milliari capias. quod Plutarchus, Suidas, aliique monuerunt. Interpres tamen Dionis milliaria XXI. vertit: et addit, non convenire illi cum Corneliana ratione. LIPS. Quae de hac fossa varie a viris doctis disputantur, commemorare nihil attinet. v. Ryckium ad h. l. Cellar. G. A. t. 1. p. 211. Altingium t. 1. p. 471. et 114. qui sequitur Cluverium, qui putabat esse fossam, quae a Leida Delphos, hinc ad vicum Maeseland ducta, tandem ad propinquum vicum Sluys Mosae iungitur. ERN. Plura et ipse olim in Diss. de iungend. mar. fluviorumque molimin. et Lalande in traité des canaux navigables. Par. 1778.

Fossam perduxit] Haec est lectio ed. pr. quam et MS. Guelf. exhibet, quam restituere non dubitavimus. Est verbum proprium in ea re. Caesar B. G. 7, 36. *fossam — a maioribus castris ad minora perduxit*. Dio l. c. διετάφρευσε πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ῥήνου, καὶ τοῦ Μόσου, quod est ipsissimum *perduxit fossam* etc. Nam *perducere fossam* dicitur ut *perferre legem*. Puteolanus deinde pro *perduxit*, dedit *produxit*, unde in omnes edd. venit *produxit*, Iac. Gronovius autem valde pugnat pro *praeduxit*, sic compendium MS. Flor. legit, idque in textum recipit. In quo falli virum clarissimum putamus. Verbum *praeducere* dicitur illud quidem de fossis saepe et ap. nostrum 14, 32. sed semper cum vi muniendi, in castris, in obsidionibus, arcendi caussa, intercludendi etc. factis, ut patet ex omnibus exemplis, quae collegit praeter Lipsium, quem ipse laudat de Mil. 5, 5. Heinsius et Drakenb. ad Silium 10, 411. aliique: unde ipse comparat cum Graeco προβάλλεσθαι: quod est ab h. l. alienissimum. Est pacis opus, non belli, recipien-

qua incerta Oceani vetarentur. insignia tamen triumphi indulsit Caesar, quamvis bellum negavisset. Nec multo post Curtius Rufus eundem honorem adipiscitur, qui in agro Mattiaco recluserat specus quaerendis venis argenti; unde tenuis fructus, nec in longum fuit: at legionibus cum damno labor, effodere rivos, quaeque in aperto gravia, humum infra moliri. quis subactus miles, et quia plures per provincias similia tolerabantur, componit occultas litteras, nomine exercituum, precantium Imperatorem, *ut, quibus permissurus esset exercitus, triumphalia ante tribueret.* De origine Curtii Rufi, quem 21 gladia-

A. V. 800. A. C. 47.

cipiendae aquae factum, non arcendae. ERN. Bud. *produxit.*

Qua incerta Oceani vetarentur] Recte, non *vectarentur.* Dio l. c. interpretatur, *ἵνα μὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ τοῦ ὠκεανοῦ πλημμυρίδι ἀναχέοντες πελαγίζωσιν.* Fuisse, ergo necessum est, fossam eam inferioris Bataviae parte, inter Rhenum veterem Mosamque: ubi fere ubique inter duos fluvios XXIII. milliarium intervallum. Supra agrum Batavum, inter Mosam et adhuc integrum Rhenum, esse non potuit: quoniam illic certe periculum nullum ob aestu. Vertranius, cui legi placet *vitarentur* (hoc sensu, ut fossam eam perduxerit, qua commeari a Mosa ad Rhenum posset, ne Oceani pericula necessum esset subire) non placet. Multo minus Ferretus: qui *μετέωρος* certe fuit, cum Mosam hic cum Mosella confudit, et ea scripsit quae rideant Batavorum pueri. LIPS. Recte Lipsius. *Vetarentur* est arcerentur, prohiberentur, ne restagnando terris nocerent. Adde Observ. I, 5. GRON. Et sic edd. vett. ERN. Flor. Agr. Bud. etc. *vetarentur.*

Qui in agro] Muretus volebat *quia.* minus bene.

In agro Mattiaco] Suspectum esse, et potius *Maciaco*, vel *Maeyaco* legendum videri (qui populi Africae sunt) docui in Saturn. 2, I. LIPS. Vide quae diximus de Pec. Vet. 4, 9. GRON. *Mattiaco* placet Rhenano, defenditque Cluver. Germ. Ant. 3, 7. Non in Africa ista gesta. quod e c. 21. patet, triumphi insignia nactum ante, quam in Africam venisset. ERN. Bud. *machiacho.* In Hassia argenti fodinas extare hodieque, notum.

Effodere rivos] Omnes MSS. et edd. ante Lipsium habent *et fodere.* Cererum melius puto, intelligo fossas, quibus aquarum rivi e metallis deducantur. ERN.

Triumphalia ante tr.] Nempe ne triumphalium consequendorum causa militibus molestias crearent, quales Corbulo et Rufus creassent. ERN.

De origine Curtii Rufi] Est, qui hunc censeat esse illum, qui memoriam scripsit rerum Alexandri, pure mehercules et Latine. Modius certe noster, cuius censurae Curtius non leviter debet,

A. V. 800. A. C. 47. gladiatore genitum quidam prodidere, neque falsa prompserim; et vera exsequi pudet. Postquam adolevit, sectator Quaestoris, cui Africa obtigerat, dum in oppido Adrumeto, vacuis per medium diei porticibus secretus agitat, oblata ei species muliebris

debet, testatum reliquit, cognomen ei Rufi tribui a libris. Pugnare tamen, aetas videatur, siquidem ad Augustum referenda illa sunt e libro eius 10, 9. *Proinde iure meritoque Populus Rom. salutem se Principi suo debere profitetur, cui noctis, quam paene supremam habuimus, novum sidus illuxit. Huius hercule, non solis, ortus lucem caliganti reddidit mundo, cum sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum exstinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempestatem subita serenitate discussit? Non ergo revirescit solum, sed etiam floret imperium. Absit modo invidia, excipiet huius sacculi tempora eiusdem domus utinam perpetua, certe diuturna posteritas.* Sed non sunt: nec quidquam hic de fidere Iulio, ut nugantur. Refutant sequentia: quoniam Augustus cum ad imperium venit, non exstinxit bellorum faces, non gladios condidit: sed accendit, eduxit. Refutat et ille locus e 4, 4. de urbe Tyro. *Multis ergo casibus defuncta, et post excidium renata, nunc tamen, longa pace cuncta refovente, sub tutela Romanae mansuetudinis acquievit.* Nam ait et agnoscit *longam pacem* in re Romana. An ea sub initia Augusti? imo viginti annorum bella. Itaque priora illa refero ad C. Caligulae caedem, et confusionem quae secuta: Senatu imperium abrogante, milite et plebe stabiliente. Haec sunt illa sine capite discordia membra; et Claudius ipse, novum sidus. Tamen incerta haec mihi, fateor: et facile manum dedero, siquis adferet verisimiliora. LIPS. Esse historiae scriptorem putat etiam Ryckius. Non est huius loci aut consilii nostri ista disputatio. ERN. Non esse historicum, ex silentio Taciti post alios infert Brotier.

Sectator Quaestoris] Vatic. *Sector.* nec isperno. Ad hastam enim sectiones exercebant. Vulgatam tamen firmat Plinius de hoc ipso Curtio Rufo ep. 7, 27. *Tenuis adhuc et obscurus obtinenti Africam comes haeserat.* Ait enim, comes. LIPS. Non solet sectoris nomen magistratibus iungi. *Sectatores* et *assectatores* magistratuum dicuntur tenues homines, qui se adiungunt, quaestus alicuius caussa. V. Cicer. pro Rab. Post. 8. *Gabinii comes vel sectator.* Gabinius autem Proc. Syriae. Verr. 2, 26. 11. *Africanus vetus assectator.* Cf. Balb. 2. Sector autem alicuius est, qui eius bona sub hasta emit, ut Antonius in Philippica 2, 15. *sector Pompeii.* ERN. Bud. *sectator.*

Oblata ei species muliebris] Plinius super eodem miraculo l. c. *Inclinato die spatiabatur in porticu. offertur ei mulieris figura, humana grandior pulchriorque. perterrito, Africam se futurorum praenunciam dixit. iturum enim Romam, honoresque gesturum, atque etiam cum summo imperio in eamdem provinciam reversurum, ibique moriturum.* Quod ait ultra modum humanum: semper ita antiqui, ut fidem Divinitatis

bris ultra modum humanum, et audita est vox: *tu es, Rufe, qui in hanc provinciam pro Consule venies.* Tali omine in spem sublatus, digressusque in urbem, et largitione amicorum, simul acri ingenio, Quaesturam, et mox, nobiles inter candidatos, Praeturam Principis suffragio adsequitur: cum hisce verbis Tiberius dedecus natalium eius velavisset, *Curtius Rufus videtur mihi ex se natus.* Longa post haec senecta, et adversus superiores tristi adulatione adrogans minoribus, inter pares difficilis, Consulare imperium, triumphi insignia, ac postremo Africam obtinuit: atque ibi defunctus, fatale praesagium inplevit. Interea Romae, nullis palam, neque cognitis mox cauſſis, Cn. Nonius, Eques Romanus, ferro accinctus reperitur in coetu salutan- A. V. 800. A. C. 47. 22

tatis adstruant eiusmodi idolis. Virgilius Aen. 2, 773. *Visa mihi ante oculos, et nota maior imago.* Iuvenalis 13, 221. — *tua sacra et maior imago Humana, turbat pavidum cogitque fateri.* Xenophon 8, 7. παιδείας. Ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων τις ἢ κατ' ἄνθρωπον, εἰπὼν· ευσκευάζου, ὦ Κῦρε. ἤδη γὰρ εἰς Θεοὺς ἄπει. Tacitus H. 1, 86. *Erupisse cella Innonis maiorem humana speciem.* LIPS.

Videtur mihi ex se natus] MS. Guelf. ed. pr. *esse natus.* quod est illud ipsum, quod Rhenanus e cod. Budensi dedit *ex se natus.* Puteolanus dederat *ex senatu.* Est autem ambiguitas in verbis. Nam *ex se nati* dicuntur, qui maiores ciere non possunt, obscuri homines generis; verum etiam, qui ipsi sibi nomen, peperere, non a maioribus accepere. Ergo indicavit Tiberius, Rufum obscuro loco ortum, et sibi aliquid nominis peperisse. ERN. Sic *Cicero ex se ortus.* Phil. 6, 6.

Mox] Heinsius vult *nexae* ad Vellei. 1, 12. probat Graev. ad Flor. 3, 10. non Iac. Gronovius, nec ego. Respicit ad tormenta mox adhibita ad reperiendam cauſſam. ERN.

Cn. Nonius eques Rom.] Ed. pr. *S. N. Nonius*, quod est ortum e scriptura cod. Flor. *Gn. Nonius*; abestque *insignis.* Puteol. *Cn. Novius eques Rom.* et sic sequentes veteres; item MSS. plures ap. Broterium, qui restituit. In Lipsianis *insignis* additur, quod recte Gronovii et Ryckius omisere. *Nonius* praetuli. ERN. Bud. *Novius Eques Rom.* praenomen *Gn.* a r. in. — *insignis* abest.

Ferro accinctus reperitur] Ideo Claudius primus (et fortasse hac occasione) scrutatores instituit, qui promiscue omnes ad Principem salutandi vel qua alia cauſſa venientes excuterent. Suet. 35. *Salutatoribus scrutatores semper appositi, et quidem omnibus, et acerbissimos.* Quos tamen Vespasianus iterum sustulit,

A. V. 800. A. C. 47. tantium Principem. nam, postquam tormentis dilaniabatur, de se non inficiatus conscios non edidit, incertum an occultans. Iisdem Consulibus P. Dolabella censuit, *spectaculum gladiatorum per omnes annos*

tulit, narrante eodem Suetonio 12. Verba Dionis ad hunc motem digna legi 60, 3. Κλαύδιος τότε ἄλλα ἀκριβῶς ἐφυλάττετο, καὶ πάντας τοὺς πρωτεύοντας οἱ καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἐρευνᾶσθαι ἐποίει, μή τι ξιφίδιον ἔχωσιν. ἔντε τοῖς συμποσίοις πάντως τινὰς στρατιώτας συνόντας εἶχε. καὶ τοῦτο μὲν ἐξ ἐκείνου καταδεχθὲν, καὶ διὰ παντὸς γίγνεται. ἡ δὲ δὴ ἔρευνα ἡ διὰ πάντων διὰ Οὐεσπασιανοῦ ἐπαύσατο. Manfit igitur de militibus: at de scrutatione Vespasianus sustulit. Mos iste scrutandi vetus; et Graecis quoque. Tangit Plutarchus in Timoleonte 21. p. 245. ubi Dionysium, iam exsulem, irrisum a quodam ait, *quasi intrans ad eum vestem excussit, ut tyrannis fieri solet.* LIPS.

De se non in — consciis] Non integer locus vel indicio libri Farnesiani, qui cum lacuna refert: *De se novi : : : : : : : consciis.* Videmur non incommode explere posse: *de se Novius confessus, consciis non edidit.* LIPS. Edidi scripturam codicis Flor. potius quam coniecturam *Novius*, quam primus Puteolanus edidit, extatque in Guelf. Farn. cod. *novi* - - - quod edidit Ryckius. Ed. pr. habet *de sonol* vitiose pro *de se non in:* (nisi virgula est alieno loco, edique debuit *nōi*, ut in eodem libro 12, 58. *Iteseveret pro viteseveret)* nulla sequente lacuna. Quicquid sit, etiam hinc confirmatur lac. Gronovii coniectura, quam verissimam puto: *de se non inficiatus.* Bene Pichena comparat locum Livii 24, 5. *de se ipso haud cunctanter fassus, consciis celabat:* quem in animo habuisse nostrum facile patet. Heinsius coniecit e cod. Farnes. vestigiis *de se novissime confessus.* Sed illud *novissime* strigat, ut bene monuit idem Gron. ERN. Bud. *de se novius consciis n. ed.* absque lacuna. Sanum sic esse locum, iudicat Broterius post Gruterum. Ellipsin scil. admittunt et ita distinguunt: *de se Novius: c. n. e.* Lipsii coniecturae favet cod. Agric. qui, teste Ryckio, habet *de se confessus c. n. e.* Displicet hoc Acidalio, quod in re manifesta confessione non esset opus. Ex hac ratione Bip. coniiciunt: *de se noxiam fassus.* Verum in ista confessione non potest alius esse sensus, nisi noxiae. Hinc non spernenda lectio cod. Flor. mihi videtur, a Gronovio, quem sequor, egregie suppleta. Barth. Adv. 45, 3. expungit *de*, reliqua sana perhibet: *se Novius, consciis non edidit.*

Spectaculum gladiatorum] Suet. c. 24. *Collegio Quaestorum, pro stratura viarum, gladiatorium munus instituit.* Quod mutavit Nero, qui censuit, *ut ne designatis quidem Quaestoribus edendi gladiatores necessitas esset*, ait Tacitus 13, 5. Iterum induxit Domitianus, notante Suetonio c. 4. et perseveravit. Tertull. de Spectac. 12. *Transiit hoc genus editionis ab honoribus mortuorum ad honores viventium, Quaesturas dico, et magistratus, et Flaminia et Sacerdotia.* Plura de his, proprio libro. LIPS.

Qui

annos celebrandum pecunia eorum, qui Quaesturam adipiscerentur. Apud maiores virtutis id praemium fuerat, cunctisque civium, si bonis artibus fiderent, licitum petere Magistratus: ac ne aetas quidem distinguebatur, quin prima inventa Consulatum ac Dictaturam inirent. Sed Quaestores, Regibus etiam tum imperantibus, instituti sunt: quod lex curiata ostendit, ab L. Bruto repetita. Mansitque Consulibus potestas deligendi, donec eum quoque honorem Populus mandaret, creatique primum Valerius Potitus et Aemilius Mamercus, LXIII. anno post Tar-

A. V. 304, A. C. 450.

Qui Quaesturam adipiscerentur] Pro peterent, apisci vellent: contextus facile docet: et esse deberet: *adepti essent*, si sensu vulgari diceretur. ERN. Rhen. a Bud. *adipiscerentur*, prius legebatur *adipiscentur*. Ceterum v. Lips. ad 13, 5.

Ne aetas quidem dist.] Vt post factum est, inductis legibus annalibus: de quibus dicere h. l. nihil attinet. Mox cod. Fl. et ed. pr. *et* non *ac*, ut ceterae. ERN.

Ac Dictaturas] Bud. *et Dictaturam*. bene. Rarior dictaturae usus; nulla ergo ratio pluralis numeri.

Sed Quaestores, Regibus] De Quaesturae origine, ratione etc. qui volet cognoscere plura, adeat inprimis Pighium in Annal. ad a. V. 244. *Tum* abest a MS. Guelf. ERN. In Bud. adest *tum*, abest *etiam*.

Quod lex curiata] Intelligitur lex de modo potestatis, quae Regibus esset in populum: repetita est a Bruto, ut Coss. eadem potestas esset, quae Regibus fuisset. Eam Taciti temporibus adhuc superfuisse ex h. l. clare patet. ERN.

Mansit Coss. potestas deligendi] Viderur dissentire Plutarchus in Valer. Popl. c. 38. p. 110. sed vide notam ad verba *LXIII. a. p. T. c.* ERN.

Valerius Potus] Ita libri scripti. Lego, *Potitus*, quod Valeriae gentis cognomen est. In vulgatis Valerius Postumius, imperite. Est autem ille ipse, qui Consul postea a. u. 284. Quod clare ex Dionysio hauries 9, 51. LIPS. Ed. pr. *Potus*, Puteol. dedit *Postumius*, ut est in Guelf. quod omnes secuti sunt ad Lipsium usque. Eadem editio habet copulam *et*, quae e cod. Flor. accessit, neglecta inde a Puteolano, usque ad Pichenam, qui restituit. Pro *Potus* recte restituerunt *Potitus*. ERN. Bud. *Val. post. et cuilius.*

LXIII. *anno post*] Error numeri, nisi placet de primis Quaestoribus totos XL. annos a Livio et Dionysio discrepare Tacitum. Nam a. u. 269. Q. Fabio Ser. Cornelio COSS. Livio 2, 41. primi Quaestores nominati L. Valerius et Caeso Fabius: itemque Dionysio 8, 77. At ex hac Taciti putatione, circa a. demum u. 308. Quaestores statuamus, necesse est. Quod falsum esse, liquet vel ex eo, quod Livius et Dionysius post annum illum 269. saepius iam

A. V. 800. A. C. 47. Tarquinios exactos, ut rem militarem comitarentur. Dein, gliscentibus negotiis, duo additi, qui Romae

Quaestores nominant. Corrige hic ergo, XXIII. *anno.* ut ratio constet. In altero tamen Quaestore manet adhuc dissensus: qui Livio et Dionysio est Caeso Fabius, non Mam. Aemilius, ut nostro. Nam Plutarchus plane diversus, qui P. Veturium et M. Minucium nominat. LIPS. Eadem reperit Ryckius ad h. l. nec se expedit. In ed. pr. non per LXIII. exprimitur numerus, sed est *sexagesimo tertio anno.* Ceterum Tacitus cum Livio et Dionysio, Plutarcho item, facile componetur sic: Plutarchus tradit Quaestores primos, a Regibus exactis: Livius et Dionysius nihil, nisi qui illo anno Quaestores fuerint, qui diem dixerint Sp. Cassio; qui fuit annus XXIII. a Regibus exactis: Tacitus autem qui primi Quaestores a Populo creati sint; quod attendenti facile patebit, monuitque iam Drakenb. ad Liv. 4, 41. Plutarchus dissentit in hoc, quod iam Valerium Poplicolam concessisse populo creationem Quaestorum dicit, a Populoque creatos Veturium et Minucium. Verum aut alios auctores secutus est uterque, aut ea tantum liberalitas Valerii fuit, quam ceteri Consules non sunt imitati, donec lege Populo creatio Quaestorum vindicata aut permissa est. Abramius ad Ciceronis Phil. 2, 20. sic conciliat Tacitum Plutarcho et Iunio Grachano, qui etiam sub Regibus a Populo creatos scripsit, ut Reges quidem Consulesque ipsi elegerint, sed Populus lege curiata probarit electionem. Sed ea ratio per legem curiatam sanciendi iam constituta serior est, et instituta ad usurpandam vetustatis memoriam. Lata disp. ad h. l. et viri docti in Miscell. Obs. t. 10. p. 257. in pr. p. 287. qui per transpositionem conciliari Livio et Plutarcho posse Tacitum existimat sic: *Creatique primum, qui Romae curarent: dein, gliscentibus negotiis, duo additi, Potitus et Aemilius Mamercus, 90. annō post Tarquinios exactos, ut rem militarem comitarentur. Mox* etc. Videntur, quibus otium est, haec excutienda. MS. Guelf. habet *annos.* ERN. Bud. verbis expressis: *sexagesimo tertio.* Bip. nodum bene solvunt. Tacitus suos sibi auctores habuisse putandus est.

Ut rem militarem comitarentur. Tacitum a Livio et aliis discrepare, monet Pighius l. c. quod primum duos militares Quaestores creatos dicat, deinde demum additos duos urbanos, cum Livius tradat 4, 43. ab initio duos urbanos tantum fuisse, additos deinde duos alios, qui Consulibus in bellum profectis adessent. Verba sunt: *Motā discordiarum inter plebem ac Patres orta est; coepta ab duplicando Quaestorum numero, ut, praeter duos urbanos Quaestores, duo Consulibus ad ministeria belli praesto essent.* Ego rem omnem sic concipio. Fuere Quaestores semper, sed a Coss. ab initio creati, nisi ubi magistratuum ambitio, ut Poplicolae, Populo permitteret. Sed, cum Coss. opus videretur in bellis ministerio Quaestorum, propter rem pecuniariam, necessarium visum est, Quaestores creari a Populo comitiis curiatis, ut rem militarem possent attingere, quod iniussu Populi et sine lege curiata non licet. Id apparere vide-

Romae curarent. Mox duplicatus numerus, ſtipendiaria iam Italia, et accedentibus provinciarum vectigalibus. Poſt, lege Syllae, viginti creati ſupplendo Senatui, cui iudicia tradiderat. et, quamquam Equites iudicia recuperaviſſent, Quaeſtura tamen, ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium, A. V. 800, A. C. 47.

videtur, ut arbitror, ex eo, quod etiam ſemper Quaeſtoribus, Conſulem, qui imperium haberet, ſecuturis, lege curiata, dicis cauſſa, ut ipſis Proconſ. opus fuit, ut exiſtimat Gruchius, quamquam diſſentiente Sigonio. Cicero Phil. 2, 20. obiicit Antonio, quod, Quaeſtor creatus, ſtatim ad Caeſarem in provinciam cucurrerit *ſine SC., ſine ſorte, ſine lege*. Ergo Quaeſtores cum ante ſemper in urbe curaſſent aerarium, coeperunt iam etiam bellis intereſſe: ideoque, cum prope perpetua bella eſſent, prope ſemper aberant ab urbe Quaeſtores. Hinc conſilium natum eſt, ut praeter duos illos, quibus liceret in bellum ire cum Conſulibus, crearentur alii duo, qui aſſidui in urbe eſſent, quique Quaeſtores urbani dicerentur, cum antea Quaeſtores ſimpliciter dicerentur. Ceterum MS. Guelf. habet *commilitarem*, corrupte. Vide ad 1, 43. ERN.

Curarent] Sic 4, 36. et Sall. Catil. 9. *Rempubl. curarent.*

Mox duplicatus numerus] Epitome Livii 15. *Quaeſtorum numerus ampliatus eſt, ut octo eſſent.* Quod accidit circiter a. u. 488. LIPS.

Viginti creati ſupplendo Senatui] Vti a Caeſare Dictatore quadraginta, eadem, ni fallor, cauſſa. Vide Dionem 43, 47. LIPS.

Poſt lege Syllae viginti creati ſupplendo Senatui] Nam Senatores fiebant maxime, qui magiſtratum inferiorem geſſiſſent. Solos Quaeſtorios in Senatum lectos a Cenſoribus, ut cum Sigonio vult Pichena, non credo. MS. Guelf. *ſupplemento.* ERN.

Equites iudicia recuperaviſſent] Non ut adimerentur omnino Senatui, ſed ut cum Equitibus etiam communicarentur, quod factum eſſe conſtat lege Aurelia L. Cottae. ERN.

Facilitate tribuentium] Steph. Pighius ad a. V. C. 672. haec verba accipit, quaſi Sulla tulerit, ut quotannis iſti XX. Quaeſtores, partim Populi ſuffragio, partim Conſulum beneficio crearentur. nam Tacitus, inquit, profecto diciſſet *Populi*, non *tribuentium facilitate*, ſi ſolus Populus Quaeſturam tunc dediſſet. Idem ei apertius oſtendere Cicero videtur in Interrogatione, quum c. 5. ait Vatinium Quaeſturae candidatum, *invitis omnibus, non Populi, ſed Conſulis beneficio extremum adhaeſiſſe.* Ea enim verba docere, uno Quaeſtore Populi ſuffragiis creato, alterum mox renuntiatione Conſulis e turba candidatorum adiici potuiſſe: atque alternatim usque ad extremum. Et id fortaſſis eo inſtituiſſe Sullam, ne nimis diu extraherentur comitia in tanto Quaeſtorum numero. Haec ſomnia ſunt inaniſſima. *Beneficium Conſulis* Ciceroni nihil eſt aliud, quam Conſulis, qui comitiis praeerat, ſtudium et contentio in commendando Vatinio, et vehemens pro eo ſupplicatio, quod

A. V. 800. A. C. 47. tium, gratuito concedebatur, donec ſententia Dolabellae velut venundaretur.

A. V. 801. A. C. 48. 23 A. Vitellio, L. Vipſtano coss. cum de ſupplendo Senatu agitaretur, primoresque Galliae, quae *Comata* adpellatur, foedera et civitatem Romanam pri-

quod rogandi genus cum ſemper ſit gratioſum, tum ſunt interdum, quibus nihil ſit, quod rogantibus non iure ſe conceſſurum Populus putet, hi multis ſaepe indignis profuerunt et ſuffragia quamvis invitis extorſerunt. Neque inepte Nic. Abramus, poſſe et fraudis ſuffragiorum punctis adhibitae ſuſpicionem motam credi. Nam Tacitum non ſolum intellegere populum, et ſolita ſua ſubtilitate uſum, quum *tribuentium* maluit, facile largimur: quippe et Populum et Senatum et Principes comprehendens verbum ponere debuit. Ita *facilitate tribuentium* libera Republica et iure comitiorum penes Populum eſt ſtudiis tribuum; poſtea partim Senatus, ad quem translata comitia ſub Tiberio; partim Principum ſuos candidatos ſine meru repulſae obducentium. GRON.

Velut venundaretur] Quod iam nemo, quamvis dignus, Quaeſtor fieri vel auderet, vel poſſet, niſi qui valde dives, et perferendis munerum impenſis eſſet. ERN.

L. Vipſanio] Sic edd. omnes. Ryckius cum Ruperto ep. 48. ad Reineſ. vult *Vipſtano* e veſtigiis codd. Flor. et Agr. quorum ille *Vipſana*, hic *Vipſano* habet. *Vipſana* etiam Guelf. mox c. 25. *Vipſanus*. Infra quidem hoc nomen eodem argumento pluribus locis receptum. Quidni ergo et hic recipiamus? ERN. Bud. *Vipſana*.

Foedera et civitatem] Duplex Gallia, Cisalpina, Transalpina. Cisalpini iterum duplices, Cispadani, Transpadani. Ex his, qui cis Padum, ius civitatis aſſecuti ſunt poſt bellum Marſicum: qui trans Padum, ius Latii eodem tempore, ſerente Pompeio Strabone, qui pater Magni. Ea lex, Pompeia dicta. Sed, non contenti Latinitate, Transpadani turbas ſaepe moverunt: incitante etiam poſt Quaeſturam C. Caeſare. Nec enim de aliis Suetoniana illa capio Iul. 8. *Decedens ergo ante tempus colonias Latinas, de petenda civitate agitantes, adiit, et ad audendum aliquid concitaſſet, niſi Conſules conſcriptas in Ciliciam legiones paullisper ob idipſum retinuiſſent.* Donec ille Caeſar Dictator primum transtulit eos in civium ius, narrante Dione 41, 36. Τοῖς Γαλάταις, τοῖς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ὑπὲρ τὸν Ἠρίδανον οἰκοῦσι, τὴν πολιτείαν, ἅτε καὶ ἀρχὰς αὐτῶν, ἀπέδωκε. At de Transalpinis non liquide pureque aliquid ſcriptum reperio, niſi quod Strabo oſtendit Cavaros Salyesque civitate donatos, tempore tamen non expreſſo l. 4. p. 186. Πάντας, inquit, οὕτω προσαγορεύουσι (Cavarorum nomine, ſcilicet) τοὺς ταύτῃ βαρβάρους, οὐδὲ βαρβάρους ἔτι ὄντας, ἀλλὰ μετακεκμένους τὸ πλέον εἰς τὸν τῶν Ῥωμαίων τύπον καὶ τῇ γλώττῃ, καὶ τοῖς βίοις, τινὰς δὲ καὶ τῇ πολιτείᾳ. Donatos tamen non dubium eſt ab Auguſto: tuncne, cum Italiam

pridem adſecuti, ius adipiſcendorum in urbe honorum expeterent, multus, ea ſuper re, variusque rumor. Et ſtudiis diverſis apud Principem certabatur, adſeverantium, *non adeo aegram Italiam, ut Sed natum ſuppeditare urbi ſuae nequiret. ſuffeciſſe olim indigenas conſanguineis populis, nec poenitere veteris Reip. Quin adhuc memorari exempla, quae priſcis moribus ad virtutem et gloriam Romana indoles prodiderit. An parum, quod Veneti et Inſubres curiam inruperint, niſi coetus alienigenarum, velut captivitas,* A. V. 801. A. C. 48.

liam ad Alpes promovit? an potius in diuturna illa peregrinatione, cum ad res Galliae conſtituendas biennium continuum ille egit? Quod obiter ſuadere Dio videtur 54, 25. qui Auguſtum in ea peregrinatione libertatem et ius civitatis aliis dediſſe ait, aliis ademiſſe. Civitatem autem accipimus, ſine iure ſuffragii, quod nunc a Claudio demum adſecuti. LIPS. De loco Strabonis v. Spanh. de O. R. 2, 15. p. 92. qui per πολιτείαν male vult intelligi Reip. formam. ERN.

Apud Principem] Sic cod. Bud. et alii, item edd. vett. Recentiores quaedam *Principes*, male.

Indigenas conſanguineis] Senſus videatur. Olim Latinos (qui indigenae) ſuffeciſſe Romanis, ſanguine et affinitate cum iis iunctis: cur non nunc tota Italia? Poſſis etiam, *indigenas conſanguineos populos*: eodem ſenſu. LIPS. Accipio interpretationem Pichenae: *indigenas* ſc. Italiae, Romanis *conſanguineis* ſuis olim ſuffeciſſe: ſed ei obſtat τὸ *populis*. *Populum Romanum*, non *Populos Romanos* novimus. Ergo aut inducenda vox ea, ut ſit: *ſuffeciſſe olim indigenas conſanguineis*: aut *populos* faciendum, ut ſit, *ſuffeciſſe olim indigenas conſanguineis populos*, aut denique ſcribendum: *ſuffeciſſe olim indigenas, conſanguineo populo*. nempe Italicos populo Romano, qui Etruſcos, Latinos, Sabinos etc. miſcuerit, et unum ex omnibus ſanguinem ducat; ut ait Florus libro 3, 18. Et hoc praefero. GRON. Lipſius in prioribus edd. coniecerat *cum conſanguineis populis*: ſed hanc coniecturam poſt damnavit et ſuſtulit in poſterioribus edd. Iac. Gronovius *indigenas conſanguinei populi*: quia in cod. Flor. *conſanguines*. mira ratio. ERN. *Conſanguineis populis* ſexto caſu dici Heinſ. putat, quod arriſit Bahrdtio. — Bip. poſtremam Gronovii coniecturam in textum receperunt. Mihi *conſanguinei populi* ſunt, qui in Romanam Rempubl. confluxere e vicinia et ſanguinem cum Romanis miſcuere. ſic dandi caſus ſubſiſtere poteſt. Ita fere et Hillerus Rac. 34.

Veneti et Inſubres] Qui populi Transpadani. Ex his colligas, Cavaros, de quibus Strabo l. c. pleno civium iure non fuiſſe. Eos enim potius hic nominaſſent. LIPS.

Niſi coetus alienigenarum] Quod ſane haud diu poſt evenit. adeo ut Auguſtinus vere ſcripſerit: *Numquid non multi Senatores in aliis*

A. V. 801. A. C. 48. *inferatur? quem ultra honorem reſiduis nobilium, aut ſi quis pauper e Latio Senator, fore? oppleturos omnia divites illos, quorum avi proavique, hoſtilium nationum Duces, exercitus noſtros ferro vique cecideriſt; D. Iulium apud Aleſiam obſederint. Recentia haec. quid ſi memoria eorum inoriretur, qui capitolio et ara Romana manibus eorumdem per ſe ſatis * fruſtentur*

aliis terris, qui Romam ne facie quidem norunt? De civit. 5, 17. LIPS. Cod. Vrſini *inferatur*. Verum captivitati non convenit.

Aut ſi quis pauper] Negandi vim habet. quaſi dicat: an aliquis etiam pauper e Latio Senator fiet? non fiet. poſſet etiam, *aut ecquis*. LIPS. Non male Acidalius coniicit: *quem - nobilium, aut, ſi - ſenator, fore* i. e. quem honorem ultra fore nobilibus aut Senatoribus pauperibus e Latio. Sed vulgatum etiam defendi poteſt, et intelligi dictum pro pauperibus Senatoribus e Latio. Ed. pr. *ſenatus*. ERN. Acid. coniectura optimum ſenſum exhibet. Adſumſere Bip. Recepi et ego.

Ferro vique cecideriſt] Ita in meis libris, et recte. Vulgo, *ferro ignique*. Simile mendum ſcio eſſe in Suetonii Claudio 21. *Diu cunctatus, an omnes igni ferroque abſumeret, tandem e ſua fide profiluit*. Lege, *vi ferroque*. LIPS. Sic cod. Flor. Guelf. et alii ed. pr. At Puteol. et ſequentes *ignique*. ERN. Bud. *ferro vique*, ut Flor.

Inoriretur] MSS Flor. Agr. Guelf. ed. pr. *moreretur*. Puteol. et ſeqq. *inoiretur*. Ex illo l. Gronovius facit *moveretur*. Heinſ. *renoparetur*. Illud melius. Putem *inoriretur* ferri poſſe, quamquam eſt verbum inſolens. Librarii ex *inoreretur* fecere *moretur*, ut alibi *multus* ex *imultus* et ſimilia. *Oreretur* pro *oriretur* ſaepe eſt in libris antiquis. Vid. Burm. ad Sueton. Caeſ. 64. Aptius h. l. videtur verbum, quod ſignificet *veniret in mentem*, quam quod, *commemoraretur*. Addo not. ſeq. ERN. Bud. *moreretur*. Acid. pro *inoriretur* dabat *iniretur* et pro *ara, arce*. Infrequens eſt *inoriri*; apud Frontin. tamen Strateg. 2, 1. in plur. codd. legi *inorientе . . . die* teſtatur Oudend. nec proinde id verbum compoſitum Latio eiiciendum.

Qui capitolio et ara Romana] Locus fractus corruptusque, uti oratiuncula haec tota. Nec iſta Attius Navius pater Augurum reſtituerit, ſine libris: nedum ut Beatus nobis perſuadeat germanam lectionem eſſe, *qui capitolio et ara Romana? manibus eorumdem parceretis?* Eſt enim, *inquit*, apoſiopeſis: ſubaudiendumque, potiti ſunt. qua figura medius fidius vellem ipſe uſus eſſet. Mei libri, *memoria eorum memoretur qui capitolio et ara Romana manibus eorumdem per ſe ſatis*. LIPS. Tentabam: *Recentia haec: quid ſi memoria eorum inoriretur, qui capitolium et arcem Romanam, inoenibus eorumdem proſtratis?* Intelligo, obſederint, aedificiis urbis adfictis incenſisque. Iſta, quae recenſuerat, ferro vique caeſas legiones, D. Iulium apud Aleſiam obſeſſum, recentia et memoriae nondum exoletae. At, quan-

rentur sine vocabulo civitatis: at insignia Patrum, decora Magistratuum, ne vulgarent. His atque talibus haud permotus Princeps, et statim contra disseruit, et, vocato Senatu, ita exorsus est: *Maiores* A. V. 801. A. C. 48. 24

quando graviore invidia premi posse Gallicum nomen, quanto minus dignos curia Romana visum iri, si mentio etiam fiat illorum, qui moenibus incensis ac prostratis circa montem Tarpeium et arcem per sex menses minacissimi pependerint. GRON. Haec saltem commodum sensum habent. Sed alias rationes afferemus, et lectoribus electionem relinquemus. MSS. Flor. Guelf. Vat. habent *per se satis*; ita editio pr. exhibet. Sed Iac. Gronovius scripturam codicis Flor. aliter legendam putat, atque ex ea coniicit *pestem minati sunt*, pro *ara*, *arci*. Ceterum Pureolanus edidit *prostratis*, quod omnes secuti sunt praeter Ryckium, qui *per se satis* dedit. Nerius. in Analect. l. 4. coniiciebat *prostrati*. Heinsius in ep. ad Periz. in Coll. Burm. t. 4. p. 783. sic locum totum refingit: *quid si memoria eorum iteretur, quis pro capitolio et arce Romana manubias Deorum pensilibus* vel *depensilibus*, vel *repensilibus*. Perizonius respondens Heinsio p. 788. probat *manubias Deorum*: et est sane elegantissima coniectura: et praeterea coniicit *pensilibus*: ceterum veretur, ne hic lacuna sit: quod valde probabile est. ERN. Bud. *per se satis*. Qui hic adlegatur, Nerius, estne Iof. Nerius, cuius commentaria in Tacitum extant; an potius Salinerius? huic saltem eam coniecturam tribuit Gron. Reddit autem *capitolio et ara prostrati* per *strati pro cap. et ara*. Heinsii *manubias* non est ex ipsius ingenio; in cod. Agr. legitur *manubiis eorum per se satis*. Addo, quae insanabili curando vulneri a variis frustra licet sunt adhata. Freinsh. *Q. si m. eor. inoriretur, qui, capta olim et arsa Roma, manibus eorundem prostrati fuerint.* Iussus G. Vossius G. F. *Q. si m. e. inor. qui; cap. et ara Rom. moenibus eorundem prostratis fuerentur? Sane vocab. civ.* (omisso *sed*) *inf. P. d. m. ne v.* Broterius: *Q. si m. e. renovaretur, qui, cap. et arce Rom. manibus eorundem fere superatis, pretium P. R. mille pondus auri fecerint.* Bip. *Quid si m. Senonum recoleretur, qui, captis olim a se Romanis, manubiis eorum dein processerint satis.* Sub *eorum* latere *Senonum* iam Heinsius coniecerat. Sic conspirare haec putant Bip. cum iis, quae cap. seq. leguntur. Hiller. Rac. 34. *Q. si m. Senonum moveretur, qui, capitolio et arce Rom. per se salvis, manibus aedes prostravit.*

Sed insignia patrum] Addidi *sed*, e vestigiis ed. pr. quae habet: *et insignia. et* ortum est, cum finalis praecedentis verbi absorbuisset literam *s*; quod satis constat huic particulae saepe accidisse. Si quis tamen malit *at*, non valde repugnem. Locus similis supra 3, 5. *sane corpus — quoque modo crematum: sed tanto plura decora mox tribui par fuisse.* Vide tamen infra ad c. 30. ERN. Apeius *at*. Bud. copula caret.

Ita exorsus est] Quae oratio Principis, memoriae causa, Lugduni habita, celeberrima urbe Galliarum, et in aes incisa. Tabula manet illic etiam nunc, et dignum lectu exemplar eius, quod,

A. V. 801. A. C. 48. *res mei (quorum antiquissimus Clausus, origine Sabina, simul in civitatem Romanam, et in familias patriciorum adscitus est) hortantur, uti paribus consiliis Rempe. capessam, transferendo huc, quod usquam egregium fuerit. Neque enim ignoro, Iulios Alba, Coruncanios Camerio, Porcios Tusculo, et, ne vetera scrutemur, Etruria Lucaniaque, et omni Italia, in Senatum accitos. Postremo ipsam ad Alpes promotam, ut non modo singuli viritim, sed terrae, gentes, in nomen nostrum coalescerent. Tunc solida domi quies, et adversus externa floruimus, cum Transpadani in civitatem recepti, cum, specie deductarum per orbem terrae legionum, additis provincialium validissimis, fesso Imperio subventum est. Num poenitet, Balbos ex Hispania, nec minus insignes viros e Gallia Narbonensi transivisse? Manent posteri eorum, nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid aliud exitio Lacedaemoniis et Atheniensibus fuit, quamquam armis pollerent, nisi, quod victos pro alienigenis arcebant? At conditor noster Romulus tantum sapientia valuit, ut plerosque*

quod, exscriptorum fide, proposui in Exc. A. eo magis, quod multa in eo ad Taciti lucem. LIPS. Mox ed. pr. *Clandius.* Puteol, *Clausus* cum seqq. ERN. In nupera quoque urbis obsidione salva suo loco perstitit tabula, quod rei antiquariae amicis gratum fore confido.

Orig. Sabina] Cf. Suet. Tib. 1.

Coruncanios Camerio] Cicer. Planc. 8. Tusculanos facit, ut iam monuit Ryckius, item pro Sull. 7. In quibus locis nihil movendum bene monet Perizon. An. Hist. p. 193. quod in rebus tam antiquis varios auctores sequi potuerint Cicero et Tacitus. ERN.

Postremo ipsam] Romanam civitatem. ERN.

Sed terrae gentesque] Codd. Flor. Agr. et ed. pr. absque copula, *sed terrae, gentes.* Heinsius coniiciebat *integrae gentes.* ERN. Copulam non habet Bud. nisi a r. m.

Deductarum per orbem] In colonias nempe deductarum. Iisque misti e provincialibus fere semper aliqui, eodem iure. LIPS.

Num poenitet] Sic edd. omnes quas vidi, praeter Gronovianas, in quibus est *non*: vereor ut consulto. Sic tamen est in MS. Guelf. qui et *non* exhibet vitiose pro *num* c. 29. ERN. Bud. *nunc.*

Viros] Sub hac voce familiae cuiusdam nomen latere putat Muretus: placet et Acidalio.

Dein

rosque populos eodem die hostes, dein cives habuerit. A. V. 801.
Advenae in nos regnaverunt. Libertinorum filiis Magistratus mandari, non, ut plerique falluntur, repens. sed priori populo factitatum est. At cum Senonibus pugnavimus. scilicet Volsci et Aequi numquam adversam nobis aciem instruxere! Capti a Gallis sumus. sed et Tuscis obsides dedimus, et Samnitium iugum subivimus. Attamen, si cuncta bella recenseas, nullum breviore spatio, quam adversus Gallos, confectum, continua inde ac fida pax. Iam moribus, artibus, adfinitatibus nostris mixti, aurum et opes suas inferant potius, quam separati habeant, Omnia, P. C. quae A. C. 48.

Dein cives] Bud. *eodem cives.* non male. Sed r. m. ex *eodem* fecit *dein.*

Libertinorum filiis] Hoc illud est, quod Suet. notat in Claudio 24. *Appium Caecum Censorem, proauctorem generis sui, libertinorum filios in Senatum allegisse docuit: ignarus, temporibus Appii et deinceps aliquamdiu libertinos dictos, non ipsos, qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos.* Et notat vere. Nam libertorum filii adeo a curia remoti temporibus priscis, ut nec in militiam sint admissi. et bello Italico libertini primum militare coeperunt, ut notat Epitome Liviana 74. LIPS. Ed. pr. *mandaret.* ERN.

Non, ut plerique falluntur, recens] Non hercle antiquius, quam a Caesare. Primus ille libertorum filios allegit in Senatum, et magistratu ornavit. Dio 43, 47. καὶ παμπληθεῖς μὲν ἐπὶ τὴν γερουσίαν, μηδὲν διακρίνων, μήτ' εἴ τις στρατιώτης, μήτ' εἴ τις ἀπελευθέρου παῖς ἦν, ἐσέγραψεν. LIPS. MS. Guelf. *fallimur.* ERN.

Non, ut plerique falluntur, repens] Sic cod. Flor. et ed. pr. Ceterae usque ad Pichenam *recens.* quia etiam sic est in MS. 6, 7. nec credibile librarios *recens* mutasse in *repens*, cum contra saepe factum sit. *repens* etiam hic servavi. Vid. ad 6, 7. Mox iisdem auctoribus libris dedi *instruxere* pro vulg. *struxere.* Praecedens littera, ut saepe, absorpsit primam syllabam. Sic etiam cod. Reg. apud Ryckium, et Vatic. ap. Lipsium in margine. ERN. Bud. *repens*, unde r. m. *recens.* mox idem *instruxere.* Sic et Vat.

Breviore spatio] Ita, si Galliam Comatam spectes, de qua hic agitur: nam decimo anno a Caesare perdomita est. Aliter in aliis, quod historiae dicent. LIPS.

Omnia, P. C. quae nunc] Pulchram et acutam sententiam reperio a Synesio Cyrenensi Episcopo, haud disparibus sane verbis, expressam in epist. 57. πολλὰ τῶν δεόντων ὁ χρόνος ἐξεῦρε, καὶ διωρθώσατο. οὐχ ἅπαντα πρὸς παραδείγματα γίνεται, καὶ τῶν γενομένων ἕκαστον ἀρχὴν ἔσχε. . . . ἡμεῖς ἀρχὴν δῶμεν ἔθει βελτίονι. Simile, sed breviter, Tertull. adv. Marc. 1, 9. *Omnis res anterior*

A. V. 801. A. C. 48. *nunc vetuſtiſſima creduntur, nova fuere. plebei Magiſtratus poſt patricios: Latini poſt plebeios: ceterarum Italiae gentium poſt Latinos. Inveteraſcet hoc quoque: et quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit.* 25 Orationem Principis ſecuto Patrum conſulto, primi Aedui Senatorum in urbe ius adepti ſunt. datum id foederi antiquo, et quia ſoli Gallorum fraternitatis nomen cum Populo Romano uſurpant. Iisdem diebus in numerum patriciorum adſcivit Caeſar vetuſtiſſimum quemque e Senatu, aut quibus clari paren-

poſteriori novam praeminiſtravit. LIPS.

Orationem Principis] Sunt, qui putent, Galliae Comatae univerſae civitatem optimo iure hoc SC. datam, eoque alludi a Seneca de Benef. 6, 19. idque ipſi Lipſio ad Senec. l. c. viderur. Id falſum eſſe, verba Taciti ſequentia arguunt, e quibus patet, ad ſolos primores Aeduorum beneficium pertinuiſſe. Non vero exemplo utitur ibi Seneca, ſed ficto, ut Philoſophi ſolent. Itaque etiam Hiſpanias adiungit, quibus Senecae temporibus ius civitatis datum non conſtat. V. plura contra diſſerentem Spanhem. in Orb. Rom. 1, 15. init. ERN.

Soli Gallorum fraternitatis nomen] In Panegyrico Flavienſium nomine ab Eumenio apud Conſtantinum dicto 2. *Quaenam igitur gens tato orbe terrarum in amore Romani nominis Aeduis ſe poſtulet anteponi? qui primi omnium inter illas immanes et barbaras Galliae gentes pluviinis Senatus conſultis fratres Populi Rom. appellati ſunt; et, cum a ceteris Rhodano ad Rhenum usque populis ne pax quidem poſſet niſi ſuſpecta ſperari, ſoli conſanguinitatis nomine gloriati ſunt.* Et poſtea 3: *Imputavere ſe origine fabuloſa in Sicilia Mamerthui, ius Aſia Ilienſes: ſoli Aedui non metu territi, non adulatione compulſi, ſed ingenua et ſimplici caritate fratres Populi Rom. crediti ſunt.* Bene ait, crediti. Neque enim aliunde, ut credo, fratres, quam ex ſermone communi Gallorum Germanorumque, quo fideles ſocii, fratres amicique dicuntur. non quia ab Iliaco ſanguine, ut ſuggerunt quidam. Sed, quod Tacitus dicit, ſolos Aeduos id nomen uſurpaſſe: repugnat Lucanus, qui tribuit etiam Arvernis 1, 426. *Et docilis vector monſtrati Belga covini, Arvernique auſi Latio ſe fingere fratres Sanguine ab Iliaco populi.* Et lapis antiquus, qui Batavis (ap. Grut. p. 499, 13.) GENS. BATAVORVM. AMICI. ET. FRATRES. ROM. IMP. quae inſcriptio eruta armamentario Britannico, ad oſtium veteris Rheni. Tamen Diodorus etiam pro Tacito 5, 25. Ἡ Γαλατία κατοικεῖται μὲν ὑπὸ πολλῶν ἐθνῶν διαφόρων τοῖς μεγέθεσι. . . . ὧν ἐστιν ἓν πρὸς Ῥωμαίους ἔχον συγγένειαν παλαιὰν καὶ φιλίαν, τὴν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διαμένουσαν. LIPS. Adde Cicer. ep. ad Div. 7, 10. et ibi Manut. ERN.

Vſurpant] Bud. *uſurpabant.*

Vetuſtiſſimum quemque e Senatu] Aliud patricii, aliud Senatores.

parentes fuerant: paucis iam reliquis familiarum, quas Romulus *maiorum* et L. Brutus *minorum gentium* adpellaverant; exhaustis etiam, quas Dictator Caesar lege Cassia, et Princeps Augustus lege Saenia A. V. 801. A. C. 48.

natores. Senatores multi e plebe, ut septuennibus pueris notum. Claudius igitur, ne exstingui, et intermori patriciorum familias pateretur, antiquissimum quemque e plebeis Senatoribus retulit in Patres. Dico antiquissimum; sive aetatis ratione, seu potius temporis, quo in Senatu fuit. Haec clara Taciti mens. At vir iuris et antiquitatis consultus, (Vertranius) quasi in Cimmerios delatus esset, ita hic caecutit. Vertit se in omnes formas, et tandem definit scribendum esse: *vetustissimum quemque e se natum*. Sapis lector, et non rides? LIPS.

Romulus maiorum] Tacitus sensisse videtur, omnes patricios, qui a Regibus lecti (plures enim Reges post Romulum legerunt) maiores fuisse: qui a Bruto, minores. Livius tamen 2, 1. et alii, contra. cuius rei confusam veritatem vide apud Onuphrium in Fastis, quem non exscribo. Sed Tacito, ut opinor, auctores sui. Lud. Vives tamen, patrum aevo doctrina celebri, verbis aliquot insertis hic legebat: *Romulus maiorum gentium, L. Tarquinius minorum, Brutus conscriptorum appellaverant.* cuius epistolam ea super re publicavit amicus meus, dum vixit, G. Canterus in Notis suis (Nov. Lect. 2, 24. in Grut. Lamp. t. 3. p. 563.). At mihi nondum animus adsentiendi: nec tibi quidem, si cum iudicio excusseris, quae Onuphrius per satyram et confuse, ut solet, collegit. LIPS. Canteri correctionem refellit Arnzenius ad Victorem 6, 6. Filius eius in Miscell. c. 1. p. 11. a Livio non disentire Tacitum disputat, existimans et Prisco et Bruto lectos Senatores minorum gentium dictos, Brutinos etiam Conscriptos, ut visum iam Augustino de Legg. c. 7. et a Tacito Bruto uni tribui, quia is posterior tales legit. Contra est, quod Livius Bruti Senatores dicit ex Equitibus fuisse, quia patriciorum numerus non sufficerit Senatoribus legendis: sed gentes tum maiores tum minores sunt patriciorum. ERN.

Lege Cassia] De lege hac nominatim nusquam traditur. Rem tradit Sueton. Caes. 41. *Patricios allegit:* sed id fecit potestate, quam lex Cassia dederat. ERN.

Augustus lege Saenia] Ille idem Vives scribit *Servia*. Ius et mos Belgae, disentiendi ab Ibero. *Saenia* enim vera lectio. Colligo ex Dione 52, 42. extr. qui hunc patriciorum dilectum confert in a. u. 725. ὁπότε τῶν συγκλητικῶν γένος, inquit, συνεπλήθυνε, τῆς βουλῆς οἱ δῆθεν ἐπιγραφέας τοῦτο ποιήσας. Ex quo vides, *SC.* aliquod fuisse eius rei, sive legem. Legibus nomina a Consulibus: et Consul suffectus prioris anni L. SAENIVS in monumentis. Vertranium ergo, qui *Sentiam* reposuit, non audiemus LIPS. Non *SC. sive legem*. sed SC. et legem. Monum. Ancyr. Pilae prioris tab. 2. init. *Patriciorum numerum auxi Consul quintum iussu Populi et Senatus.* Num legem non Tribuniciam semper praecedit SC. scriptoresque modo legem solam, modo SC., modo

A. V. 801. A. C. 48. nia subiegere. Laetaque haec in R. P. munia, multo gaudio Censoris inibantur. Famosos probris quonam modo Senatu depelleret, anxius, mitem et recens repertam, quam ex severitate prisca, rationem adhibuit, monendo, *secum quisque de se consultaret, peteretque ius exuendi ordinis. facilem eius rei veniam. et motos Senatu, et excusatos simul propositurum: ut iudicium Censorum, ac pudor sponte cedentium permixti, ignominiam mollirent.* Ob ea Vipstanus Consul retulit, *Patrem Senatus adpellandum esse Claudium. quippe promiscuum* Patris Patriae *cognomentum: nova in Remp. merita non usitatis vocabulis honoranda.* Sed ipse cohibuit Consulem, ut nimium adsentantem. condiditque lustrum, quo censa

modo utrumque memorant, positoque uno, semper alterum intelligendum, neque ullo modo dissensus inter scriptores fingendus, aut ipsi reprehendendi hoc nomine. Vertranii coniecturam sequitur Hotomannus de Leg. Rom. 1, 1. ERN.

Multo gaudio Censoris inibantur] Sic MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. Puteol. Rhen. Ald. aliaeque. Sed cod. Farn. edd. Ber. Alciat. *Caesaris.* male. Vid. c. 13. ERN. Grut. volebat *mutuo gaudio.*

Mitem et recens repertam] Repertam ab Augusto. Habes in Dione 52, 42. in extremo. LIPS. Adde Sueton. Aug. 35. ERN.

Ex severitate prisca] Alucinor, aut scribendum voce addita: *haud ex severitate.* Sententiam eam esse, id mihi certum. Haec ita scripseram: sed ecce Pichena ex Flor. vere emendat: *repertam quam ex:* sententia illa mea, id est (Corneliana phrasi). *potius quam.* LIPS. Plane sic ed. pr. Sed Puteolanus *quendam* induxit, quod Rivius et alii secuti sunt. ERN. Bud. *quam ex s. p.*

Ius exuendi ordinis] Solos Ciliciae abire nebulones. Enimvero Latinitas scribi vult *ordine;* aut potius, *exuendi ordinis.* Ita 3, 17. *Piso exuta dignitate in decem annos relegatur.* LIPS. *Exuendi* recepit Ryckius, quem secutus sum. Noster H. 2, 86. *Senatorium ordinem exuerat.* secutus est Broterius. ERN. Bud. *exuendi.*

Et excusatos] Bud. *excusatosque.*

Vt iudicium Censorum] Faernus legebat: *ut iudicium Censorium*, etc. Sic supra c. 13. *munia Censoria.* sed, quia collegam habuit L. Vitellium, Suet. Vit. 2. infra 12, 4. vulgatum sine libris tentari, non est necessarium. ERN.

Patrem Senatus] Quod imitati sibi sumpserunt Balbinus et Pupienus Augusti. In Nummis: IMP. CAES. PVPIEN. MAXIMVS. AVG. Tum parte versa: PATRES SENATVS. LIPS.

LXIX.

ſa ſunt civium LXIX centena, XLIV. millia. Isque illi finis inſcitiae erga domum ſuam fuit. haud multo poſt, flagitia uxoris noſcere ac punire adactus, ut deinde ardeſceret in nuptias inceſtas. A. V. 801. A. C. 48.

Iam Meſſallina, facilitate adulteriorum in faſtidium verſa, ad incognitas libidines proſiliebat; cum *abrumpi diſſimulationem* etiam Silius, ſive fatali vecordia, an inminentium periculorum remedium ipſa pericula ratus, urgebat. *Quippe non eo ventum, ut ſenectam Principis opperirentur. inſontibus innoxia conſilia; flagitiis manifeſtis ſubſidium ab audacia petendum:* 26

LXIX. *centena, et* XLIIII. *millia*] Convenit cum Caſſiodori ratione ſexaginta novem centena millia exprimentis. cum libris haud plane convenit, e quibus Vatic. ille fidus exprimere videtur *quinquaginta octo centena et octogintaquatuor millia et* LXXII. Nec miremur de granditate numeri: cum iam tunc ſub Auguſto (nondum tot populis in civitatem acceptis) centa reperiam *quadragies centena millia*. Lapidis inſcriptio quam obtrudunt, TEMPORIBVS CLAVDII TIBERII FACTA HOMINVM ARMIGERVM OBTENSIONE IN ROMA SEPTIES DECIES CENTENA MILLIA LXXXVII. parum vera aut fida mihi eſt. et tamen, cum de his ſaltem, qui arma ferrent, agat, nihil nobis obſtat. LIPS. Ed. pr. LVIIII. LXXXIIII. LXXII. et ſic cod. Flor. ſed cod. Agr. pro LVIIII. habet LVII. MS. Guelf. LVIIII. LXXII. Ed. Put. LXVIIII. *centena et* CXLIIII. *millia* et ſic quoque Rivius Ber. Alc. Rhen. Ald. Atque hinc efficta eſt ea, quae nunc obtinet, lectio. ERN. In Bud. turbati ſunt numeri, Caſſiodori ratio nec in ed. Fornerii nec Garetii cum Tacito convenit.

Facilitate adulteriorum] Sic edidi ex ed. pr. ceterae omnes *adulterorum*. Etſi nihil intereſt admodum; tamen lectionem ed. pr. praetuli, quod et fecit Broterius. ERN. Bud. *adulterorum*.

Sive fatali vecordia, etc.] Acidalius vel deleri *ſive*, vel *ipſe* legi vult. *Ipſe* non patitur τὸ *etiam*. *Sive* ſequente *an* eſt etiam 14, 59. alias ſane *ſive* omittere noſter ſolet. ERN.

Vt ſenectam Principis opperirentur] Cod. Flor. (et Bud. a r. m.) *ſenecta pr. opperiretur*, quod recepit Pichena. Ed. pr. *ſenecta pr. opperirentur*. Sed Puteolanus *ſenectam* edidit, quod et Spirenſis edere voluiſſe videtur: idque ceteri ſecuti ſunt, atque haud dubie verum eſt. Res enim pertinet non modo ad Silium, ſed etiam ad Meſſallinam. Saltem legendum *ſenectam opperiretur*. Mox fruſtra Acidalius, Heinſius et Ryckius malunt *flagitii manifeſtis*: nam et vulgatum ſenſum bonum habet, nec Tacitus in oppoſitionibus ſibi ſimilis eſſe ſolet, ut iam ſaepe vidimus. ERN.

Flagitiis manifeſtis] Sic 1, 3. *ſubſidia dominationi*. ut non ſit opus cum Acidalio, Heinſio et aliis

A. V. 801. A C. 48. *dum: adeſſe conſcios, paria metuentes. Si caeſibem, orbum, nuptiis, et adoptando Britannico paratum: manſuram eandem Meſſallinae potentiam, addita ſecuritate, ſi praevenirent Claudium, ut inſidiis incautum, ita irae properum.* Segniter hae voces acceptae, non amore in maritum; ſed, ne Silius ſumma adeptus ſperneret adulteram, ſcelusque, inter ancipitia probatum, veris mox pretiis aeſtimaret, nomen tamen matrimonii concupivit, ob magnitudinem infamiae, cuius apud prodigos noviſſima voluptas eſt. Nec ultra exſpectato, quam dum ſacrificii gratia Claudius

alis legere *flagitii*, etſi et hoc bonum ſenſum pareret.

Ne Silius ſumma adeptus] Sic prim. ed. Beroaldi; neſcio an conſulto: nam Puteolanum alias ſequitur in his libris. Ceterae omnes *ſummam*, etiam MSS. Rhen. qui e MS. Bud. dedit *ſummam*, int. rerum: idque Aldus ſecutus eſt, ceteriique usque ad Lipſium, qui *ſumma* reddidit. *Summam* etiam MS. Gueif. ERN.

Ob magnitudinem infamiae] Elegantiſſima gnome. cuius acumen non cepit Ferrettus. Explicat unus Seneca ep. 123. (122.) *Nolunt ſolita peccare, quibus peccandi praemium infamia eſt.* ubi tamen male, et praeter reliquum iudicium, Pincianus, *in fama eſt*, legi voluit. Ita autem eſt. hominibus perditis et ad flagitia proiectis, ipſa infamia voluptas eſt. Audi Valerium Max. 6, 9. De mutatione morum: *Perditae luxuriae Athenis adoleſcens Polemo, neque illecebris tantum, ſed etiam ipſa infamia gaudens.* Vbi addo voculam e libro veteri, *neque illecebris eius tantum*: ſententia omnino volente. LIPS. *Prodigos* int. famae. Qui famam prodigunt atque contemnunt, tandem eo amentiae veniunt, ut ipſa infamia delectentur, appetantque ea, unde vel maxima infamia veniat. ERN.

Sacrificii gratia Oſtiam] Immo rei frumentariae gratia, ait Dio 60, 31. pellicum cauſſa, Victor. Sed ſacrificium credo a Claudio inſtitutum rei frumentariae cauſſa, in Caſtorum aede. Id enim numen ibi cultum, ventorum marisque cauſſa. Ita lego apud Ammianum 19, 10. in ſumma inopia frumenti, Tertullum qui Praef. annonae, *apud Oſtiam in aede Caſtorum ſacrificaſſe, tranquillitatemque mare molliviſſe.* Id ſacrum perpetuum fuit, et ſuſpicor a Claudio inſtitutum, qui portum illum celebrem et farum Oſtiae exſtruxit. Celebrabatur ſollenni quadam laetitia, menſe Maio: ideoque poſt ſaecula Maiuma dictum. Suidas: Μαϊουμᾶς. ναυήγυρις ἐγένετο ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸν Μαΐου μῆνα. τὴν παράλιον καταλαμβάνοντες πόλιν τὴν λεγομένην Ὄστίαν, ὅτι τὰ πρῶτα τῆς πόλεως τελοῦντες, ἡδυπαθεῖν ἠνείχοντο, ἐν τοῖς θαλαττίοις ὕδασιν ἀλλήλους ἐμβάλλοντες. Iulianus in Antiochico p. 362. Τμῶν ὁ ἕκαστος ἰδίᾳ μὲν εἰς τὰ θέατρα καὶ

dius Oſtiam proficiſceretur, cuncta nuptiarum ſolemnia celebrat. Haud ſum ignarus, fabuloſum viſum iri, tantum ullis mortalium ſecuritatis fuiſſe, in civitate omnium gnara et nihil reticente, nedum Conſulem deſignatum, cum uxore Principis, praedicta die, adhibitis qui obſignarent, velut ſuscipiendorum liberorum cauſſa, conveniſſe: atque illam audiſſe Auſpicum verba, ſubiſſe, ſacrificaſſe apud Deos: A. V. 801. A. C. 48. 27

καὶ τὰς ἑορτὰς . . τοῦ Μαϊουμᾶ χρήματα ἀπολέσαντες, ὑπὲρ ὧν ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως οὐδεὶς ἄν. Nec aliud intellexit Aethicus in Coſmogr. *Tiberis inſulam facit inter portum urbis, et Oſtiam civitatem, ubi Populus Rom. cum urbis Praefecto vel Conſule, Caſtorum celebrandorum cauſſa egreditur, ſollemnitate iucunda.* Vbi vides, Caſtorum ſollenne et Maiumam idem eſſe. Hanc originem Maiumae nec inſcitam, nec aliemam a vero puto. LIPS.

Nedum Conſulem deſignatum] Non beneficium Principis exprobrat hic titulus Silio, ſed perſonae eius eminentiam reſpicit, in qua nihil eſſe poterat obſcurum: adeoque magis mirum et minus credibile ſit huius loci hominem ad tantum vecordiae fuiſſe progreſſurum. Caeterum, quod oratio ſcabra et rudis Vertranio videtur, id facile vitaveris, ſi memineris, Taciti verba ſic eſſe accipienda, ut ante *rò nedum Conſ. deſ.* intelligamus *rò et quemquam*: quaſi eſſet: *tantum ullis mortalium, ſecuritatis ineſſe*: et *in civitate omnium gnara et nihil reticente* quemquam, *nedum Conſulem deſignatum, cum uxore Principis*, etc. *conveniſſe*. His duabus voculis, quas ſtudio brevitatis auctor noſter fecit lucri, per intellectum appoſitis, nihil hac parte reſtat difficultatis. GRON.

Qui obſignarent] Int. tabulas dotis, ſive, ut mox vocat, nuptiales tabulas. V. Sueton. 26. qui Claudium inter ſignatores fuiſſe tradit. De tabulis nuptialibus v. Lipſium ad c. 30. REM.

Suscipiendorum liberorum cauſſa] Ea formula in nuptiis legitimis ſollennis, ad coniugii verum finem. *Nec enim ob aliud*, ait Auguſtinus de ſancta virg. 7. *femina nubit, quam, ut mater fiat.* unde et matrimonium omnis cauſſa dictum. Ideo Graeci definiunt, *γάμον, σύνοδον ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κατὰ νόμον, ἐπὶ γνησίων τέκνων σπορᾷ*. Et apud Athenienſes (ait Iſidorus Peluſiota 3. epiſt. 243. Ἡ συνάφεια ἡ κατὰ νόμον ἐπ' ἀρότῳ παίδων ἐλέγετο γίνεσθαι. Menander etiam pulchre, apud Clementem Strom. 2. p. 421. Παίδων σπόρῳ τῶν γνησίων δίδωμί σοί γε τὴν ἐμαυτοῦ θυγατέρα. Et Auguſtus ſenile quoddam coniugium iniuſtum pronunciavit, *quoniam non quaerendorum liberum cauſſa initum*, ait Valerius 7, 7. In ipſis autem tabulis ea verba ſolita exprimi. Auguſtin. De civitat. D. 14, 18. *Quid concubitus coniugalis, qui ſecundum matrimonialium praeſcripta tabularum, procreandorum ſit cauſſa liberorum?* Adde et Suet. Iul. cap. 52. LIPS.

Auſpicum] Bud. *Haruſpicum*. Sub-

A. V. 801. A. C. 48. Deos; discubitum inter convivas: oscula, complexus: noctem denique actam licentia coniugali. Sed nihil compositum miraculi caussa, verum audita scriptaque senioribus tradam. Igitur domus Principis inhorruerat: maximeque, quos penes potentia, et, si res verterent, formido, non iam secretis conloquiis, sed aperte fremere, *Dum histrio cubiculum Prin-*

28

Subisse, sacrificasse] Verbum *subisse*, corruptum iudico. Fortean, *nupsisse*, id est, sollenni luteo flammeo, qui mos novis nuptis, faciem velasse. Scripsi et sensi ita olim. at nunc delibero etiam atque etiam, et ambigo, an subeundi verbum non hic germanum et inter legitima nuptiarum. Quinctilianus suspicionem facit in sermone Declam. 247. *Dicit pars diversa. non fuisti uxor. non subsisti cum illo.* Legerim, *non subiisti.* Et subitionem hanc intellegam, sive eum deducta subirer mariti domum: sive de iugo. modo is ritus tamen satis certus. LIPS. *Subisse verba* videtur dici, cui alius *verba praeivit.* v. Obs. 2, 4. GRON. Quod satis probabiliter disputatur ibi. Et priori Lipsii coniecturae favet primo locus e Declamatione, ubi hodie e MSS. legitur *nubsisti.* V. ibi Schultingius: deinde, quod verbo nubendi in ea re etiam utitur Suetonius, nec credibile satis, Tacitum solennissimum ritum, cum cereros memoraret, omisisse. Ceterum post *Deos* colon ponui, ut est in edd. primis, et mox bis. ERN. Heinsius deesse quid putat, ut *templa subisse.* Bip. vel *nupsisse* legendum putant, vel intelligendum *subisse* velum nuptiale.

Discubitum inter convivas] Et quidem forma nuptiali: quae volebat, ut nova nupta in gremio mariti iaceret. Morem eum exprimit Iuvenalis 2, 119. — *ingens Coena, sed ut gremio iacuit nova nupta mariti.* quasi ecce id inter sollennia nuptiarum. Appuleius de nuptiis Psyches Met. 6. *Accumbebat summum thorum maritus, Psychen gremio suo complexus.* Ideo recte in Catullo 61, 171. *Adspice intus ut accubans Vir tuus Tyrio in thoro Totus immineat tibi.* Nec recte magnus ille censor, quem unum aemulor mirorque, *adspice imus*, emendavit. Imusne in illo geniali suo epulo maritus? imo summus, vel Appuleio teste. Intus accubare, ut intus canere. Interior autem maritus, respectu sponsae ad quam hic sermo. Siquid tamen mutandum, legerim, *unctus*: qui mos Romanis in omni convivio solenni. LIPS.

Tradam] Magis pro mente, *trado.* iam enim illa incredenda scripsit. LIPS. Ferri potest, si pro coniunctivo praesentis accipiatur. Si quid mutandum, malim: *tradiderim*, e quo, per compendium scripto, *tradam* fieri potuit. Liv. 1, 46. *pluribus tamen auctoribus fillum ediderim.* et sic centies idem et alii. Nam cur *trado* in *tradam* mutarint librarii, vix intelligi potest. ERN.

Verterent] Bud. *verterentur.*

Dum industria cubiculum] Regem olim feci, qui emendasset hunc locum. itaque concursum a multis ad coronam, et non unus mihi indicavit scribendum: *Dum*

Principis insultaverit, dedecus quidem illatum; sed discidium procul abfuisse: A. V. 801. A. C. 48. *nunc iuvenem nobilem, dignita-*

Dum histrio cubiculo Principis exultatur, dedecus. veriſſime. intellegit enim Mneſterem illum Pantomimum, qui diu in deliciis Meſſallinae. Libri ſcripti non longe abeunt ab hac lectione, *dum inſtrio cubiculum Principis exultaretur, dedecus.* Poſſis extrema item ſcribere, *cubiculo Principis exſultat, vere dedecus.* 1179. Simpliciſſimum: *dum histrio cubiculum Principis exſultaverit, dedecus quidem illatum, ſed exſcidium procul abfuiſſe.* Illud Salmaſii eruditum, *exſultare* eſſe ἐξορχεῖσθαι. Quod melius intelliges, ubi conſideraveris, quae vir inſignis Hen. Savilius notavit ad Chryſoſtomum in Pſalmos, eo verbo uſos veteres, Andocidem, etc. et recentiores Lucianum, Plutarchum, Chryſoſtomum, pro καταισχύνειν, ὑβρίζειν: metaphora ſumpta ἀπὸ τῶν ἐκπομπευόντων τὰ μυστήρια. ut idem ſit τῷ Χρυσογόνῳ μόνῳ ἐξορχήσασθαι τὴν πολιτείαν τὴν παρ' ἡμῶν, quod Maccab. 1. βεβηλῶσαι τὰ σάββατα καὶ ἑορτὰς καὶ μιάνων ἀγνισμούς. Quamquam ipſum illud ἐξορχεῖσθαι τὰ μυστήρια etiam translatum putem: et omnia iſta dici ex eo, quod ſaltabatur in ſcena, ita ut ἐξορχεῖσθαι τινὰ ſit παμφθεῖν. Proprie *exſultantur οἱ παμφθούμενοι* et τὰ παμφθούμενα, quemadmodum *ſaltatur fabula, Cyclops, Niobe;* quemadmodum *canticum deſaltatur* (ut ap. Suet. Cal. 54.). Quae ab hiſtrionibus et mimis in pulpito repraeſentantur; publicantur utique atque invulgantur; inde ἐξορχεῖσθαι τὰ μυστήρια dicuntur οἱ ἐξαγορεύοντες. Sed et deriſui ſunt ac ludibrio: inde ἐξορχεῖσθαί τινα eſt ὑβρίζειν, καταγελᾶσθαι. Hinc etiam Tacitus ſumſit, ut diceret *exſultari* ab hiſtrione *cubiculum Principis*, id eſt, infamari, inhoneſtari, contaminari conſpurcari: quorum verborum aliquo aut ſimili uſus fuiſſet, ſi de quovis alio homine quam ſcenico loqueretur. Artificium hominis et genus vitae impetrarunt, ut hoc verbum malles, qui ubique decora perſonis animadvertit et tribuit. Nec Lucilius aliter multo viderat dixiſſe apud Nonium 4, 178. *debellas me atque devoras, exſultes, ſollicites.* Dum hiſtrio cubiculum Principis polluit et in eo quaſi in ſcena exſultat, *dedecus quidem illatum.* Intelligo *donum.* Itaque placet *exſtidium*, non *diſſidium*, non *diſtidium.* Et hoc ipſum *exſcidium* grandius quam *exitium.* Horatius ode 3, 16, 11. *concidit Auguris Argivi domus ob lucrum Demerſa exſtidio.* GRON. Haec erudite diſputari non negem; ſed tamen nondum moverunt, ut me conjecturae meae, quae, cum primum locum hunc conſideravi, venit in mentem, et quam poſtea Franc. Medicis iam tributum reperi apud Pichenam, me poeniterit: *dum hiſtrio cubiculum Principis perſultaverit:* nam hoc quoque verbum eſt contumeliae indicandae uſitatum, et ab artificio hominis non alienum. Vide ſupra c. 9. quamquam ad contumelias reſpici non eſt neceſſarium, ut mox videbimus. Simile illud Catull. ep. 29. *Et ille nunc ſuperbus — perambulabit omnium cubilia.* et ep. 6. *lecti argutatio inambulatioque.* Vbi *argutatio* non de crepitu lecti cum Statio intelligenda, ſed eodem fere ſenſu, quo *inambulatio. Argutatio pedum* v. c. eſt ſal-

A. V. 801 A. C. 48. *gnitate formae, vi mentis, ac propinquo Consulatu, maiorem ad spem accingi. nec enim occultum, quid post tale matrimonium superesset.* Subibat sine dubio metus reputantes, *hebetem Claudium et uxori devinctum, multasque mortes iussu Messallinae patratas.* Rufus

saltantium, ut *fullones* etiam dicti in fragm. veteris scriptoris (Titinnii) apud Nonium 4, 34. *pedibus argutari*, quod haud dubie a saltatoribus ductum. Sic *argutiae digitorum*, de molliori et nimis artificiosa gesticulatione digitorum apud Cicer. in Orat. c. 18. et *arguta manus* de Orat. 3, 59. Gell. 1, 5. *manus inter agendum argutae admodum est gestuosae.* In Salmasii et Gronovii ratione non modo est aliquid ad sensum contorti, sed etiam ταυτολογία. Nam si *exsultare cubiculum Principis* est infamare, polluere; quorsum sequitur demum *dedecus allatum?* Nonne hoc ipso patet, in verbo praecedente dedecoris rationem habendam non esse? Itaque non indignor Pichenae, qui *persultaverit* recepit. Sed age varietatem lectionis indicabimus. Cod. Flor. *histrio et exsultavero.* Reg. *instruo, exultavero.* Agr. *inservit c. p. adulterio.* Ed. pr. *instruo c. p. exultavero.* MS. Guelf. ed. Puteol. *industria c. p. occulit adulteros:* quod omnes secuti sunt ad Pichenam usque, qui dedit, ut supra dictum est. I. Fr. Gron. *histrio - exultaverit*, quod Ryckius servavit. Coniecturis aliis onerare librum nil attinet. Vulgarum quomodo explicet Gesnerus, v. in Thesauro L. L. in *exultare.* Aliter quoque Gronovium olim intellexisse hunc locum, patet e nota ad Liv. 29, 6. ERN. Groslot. in Syll. Burm. t. 1. p. 3. lectionem Puteolani tuetur. Rhen. in Bud. adfuisse perhibet *inclusum in* ... Mihi manifesto adparet, scriptum fuisse: *industria e. p. exultavero.* unde r. m. fecit: *inclusa in cubiculum principis exultat cum adultero.* Bip. legunt *insultaverit* i. e. invaserit, ut ap. Ter. Eun. 2, 2, 54. vel ludibrio sibi habuerit, ut A. 4, 59. Sic et Hiller. Rac. 7. Levis haec mutatio planum sensum reddit.

Sed excidium] In Flor. est, *sed et scidium:* e quo Pichena *dissidium.* Sed profecto plus quam dissidium hic timebatur, et *exitium*, atque extrema. LIPS. Bud. *excidium.* Tac. videtur scripsisse *exscidium.* Lall. praefert *discidium*, ut c. 30. Sic et Bip. quos sequi lubet.

Dignitate formae, inventa] Ita lego, non *forma.* Dignitas formae proprie de viris, uti notat vetus litterator Agraetius (ap. Putsch. p. 2269.) illud, *inventa*, suspectum facit Vatic. qui refert, *Vimentis.* Ex quo Palmerius diductum legebat, *vi mentis.* LIPS. *Vi mentis* est in cod. Flor. Ed. pr. *iuventis* corrupte pro *vi mentis:* ut mox *deiunctum* pro *devinctum* ibidem expressum est: unde natum videtur *iuventa*, ut Puteol. et ceteri, donec Pichena *vi mentis* edidit, quod tamen et MSS. habent. *Forma* MS. Guelf. omnes vett. edd. ad Lipsium usque. ERN. Bud. *forma.* Idem habuerat *nimentis*, unde factum *inventa.*

Mortes] Sic Lactant. *de mortibus persec.* Aristoph. Plut. v. 483. θανάτους ἀκρους.

Sed

Rursus ipsa facilitas Imperatoris fiduciam dabat, *si atrocitate criminis praevaluissent, posse opprimi damnatam ante quam ream. Sed in eo discrimen verti, si defensio audiretur, utque clausae aures etiam confitenti forent.* Ac primo Callistus, iam mihi circa necem C. Caesaris narratus, et Appianae caedis molitor Narcissus, flagrantissimaque eo in tempore gratia Pallas agitavere, *num Messallinam secretis minis depellerent amore Silii, cuncta alia dissimulantes:* dein-

A. V. 801.
A. C. 48.
29

Sed in eo etc.] *In eo* abest ab ed. pr. Ceterae omnes habent. Mox pro *utque* puto legendum *neque*: alias dura ellipsis statuenda. Sensus enim est: hoc modo timendum et cavendum esse, ne Messallinae defensio audiretur a Claudio, neve, etiam si non defenderet crimen, sed confiteretur, tamen deprecanti et culpae veniam oranti, facilem se praeberet et exorabilem. Si *utque* est a Tacito, intelligendum *timendumque ut e. a.* etc. vel *efficiendumque ut.* ERN. Bud. *utque.* Broter. legi vult *utique*, certe, omnino. Bip. reddunt per *et quomodo*; sic τῷ *verti discrimen* iungitur ap. Quinctil. 6, 1, 37.

Circa necem Caesaris narratus] C. Caesaris Caligulae: cuius necis conscius particepsque fuit hic libertus, narrante Iosepho 19, 1, 10. Scilicet autem, Tacitum hoc narrasse in libris, qui de Caligula. LIPS. *Circa necem* MS. Flor. Edd. omnes ad Pichenam *circa mortem*. Mox *C. Caesaris* legendum, quia *Caesar* simpliciter dici solet Dictator, cum aliis viris doctis credo. ERN. Bud. *necem.*

Appianae caedis molitor] Vide Sueton. 37. in cuius verbis, *Nec multo post ex composito irrumpere Appius nunciatus, qui pridie ad id temporis ut adesset, praeceptum erat: quasi plane repraesentaretur somnii fides, accersi statim, ac mori iussus est*, menda est. Quo enim accersi iubetur, qui iam aderat? Non fugit Torrentium, qui ex libris legit, *arcessi*, pro accusari, ut interpretatur. Mihi, *arceri*, verum videatur: ut exclusum eum a Claudio intellegamus, nec admissum. Transscripserim etiam, *arceri, ac statim mori*. Historiam pete a Dione 60, 14. LIPS.

Eo in tempore] Ita Flor. Guelf. ed. pr. Vulgo, *eo tempore*, inde ab ed. Puteol. restituit Pichena. ERN. Bud. *in eo tempore*. Sic 13, 47.

Num Messallinam secretis] Obscura examinanti, nec scio an satis nexa. Sententia videtur, deliberasse libertos bifariam: primo, an ad Claudium deferrent; quae pars praeivit: hic iam, an ipsam Messallinam secreto de Silio monerent, alia adulteria dissimulantes. Destitere ab utroque alii: *Narcissus perstitit*, sed in sententia priore, id est de Claudio admonendo. LIPS. MS. Guelf. *nec*, male. v. ad c. 24. Mox ed. pr. *ultra* male pro *ultro*. Sed haec verba crebro etiam in MSS. confusa sunt. Sensus: ne non modo nihil proficerent, sed insuper etiam perirent. ERN. Bud. *ultra*, a r. m.

A. V. 801. A. C. 48. deinde metu, ne ad perniciem ultro traherentur, desistunt: Pallas, per ignaviam; Callistus, prioris quoque regiae peritus, et potentiam cautis, quam acribus, consiliis tutius haberi. Perstitit Narcissus, et, solum id immutans, ne quo sermone praesciam criminis et accusatoris faceret, ipse ad occasiones intentus, longa apud Ostiam Caesaris mora, duas pellices, quarum is corporibus maxime insueverat, largitione ac promissis, et, uxore deiecta, plus potentiae ostentando, perpulit, delationem subire. Exin Calpurnia (id pellici nomen) ubi datum secretum, Caesaris genibus provoluta, *nupsisse Messallinam Silio*, exclamat. simul Cleopatram, quae idem opperiens adstabat, *an comperisset?* interrogat: atque illa adnuente, *cieri Narcissum*, postulat. Is, *veniam in praeteritum petens, quod ei cis Vectium, cis Plautium*

Prioris quoque regiae] Sub Gaio, apud quem in gratia potentiaque fuit. Dio, ubi de Domitio Afro 59, 19. Et eleganter Seneca ep. 47. *Stare ante limen Callisti dominum suum vidi, et eum, qui illi impegerat titulum, qui inter radicula (reiicula) mancipia produxerat, aliis intrantibus excludi.* Sed fuit non minus magnus apud Claudium. estque ille ipse, cui Scribonius Largus medicus eius aevi opus suum inscribit, et appellat C. Iulium Callistum. LIPS. *Acribus* MS. Guelf. edd. pr. Puteol. Riv. Beroald. Alc. *Acrioribus* Rhen. Ald. etc. *Acribus* restitui, ut volebat etiam I. Gronovius. *Acrioribus* est e coniectura, ducta a consuetudine Taciti. Mox Guelf. *persistit*. similem confusionem supra notavimus. ERN. Bud. *acrioribus*.

Et solum id immutans] MSS. Flor. Reg. *at*, quod habet etiam ed. pr. Puteol. edidit *et*, quem secuti sunt Beroaldus, Riv. Alciatus, Freinsh. Gron. Rhenanus delevit *et*, secutis Aldo, Pichena, Lipsio, Ryckio, nec est in cod. Agr. Mihi et verum videtur, tum propter libros, in quibus est et MS. Guelf. tum propter consecutionem. Si *et* deletur, debet esse punctum ante *ipse*, ut est in vett. edd. neque solum in iis, qui *et* non habent, et ed. Beroaldi, ut ait I. Gronovius, sed etiam ceteris, ed. pr. Puteol. Sed quis non sentit, frigere iam τὸ *ipse*, quod sic non ponitur, nisi in oppositione aut distributione: quamquam ne sic quidem satis recte positum est, nisi ante legas vel *facevent*, vel, *ne - praescia - fuvet*. Iac. Gronovius vult *at*: quod mihi non placet. ERN. Bud. *at*.

Quarum is corpori] Vatic. *corporibus*. LIPS. Sic et ed. pr. Recepi. aliae omnes *corpori*. ERN. Bud. *q. is corporibus assueverat*.

Cis Vectium, cis Plautium] Emendavi praeeunte Vaticano. qui

LIBRARY OF THE UNIVERSITY

tium dissimulavisset, nec nunc adulteria obiecturum, A. V. 801. A. C. 48
ait: *nec domum, servitia, et ceteros fortunae paratus reposcere. frueretur immo ita: at redderet uxo-*

qui habebat: *cis Vecticis Plautio.* Et vere. Duo enim famosi in hac Messallina et quasi primotum ordinum adulteri, Vectius Valens et Plautius Lateranus: quos tamen dissimulasse, et siluisse se dicit. Sed, an magis pro hac sententia, *bis Vectium, bis Plautium?* An: *circa Vectium?* Non accusatos quidem illos, aut certe iterum excusatos, sequentia etiam dicunt. Ceterum famosi, ut dixi, hi adulteri. De Vectio, mox noster, et Plinius de medicis 29, 4. *Exortus mox est Vectius Valens, adulterio Messallinae Claudii Caesaris nobilitatus.* Item Scribonius Largus c. 22. *Hoc medicamentum Apulei Celsi fuit, praeceptoris Valentis et nostri.* De Plautio mox, et 13, 11. *Secutaque lenitas in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Messallinae ordine remotum reddidit Senatui.* At viri docti desperatam huius loci restitutionem censebant: cum vulgo esset, *cis Vectium Plautium.* LIPS. Scribendum: *quod ei cis Vectios, cis Plautios dissimulavisset.* Quid? patrata, sed sistentia, neque ultra tales et hanc foeditatem excurrentia Messallinae *adulteria.* Quam vocem differt in membrum sequens. Particula *cis* idem vult quod *intra.* Sic *cis Tiberim:* sic Plauto Most. 1, 1, 17. *cis paucas tempestates.* Vt mox 12, 22. *Vis Agrippinae citra ultima stetit.* Veniam peto, Caesar, inquit, quod tacui, dum Vectiis, dum Plautiis moechis contenta fuit Messallina, dum intra hos et horum similes libidinem stitit. ERON. Vt Lipsius e Vat. laudat, ita est in ed. pr. Sic etiam citat scripturam cod. Flor. Pichena. Sed I. Gronovius testatur, ibi esse *cis Vecticis* (ap. Pich. *Vetticis*) *Plaucio.* Cod. Agr. *Cicios, Vectios, Plautios.* Vnde coniiciebat Heinsius *Cincios.* Vtrum *Cincios*, an *Titios* e c. 35. an aliud quid hic legendum sit, non dicam: ceterum hanc lectionem optimam puto. Illa *cis Vectium* etc. sunt sane duriora: haec facillima. Broterius edidit *Titios, Vectios, Plautios*, et mox, *nec nunc Silio a. e.* e vestigiis ed. pr. quae habet *simul* quod sane placet. Nam ad eum ista pertinere res docet. Itaque certe ad eum ista referenda sunt. ERN. Bud. *cis uetitio plautio.* Bip. coniiciunt: *quod incestae uxoris flagitia dissimulavisset, nec nunc adulteria obiecturum, ait: nec domum, servitia, et ceteros fortunae paratus reposcere. frueretur immo ita: at redderet uxorem.* LIPS. Freinshemius legi vult: *nec — reposcere.* Verum puto. *Paratus* iam in ed. pr. non demum Rhenani. Pureolanus dedit *apparatus*, quod exhibet Guelf. et ed. Riv. ERN. Bud. *paratus.* Freinsh. emendatio placet et Bip. imo sic iam Acidalius. *Paratus* occurrit et c. 12.

Frueretur immo etc.] Ed. pr. habet: *frueretur immo ei bis: red-*

A. V. 801. A. C. 48. 31 *rem, rumperetque tabulas nuptiales. an dissidium, inquit, tuum nosti? nam matrimonium Silii vidit populus et Senatus et miles: ac, ni propere agis, tenet urbem maritus.* Tum potissimum quemque amicorum vocat: primumque rei frumentariae praefectum,

redderet uxorem. Puteol. autem edidit, quod nunc obtinet: *f. i. iis, et redd.* Si satis commode hic intelligi posset *et his*, praeferrem lectionem ed. pr. *Redderet uxorem* haberet maiorem vim, meo sensu, absolute dictum. Sed quid est, quod Silium praeter ista frui vult? Itaque *frueretur immo iis* vel *his* verum puto. Ceterum hic quoque correxi *sed*. Vide supra ad c. 23. simillima hic ratio. Scio, pluribus locis Taciti *et* prope idem esse, quod *sed*, ponique, ubi alii *sed* dicant, ideoque tentanda talia loca negavi. Vide ad 5, 3. 6, 21. Verum aliter est in figura ea, qua hic Tacitus utitur, et c. 23. Broterius dedit *at is*. Sane *at* bene; sed *is*, quod e MS. Regio addidit, languet nimis. ERN. Bud. *et*. rectius *at*.

Rumperetque tabulas nuptiales] Ad legitimum matrimonii actum tabulae et signatores adhibiti. Tabulis et dos continebatur, et illa sollennis coniugii caussa, liberum quaerendorum. Iuvenalis 2, 119. *Signatae tabulae, dictum, feliciter!* Appuleius Apol. p. 76. ed. Pric. *Quad in villa non in opido tabulae sint consignatae, quarto et ultimo loco obiecere.* Meminerunt non semel iurisconsulti: et proprio huic rei libro Brissonius, cuius accuratae diligentiae doctrinaeque non a me, non ab aliis quidquam addo. Vt ergo eae tabulae matrimonio firmando, sic eaedem ruptae, disparando. Iuvenal. 9, 75. — *tabulas quasque rupera, et iam Signabat, tota vix hac ego nocte redemi.* De his tabulis locum accipio, qui in priscis Glossis: Λεγούσης τινὸς γυναικὸς τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἀφῃρῆσθαι ἀπὸ τινός, αὐτόν τε υἱὸν ἴδιον εἶναι, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν, ἠρνήσατο ἄλλος, ἀπεφήνη γυνή, ὡμαϊκὴν αὐτὴν γεγενῆσθαι. καὶ δέλτους μὲν γεγράφθαι, γάμους δὲ μὴ γεγονέναι. μὴ δυνηθέντος οὖν αὐτὸν ἀποδεῖξαι υἱὸν ἴδιον εἶναι, περὶ οὗ ἐπράττετο, ὑπότε μὲν εἴη σὸς υἱός, τὴν ἐπίδοσιν ἀπέδος. LIPS.

An dissidium, inquit, tuum nosti?] Et hic Tacitus scripsit, *dissidium*. Numquid scis tibi nuntium remissum? divortium tecum feciſſe Messallinam? GRON. Quid opus verbis? Ed. pr. habet *dissidium*. unde restituimus. Ceterum etiam *an* mihi frigere videtur. Fortius foret *non*. ERN. Bud. et Agr. *dissidium*.

Potissimum amicorum] Aut *potissimos* legendum, aut *quemque*, addendum, dudum, et vere monuerunt viri docti Lipsius, Mercerus, Freinsh. ERN. Item Acidalius. Cod. Agr. *potiss. quemque*, teste Heinsio.

Rei frumentariae Praef. Turranium] Dixi aliquid ad 1, 7. et videtur primus in hoc munere fuisse. Tamen ambigo de tota hac sententia, et ne verius legi: *Tum potissimos amicorum vocat, primumque rei fr. Praef.* hac mente: vocat praecipuos amicos, ac primo Turranium, deinde

ctum, Turranium, post Lusium Getam, Praetoriis inpositum, pereunctatur. Quibus fatentibus, certatim ceteri circumstrepunt, *iret in castra, firmaret Praetorias cohortes, securitati ante, quam vindictae consuleret.* Satis constat, eo pavore offusum Claudium, ut identidem interrogaret, *an ipse Imperii potens? an Silius privatus esset?* At Messallina, non alias solutior luxu, adulto autumno, simulacrum A. V. 801. A. C. 48.

deinde Getam. LIPS. *Turranium* iam ed. pr. non primus Rhenanus. Puteol. *Turranus.* ERN. Bud. *Turanium.*

Lusium Getam] Id illi verum et gentile nomen, non *Lucium*, aut *Lustcium*. Duo autem hoc tempore Praetorii Praefecti, Lusius Geta et Rufus Crispinus. LIPS. *Lusius* h. l. ed. pr. at 12, 42. *L. Geta.* ERN. Bud. *Lusium.*

Quibus fatentibus tum c. c.] Libri mei scripti *tacentibus.* LIPS. At MS. Flor. ed. Put. Beroald. etc. *fatentibus. quibus* edd. omnes MS. Flor. L. Gron. *quis.* Sed tum hic nullo modo ferri potest, nec est in ed. pr. ERN. Bud. *fatentibus.* Acid. mavult *tacentibus*, ignaris scil. quid Principi consulerent. *Tum* non est in Bud.

Eo pavore offusum] Cod. Agr. *eò pavoris effusum.* Genitivum probat Heinf.

Adulto autumno, simulacrum vindemiae per domum celebrabat] Adulto autumno, id est mense Octobri. Itaque etiam in horologio veteri Romae signatum eo mense, VINDEMIAE SACRVM LIBERO. Et persuasum mihi, non aliud esse hoc vindemiale festum, quam sacra Liberi, quae C. Caesar primus Romae celebravit; etsi Atheniensis mense Novembri celebrasse, in Philostrati 4, 21. legi. De ipsa re, Servius ad Virg. ecl. 5, 29. *Daphnis et Armenias*, etc. *Hoc*, inquit, *aperte ad Caesarem pertinet, quem constat primum sacra Liberi patris transtulisse Romam.* Ideo nummus percussus Caesari, in cuius parte C. VIBIVS RVFVS. et impressa ara, cui persona histrionia imposita, item thyrsus, et tigris adiuncta. ad memoriam non dubie huius rei. Lampridius in Heliog. 11. *Cum ad vindemiam vocasset amicos nobiles, et ad corbes sedisset, gravissimum quemque percontari coepit, an esset promptus in Venerem. . . Posteaquam senes vidit erubescere, contulit se ad iuvenes; a quibus cum audiret aetati congrua, gaudere coepit, et dicere vere liberam* (emendo, *Liberi.* in eo enim Iusum, quasi ea libertas vindemialis digna vere Libero Deo) *vindemiam esse, quam sic celebrarent. Ferunt multi, ab ipso primum repertum, ut in vindemiarum festo multa in dominos iocularia et audientibus dominis dicerentur.* Capitol. in Antonino Pio 11. *Vindemias privati modo cum amicis agebat.* Videturque ritus postea Imperii fuisse, ut Princeps extra urbem dies aliquot lasciviret et vacaret huic vindemiali festo. Paulus Diac. De gestis Longob. 3, 12. *Procedente itaque Tiberio ad villam, ut iuxta ritum Imperialem triginta dies ad vindemiam iocundaretur, Sophia vocatum ad se Iustinianum voluit ad Imperium sub-*

A. V. 801. A. C. 48. crum vindemiae, per domum celebrat. Vrgeri praela, fluere lacus: et feminae pellibus accinctae adsultabant, ut sacrificantes vel insanientes Bacchae: ipsa crine fluxo, thyrsum quatiens, iuxtaque Silius hedera vinctus, gerere cothurnos, iacere caput,

sublimare Idem festum magnam coronam dictum esse, suspicor ex Tertulliani his verbis de cor. 7. *Sed et alias Liberum principem coronae plane laureae . . . etiam vulgus agnoscit, cum dies in illum solemnes magnam appellat coronam.* Alia ab hoc festo, ne erres, Liberalia: quae antiquae liberaeque Reip. et incidebant in XV. Kalend. Apriles. De queis Varro L. L. 5. et Kalendarium Romanum. LIPS. *Adulto autumno*, ut *adulta aestate* 2, 23.

Per domum celebrat] Gregorius Tur. 5, 31. *Procedente autem eo ad villam, ut iuxta ritum imperialem* XXX. *diebus ad vindemiam iocundaretur.* GRON. Rhenanus, Aldus, Lipsius. *celebrabat.* Ceteri *celebrat*, quod servavimus, etsi sequitur *adsultabant.* In tali genere narrandi nulla in temporibus constantia. 2, 65. se excipiunt *onerat. scripsit, firmabat.* MS. Guelf. habet *simulabat.* ERN. Bud. *celebrabat.*

Feminae pellibus accinctae] Codd. Oxon. Guelf. *nebridibus*: quod lac. Gron. doctius, quam pro librariorum capru, videbatur. *Nebrides*, pelles damarum, quibus Bacchae incingebantur: unde ap. Statium Theb. 2, 664. *nebrides* et *thyrsi* iunguntur. Sed poetarum illud verbum est, quod aliquis ad marginem codicis sui adscripsit, unde in textum venit. V. ad H. 2, 98. ERN.

Vt sacrificantes vel insanientes Bacchae] Muretus delet *ut insanientes Bacchae*, probatque Acidalius, nescio quare. Nam nebridibus incinctae sacrificabant Bacchae, ut scholiastes ad Statii l. c. docet. ERN.

Ipsa crine fluxo, thyrsum quatiens, inxtaque Silius, hedera vinctus, gerere cothurnos] Eodem habitu Antonium depingit Velleius, qui Liberum se ferebat 2, 82. *Cum Liberum patrem appellari se iussisset, cum redimitus hedera coronaque velatus aurea, et thyrsum tenens, cothurnisque succinctus, curru velut Liber pater vectus esset Alexandriae.* De cothurnis etiam Virgil. 9. 2, 8. — *nudataque musto Tinge novum mecum direptis crura cothurnis.* De thyrso, praeter alios Iustinus ep. ad Zenam c. 6. Ὥσπερ οἱ Βάκχαι διὰ σχήματος εἰρινεοῦ τὰς λόγχας ἐν ταῖς θυσίαις περιφέρουσιν. Vide et Plinium 16, 62. Athenaeus eiusmodi Bacchi insignia in Pyrrhicha saltatione recepta fuisse ostendit 14, 7. Ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς πυρρίχη Διονυσιακή τις εἶναι δοκεῖ, ἐπεισκεκτῆσθαι οὖσα τῆς ἀρχαίας. Ἔχουσι γὰρ οἱ ὀρχούμενοι θύρσους ἀντὶ δοράτων· περίεισι δ' ἐπ' ἀλλήλους, καὶ ῥάβδους καὶ λαμπάδας φέρουσιν. Ὀρχοῦνται τε τὰ μὲν περὶ τὸν Διόνυσον, καὶ τὰ περὶ τοὺς Ἰνδούς, καὶ τὰ περὶ τὸν Πενθέα. Quae verba lucem dare volo iis, quae hic praecedunt, *feminae pellibus accinctae adsultabant, velut sacrificantes vel insanientes Bacchae.* LIPS. Cod. Oxon. *Crine fuso.* Deinde Guelf. *hedera iunctus*, confusione

put, strepente circum procaci choro. Ferunt, Vectium Valentem, lascivia in praealtam arborem conisum, interrogantibus, *quid adspiceret?* respondisse, *tempestatem ab Ostia atrocem:* sive ceperat ea species, seu forte lapsa vox in praesagium vertit. Non rumor interea, sed undique nuntii incedunt, qui, *gnara Claudio cuncta et venire promptum ultioni*, adferrent. Igitur Messallina Lucullianos in hortos, Silius, dissimulando metu, ad munia fori digrediuntur. Ceteris passim dilabentibus, adfuere Centuriones, inditaque sunt vincula, ut quis reperiebatur in publico, aut per latebras. Messallina tamen, quamquam res adversae consilium eximerent, ire obviam, et adspici a marito, quod saepe subsi-

A. V. 801. A. C. 48.

32

ne frequenti librariis in istis syllabis. Mox c. 33. idem liber *vis* pro *ius*. Adde ad 12, 16. 29. ERN.

Ferunt, Vectium] Bud. *Fertur, uerticium.*

Ceperat ea species] Si vera haec lectio, intell. *animum*. Sive ea species animo oblata est prospicientis etc. ERN.

Vndique nuntii incedunt] Freinsh. frustra *incidunt*: veluti nimis lento altero. *Incedunt* est crebescunt, repente superveniunt. V. ad 3, 26. Alias et *incidunt* aptum, et saepe pro *incidere* librarii dedere *incedere*. V. Drakenb. ad Liv. 9, 24. ERN.

Lucullianos in hortos] De quibus initio huius libri. Tamen et Luciliana praedia reperio, et hic in MSS. constanter hortos Lucilianos. Lapis Romae (ap. Grut. p. 594.) D. M. CRESCENTIS. NEPOTI. FORTVNATI. CAESARIS. N. SER. EXACTORIS. PRAEDIORVM. LVCILIANORVM. LIPS. Quia haud dubie Luculli horti intelliguntur, de quibus c. 1. quod clare patet e loco Io. Antiocheni, quem ad c. 37. affert I. Fr. Gron. *Lucullianos* etiam contra libros legendum. MS. Flor. b. l. *Fucilianos*, ut Guelf. infra c. 37. *Lucilianos*, ut ed. pr. a qua non longe abit cod. Bud. *Fultianos*, *Lucianos*. *Lucullani* horti occurrunt ap. Plut. in Lucull. 81. p. 518. Sed ap. Sext. Rufum et Aurelium Victorem reg. IX. urbis Romae *Lucullani* dicuntur. v Ryckius ad h. l. Vtrumque rectum. ERN. De cod. Bud. ita cape. hic habet *fultianos*, sed duae primae litterae secundam manum sensere; c. 37. clare *Incianis*.

Dissimulando metu] MS. Guelf. *dissimulato*. Illud melius: dissimulandi metus caussa. Flor. Bud. *uictum*: male. ERN.

Digrediuntur] Ita Flor. et ed. pr. Ceteri *digreditur*. Illud recte restituit Pichena. ERN. Bud. *digreditur*.

Quamquam res aduersae consilium eximerent] Sic MSS. Flor. Bud. Agric. Guelf. ed. pr. Ceteri scripti et edd. *adimerent*.

Illud

A. V. 801 A. C. 48. dium habuerat, haud segniter intendit, iussitque, *ut Britannicus et Octavia in complexum patris pergerent.* Et Vibidiam, virginum Vestalium vetustissimam, oravit,

Illud merito praetuli. ERN. Cf. 13, 15.

Iussitque, ut] Hoc quoque exemplum adscriberur iis, quibus viri docti hanc constructionem verbi *iubere* defendunt. V. Drakenb. ad Liv. 32, 16. et quos laudat et ipse et Dukerus ad 23, 21. ERN.

Vibidiam] Bud. *urbidiam.*

Vetustissimam] Est eadem, quae *virgo maxima* dicitur. Nam ab aetate praerat, et sic dicebatur. Nos in *Vesta.* LIPS. *Vetustissimam* esse, quae *maxima* est, facile concesserim, cum plerumque, quae dignatione ac loco, praecederet etiam aetate; certe annis Sacerdotii. Sed *maxima* proprie princeps collegii, ut *Pontifex maximus*, *Augur maximus*, *Curio maximus.* In quo Lipsius de Vesta cap. 7. nudum latus obiecit Gutherio de iure Pontif. 1, 4. qui tamen ipse hac occasione ingerit, quae nunquam defendet. Quid est enim *Pontificem maximum* dici, quod maximi esset imperii; et nuncuparim a potestate et imperio, quod utrumque maximum legibus Romanis sit assequutus. Nugae de Pontificum imperio: Sigonio, cui obtrectat, manus dare debuerat. *Maximus* autem, qui primum inter eos locum teneret, collegiumque togeret atque ei praesideret. Pari iudicio *Praetorem maximum* facit urbanum, quem M. Tullius dixerit *primum.* Verba Cic. in Pis. 1. *Me cum Quaestorem in primis, Aedilem priorem, Praetorem primum cunctis suffragiis Populus Romanus faciebat.* Quemadmodum nullus nuncupatione propria *Quaestor* est *in primis*, nec *Aedilis prior*, ita nec *Praetor primus*: tantummodo ante collegas se renuntiatum significat. Sed nec in Praetoribus, quales intelligimus, qui iure dicundo praesserent, ullus *maximus.* *Maiorem* et *minores* novi. Festus: *Maiorem Consulem L. Caesar putat dici vel eum, penes quem fasces sint; vel eum, qui prior factus sit; Praetorem autem maiorem urbanum, minores caeteros.* Quemadmodum autem *Consul maximus* non dicebatur ille maior, ita nec maior ille *Praetor maximus.* Sicubi autem occurrit hic titulus, *Praetor maximus* est maximus magistratus. Vt apud Livium 7, 3. *Vt qui Praetor maximus sit, idibus Septembribus clavum pangat.* Hunc ut haberent, Dictator dictus L. Manlius. Olim enim *Praetores*, qui postea *Consules*, a Bruto nempe Tarquinioque ad communicatum cum plebe Consulatum, cum magistratui iure dicundo datum hoc nomen; iis autem, qui antehac *Praetores* fuerant dicti, *Consulum.* Festus in *Praetoria porta.* Livius, quem margini Gutherius allevit, 25, 12. ex vate Marcio Praetorem nominat, *qui ius populo plebique dabit summum*, non *Praetorem maximum.* Nihilo magis eum iuvat Festi: *Maximum Praetorem dici putant alii eum, qui maximi imperii sit; alii, qui aetatis maximae.* Veriorem esse priorem sententiam liquet ex Livio. Addit: *Pro collegio Augurum decretum est, quod in Salutis augurio Praetores maiores et minores appellentur; non ad aetatem, sed ad vim imperii pertinere.* Hoc aut consentit cum illis ver-

vit, *Pontificis maximi aures adire, clementiam expetere.* Atque interim, tribus omnino comitantibus (id repente solitudinis erat) spatium urbis pedibus emensa, vehiculo, quo purgamenta hortorum eripiuntur, Ostiensem viam intrat: nulla cuiusquam misericordia, quia flagitiorum deformitas praevalebat. Trepidabatur nihilominus a Caesare: quippe 33 Getae, Praetorii praefecto, haud satis fidebat, ad honesta, seu prava, iuxta levi. Ergo Narcissus, adsumptis, quibus idem metus, *non aliam spem incolumitatis Caesaris*, adfirmat, *quam si ius militum, uno illo die, in aliquem libertorum transferret: seque*, offert, *suscepturum.* Ac ne, dum in urbem vehitur, ad poenitentiam a L. Vitellio et P. Largo Caecina, mutaretur, in eodem gestamine sedem poscit

A. V. 801. A. C. 48.

vebis, quae supra adduximus: aut ibi *Praetores maiores et minores*, ipse fuere Consules et Praetores: nam imperium minus Praetor, maius habebat Consul, ut ex Messalla refert Gellius 13, 15. GRON. Mox cod. Agric. *adiret, expeteret.* ERN.

Eripiuntur] MS. reg. *expuntur.* Ed. pr. *reperiuntur.* ceterae *eripiuntur.* An *excipiuntur* vel *egeruntur?* Post forte melius *spem inc. Caesari.* V. Intt. ad Liv. 1, 36. ERN. Bud. *eripiuntur.* Heins. *excipiuntur* probant et Bip. Hiller. Rac. 8. coniicit *exportantur.*

P. Largo Caecina] Fratre, opinor, C. Caecinae Largi, qui Consul cum Claudio fuit, a. u. 795. et in Consulatu interfectus. Quem intellegit Asconius, in pro M. Scauro: *Scauri domum possidet nunc Longus Caecina, qui Consul fuit cum Claudio*, scribe *Largus.* et disce hinc, quae Asconii certa aetas. LIPS. Ryckius putat, Consulem ipsum illum gratiosum intelligi, legendumque *C. Largo.* Broterius edidit *et P. L. C.* quod in MS. Reg. est *a P. L. C.* non male. Pro *mutaretur* MS. Guelf. *invitaretur.* ERN.

P. Largo Caecina] Cod. Bud. *P. Cecina.*

In eodem gestamine etc.] Id est, gestatoria sella, quae a Claudio deducta in vulgi usum, ut docui. Sic 14, 4. *Gestamine Baulos pervectam.* Apparet tamen in uno gestamine plures sellas fuisse, ut hic vides in Narcisso, qui eodem gestamine sellam poscit sumitque. LIPS. Nullam necessitatem video sellae intelligendae, cum etiam *lecticae gestamen* sit 2, 2. Sed recte Ryckius monuit, carpentum intelligendum. Neque enim quatuor in sella gestatoria sedes, nec in lectica, ut opinor: nec *sedes* de lectica commode dicitur. *Gestatio* quidem etiam de navi, vehiculo, dicitur ap. Celsum 2, 15. Ceterum *assumitque* cod. Flor. unde lectio vitiosa ed. pr. *positus sumitque.* ERN.

A. V. 801. A. C 48. 34 scit sumitque. Crebra post haec fama fuit, inter diversas Principis voces, cum modo inosaret flagitia uxoris, aliquando ad memoriam coniugi et infantiam liberorum revolveretur, non aliud prolocutum Vitellium, quam, *o facinus! o scelus!* instabat quidem Narcissus, *aperire ambages et veri copiam facere:* sed non ideo pervicit, quin suspensa, et, quo ducerentur, inclinatura responderet, exemploque eius Largus Caecina uteretur. Et iam erat in adspectu Messallina, clamitabatque, *audiret Octaviae et Britannici matrem;* cum obstrepere accusator, *Silium et nuptias* referens: simul codicillos, libidinum indices, tradidit, quibus visus Caesaris averteret. Nec multo post urbem ingredienti offerebantur communes liberi; nisi Narcissus *amoveri eos* iussisset. Vibidiam depellere nequivit, quin multa cum invidia flagitaret, *ne indefensa coniunx exitio daretur. Igitur, auditurum Principem, et fore diluendi criminis facultatem,* respondit: *iret interim virgo et sacra capesseret.* Mirum inter haec silentium Claudii: Vitellius ignaro propior: omnia liberto obediebant. *patefieri domum adulteri, atque illuc deduci Imperatorem* iubet. Ac primum in vestibulo, effigiem patris Silii, consulto Senatus abolitam,

ERN. De *gestamine* v. Scheffer. de re vehic. Bud. *poscit sumitque.*

Post haec] Bud. *post hac.*

Cum obstreperet accusator] Acidalius et Freinsh. corrigunt *obstrepere:* et propter structuram orationis, et, quia, si finite ponere voluisset verbum, *obstrepebat* dicendum fuisset. Recte. ERN.

Vibidiam depellere nequivit, quin] *Quin* cod. Flor. Guelf. et ed. pr. restituit Pichena pro vulg. *quae.* ERN. Bud. *quae.*

Igitur auditurum] Sic MS. Flor. teste Iac. Gron. ad c. 19. Guelf. et ed. pr. quod cur non et hic restituatur, ut ibi? Vulg. *ergo.* ERN. Bud. *igitur.*

In vestibulo effigiem patris Silii consulto Senatus abolitam demonstrat] In atrio sive in vestibulo aedium imagines maiorum: uti hic Silii patris. Sed enim Silius Legatus olim inferioris Germaniae damnatus crimine maiestatis cum uxore Sosia Galla, ut 4, 19. narratum: ideoque et imagines abolitae, quas tamen filius restituerat. Criminatur ergo id libertus. LIPS.

Quid-

litum, demonstrat: tum, quidquid avitum Neronibus et Drusis, in pretium probri cessisse. incensumque et ad minas erumpentem, castris infert, parata concione militum; apud quos, praemonente Narcisso, pauca verba fecit: nam, etsi iustum, dolorem pudor impediebat. Continuus dehinc cohortium clamor, *nomina reorum et poenas* flagitantium: admotusque Silius tribunali, non defensionem, non moras tentavit, precatus, *ut mors acceleraretur*. eadem constantia et inlustres Equites Romanos cupidos maturae necis fecit. Titium Proculum, custodem a Silio Messallinae datum, et indicium offerentem A. V. 802. A. C. 48.

Quidquid habitum Neronibus] Lege, *avitum*: quod monuit me IC. Claudius Chifletius. LIPS. Sic et Faernus volebat. Confundi ista verba in libris notum est. V. Graev. ad Cic. Or. pr. Cluent. et infra 13, 34. Mox MSS. Flor. Guelf. Bud. et ed. pr. *erumpentem*, quod restituimus: vulgo *prorumpentem*. Add. ad H. 2, 70. ERN.

Cohortium clamor deh. cont.] In Guelf. et aliis MSS. ap. Broterium hic ordo: *Continuus dehinc cohortium clamor*: melior, ut puto. ERN. Sic et Bud.

Inlustres Eq. R.] Bud. *illustres viros eq. R.*

Cupidos maturae necis] *Maturae* deest in Bud.

Custodem Silio ac Messallinae datum] Quis dederit Silio custodem? Claudiusne, qui omnium ignarus? Logi. In Var. est: *custodem Messallinae dat.* aliena deinde manu adpictum, *ac Silio*. Lego igitur: *custodem Messallinae datum*. vel etiam: *custodem a Silio Messallinae datum*. Alterum quidem verum est, ut hic Tirius sive a Claudio adpositus uxori custos, sive a Silio, ut amicae. Utrumque enim solens Romanis. De maritis, Tibullus 1, 6, 9. *Ipse malus docui, quo posset ludere pacto Custodes*. De amatoribus, Propertius 2, 5, 29. *Quos igitur tibi custodes, quae limina ponam?* Miscellus ille custos! cui id monstrum commissum, quod non Argus cum Mercurio custodisset. Vertranius inexplicabilem locum censet, nisi custodem pro exactore interpretemur, scilicet qui mortis poenas exigat. Verum merumque somnium. LIPS. Sine dubio illa, castas imitata, per blanditias hunc δόλον a marito novo ipsa exegit. Martialis 10, 69. *Custodes das Polla viro, non accipis ipsa*. Tales ille, qui *dominam nec vir nec foemina* servabat adversus Nasonem Am. 2, 3. Iuvenalis 6, 347. *quis custodiat ipsos custodes?* GRON Plane sic MS. Flor. Edd. vett. omnes *custodem Silio ac Messallinae dat.* Lipsius edidit *datum*. Quod nunc est, Pichena edidit. Mox pro *Vrbicum* MS. Guelf. *Vibium*, et *tradi* pro *trahi*, utrumque male. ERN. Bud. *Silio et Messaline dant.*

Indicium offerentem] Bene confessum. Nam indicium, ait in Eunucho 5, 7, 13. Donatus, proprie est eius, qui una peccave-

A. V. 801. A. C. 48. tem Vectium Valentem et confessum, et Pompeium Vrbicum, ac Saufellum Trogum ex conscriis *trahi ad supplicium* iubet. Decius quoque Calpurnianus, vigilum Praefectus, Sulpicius Rufus, ludi Procurator, Iuncus Virgilianus, Senator, eadem poena
36 adfecti. Solus Mnester cunctationem adtulit, dilaniata veste, clamitans, *adspiceret verberum notas, reminiscereturvocis, qua se obnoxium iussis Messallinae dedisset. Aliis largitione, aut spei magnitudine, sibi ex necessitate culpam: nec cuiquam ante pereundum fuisse, si Silius rerum potiretur.* Commotum his, et pronum ad misericordiam Caesarem perpulere liberti, *ne, tot inlustribus viris interfectis, histrioni con-*

---

cuverit. Asconius ad illud Cic. in Div. ad Q. Caec. II. *Quapropter si indicium tibi postulas dari.* ait: *Index est, qui facinoris, cuius ipse est conscius, latebras indicat, impunitate proposita.* Quae tamen impunitas circumscripta est: quia, ut idem notat, *Certa sunt, in quibus impunitas indici datur, ut in caussa proditionis, maiestatis, et si quid huiusmodi.* LIPS.

Et confessum] Bud. copula caret, quod probat Rhen. In voce *confessum* latere nomen cuiusdam e conscriis, putat LaH. quod verosimile.

Saufellum Trogum] Vatic. *Saufelium.* Scribo, *Saufeium.* et induxit librarios illud *l* longiusculum, ut *L.* scriberent. Horum omnium mentio Senecae in Menippaea de Claudii morte. ubi tamen disiunctim scribe *M. Helvius, Trogus.* Qui hic etiam Traulus, male fortasse in Seneca, *Stx. Trallus.* LIPS. *Saufelium* ed. pr. ERN. Bud. *Sanfelium.* quod Lipsii coniecturam firmat; facilis in ea littera lapsus.

Trahi] Bud. *tradi.* Rhen. in *trahi* mutandum suadet.

Decius quoque Calpurnianus] Scripti libri, *Decrius.* Puto, *Decrius.* quod nomen et infra invenies. LIPS. *Dewius* ed. pr. Mox *Luncus Virgil.* Guelf. *Iuneius.* Glandorpii Onomasticum laudat ex h. l. *Iunium Virgil.* nescio, quo libro auctore. Ceterum verum videtur. Mox de *Procuratore ludi* vid. ad 13, 22. ERN. Bud. *Decrius q. Calpurnianus vigiliis praefectus. . . . Iuncus V.*

Mnester] Sic Rud. unde Rhen. male *M. Nestor.*

Obnoxium iussis Messallinae] Commentum feminae lepidum. Minum istum deperibat Messallina; sollicitat. Ille tergiversari, metuere Imperatorem. Quid ergo, si maritus ipse iubeat? inquit. Et cum marito egit, quasi opera Mnesteris aliqua in re illi usus. Ille vocatum mimum male accipit, iubet in omnibus uxori obedire pareatque. Paruit. et id iussum valere sibi nunc vult ad venium obtinendam et vitam. Dio 60, 22. LIPS.

Perpulere] Bud. *populere.*

Tam

confuleretur: ſponte an coactus tam magna peccavisſet, nihil referre. Ne Trauli quidem Montani Equitis Romani defenſio recepta eſt. is modeſta inventa, ſed corpore inſigni, aceitus ultro, noctemque intra unam a Meſſallina proturbatus erat paribus laſciviis ad cupidinem et faſtidia. Suilio Caeſonino, et Plautio Laterano mors remittitur: huic, ob patrui egregium meritum: Caeſoninus vitiis protectus eſt, tamquam, in illo foediſſimo coetu, paſſus muliebria. Interim Meſſallina Luculliſanis in hortis protatare vitam, componere preces, nonnulla ſpe, et aliquando ira: tanta, inter extrema, ſuperbia agebat. Ac, ni caedem eius Narciſſus properaviſſet, verterat pernicies in accuſatorem. Nam Claudius, domum regreſſus et tempeſtivis epulis delinitus, ubi vino incaluit, *iri* iubet, *nuntiarique miſerae* (hoc enim verbo uſum ferunt) *dicendam ad cauſſam poſtera*

A. V. 801. A. C. 48.

37

Tam magna peccaviſſe] Repoſuiſſe ſe e Budenſi prò *tam magne peccaviſſet*, Rhenanus ait. At ſic et ed. pr. MS. Oxon. *patraviſſet*. quod non ſpreverim. *Magna* MS. Guelf. ſed fine *tam*. ERN.

Ad cupidinem et faſtidia] Sic MSS. Flor. edd. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Ald. Gry. Pich. Gron. Ryck. At ed. pr. Lipſ. *faſtidio*: in ed. pr. et MS. Guelf. eſt etiam *perturbatus*. male. ERN. Bud. *proturbatus . . faſtidia*.

Ob patrui egregium meritum] A. Plautii, ſuſpicor, qui Britanniam Claudio ſubegit. Cf. Agr. 14. LIPS.

Paſſus muliebria] Simile illorum inventum in Suetonii Domit. 10. *Qui ſe, quo facilius expertes culpae oſtenderent, impudicos probaverant.* Dii Deaeque iſtos, non corpore non animo viros. Adeo turpior omni morte haec fuga mortis. LIPS.

Luculliaais in hortis] Io. Antioch. Malala: τῶν μὲν βασιλείων ἐξωσθεῖσα, περὶ δὲ τοὺς Ἀσιατικοῦ κήπους πλανωμένη, ἵν' ἕνεκα τοῦ δείλαιον Ἀσιατικὸν μικρῷ πρόσθεν ἀπολωλέκει. GRON.

Tanta] Bud. a r. m. *tantum*.

Verterat pernicies in accuſatorem] Sic ed. pr. recte. reſtituit Rhenanus. Puteol. Ber. Alc. *perniciem*, etiam MS. Guelf. Mox MS. idem *incalnit*, et omnes vett. praeter Rhen. quem ſequitur Lipſius. Porro *ferunt* abeſt a cod. Oxon. ERN. Bud. *pernicies* a r. m. Sic *vertere* neutraliter 2, 20. 4, 31. 6, 19. 13, 37. 14, 31.

Temp. epulis] Ad quas temperius ſ. maturius ſolita hora conveniebatur. V. Cic. ad Att. 9, 1 et 13. Cf. Manutii Quaeſt. ep. 1, 5. et Salmaſ. ad Vopiſci Flor. 6.

Pro-

A. V. 801. A. C. 48. *ra die adesset.* Quod ubi auditum et languescere ira, redire amor, ac, si cunctarentur, propinqua nox, et uxorii cubiculi memoria timebantur; prorumpit Narcissus, denuntiatque Centurionibus et Tribuno, qui aderant, *exsequi caedem: ita Imperatorem iubere.* custos et exactor e libertis Euodus datus. Isque raptim in hortos praegressus, reperit fusam humi, adsidente matre Lepida: quae florenti filiae

Prorumpit Narcissus] Sic MS. Flor. recte. (Sic et Bud.) Nam sequitur *denuntiatque.* Ante Pichenam omnes *prorupit.* Confusio praesentis et perfecti frequens est in his libris, v. ad 15. 5. Mox ed. pr. *pergressus*, vitiose pro *praegressus*, quod habent edd. Puteol. Ber. Alc. Ryck. L. Gron. denique MS. Fl. idque secuti sumus. MS. Guelf. Rhenanus e Bud. *progressus*, item Ald. Lipſ. Iac. Gron. male, ut etiam contextus docet. similis confusio infra 14, 13. ERN.

Euodus] Scribendum foret *Eubodus*, ut ap. Grut. 611, 12.

Adsidente matre Lepida] Quaenam haec Lepida? Ego vero repperisse me censeo famosae feminae (Messallinam dico) stirpem et matrem. Suetonius scribit 26. *Post hos Valeriam Messallinam Barbati Messallae consobrini sui filiam in matrimonium accepit.* ubi dissimulant interpretes, quomodo hic Valerius Claudio consobrinus. Dicam ego. Ex L. Domitio et maiore Antonia natus est Cn. Domitius, pater Neronis Principis, et item Lepida amita eiusdem, de qua infra. Haec Lepida est illa ipsa, quae nupta Valerio Messallae, et quae hic Messallinae dicta mater. At Claudius natus ex Druso et minore Antonia, uti clarum. Summa istud:

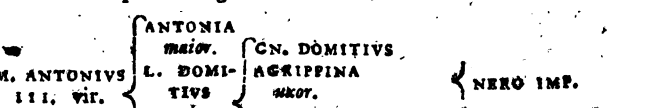

Vides ergo, Claudium et Lepidam Domitiam (id enim duplex illi nomen fuisse alibi ostendo) vere consobrinos. Atque hac ratione forte maritum ipsum Lepidae Suetonius dixerit Claudii consobrinum. Tamen tutius putarim legi, *Barbati Messallae et consobrinae suae filiam.* Sententia quidem non alia est: et haec Lepida Neronis amita, Messallinae mater. Suet. Claudii c. 26. LIPS. In loco Suetonii errasse Lipsium existimat Perizonius in epistola ad Heinsium. t. 4. Coll. Burm. p. 801. 802. Sed res ea non est huius loci. Qui rationem Perizonii cogno-

filiae haud concors, supremis eius necessitatibus ad miserationem evicta erat; suadebatque, *ut percussorem opperiretur. transisse vitam, neque aliud, quam morti decus, quaerendum.* Sed animo per libidines corrupto, nihil honestum inerat. lacrimaeque et questus inriti ducebantur; cum impetu venientium pulsae fores, adstititque Tribunus per silentium, at libertus increpans minis ac servilibus probris. Tunc 38 primum fortunam suam introspexit, ferrumque accepit, quod frustra iugulo ac pectori, per trepidationem, admovens, ictu Tribuni transfigitur. corpus matri concessum. Nuntiatumque Claudio epulanti, *periisse Messallinam*, non distincto, sua an aliena manu. nec ille quaesivit: poposcitque poculum et solita convivio celebravit. Ne secutis quidem diebus, odii, gaudii, irae, tristitiae, ullius denique humani adfectus signa dedit, non, cum laetantes accusatores adspiceret, non, cum filios maerentes. Iuvitque oblivionem eius Senatus, censendo, *nomen et effigies privatis ac publicis locis demovendas.* Decreta Narcisso *Quaestoria insignia*; leviſſimum fastidii

A. V. 801. A. C. 48.

cognoscere volent, adeant ipsum. Dissentit etiam a Lipsio Ryckius. ERN. Periz. Lipsio opponit A. 12, 64. ubi *Lepida* dicitur *minore Antonia genita*. Diversum stemma concinnavit Ryckius.

Neque aliud] Bud. *neque quicquam aliud.*

Morte decus] Placet, *morti*, ut in Veneto. (Riviano) LIPS. Sic MS. Guelf. ed. pr. Puteol. Ber. Alc. Rhenanus *morte* dedit, quod Aldus secutus est et cett. Mox *cum impetu* ed. pr. quod e MS. Flor. reposuit et Pichena, ut mox *adstititque*. ceterae vett. *tum* et *adstitit*. Post ex eodem MS. bene Pichena dedit *at* pro vulg. *ac*. Denique MS. Guelf. *increpitans*. quod non displiceat. Amat Tacitus frequentativa.

ERN. Bud. *morti*. Forsan operarum vitio ap. Rhen. legitur *morte*; nil enim monet. Porro Bud. *tum impetu ... astititque ... ac lib. .. et servit.*

Ictu Tribuni transfigitur] Malim, *transigitur*. LIPS.

Priv. ac publ.] *Ac* Rhen. ex Bud.

Leviſſimum fastigii eius] Haec cum lineis postumis, corrupta, hiulca, nec iuvant aut discrepant libri, nisi quod, *tristitiis inultis*, non *flagitiis*, uti substituisse fatetur Rhenanus. Ego ab eiusmodi tilceribus sanandis, sani hominis censeo, abstinere manum. Nam sine librorum ope irrita abierit Hygia ipsa. LIPS. MSS. Flor. Vatic. duo et ed. pr. *fastidii*, quod ego recipere non dubi-

A. V. 801
A. C. 48.

stidii eius, cum supra Pallantem et Callistum ageret. Honesta quidem, sed ex quibus deterrima orirentur, tristitiis multis.

dubitavi, convenientissimum impotenti et arroganti liberto. Gratia liberti non dicitur Latinis, ut opinor, *fastigium*. Nec obstat, ut Ryckio videtur, quod hic laudare Narcissum voluisse Tacitus videatur. Vult dicere, eum honorem Narcissi superbiae parum satisfeciisse, cum in aula primum gratiae locum teneret. Plin. pan. 55. *Vt apparet, non superbia et fastidio te amplissimos honores repudiare, qui minores non dedigneris.* Vbi pariter in cod. Vatic. *fastigio* ap. Schwarzium ad h. l. Ceteri scr. (in his Agr. et Reg. Ryckii) et edd. *fastigii*. Enimvero nec sic locum persanatum puto. Quis enim dicat *leve fastidii* vel *fastigii?* Immo *fastidio* ve *fastidiis* potius legendum. ERN. Bud. *fastigii*, quod Rac. 35. praefert Hiller. Bene quippe id convenire favori, quo libertos ceteros apud Claudium vicerit Narcissus. At potior omnino altera lectio, *fastidii* i. e. arrogantiae.

Cum supra Pallantem] Sic in MS. Flor. esse testis I. Gron. scripta per compendium voce *suprà*, quod etiam in aliis locis, ut supra c. 16. in verbis *supra cunctos attollatur*, occurrit. sane iam, deiecta Messallina, principem locum tenuit inter libertos potentes. Ryckius edidit *super*. V. ad 12, 9. ed. pr. mox *egerét* vitiose pro *ageret*. Ceterum ista in parenthesi accipienda, si *honesta* refertur ad *insignia quaestoria*, ut opinantur; sed vide mox. ERN.

Honesta quidem etc.] Haec vulgo referuntur ad *Quaestoria insignia*, sed nullo commodo sensu: nec patiuntur sequentia, quae profecto non orta sunt e Quaestoriis insignibus, omninoque illis Senatus decretis. Primus Ryckius, ut opinor, vidit, esse epiphonema, quale Tacitus, aliique historici, solent addere in fine rerum magnarum. Sed ego insuper existimo, hic verba quaedam excidisse, quorum in his ratio reddatur, velut: *haec tum acta flagitiis Messallinae ulciscendis*: aut: *haec supplicia a Messallina et adulteris sumta*: aut simile quid. Inspiciat lector aliarum talium narrationum clausulas, ut A. 3, 19. inpr. hoc ipso libro c. 26. Nam verba *honesta quidem*, *sed ex quibus* etc. necesse est habeant aliquid, ad quod referantur: quod hic nusquam est. ERN.

Flagitiis inultis] MSS. fere *tristitiis multis* vel *inultis*. Vid. notam Lipsii proxime praecedentem. Ed. pr. *tristitiis ultis*, et paullo ante *quis*: Ed. Puteol. et seqq. *flagitiis multis*, nescio unde. *Rhen. Ald* etc. *flagitiis inultis*, e coniectura Rhenani. *Flagitiis multis* nullum commodum sensum habet in hoc contextu. Messallina flagitiosa: sed Agrippina facinorosa et scelerata. Itaque praefero *tristitiis multis*: sed id corruptum videtur e *tristitiae multis*, sive *tristissima multis*: Sensus: Recte quidem Messallina cum adulteris punita: sed ea origo novorum malorum, nam hinc multa nata sunt publice noxia, et privatis tristissima: quae deinde in sequentibus libris traduntur. ERN. Bud. *tristitiis inultis*. Bip. coniiciunt *tristitiis mutatis* i. e. ut tristibus tristiora succederent. Hiller. Rac. 35. *astutiis multis*.

C. COR-

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSV DIVI AVGVSTI

A N N A L I V M

LIBER DVODECIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Cap. 1. 2. *Claudius de matrimonio cum libertis deliberat.* 3. *Agrippina, Germanici fratris eius filia, aliis praelata, L. Silano, cui desponsa Octavia, insidias struit,* 4. *administro Vitellio,* 5—7. *cuius artibus inducti Senatus Populusque infames nuptias probant.* 8. *Silanus mortem sibi conscivit. Seneca ab exilio redux studiis Neronis praeest,* 9. *cui desponsetur Octavia.*

10. *Parthi Regem Roma petunt Meherdatem,* 11. *quem, missum a Claudio, Cassius in Regnum ducere conatur.* 12. *Obstat fraus Abgari et* 13. *Izatis.* 14. *Victus Meherdates Gotarzi traditur. Hoc mortuo Regnum in Vononem, dein Vologesem transfertur.* 15. *Mithridati, Regnum Ponti recuperare niso, Romani resistunt et Cotys et Eunones.* 16. *Vspe urbe capta,* 17. *Zorsines deserit Mithridatem, qui,* 18. *supplex Eunoni,* 19—21. *per eum a Principe veniam impetrat Romamque perducitur.*

22. *Agrippinae artibus Lollia cedere Italia iubetur, Calpurnia pervertitur.* 23. *Salutis augurium. Pomerium Vrbis prolatum.* 24. *et qui olim protulerint.*

25. *Nero Domitius a Claudio adoptatur auctoritate Pallantis.* 26. *Britannicus depressus.* 27. 28. *Colonia in Vbios deducta. Catti latrocinia agitantes coercentur.* 29. 30. *Vannius Suevorum Rex a suis pulsus.*

31. *In Britannia turbantes reprimit Ostorius Iceuos, 32. Cangos, Brigantes.* 33—35. *Silurum Regem Caractacum vincit.* 36. *Is, Romam perductus,* 37. *masculè Caesarem adloquitur et veniam impetrat.* 38. 39. *Britanni vires reparant. Ostorius, obtentis triumphi insignibus, obit.* 40. *Ei Didius suffectus. Bellum intestinum Venutii et Cartismanduae.*

41. *Neroni virilis toga maturatur, posthabito Britannico.* 42. *Burrus Praetorio praefectus. Agrippinae adrogantia. Vitellio favet.* 43. *Prodigia Romae. Caritas Annonae.*

44—47. *Bellum Armenios inter et Iberos. Rhadamistus Pharasmanis filius Iberus specie foederis Mithridatem invadit, vinclis onerat, interimit.* 48. *Quadratus, Syriae Praeses, de ultione deliberat.* 49. *Pelignus Rhadamistum temere Regium insigne sumere hortatur.* 50. *Parthi Armeniam invadunt.* 51. *Rhadamistus a suis pellitur. Zenobia coniunx, ab eo vulnerata, aegre servatur.*

52. *Furius Scribonianus relegatus. SC. de mathematicis.* 53. *SC. Claudianum de feminis, quae servis coniungerentur. Adulatio in Pallantem.* 54. *Felix et Ventidius turbant Iudaeam. Quadratus quietem reddit.* 55. *Motus in Cilicia sedat Rex Antiochus.*

56. *Lacus Fucinus emissus et in eo navale spectaculum* 57. *et convivium cum periculo.* 58. *Nero ducit Octaviam.* 59. *Statilius Taurus everſus.* 60. *Procuratorum in provinciis auctoritas aucta.* 61. *Cois concessa immunitas.* 62. 63. *Byzantiis tributum ad tempus remissum, eius urbis status.*

64. *Pro-*

64. Prodigia Claudianae necis. 65. Lepidae mors indicta. Narcissi liberae voces. 66. 67. Claudium Agrippina veneno tollit. 68. Nero primordia Imperii capit. 69. Funus et consecratio Claudii. Gesta hoc annis sex

C. POMPEIO. Q. VERANNIO
C. ANTISTIO. M. SVILIO RVFO
TI. CLAVDIO V. SER. CORNELIO ORFITO
P. CORNELIO SVLLA. L. SALVIO OTHONE
D. IVNIO SILANO. Q. HATERIO
M. ASINIO MARCELLO. M'. ACILIO AVIOLA
COSS.

Caede Messallinae convulsa Principis domus, orto apud libertos certamine, quis deligeret uxorem Claudio, caelibis vitae intoleranti, et coniugum imperiis obnoxio. Nec minore ambitu feminae exarserant: suam quaeque nobilitatem, formam, opes, contendere, ac digna tanto matrimonio ostentare. Sed maxime ambigebatur inter Lolliam Paullinam, 1 A. V. 802. A. C. 49.

COMMENTARIVS.

Deligeret] Lips. *diligeret*. Illud restituit Pichena. Sic et cod. Bud.

Caelibi vitae intoranti] In MSS. quibusdam *caelibis*: et vellet Pichena, *caelibis vitae intolerantis*. Illud vulgatum, nescio quo modo, mihi pro moribus et sermone Claudii videtur. LIPS. Recte Pichena: quem omnes postea editores secuti sunt. *Caelibis* ed. pr. Ceterae omnes *caelibi*. MS. Agric. *insolenti*: quae est glossa τοῦ *intoleranti*. *Intonanti* restituit I. Gronovius, defensione et explicatione verborum promissa, non adlata. ERN. *Intonanti* probat et Vrs. Lipsius adv. Lampugn. id tuetur ex Liv. 3, 48. *quum haec intonuisset*. Ryckium peperam in suas partes trahit I. Gron.

Ac digna tanto matrimonio] Forte *dignas*. GRON. Frustra, iudice Nic. Heinsio Obs. Misc. t. 9. p. 289. et Burm. ad Sueton. Claud. 38. Cic. Tusc. 1, 24. *tam natura putavem vitam hominis sustentari, quam vitis, quam arboris. Haec enim etiam dicimus vivere*: non *hos*. Sed saepe de hac re critici, et frequentia sunt exempla in primis apud Graecos. Sed tamen MSS. Flor. Guelf. *dignum*, et ed. Puteol. Beroald. Rhen. Ald. etc. int. *se*. Livius 1, 47. *defuisse, qui se regno dignum putaret*. ERN. Bip. praeferunt *dignum*. Brot. et Lall. *digna*.

A. V. 802. A. C. 49. M. Lollii Consularis filiam, et Iuliam Agrippinam, Germanico genitam: huic Pallas, illi Callistus, fautores aderant. at Aelia Petina, e familia Tuberonum, Narcisso fovebatur. Ipse modo huc, modo illuc, ut quemque suadentium audierat, promptus, discordantes in consilium vocat, ac *promere sententiam et adiicere rationes* iubet. Narcissus *vetus matrimonium, familiam communem*, (nam Antonia ex Petina erat) *nihil in Penatibus eius novum*, disserebat, *si sueta coniunx rediret; haudquaquam novercalibus odiis usuram in Britannicum et Octaviam, proxima suis pignora.* Callistus *improbatam longo discidio, ac, si rursus adsumeretur, eo ipso superbam: longeque rectius Lolliam induci, quando nullos liberos genuisset, vacuam aemulatione, et privignis parentis loco*

M. Lollii Consularis filiam] Non prisci illius Lollii, qui moderator C. Caesari datus, ne erres, sed filii eius. qui tamen quando Consul fuerit, ignoro. Tempora suadent, et clarissime Plinius 9, 58. qui hanc Lolliam Paullinam neptem illius Lollii appellat. LIPS. *Filiam* abest a Guelf. ERN. Et a Flor. item a Bud. Adiecta videtur ab editoribus.

At Aelia] Sic Rhen. e Bud. prius legebatur *et*.

Ut quemque suadentium audierat promptus] Muretus, *promus*. Non male: sed h. l. facilius *promtus* feram, quam 4, 60. ERN. Acid. *pronus*.

Discordantes in consilium vocat] Sic non modo MSS. Agr. et Reg. ap. Ryckium, sed et Guelf. et omnes vett. edd. quas inspexi. Primum *concilium* in ed. Lipsii vidi, in quam haud dubie vitio operarum irrepsit. *Consilium* restituit Ryckius. Frustra illud servavit I. Gron. nixus cod. Flor. Mox ed. pr. *addicere* pro *adiicere* e scr. vetere *adicere*. ERN.

Familiam communem] Muretus *filiam*: probant Acidalius, et Ryckius. Recte. *Familiam* de uno capite dici, nondum reperi. ERN.

Antonia] V. Suet. Claud. 26, 27.

Novercalibus odiis usura in Britannicum] Sic ed. Puteol. aliaeque vett. MSS. edd. pr. Lips. Pich. *visura Britannic.* unde Heinsius corrigebat: *ursura*, probante Ryckio et Burm. ad Valer. Fl. 7, 93. ubi: *odiis regge tyranni caput.* Insolentia participii facit, ut dubitem. MSS. tres ap. Broterium *usuram*, quod ei non displicet. ERN. Bip. *visuram Brit.* Provocant ad Sen. Exc. Controv. 4, 6. *quid alterum novercalibus odiis intueris?* Sed ibi ed. Lipsii, Gronovii etc. et Bip. *oculis*.

Longo discidio] Immo *dissidio*, ut supra saepius. GRON. Sic ed. pr. Puteol. autem *dissidio* cum seqq. ERN. MS. Reg. et Agr. *discidia*.

Ger-

loco futuram. At Pallas id maxime in Agrippina laudare, *quod Germanici nepotem secum traheret, dignam prorsus Imperatoria fortuna stirpem nobilem, et familiae Claudiae quae posteros coniungeret; ne femina expertae fecunditatis, integra iuventa, claritudi-* A. V. 802. A C. 49.

nem

Germanici nepotem] MS. Guelf. *nepotes*, quod defendere licet similibus apud noſtrum exemplis. ERN.

Et familiae Claudiae] Expediri ſententia poteſt: tamen mavelim ſcribi, *et familiae Claudiae, quin posteros coniungeret.* ut quaſi hortantis ea ſine libertis LIPS. Ego vero illud, *dignum prorsus Imperatoria fortuna*, Neroni detrahi nunquam patiar. Significat enim, digniſſimam Auguſto lare, dignam Caeſarea domo partem. Deinde accipio quidem Lipſii *quin*, et ſagaciter odoratum Muretum puto, non omnia locum ſuum tenere: ſed quem appellavit auctor *dignum Imperatoria fortuna*, eum eodem ordine vocari *ſtirpem nobilem*, parum acre parumque decens mihi videtur. Scribo autem: *quin ſtirpem nobilem et familiae Claudiae posteros coniungeret.* Hoc eſt, magnopere ſuadere, ut deductam nunc in duas domus primae nobilitatis gentem revocaret in unam, et Claudii nominis poſteros, ſeque et fratris nepotem, matre illius uxore ducta, Penatibus conſociaret, ne matrona felicis et probati uteri, aetate habili et indefeſſa, coniugio ſuo quemcumque, alium extolleret ac nobilitaret. Sic infra c. 20. *quin arriperet oblata et ſervaret exſulem.* GRON. In cod. Agr. eſt *dignam*: quod merito placet Ryckio. Non enim conveniens videtur, Pallantem deſtinare Neronem Imperatorem. Reliqua Heinſius ſic conſtituebat: *ſtirpe nobilem* (ſc. Agrippinam) *et familiae Iuliae Claudianeque posteros coniungere. Coniungere* etiam Freinshemio placebat. Nec longe hinc diſcedit I. Gronovius *ſtirpem nobilem etiam Iuliae Claudianaque posteros coniungere.* Ryckius denique: *ſtirpe nobilem, et familiae Claudiae quae posteros coniungeret.* Mihi facillimum videtur, quod etiam Mureto in mentem venit: *ſtirpem nobilem et quae familiae Claudiae posteros coniungeret* ſc. matrimonio cum Agrippina ineundo. In ed. Puteol. et inde Riv. eſt punctum ante *ſtirpem*, quod huic coniecturae favet; item colon in ed. pr. et aliis vett. ERN. Acid. *Stirpem nobilem et f. Claud posteros coniungeret.* deleto *quae*. Sic *ſtirps nobilis* eſt Nero. Potius mihi eſt Agrippina. Recte Bip. monent, ſi *dignum* legas, id in contumeliam Britannici dictum fore.

Ne femina etc.] Broterius e MS. reg. edidit *nec f.* quod narrationem poſtulare putat. Fruſtra. non cepit ſatis ſenſum V. C. Intelligendum eſt: verendum eſſe, ne f. quod genus clipſeos frequens eſt apud Latinos ſcriptores. Mox. dubium eſt, utrum *expertae fecunditatis*, an *experta fecunditatis* dederit Tacitus: ſed quia in cod. Agr. illud eſt, et Tacitus libenter conſtructionem variat, cum Ryckio praetuli. *Experta fecunditatis* aliud ſignificat, quam res hic deſiderat. nam *expertus* cum genitivo eſt tritus in aliqua re uſu. ERN.

Prae-

A. V. 802. A. C. 49. nem *Caesarum aliam in domum ferret.* Praevaluere haec, adiuta Agrippinae inlecebris, quae, ad eum, per speciem necessitudinis, crebro ventitando, pellicit patruum, ut praelata ceteris, et nondum uxor, potentia uxoria iam uteretur. Nam, ubi sui matrimonii certa fuit, struere maiora, nuptiasque Domitii, quem ex Cn. Aenobarbo genuerat, et Octaviae, Caesaris filiae, moliri: quod sine scelere perpetrari non poterat, quia L. Silano desponderat Octaviam Caesar, iuvenemque et alia clarum, insigni triumphalium et gladiatorii muneris magnificentia, protulerat ad studia vulgi. Sed nihil arduum videbatur in animo Principis, cui non iudicium, non 4 odium erat, nisi indita et iussa. Igitur Vitellius, nomine Censoris serviles fallacias obtegens, ingruentiumque dominationum provisor, quo gratiam Agrippinae pararet, confiliis eius inplicari, ferere crimina in Silanum, cui sane decora et procax soror, Iunia Calvina, haud multum ante Vitellii nurus fuerat,

Praevaluere haec] MS. Guelf. *praevaleres*: mox abest *quae*, item ab aliis MSS. ap. Broterium. ERN. Et a Bud.

Iuvenemque et alia clarum] Ita diserte Vatic. vereque, Transmarina forma sermonis est, νεανίσκον τά τ' ἄλλα λαμπρόν, crebrumque apud Latinos, *bonus cetera bonus*, et similia: in Agellio, *homo plerague non indulgens*. LIPS. Sic MS. Flor. Sed MSS. Guelf. et alii: edd. vett. *aliis*. Mox ed. pr. male *insignia*. MS. Guelf. *munificentia*. V. ad H. 3, 34. ERN.

Nisi indita et iussa] Muretus, *indicta*. LIPS. Sic et Acidalius, Pichena. At sic oritur tautologia. *Indita* sunt, quae subiiciuntur, suggeruntur ab aliis. ERN. Heins. *indicta*.

Servilis fallacias obtegens] Dubitavi ne prisco verbo scrib. *ferviles pellacias*. Apud Lucretium scriptum 2, 559. *Subdola cum videt placidi pellacia pectus*. et convenientior huic sententiae visa ea vox. Non enim tam fraudes erant, quam adulationes humiles et demissae ad pelliciendam parandamque gratiam Agrippinae, ut addit noster. LIPS. Sed adulationes maxime ad fallendum comparantur. ERN.

Severa crimina in Silanum] Sic edd. Puteol. Beroald. Alc. Gronoviorum, Ryck. quod verum puto. Ceterae *ferre*. Vitellius materiam criminandi suggerebat, quod est *ferre crimina*, non *ferre*: cuius formulae loquendi etiam exempla desidero. Confundi haec verba in libris docet Drakenb. ad Sil. 5, 235. ERN. Rhen. e Bud. *ferre*.

Et procax] Heins. *sed procax*. Pra-

rat. hinc initium accusationis, fratrumque non in- A. V. 801
cestum, sed incustoditum amorem ad infamiam tra- A. C. 48
xit. et praebebat Caesar aures, accipiendis adver-
sum generum suspicionibus caritate filiae promptior.
At Silanus, insidiarum nescius, ac forte eo anno
Praetor, repente per edictum Vitellii ordine Sena-

R r 5 torio

Fratrisque non incestum] Vatic. *fratrumque*. quod probo. In reliqua scriptura pendeo animi. Vulgatam si ferimus, sententiam esse volo: tractum in crimen esse non amorem incestum inter fratrem sorpremque, sed tantum incustoditum. id est, amorem parum cautum circumspectumque, et qui sine crimine, rapi tamen in crimen potuerit. Simillimum illud Plinii ep. 6, 29. *Tuitus sum Iulium Bassum, ut incustoditum nimis et incautum, ita minime malum.* Siquid mutandum, legerem, *incustoditum sermonem.* Ex Seneca certe clarum, non aliud vere obiectum huic Silano quam verba adversus sororem nuptialia, et parum cauta. Ait in Ludo de morte Claudii: *Qui, quantum quidem in ipso fuit, damnatum incesti L. Silanum generum suum occidit. Oro propter quid? Sororem suam festivissimam omnium puellarum, quam omnes Venerem vocarent, maluit Iunonem vocare.* ita enim restitui eum locum nuper LIPS. Recte omnino. Sic Seneca Medea v. 56 *Ad Regum thalamos.* id est, Regis et puellae Regiae. Dein idem v. 59. *Sceptrigeris colla tonantibus*, hoc est, Iovi et Iunoni. Neque erat, cur penderet animi *ὀ πάνυ* in tam commoda explicatione reliqui. Non foedam et sceleftam libidinem, sed simplicem nimis et incautam, eoque malignae interpretationi obnoxiam consuetudinem et conversationem arripuit in crimen. Apud Senecam in ludo scribendum: *Si mehercules a Saturno petisset hoc beneficium, cuius mensem toto anno celebravit, non tulisset illud. Nedum ab Iove, quem, quantum quidem in illo fuit, damnavit incesti. L. Silanum enim generum etc.* Eodem pertinet ibidem: *unum abnepotem L. Silanum. Videris, Iupiter, an in causa mala? certe in tua.* Vide quae ibi notavi. ERN. Sic MS. etiam Flor. ed. pr. Idemque voluit exprimere scriptor cod. Bud. qui dedit *fratrem* Ceterae edd. ad Pichenam *fratrisque. Fratres* dici de fratre et sorore, exempla docent in Gesneri thesauro prolata, et a Bentleio et Burmanno, locis ibi citatis. ERN.

Accipiendis] Heinf. *arripiendis*, ut 15, 54. V. et mox c. 6.

Per edictum Vitellii] Nam Censores edicta proponebant. Livius 43, 16. *Multis equus adempserant, in eo re quam Equestrem ordinem offendissent, flammam invidiae adiecere edicto, quo ediderunt, ne quis eorum* etc Plinius 13, 5. *Urbis a.* 565. *P. Licinium Crassum L. Iulium Caesarem Censores edixisse, ne quis venderet unguenta exotica.* Idem 14, 16. *P. Licinius Crassus L. Iulius Caesar Censores edixerunt, ne quis vinum Graecum Aminneumque octonis aeris singula quadrantalia venderet.* Suet. de Rhet. *De iisdem interiecto tempore Cn. Domitius Aenobarbus et L. Licinius Crassus Censores ita edixerunt.* De quo ante, *item Censorium edictum fabricense.* Ne quem

A. V. 802. A. C. 49. torio movetur, quamquam lecto pridem Senatu, lustroque condito, simul adfinitatem Claudius diremit; adactusque Silanus, eiurare magistratum, et reliquus Praeturae dies in Eprium Marcellum conlatus est. C. Pompeio, Q. Verannio coss. pactum inter Claudium et Agrippinam matrimonium iam fama, iam amore inlicito firmabatur: nec dum celebrare solennia nuptiarum audebant, nullo exemplo deductae in domum patrui fratris filiae. Quin et incestum, ac si sperneretur, ne in malum publicum erumperet, metuebatur. Nec ante omissa cunctatio, quam Vitellius suis artibus id perpetrandum sumpsit. Percunctatusque Caesarem, *an iussis Populi an auctoritati Senatus cederet?* ubi ille, *unum se civium et consensui inparem*, respondit, *opperiri intra palatium* iubet. ipse curiam ingreditur, summam-

A. V. 803. A. C. 50.

quem frustretur, qui *edictum*, facentibus aliis, explicat album Censorium cum Senatorum nominibus, quod postquam Augustus publicarit primus, ex eo *edictum* sit appellatum. Nihil aliis cum Senatoribus; solo cum Silano negotium in hoc edicto Vitellio fuit. GRON.

Iam fama] Distinguunt libri mei, *matrimonium, iam fama*. Et recte. quoniam ante istos Consules matrimonium pactum. Supra enim scriptum c. 3. *quae ubi matrimonii sui certa fuit*. Sratim etiam e Farnes. scripseris, *deductae in domum patrui fratris filiae*. LIPS. Sic et MS. Flor. Contra edd. vett. *filia deducta*. GRON.

Quin et incestum] Sententiam loci censeo: Fruebantur quidem matrimonii bonis Claudius et Agrippina: an non securi. quia et incestum subesse videbatur, nondum firmatis eiusmodi nuptiis; et periculum ne populus, ab exemplo, passim usurparet, publico malo. LIPS. Gerrae Siculae male πολιτικοῦ, quae hic Boxhornius. Freinshemio Catone simus contenti. Claudius haud erat intacti superstitione animi. Immo, quo mente commotior, eo paullo infirmior unus multorum, eo superstitiosior. Docetque id etiam Suet. in vita eius 22. Semper autem incesta, in prodigiis habita, in expiandis et procurandis, in iis, quibus iram Deorum putabant denunciari. Reliqua pete a Freinshemio. GRON. Cf. c. 8.

Civium et consensui] Delenda copula, vel, quod verius, addenda vox scriptori elapsa, *civium et S. consensui*, id est, Senatus. Ita respondebit Claudii oratio Vitellianae. Tamen aliquis ceperit (aut iam cepit) quasi esset, *unum se civium, et consensui inparem*: quod ego non probem, nec certe. Princeps unus e vulgo civium est: non. LIPS. Vulgatum frustra a Lipsio

manque Remp. agi obteſtans, veniam dicendi ante alios expoſcit, orditurque: *Graviſſimos Principis labores, quis orbem terrae capeſſat, egere adminiculis, ut domeſtica cura vacuus, in commune conſulat. quod porro honeſtius Cenſoriae mentis levamen, quam adſumere coniugem, proſperis dubiisque ſociam: cui cogitationes intimas, cui parvos liberos tradat, non luxui aut voluptatibus adſuefactus, ſed qui prima ab iuventa legibus obtemperaviſſet.* Poſtquam haec favorabili oratione praemiſit, multaque Patrum adſentatio ſequebatur; capto rurſus initio, *Quando maritandum Principem cuncti ſuaderent, deligi oportere feminam nobilitate, puerperiis, ſanctimonia inſignem. Nec diu anquirendum, quin Agrippina claritudine generis* A. V. 803. A. C. 50. 6

Lipſio tentatur aliisque. MS. Reg. ed. Putepl. *conſenſu*, pro *conſtnſui*, non male. ERN. Intellige *Senatus et Populi*.

Summamque Reip. agi] Scribo, *ſummatumque Rempublicam*. LIPS. Sic MS. Flor. unde cum Ryckio et I. Gronovio recepi. De forma loquendi *ſumma Reſpublica* hodie nota omnia, ſed *ſumma Reip.* idem eſt. Vide quae dixi in Clave Cic. in v. *ſumma*. Nimis viri docti adamarunt obſervationem de *ſumma Republica*. ERN.

Orbem ter. capeſſat] i. e. curet. ſupra 11, 34. *iret virga et ſacra capeſſeret*. Adde infra 15. Mox pro *commune* Guelf. *concionem*. ERN.

Cenſoriae mentis levamen] *Cenſoriae*, non *Caeſareae*. ut Acidalius (ex cod. Farn. qui habet *Caeſaris*) et Pichena volunt. Non Cenſorum erat exigere matrimonia. Cenſor adigebat ſolenne iusiurandum: *Tu ex animi tui ſententia uxorem habes?* teſte Gellio 4, 20. Huc pertinet oratio Q. Caecilii Metelli Numidici, *quam in cenſura dixit ad populum de ducendis uxoribus*, ut eſt apud eundem 1, 6. Vel *de prole augenda*, ut inſcribit Suetonius, qui et Auguſtum eam ſenatui recitaſſe et populo per edictum notam feciſſe ſcribit c. 89. Itaque Cenſor uxore legibus ducenda exemplum ſalubre prodebat populo. Claudius autem non modo forte, ſed certe Cenſor, et poſt longum intervallum. Auguſto et aliis Magiſterio morum contentis. Sueton. 16. *Geſſit et Cenſuram intermiſſam diu poſt Paullum Plancumque Cenſores*. Quod honeſtius levamen ei, qui non nomen modo Cenſoris et officium, ſed et mentem, caſtam illam, ſanctam, integram dignamque Cenſore unico et morum cuſtode, praeſtaret? GRON. Mox Guelf. *dubiis* ſine copula. ERN.

Non luxui] Cod. Oxon. *luxum*: quod verum videtur. nam ſic in dativo libenter veteres, etiam noſter. V. Oudendorp. ad Suet. MS. Guelf. *et volupt.* ERN.

Anquirendum] Sic Pich. e Flor. vulgo *inquirendum*.

Vidua

A. V. 803 A. C. 50. *veris auteiret: datum ab ea fecunditatis experimentum: et congruere artes honestas. Id vero egregium, quod, provisu Deum, vidua ingeretur Principi, sua tantum matrimonia experto. audiviſſe a parentibus, vidiſſe ipſos, adripi coniuges ad libita Caeſarum: prope id a praeſenti modeſtia. ſtatueretur immo documentum, quo uxorem Imperator acciperet. At enim, nova nobis in fratrum filias coniugia. ſed aliis gentibus ſolennia, nec lege ulla prohibita. et ſobri-*

Vidua ingeretur] Vidua Agrippina, mortuo, ſub initia imperii Claudiani, Criſpo Paſſieno, cui poſt Domitium nupſerat. Plinius libro 16. *Arborem mori eximiam aetate noſtra adoleuit Paſſienus Criſpus: bis conſul, orator, Agrippinae matrimonio et Neronis privigno clarus.* Sueton. Nerone: *Verum Claudio imperium adepto, non ſolum paternas opes recuperavit, ſed et Criſpi Paſſieni vitrici ſui hereditate ditatus eſt.* Tamen idem ille Paſſienus antea maritus Domitiae ſororis Aenobarbi. Quod ex Quinctil. colligas 6, 2, 50. Apud Senecam de hoc eodem Natur. Quaeſt. 4. praef. *Criſpus Paſſienus, quo ego nil novi acutius in omnibus veris, maxime in diſtinguendis*, (omnino ſcrib. *diſtringendis*) *et curandis vitiis, ſaepe dicebat: adulationi opus eſſe non claudere oſtium, ſed aperire, et quidem ſic, quemadmodum amicae ſolet. quae, ſi impulit, gratia eſt: gratior, ſi effregit.* Iterum ſcribe, *ſed aperire.* id eſt, leviter obducere, opponere oſtium: ne pereat dicto ſua Venus. Pluſcula etiam in Excurſ. *A.* vide. LIPS. MSS. Senecae: *adulationibus non claudere oſtium, ſed aperire.* Scribendum igitur: *adulationi nos non claudere oſtium, ſed opponere: et quidem ſic, quemadmodum amicae opponi ſolet.* Hoc eſt, non obſerare aut repagulis firmare, ſed ſine ſera, dempto obice, manibus tantummodo obtendere, vel obiectum ſuſtinere ac praetendere. Nam *aperire*, in quo ei Gruterus arguitatur, ipſum claudere eſt. Terentius Phorm. 5, 3, 33. *Iamne operuit oſtium.* Noſter 3, 15. *egreſſo cubiculo uxore operiri fores iuſſit.* GRON.

Vidiſſe ipſos] Principe Caio. LIPS.

Documentum, quo uxorem] Nugax oratio, quid enim? non antea Imperatoribus ſemper uxor? ſemper. Quid ergo opus ei rei documento? Tu corrige, *quomodo uxorem.* Id enim vult adulator homo, prodendum eſſe poſteris exemplum, ut Imperator uxorem Senatu ſuaſore et auctore capiat. LIPS. Quicquid obtrectent Lipſio Pichena et Freinshemius, multo magis reſipit Latium vetus, *ſtatueretur immo documentum, quomodo uxorem Imperator acciperet*, quam alterum. Hoc enim vult, tempus veniſſe, ut exemplum prodatur, idque iam prodi poſſe, quod reſpicientes quoque admoniti ſecuturi Principes diſcant, qualiter et quemadmodum matronam introducere in Penates deceat Auguſtum. Adhuc enim nullum exemplum coniugii Caeſarum ſalubre exſtabat. Adde quae ſcripſimus Obſ. 4, 21. GRON. Sic et Rykius.

sobrinarum diu ignoratis tempore addito percrebuisse morem adcomodari, prout conducat, et fore hoc quoque in his, quae mox usurpentur. Haud defuere, qui certatim, *si cunctaretur Caesar, vi acturos* testificantes, erumperent curia. Conglobatur promiscua multitudo, *Populumque Romanum eadem orare*, clamitat. Nec Claudius ultra exspectato, obvium apud forum praebet se gratantibus: Senatumque ingressus, *decretum postulat, quo iustae inter patruos fratrumque* A. V. 803 A. C. 50. 7

ekius. recte. Mox Guelf. *connubia.* ERN. Lamp. *quo* explicat per *secundum quod.* non male. In Flor. teste Gron. post *Imperator* est lacuna; eam Brot. replet verbis *fratris filiam*; Bip. malunt *vacuam* ex 13, 44. Acumen in *arripi — acciperet* notat Pichena. *Acciperet* scil. ex arbitrio vel consensu Populi. sic non necesse est addi quidquam; nec lacunam habet Bud.

Sobrinarum.] Sobrinas appellat, tamen palam est, intellegi debere de consobrinis. Quis enim hoc censeat, eos, quos proprie sobrinos legum auctores appellant, arceri inter se nuptiis? nunquam factum. Sed veteres haec miscebant. vocularum haud aeque curiosi captatores. In glossis priscis legas; Ἀνεψιὸς, *consobrinus, sobrinus.* Alibi: Θεῖα πρὸς μητρὸς, *consobrina.* Et Ἐξάδελφος, ἐκ δύο ἀδελφῶν ἀνδρῶν, *consobrinus.* Quid, quod Velleius simili libertate 2, 3 *consobrinum Ti. Gracchi* Scipionem Nasicam appellat: qui Iuris consultorum finitione sobrinus sit? LIPS.

Tempore addito percrebuisse] Malim, *tempore percrebuisse*, reiecta voce quae glossographum sapit: aut potius invertam, *tempore adeo.* et id verum puto. De re ipsa Plutarchus auctor in Caussis, quaest. 6. diu apud Romanos sobrinarum coniugia (ἀνεψιάς ipse appellat, et bene vertit Xylander) fuisse invisa: coepisse tamen a levicula caussa, quam ipse denarrat, factumque decretum populi, Ἐᾶσαν ἐξεῖναι γαμεῖν ἄχρις ἀνεψιῶν, τὰ δὲ ἀνωτέρω κεκωλῦσθαι. id est, *licere omnibus ducere usque ad consobrinas, supra autem vetari.* Hoc quando proprie coeperit, non dicit: satis vetus esse, ex Livio discas. apud quem 42, 34. ita loquitur Sp. Ligustinus: *Cum primum in aetatem veni, pater mihi uxorem fratris sui filiam dedit:* imo quasi in laudem hoc recenset. Sane coniugia ea deinceps crebra: et sic inter illustres M. Marcellus Iuliam Augusti F. duxit, sibi sobrinam: aliique plures. Sustulit tamen eas ipsas nuptias Theodosius, de quo Victor. *Tantum*, inquit, *puderi tribuit et continentiae, ut consobrinarum nuptias vetuerit, tamquam sororum* permiseruntque iterum Arcadius et Honorius 1, 19. C. De nuptiis. LIPS. *Addito* scripti et edd. omnes: et verum puto cum Freinshemio: pro procedente tempore. mox *orare* cod. Fl. Oxon. ed. pr. et ceterae ante Rhenanum, qui (e Rud.) *rogare* substituit. ERN. Plin. 11, 108. *addita aetate.*

Decretum postulat] Zonaras 11, 10. Ψήφισμα ἐποιήσαντο, ἐξεῖναι Ῥωμαίοις ἀδελφιδᾶς ἀγα-

θέας,

A. V. 803. trumque filias nuptiae etiam in posterum statuerentur.
A. C. 50. Neque tamen repertus est, nisi unus, talis matrimonii cupitor, T. Alledius Severus, Eques Romanus, quem plerique, *Agrippinae gratia inpulsum*, ferebant. Versa ex eo civitas, et cuncta feminae obediebant, non per lasciviam, ut Messallina, rebus Romanis inludenti. adductum et quasi virile servitium: palam severitas, ac saepius superbia: nihil domi inpudicum, nisi dominationi expediret. cupido auri inmensa obtentum habebat, quasi subsidium Regno pararetur.
8 Die nuptiarum Silanus sibi mor-

ἐθῶν. Ait Tacitus fratrum filias: et stricte capias; non enim licuit sororum. Quod notavit accurate et diffuse, quantum satis est, Cuiacius obs. 15, 16. quem non exscribo. Nec sustulit Nerva hoc SC. ut idem vera interpretatione collegit. De Claudii hoc facto Tragicus Octavia I, 141. *Genitamque fratris coniugem captus sibi Toris nefandis flebili iunxit face.* ubi melius leges, *genitamque fratre coniugem captam*. Domitianus imitatus exemplum est; qui Iuliam habuit filiam Titi. LIPS.

Talledius Severus] *T. Alledius* scribo. et vidi postea ita citare hunc locum Beroaldum. In monumentis priscis (ap. Grut. p. 667, 2.) M. ALLIDI in Iuvenali 5, 118. — *tibi habe frumentum, Alledius inquit.* Quod noster unum imitatorem sceleris eius facit; Suetonius dissentit, qui duos c. 26. Noster, credo, non habuit curae nescio quem recensere libertinum. Vocat etiam Equitem R. quem ille Primipilarem. Nec aberrat, quoniam primi pili comes gradus Equestris. Martialis 6, 58. *Et referes pili praemia clarus eques.* LIPS. Recepere Ryckius et Pichena, et alii. sic volebat etiam Torr. ad Suet. Claud. l. c. ERN.

Vt Messallina] MSS. tres ap. Broterium et ed. Beroaldi *Messalinae*. quod recepit Broterius. non bene. nec enim pendere potest ab *obediebant*. Sensus est, non per lasciviam illudebat rebus Romanis, ut Messallina fecerat, sed etc. ERN.

Addictum quasi] Arbitrio meo, transponantur verba, *addictum et quasi virile*. Lectioni stabiliendae (nam ego olim sollicitavi) est, quod apud eundem Tacitum de Mor. Germ. 43. scribitur: *Trans Lygios Gothones regnantur, paullo iam addictius quam ceterae Germanorum gentes, nondum tamen supra libertatem.* Nec poenitet tamen prorsus coniecturae, *adductum*, praesertim quae firmatur cod. Bud. et Flor. de quo verbo in H. 3, 7. LIPS. *Adductum et quasi* est in MS. Guelf. ed. pr. At Puteol. *additum quasi et vile*, vitiose: quod secuti sunt Riv. Beroald. et Alciatus. Sed Rhenanus *addictum quasi et virile*, et seqq. usque ad Pichenam. ERN. Bud. *adductum quasi et v. s.*

Die nuptiarum] Mala ergo distinctio, et historiae vitiandae, in Suetonio obtinuit 29. *Silanus abdicare se Praetura, morique initio anni coactus. Die ipso Claudii et Agrippinae nuptiarum* in

mortem conscivit: sive eo usque spem vitae produxerat, seu delecto die, augendam ad invidiam Calvina, soror eius, Italia pulsa est. Addidit Claudius, *sacra ex legibus Tulli Regis, piaculaque apud lucum Dianae per Pontifices danda:* inridentibus cunctis, quod poenae procurationesque incesti id temporis exquirerentur. At Agrippina, ne malis tantum fasinoribus notesceret, veniam exilii pro Annaeo Seneca, simul Praeturam impetrat, laetum in publicum rata, ob claritudinem studiorum eius, utque Domitii pueritia tali magistro adolescceret, et con- A. V. 803. A. C. 50.

in quinque et triginta Senatores trecentosque amplius Equites animadvertit. Apage. nulla caedes nuptiali eius die lecta, scribeque *initio anni coactus, die ipso Cl. et Ag. nuptiarum. In quinque*, etc. LIPS.

Calvina soror eius] Fortasse illa, quae vitam produxit ad Vespasiani imperium, de qua Suet. Vespas. 23. *Cum mausoleum repente patuisset .... ad Iuniam* (male enim editum suppositumque a scholiastis *Iuliam*) *Calvinam e gente Augusti pertinere dicebat.* Nam Silani isti inter abnepotes Augusti fuerunt, ut dicam. LIPS.

Italia pulsa est] Si pulsa tantum, quid ita commentator Iuvenalis scribit eam a se interfectam? *Calvina*, inquit, *Praetoris cuiusdam soror, quae se occidit tamquam infamis in fratrem* (lego, *fratre*) *Claudii temporibus.* Hoc notat ad illud c. 3, 133. — *donat Calvinae vel Catienae.* Homo errat. LIPS.

Sacra ex legibus Tulli] Non alia sacra piaculaque accipio, quam quibus Tullus olim Rex in Horatio sororiam caedem luit expiavitque. Livius 1, 26. *Itaque, ut caedes manifesta aliquo tamen piaculo lucretur, imperatum patri, ut filium expiaret pecunia publica. is quibusdam piacularibus sacrificiis factis (quae deinde genti Horatiae tradita sunt) transmisso per viam tigillo, velut sub iugum misit iuvenem.* Similiaque Dionys. 3, 22. qui addit, ea sacra per Pontifices facta: convenienter cum iis, quae hic Tacitus. LIPS. Alia piacula intelligenda, vere iudicat Ryckius. ERN.

Apud lucum Dianae] Plin. 16, 19. *Est in suburbano Tusculani agri colle, qui Corne appellatur, lucus antiqua religione Dianae sacratus a Latio.*

Inridentibus cunctis] Et hercle ridiculum, quod Claudius Silani cum sorore incestum piacularibus sacris lueret: ipse in eadem culpa. Nam piacula istaec cave alio referas, quam ad crimen Silani. LIPS.

Veniam exilii] Relegatus enim Seneca post Quaesturam a Claudio in Corsicam insulam, ob suspicionem adulterii cum Iulia Germanici filia, Vinicii uxore. Cuius criminis scena a Messallina fuit. Scena dico. Non enim reipsa expetit in te haec culpa, o Romani nominis et sapientiae magne sol.

Tali magistro adolescceret] Magno, magno magistro: utili privatim et publice, si Neronis indoles,

A. V. 803 A. C. 50. consilijs eiusdem ad spem dominationis uteretur: quia Seneca fidus in Agrippinam, memoria beneficii, et infensus Claudio, dolore iniuriae, credebatur. 9 Placitum dehinc, non ultra cunctari: sed designatam Consulem, Memmium Polliouem, ingentibus promissis inducunt, sententiam exprimere, qua oraretur Claudius, *despondere Octaviam Domitio*, quod aetati utriusque non absurdum, et maiora patefacturum erat. Pollio haud disparibus verbis, ac nuper Vitellius, censet: despondeturque Octavia, ac, super priorem necessitudinem, sponsus iam et gener Domitius, aequari Britannico, studiis matris, arte eorum, quis, ob accusatam Messallinam, ultio ex filio timebatur.

10 Per idem tempus legati Parthorum ad expetendum, ut retuli, Meherdaten missi, Senatum ingrediuntur, mandataque in hunc modum incipiunt: *Non se foederis ignaros, nec defectione a familia Arsaci-*

doles, aut Romana fata, voluissent. Sed ad historiam addè haec scholiastis in Iuvenalis Sat. 5, 109. *Seneca sub Claudio, quasi conscius adulteriorum Iuliae, Germanici filiae, in Corsicam relegatus, post triennium revocatus est. Qui etsi magno desiderio Athenas extendisset, ab Agrippina tamen, erudiendo Neroni in palatium adductus, saevum immanemque natum et sensit cito et mitigavit. inter familiares solitus dicere: non fore saevo illi leoni, quin, gustato semel hominis sanguine, ingenita redeat saevitia.* LIPS. Mox *uteretur* MS. Flor. Ceteri scr. et edd. *utetur* ad Pichenam usque. Illud verum. nam et mox elt *inducunt*: intellige Agrippinam cum liberris et ceteris instrumentis imporentiae; quamquam ibi Broterius dedit *inducit* e MSS. et ed. pr. Post bene e cod. Fl. *oraretur* pro vulg. *hortaretur* restituit Pichena. Puteol. Riv. *oraret.* ERN. Restitui *uteretur.* ad Agrippinam hoc solam pertinet, ut prius *impetrat.* Quod sequitur *inducunt*, respondet bene τῷ *placitum*, quod ad ipsam cum consilio; nec displicet, si quis cum Mureto legere malit *inducit*,

Maiora patefacturum] i. e. facultatem maiorum perficiendorum, aditum ad maiora daturum. Mox *super priorem* bene e cod. Flor. Pichena. Ante vulgati omnes *secundum*, ut II, 38. ERN. In Flor. *f.* Vulgo huic compendio solet adponi r. Bud. habet *secundum*

Vt retuli] II, 10. LIPS. Mox *mandataque* cod. Fl. Guelf. ed. pr. Put. omnesque ad Rhenanum. restituit Freinshemius. ERN. Sic et Bud.

Sed

facilarum venire; sed filium Vononis, nepotem Phra- A. V. 803. A. C. 50.
hatis, accedere adversus dominationem Gotarzis, no-
bilitati plebique iuxta intolerandam. Iam fratres,
iam propinquos, iam longius sitos, caedibus exhau-
stos: adiici coniuges gravidas, liberos parvos, dum
socors domi, bellis infaustus, ignaviam saevitia tegat.
Veterem sibi ac publice coeptam nobiscum amicitiam:
et subveniendum foetis, virium aemulis, tedentibusque
per reverentiam. Ideo Regum obsides liberos dari,
ut, si domestici imperii taedeat, sit regressus ad Prin-
cipem Patresque, quorum moribus adsuefactus Rex
melior adsciscereturr. Vbi haec atque talia disserta- 11
vere, incipit orationem Caesar *de fastigio Romano,*
Parthorumque obsequiis: seque D. Augusto adaequa-
bat, *petitum ab eo Regem* referens, omissa Tiberii
memoria; quamquam is quoque miserat. Addidit-
que praecepta (etenim aderat Meherdates) *ut non*
dominationem et servos, sed rectorem et cives cogita-
ret:

Sed filium Vononis, nepotem Phrahatis accedere] MS. Fl. Bud. Agr. Reg. Guelf. ed. pr. *accedere*, quod recte restituerunt Ryckius et Iac. Gronov. Puteol. dedit *accersere*, quia ante *expetere*, 6, 31. *poscere* etc. ut opinor; quod sequitur Rivius. Verum in Guelf. vett. edd. est *et filium*. An Tacitus scripsit *ut — accederent?* id certe accuratius antecedentibus opponeretur. Item Iac. Gronov. legi vult *dominationum intolerandae*: quia ultima vox sic in cod. Fl. Non placet mihi. ERN. Bud. *sed et*. ubi Rhen. *et* vitiose positum putat pro *ad*. Hoc et Broterio visum. *Accedere* Rhen. probat, sed retinet *accersere*. Prius istud saepe noster absque repetita praepositione usurpat, ut 6, 31 et 33, item 2, 58.

Bellis infaustus] Elegantissimi ingenii et doctrinae noster Modius (ep. 99. in Grut. Lamp. vol. 5.) observat e libro vetere, (Cod. Agric.) *belli infaustus*. recte: ea forma, qua militiae clarus. LIPS. Ed. pr. *bellisque*. Ante eadem *adicit* vitiose pro *adici*, scriptura saepe obvia, sed non constante. Vitio operarum in ed. Puteol. irrepsit *abiici*, quod propagatum est ad Rhenanum usque, qui verum restituit. ERN. Bud. scilicet habet *adici*, ut alias pro *adiici*. Bip. coniectant *additi* vel morti vel servituti; quae ellipsis durae nimis mihi videtur. Ryckii cod. *bellique*.

Is quoque miserat] Et quidem tres miserat, Vononem, Phraatem, Teridatem. Adi 2, 1. 6, 30 sq. LIPS.

A. V. 803. A. C. 59. ret; *clementiamque ac iustitiam, quanto ignara barbaris, tanta toleratiora capesseret.* Hinc versus ad legatos, extollit laudibus *alumnum urbis, spectatae ad id modestiae, qo tamen ferenda Regum ingenia, neque usui crebras mutationes. Rem Romanam hua satietate gloriae provectam, ut externis quoque gentibus quietem velit.* Datum post haec C. Cassio, qui Syriae praeerat, deducere invenem ripam ad Euphratis. 12 Ea tempestate Cassius ceteros praeminebat pa-

ritia

7 *Quanto ignara barbaris.*] Ita edidi e Vatic. Farnesiano erat *ignota*, vulgo *ignoratiora*. Phrasis vulgata et obvia in Tacito. LIPS. Sic scriptor libri Flor dare voluit, in quo est *ignata*: sic ed. pr. et MSS. ap. Brot, pro quo Puteol. *ignoratiora* dedit, quod in omnibus est usque ad Lipsium, qui *ignara* recte restituit. Guelf. *ignorantiora*. ERN. Bud. *ignara*, quod Rhen. probavit, sed in textum non admisit. Usus vocis frequens Sallustio B. Iug. 18. *ignara linguae* 52. *regio hostibus ignava*. Cf. Gell. 9, 12. Non. Marc. 2, 465.

Tanto toleratiora capesseret.] Fluctus hic interpretes movent in simpulo. Vid. Obss. 1, 14. GRON. Sic e cod. Flor. dedit Pichena. Vett. edd. omnes *tolerantiora*. *Tolerantiora* sunt gratiora. Nam, ut Graeci τὸ πάσχειν etiam de rebus bonis dicunt, sic *tolerari* dici possunt etiam grata et bona. Sic *vita tolerari* dicitur saepe, nulla molestiae significatione adiuncta. Possis etiam sic capere: eas virtutes tolerabilius reddere Regium imperium. Sed non est necesse. Frustra viri docti tentarunt corrigere *laetiora*, *gratiora* etc. ERN. Nullus dubito, quin et 3, 45. et 11, 10. legendum sit *intoleratior*. Homo dici potest *tolerantior laborum*; aut *labor* aliis *toleratior*, sic et homo homini.

Ac tamen ferenda Regum ingenia.] Ed. pr. *at tamen*. Rhenano quoque *ac tamen* (cod. Bud.) suspectum, quod omnes a Puteol. habent. Mox ed. pr. *posthac*, ceterum totus locus sic, ut nunc editur, ibidem expressus est. Ceterae edd. omnes ad Pichenam: *velit datam. Posthaec — ad Euphratis iubet.* ERN. Sic Bud. a r. m. Prius enim plane, ut teste Pichena Flor. habet et a Mureto restitutum Gron. recepit et Ern. aliique.

Ceteros praeminebat.] Vatican. *ceteris praeerat*. Accipio. LIPS. Ita etiam ed. pr. Et est sane exquisitius dictum: nec dubitarem restituere, nisi suspicio superesset, id repetitum a librario e praecedentibus. *Praeminebat* ceteri omnes: nisi quod Gronovianae et Ryck. *praeminebat*, quod secutus sum, quia sic omnes vett. edd. c. 33. et supra aliquoties MS. Flor. unicus. Post dedi *aut* e MS. Flor. ed. pr. pro *ac*, quod ceteri habent omnes, nisi quod etiam Rhenanus sic volebat, non parentibus operis. *Ac* sequente vocali inusitatum veteribus fuisse, saepe monuere viri docti. ERN. Bud. *praeminebat*, quod hic rectius, quia mox praecesserit *praeerat*. *Aut* Bud. quoque habet.

Ea-

ritia legum. nam militares artes per otium ignotae; industriosque aut ignavos pax in aequo tenet. Attamen, quantum sine bello dabatur, revocare priscum morem, exercitare legiones, cura, provisu perinde agere, ac si hostis ingrueret: ita dignum maioribus suis, et familia Cassia ratus, per illas quoque gentes celebrata. Igitur excitis, quorum de sententia petitus Rex, positisque castris apud Zeugma, unde maxime pervius amnis, postquam inlustres Parthi,[3] Rexque Arabum Acbarus advenerat, monet Meherdaten, *barbarorum impetus acres cunctatione languescere, aut in perfidiam mutari: itaque urgeret coepta.* Quod spretum fraude Acbari, qui iuvenem ignarum, et summam fortunam in luxu ratum, multos per dies attinuit apud oppidum Edessam. Et vocante Carrhene, *promptasque res* ostentante, *si citi advenissent*, non cominus Mesopotamiam, sed flexu Armeniam petunt, id temporis inportunam, quia A. V. 803. A. C. 50.

Exercere legiones] Vett., *exercitare*. LIPS. Sic et cod. Flor. unde restituit Pichena. Mox *ratus*, abesse testatur I. Gronovius a cod. Flor. nec in ed. pr. comperit, unde valde credibile fit, id esse insititium. Nec, id ipsum, aut *ferens*, *dictitans*, intelligi, alienum a Taciti stilo. ERN. Bud. habet *ratus*, dein lacunam.

Per illas quoque gentes] Ob Cassium illum, qui ἐυγαυιοκτό-νος, cuius in Syria prospera res post cladem Crassi. LIPS. Cf. Dio 40, 28.

Abbarus] Solenne illis Regibus nomen, ut Ptolemaeus Aegyptiis. Vatic. *Acbarus* semper scriptum, et Appiano Ἄκβαρος: in nummis antiquis, Ἄβγαρος. LIPS. Budensis mox *Acbarus*, mox *Abbarus*. Flor. Guelf. et Reg. constanter *Acbarus*: ed. pr. *Acbaru* vitio operarum pro *Acbarus*, ut cod. Agric. unde id cum Iac. Gronov. recepi. Ryckius maluit *Abgarus* sequi. scripturam numorum, de quibus vid. Spanhem. de V. et P. N. t. 1. p. 126. 534. qui acriter *Abgarus* defendit. Vales. ad Euseb. H. E. 1. 13. utrumque rectum esse defendit, sed praefert Ἄγβαρος, *Acbarus*, ob consensum Graecorum et Latinorum scriptorum. Scilicet, non quaeritur, utrum sit per se rectius, sed utrum vulgo inter Graecos et Latinos tritius. ERN.

Carrhene] Iac. Gronovius notat, in MS Flor. scribi sine aspiratione: semel uno r. Ed. pr. semper *Carene*. sed ibi etiam infra *Tarracis*, et in aliis quoque verbis una litera pro duplici. Sic et Guelf. ERN.

Quin

A. V. 803. A. C. 50. 13 quia hiems occupiebat. Exin nivibus et montibus fessi, postquam campos propinquabant, copiis Carrhenis adiunguntur. Tramissoque amne Tigri, permeant Adiabenos, quorum Rex Izates societatem Meherdatis palam induerat, in Gotarzen per occulta et magis fida inclinabat. Sed capta in transitu urbs Ninos, vetustissima sedes Assyriae, et Arbela, castellum insigne fama, quod, postremo inter Darium atque Alexandrum proelio, Persarum illic opes con-

Quia hiems occupiebat] MSS. Reg. Agr. ed. pr. *occupabat*. et sic placebat Mureto. Ceterae edd. *occupiebat*. ERN. Bud. *occipiebat*. Rectius forsan *occupabat*, nam hiems iam erat adulta. Ea dicendi forma occurrit et Germ. 22.

Campos] Sic Flor. Reg. Agr. Alii et Bud. *canipis*. Eadem diversitas apud Liv. 30, 25.

Quorum Rex Iuliates] Ita edidi ex meis libris. Vulgo tamen, *Hyliates*: et statim infra, *Exates*, etiam in manuss. Scito, verum nomen esse *Izates*. Ita enim appellatur constanter Iosepho 20, 2. 3. ubi et historia omnis explicita de origine huius Regis et progressu. Narrat autem Iosephus, Iudaicae religionis eum et matrem Helenam fuisse: multaque alia, quae operae sit legere. LIPS. *Iuliates* ed. pr. et mox *Exates*, ut Guelf. Mox eadem *per occulta et magis fida*, ut post Rhenanus dedit e cod. Bud. cum intermediae edd. dedissent *occultam et m. fidam*. ERN. Ap. Ios. *Izates* vocatur in ed. Froben. et Haverc. In hac tamen p. 958. in vers. Lat. *Iazetes* dicitur in nota *h*. Bud. *Yliates*. mox *Exates*.

In transitu urbs Ninos] *In transitu* est, dum eas regiones transeunt. De Nino porro ne dubites, quam funditus a Cyaxare et Nabuchodonosore deletam scimus: instaurata post videtur, sed ut ad pristinam magnitudinem non rediret. Sic videtur cum aliis, tum Cellario G. A. T. II. p. 660.

Castellum insigne fama] Attentum lectorem non fallet vitium. Quid enim? An Ninon castellum vocat, quam paullo ante urbem? Et utrumne apud Ninon postremum Darii cum Alexandro proelium fuit? Imo haud procul Arbela, apud pagum Gaugamela. Inseruerim ergo vocem, *sedes Assyriae, et Arbela castellum insigne fama*: aut certe, si satis sit id intellegi, addita copula, *sedes Assyriae et castellum*. LIPS. Ryckius e MS. Agr. recepit *et Arbela, c. i. f.* Sed illum codicem interpolatum non uno loco contendit Inc. Gronovius, nec probat Ryckii factum. Pichena posteriorem Lipsii coniecturam recepit. Ego vitium esse in h. l. non ambigam. Nam potuit quidem Tacitus periphrasi uti; sed tum debuit dicere: *c. i. f. ad quod — Persarum opes conciderunt*: non sic, ut est in vulgatis. Nunc clarum est, nomen loci praecessisse, de quo aliquid addat, ut ante de Nino. Itaque recepi lectionem codicis Agr. Vnde Gronovius didicerit, praeclaram urbem fuisse, nescio: Curtius *vicum* appellat. ERN. Pichenam sequun-

concíderant. Interea Gotarzes, apud montem, cui nomen *Sambulas*, vota Diis loci ſuscipiebat, praecipua religione Herculi: qui, tempore ſtato, per quietem monet Sacerdotes, *ut, templum iuxta, equos venatui adornatos ſiſtant.* equi, ubi pharetras telis onuſtas accepere, per ſaltus vagi, nocte demum, vacuis pharetris, multo cum anhelitu redeunt. Rurſus Deus, qua ſilvas pererraverit, nocturno viſu demonſtrat: reperiunturque fuſae paſſim ferae. Ce- 14
terum Gotarzes, nondum ſatis aucto exercitu, flumine Corma pro munimento uti: et, quamquam per infectationes et nuntios ad proelium vocaretur, nectere moras, locos mutare, et miſſis corruptoribus, exuendam ad fidem hoſtes emercari. Ex quis Izates Adiabeno, mox Acbarus, Arabum cum ex-

A. V. 803. A. C. 50.

quuntur Bip. Bud. *ſed. Aſſ. caſt. i. ſ.* absque copula. Si quid ſupplendum, Bip. potius *Gangamela* id eſſe volunt, rectius tamen plane nomen omitti cenſent. Ceterum Arbela Strabo 16. p. 737. κατοικίαν ἀξιόλογον, et Arrian. 3. p. 173. πόλιν vocat. Aſt Gaugamela hoc teſte l. 6. p. 399. vicus erat non magnus nec celebris. Vnde factum, ut Arbelis potius gloria pugnae adſcriberetur.

Praecipua rel. Herculis] MSS. Flor. Oxon. Guelf. et edd. Puteol. Rivii *Herculi*: quod non ſpernendum i. e. ſed maxime vota ſuscepit Herculi. Ed. pr. etiam *praecipuae*. Vulgati ſenſus: ſed maxima religione ibi Hercules colitur. Mox *ſtato* e Fl. cod. Pichena vett. edd. *ſtatuto*. Illud verum eſſe, Latinitas docet, eſtque et in aliis MSS. ap. Broterium. ERN. Bud. *praecipua rel. Herculi*.

Telis onuſtas] Vatic. *telis omiſſit onuſtas*, nec ſcio quid voce ea faciam. Forte, *telis omnigenis onuſtas*. LIPS. Sic et ed. pr. Acidalius conficiebat *miſſilibus*. Credo, vitioſam et veram ſcripturam a librario fuiſſe coniunctam, quod vitioſe ſcriptum delere nollet. nam *omiſſus* et *onuſtus* confundi poſſunt. Ante pro *ubi* MS. Oxon. *ut*, et Guelf. ERN.

Rurſus] Cod. Agr. *virſum*. Sed v. 13, 14.

Qua ſilvas pererraverit] Vulgo, *quas ſilvas pererraverint*. Florentini lectionem repoſuit Pichena. *Pererraverit* ed. pr. MS. Guelf. ERN.

Mox Acbarus Arabum, cum exercitu abſcedunt] Pichena coniicit *et Rex Abbarus Arabum cum ex.* et tantum de Arabum exercitu intelligi, cum Izates privatus fuerit, nec copias adduxerit. Haec non excidiſſent viro praeſtantiſſimo, ſi Ioſephum et Zonaram inſpexiſſet; aut animadvertiſſet c. 12. legendum: *Adiabenos, quorum Rex Izates*. Intelligo tamen, eſſe in hac narratione, quo aliquis, acutum videns, facile offendatur: eique hoc remedii cenſeo, ut

ſcri-

A. V. 803. A. C. 50. ercitu, abscedunt, levitate gentili, et quia experimentis cognitum est, barbaros malle Roma petere Reges, quam habere. At Meherdates, validis auxiliis nudatus, ceterorum proditione suspecta, quod unum erat reliquum, rem in casum dare, proelioque experiri statuit. Nec detractavit pugnam Gotarzes, deminutis hostibus ferox. Concursumque magna caede et ambiguo eventu: donec Carrhenen, profligatis obversis longius evectum, integer a tergo globus circumveniret. Tum omni spe perdita, Meherdates, promissa Parrhacis, paterni clientis, secutus, dolo eius vincitur, traditurque victori. Atque ille, *non propinquum, neque Arsacis de gente, sed alienigenam et Romanum*, increpans, auribus decisis vivere iubet, ostentui clementiae suae, et in nos dehonestamento. Dein Gotarzes morbo obiit, accitusque in Regnum Vonones, Medos tum praesidens. Nulla huic prospera aut adversa, quis memoraretur, brevi et inglorio imperio perfunctus est; resque Parthorum in filium eius Vologesen translatae. At Mithridates Bosporanus, amissis opibus

scribamus: *Ex quis Izates Adiabeno, mox Abbarus Arabum cum exercitu, abscedunt.* Si non dixisset supra c. 12 *Rexque Arabum Abbarus*, admitterem Farnesianum, tanquam Izati nunc tum titulum temperasset apponere, quia c. 13 dederat. Sed, quum superius utrumque Regem appellasset, fatua hic ea mentio in altero. Non minus fatuum *Izates Adiabenus*, tanquam id antea non percepissemus. Nihil commodius quam *Adiabeno*, ut intelligas ex proximo, *cum exercitu*. GRON. Placet Ryckio et mihi. ERN. Emendo sic cum Bip.

Roma petere Reges] Schegkius ad Vellei. 2, 102. e cod. Herbipol. laudat *Romam*: idque probat, et exemplis illustrat. Adde Burm. ad Ovid. Met. 7, 296. Et sic plane exhibent MS. Guelf. ed. princ. Mox cod. Bud. Guelf. et ed. pr. Rhen. Aldi, Gryph. non habent *erat*. ERN.

Medos tum praesidens] Ita e Fl. edidit Pichena: quam constructionem supra vidimus 3, 39. 4, 5. etc. Editi ante Pichenam omnes *Medis*. ERN. Sic et Bud.

Mithridates] Dio Mithridatem quemdam nominat, prolem magni illius; cui Claudius Regnum Bospori largitus sit. 60, 8. Sed is alius debet fuisse ab isto. LIPS.

Et

bus vagus, postquam Didium, Ducem Romanum, roburque exercitus abisse cognoverat, relictos in novo Regno, Cotyn, iuventa rudem, et paucas cohortium, cum Iulio Aquila, Equite Romano: spretis utrisque, concire nationes, inlicere perfugas: postremo, exercitu coacto, regem Dandaridarum exturbat Imperioque eius potitur. Quae ubi cognita, et iam iamque Bosporum invasurus habebatur, diffisi propriis viribus Aquila et Cotys, quia Zorsines, Siracorum Rex, hostilia resumpserat, externas et ipsi gratias quaesivere, missis legatis ad Eunonen, qui Adorsorum genti praecellebat. Nec fuit in arduo societas, potentiam Romanam adversus rebellem Mithridaten ostentantibus. Igitur pepigere, *equestribus proeliis Eunones certaret: obsidia urbium Romani caperent.* Tum compositio agmine incedunt: cuius frontem et terga Adorsi, media cohortes et Bosporani tutabantur, nostris in armis. A. V. 109. A. C. 56. 16

Ss 4 Sic

Et iam, iamque Bosporum invasurus habebatur] Sic omnes editi, nisi quod ed. pr. *iamnamque* vitiose pro *iamiamque*, et *invasurum*. Rhenanus dicit se deleviisse *et iam*, et pro *habebatur* scripsisse *videbatur*: sed operae vulgarum dedere; quod non tentandum est. *Invasurus habebatur* pro, erat, dicebatur. Virgil 12, 134. *tumidus, qui nunc Albanus habetur*. noster infra c. 23. *iure, quo Sicilia haberetur*, i. e. *esset* etc. Mox bene Pichena dedit *diffisi* e lectione cod Fl. *diffisis*: quod est etiam in ed. pr. Ceteri *diffisus*. ERN. Rhen. *etiam* delevit auctoritate Bud.

Soracorum Rex] Farnes. *Siracusorum*. Vera scriptura, *Siracorum*. Nam et a Strabone in 11. p. 506. Τὰ τῶν Σιράκων φῦλα dicuntur. Populi sunt ad Caucasum. LIPS. *Syracnsorum* etiam Flor. Guelf. Reg. ed. pr Puteol. *Syracusarum* Ald. *Soracorum* primus dedit Rhenanus. infra Guelf. ed. pr. *Seracos*. Ryckius recepit *Siracorum*. Initium eius vocis certe desiderant scripti. Sed scriptura MSS. potest etiam facta esse e *Siracenorum* vel *Seracenorum*. Nam Ptolem. 5, 9. vocat Σηρακηνοὺς, et scriptura Strabonis 11, p. 492. Σειρακούς. ERN.

Adorsorum genti] Straboni, Plinio, Ptolemaeo, hi populi dicti *Aorsi*: inter Scythas. LIPS. Quod recepit Ryckius. ERN.

Nostris in armis] Aliter exaudio, quam vulgus. id est, nostri in lateribus erant, et ad armos. Nec enim solos Romanos in armis fuisse censendum. sed cum Aorsi in fronte agminis et tergo essent, in medio Bosporani, Romanos latera tutatos esse. Nisi tamen legendum

A. V. 803. A. C. 50. Sic pulsus hostis, ventumque Sozam, oppidum Dandaricae, quod desertum a Mithridate, ob ambiguos popularium animos obtineri, relicto ibi praesidio, visum. Exin in Siracos pergunt, et transgressi amnem Pandam, circumveniunt urbem Vspen, editam loco, et moenibus ac fossis munitam; nisi quod moenia, non saxo, sed cratibus et vimentis, ac media humo, adversum inrumpentes invalida erant: eductaeque altius turres, facibus atque hastis turbabant obsessos. ac, ni proelium nox diremisset, coepta patrataque expugnatio eundem intra diem foret.

17 Postero misere legatos, *veniam liberis corporibus* orantes: *servitii decem millia* offerebant. quod adspernati sunt victores, quia trucidare deditos saevum, tantam multitudinem custodia cingere arduum: belli potius iure caderent. Datumque militibus, qui scalis

dum, *nostris armis*. ut dicat Bosporanos, Romano ritu instructos armatosque: quod malo. LIPS. Posterius verum puto. Mox *Sozam* cod. Fl. ed. pr. Sed ceteri *Soza*. Item *Dandaricae*, quod se correxisse pro *Dandaridae* dicit Rhenanus, est in ed. pr. ERN. Romano more instructos cum Lipsio intelligunt Pich. Heins. alii. Favent loca 2, 52. 3, 43. Hirt. B. Al. 34. Nec tamen delenda praepositio, ut recte monent Acid. et Bip. Bud habet *nostri in armis*, ubi Rhen. supplet *erant*. Porro Bud. *Soza Dandarice*, quod recepit Rhen. sc. terrae. Nec ea re suspecta debebat esse Rhenani fides Ernestio in praef. ed. 2dae p. XXXII. Haud raro Bud. cum edit. pr. conspirat.

Sed cratibus iunctis] Vatic. *cratibus et vimentis*, probo. LIPS. Sic et Flor. Reg. Agr. Ed. pr. transpositis vitiose, ut alibi, literis *inmentis*. Cod. Bud. *cratibus vinctis ac vimentis. Iunctis*, quod est in ed. Puteol. et Riv. factum e *vinctis*, quod est in Guelf. ut ante *inmentis* e *vimentis*. Vid. ad 11, 31. *Vinctis* autem natum est e glossa. Broterius edidit *cratibus revinctis*, per coniecturam: *vimentis* improbat, quia nuspiam id verbum apud Latinos occurrit. *Media humo* illustrabit Caesar B. G. 7, 23. ERN. De cod. Bud. sic habeto. Clare adparet, scriptum fuisse per errorem bis *ac vimentis*, dein secundam manum ex priori feciisse *vinctis*. Hinc Rhen. coniectabat *vinctis sarmentis*. Etsi *vimentum* non occurrat apud scriptores, analogiae tamen non repugnare cum Ryckio arbitror. Ex *media* in Bud. r. m. fecit *modica*, quod et in Flor. superscriptum.

Vt belli potius iure caderent] Haec verba pendent ab *aspernati sunt*. Acidalius autem malebat transponere post *signum caedis*. Non absurda coniectura. Forte tamen *ut* delendum, quod etiam

fcalis evaferant, ſignum caedis. Excidio Vſpenſium metus ceteris iniectus, nihil tutum ratis, cum arma, munimenta, impediti vel eminentes loci, amnesque et urbes iuxta perrumperentur. Igitur Zorſines, diu penſitato, Mithridatisne rebus extremis, an patrio Regno conſuleret; poſtquam praevaluit gentilis utilitas, datis obſidibus, apud effigiem Caeſaris procubuit, magna gloria exercitus Romani, quem incruentum et victorem, tridui itinere abfuiſſe ab amne Tanai conſtitit. Sed in regreſſu dispar fortuna fuit; quia navium quasdam, quae mari remeabant, in litora Taurorum delatas circumvenere barbari, praefecto cohortis et plerisque Centurionum interfectis. Interea Mithridates nullo in armis ſubſidio, conſultat, cuius miſericordiam experiretur. Frater Cotys, proditor olim, deinde hoſtis, metuebatur: Romanorum nemo id auctoritatis aderat, ut promiſſa eius magni penderentur. Ad Eunonen convertit, propriis odiis non infenſum, et

A. V. 803. A. C. 50.

18

etiam hic, propter frequentiam τοῦ κ, ingratum eſt. *Belli potius iure caderent*, multo fortius et efficacius erit, et ita Tacitus aliis quoque locis. Mox pro *perrump.* vitioſe edd. vett. *prorump.* usque ad Rhenanum. ERN. In Bud. tamen eſt *prorumperentur*; ergo Rhen. ex ingenio.

Apud eff. Caeſaris] Qualis ferebatur in ſigno militari. Cf. 15, 24. et Suet. Cal. 14.

Plerisque Centurionum] A Rhenano eſt, ex emendatione, ut ait, codicis Bud. Nam mei manuſſ. itemque editiones antiquae, *plerisque Conſularium*; (ut Guelf.) quidam *conſiliarium*. (ut cod. Fl.) Verum puto, *auxiliarium*. Nam praeit de Praefecto cohortis. LIPS. *Centurionum* verum eſſe puto. Magnae ſumper cladis ſignum apud hiſtoricos, interitus multorum Centurionum. infra c. 28. *Praefectus tamen et octo Centuriones cecidere*: ſic alibi. Pichenae coniectura eſt *claſſicorum* vel *claſſiariorum*. N. Heinſii: *commanipularium*; I. Gronovii *contubernalium*. Mox ed. pr. *id auctoritatis*: item Puteol. et MS. Guelf. pro quo temere Beroaldus et Alciatus *eius auctor*. reſtituit verum Rhenanus. ERN. Is recte monet de Bud. nam et in hoc prius erat *Conſularium*, ut habent cod. Reg. et Agr. teſte Ryckio.

Propriis odiis infenſum] Franc. Modius e Rodolphi Agricolae codice negationem inſerit, *non infenſum*. Quod approbo. Non enim Eunones a ſe Mithridatem aderat, ſed in gratiam aſpectumque

A. V. 803. A. C. 50. et recens coniuncta nobiscum amicitia validum. Igitur cultu vultuque quam maxime ad praesentem fortunam comparato, regiam ingreditur, genibusque eius provolutus, *Mithridates*, inquit, *terra marique Romanis per tot annos quaesitus, sponte adsum. Utere, ut voles, prole magni Achaemenis. quod mihi* 19 *solum hostes non abstulerunt.* At Eunones claritudine viri, mutatione rerum, et prece haud degenere permotus, adlevat supplicem, laudatque, *quod gentem Arsorsorum, quod suam dexteram petendae veniae delegerit.* Simul legatos litterasque ad Caesarem in hunc modum mittit: *Pop. Romani Imperatoribus, magnarumque nationum Regibus, primam ex similitudine fortunae amicitiam: sibi et Claudio, etiam communionem victoriae esse. Bellorum egregios fines, quotiens ignoscendo transigatur. Sic Zorsini victo nihil ereptum. Pro Mithridate, quando gravius mereretur, non*

que Romanorum. LIPS. Idem placet Gronovio, vel *nullis*: cuius notam contra Salinerii ineptias omisi. Ceterum malui prius exhibere cum Ryckio, quod est in MS. quam *nullis* cum Freinsh. de mera coniectura, etsi nixa loco Taciti 15, 64. *nullo proprio in Paullinam odio*: I. Gronovius dedit *inoffensum*. MoxGuelf. *maxime* sine *quam*. ERN.

Prece haud degenere permotus] Scripsisse se, uti ante, *permotus*, Rhenanus ait. at ita iam ed. pr. *Promotus* est in ed. Puteol. vitio operarum, ut opinor, quod servat Rivius. Ed. pr. etiam *degeneri*. Mox frustra Rhenanus *quod* deleri volebat. ERN. In Bud. vitiose est *premotus*. Ibi est *quod g. Ad. quod* etc.

Petendae v. d.] Cod. Agr. inserit *exemplum*.

Etiam communionem victoriae esse] Sic Flor. Guelf. ed. pr. Puteol. Riv. Geterae ex *communione victoriae*, ad Pichenam usque. Illud Taciti stilo convenientius, ob varietatem constructionis, qua delectatur. ERN. Bud. *communionem*.

Quoties ignoscendo transigatur] Mihi multo potius *transigatur*, in quo intelligo *res*, *controversia*, *id quod bello quaeritur*. Sic H. 3. 46. *Affuit, ut saepe alias, fortuna Populi Romani, quae Mucianum virosque orientis illuc tulit; et quod Cremonae interim transegimus*. Annon hic quoque verbum absolute ponitur? Numquid autem conventio utriusque partis consensu inita accipienda est? Non secus in Agricola 34. *Transigite cum expeditionibus: imponite quinquaginta annis magnum diem*. GRON. Sic et MS. Guelf. ed. pr. idque restituit Rhenanus (e Bud.) cum *transigantur* dedissent Puteol. Riv. Beroald. Alciatus: idque frustra defendit Freinsh. Ceterum

non potentiam, non Regnum precari! sed ne triumpharetur, neve poenas capite expenderet. At Claudius, quamquam nobilitatibus externis mitis, dubitavit tamen, aceipere captivum pacto salutis, an repetere armis rectius foret. Huc dolor iniuriarum, et libido vindictae adigebat. Sed disferebatur contra: *Suscipi bellum avio itinere, inportuoso mari: ad hoc Reges ferotes; vagos populos; solum frugum egens: tum taedium ex mora, pericula ex properantia, modicam victoribus laudem, ac multum infamiae, si pellerentur. quin adriperet oblata; et servaret exsulem: cui inopi quanto longiorem vitam, tanto plus supplicii fore.* His permotus scripsit Eunoni, *meritum quidem novissima exempla Mithridaten, nec sibi vim ad exequendum decesse: verum ita maioribus placitum, quanta pervicacia in hostem, tanta beneficentia adversus supplices utendum. nam triumphos de populis* A. V. 804 A. C. 50. 20

rum etiam *bellum transigi* recte dicitur, nec de eo dubitandum erat. Noster Hist. 2, 38. *singulis veluti ictibus transacta sunt bella.* Livius 9, 12. *transigere cum Publilio certamen*, quod tuetur Drakenb. ERN.

Non potentiam, non Regnum] Sic MS. Guelf. quod ut elegantius et stilo Taciti congruum recepi. alii *neque Regnum*. Secutus est Broterius rationem nostram. ERN.

Poenas capite expenderet] Farnes. *exciperet*. At de more ipso plectendi in carcere triumphatos Duces, suadeo omnino legas Fabrum Semestr. 2, 3. LIPS. Cod. Agr. *excip.* unde Ryckii amicus coniiciebat: *exigerent*. ERN. Bud. *expenderet*. Bip. recepere *exciperet*. Sed *expendere poenas* tritum. Sic Cic. Tusc. 2, 10. *Poenas fato Iovi expendisse*. Cf. Virg. Aen. 11, 258.

At Claudius] Sic I. Gron. e MS. Flor. Idem est in Guelf. ed. pr. Ceteri libri *atque*. ERN. Bud. *at*.

Hinc dolor iniuriarum] Forte *hunc dolor*. LIPS. Recte. Mox ed. pr. *adiocebat*. Post eadem *ad hoc*, ut Rhen. (e Bud.) dedit. Sic e Guelf. ERN. Pich. etiam in marg. *huc*. In Bud. supra *dolor* a r. m. scriptum *libido*.

Vagos Populos] Guelf. corruptissime *pulsos*. Mox melius *periculum*. ERN.

Cui inopi] Flor. Guelf. ed. pr. *quin inopi: Cui* verum est. Ante ed. pr. *pelleretur*. ERN. Heins. *quia*.

Quanta pervicacia in hostem] A Mureto est, qui ingeniose veram lectionem pervidit. nam vulgo erat *quantalibet pertinacia in hoc tentata*. *Pervicacia* autem in Vatic. scriptum. LIPS. Ed. pr. *quanta perviacia in hoc tentata*.

A. V. 803. *pulis Regnisque integris adquiri.* Traditus post haec
A. C. 50. Mithridates, vectusque Romam per Iunium Cilonem,
21 Procuratorem Ponti, ferocius, quam pro fortuna, disseruisse apud Caesarem ferebatur. Elataque vox eius in vulgum hisce verbis: *non sum remissus ad te, sed reversus: vel, si non credis, dimitte et quaere.* vultu quoque interrito permansit, cum rostra iuxta, custodibus circumdatus, visui populo praeberetur. Consularia insignia Ciloni, Aquilae Praetoria decernuntur.

22 Iisdem Consulibus, atrox odii Agrippina ac Lolliae infensa, quod secum de matrimonio Principis certavisset, molitur crimina et accusatorem, qui obiiceret *Chaldaeos, Magos, interrogatumque Apollinis Clarii simulacrum, super nuptiis Imperatoris.* Exin Claudius, inaudita rea multa de claritudine eius apud Senatum praefatus, *sorore L. Volusii genitam, maio-*

tentata. *Pervicacia* pro constantia in bonam partem non semel est apud nostrum. ERN. Fallitur Lips. quum vulgo *pertinacia* scribi refert. Saltem Beroaldi editio et Rhen. habent *pervicacia*. Bud. propius accedit ad emendationem Mureti: *quanta pervicacia in hoc tempta benef.* quod r. m. porro magis etiam corrupit. De *pervicacia* indicem consule.

Mithridates] Eum putat esse Ryckius, de quo sermo 12, 15. contra mentem Lipsii, qui negat ad h. l.

Iunium Colonem] Hic et infra emendo *Cilonem* Dio auctor 60, 33. faceta narratione inserta super hoc homine. Praefuerat Bithynis, inquit. (nam Bithynia adiuncta, ut opinor, Ponticae administrationi) et praefuerat nequiter, avare. Questi Bithyni apud Claudium sunt, poposceruntque poenas. Cum parum intellexisset Claudius in turba strepituque adstantium, quid dixissent Bithyni, alios interrogat. Ibi Narcissus pronus in Cilonem, audaci mendacio edidit, gratias eos agere Ciloni. Tum ille: praesit ergo eis alterum biennium. Dicitur autem Dioni Ἰούνιος Κίλων. et firmat Velius Longus (ap. Putsch. p. 2234.) *Cilones*, ait, *vocantur homines angusti capitis et longi: chilones a brevioribus labiis dicti.* Glossae: *cilo*, προκέφαλος. Declamator in Sallustium c. 6. pro hominibus nequam improbisque accepit: *Quidquid impudicorum, cilonum, parricidarum, sacrilegorum, debitorum in tota urbe fuit.* Vide Festum in *Chilo* et *Cilo*. LIPS.

Sorore L. Volusii genitam] De cuius gentis nobilitate Rutilius in Itiner. 169. *Qui Volusi antiquo derivat stemmate nomen; Et Reget*

maiorem ei patruum Cottam Messallinum esse, Mem- A. V. 803. A. C. 50.
mio quondam Regulo nuptam: nam de C. Caesaris nuptiis consulto reticebat: addidit *pernicioſa in Remp. consilia, et materiem sceleri detrahendam. Proin, publicatis bonis, cederet Italia.* Ita quinquagies ſeſtertium, ex opibus inmenſis, exſuli relictum. Et Calpurnia inſuſtris femina pervertitur, quia formam eius laudaverat Princeps, nulla libidine, ſed fortuito ſermone. unde vis Agrippinae citra ultima ſtetit. In Lolliam mittitur Tribunus, a quo ad mortem adigeretur. Damnatus et lege repetundarum Cadius Rufus, accuſantibus Bithynis. Galliae Nar- 25
bonenſi, ob egregiam in Patres reverentiam, datum, *ut Senatoribus eius provinciae, non exquiſita Principis*

Reges Rutulos, teſte Marone refert. LIPS.

Mennio quondam Regulo] Vide Sueton. in Caio 25. itemque Dionem 59, 12. Statim vox *nuptiis* abeſt Farneſ. codici: et illaeſa ſententia poteſt. LIPS. Cf. 14, 47. Male ed. ant. *Mennio.*

Et materiem sceleri] Ed. pr. *materiem celeriter detrahendam. Materiem* primus Rhen. dedit (e Bud.). Mox Acidalius putat *ita* incongruum, legique vult *ut*, vel expungendum. fruſtra. Senſus eſt: his dictis Senatus motus decrevit exſilium et publicationem bonorum, ſed ut quinquagies relinqueretur e bonis. De divitiis Lolliae Plinius 9, 58. ERN.

Cadius Rufus] Male ego olim, *Claudius*; male vir doctus, in Re nummaria, *Cordius* reſtituit. Eſt ille, de quo H. 1, 77. *Redditus Cadio Rufo, Pedio Blaeſo, Senatorius locus, qui repetundarum crimínibus sub Claudio* ac *Nerone cecideraut.* Si mutamus, legerem *Tadius.* LIPS. Firmant *Cadius* numi ap. Pellerinum in numis urbium t. 3. p. 227. Cod. Reg. *Claudius.* Agr. *Coelius.* Vir doctus ap. Ryckium *Canius* e Martial. 3, 20. Mox pro *in Patres* ed. pr. in *partes*, ſolenni etiam in ſcriptis confuſione. ERN. H. 1, 77. cod. Agr. habet *Candius.* inde coniectura de *Canio* firmari poſſet.

Vt Senatoribus eius provinciae] Libera Rep. liberum Senatoribus peregrinari etiam rei privatae cauſſa. Id tantum excogitatum, ut legatio libera peteretur a Senatu ſumereturque: quo maiori abeſſent cum dignitate. Cicero ſaepe. At, lapſa Rep. in ſervitutem, Senatoribus etiam adempta haec libertas. Auguſtus id inſtituit imperio firmando, et nequis illuſtriorum commeare ad exercitus aut conciliare milites provinciasve poſſet. Dio eleganter 52, 42. Προσαπέπεμπε πᾶσι τοῖς βουλεύουσι μὴ ἐκδημεῖν ἔξω τῆς Ἰταλίας, ἂν μὴ αὐτός τινα πελεύσῃ, ἢ καὶ ἐπιτρέψῃ. Καὶ τοῦτο καὶ δεῦρο ἀεὶ φυλάσσεται. Quamquam praeiviſſe ad hoc factum Auguſto Iulius videtur:

A. V. 803. *pis sententia, iure, quo Sicilia haberetur, res suas*
A. C. 50. *invisere liceret.* Ituraeique et Iudaei, defunctis Regibus, Sohemo atque Agrippa, provinciae Syriae additi. Salutis augurium, quinque et viginti annis omis-

detur: *qui sanxit, ne quis Senatoris filius nisi contubernalis aut comes magistratus peregre proficisceretur,* ait Sueton. 42. Vbi libido mihi legendi, *ne quis Senator Senatorisve filius.* Si enim filiis interdictum; maior ratio, ut Senatoribus ipsis. In usu autem, ut commeatus peregrinandi a Caesare ac Senatu peterentur. Sueton. Calig. 29. *Praetorium virum ex secessu Anticyrae . . . propagari sibi commeatum saepius desiderantem, cum mandasset interimi;* etc. quo loco reiecta vocula scripserim, *Praetor, virum secessu Ant.* Sed Claudius a se solo id peti primus instituit. Sueton. 23. subobscure: *Commeantis a Senatu peti solitos sui beneficii fecit.* cui lucem do ex Dione 60, 25. Τοῖς δ' οὖν, inquit, αἰτουμένοις, ὥστε ἔξω τῆς Ἰταλίας ἀποδημῆσαι, ἐφίει μὲν καὶ καθ' ἑαυτὸν ἄνευ τῆς βουλῆς. Τοῦγε μὴν καὶ νόμῳ τινὶ αὐτῷ δοκεῖν ποιεῖν, δόγμα γενέσθαι ἐκέλευσε. Vide et l. 22. D. Ad municipalem. Atque in primis Cassiodorum: apud quem expressa formula ipsa dandi huius per Principem commeatus Variar. 3. epist. 21. Augustus tamen in hoc decreto suo Siciliam exceperat: sicut nunc Claudius Narbonensem, quia utraque provincia vicina et quasi suburbana. Dio 52, 42. Πλὴν γὰρ ὅτι ἔς τε τὴν Σικελίαν καὶ ἐς τὴν Γαλατίαν τὴν περὶ Νάρβωνα, οὐδαμόσε ἄλλοσε βουλευτῇ ἀποδημῆσαι ἔξεστιν. Ad hoc Claudianum interdictum respexit Suidas, etsi id paullo aliter effert, in Κλαύδιος. Ait: Νόμον προὔθηκε, μὴ δύνασθαι βουλευτὴν ὑπὲρ ἑπτὰ σημεῖα τῆς πόλεως ὁδεύειν, χωρὶς τῆς τοῦ Βασιλέως κελεύσεως. LIPS. *Non exquisita Principis sententia* iis modo Senatoribus permissum in Sic. et G. N. proficisci, qui in ea possessiones haberent. Dio l. mox c.

Sohemo atque Agrippa] Quorum ille Arabum Ituraeorum, hic Iudaeae rex. Sohemus autem scribendum, aut certe Soaemus ex Dione: non Sohennius, ut edition. vulgatae. Dio de Caligula 59, 12. Ἐν δὲ τούτῳ Σοαίμῳ τὴν τῶν Ἰτυραίων τῶν Ἀράβων . . . καὶ Πολέμωνι τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ψηφισαμένης δὴ τῆς βουλῆς ἐχαρίσατο. De Agrippa et mutatione secuta vide Iosephum 19, 8, 9. qui tamen nihil aperte de contributione Iudaeorum in Syros. Immo vero etiam nunc ut ante, Praesides suos sive Procuratores habebant: qui adspiciebant quidem Legatum Syriae, sed non assidue audiebant. Quin et Agrippa iunior Rex etiam fuit, patre defuncto. Quomodo igitur *provinciae Syriae additi* noviter, cogitandum sit, aut a peritioribus rogitandum. LIPS. Ed. pr. *Sohema*, vitiose in terminatione. ERN

Salutis augurium] Quod e tenebris primus eruit Politianus, quem licet legas Miscell. cap. 13. Dionem 37, 24. 51, 20. Festum in voce *Maximus Praetor.* Sed numerus in Tacito satin' verus? delibero. Nam suprema mentio capti huius Augurii apud Dionem 51, 20. est a. u. 725. cum et Ianus item ab Augusto clausus. atqui ab eo

die

omissum, repeti, ac deinde continuari, placitum. A. V. 803.
Et pomerium auxit Caesar, more prisco; quo iis, A. C. 50.
qui protulere Imperium, etiam terminos urbis pro-
pagare datur. Nec tamen Duces Romani, quam-
quam magnis nationibus subactis, usurpaverant, nisi
L. Sulla et D. Augustus. Regum in eo ambitio 24
vel gloria, varie vulgata. Sed initium condendi,
et, quod pomerium Romulus posuerit, noscere, haud
absurdum reor. Igitur a foro boario, ubi aereum

tauri

die ad hunc 802. u. a. non 25. MER. Sed v. Pigh. Ann. ad a. 10
uti hic scriptum, sed 77. in- u. 745. In lapidibus scribi so-
tersunt anni. Vt ergo verus let *pomerium*. Sic et Graeci. Alias
iustusque hic numerus sit, a Ti- *pomoerium*, quasi post moeros s.
berio repetitum id augurium muros Liv. 1, 44. *Vrbis* est
necesse est Cornelio Cethego, in Bud.
Visellio Varrone coss. a. u. 777. *L. Sulla et D. Augustus*] Non-
LIPS. Adde interpr. ad Sueton. defendo te, Corneli: erras.
Aug. c. 31. Cic. de Div. 1, 47. Etiam C. Caesar auxit interie-
Augurium autem pro omine di- rius inter eos duos. Agellius
citur; de quo vid. Burm. ad auctor 13, 14. Dio 43, 50.
Suet. Aug. 95. ERN. Ταῦτά τε ἐποίει, καὶ νόμους
Pomerium urbis] Idque lapis ἐκύρου, τά, τε πωμήριον ἐπ-
etiam nunc testatur Claudiani πλέον ἐπεξήγαγε. Apud eum-
aevi, Romae (ap. Grut. p. 196.) dem Antonius in laudatione
TI. CLAVDIVS. DRVSI F. CAI- Caesaris funebri 42, 49. Ὁ καὶ
SAR. AVG. GERMANICVS. PONT. τὰ πωμήριον αὐτῆς (τῆς πό-
MAX. TRIB. POT. VIIII. IMP. λεως.) ἐπηύξησας. Cicero ad
XVI. COSS. IIII. CENSOR. P. P. Attic. 13. 20. *De urbe augenda,*
AVCTIS. POPVLI. ROMANI. FI- *quid sit promulgatum, non intel-*
NIBVS. POMERIVM. AMPLIAVIT. *lexi. id sana scire velim.* Iuvat
TERMINAVITQ. Auxit, post tamen aliquid nostrum, quod
Britanniam Romano imperio ad- Suetonius, exactae in tabulis
iectam. LIPS. Apud Gruterum est diligentiae, nihil huius in Iu-
etiam altera inscr. p. lio commemorat; et forte an
1078, 10. pertinens ad pome- concepta a Iulio res, perfecta
rium ab Augusto prolatum: demum ab Augusto. Nam ille
C. MARCIVS. L. F. L. N. CEN- nugator apud Senecam de Brev.
SORINVS. ET. C. ASINIVS. C. F. vit. 14. ridiculus, qui *Sullam*
GALLVS. COS. EX. S. C. FIN. *ultimum Romanorum protulisse po-*
POMER. TERMIN. In MS. Guelf. *merium* tradidit: *quod nunquam*
non est *urbis*: et, quoniam in *provinciali* sed Italico agro *acqui-*
inscriptionibus allatis et aliis *sito mos proferre apud antiquos fuit.*
auctorum Latinorum locis po- Vide, quae huc faciunt, apud
merium simpliciter dicitur, ut Vopiscum in Aureliano 21.
ap. Cic. N. D. 2, 4. Liv. 1, 44. LIPS.
et c. 24. nostrum, id verbum *Regum in eo ambitio*] Consu-
et hic fustuli. ERN. In poste- le Onufrium in urbe Roma.
riori Grut. loco omissa vox PO- LIPS.

Inter-

A. V. 803. A. C. 50. tauri simulacrum adspicimus, quia id genus animalium aratro subditur, sulcus designandi oppidi coeptus, ut magnam Herculis aram amplecteretur. Inde certis spatiis interiecti lapides, per ima montis Palatini ad aram Consi, mox ad curias veteres, tum ad sacellum Larium: forumque Romanum et capitolium non a Romulo, sed a T. Tatio additum urbi credidere. Mox pro fortuna pomerium auctum. Et, quos tum Claudius terminos posuerit, facile cognitu et publicis actis perscriptum.

85 C. Antistio M. Suilio coss. adoptio in Domitium, auctoritate Pallantis, festinatur. qui obstrictus

Interiecti lapides] Sunt *cippi pomerii*, quos Varro vocat L. L. 4, 32. columellae positae pomerii designandi caussa. ERN.

Mox ad curias veteres] Ita manuss. et recte, Varro de L. L. l. c. *Curiae duorum generum. Nam et ubi curarent Sacerdotes res Divinas, ut curiae veteres; et ubi Senatus humanas, ut curia Hostilia.* Festus: *Novae curiae ad compitum Fabricium aedificatae, quod parum amplae veteres a Romulo factae.* Plautus Curc. 4, 1, 19. *Sub veteribus ibi sunt qui dant, quique accipiunt foenore.* Liv. 44, 16. *Aedes P. Africani pone veteres ad Vortumni signum laneasque* (scribe, *lanienasque*) *et tabernas coniunctas in publicum emit.* Ovidius easdem intelligit Fastor. 3, 139. *Ianua tunc Regis posita viret arbore Phoebi: Ante tuas fit idem, curia prisca, fores.* LIPS. Loca Plauti et Livii ad veteres tabernas pertinent, non ad curias veteres. ERN.

Ad sacellum Larium] MSS. Flor. Guelf. Agr. *larum*: idque exprimere voluerunt operae ed. pr. quae habet *larem*. Eius scripturae multa e libris scriptis exempla vide ap. Oudend. ad Suet. Domit. 17. intelliguntur autem *Lares publici*: Porro Ryckius interpungit post *forum Romanum*. Sic et alii voluere, ut quatuor anguli Romae ab initio quadratae explerentur. Sed etiam Dionys. 2, 50. forum numerat in partibus Tacito demum recepto additis, sed ab ipso et Romulo communiter, ut videtur. Si placet post *for. R.* interpungi, legam deinde *at Capit.* ERN.

Publ. actis perscriptum] Sic MSS. Flor. Guelf. Reg. Agric. Ed. pr. I. Gron. Ryck. Ceteri *praescriptum*, vitiose. Verba illa in scriptis et editis olim saepe permutati notum est. Guelf. addit etiam *est*. ERN. Bud. a r. m. *perscriptum*.

Adoptio in Domitium] Agnosce ergo, lector, et tolle librarii errorem (non enim ipsius Suetonii, puto) Neronis c. 7. *Undecimo aetatis anno a Claudio adoptatus est, Annaeoque Senecae iam tunc Senatori in disciplinam traditus.* Adoptatus Nero XI. aetatis anno? Falsum, vel te iudice et indice, Suetoni. Nam idem scribis XVII anno ad Imperium eum perveniss̄e, quod et Tacitus et Dio adstruunt. Atqui

ctus Agrippinae, ut conciliator nuptiarum, et mox stupro eius inligatus, stimulabat Claudium, *consuleret Reipublicae: Britannici puritiam robore circumdaret. Sic apud D. Augustum, quamquam nepotibus subnixum, viguisse privignos: a Tiberio super propriam stirpem Germanicum adsumptum. Se quoque accingeret iuvene, partem curarum capessituro.* His evictus, biennio maiorem natu Domitium filio anteponit, habita apud Senatum oratione in eundem, quem a liberto acceperat, modum. Adnotabant periti, nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios reperiri, eosque ab Atto Clauso continuos

A. V. 804. A. C. 51.

duras

Atqui ab hoc die ad imperium anni intersunt non quinque. *Duodecimo*, ergo in Suetonio scribendum: si ratio quidem constatura est. LIPS. Ed. pr. *Optio*. item MS. Guelf. qui et infra, h. c. habet *orationem* pro *adoptionem*. Paulo post ed. pr. *puritiam robur circumdaret*. ERN.

Se — accingeret iuvene] Ed. pr. *accingeret: iuvenem p. c. capessiturum*. ERN.

Biennio anatorem natu] Freinsh. corrigit *triennio* ex 13, 6. 15. ubi eodem fere tempore Neroni XVII. Britannico XIV. anni tribuuntur. Ryckius autem natalibus utriusque comparatis e Suet. Ner 6. et Claud 27. quatuor annis maiorem Neronem facit. Dodwellus denique Prael. Camden. 5, 6. *quinquennio* corrigendum censet: primam vocis partem notis numeralibus scriptam fuisse: e V. factum II. quem lapsum librariorum frequentem esse in libris scriptis: quod etiam pluribus locis ad Livium notavit Drakenb. Si Tacitum sibi constare velimus, Freinshemius hic potius audiendus erit. Mox Guelf. *habita ante ad Senatum*. Mox *eundem* videtur indicare, in nulla parte immutatam a Claudio orationem: alias esse debebat ERN. *Triennio* probant Bip. item Brot. Tres annos et duo menses inter Neronis et Britannici natales intercessisse, notat etiam Eckhel in D. NN. vet. vol. 6. p. 260.

Nullam antehac adoptionem] Atqui Tiberius Germanicum adoptavit uti notum. Excusabunt id curiosi, quod Tiberius iam e Claudiis migrarat in gentem Iuliam. LIPS.

Atto Clauso] Securi fuimus spectatae fidei codicem Vat. qui diserim habet *Atta Clauso*. superius tamen aliena manu I. addito, ut fieret *Attio*. Vt mirer, Iurisconsultum Verranium scribere duos Vat. *Accio Clauso*, referre. Sed ille quidem nobis imposuit: ego si fallo, tum mihi quivis oculos *Istos, suppositis eruito manibus*. Facit a Vatic. in eadem bibliotheca vetus Sueton. qui initio libri tertii, *Atta Claudio* refert. Et quidni probabile, cum Clausus recens e Sabinis esset, praenomen eum habuisse terminatione Sabinum? Emendandus ita me iudice, Livius 2. 16. *Atta Clausi, cui postea Appio Claudio Romae nomen*

A. V. 804 A. C. 51 26 duraviſſe. Ceterum actae Principi grates, quaeſtiore in Domitium adulatione: rogataque lex, qua *in familiam Claudiam et nomen Neronis transiret.* augetur et Agrippina cognomento *Auguſtae.* Quibus patratis, nemo adeo expers miſericordiae fuit, quem non Britannici fortunae moeror adficeret. deſolatus paullatim etiam ſervilibus miniſteriis, intempeſtiva novercae officia in ludibria vertebat, intelligens falſi. neque enim ſegnem ei fuiſſe indolem ferunt: ſive verum, ſeu periculis commendatus, retinuit famam ſine

men fuit. 10, 8. *Principem nobilitatis veſtrae, ſeu Attum Clauſum, ſeu Ap. Claudium vultis.* De Clauſo, manifeſte poſt Virgilium Silius 17, 33. *Hic, priſca ducens Clauſorum ab origine nomen, Claudia.* Et Ovidius in Faſtis 4, 305. *Claudia Quinctia genus Clauſo referebat ab alto.* LIPS. *Atto* Flor. cod. quod verum eſt. Vide ſupra ad 4, 9. Edd. pr. Rhen. Ald. etc. *Appio.* Puteol. Beroald. Alc. *Actio.* ERN.

Quaeſtiore in Domitium adulatione] Pichena bene ſic e cod. Fl, ubi eſt *quaeſtiore.* Ed. pr. *quaeſtore*, ut Guelf. quod ex eodem ortum. A Puteol. ad Pichenam editum erat *exquiſitiore.* Tacitus ſaepe ſimplici illo utitur, ut vel index docet. ERN.

Rogata lex] Curiata apud Pontifices. Vid. Hiſt. 1, 15. Mox tentor legere *fortuna moerere:* ſed vulgatum etiam, quamquam durius, ferri poteſt. ERN.

Deſolatus paullatim] Ita capio. Britannicus ſpoliatus exutusque paullatim non ſolum honeſtiore comitatu, ſed etiam ſervulis; cum Agrippina eos, quaſi ad alia officia operasque, avocaret. Deſolatus, μονωθεὶς, ſolus relictus: uti 1, 30. *Nonanus opperiendas Tiberii epiſtolas clamitaverat, mox deſolatus alio-*

rum diſceſſione, imminentem neceſſitatem ſponte praevertit. LIPS. Add. Gronov. Obſ. 4, 21. ERN.

Intempeſtiva novercae officia] Sic correxi ex ed. pr. deleta praepoſitione *per*, quam ceteri libri omnes habent. Viri docti fruſtra quaerunt ſenſum commodum *per int. n. o.* referentes ad *deſolatus.* Tum ſequentia nullum ſic commodum ſenſum habent. at deleto *per*, omnia bene procedunt. Noverca volebat officioſa videri; ſed id faciebat inepte. Itaque Britannicus, intelligens fraudem, ridebat inepta officia. Nihil clarius eſſe poteſt. Mox *falſi* etiam eſt in Guelf. et ed. pr. ſequentes usque ad Rhenanum *falli ſe.* Poſt a Guelf. abeſt *ei* poſt *ſegnem:* quod placeret, niſi ſcirem, atque alibi exemplis poſitis monuiſſem, Tacitum id pronominis, etiam praeter neceſſitatem et elegantiam, ponere ſolere. ERN. Bud. *per i. n. off.* ubi Rhen. putabat τὸ *verto* abſolute poni. fruſtra. delenda praepoſitio. Dein *falſi* Rhen. e Bud.

Sive verum; ſeu periculis] Deſiſtite medici: nullum hic vulnus. Sive, inquit, revera non ſegnis illi indoles fuit: ſive pericula, et ex periculis favor, hanc ei famam circumdederunt. Alternans hic ſermo per Tacito

fami-

sine experimento. Sed Agrippina, quo vim suam fociis quoque nationibus ostentaret, in oppidum Vbiorum, in quo genita erat, veteranos coloniamque deduci impetrat; cui nomen inditum ex vocabulo ipsius. Ac forte acciderat, ut eam gentem, Rheno transgressam, avus Agrippa in fidem acciperet. Iisdem temporibus in superiore Germania trepidatum adventu Cattorum, latrocinia agitantium. Inde L. Pomponius, Legatus, auxiliares Vangionas A. V. 804. A. C. 51. 27

Tt 2 ac

familiaris. 3, 31. *Longam et continuam absentiam paullatim meditans, sive ut amoto patre Drusus munia Consulatus solus obiret.* 2, 22. *De se nihil addidit metu invidiae, an vatus conscientiam factis satis esse.* Et exempla obvia. LIPS. Recte Livius 1, 4. *sen ita vata, seu quia Deus auctor culpae honestior.* ed. pr. bis habet *sive.* Mox *retinuit* est pro *obtinuit. Commendatus* sc. favori hominum, favorabilior factus. ERN. Bud. *sive v. sive p.*

Deduci impetrat] Sic Guelf. ed. pr. Puteol. ceteraeque. In Lipsianas *imperat* vitio operarum irrepsisse puto: unde Freinshemio nota nata. ERN.

Ex vocabulo ipsius] Parum ἀναλόγως ergo vulgo Colonia Agrippina dicitur, etsi ita passim in Aethico et Itinerario Antonini: melius Agrippinensis aut Agrippinensium. Etiam Claudia agnominata, fide lapidis, quem totum adscribamus ad gratiam celeberrimae urbis (ap. Grut. p. 436.) M. MARIO. M. F. STEL. TITIO. RVFINO. COS. LEG. LEG. I. MINER. P. F. CVR. CDL. CLAVD. AVG. AGRIPPINENSIVM. PROCOS. PROV. SICILIAE. CVR. AMITERNOR. PRAET. TR. PL. Q. PROV. MACEDON. SEVIR. TVRMAR. EQ. ROM. TRIB. LATICL. LEG. I. ADIV. P. P. IIII. VIRO. STLITIBVS. IVDIC. Quo iure deducta colonia fuerit, Paullus lib. 2. De censibus D. 50, 15. *In Germania inferiore Agrippinenses iuris Italici sunt.* LIPS.

Avus Agrippa] Quod factum credo Agrippa et L. Gallo Cossi a. u. 717. ex Dione 48. 49. LIPS.

Adventu Cattorum] Muret. *Cauchorum.* Ed. pr. *Canthorum*, et mox c. 28. *Canthi.* Nempe tum scribebant Catthi, ut est in ed. Pur. hinc *Canthi* effecti. MS. Guelf. *Cactorum*: at post *Cathi.* ERN.

Deinde L. Pomponius Legatus] Parum cohaeret narratio. Cui rei enim illud *deinde?* Vereor, ut exciderint ea, quae de Sulpicii Galbae et P. Gabinii expeditione adversum Cattos Marsosque Dio narravit 60, 8. Quamquam ea gesta annis aliquot ante. LIPS. Acidalius succurrebat corrigendo *proinde.* Sed videtur hic lacuna esse. In ed. pr. punctum est post *deinde.* Non moveret me, cum valde vitiosa et absurda saepe sit in hoc libro interpunctio: sed hic non de nihilo esse videtur, non modo rei caussa, sed etiam quia idem punctum in editione Puteolani Rivii que expressum est, item in Guelf. MS. Mox eadem ed. pr. *Vangionas*, ut MS. Flor. ed. Puteol. Alciati, I. Gron. Pri-

A. V. 804. A. C. 51. ac Nemetas, addito equite alario, monuit, *ut anteirent populatores, vel dilapsis inprovisi circumfunderentur.* Et secuta consilium Ducis industria militum, divisique in duo agmina, qui laevum iter petiverant, recens reversos, praedaque per luxum usos et somno graves, circumvenere. Aucta laetitia, quod quosdam e clade Variana quadragesimum post

28 annum servitio exemerant. At, qui dextris et propioribus compendiis ierant, obvio hosti, et aciem auso, plus cladis faciunt; et praeda famaque onusti, ad montem Taunum revertuntur, ubi Pomponius cum legionibus opperiebatur, si Catti, cupidine ulciscendi, casum pugnae praeberent. Illi metu, ne hinc Romanus, inde Cherusci, cum quis aeternum discordant, circumgrederentur, legatos in urbem et obsides misere; decretusque Pomponio triumphalis honos, modica pars famae eius apud posteros, in

29 quis carminum gloria praecellit. Per idem tempus Van-

Primus mutavit Rhenanus in *Vangiones*, sive operae. ERN. Punctum post *deinde* in ed. Puteol. parum iuvat, nam et istam particulam punctum praecedit. Lampugn. e cod. Mir. dare se profitebatur *proinde*, quam plumbaturam parum firmam vocat Lipsius. Verum sic saepe Cic. ut Catil. 2, 5. Verr. 5, 71. Sall. Iug. 49. Plin. ep. 7, 1. Hillero Rac. 36. placet *inde* eodem sensu, i. e. quam ob rem. Hoc verum puto. Bud. *Vangionas.* De Pomponio v. 5, 8. 11, 13. de Orat. 13.

Addito equite alario monuit] Codex Bud. Guelf. habet, *monitos*: unde opinatur Rhenanus scribendum: *addit, equite alario monito.* sane et ed. pr. *monito.* Vulgatum est a Puteolano. Vix aliquid certi dici posse arbitror, propter suspicionem lacunae. Sed monitum Pomponii non modo ad equites pertinuisse, sed etiam pedites, patet e sequentibus. Mox *dilapsis* Guelf. ed. pr. Puteol. Riv. Ber. Alc. ut e cod. Flor. dedit Pichena. *Delapsis* est a Rhenani editione. Mox Guelf. *militis.* Singularis etiam alibi pro plurali restitutus in hac voce. ERN. Bud. *dilapsis*, et mox *militum.*

Quadragesimum post annum] Iusta supputatio. Clades illa enim accepta a. 763. LIPS. *Quadr. post* ed. pr. et sequentes usque ad Rhenanum, qui (e Bud.) *post* praeposuit. Restituit in locum e cod. Fl. Pichena. Post *Taunum* se correxisse pro *Taurum* dicit Rhen. At sic iam ed. pr. *Taunum* fluxit a Puteolano: sed est et in scriptis, velut Guelf. de Tauno monte dictum est ad 1, 56. ERN. Bud. *Taunum.*

Suevis

Vannius, Suevis a Druſo Caeſare impoſitus, pellitur regno: prima imperii aetate clarus acceptusque popularibus; mox, diuturnitate in ſuperbiam mutans, et odio accolarum, ſimul domeſticis diſcordiis circumventus. Auctores fuere Vibillius, Hermundurorum Rex, et Vangio ac Sido, ſorore Vannii geniti. Nec Claudius, quamquam ſaepe oratus, arma certantibus barbaris interpoſuit, *tutum* Vannio *perfugium* promittens, *ſi pelleretur*: ſcripſitque P. Atellio Hiſtro, qui Pannoniam praeſidebat, *legionem, ipſaque e provincia lecta auxilia, pro ripa componeret, ſubſidio victis, et terrorem adverſus vi-*

A. V. 804. A. C. 51.

Tt 3 *ctores*,

Suevis a Druſo] Non genti coti Suevorum, ſed iis, qui Maroboduum et Catualdam Reges comitati erant; *qui a Druſo, ne quietas provincias immixti turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum et Cuſum locati ſunt, dato Rege Vannio gentis Quadorum*, ait noſter 2, 63. Vannii Regnum in parte deſcribit Plinius 4, 25. *Campos et plana Lanyges Sarmatae, montes vero et ſaltus pulſi ab his Daci ad Pathiſſum amnem, a Moro* (neſcio an corrig. *Maro*) *ſive is Duria eſt, a Suevis Regnoque Vanniano diſſimens eos.* LIPS.

Mox diuturnitatem] Lego *diuturnitate*. *Mutans*, pro mutatus, quod appareat ex MSS. Varro: *In priore verbo graves proſodiae quae fuerunt, manent: reliquae mutant.* LIPS. Sic cod. Fl. ed. pr. *Diuturnitatem* eſt a Puteolano. Mox ed. pr. *Vibillius*: quod ſe in vett. libris reperiſſe iam Muretus notavit, et ita e cod. Flor. et Agr. edidit Ryckius, probante I. Gronovio: quem nos ſequimur. Add. 2, 63. *Iubillius* quomodo e *Vibillius* factum, intellige e nota ult. ad c. 16. Sic ed. pr. hoc ipſo capite *ius* pro *vis*. ERN. Bip. ſuadent leg. *mutans*.

Sido] Ille ipſe, qui poſtea in partibus Veſpaſiani. H. 3, 5. *Trahuntur in partes Sido atque Italicus, Reges Suevorum.* LIPS.

P. Attilio Hiſtro] Vatic. et Flor. *Atellio*. In vetere inſcriptione reperio hominem: quae ſic habet fide Aldi (ap. Grut. p. 443.) SEX. PALPELIO. P. F. VEL. HISTRO. LEG. TI. CLAVDI. CAESARIS AVG. PRO. COS. PR. TR. PL. X. VIR. STL. IVDIC. TR. MIL. LEG. XIV. GERMANICAE. COMITI. TI. CAESARIS. AVG. DATO. SVB. DIVO. AVG. Quae ſi ad illum referenda, quod ego cenſeo, legend. hic *ſcripſitque Palpelio*. LIPS. *Attellio hiſtro* etiam cod. Agr. ed. pr. Guelf. *Attilio hyſtro* eſt a Puteol. *Palpelio* placet Ryckio. ERN.

Pannoniae praeſidebat] Quidam ſcripti, *Pannoniam*: nec raro ita noſter. 4, 5. *Galliae litus roſtratae naves praeſidebant.* Iterumque: *Litora oceani praeſidebat.* LIPS. Sic Fl. MS. unde reſtituit Pichena. De forma hac loquendi iam alibi monitum. ERN. V. ad c. 14.

Terrori, adv.] Ed. pr. *terrorem*: quod verum puto. Tacitus amat variare conſtructionem: et ſtudium intempeſti-

vum

A. V. 804. A. C. 51. *florēs, ne, fortuna elati, noſtram quoque pacem turbarent.* nam vis innumera Lygii, aliaeque gentes adventabant, fama ditis Regni, quod Vannius 30. per annos praedationibus et vectigalibus auxerat. Ipſi manus propria pedites, eques e Sarmatis Iazygibus erat, inpar multitudini hoſtium: eoque caſtellis ſeſe defenſare, bellumque ducere ſtatuerat. Sed Iazyges, obſidionis inpatientes, et proximos per campos vagi, neceſſitudinem pugnae adtulere, quia Lygius Hermundurusque illic ingruerant. Igitur degreſſus caſtellis Vannius, funditur proelio: quamquam rebus adverſis, laudatus, *quod et pugnam manu capeſſiit, et corpore adverſo vulnera excepit.* Ceterum ad claſſem, in Danubio opperientem, perfugit. Secuti mox clientes, et, acceptis agris, in Pannonia locati ſunt. Regnum Vangio ac Sido inter ſe partivere, egregia adverſus nos fide: ſubiectis, ſuone an ſervitii ingenio, dum adipiſcerentur domi-

vum conformandi ſequentia praecedentibus ſaepe obfuit Tacito, ut aliquot iam locis vidimus. Vid. v. c. ſupra c. 19. extr. His ſcriptis inſpicio notam I. Gronovii. Ecce ſic MS. Fl. Igitur recepi. Contra Guelf. *tempore.* ERN. Sic et Bud.

Triginta per annos] Legitima ratio eſſet 33. *per annos.* LIPS.

Illic ingruerant] Sic MSS. Fl. Guelf. edd. pr. Put. Ber. Alc. Mutatum a Rhen. (e Bud.) in *ingruebant.* reſtituit Pichena. Item poſt *capeſſiit:* niſi quod Pur. Riv. Ber. Alc. *capeſſiuit* pro *capeſſivit.* Fruſtra Rhen. dedit *capeſſit:* quod eſt in Guelf. Pichena illud reſtituit. ERN.

Degreſſus caſtellis] Haud dubitanter ita reſcripſi pro vulgato *digreſſus.* ſic 4. 49. pro *tumulis non digrediebantur* recte repoſitum *degrediebantur.* Add. ibid. c. 74. ERN.

Secuti m. clientes et a.] et videtur tollendum. ERN.

Egregia adverſus nos fide] Ita Vatic. Livius 5, 35. *Quamquam adverſus Rom. nulla eis amicitia.* Noſter 3, 29. *Et privignis cum vitrico levior neceſſitudo, quam avo adverſus nepotem.* At vulgo, *apud nos fide* legeris, non Latine, LIPS. *Adverſus* etiam MS. Flor. ed. pr. Paullo ante idem MS. Guelf. et ed. Puteol. *partivere*, ceteri *partiti ſunt* ad Pichenam usque. Illud verum, ductumque e Salluſt. Iug. 43. putat Ryckius, unde etiam Servius ad Aen. 1, 198. *partiverant* laudat. Sed ibi recte Cortius reſcripſit *paravernnt.* Saepe active *partire* dixit Plautus. Paullo poſt arbitror legendum *dominationis* ut 6, 45. *dum dominationis apiſcerentur.* Sed ſic iam vir doctus apud Ryckium. ERN.

Item

dominationes, multa caritate, et maiore odio, post- A. V. 804.
quam adepti sunt. A. C. 51.

At in Britannia P. Ostorium, pro Praetore, tur- 31
bidae res excepere, effusis in agrum sociorum hostibus, eo violentius, quod novum Ducem, exercitu ignoto, et coepta hieme, iturum obviam non rebantur. Ille gnarus, primis eventibus metum aut fiduciam gigni, citas cohortes rapit: et, caesis qui restiterant, disiectos consectatus, ne rursus conglobarentur, infensaque et infida pax non Duci, non militi, requiem permitteret, detrahere arma suspectis, cunctosque castris ad Auvonam et Sabri-

 nam

Item Heins. Ast Pich. volebat *dominationem*.

Suorum ac f. i.] Cod. Agr. praemittit *incertum*, quod est manifestum glossema.

P. Ostorium Propractorem] Flor. *propractore*: quod I. Gron. recte recepit, valde huic formae favens. Ceteri omnes sc. (it. Bud.) et edd. *propraetorem*: praeter Guelf. qui et ipse *propraetore* exhibet. Hic quidem recipi nil verat. ERN. Sic et Bip.

Caesis qui restiterant] Sic Latinitas postulat. Vulgati omnes (et Bud.) vitiose *restiterunt*: quod nullo modo ferendum ultra. Ferri etiam posset *resisterent*. Adde ad c. 32. ubi Acidalius ne *coeptabant* quidem in tali constructione probabat; quod tamen facilius ferri potest. ERN.

Cunctosque castris Antonam] Aciem omnem habui ad hunc locum, nec quidquam pervidi. Libri vett. *cunctisque castris*. Forte: *detrahere arma suspectis, cunctisque: castris Antonam ad Sabrinam* (Ptolemaeo est *Sabriana*) *fluxium cohibere parat*. Sive, ut Agricola legebat, *iunctisque castris*. Antona sane civitas videtur, monetque hodie Northamptona: quasi dicas septemtrionalis Hammonis civitas. Nam *ton* priscis Britannis semper civitas. Olim divinavi, *cunctosque castris, Antona et Sabrina fluviis*, eo sensu, ut hostem vagum et meuentem pugnae partim castris, partim fluminibus cingeret, et ab effusa populatione arceret. Sed ludimus aleam, in loco fortasse non pleno. LIPS. MS. Fl. *cunctaque castris*, ed. pr. *cunctosque castris* et mox *Sabnam*. Ceteri ut est in textu. Pichena coniiciebat *cunctosque ultra A. et S.* sensu probabili. *Submovere* alias de hac re dicitur ap. Suetonium. Camdenus (in Brit. p. 375.) *Antonam* pro *Ausona* irrepsisse putabat, qui est fluvius hodie dictus *Avon*, cum *Sabrina* transversam insulam secans ita, ut boreales partes petenti necessario alteruter sit transeundus: idque placebat etiam Cellario. G. A. t. 1. p. 313. et Broterio. *Cunctosque* verum esse puto, ex lege disiunctionis: suspectis detraxit arma, omnes submovere et coercere fluminibus castellisque volebat. Si *ultra* durior correctio videtur, possis etiam sic legere: *castris Ausona et Sabrina*,

A. V. 804. A. C. 51. nam fluviis cohibere parat. Quod primi Iceni abnuere, valida gens, neo proeliis contusi, quia societatem nostram volentes accesserant, hisque auctoribus circumiectae nationes locum pugnae delegere, septum agresti aggere, et aditu angusto, ne pervius equiti foret. Ea munimenta Dux Romanus, quamquam fine robore legionum sociales copias ducebat, perrumpere adgreditur, et distributis cohortibus turmas quoque peditum ad munia accingit. Tunc, dato signo, perfringunt aggerem, suisque clausiris inpeditos turbant. Atque illi conscientia rebellionis, et obseptis effugiis, multa et clara facinora fecere. Qua pugna filius Legati, M. Ostorius, servati civis 82 decus meruit. Ceterum clade Icenorum compositi, qui bellum inter et pacem dubitabant: et ductus inde in Cangos exercitus. Vastati agri, praedae passim

hrina fluviis cohibere parat: h. e. submovere altra flumina illa, et dispositis idoneo loco castris coercere, ne transire fluvios et turbare provinciam et socios possent. ERN. *Cinctos* Camdenus refert ad *hostes*, *castris ad Axonam* maiorem scil. et minorem, quorum alter ad ortum, alter ad occasum vergit, *et Sabrinam fl.* cohibendos. Hillerus mavult *cinctos* referri ad *fluvios*, quos *castris* circumdatos Dux Rom. clauserit, ne agmen infensum illos traiicere posset. Eodem sensu Ryckii amicus praeferebat *iunctos*. Mihi placet Pichenae *cunctos* et cum Bip. infero *ad*, sic omnia plana. Rahtdt in vers. Germ. sequitur Ernesti coniecturam: *castris Axona et Sabrina fluviis c. p.*

Proeliis concussi] Farn. *commiss.* LIPS. Sic et Flor. ed. pr. Ceterae edd. ad Pichenam usque *concussa*. *Contundere* verbum elegans pro frangere, debilitare, quo usus et Sallust. Iug. 43. *nostrae opes contusae, hostium que auctae erant.* ubi similiter codd. quidam *concussae*. Vid. ibi Cort. ERN.

Turmas quoque peditum] Ego scio, quamquam turmas peditum dici; quod tamen libri omnes praese ferunt. Possit legi, *turmas, quodque peditum*. Addo, Pichenam distinctione expedire, *Turmas quoque, peditum ad munia accingit*. Id est, turmas equitum (qui immunes) iubet peditum officia fungi. LIPS. Frustra addidisset *quodque peditum*, cum cohortes iam nominasset. Verum vidit Pichena. *Peditum* pendet a *munia*. Equites non uno loco apud Livium equis descendere, et munia peditum praestare iubentur. Mox pro *qua* Guelf. *contra*. ERN.

Ductus in Cangos exercitus] Promontorium Καγγανῶν etiam Ptolemaeus 2, 3. in Britannia agnoscit. sed, qui fuerint proprie hi populi, certant. Ego hoc scio, vicinos Icenis fuisse, et

fini actae; non ausis aciem hostibus, vel, si ex oc- A. V. 804.
culto carpere agmen tentarent, punito dolo. Iam- A. C. 51.
que ventum haud procul mari, quod Hiberniam insulam adspectat; cum ortae apud Brigantas discordiae retraxere Ducem, destinationis certum, ne nova moliretur, nisi prioribus firmatis. Et Brigantes quidem, paucis, qui arma coeptarant, interfectis, in reliquos data venia, resedere: Silurum gens, non atrocitate, non clementia mutabatur, quin bellum exerceret, castrisque legionum premenda foret. Id quo promptius veniret, Colonia Camulodunum, valida veteranorum manu, deducitur in agros capti-

et cum iis restituendos Caesari 5, 21. Corrupte enim ibi legas, *Cenimagni*, *Segontiaci*, *Bibroci*, *missis legationibus sese Caesari dediderant*. Nam Cenimagni nusquam lecti inter Britanniae gentes. Divido, et scribo: *Iceni*, *Cangi*. Capio iudicem te, Guilhelme Camdene, qui Britanniae tuae nebulas claro ingenii sole nuper illustrasti. LIPS. MSS. Fl. Vat. Guelf. ed. pr. *inde Cangas*: unde Pichena coniiciebas *inde in C.* quod verum puto. Etiam aliis locis librarii *inde* pro *inde in*, et *in* pro *inde in* dedere. V. Burm. ad Sueton. Caes. 35. et ad Vesp. 5. Mox *iamque*, quod e Fl. dedit Pichena, habet etiam Guelf. ed. pr. idemque mox *Brigantas*. Vid. supra ad c. 27. Sic c. 34. *Siluras*. ERN. Ap. Caes. Camdenus legit *Iceni*, *Regni*. Davies. nil mutat.

Qui arma coeptabant] Forte *coeptarant*, Acidalius. Favet ed. pr. *coeperant*, quod est aut pro *coperant*, aut *coeptarant*. hoc malim. Infra quoque idem liber *excoepissent*. Adde ad c. 31. ERN.

Silurum gens] Ita correxit (ex ingenio) Rhenanus. Superiores edd. *Syluarum*, ed. pr. *Dilurum*. sed dein recte *Siluras*: nisi quod c. 38. *Silnas*. quod omnes libri habent 14, 29. ERN. Bud. *Silurum*.

Colonia Camalodunum] Quod oppidum antea Regum in eo tractu sedes. Dio 60, 21. Καμουλλόδουνον νῦν τοῦ Κυνοβελλίνου Βασίλειον appellat. At Camalodunum lapidi prisco insculptum, eccisi (ap. Grut. p. 439.) CENSITOR. CIVIVM. ROMANORVM. COLONIAE. VICTRICENSIS. QVAE. EST. IN. BRITANNIA. CAMALODVNI. Duplex autem eo nomine oppidum, alterum in Brigantibus, alterum in Trinobantibus, colliges ex Ptolemaeo l. c. Plinioque 2, 77. Nescio, an nomen illis a peculiari aliquo et indigena Deo: cuius forsan mentio in hoc lapide (ap. Grut. p. 56.) CAMVLO. SANC. FORTISS. SAC. TI. CLAVDIVS. TI. F. QVIR. TERTIVS. MIL. COH. VII. PR. V. VERE. L. D. D. D. *Camulus indigena Deus*, idem qui Mars. LIPS. Codd. Flor. Agr. Oxon. Guelf. edd. vett. omnes *Camulodunum*: quod verum est, ut etiam

A. V. 804 A. C. 51. 33 vos, subsidium adversus rebelles, et inbuendis fociis ad officia legum. Itum inde in Siluras, super propriam ferociam, Caractaci viribus confisos: quem multa ambigua, multa prospera extulerant, ut ceteros Britannorum Imperatores praemineret. Sed tum astu, tum locorum fraude prior, vi militum inferior, transfert bellum in Ordovicas, additisque, qui pacem nostram metuebant, novissimum casum experitur;

ium scriptura Graeca docet. Sic etiam Itiner. Anton. Sed inscr. a Lipsio allata, et numus antiquus *Camalod.* quod defendunt Camdenus p. 322. et Cellarius. Hic quidem, quid libri desiderent rescribi, quaeritur ERN. Vrbs ista in Trinobantibus *Cambodunum* est, non *Camalodunum*.

Imbuendis fociis ad officia legum] Veteranos eo deductos ait, a quibus et illi, qui essent in armis, repellerentur, et, qui in ditione, legibus et imperiis Romanis adsuefierent, sub fascibus vivere addiscerent. GRON.

Caractaci viribus] Dio 60, 20 Καρατάκτατον nominat, alii *Catacratum*: Zonaras *Caratacum*. *Caradocum* vocasse videntur Britanni. Certe etiam hodie locus est, et in eo parietinae arcis, quem *Caer Caradoc* vocant: id est oppidum sive arcem Caradoci. LIPS. Ed. pr. *Caratacum* semper, h. l. etiam Guelf. ERN. Ex numo thes. Brit. cum epigraphe CARIC Haymius t. 1. p. 145. hunc Regem *Carictacum* nominandum praecipit. Verum non certum esse, illum numum Britanniae deberi, nec hic quicquam mutandum, censet Eckhel in Doctr. NN. vet. vol. 1. p. 80.

Sed astu, tum] Amplector Flor. scripturam. *Sed tum astu, locorum fraude prior*: ut sit sensus, astu translatum ab eo bellum, quia fraude ex locorum peritia prior esset. Monuit Pichena. LIPS. Cod. Agr. *Sed tamen astu, locorumque fraude prior*. et sic editio prim. nisi quod τὸ *que* abest. Iac. Gronovius e cod. Flor. coniiciebat, Tacitum scripsisse: *Sed tum astu, loco, tum fraude prior*, quod si cui placet, feram. Ego lectionem cod. Fl. praeferam huic coniecturae. Sed tamen locum non satis sanum puto. Quantum e sequentibus colligere licet, tantum loco callide delecto valebat Caractacus: nullius alius astus mentio. Itaque suspicor, e vestigiis scripturae, *sed tamen astu*, legendum, *sed ea tempestate, locorum f. p.* Saepe Tacitus *ea tempestate* 1, 3. 3, 6. etc. In Guelf. est *tum astu, tum loco f.* ERN. Pro *astu* Bip. coniectant leg. *iste*, vel istud glossema putant. Mihi cum Hill. Rac. 8. cod. Guelf. veram lectionem servare videtur, alterum *tum* a praecedente *astu* absorptum est in aliis.

Ordovicas] Ita correxit (ex ingenio) Rhenanus. Ed. pr. *Ordolicas*, Puteol. Alc. (et cod. Bud.) *Ordolucas*. MS. Guelf. *proelium in Ordolucas*: cuius confusionis plura post exempla reperiet lector. Britanniae populus est. ERN.

Pacem nostram] Libri aliquot editionum veterum, *pacem in iram*. Ego legerim, *pacem an iram nostram*. Duplex scilicet sinus

ritur; sumpto ad proelium loco, ut aditus, abscessus cuncta nobis inportuna, et suis in melius essent. Tum montibus arduis, et, si qua clementer accedi poterant, in modum valli saxa praestruit: et praefluebat amnis vado incerto, catervaeque meliorem pro munimentis constiterant. Ad hoc gentium Ductores circumire, hortari, firmare animos, minuendo metu, accendenda spe, aliisque belli incita.

A. V. 804.
A. C. 51.

34

stimulus capiendi arma in Romanos: sive quod pacem et servitutem multi timerent, sive quod extrema ab iratis. LIPS. Freinsh. parem iniuriam: alii aliter. Frustra moliuntur. Pax eleganter interdum est idem quod imperium. Seneca de Clem. 1, 1. *Haec tot millia gladiorum, quae pax mea comprimit.* Cap. 4. *Hic casus Romanae pacis exitium erit: hic tanti fortunam populi in ruinas aget.* Sed et c. 8. *tibi in tua pace armato vivendum est.* In Regno vel Imperio tuo, quod pace contines, ubi aliis pacem praestas. De Provid. 4. *Omnes considera gentes, in quibus Romana pax desinit.* Plinius 27, 1. *Immensa Romanae pacis maiestate non homines modo diversis inter se terris gentibusque, verum etiam montes et excedentia in nubes iuga partusque eorum et herbas quoque invicem ostentante.* Arrianus in Epict. 3, 22. Ἄν τίς σε δαίρῃ, κραύγαζε τοὺς ἐν τῷ μέσῳ, ὦ Καῖσαρ, ἐν τῇ σῇ εἰρήνῃ οἷα πάσχω. Ergo *pacem nostram metuunt*, qui detrectant Imperium nostrum: qui verentur, ne et ipsi veniant in ditionem nostram. Sic quoque supra Tacitus 29. *territi adversus victores, ne fortuna clade nostram quoque pacem turbarent.* hoc est, in fines nostros facerent incursiones: nos quoque adorirentur. GRON. *Pacem in iram* est in ed. pr. Ceterae inde a Puteol. omnes *pacem nostram*, recte. Sic *pacari* Romanis scriptoribus dicuntur, quae sub Imperium Romanum rediguntur armis. ERN.

Saxa praestruit] Sic ed. pr. et MS. Oxon. At Puteol. et sequentes omnes usque ad Pichenam *saxis* male: cum praecedat *montibus arduis*. ERN.

Catervaque maiorum] Lego, *catervaeque nationum*. Solitum ita Britannis Gallisque struere aciem per nationes, ut discreta virtus eluceret. LIPS. Placet Pichenae, quia sequitur *ductores gentium*. Sed hi pertinent ad reliquum exercitum: et tantum pars copiarum pro munimentis stabat, non *catervae nationum*. Nec sequar Ryckium, qui e cod. Agr. rescripsit *caterva maiore*, nec Barthium, qui Adv. 45, 3. *Moniorum* vel *Maniorum*, quae gens insulam *Moniam* vel *Maniam* habitavit, corrigi volebat. Nihil melius vidi, quam quod Freinsh. voluit: *catervaque armatorum*, s. *catervae*, ut in Agric. c. 37. quod optime consentit iis, quae dicuntur c. 35. init. ubi *propugnatores* dicuntur. ERN. Sequor Bip. qui e 13, 56. 16, 5. H. 2, 32. Sall. Iug. 13. ostendunt, *meliores* saepe notare fortiores.

Pro munimentis] Ante munimenta, ut 2, 80. Cf. 3, 20. Sed alibi instar munimentorum, ut 14, 37. 12, 14.

A. V. 804 A. C. 51. citamentis. Enimvero Caractacus huc illuc volitans, *illum diem, illam aciem*, testabatur, *aut reciperandae libertatis, aut servitutis aeternae initium fore.* vocabatque nomina *maiorum, qui Dictatorem Caesarem pepulissent: quorum virtute vacui a securibus et tributis, intemerata coniugum et liberorum corpora retinerent.* Haec atque talia dicenti, adstrepere vulgus; gentili quisque religione obstringi, *non*
35 *telis, non vulneribus cessuros.* Obstupefecit ea alacritas Ducem Romanum: simul obiectus amnis, additum vallum, inminentia iuga, nihil nisi atrox et propugnatoribus frequens, terrebat. Sed miles proelium poscere, *cuncta virtute expugnabilia*, clamitare, Praefectique ac Tribuni paria disserentes, ardorem exercitus incendebant. Tum Ostorius, circumspectis, quae inpenetrabilia, quaeque pervia, ducit infensos, amnemque haud difficulter evadit. Vbi ventum ad aggerem, dum missilibus certabatur, plus vulnerum in nos, et pleraeque caedes oriebantur. Posteaquam, facta testudine, rudes et informes saxorum compages distractae, parque cominus acies; decedere barbari in iuga montium. Sed eo quoque inrupere ferentarius gravisque miles: illi telis adsul-

Aut servitutis aeternae] Nescio, an elegantius veriusque *aut servitutis aeternae fore*, voce deleta. LIPS. *Initium* deleri vult et Acidal. qui provocat ad 3, 20. et Germ. 6.

Quisque religione] Guelf. (Bud.) et ed. pr. *religioni quisque*. it. Puteol. Alc. Rhen. Ald. Gryph. LIPS. bene *religione*, cum sequentibus, i. e. suae quisque gentis more iurat. nam *religio* est religiosa adseveratio. Sic et correxerat docta manus in Gryphiana. ERN.

Ardorem incendebant] Vett. edd. omnes *intendebant*, ut volebat N. Heinsius, et est in MS. Reg. ap. Ryckium, et Guelf. (it. Bud. a r. m.) *Intendere* pro augere, saepe dici apud nostrum, scio: sed, an satis commode iungatur *ardori*, dubito. Itaque *incendebant* secutus sum, quod tacite receptum est, nescio an e MS. In Agr. cod. esse colligo, quia Ryckius nihil notavit, cum de regio moneret. Et sic correctum est in Gryphiana. ERN.

Decedere barbari in] Acidalius malebat *recedere*. alius ap. Ryckium *secedere*. Neutrum placet. Vulgatum defendi potest, intellectu *proelio* vel *munimentis*. *Decedere proelio* dici, pluri-

ſultantes, hi conferto gradu: turbatis contra Britannorum ordinibus, apud quos nulla loricarum galearumve tegmina, et, ſi auxiliaribus reſiſterent, gladiis ac pilis legionariorum; ſi huc verterent, ſpatiis et haſtis auxiliarium ſternebantur. Clara ea victoria fuit, captaque uxore et filia Caractaci, fratres quoque in deditionem accepti. Ipſe (ut ferme 36 intuta ſunt adverſa) cum fidem Cartismanduae, Reginae Brigantum, petiviſſet, vinctus ac victoribus traditus eſt, nono poſt anno, quam bellum in Britannia coeptum. Vnde fama eius evecta inſulas et proximas provincias pervagata, per Italiam quoque cele- A. V. 804. A. C. 51.

pluribus exemplis docet Dukerus ad Liv. 34, 47. *Decedere praefidio, vallo* dici poſſe, nemo dubitat. Decedebant proelio et munimentis, ut in montes evaderent. ERN. l. c. Dukerus potius docet, *decedere* proelio raritus dici quam *excedere*.

Conferto gradu] Freinsh. volebat *conferto* e 6, 35. ubi *conferta acies*. et ſic eſt in MSS. ap. Broterium. Sed *conferto gradu* nihil eſt, quam *conferto agmine* ap. Liv. 22, 28. quod recte defendit Drakenb. erſi libri quidam *conferto*. Adde ad 6, 35. ERN. Caeſar quoque B. G. 1, 24. *confertiſſima acies*. Plin. 18, 7. *confertis taleis*, ſed ad *gradum* aptius quadrat *conſerere*.

Spathis et haſtis auxiliarium] Obſerva diverſa arma inter legionarios auxiliaresque: illis gladios et pila; his ſparhas et haſtas tribuit. Spathas autem, *gladios maiores* interpretatur Vegerius 2, 15. LIPS. Mirum eſt barbarum vocari verbum *ſpathae* a Lupano, quod Graecum et ipſius Menandri eſt in Μεσουμ. 2. Cf. Pollux, 10, 31.

Cartismanduae] Ed. pr. *Cartimandam* vocat, niſi quod h. l. *Cartimandus* ſcriptum. Ed. Puteol. h. l. *Cartimanduam* vocat, poſt ſemper *Cartismandam*, et ſic omnes vett. variant. Sed Hiſt. 3, 45. conſtanter *Cartismandua*. Puteol. *Carthimandua*, et ſic ceteri vett. ERN.

Nono poſt anno] Atqui bellum coepit Claudio tertium, L. Vitellio ſecundum coss. ut Dio clare tradidit 60, 19. nec inde ad hunc diem plus annos ſeptem numeraveris, ut ſuſpicio iure numeralis mendi ſit. Pugnant etiam haec cum iis, quae H. l. c. ſcribuntur: *Carthismandua*, inquit, *Brigantibus imperitabat, potens nobilitate; et auxerat potentia, poſtquam, capto per dolum Rege Caractaco, inſtruxiſſe triumphum Claudii Caeſaris videbatur*. Nam triumphus Claudii aliquot annis anterior: nec in eo hercle ductus iſte Caractacus. Vt nihil dici poſſit, quin Tacitum in Hiſtoriis aut memoria fefellerit, aut provexerit color quidam ſcriptionis. LIPS. Ryckius putat, initium ſupputationis ducendum a bello inteſtino, quod Romanos in Britanniam traxerit. ERN.

Provincias pervagata] MS. Guelf. *civitates* in textu; ſed *provincias* in margine. Mox idem

A. V. 804. A. C. 51. celebrabatur: avebantque visere, quis ille tot per annos opes nostras spreviſſet. Ne Romae quidem ignobile Caractaci nomen erat: et Caesar, dum suum decus extollit, addidit gloriam victo. Vocatus quippe, ut ad insigne spectaculum, populus. Steterē in armis Praetoriae cohortes, campo, qui castra praeiacet. Tum, incedentibus regiis clientelis, phalerae torquesque; quaeque externis bellis quaesierat, traducta: mox fratres, et coniunx et filia: postremo ipse ostentatus. Ceterorum preces degeneres fuere, ex metu: at non Caractacus, aut vultu de-
37 misso, aut verbis, misericordiam requirens. Vbi tribunali adstitit, in hunc modum locutus est: *Si, quanta nobilitas et fortuna mihi fuit, tanta rerum prosperarum moderatio fuisset, amicus potius in hanc urbem, quam captus, venissem: neque dedignatus esses claris maioribus ortum, pluribus gentibus imperitantem, foedere pacis accipere. Praesens sors mea, ut mihi informis, sic tibi magnifica est. habui equos, viros,*

idem *ruebantque visere*, vulgatum verum esse, series narrationis satis indicat. ERN.

Castra praeiacet] Vatic. *castris*. Et statim lego *regiis clientelis*. LIPS. *Castris* etiam ed. pr. Reliquae a Puteolano inde omnes *castra*. Post rescripsi *tum* pro *tunc*: quod alienissimum esse omnes vident, et aliis quoque locis pro *tum* scribitur. *tunc* est eo tempore; *tum*, post, quo facto. Secutus est Broterius. Mox ante Lipsium omnes *clientulis*, estque sic in MSS. *Clientuli* occurrunt infra in Dial. de Or. c. 36. Neque ego sprevim. Per contemtum, ut de Reguli barbari clientibus, dici putem. Denique an non durum, *incedere* de clientelis dici? Pro *traducta* ed. pr. *tradita*. ERN.

Ex metu: at non] Locus prava distinctione laborabat in omnibus edd. praeter ed. pr. quae habet punctum post *requirens*, ubi in ceteris est comma. Atque etiam post *ex metu* colon esse debebat, non punctum. Nisi vero *vō non* est alieno loco: *At Caractacus non vultu demisso aut verbis m. requirens, ubi* etc. quod sane melius puto, placetque Broterio. Denique, si *ex metu* abesset, nemo desideraret. Nam *degeneres pr.* sunt meticulosae. Si genuinum est, *degeneres pr.* sunt humiles nimis. ERN.

Pluribus gentibus imperitantem] Ita e Flor. edidit Pichena: nescio an recte, cum mox iterum *imperitare* recurrat. Sed hoc leve. Ed. pr. Lipſ. *imperantem*. Ceterae veteres omnes *imperitantem*,

vos, armis, opes. quid mirum, si haec invitus amisi? Non, si vos omnibus imperitare vultis, sequitur, ut omnes servitutem accipiant? Si statim deditus tradidissem, neque mea fortuna, neque tua gloria inclaruisset, et supplicium mei oblivio sequeretur: at, si incolumem servaveris, aeternum exemplar clementiae ero. Ad ea Caesar veniam ipsique et coniugi et fratribus tribuit. Atque illi, vinclis exsoluti, Agrippinam quoque, haud procul alio suggestu consistentem, iisdem, quibus Principem, laudibus gratibus- A. V. 804. A. C. 51.

tus, vitiose e Putcolano pro *imperitantem*. Id unde ortum sit, lectio Guelf. indicabit: *non dedignatus esse* (passive) *cl. m. ortus, p. g. imperitans foedere pacem accipere.* ERN. Plane sic Bud. a r. m. unde r. m. fecit *imperitans*.

Nam, si vos, omnibus imperitare] Falso vero hoc et inepte dicitur. Idne consequens, ut, qui velit, quod velit possit? Ego me Britannis Regem esse volo: illi accipiant? Emendo priorem voculam, et *num* lego: atque ita sententiam interrogatione inspiro. Ego, inquit, vobis me opposui. quid mirum? An quia vos omnibus imperare vultis, omnes statim imperari etiam velint? non hercules animosi nos et liberi. LIPS. Sic editum ab illo tempore, usque ad Ryckium, qui edidit *non si*, e MS. Agr. et coniectura Mureti, Grotii: quod est sane elegans, et generoso Caractaci animo aptum. Constantiam enim quandam et firmitatem animi indicat: quamquam, etiam in simplici argumentatione adhibetur, ut patet e Cicer. Top. c. 3. *Non, si uxori vir legavit omne argentum, quod sumis est, idcirco, quae in nominibus fuerunt, legata sunt*, quem locum attulit Ryckius. Noster 14, 48. *Non, quicquid nocens vens pati mereretur. id statuendum.* Constantiae servit in loco noto Suetonii Aug. 97. et Terentii Eun. 1, 1, 4. *Non, si me obsecret.* Recepit Broterius. Ego quia *num* scripturae vulgatae *nam* similius, hoc secutus sum. Sed tamen et supra *num* et *non* confundi vidimus. ERN. Citatis adde H. 3, 20. *Non, si pateant portae.* Acid. etiam *num*, et magis *non*; probat.

Oblivio sequeretur] Lego, *sequetur*, et distinctione sententiam expedio: *Et supplicium mei, oblivio sequetur: at si incolumem*, etc. LIPS. Sic iam ante Rhenanus. Ego recipere in textum non dubitavi propter evidentiam, haud paullo maiorem, quam ante in *clientelis*: quod tam constanter ab omnibus e Lipsii coniectura, ut alia, editur. Secutus me est Broterius. ERN. *Supplicium* Salinerio hic est supplicatio, ut 3, 64. male. *Sequetur* Rhen. ex ingenio; nam *sequeretur* in Bud. et hoc aptius.

Vinclis exsoluti] Cod. Flor. et Bud. *absoluti*. Sic Beroald.

Laudibus gratibusque] Edd. vett. *gratiisque*. quod nunc editur MS. Bodl. habet. ERN.

Signa

A. V. 804. A. C. 51. busque venerati sunt. novum sane et moribus veterum insolitum, feminam signis Romanis praesidere: ipsa semet parti a maioribus suis Imperii sociam ferebat.

38 Vocati posthac Patres, multa et magnifica super captivitate Caractaci diseruere: *neque minus id clarum, quam cum Syphacem P. Scipio, Persen L. Paullus, et si qui alii victos Reges Populo Rom. ostendere.* Censentur *Osborio triumphi insignia*: prosperis ad id rebus eius, mox ambiguis: sive, quod, amoto Caractaco, quasi debellatum foret, minus intenta apud nos militia fuit, sive hostes, miseratione tanti Regis, acrius ad ultionem exarsere. Praefectum castrorum et legionarias cohortes, exstruendis apud Silurus praesidiis relictas, circumfundunt. Ac, ni cito e vicis et castellis proximis subventum foret, copiae tum occidione occubuissent. Praefectus

Signis R. praesidere] i. e. inter signa militaria loco edito, tribunali, Imperatoris modo, sedere. V. dicta ad Sueton. Tib. 6. Mox *posthac* vett. edd. omnes, de quo supra satis dictum. ERN. ad 3, 4.

Victos Reges] Sic e Flor. restituit Pichena. At ita dudum ed. pr. idem exhibet MS. Guelf. et alii ap. Broterium. Intermediae omnes *victos*. Paullo post MS. Reg. ed. pr. *sive quod hostes*. ERN.

Ac, ni cito vicis] Editione prisca, et quibusdam scriptis: *cito nuntiis*. Suspicor, *ni citis nuntiis e castellis*. nisi placet, *ni cito municipiis et castellis*. Malim etiam mox: *promptissimus quisque e manipulis cecidere*. Et, *cohortes expeditas oppositi*. LIPS. Intelligit ed. pr. sed sic etiam edd. Puteol. Riv. MSS. Flor. Guelf. Muretus coniiciebat *ac ni cito e vicis etc*. Sed Gronov. Obs 2, 20. vulgarum defendit: ceterum sententiam non expedit. Nam profecto non subventum vicis et castellis, sed Praefecto castrorum et cohortibus, in struendis novis praesidiis occupatis, munientibus. Itaque non displicet mihi Mureti coniectura, quae et aliis placuit: nisi praepositio omissa est consulto. ut in nominibus urbium. *Vici* intelliguntur, in quibus praesidia militaria essent. V. Gronov. ad Agricol. c. 41. *Castella vicique* saepe iunguntur ut ap Liv. 9, 38. ubi pariter turbant librarii in *vicique*. Neque tamen Lipsii coniecturas sprevarim, praesertim priorem. ERN. Bud. quoque *nuntiis et*. Rhen. tamen *vicis et* Mureti coniecturam suam faciunt Faern. Acid. Heins. Ingeniose Bip. emendant *nuntiasset et*. Sed vel sic puto leg. *e castellis*.

Occidione occ.] Vitiose vett. edd. *copiarum obsidione occubuissent*. Rhen primus dedit *copiae tum occidione occubuissent*. Muretus eleganter corrigit praeterea

ctus tamen et octo Centuriones, ac promptissimus quisque manipularis cecidere. nec multo post pabulantis nostros missasque ad subsidium turmas profligant. Tum Ostorius cohortes expeditas opposuit; nec ideo fugam sistebat, ni legiones proelium excepissent. earum robore aequata pugna, dein nobis pro meliore fuit. Effugere hostes, tenui damno, quia inclinabat dies. Crebra hinc proelia, et saepius in modum latrocinii per saltus, per paludes, ut cuique sors, aut virtus; temere, provisо: ob iram, ob praedam: iussu, et aliquando ignaris Ducibus, A. V. 804. A. C. 51. 39

Ac

terea *occidissent*, quod etiam adscripserat vir doctus in marg. Gryphianae. Est propria Latinorum formula, *occidione occidere*, ut ap. Liv. 2, 51. ubi etiam libri quidam *obsidione*. v. Drakenb. ERN. Ap. Lact. D. I. 5, 6. *occisione deleverat*, ubi alii *occidione*.

Quisque manipulus] Verius, *e manipulis*. LIPS. Pichena *manipularis*. Lipsianum praetulerim, ob consuetudinem Taciti. H. 1, 57. *promtissimi e legatis*. Sed tamen frequentissime genitivum iungit, unde forte malit quis *manipularium*. ERN. Praefero *manipularis*, ut 1, 20. 21. et 15, 12. ubi v. not. Bip. Sunt autem *manipulares* primores militum s. principes quos nominat Veget. item principales 2, 7.

Pabulantis nostros missasque] Hanc esse veram lectionem putamus, quae totidem literis est in ed. Puteolani, unde non dubitavimus restituere: secutusque est nos Brocerius. Codd. Flor. Guelf *pabulantis nos ipsos missasque*: ed. pr. *pabulatum nosipsos missasque*, unde volebat I. Gronovius *hos ipsos*. Atqui proxime de interfectis praecesserat. E *nostros* factum est *nosipsos*. Beroaldus et Alc. dedere *pabulantis nostros missasque*. Quae nunc obtinet lectio *pabulantis nostros*, *ipsasque missas* primum reperitur in ed. Rhen. 1533. unde duxere Aldus, Gryphius, ceteri. Itaque suspicor in nota Rhenani esse vitium operarum, dicit enim se scripsisse *pabulantes nostros ipsos*. ERN. In Rhen. ed. 1544. plane eadem diversitas in textu et nota.

Cohortes expeditas opposuit] Cur *exposuit*? An in navibus fuerant? Legitimum verbum erat *submisit*. Tolerabilius erat *expromsit*. ERN. Bip. *oppositi*, cum Lipsio. rectius.

Pro meliore fuit effugere] Sensus; post existimatum est, nos superiores fuisse, a nostra parte melius pugnatum esse. De usu hoc praepositionis *pro* v. Cort. ad Sall. Iug. 22. Sed mox videtur legendum: *et fugere*. Rationem enim videtur reddere velle, cur, cum aequo Marte discesserint, tamen postea se victores crediderint. In tali re noster copula *et* utitur. Fugere sane hostes, inquit, sed tamen tenui damno, etc. ERN.

Provisa] Verius, *provisu*. LIPS. MS. Flor. *provisо*, quod recepit recte Pichena. ERN. Et secuti recentiores.

A. V. 804. A. C. 51. Ac praecipua Silurum pervicacia, quos accendebat vulgata Imperatoris Rom. vox: *ut quondam Sugambri excisi et in Gallias traiecti forent, ita Silurum nomen penitus exstinguendum.* Igitur duas auxiliares cohortes, avaritia Praefectorum incautius populantes, intercepere. spoliaque et captivos largiendo, ceteras quoque nationes ad defectionem trahebant: cum, taedio curarum fessus, Ostorius concessit vita; laetis hostibus, tamquam Ducem haud spernendum, et si non proelium, at certe bellum, absumpsisset. At Caesar, cognita morte Legati, ne provincia sine rectore foret, A. Didium suffecit. Is propere vectus, non tamen integras res invenit, adversa interim legionis pugna, cui Manlius Valens praeerat. auctaque et apud hostes eius rei fama, quo venientem Ducem exterrerent, atque illo augente audita, ut maior laus compositis, vel, si duravissent, venia iustior tribueretur. Silures id quoque damnum intulerant; lateque persultabant, donec adcursu Didii pellerentur. Sed, post captum Caractacum, praecipuus scientia rei militaris Venutius, e Bri-

Ac praecipua] Rectius coniunctionem abfuturam putat Freinsh. Si quid mutandum, malim *At*, quod hic aptissimum fore, facile omnes sentient. ERN.

Sicambri exciti] Ferretus in notis hic *exciti*: et Vrsinus pro correctione Faerni laudat *excisi*. At in omnibus editis meis *excisi* reperi. Et posset *excidi* defendi Nam Sugambri proprie non deleri sed suis sedibus exciti in Galliam traducti sunt: estque id fere proprium in ea re verbum. Sed gens excisa dici posset, cum mota sedibus suis aliis immiscetur, ut nomen proprium habere desinat. Et sic h. l. capiendum. ERN. Flor. *excisi*. Sic et Bud.

Et in G. tr. f.] Vrsin. cum Faerno *aut in G. tr. f.*

Atque illo augente audita] I. F. Gron. coniecit: *atque ille augere audita*, non probante filio. Ex ratione oppositionis debebat esse *ipso augente*. Et hostes augebant, et Dux ipse res auctas perscripserat Romam. ERN.

Vt maior laus compositi] Iudicavi deesse olim aliquid. male, Scribe tantum, *compositis*, et sententia liquida erit. LIPS. Id postea recte receptum: quamquam obloquitur I. Gron. Quorsum enim referetur commode *duravissent*, si ante singularis est? ERN. Flor. *compositi*, quod praefert Lallem.

Ingan-

e Brigantum civitate, ut ſupra memoravi, fidusque A. V. 804. diu et Romanis armis defenſus, cum Cartismanduam A. C. 51. reginam matrimonio teneret: mox orto diſcidio, et ſtatim bello, etiam adverſus nos hoſtilia induerat. Sed primo tantum inter ipſos certabatur, callidisque Cartismandua artibus fratrem ac propinquos Venutii intercepit. Inde accenſi hoſtes, ſtimulante ignominia, ne feminae imperio ſubderentur. valida et lecta armis iuventus Regnum eius invadunt, quod nobis praeviſum: et miſſae auxilio cohortes acre proelium fecere; cuius, initio ambiguo, finis laetior fuit. Neque diſpari eventu pugnatum a legione, cui Caeſius Naſica praeerat. Nam Didius, ſenectute gravis, et multa copia honorum, per miniſtros agere, et arcere hoſtem, ſatis habebat. Haec, quamquam a duobus, Oſtorio Didioque, Propraetoribus, plures per annos geſta, coniunxi, ne diviſa, haud perinde ad memoriam ſui valerent. Ad temporum ordinem redeo.

Ingantum civitate] Legit, *Brigantum* Rodolphus. et ſane ex H. 3, 45. ita apparet. Nam quod hic ait, ſupra ſe rettuliſſe, non lego id quidem in his libris. LIPS. Ed. pr. *Evigantum.* an id factum e *Brigantum*? Sed e reliqua illius libri ratione colligo, operas dare voluiſſe aut debuiſſe *e Ingantum*, quod omnes ceteri habent et MS. Guelf. Vid. ad c. 16. Vett. edd. et MSS. mox *Venutius* omnes. Quis primus *Venuſius* dederit, neſcio. Sed ſic libri H. l. c. ERN. Omnino leg. *Brigantum*, quod et recepere Bip. e c. 32. et H. l. c. *Ingantes* ignorant Geographi. Camdenus p. 558. coniectabat, forſan Cantianos (vulgo *the Gaint*) intelligendos, ipſe tamen potius *Brigantum* reponendum cenſet. Bud. *eugantum*. idem *Venutius*.

Mox orto diſſidio] *Diſcidio* et hic ſcribendum cenſeo. GRON. Sic MSS. Flor. Agr. ed. pr. *diſſidio* eſt a Puteolano invectum. ERN. Cf. 2, 86.

Ne feminae imperio ſubderentur] Vereor, Tacite, ut mens tibi praeſens. In tuis moribus, non in Britannorum fuiſti, cum haec ſcripſiſti. Numquid illis ignominioſum ſubdi feminae? Te igitur audi. *Solitum quidem Britannis feminarum ductu bellare.* Quod clare teſtatur Boadicaea tua 14, 35. LIPS.

Oſtorio Didioque] Nomina haec a gloſſa quadam adiecta putat Freinsh. Mox τὸ *nunc* abeſt a cod. Flor. et deleri volebat I. Gron. Cum in omnibus editis eſſe dicit, fallitur. Non

A. V. 805. A. C. 52. 41 ... Ti. Claudio quintum, Ser. Cornelio Orfito coss. virilis toga Neroni maturata, quo capeſſendae Rei-publ.

Non habet Puteolani ed. et Rivii. abeſt et a MS. Guelf. Itaque delevi. Vulgo: *nunc ad tempp ordinem redeo.* ERN. Abeſt et a Bud

Ser. Corn. Orfito] Huius Conſulatus, collega Claudio, notatur etiam inſcriptione ap. Fabrettum p. 473. ubi ei idem, quod h. l. nomen tribuitur. Male quidam vocant *Sergium*, alii etiam *Scipionem*, ut in Faſtis Panvinii et Almeloveenii etc. Nomen *Scipionis* ductum putant e Dione. Sed bene docet Fabrettus in Deſcript. lacus Fucini memb. 2. indicem Conſulum libri 60. Dionis a Leunclavio conſarcinatum utcunque e Xiphilino. ERN.

Virilis toga, Neroni maturata] Bene, maturata. Non enim ex ritu Populi Rom debebatur ante expletum annum XIV. At ipſe ineunte cepit. Tertull. De anima 38. *Iura civilia abhinc* (id eſt a XIV. anno) *agendis rebus attemperant.* Idem de virginib. veland. 11. *Ethnici feminas quidem a XII. annis, maſculos vero a duobus ſimplius ad negotia mittunt.* Nec alius ſententiae illud Cornelii infra 13, 15. *Turbatus his Nero, et propinquo iam die, quo quartumdecimum aetatis annum Britannicus explebat.* Nota, quod ait, explebat: quia tunc referendus in viros, et ideo ab eo metus. Vetus Horatii interpres indicatum id voluit, dum ſcribit, *Nobiles pueros praetexta veſte ſub diſciplina uſque ad annum decimumquintum uſos.* ſcilicet, quia tunc toga eam mutabant virili. Hoc verum eſt. nec velim pendere ultra viros dictos in tirocinii legitimo die. Nam, quod Auguſtus aliique ſerius ceperint togam, ab alia quavis cauſſa fuit, non a lege, aut more. LIPS. De Auguſto fefellerunt Lipſium verba Suetonii c. 8. vulgo corrupta: *Decimum annum agens aviam Iuliam defunctam pro concione laudavit, quadriennio poſt virili toga ſumpta.* Sed ſic iubent ex Nic. Damaſceno Florida in Exc. ap. Conſtant. Porph. p. 474 Ὅτι Καῖσαρ, περὶ ἐνιέα ἔτη μάλιστα γεγονὼς, θαῦμά τε οὐ μικρὸν παρέσχε Ῥωμαίοις, φύσεως ἀκροτητα δηλώσας ἐν τοιῷδε ἡλικίᾳ, καὶ, ὅπου τοῖς ἀνδράσι πολὺς ἐγγίνεται θόρυβος, ἐν πολλῷ ὁμίλῳ δημηγορήσας. Nempe ἀποδαιούσης αὐτῷ τῆς τιτθῆς. Mox: Κατέβαινε δὲ ἐς τὴν ἀγορὰν περὶ ἔτη μάλιστα γεγονὼς τεσσαρεσκαίδεκα, ὥστε ἀποθέσθαι μὲν αὐτὸν ἤδη τὴν περιπόρφυρον ἐσθῆτα, ἀναλαβεῖν δὲ τὴν καθαρὰν, σύμβολον οὖσαν τῆς εἰς ἄνδρας ἐγγραφῆς. Atque ita penes utrumque ſcribendum recte iudicavit Henr. Valeſius ad h. l. Neque aliter legas ſuadeo apud Quintil. 12, 6. *Caeſar Auguſtus, decem natus annos aviam pro roſtris laudavit.* Etſi vulgo ibi quoque *duodecim.* Corrigenda et Vita Virgilii: *Initia aetatis Cremonae egit usque ad virilem togam, quam XVII. anno natali ſuo accepit, iisdem illis Conſulibus, quibus erat natus.* Repone: *quam quintodecimo natali ſuo accepit.* Nam Conſules illi, Cn. Pompeius Magnus M. Licinius Craſſus, fuerunt primum a. V. C. 683. Iterum 698. Capitolinus Marco 4 *Virilem togam ſumpſit quinto decimo aetatis anno.* Aug. Buchnerus cum ad Plinii Epiſt. 2 14. *qui nuper togas ſumpſerunt,* obſervat, deſcribi ſeptendecim anno-

publ. habilis videretur. Et Caesar adulationibus Senatus libens cessit, *ut vicesimo aetatis anno Consulatum* A. V. 805. A. C. 52.

annorum aetatem, quod sexdecim annos nati togam puram, praetexta posita, sumerent, vulgarem secutus est errorem Manutiorum, Sigonii, aliorum. Ex quibus Aldus in Quaestris 3, 1. Ciceroni filio datam in exitu sextidecimi anni togam virilem scribit, qui natus fuerit Cotta et Torquato coss. Atqui L. Iulio Caesare C. Marcio Figulo natum scribit ipse ad Atticum 1, 2. hoc est a. V. C. 689. Tirocinium autem eius fuit Lentulo et Marcello coss. a. V. C. 704. hoc est, quintodecimo. Idem perperam accipit, quod est apud Ovidium Fast. 3, 771. quasi velit ille, pueris non exspectato aetatis anno XVI. per unum solummodo diem Baccho dicarum toga pura uti licuisse. Nam, *quare toga libera detur*, est, quare dari soleat, non in istum diem modo, sed in perpetuum tum cum in viros transscribuntur; et *pueris* est, qui adhuc praetextam gesserunt. Petrus Servius in iuvenilibus Feriis argumentum firmissimum censet, quod legimus apud Valerium Max. 5, 4, 4. a M. Cotta, quo die togam virilem sumpsit, ut e capitolio descendit, postulatum Carbonem; *minorem* autem *septem et decem annis Praetor postulare vetat.* l. 1. §. 3. D. de postul. Id mihi nullius ponderis videtur: facile namque legibus annariis aut eximia virtus aut gratia illustris solvitur. Quem et vehementer falli puto in verbis Cicer. pro Caelio 5. *Nobis quidem olim annus erat unus ad cohibendum brachium toga constitutus.* Nam, inquit, praetexta puerilis non adeo dimissa ac protracta erat, ut brachio eam colligi oporteret; virilis autem cum longius deflueret, latius pateret, ac multum laciniosa esset, brachio manuque colligenda erat. Haec somnia mera: nec minus, quae inde colligit, vere, cum sumeretur toga, una brachio cohibitam: quasi *cohibere brachium toga* nihil sit aliud, quam togam liberam induere: et olim datum annum eius sumendae fuisse, postea incertum. Cicero enim significat primo post sumptam togam anno puberes modestiae specimen dedisse cohibito intra togam dextro brachio, neque exserto: quali cum semper esset Cethegus, ferocior habitus est, et meruit illud Lucani 2, 543. *exsertique manus vesana Cethegi*. Olim autem particula obliquam habet infectationem temporum, quum, sublatus haud quidem, multo tamen solutior iste mos esset, crescente indies licentia et lascivia iuventutis. Sic igitur habendum, non XVI. aut XVII. non incertum omnino atque arbitrarium, sed quintumdecimum solemnem ac legitimum tirocinii annum fuisse; nisi qua eum gravis causa proferret: quod raro fiebat inter bonos ac pios propter avida vota parentum: quemadmodum, qui Rempubl. capesserent, annum petitionis non obire metuebant. GRON. Annum aetatis XIV. tum absolutum fuisse tempus togae virilis sumendae, non modo sub Imperatoribus, sed etiam ante, late docet Dodwellus in Prael. Camden. prael. 5. ubi etiam Damascenum audiendum putat. Adde Ryckium ad h. l. ERN.

Libens cessit] *Libens* est in Guelf. ed. pr. Sed Puteol. ed. habet *liberis*, vitio, ut puto, ope-

A. V. 805. A. C. 52. *tum Nero miret; atque interim designatus, Proconsulare imperium extra urbem haberet, ac* Princeps iuventutis *appellaretur.* Additum nomine eius donativum militi, congiarium plebi. Et ludicro circensium, quod adquirendis vulgi studiis edebatur, Britannicus in praetexta, Nero triumphali tum veste, transvecti sunt. Spectaret populus, hunc decore Imperatorio, illum puerili habitu, ac perinde fortunam utriusque praesumeret. Simul, qui Centurionum Tribunorumque sortem Britannici miserabantur, remoti fictis caussis, et alii per speciem honoris, etiam libertorum si quis incorrupta fide, depelli,

operarum: quod propagatum ad Rhenanum; in cuius ed. totum verbum desideratur, neq esse dicit in codice suo: corrigit tamen *libens* in notis: abest etiam ab ed. Aldi, Gryphii. Lipsius restituit *libens* tacitus. ERN.

Vicesima aetatis anna] Decretum frustra. Consulatum enim iniit decimoseptimo aetatis anno: sed iam Princeps, et legum securus. LIPS.

Proconsulare Imperium] Initium fastigii Caesaribus: quod ea mente etiam Germanico tributum fuit 1, 14. LIPS. Vbi vide et de *Principe Iuv.* ad c. 3. *Extra urbem* Proconf. imperio additur etiam ap. Capitolin. Aurel. c. 6. Igitur recte Ryckius hinc refellit Salmasium, qui in Capitolino verba *extra urbem* pro supervacuis deleri volebat. In eo fallitur, quod non satis credit Salmasio, Proconf. imperium non nisi extra urbem fuisse, motus exemplis eorum, qui a Tiberio, quamquam provinciis datis, tamen in urbe retinebantur. Nam hoc praeter morem factum. Salmasius verum dixit. Noster 1, 14. propterea Proconf. imperium non postulatum Druso dicit, *quia Consul designatus, praesensque* fuerit. ERN.

Triumphalium] Vitiosum esse, non dubitari potest. Vtrum legendum *triumphali in* (ut Acidalio) vel *cum veste*, ut Freinshemio placet, an *triumphantium*, ut (itidem) Acidalio visum, incertum. Sed posterius tamen malim. Liv. 5, 41. *quae angustissima vestis triumphantibus, Triumphali veste* correctum est in ed. Gryph. et citat Lipsius in ep. ad Nic. Florentium ap. Modium ad Liv. 31, 11. ubi etiam de vestitu triumphantium agitur. Vestes triumphales toga picta et tunica palmata. V. Ruben. R. V. 1, 21. ERN. Toga picta in numo Augusti ad a. u. 729. pertinere videtur, quo data Augusto potestas singulis Ianuarii Kalendis coronae et triumphalis vestis gerendae. V. Eckhel Doctr. NN. vet. vol. 6. p. 114.

Simul qui] Sic e Flor. cod. Pichena, quod secuti sunt posteri. Sic et Guelf. ed. pr. Putsch: *Simulque qui* est a Beroaldo. Ed. pr. etiam *miserabantur*, ut Guelf. ERN.

Tali

pellitur, tali occasione. Obvii inter se, Nero *Britannicum* nomine, ille *Domitium*, salutavere. Quod, ut discordiae initium, Agrippina multo questu ad maritum defert: *sperni* quippe *adoptionem, quaeque censuerint Patres, iusserit Populus, intra Penates abrogari: ac, nisi pravitas tam infensa docentium arceatur, eruptura in publicam perniciem.* Commotus his, quasi criminibus, Claudius, optimum quemque A. V. 805. A. C. 52.

Tali occasione obvii] Quae haec occasio? Non enim praecessit: nec ad circenses velim referri. At tu distingue, *Etiam libertorum siquis incorrupta fide depellitur, tali occasione. Obvii inter se*, etc. Removendi enim ministros fidiores occasio, nata ex hoc, quod denarrat, facto. LIPS.

Iusserit populus] Rogata enim lex fuit, qua in familiam Claudiam, et nomen Neronis transiret, ut ait supra 26. LIPS.

Pravitas tam infensa docentium] Ita accipio, quasi dicat, magistros eos esse ad iras et offensas. Romanus tamen priscae editionis codex et Agr. *Pravitas tam impensa*, praefert. quod magis approbo: id est, grandis, immodesta. LIPS. Intelligit editionem primam, quam vocare soleo. Sed *infensa* verum esse, contextus facile vincit: arceri vult homines pravos, qui infensum illum animum, et infensa dicta inspirarent Britannico. ERN. Bud. *infensa*.

Eruptura] Cod. Agr. *erupturam*.

Quasi criminibus] Freinsh. suspectam sibi hanc lectionem factam ait ex eo, quod Veneta ed. (i. e. Puteolani vel Rivii) habeat *quamquam*. Id falsum est. Nam *tamquam*, ut cod. Oxon. Guelf. exhibet. Ceterae omnes (et Bud.) *quasi*. *Quasi crimina* putant, ficta: quod genus loquendi illustrat Burm. ad Ovid. Art. Am. 1, 429. Sed mihi prope melius videtur, sic intelligere. His non aliter commotus est Claudius, quam si crimina vera essent, quod Agrippina dixerat, impulsu libertorum a Britannico *Domitium* vocatum Neronem. Atque sic etiam in ceteris locis, quae afferri solent, τὸ *quasi* explicari posse arbitror, nec necesse esse, ut pro adiectivo *fictus* positum putetur. ERN.

Claudius] Suspectam huius nominis interpositionem faciunt libri, a quibus plane abest MSS. Flor. Reg. Agr. et aliis, ed. pr. Primus Puteolanus, quod sciam, addidit *Claudius*, quem omnes postea secuti sunt. Iac. Gron. igitur putabat delendum id nomen, referendumque verbum *commotus* ad *maritus*. Sed aures meae id non ferunt, et, nisi vehementer fallor, aut *Claudius* hic necessarium est, aut pronomen *is*, vel *ille*. Igitur, nisi Tacitus scripsit *Commotus is, quasi cr.* aut *ille commotus his* etc. Claudii nomen abesse non potest. Id dum idoneis libris docetur, manebo in lectione vulgata, quae et ipsa, ut opinor, e libris scriptis ducta est. Reperi quidem ipse in Guelf. MS. ERN. Bud. habet *Claudius*. bene. quod et Rhen. expressit.

Rufus

A. V. 805. A. C. 52. 42

educatorem filii exsilio ac morte adficit, datosque a noverca custodiae eius inponit. Nondum tamen summa moliri Agrippina audebat, ni Praetoriarum cohortium cura exsolverentur Lusius Geta, et Rufius Crispinus; quos Messallinae memores, et liberis eius devinctos credebat. Igitur, *distrahi cohortes ambitu duorum, et, si ab uno regerentur, intentiorem fore disciplinam*, adseverante uxore, transfertur regimen cohortium ad Burrum Afranium, egregiae militaris famae, gnarum tamen, cuius sponte praeficeretur. Suum quoque fastigium Agrippina extollere altius: carpento capitolium ingredi, qui mos Sacerdotibus et sacris

Rufius] Sic recte e cod. Flor. et Reg. restituit Ryckius, ut ex aliis MSS. idem nomen restitutum est ap. Sueton. Ner. c. 35. secutusque exemplum I. Gron. Consentit MS. Guelf. Ed. pr. habet *Ruffius* h. l. aliis modo *Rufrius*, modo *Ruffus*; quae varietas etiam ap. Suetonium occurrit. Ceterae edd. omnes *Rufus*. Mox eadem ed. pr. *Burrus* ut cod. Flor. et inscr. vett. et in aliis scriptoribus libri boni: non *Burrhus*. Itaque illam scripturam secutus sum. Adde Castalionem Obs. Dec. 5, 8. BRN. Bud. *Ruffius*. De eo v. et 13, 45.

Sacerdotibus et sacris] Emendatio a libris est. Nam vulgata quid ineptius, *et sacris Druidibus?* qui nihil ad res moresque Romanos. Ex qua voce tamen Pithoeus acute *virginibus* faciebat. Sacerdotes, Vestales capio: sacra, Deos ipsos statuasque, quas pompa circensi traduci in carpentis moris fuit. De Vestalibus, Prudentius in Symm. 2, 1087. *Fertur per medias ut publica pompa plateas, Pilento residens molli.* Idemque de Sacerdotibus feminis universe Artemidorus adsignificat 1, 58. ubi curru in somnis per urbem vehi, liberis mulieribus et virginibus bona Sacerdotia ait portendere. Scilicet, quia id Sacerdotum insigne. De Diis aut consecratis Sueton. Claudio 11. *Matri carpentum, quo per circum duceretur.* Idem Calig. 15. *Matri circenses carpentumque instituit, quo in pompa traduceretur.* Olim tamen commune fuisse videtur, ut matronae vulgo carpentis uterentur ad sacra. Ovidius Fast. 1, 619. *Nam prius Ansonias matres carpenta vehebant, Haec quoque ab Evandri dicta parente reor.* Livius 34, 1. *Ne mulier iuncto vehiculo nisi sacrorum publicorum caussa veheretur.* Sed exolevit scilicet ille mos, utique post repertas lectticas. et manfit saltem in veneratione Sacerdotum Deorumque. Prima Messallina honorem hunc a Senatu cepit: Καὶ τῇ Μεσσαλλίνῃ, ait Dio 60, 22. τὴν προεδρίαν, ἣν καὶ ἡ Λιουΐα ἐσχήκει, καὶ τῷ καρπέντῳ χρῆσθαι, ἔδοσαν. et iuxta eam Agrippina nunc, de qua idem scriptor c. 33. Καὶ ἡ μὲν ταχὺ καὶ αὐτὴ Μεσσαλλίνα ἐγένετο, καὶ μάλιστα, ὅτε καὶ τιμὰς ἄλλας τε καὶ τῷ καρπέντῳ ἐν ταῖς πανη-

sacris antiquitus concessus, veneretionem augebat fe- A. V. 805.
minae; quam Imperatore genitam, sororem eius, A. C. 52.
qui rerum potitus sit, et coniugem et matrem fuisse, unicum ad hunc diem exemplum est. Inter quae praecipuus propugnator eius, Vitellius, validissima gratia, aetate extrema (adeo incertae sunt potentium res) accusatione conripitur, deferente Iunio Lupo,

παντηγύρεσι χρῆσθαι, παρὰ τῆς βουλῆς ἐλαβεν. Posteaque etiam Praefecti praetorio (Cassiodor. 6, 3. in formula Praef. praet. Symmachus 10. dist. 17.) carpentis usi, et (nisi Vopisci locus in Aureliani initio fallit) etiam Praef. urbis. Et mos satis certus: haereo in Corneliana saltem lectione. Ait, in capitolium ingredi carpento, concessum Agrippinae, quid? in capitolium tantum? vereor, ut nimis anguste: et certe non ad exemplum Messallinae. quae etiam carpento mariti sui currum secuta, triumphantis. Denique Dio laxe. ἐν ταῖς παντηγύρεσι, ait: id est, per festos omnes dies laetosque. Nec tamen muto quidquam, aut repono. Carpenti formam veram erues ex numis Agrippinae; et qui differat a rheda, aliquid apud Pausaniam 5, 9. in descriptione Olympiae ludorum. LIPS. De usu carpentorum vide, quae contra Lipsium disputat Ryckius ad h. l. Pro *mos* Vrsinus malebat *honos*: quod verum puto. ERN. Opinionem Lipsii de Vestalibus inprobat et Schefter. de re vehic. 2, 17. Pro *capitolium ingredi* Lallem. mallet *circum ingredi*, quod magis cum Dionis verbis congruit.

Sacris Druidibus] Vox reicula unde irrepserit, merito quaero. non enim fortuita est, nec a librario temere inculcata. Galli sane olim usi carpentis: scio, sed pugnae caussa, non honoris: nec Druides soli, sed vulgus. Suspicari liceat (proinde ut fracti hi libri sunt) scriptum hic aliquid de Druidibus fuisse. quorum religionem nomenque quantum in se fuit, Claudius sustulit, Seneca in Menippaea Claudiana et Suetonio c. 25. teste. Etsi Plinio ad Tiberium id referre visum 30, 4. *Tiberii Caesaris*, inquit, *Principatus sustulit Druidas Gallorum, et hoc genus vatum medicorumque.* Sed Tiberium scilicet in urbe tantum sustulisse, Claudium in Gallia ipsa. LIPS. Ed. pr. non habet vocem *Druidibus*, quam primus edidit Puteolanus, quem cereri secuti sunt. Est in MS. Guelf. et aliis ap. Broterium. ERN. *Druidibus* est in Bud. sed mediae litterae eius vocis r. m. sensere; quid prius scriptum fuerit, non satis adparet. Bip. coniiciunt leg. *sacrorum Regibus*. In loco Plinii Rezzon. in Disq. Plin. t. 1. p. 139. ostendit ex MS. legendum *Tib. Claudii Caes.*

Vnicum ad hunc diem exemplum est] Inter Romanos dumtaxat. alias parum cauta adfirmatio: sicut et illa Pliniana 7, 42. nisi restringas ad Graecos. *Vna feminarum in omni aevo Lampido Lacedaemonia reperitur, quae Regis filia, Regis uxor, Regis mater fuit.* Nam apud Aegyptios aliosque barbaros sunt exempla. LIPS.

A. V. 805. A. C. 52. Senatore. Is crimina maiestatis et cupidinem imperii obiectabat. Praebuissetque aures Caesar, nisi Agrippinae minis magis quam precibus mutatus esset, ut accusatori aqua atque igne interdiceret. hactenus Vitellius voluerat. Multa eo anno prodigia evenere. Infestum diris avibus capitolium: crebris terrae motibus prorutae domus; ac, dum latius metuitur, trepidatione vulgi, invalidus quisque obtriti. Frugum quoque egestas, et orta ex eo fames, in prodigium accipiebatur. Nec occulti tantum questus, sed iura reddentem Claudium circumvasere clamoribus turbidis, pulsumque in extremam fori partem vi urgebant, donec militum globo infensus perrupit. Quindecim dierum alimenta urbi, non amplius, superfuisse constitit, magnaque Deum benignitate, et modestia hiemis, rebus extremis subventum. At hercule olim ex Italia legionibus longin-

43

Hactenus Vitellius voluerat] Potuisset enim saevire in mortem eius: sed contentus hac quasi deportatione fuit. LIPS. Ante ed. pr. *interdicat*. Puteol. *interdiceretur*. Correxit Rhen. (e Bud.) Mox edd. omnes ante Pichenam *proruptae* et *obtritus*, *et accipiebantur* ante Rhenanum. ERN. Bud. *obtritus* . . *accipiebatur*.

Vi urgebant] Sic e Flor. dedit Pichena. Sic et ed. pr. habet: a ceteris ante Pichenam *vi* abest. Mox Ryckius recte restituit *infensos* cum I. Gronov. e Flor. Reg. Agric. sic et ed. pr. habet. Ceterae *infestos*. Vid. ad 6, 34. at eadem ed. pr. vitiose *prorupit*. ERN. Bud. non habet *vi*. idem *festos* . . *perrupit*.

Quindecim dierum alimenta] Id est, canon dierum XV. Maius autem *isto* periculum sub Caio; cum septem aut octo certe dierum cibaria tantum superfuisse Seneca notat ad Paullinum 18. LIPS.

Modestia hiemis] Ita capio, ut dicat modesta et quieta, praeter solitum, hieme anni, frumentum navibus subvectum: quod alias hieme advehi, non moris. Vide Suet. 18. Haec scriptura codicum. alii tamen, *modestia urbis*, (ut Guelf.) alii, *molestia hiemis* reponunt. male, male. LIPS. *Modestia hiemis* ed. pr. ERN. Bud. *modestia hyemis*, sed Rhen. reponendum iudicat *molestia hyemis*; in textu tamen servavit *modestia urbis*, ut est in Puteol.

At hercule olim] Querela, quae expressa videri possit ex illa Varroniana de R. R. 2. pr. *Igitur, quod nunc intra muruum fere patres familiae correpserunt . . . et manus movere maluerunt in theatro ac circo, quam in segetibus ac vinetis, frumentum locamus qui nobis advehant, qui faturi fiamus, ex*

ginquas in provincias commeatus portabantur; nec nunc infecunditate laboratur: sed Africam potius et Aegyptum exercemus, navibusque et casibus vita Populi Romani permissa est. A. V. 805. A. Cl. 52.

Eodem anno bellum, inter Armenios Iberosque exortum, Parthis quoque ac Romanis gravissimorum inter se motuum causa fuit. Genti Parthorum Vologeses imperitabat, materna origine ex pellice Graeca, concessu fratrum, Regnum adeptus; Iberos Pharasmanes, vetusta possessione; Armenios frater eius Mithridates obtinebat opibus nostris. Erat Pharasmani filius, nomine Rhadamistus, decora procritate, vi corporis insignis, et patrias artes edoctus, claraque inter accolas fama. Is, *modicum Iberiae Regnum senectae patris detineri*, ferocius crebriusque iactabat, quam ut cupidinem occultaret. Igitur Pharasmanes iuvenem potentiae promptae, et studio popularium accinctum, vergentibus iam annis suis metuens, aliam ad spem trahere, et *Armeniam* 44

ex Africa et Sardinia. Post bella certe civilia, et fusum tantum sanguinis, Italiae inducta vastitas. Lucani ea in te sententias, operae sit legere lib. 7. passim. LIPS. Mox *& I. reg.* est a Rhenani codice. Sine praepositione ed. Puteol. cum seqq. At ed. pr. *Italia reg.* — *portabat.* Etiam MS. Flor. *portabat.* Mihi *regionibus* suspectum est. Cur enim non potius dixisset *ex Italiis?* Arbitror, Tacitum dedisse *Italia* (vel *ex Italia*) *legionibus* — *commeatus portabant*, vel *portabatur.* De *legionibus* certe non dubitandum. Ita magis augetur fecunditas Italiae et pristina copia: nec fere nisi ad exercitus frumentum exportatum. ERN. Pichena coniicit etiam *portabatur* vel *portabantur*, atque sic plane Bud. quem sequor hactenus, ut reliqua ex Ernesti mente refingam.

Afr. et Aeg. exercemus] Sic 13, 54. *patrium solum exercebam.*

Exertum, Parthis quoque etc.] MS. Guelf. *exortum est, Parthisque ac Romanis* etc. Vulgatum melius. ERN.

Potentiae promptae] Malo, *promptum.* LIPS. Freinsh. autem malebat *properum* e 4, 59. *clientes apiscendae potentiae properi*: sed deinde tamen delabitur eo, ut velit potius *impotentiae promptae.* Mihi prior coniectura magis placet; nec tamen satisfacis. Nam potentia vix satis apta huic loco: aptior foret *audaciae promptae.* Si vulgatum verum est, intelligendum sic: qui facile prorumperet ad potentiam usurpandam. Mox ed. pr. *urgentibus.*

A. V. 805. A. C. 52. *niam* oſtentare, *pulſis Parthis datam Mithridati a ſemet*, memorando: ſed *vim differendam, et potiorem dolum, quo incautum opprimerent.* Ita Rhadamiſtus, ſimulata adverſus patrem diſcordia, tamquam novercae odiis inpar, pergit ad patruum: multaque ab eo comitate, in ſpeciem liberum, cultus, primores Armeniorum ad res novas inlicit, ignaro et ornante inſuper Mithridate. Reconciliationis ſpecie adſumpta, regreſſus ad patrem, *quae fraude confici potuerint, prompta* nuntiat, *cetera armis exſequenda.* Interim Pharasmanes belli cauſſas confingit: *proelianti ſibi adverſus Regem Albanorum, et Romanos auxilio vocanti, fratrem adverſatum, eamque iniuriam excidio ipſius ultum iturum.* Simul magnas copias filio tradidit. ille inruptione ſubita territum, exutumque campis Mithridaten, compulit in caſtellum Gorneas, tutum loco ac praeſidio militum, quis Cae-

bus: quae varietas ſupra iam obſervata eſt. ERN

Ignaro et ornante inſuper Mithridate] Ita emendavi, neſcio an recte. Diſtinctione potius peccatum eſt, ſcribendumque, *Ignaro et ornante i. Mithridate, reconciliationis ſpecie*, etc. ſententia continuante. LIPS. Sic et Flor. Vulgo: *orante*: quod etiam MSS. ap. Broterium habent; et ed. pr. dare voluit: ſed vitio operarum prima praecedentis verbi ſyllaba repetita factum *ignorante*. Diſtinctionem Lipſii habent ed. pr. Puteol. Riv. Ber. et Alc. ſequente mox *Regreſſusque*: ſed copulam cum puncto praecedente ſuſtulit Rhenanus: quod ceteri ſecuti ſunt. Ego, quod nunc eſt, verum puto. Non ſolent Latini ablativos conſequentiae bis ponere in eadem periodo, nullis aliis verbis interpoſitis. Paullo ante etiam Guelf. et ed. pr. *in ſpem liberum*. ERN. Bud. itidem diſtinctionem Lipſii habet, et dein *orante . . . regreſſus* ſine copula. porro *in ſpem liberum*. In Flor. legi *ornante*, Iac. Gron. negat.

Quae fraude confici] Ita emendavimus. Male vulgo, *qua fraude confici potuerit, pronte nuntiat.* Sententia eſt: parata ſibi promptaque, quae ad fraudem ſpectent: cetera vim requirere. LIPS.

Eruptione ſubita] An potius *inruptione*? Freinsh. ait. Defixos in ſolam Pichenae editionem habuit oculos: nam omnes Lipſianae, quas vidi, et antiquiores *irruptione*. Pichenam ſecutus et Gruterus, incuria magis ut puto, quam conſilio. GRON. Sic ed. pr. Puteol. etc. Et tamen etiam in I. F. Gronovii ed. *eruptione* irrepſit: forte, quia e Freinshemiana facta eſt, in qua itidem *eruptione*. ERN. Bud. *irruptione*. Sic et cod. Agr.

Scele-

Caelius Pollio Praefectus, Centurio Caſperius praerat. Nihil tam ignarum barbaris, quam machinamenta et aſtus oppugnationum: at nobis ea pars militiae maxime gnara eſt. Ita Rhadamiſtus, fruſtra vel cum damno tentatis munitionibus, obſidium incipit: et, cum vis negligeretur, avaritiam Praefecti emercatur, obteſtante Caſperio, *ne ſocius Rex, ne Armenia, donum Populi Romani, ſcelere et pecunia verterentur.* Poſtremo, quia multitudinem hoſtium Pollio, iuſſa patris Rhadamiſtus obtendebant, pactus inducias abscedit, ut, niſi Pharasmanen bello absterruiſſet, T. Vmmidium Quadratum, Praeſidem A. V. 805. A. C. 52.

Scelere et pecunia verterentur] Sic cod. Bud. apud Rhen. et Agr. Atque idem dare voluerunt Flor. Reg. et ed. pr. in quibus eſt *uterentur*. Itaque id Tacito reddidi. Securus eſt nos Broterius. *Vertere* dixit pro evertere, perdere. Virgil. Aen. 1, 24. *Tyrias olim quae verteret arces*, ubi v. Burmann. Add. 5, 810. Noſter ſupra 3, 54. *Verti civitatem clamitabant.* Vid. etiam, Drakenb. ad Silium 15, 411. *Venderetur* induxit Puteolanus: ſed tamen e MSS. nam ſic etiam Guelf. exhibet. *Scelere et pecunia vendere* non arbitror ſatis bene dici. ERN. Bud. *verterentur*, ubi τῷ *n* pro more impoſitum *'*. Id ubi neglectum, legitur *uterentur*. Rhen. male Puteolanum ſecutus.

T. Vinidium Quadratum] Vatic. liber, *Tumidum*. Verum nomen, *Numidium*. Ex Ioſepho 20, 6, 2. qui vocat diſerte, Νουμιδίου Κοδράτου τῆς Συρίας προεστηκότα. Sed et Plinius in epiſtolis non uno loco docet gentile nomen Quadratorum Numidium eſſe. Ita 7, 24. Numidia Quadratilla nominatur: 6, 11. Numidius Quadratus adoleſcens. LIPS. Cod. Flor. et ed. pr. *tnmmidium*, quo ducunt etiam veſtigia codd. Reg. et Agr. Vera ſcriptura eſt *T. Vmidium*, ut docuere viri docti, Salmaſius ad Spartiani Hadr. 15. Rupertus ad Reineſ. ep. 21. in primisque Spanhemius de V. et P. N. t. 2 p. 7. Noriſius in Epoch. Syro-Maced. Diſſ. 3. p. 183. Clare ed. pr. *Vmidium* 13, 8. 9. ſed 14, 26. *Immidii*, ubi codd. Vaticani, teſte Noriſio, *Vmmidii*, et cod. Med. Etiam Guelf. 13, 9. *Inmidius*: alibi mox *Vinidius*, mox *Numidius*. Itaque non dubitavi hoc nomen cum I. Gronovio hic reponere, ut in Ioſepho fecit Hudſonus 20, 6 et de Bell. Iud. 2, 12, 5. et ſic etiam reſtituendum Plinio ll. cc. ubi etiam quidam ſcripti *Vmidius*; fruſtra repudiante Cortio. Adde Bentleii. ad Horat. Serm. 1, 1. 96. ubi pariter libri variant, *Vinidius*, *Numidius*, *Vzidius*, *Vnidius*, *Vmidius*, *Vmunidius*, poſtremum defendente et illuſtrante Bentleio. Adde item viros doctos ad Varr. R. R. 3, 3. ubi vulgo *Iminidius*, pro quo *Vmmidius* legendum recte cenſent Scaliger, Vrſinus, Bentleius. Fruſtra igitur h. l. *Numidium* et

A. V. 805. A. C. 52. 46 fidem Syriae doceret, quo in statu Armeniae forent. Digressu Centurionis, velut custode exsolutus Praefectus, hortari Mithridaten ad sanciendum foedus, *coniunctionem fratrum, ac priorem aetate Pharasmanen, et cetera necessitudinum nomina* referens, *filiam eius in matrimonio haberet; quod ipse Rhadamisto socer esset. Non [illegible]uere pacem Iberos, quam quam in tempore validiores; et satis cognitam Armeniorum perfidiam. nec aliud subsidii, quam castellum, commeatu egenum. ne dubitaret armis incruentas conditiones malle:* cunctante ad ea Mithridate, et fuspectis Praefecti consiliis, quod pellicem Regiam polluerat, inque omnem libidinem venalis habebatur. Caspetius interim ad Pharasmanen pervadit, *utque Iberi obsidio decedant*, expostulat. Ille propalam incerta, et saepius molliora respondens, secretis

et ceteris Taciti locis rescripsit Ryckius. Ceterum in inscriptione vetere ap. Norisium l. c. praenomen C. tribuitur huic Praesidi. ERN.

Velut custode exsolutus Praefectus] Quia silent omnes, compellor credere sic in MSS. eos reperisse. Alioqui si *custodiae* in illis quoque, ut ante Rhenanum editi, blandiebatur magis *custodia*. GRON. Ed. pr. *custode*: quod Rhenanus restituit (e Bud.). Sic et MS. Guelf. ERN.

Et satis cognitam — perfidiam] MS. Guelf. *cognita perfidia*. Mox e MSS. Flor. Reg. cum Ryckio edidi *subsidii*, ut mox c. 15. init. pro *praesidii*. ERN.

Commeatu] Cod. Farnes. *commeatuum*, quod placuit viro docto, in margine ed. Gryph. Mihi illa homoeoteleuta non valde placent. ERN.

Ne dubitaret armis] Appono calculum *τὸ quam* delentibus, sive coniectura est ea Groslotii in Syll. Burm. t. 1. p. 350. et Gruteri: et multo magis, si verum est, quod iacit Vrsinus, inventos libros veteres, qui particulam damnarent. Labes non ab iis, qui docendi erant, quid *arma*, quid *dubitare*, quid *dubitare armis* esset, sed ab his, qui non concoquebant *incruentas conditiones armis malle*. Neque enim protritum hoc loquendi genus: elegans tamen. Appulcius Apolog. p. 83. ed. Pric. *Persuaserat idem Pontianus matri suae*; ut *me, aliis omnibus mallet*. Subaudiebam antea *experiri*, quod et ad *armis* et ad *conditiones* satis commode referri videbatur. Sed illud magis placet. GRON. Atque hoc recepit Ryckius, et Broterius. Ed. pr. *dubitare*, licut cod. Reg. Gronovium verum vidisse puto ERN.

Quam incruentas conditiones] Ego, *incruenta conditione*. At Groslotius *τὸ quam* delerum it. LIPS.

Cele-

tis nuntiis monet Rhadamistum, *oppugnationem quo-* A. V. 805.
quo modo celerare. Augetur flagitii merces, et Pol- A. C. 52
lio occulta corruptione impellit milites, ut *pacem* flagitarent, *sequi praesidio abituros* minitarentur. Qua necessitate Mithridates diem locumque foederi accepit, castelloque egreditur. Ac primo Rhadamistus in amplexus eius effusus, simulare obsequium, *socerum* ac *parentem* adpellare. Adiicit iusiurandum, *non ferro, non veneno vim allaturum:* simul in lucum propinquum trahit, *provisum illic sacrificium imperatum* dictitans, *ut Diis testibus pax firmaretur.* Mos est Regibus, quotiens in societatem coeant, inpil- 47

Celerare] Sic MSS. Flor. Reg. Agric. Guelf. ed. pr. idque recte restituunt a Ryckio et I. Gronov. Rhen. (e Bud.) dedit *accelerare*, quod hinc in sequentes edd. venit. *Celerare* iterum dixit c. 64. Mox Guelf. *occulta pollutione.* An voluit dare *pollicitatione?* Sed forte *Pollio* scribae obfuit. ERN. Heins. *accelleraret.*

Sequi praesidio abituros minitarentur] Pichena vitium aliquod hic latere suspicatus, quod in Flor. corrupte legitur: *sequi praesidium animis minitarentur.* Ed. pr. pro *abituros* habet itidem corrupte *praesidium quominus.* MS. Reg. praesidium *cominus*, Agr. *tradituras.* Vnde Freinsh. eleganter suspicatur legendum *praesidium omissuros.* Vulgatum est in Guelf. ERN. Bud. a r. m. *praesidio abituros.* a I. videtur fuisse *praesidii animis.* Bip. lenius et verius putant *praesidii immunes.*

Provisum illic sacrificium] Superfluit verbum alterum. quid enim refert provisum sacrificium, an imperatum dixeris? Vera, puto, lectio: *provisi sue illic sacrif.* sive etiam: *provisum illic ac sacrif. paratum.* Video, alios explicare vulgatum, provisum ibi sacrificium, quod imperasset: sed ubi de imperato legitur? nisi intellegit a seipso imperatum. LIPS. Timide suspicabar: *simul in lucum propinquum trahit renisum, illic sacrificium paratum dictans.* Vel, *renitentem*, i. e. tergiversantem, quod nihil boni praesagiret animus: sequentem tamen, quia suae potestatis esse desierat. GRON. Ryckio placebat Heinsii coniectura: *provisum illic sacrificia imperato.* Melior I. Gronovii ratio: *promissum illic sacrif.* nec tamen satis placet. Dum meliora proferantur, credam, *imperatum* esse, quod Praefectus praesidium Romanum iusserit: nam ante dixerat de Mithridate, *diem locumque foederi accepit;* aut esse glossam verbi *provisum.* ERN. Grut. aut *provisum* aut *imperatum* tolli iubet. Acid. *imperatum* relicit. Bip. pro *imperatum* coniiciunt *penetrale*, quod Penatibus diis in luco interiori fieret. Sed nulla mutatione opus. *Provisum* est *paratum*, *praeparatum.* Sic ap. Caes. B. G. 6, 10. *rem frumentariam providet.* ap. Liv. 6, 6. *arma, tela, frumentum provideat.*

In-

A. V. 805. A. C. 52. inplicare dextras, pollicesque inter se vincire, nodoque praestringere: mox, ubi sanguis artus extremos suffuderit, levi ictu cruorem eliciunt atque invicem lambunt, id foedus arcanum habetur, quasi mutuo cruore sacratum. Sed tunc, qui ea vincula admovebat, decidisse simulans, genua Mithridatis invadit,

Inplicare dextras] Morem hunc sanciendae privatim publiceque amicitiae usitatos esse Scythas, Armenios, et in ea ora gentes, legi. De Scythis Lucianus in Toxari, sive de Amicitia 37. Ἀφ' οὗ γὰρ ἐντεμόντες ἅπαξ τοὺς δακτύλους, ἐνσταλάξωμεν τὸ αἷμα εἰς κύλικα, καὶ, τὰ ξίφη ἄκρα βάψαντες, ἅμα ἀμφότεροι ἐπισχόμενοι πίωμεν, οὐκ ἔστιν ὅ, τι μετὰ τοῦτο ἡμᾶς διαλύσειεν ἄν. Mela 2, 1. *Ne foedera quidem incruenta sunt: sanciunt se qui paciscuntur, exemptumque sanguinem, ubi permiscuere, degustant.* De Armeniis Valerius 9, 11, 3. ext. *Saviaster adversus patrem suum Tigranem Armeniae Regem ita cum amicis consensit, ut omnes dextris manibus sanguinem mitterent, atque eum invicem sorberent.* Et universe Tertull. Apol. 9. *Legite necubi relatum sit, diffusum brachiis sanguinem ex alterutro degustatum, nationes quasdam foederi comparasse. Nescio quid et sub Catilina degustatum est.* Atque is mos, patrum etiam aevo, passim repertus ab Hispanis, apud Barbaros novi orbis. Sed nec Romanis ipsis ignota cruenta potio, quae assiratum iis dicta, quoniam assir, sanguis, ut aiunt Glossae. Festum ita capio: *assiratum apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino et sanguine temperatum, quod Latini pristi sanguinem assir vocarent.* Etsi fortasse ea potio olim in sacris, quod suadere videtur Sallustius 22. *Fuere*, inquit, *qui dicerent, Catilinam humani corporis sanguinem vino permixtum in pateris circumtulisse. inde, cum post exsecrationem omnes degustavissent, sicuti in sollennibus sacris fieri consuevit, aperuisse consilium suum.* Ait enim consuetum id in sollennibus sacris. Silius videatur innuere 2, 426. *Parte alia supplex infernis Annibal aris Arcanum Stygia libat cum victima cruorem.* LIPS. Mox edd. ante Rhenanum: *suffuderit*, quod melius puto, sed delero *in*. Non enim nodo facto effunditur sanguis in artus, sed suffundit articulum; ut omnes sciunt. Et sic video placuisse etiam N. Heinsio apud Ryckium. Nec displicet I. Gronovio, qui tamen etiam putat scriptum esse potuisse, *in artus se extremos suffuderit.* Illud melius puto. Etiam cod. Flor. Guelf. edd. vett. pr. Put. Alc. Rhen. Ald. Gryph. *perstringere*, quod non mutandum fuisse putat I. Gronovius. Ovid. Met. 10, 495. *perstringere* dixit pro constringere vel comprimere. Sed ibi libri variant, aliis *constringere*, aliis *praestringere* exhibentibus, Itaque *praestringere* verum puto, cui centies subtitutum alterum. ERN. Locis a Lipsio citatis adde Herod. 4, 70. Bud. habebat *in artus extremos suffuderit*, unde r. m. *se effuderit.* Heinsii emendationem recepere Bip. quos sequor. Bud. *perstringere.*

In-

vedit, ipsumque prosternit: simulque, concursu plurium, iniiciuntur catenae, ac compede (quod dedecorum barbaris) trahebatur: moxque vulgus, duro imperio habitum, probra ac verba intentabat. Et erant contra, qui tantam fortunae commutationem miserentur. A. V. 805. A. C. 52.

* *Iniiciuntur catenae, ac compedes*] Haesi ipse olim in his vinclis: unde facile me nunc expedio, scriboque: *iniiciuntur catenae: ac compede, quod dedecorum barbaris, trahebatur.* Ad morem Romanum Tacitus narrat. Iniectae, inquit, catenae: immo et oblonga compede per viam tractus. qui ritus apud Romanos quidem receptus est in custodia militari: at apud barbaros dedecori habetur et ignominiae summae. Verissima lectio sententiaque. Ita Athenion Manium Aquillium (quasi per summam ignominiam) tractum describit ab equite catenam longam habente. quem locum omnino vide transcriptum a me ex Athenaeo 5, 14. supra De custodia militari, 3, 22. LIPS. Nihil sani sensus, utcumque torqueant, premant, invertant. Scribe: *iniiciuntur catenae ac compedes, quo dedecore barbaris trahebatur.* hoc est, quo vinculorum dehonestamento addito vel impositu, e lustris illis producitur, et in conspectum turbae praesentis datur, vilissimis e Scythia calonibus et lixis custodum vice stipantibus, quibusdam et tenentibus catenas. Nam hoc auget contumeliam, non Centuriones, non milites saltem iustos fuisse, quibus custodia credita. Quamquam et τὸ *barbaris* ad mores Rhadamisti et suorum referri possit, ut sit: Quibus vinculis tam pudendis oneratus et tractus ostenditur vulgo a Rhadamisto et comitibus vere barbaris. Immo et dandi casu, ingeritur oculis barbarorum Armeniorum et Iberorum. *Trahi* dicuntur, quicunque offeruntur catenati. Aeneid. 2, 57. *Ecce manus iuvenem interea post terga revinctum Pastores magno ad regem clamore trahebant.* GRON. Mihi ista correctio durior videtur. Ryckius Lipsii sententiam probat: quae est melior. Iensius suspicabatur *ac compedes, et, quod dedecorum etc.* ERN. Quae Lipsius ad 3, 22. se transcripsisse ait, ad Excursum B. ad istum librum dein transtulit. Abl *compede* habet et Hor. 4, 11. et Colum. R. R. 8, 2.

Et erant contra] Cod. Flor. rent. *contra*, ut Pichena notat. Ego vero eam notam puto temporis, qua factum est illud exemplar: nam aevo meliore non sic loquebantur. GRON. Etiam ed. pr. *econtra.* Id, post Pichenam receptum, dicere rursus recte Ryckius et I. Gron. qui originem medi callide indagat, et in eo se iactat, adorans alioqui vestigia scripturae Mediceae. In ed. pr. 13, 37. ubi alii *si copiae contra ducerentur*, illa *si copia econtra duceretur*: ubi vides adeo numerum verbi mutatum a librario vitio scripturae decepto Guelf. quidem *contra* exhibet. Idem mox *abducuntur*, pro *abduntur*. Sane, abditos fuisse, *contecta vehicula* satis indicant. Sueton. Tib. 64. *Nurum et nepotes nunquam aliter, quam catenatas objutaque lectica, loco movit.* ERN.

Fortunae commutationem] Male vulgo, *commutationem*, LIPS. Commu-

A. V. 804. A. C. 52. miserarentur. Secutaque cum parvis liberis coniunx cuncta lamentatione complebat. Diversis et contectis vehiculis abduntur, dum Pharasmanis iussa exquirerentur. Illi cupido Regni fratre et filia potior, animusque sceleribus paratus, visui tamen consuluit, ne coram interficerentur. Ex Rhadamistus, quasi iurisiurandi memor, non ferrum, non venenum in sororem et patruum expromit; sed proiectos in humum, et veste multa gravique opertos necat. Filii quoque Mithridatis, quod caedibus parentum inlacrymaverant, trucidati sunt. At Quadratus cognoscens proditum Mithridaten, et Regnum ab interfectoribus obtineri, vocat consilium, docet acta, et, an ulcisceretur, consultat. Paucis decus publicum curae: plures tuta disserunt: *Omne scelus externum cum laetitia habendum. Semina etiam odiorum faciendа, ut saepe Principes Romani eandem Armeniam, specie largitionis, turbandis barbarorum animis praebuerint. Potiretur Rhadamistus male partis, dum invisus, infamis: quando id magis ex usu, quam si cum gloria adeptus foret.* In hanc sententiam itum. Ne

mutationem ed. pr. ERN. Bud. a. f. m. *mutationem.*

Omnes scelus externum] Sententiae reddita lux, si scribas, *Omne scelus*, littera detracta; ut sint verba ex oratione censentium. LIPS. Non video, cur plaudam Lipsio: non enim *omne* magis huc congruit, quam *quoddam*, aut quodvis huiusmodi additamentum. Prorsus aliud quid in ea voce latet, de quo inveniendo non multum quidem mihi polliceor: esse tamen poterat: *plures tuta disserunt, monentes, scelus externum cum laetitia habendum.* GRON. Venit in mentem legendum *quippe*, quo etiam alibi, in ratione sententiae reddenda utitur Tacitus, vel *immo*: quae verba corrumpi potuerunt in vulgatam scripturam. Pro *externum* cod. Reg. ed. pr. *aeternum.* Mox Rhenanus (e Bud.) et Danesius volebant *in eandem Armeniam*, quod non probo. ERN. Bip. I. Fr. Gronovium frustra Lipsio repugnare iudicant. Hiller. Rac. 36. suadet leg. *omnino.* Bud. a. l. m. *eternum.*

Si cum gloria adeptus] Scribo haec omnia: *quanto id magis ex usu, quam si cum gloria adempta foret?* At nunc (ultimis curis) video, explicare Pichenam quod vulgatum est: Magis hoc ex usu Romano, si cum infamia, quam si cum gloria Regnum adeptus: quia scilicet in-

ter-

Ne tamen adnuisse facinori viderentur, et diversa A. V. 805.
Caesar praeciperet, missi ad Pharasmanen nuntii, ut A. C. 52.
abscederet a finibus Armeniis, filiumque abstraheret.
Erat Cappadociae Procurator Iulius Pelignus, igna- 49
vi animi, et deridiculo corporis iuxta despiciendus; sed Claudio perquam familiaris, cum privatus olim conversatione scurrarum iners otium oblectaret. Is, auxiliis provincialium contractis, tamquam recupe-

certior futurus, odiisque magis obnoxius. Non damno. LIPS. Paullo post MS. Fl. *inberet* pro *praeciperet*. ERN. Bud. *praecideret*. Bip. praeferunt *inbebet*. parum interest.

Deridiculo corporis iuxta conspiciendus] Memoratur hic, quod nollem, quibus MSS. copia fuit, silentio transiisse. Video enim fieri Rhenanum se fecisse *despiciendus*, nulla mentione vett. librorum. In quibus si erat *conspiciendus*, profecto mutandum non fuit, quippe quod sit insignis, insignitus, et non secus atque haec tam in deteriorem quam in meliorem partem flectatur. Suetonius Claudio 4. *ne quid faciat, quod conspici ac derideri possit*. Homero *conspiciendus ἐπόψιος* Il. γ. 42. *λώβην τ' ἔμμεναι καὶ ἐπόψιον ἄλλων*. Vide nostra Observata in SS. Eccl. c. 19. et ad Livii 4, 13. GRON. Adde Rycklum ad h. l. Iac. Gron. *conspiciendus* esse ait a Beroaldi licentia. At sic ante Puteolanus edidit: et sic est in MS. Guelf. Ed. pr. *despiciendus*, quod restituit Rhen. (e Bud.) Id non video, quare displiceat magno Gronovio. *Iuxta* indicat, verbum referendum etiam ad ignaviae vitium. Atqui ignaviae proprius contemtus. Suet. Domit. 15. *Clementem, patruelem suum, contemtissimae inertiae*. Quod autem quidam (Mur. Acid.) malunt *ignavo* vel *ignavia*, non necessarium puto, ut etiam visum Gronovio. ERN.

Cum privatus olim] Deprecor invidiam: sed profecto hunc locum, siquem alium, propitiis Musis restituis, hoc modo: *Cum privatus olim conversatione scurrarum iners otium oblectaret*. Claudius ante imperium vilis, abiectus, scurris et sordidissimis hominibus convixit: *e quorum contubernio super veterem segnitiae notam, ebrietatis quoque et aleae infamiam subiit*, ait Sueton. 5. Inter eos hic Pelignus. Libri veteres, quorum vestigia insisti, habent: *cum privatis olim conversationes curaret, iners otium oblectaret*. unus Vatican. *cursationes*, pro *conversationes*. LIPS. *Oblectaret* tamen codd. Flor. Guelf. Reg. edd. Puteol. Rivii etc. *oblectaret* ed. pr. Verissime emendavit Lipsius, idque recte recepit Freinsh. probatum etiam Casaub. ad Suet. Claud. 9. Mox *Pelignus* spurium esse, eidem Freinshemio assentior. Etiam alibi sic peccatum in Tacito vidimus 4, 10. ERN. Bud. *privatos*. Agr. *privatus* Lipsius egregie locum sanavit. Dein Bud. *oblectaret*. Post *is* positum *Pelignus*, e margine repetitum, delevi.

Scurrarum] Istos *copreas* dicit Suet. Tib. 61. et Claud. 8. ubi v. Torrent. et Casaub.

Ne

A. V. 805. A. C. 52. raturus Armeniam, dum ſocios magis, quam hoſtes praedatur, abſceſſu ſuorum, et incurſantibus barbaris, praeſidii egens, ad Rhadamiſtum venit: donisque eius evictus, ultro *Regium inſigne ſumere* cohortatur, ſumentique adeſt auctor et ſatelles. Quod ubi turpi fama divulgatum, ne ceteri quoque ex Peligno coniecterentur, Helvidius Priſcus, Legatus, cum legione mittitur, rebus turbidis pro tempore ut conſuleret. Igitur propere montem Taurum transgreſſus, moderatione plura, quam vi, compoſuerat; cum *redire in Syriam* iubetur, *ne initium belli adverſus Parthos exſiſteret.* Nam Vologeſes, caſum invadendae Armeniae obveniſſe ratus, quam, a maioribus ſuis poſſeſſam, externus Rex flagitio obtineret, contrahit copias, fratremque Tiridaten deducere in Regnum parat, ne qua pars domus ſine imperio ageret. Inceſſu Parthorum, ſine acie pulſi Iberi; urbesque Armeniorum, Artaxata et Tigranocerta, iugum accepere. Deinde atrox hiems, ſeu parum proviſi commeatus, et orta ex utroque tabes, percellunt Vologeſen, omittere praeſentia vacuamque rurſus Armeniam Rhadamiſtus invaſit, truculen-

Ne caeteri quoque.] Non eſt obſcurum, quid velit. Ne de Peligno coniectura in alios fieret: ne Romanorum alii, quibus armorum ius, ſi quieſcerent, approbare Peligni facinus et ratum habere crederentur. Terent. Heaut. 3, 3, 13. *Ego de me coniecturam facio.* GRON. In fine capitis MS. Guelf. *iuberetur.* ERN.

Perpellunt Vologeſen] Pichena ex Flor. edidit *percellunt.* Rectius vulgo *perpellunt.* Vide quae notamus ad Liv. 3, 30. GRON. *Percellunt* eſt in Guelf. ed. pr. et ceteris usque ad Rhen. Paullo ante *deinde* dedi e Flor. Guelf. et vett. edd. Poſt *rebellaturos* bene Rhen. (ex ingenio): ſcripti et ante editi *bellaturos.* Mox *circumveniunt* habent codd. Agr. Guelf. quod primus edidit Rhen. (e Bud.) Ed. pr. *circumvenerunt*, quod eſt etiam in cod. Reg. Sed Puteol. primus dedit *circumeunt*, quod Rivius, Beroaldus et Alciatus ſecuti ſunt. Cod. Flor. *circumveunt.* ERN. Bud. a 1. m. *percellunt*, unde 2. m. fecit *propellunt.* Rhen. dein *perpellunt.* Hoc mihi aptius videtur et Gronovii ratio potior. Aſt MSS. conſenſus iubet reponi *percellunt*, etſi cum infinito conſtrui nusquam viderim, nec ſatisfaciant, quae Bip. ad h. l. Bud. *dein.*

Vbi

culentior quam antea, tamquam adversus defectores, A. V. 805. A. C. 52. et in tempore rebellaturos. Atque illi, quamvis servitio sueti, patientiam abrumpunt, armisque Regiam circumveniunt. Nec aliud Rhadamisto subsi- 51
dium fuit, quam pernicitas equorum, quis seque et coniugem abstulit. Sed coniunx gravida, primam utcumque fugam, ob metum hostilem et mariti caritatem, toleravit: post, festinatione continua, ubi quati uterus et viscera vibrantur, orare, *ut morte honesta contumeliis captivitatis eximeretur*. Ille primo amplecti, adlevare, adhortari, modo virtutem admirans, modo timore aeger, ne quis relicta potiretur. Postremo, violentia amoris, et facinorum non rudis, destringit acinacem, vulneratamque ripam ad Araxis trahit, flumini tradit, ne corpus etiam auferretur. ipse praeceps Iberos ad patrium Regnum pervadit. Interim Zenobiam (id mulieri nomen) placida

Vbi quati uterus] Durum est coniungi *quati et vibrantur*. In promtu est, cum Heinsio corrigere *quatitur*. Sed nil mutandum. Simile exemplum est 15, 27. extr. etsi illum quoque locum tentat Freinsh. item 15, 11. extr. Simillimus omnium locus est H. 3, 31. a nullo tentatus. Saepe sic etiam Sallustius. ERN.

Destringit acinacem] Sic in cod. Flor. esse primus vidit I. Gronov. Editi ante Ryckium omnes *distringit*. Sed etiam sine codicis auctoritate sic corrigendum erat, ut hodie omnes norunt. Cf. 1, 32 et 44. Mox cum eodem Ryckio et Gron. dedi *ripam ad*: quod praeter MS. Flor. habet ed. pr. estque solenne Tacito praepositiones postponere. Sed mihi suspicio corruptelae oborta dudum est in verbis: *ripam ad Araxis trahit, flumini tradit*. Non dicam de vicinia verborum *trahit* et *tradit*: saltem dixisset *trahens*, aut *et fluinini tradit*. Puto Tacitum scripsisse: *vulneratamque ripam ad Araxis flumini tradit*. MS. Guelf. *traditam*. Mox pro *ne* MSS. Oxon. Guelf. *ut*, quod probat Iac. Gron. ut corpus etiam auferretur, sc. a flumine, nec in manus hostium veniret. ERN. Bud. *ut etiam corpus non auferretur*: sensus idem, scil. ab hostibus. Bud. *destringit*.

Praeceps Iberos] Cod. Agr. *ad Iberos*, unde Heinsius volebat legi: *ad Iberos, patrium in Regnum*. Sed, ut nomina regionum sine praepositione ponit saepe Tacitus, ita etiam nomen populi pro regione positum esse potest. Virg. Ecl. 1, 65. *sitientes ibimus Afros*. ERN.

Placida illuvie] Videri *eluvie* legendum diximus ad Livii 1, 4. ERON. Sic 13, 57. *eluvies maris*.

A. V. 805. A. C. 52. illuvie, ſpirantem ac vitae manifeſtam advertere paſtores, et dignitate formae haud degenerem reputantes, obligant vulnus, agreſtia medicamina adhibent; cognitoque nomine et caſu, in urbem Artaxata ferunt. unde publica cura deducta ad Tiridaten, comiterque excepta, cultu Regio habita eſt.

A. V. 806. A. C. 53. 52 Fauſto Sulla, Salvio Othone coss. Furius Scribonianus in exſilium agitur, quaſi finem *Principis per Chaldaeos ſcrutaretur*. adnectebatur crimini *Iunia mater eius*, ut *caſus prioris* (nam relegata erat) *inpatiens*. Pater Scriboniani, Camillus, arma per Dalmatiam moverat. idque ad clementiam trahebat Caeſar, quod ſtirpem hoſtilem iterum conſervaret. Neque tamen exſuli longa poſthac vita fuit: morte fortuita, an per venenum extinctus eſſet, ut quisque

uis. ERN. Bud. *illuvie.* Bip. mallent *alluvie.* Lall. *eluvie.*

Advertere paſtores] Sic 2, 17. *Octo aquilae petere ſilvas viſae advertere Ippaxatorem.* Id verbum ea notione retinendum Livio 1, 12. de Metio Curtio in paludem conjecto: *advertevatque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri*, id eſt, converterat illuc animos oculosque Sabinorum. Nam libris omnibus, *averterat*, ſcriptum, alio ſenſu. LIPS. Immo *advertere* h. l. eſt *animadvertere*, quomodo Graeci προσέχειν dicunt, int. νοῦν. ERN.

Camillus] Legatus Dalmatiae, de cuius bello civili vid. Suet. Claud. 13. Paullo ante ed. pr. *mater viva eius.* In margine Gryph. video notatum *Vibia.* Cod. Vat. *Vinia.* ERN.

Quod ſtirpem hoſtilem iterum conſervaret] Sic e Flor. pro vulgato, *qui ſtirpem*, dedit Pichena. At mihi multo magis ſe probat aliorum *quia*: Eſt enim, quale Terentii Andr. 4, 1, 40. *niſi mihi Deos ſatis ſcio fuiſſe iratos, qui auſcultaverim.* Heaut. 3, 3, 28. *Dii te eradicent, Syre, qui me iſtinc extrudis.* Iuſtinus 39, 5. *Ptolemaeo Regnum redditur, qui neque cum matre bellum gerere valuiſſet, nec a fratre armis repetere, quod prior poſſeſſiſſet.* Cicero ad famil. 5, 22. *Neque minus eſt Spartiates ille Ageſilaus perhibendus, qui neque pictam, neque fictam, imaginem ſuam paſſus eſt eſſe.* Et talia ὅσα νόμος. GRON. *Quod* eſt etiam in Guelf. ed. pr. Idque verum eſt. *Qui* h. l. durum videtur. Cod. Reg. et ed. pr. *interritum* pro *iterum.* ERN. Bud. *quod ſt. h.* bene.

Morte fortuita, an per venenum extinctus eſſet] Mitius faceremus, *exſtinctum eſſe*, quam, ſi cum Mureto et Acidalio deleremus, quorum hic etiam *mortem fortuitam.* Sed nihil mutandum: a fronte namque horum verborum ſubauditur τὸ *utrum*: quemadmodum in omnibus fere iſtis, ubi *incertum an*, vel *dubium an*, vel *an* ſolum in hanc ſententiam interponitur. GRON. Ed. pr. *extincta*, ut ad *vitam* rele-

que credidit, vulgavere. *De mathematicis Italia pellendis* factum Senatus consultum, atrox et inritum. Laudati dehinc oratione Principis, *qui ob angustias familiares ordine Senatorio sponte cederent*, motique, *qui remanendo impudentiam paupertati adiicerent.* Inter quae refertur ad Patres *de poena feminarum, quae servis coniungerentur:* statuiturque, *ut ignaro domino.* A. V. 806. A. C. 53. 53

referatur. et sic cod. Reg. Gronovii coniectura est in cod. Agr. ERN. Rud. *extinctus esset.*

Vt ignaro domino etc.] Non prompta lectio, sententiaque huius loci; mihi quidem. Nam aliis omnia liquent. Aiunt, non dubium sententiam esse hanc: mulierem liberam, quae cum alieno servo solita sit, domino insciente, servam fieri, velut proprio consensu: et natos item ex iis liberos non haberi. Itaque nunc nuper ecce emendavit vir doctus; *et ignaro domino ad id prolapsa, in servitutem, ceu consensisset: et, qui nati essent, pro liberis ne haberentur.* (Torr. ad Suet. Vesp. 11.) Sed mihi, per bonam gratiam, ius sit dissentire. Nego, alterum illud membrum, de natis ex eo coetu in servitutem habendis, usquam repperiri in legum libris: aio, contra ius esse. Favor libertatis exposcit, ut nati e libera sint liberi: adeoque superveniens calamitas matris, nocere ei, qui in utero est, non debet, ut sufficiat, matrem liberam vel medio tempore habuisse. Paullus Sentent. 2. tit. 24. Martianus l. 5. D. De statu hominum. Quo iure ergo servi isti? Clementius vulgata lectio aiebat, *pro libertis haberentur:* sed non verius. Quomodo enim libertus, qui numquam servus? Adde, quod manuscriptis vestigium nullum eius membri verba, inquam, ea, *et qui nati essent*, absunt manuscriptis omnibus, etiam Budensi. Vt mihi quidem Farnesiani codicis scriptura certa sit: *ut ignara domino ad id prolapsa, in servitute: si consensisset, pro liberta haberetur.* Optime. Duplex videlicet eius SCti membrum, in eas quae ignaro, quaeque sciente domino, peccatum id peccassent. Et si quidem ignaro, ait lex: serva esto, sin volente: habetor pro liberta. Omnino enim propositum legislatori a servili contubernio abstinere lubricum sexum: et, sive sciente, sive inscio domino, ea mixtio, posuit poenam. sed ἀναλόγως, et pro gradu noxae intentiorem, remissioremque. Sed cui rei, inquies, fuerit pro liberta? Huic, ut vinculo aliquo teneatur domino servi, ad operas libertorum, aliaque eius ordinis praestanda. Ius item domino in feminae bonis: et quicquid in veram libertam. Sed recte, *pro liberta*: non enim liberta vere. Retulit hoc ipsum decretum postea (credo quia aboleverit, licentia temporum, et inusu) Vespasianus Princeps, de quo Suet. 11. *Auctor Senatui fuit decernendi, ut, quae se servo alieno iunxisset, ancilla haberetur.* ita tamen, ut apud Iurisconsultos nomen manserit consulti. Claudiani: non a Claudio Pallante, qui repertor, sed a Claudio Principe, qui retulit. Tertullianus item adspexit, ad uxo-

rem

A. V. 806. A. C. 53. *no ad id prolapsae in servitute: sin consensisset, pro libertis haberentur.* Pallanti, quem *repertorem eius rei*-

rem 2, 8. *Nonne insuper censuerunt* (Romani) *servituti vindicandas, quae cum alieno servo, post dominorum denuntiationem, in consuetudine perseverarunt?* Plura ad hanc rem petes, si operae tibi est, a P. Fabro Semestr. 1, 25. Revera enim ad asciam factum, quidquid dedolavit ille faber. LIPS. Frustra pugnat Salinerius pro verbis, quae Taciti non sunt, et specie inhibendi correctiones genus corrigendi maxime anceps et rarissime felix tuetur. Budensis, Farnesianus, Florentinus agmine facto eiurant, quod de filiis alibi nusquam se legisse fatetur et Salinerius. Idque sine dubio sarcinatorum cuiusdam est, leviter corruptos locos, qui littera una alterave dempta, vel addita, vel mutata, restituebantur, pro ingentibus hiatibus supplentium. Pellexit in fraudem vox *libertis*, quam quo referret, quia non videbat, ipse aliquid commentus interposuit: cui locus non erat, si, ut est in Farnesiano, *liberta* reperisset. At, inquit, sic nati statim matrem a servi complexibus habuerunt servam. Hoc parum est pro Iureconsulto loqui, quem scire oportebat, non pro serva habitam, nisi post trinas denuntiationes. Deinde hoc non eo valebat utique, ut mancipium fieret (nisi forte in humilibus et egentibus personis) quam, ut et suam et adsumti mariti libertatem ab huius domino emere compelleretur. Itaque caute Tacitus, *in servitute haberetur.* Quemadmodum enim aliud est *esse in libertate*, aliud *esse liberum*, teste Fabio declam. 340. sic et aliud est *servam esse*, aliud *in servitute esse.* Roganti Lipsio, quemadmodum libertus esse possit, qui servus nunquam fuit? reponit, quo pacto liberta dicatur, quae non seryierit; Haec paria non sunt. mulieris enim culpa est subeuntis iugum, cui leges eam infamiam statuerunt: nulla culpa foetus est. Quin rem diligentius considerranti liquebit, nihil tale nec potuisse de natis ex eo coniugio constitui, nec necesse fuisse, cum iure communi satis cautum esset. Nam, qui ante denuntiationes istas provenerant, nec servi erant, nec libertini, sed ingenui, quia non mutabat mulier statum, nisi postquam dominus servi denuntiasset. Si vero, factis denuntiationibus, non abstinuit servo mulier, neque libertatem utriusque redemit, et plane serva facta est; si quod inde nascitur, conceptum est, antequam mater iustam servitutem subiret, haud dubie liberum est; quod simul concepit et parit iam ancilla, servum est ex communi iure. Quod autem P. Faber, *ingrato* pro *ignaro* reponi suadet, quod sit invito, ut apud Terentium Eun. 2, 1, 14. Donatus interpretetur, fallitur. Neque enim id procedit, nisi in uno *ingratiis*: sic enim loquimur *ingratiis meis*, *ingratiis alicuius fieri*, quod sit me vel aliquo invito. et de hoc agit Donatus. Illa vero *ingrata*, quae ex Catullo 73. in ingr. et Plauto Amph. 1, 1, 10. Turnebus Adv. 13, 13. explicat, non invita sunt, sed quae sunt ingratis et non reddentibus vicem, aut cum gratia excipientibus collocata. GRON. Lectio Farnes. cod. a Lipsio probata totidem verbis est in MS. Agr. nisi quod habet

sin

relationis ediderat Caesar, *Praetoria insignia; et centies quinquagies sestertium* censuit Consul designatus, A. V. 806. A. C. 53.

 Barea

sin pro *si*. Atque sic edidit Ryckius, sic correxerat vir doctus in ed. Gryph. Id probat I. Gronovius. hactenus, ut malit *prolapsa* in pluralem numerum, quam *libertis* et *haberentur* in singularem mutari, propter auctoritatem MS. Flor. quocum consentit (Bud. et) ed. pr. Eum nos secuti sumus. Vitio operarum in ed. Gron. expressum est *consensissent*. Vulgo erat: *prolapsa in servitutem consensissent, et qui nati essent pro libertis haberentur*. Verba *et qui nati essent* absunt a MSS. Flor. Bud. Agr. Reg. ed. pr. Iidemque libri habent *servitute*. De re adde Schulting. ad Paull. Rec. Sent. 2, 21. in Iurispr. Ante-Iust. qui verba *ignaro domini* de initio rei intelligenda putat: re comperta dominum denunciare debuisse; et, si tunc perseveraverit mulier, factam ancillam, ut Paullus dicat. Coniecturas Gundlingii, I. C. Schwarzii et Heumanni super h. l. vide in actis Erud. a. 1732. p. 290. et 1733. p. 431. Eas nemo facile probabit. Heumannianae etiam Latinitas adversatur. Corrigit enim *ei qui nati essent, pro l. h. ei* sc. feminae. Liberi nascuntur *ex matre patri*: non *matri*. Ita fert vulgata loquendi consuetudo. ERN. Cod. Bud. praevenit emendationem Gronovii; habuit enim a I. m. *prolapse in servitute sin consensisset* etc. unde posterior manus fecit *prolapsa*, et ex *sin*, *sui*, et in margine adlevit *et qui nati essent*. Haec verba in textu primus exhibet Puteol. unde sumserit, non pronum est dicere. Pugnant pro iis certatim ICti, inter quos Gravina in Orig. iur. civ. de Legg. n. 31. et Gundling. in Gundlingianis part. 36. *libertis* mutant in *liberis*, quia [illegible] iuris communis ex muliere [illegible]civa, nondum ancilla, natos liberos esse et ingenuos. Contra Iac. Gothofredus ad l. I. C. Theod. ad SC. Claud. et P. Burgius in Electis c. 8. servant *libertis*. Meum non est, tantas componere lites. Id vero vix mihi dubium esse potest, male pro vetere lectione venditari, in qua de *natis* fit mentio; quippe pro qua codex nullus adfertur, nisi quod pseudo-Lampugn. ad Mirand. suum provocat, cuius fides dudum est conclamata. Itaque in Gronoviana interpretatione adquiesco. Cf. et Barbeyrac sur le Droit de la G. et de la P. de Grotius 2, 20, 5.

Pallanti Praetoria insignia] De quo inscriptio: TI. CLAVDIVS. AVG. L. PALLAS. HVIC. SENATVS. OB. FIDEM. PIETATEM. QVE. ERGA. PATRONOS. ORNAMENTA. PRAETORIA. DECREVIT. ET. HS. CENTIES. QVINQVAGIES. CVIVS. HONORE. CONTENTVS. FVIT. Et indignatur iure in hoc facto maior Plinius 35, 58. (ad Pallantem enim ea refero). *Hoc est insigne vaenalitiis gregibus, opprobriumque insolentis fortunae. quos et nos adeo potiri rerum vidimus, ut Praetoria quoque ornamenta decerni a Senatu, iubente Agrippina Claudii Caesaris, viderimus: tantumque non cum laureatis fascibus remitti illo, unde cretatis pedibus advenissent*. Itemque minor epistol. 8, 5. LIPS. Inscriptionem istam spuriam pronunciat Harduinus ad Plinium l. c. quod hactenus verum est, quoad verba praeponuntur *Ti. Claudius Aug. L. Pallas*: ut osten-

A. V. 806. A. C. 53. Barea Soranus: additum a Scipione Cornelio, *grates publice agendas, quod, Regibus Arcadiae ortus, veterrimam nobilitatem usui publico postponeret, seque inter ministros Principis haberi sineret.* Adseveravit Claudius, *contentum honore Pallantem, intra priorem paupertatem subsistere.* Et fixum est aere publico

ostendit Ryckius ad h. l. Nam Pallas fuit libertus Antoniae, dictusque adeo *Antonius Pallas*, ut frater *Antonius Felix*, quamquam hic et *Claudius* ap. Iosephum dicitur, vide Lipsium mox ad c. 54. init. Quicquid sit, caput inscriptionis a Lipsio additum: cetera inscriptio spuria non est, quippe prodita a Plinio Ep. 7, 29. 8, 6. quo loco etiam fragmenta monimenti in honorem Pallantis facti. ERN.

Quinquagies HS.] Sic MSS. Flor. Reg. Agr. Guelf. edd. pr. Puteol. omnes usque ad Pichenam, in cuius ed. *quinquagesies* vitio operarum irrepsit haud dubie. Et id tamen omnes secuti sunt usque ad I. Gronovium, qui vetus restituit. ERN. *Quinquagies* etiam ap. Plin.

Barea Soranus] Lego in lapide Q. MARCIO. BAREA. T. RVSTIO. NVMMIO. GALLO. COSS. Si de isto; habemus viri celebris gentile nomen. LIPS. Haec inscr. est ap. Grut. p. 107, 8. Sed ex alia, quae est apud eundem p. 235, 10. ubi iidem COSS. patet, fuisse sub Tiberio, post quartum Consulatum, et anno quidem, ut videtur Pighio, 778. Calvisio de Lentulo Gaetulico coss. ordinariis. Ceterum vel sic gentile nomen Barearum hinc cognoscitur. ERN.

Regibus Arcadiae ortus] Vide quaeso, mancipium hoc togatum Pallantem ad Regum stirpem refert: credo, quia Pallas aliquis Virgilio aliisque inter Arcadum Reges. O opprobrium omnium Scipionum; et dignissime domino Pallante! Nos, hunc nequissimum servum trans mare advectum inter vaenales, ex Plinio scimus: et eundem Antoniae matri servisse, ex Iosepho 18, 6, 6. qui Πάλλαντα appellat τὸν πατρόπατον τῶν δούλων αὐτῆς. Ab ea ergo ad Claudium pervenit. LIPS.

Fixum est publice] Ita libri scripti: et non abhorret a Corneliana phrasi. At vulgo, *aere publico*, legas, non sine additamenti suspicione. LIPS. In MS. Flor. est lacuna, sed in margine alia manu scriptum *aere*, Cod. Reg. Agr. ed. pr. *publice*, sine lacuna. *Aere publico* primum reperio ap. Puteol. Vtrum sequare, nil referre arbitror. Est enim utrumque ineptum. *aere publico* et *publice* nihil esse potest, nisi sumtu aerarii: quod quorsum additur? nam omnia sic SCta fixa. Si *publice* intelligas de loco publico, num alia privato loco fixa? Suspicor, scriptum fuisse sic: *foro D. Iulii Caes.* aut sine *Caes.* Nam Plin. Ep. 8, 6. auctor est, positum SC. ad statuam D. Iulii loricatam, loco celeberrimo urbis, idque ille ut indignissimum notat. Itaque non videtur hoc Tacitus omisisse, aut omittere debuisse. Atqui ista statua fuit in foro D. Iulii, ut auctor est alter Plinius H. N. 34, 5. Opponit nobis Broterius locum Plinii citatum: in quo nos nil reperimus, quod emendationi nostrae

blico Senatus consultum, quo libertinus, sestertii ter millies possessor, antiquae parcimoniae laudibus cumulabatur. At non frater eius, cognomento *Felix*, pari moderatione agebat, iam pridem Iudaeae inpositus, et cuncta malefacta sibi inpune ratus, tanta potentia subnixo. Sane praebuerant Iudaei speciem motus orta seditione, postquam C. Caesari haud obtemperatum esset; cognita caede eius, sedata. manebat metus, ne quis Principum eadem imperitaret. A. V. 806. A. C. 53. 54

Atque

nostrae obesset. nam *aes* et *monimenta publica* nihil dubitationis habent: at *aes publicum*, et *publice* figere. ERN.

Felix iampridem] Non hercle ita pridem, si Iosepho in gentili historia credendum. Praepositus enim demum Iudaeae est, post damnatum Cumanum. Iosephus Ἰουδ. ἀλώσ. 2, 12, 8. clare: Μετὰ ταῦτα, inquit, Ἰουδαίας μὲν ἐπίτροπον Φήλικα τὸν Παλλαντος ἀδελφὸν ἐπέμπει τῆς τε Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείτης καὶ Περαίας. Vt fortasse hic rescribendum sit, *Felix haud pridem Iudaeae impositus*. Hunc libertum Claudium Felicem Iosephus 20, 6. Suidas in Κλαυδ. Zonaras 6, 15, 6. nominant: at Antonium Felicem Tacitus H. 5, 9. *Antonius Felix per omnem saevitiam ac libidinem, ius Regium servili ingenio exercuit.* Ne te turbet, scies, plerosque istos e libertis Antoniae matris fuisse: eoque binos nomines, alias Principis, alias patronae mortuae nomen tulisse. LIPS. (Cod. Agr. et) Ed. pr. *tum pridem*: unde possis coniicere *tum quidem*: nam *pridem* et *quidem* subinde confunduntur in libris scriptis. Sed non necessarium puto aliquid mutare. Nam e sequentibus patet, Iudaeae nomen hic latius sumtum, et non modo proprie sic dictam Iudaeam, sed etiam Samariam et Galilaeam intelligendam. Iudaea propria Felici demum attributa est tribus iis, quae hoc capite narrantur, h. e. Cumano damnato, ut e loco cit. Iosephi patet, et Euseb. H. E. 2, 19. ubi eo anno missi Roma Felicis mentio. V. Valesium. Similiter in Actis Apost. 24, 10. Felix dicitur a multis annis Iudaeis praefuisse. Atqui ea res acta tribus aut quatuor annis post Cumanum damnatum. ERN. Apud Zonaram l. c. Felix absque praenomine legitur. Bud. *iam pridem*.

Inpune] Heinf. supplet *abiturus*; sufficit intelligi.

Cognita caede Caii *] Lacuna hic et hiatus, quem tamen ab historia facile explevero. Tangit enim motum illum Iudaeorum, qui Caligula imperante fuit, ob statuas eius in templo erigi et coli iussas, Tacitus H. 5, 9. *Dein infra C. Caesare effigiem eius in templo locare, arma potius sumsere: quem motum Caesaris mors diremit.* Et discere rem omnem e Iosepho 2, 10. Ἀλώσεως, itemq. Ἀρχαιολ. 18, 8. Tangit, adsero, illum motum, argumento claro in his verbis: *Cognita caede Caii.* Et: *manebat metus, nequis Principum eadem imperitaret.* Qui aliter medicinam adferunt, aberrant. Sed quid

A. V. 808. A. C. 53. Atque interim Felix intempestivis remediis delicta accendebat, aemulo ad deterrima Ventidio Cumano, cui

quid hoc, inquiunt, ad Felicem, qui tanto post successit? Nam ille quidem motus Petronio Procuratore fuit. Dicam, repetit rem ab alto Tacitus, et initia recenset motuum secutorum, quos auxit accenditque infelix iste Felix. Apud Suidam tamen alterius mentio turbae, cui componendae Felix electus: Στρατιασάντων, (inquit l. c.) τῶν Ἰουδαίων κατὰ Χριστιανῶν, ἄρχοντα ἐπέστησεν αὐτοῖς Κλαύδιον Φήλικα, κελεύσας αὐτῷ τιμωρεῖσθαι τούτους. LIPS. Suspicabar, pro *postquam* scribendum *quamquam*; et quia ἀντὶ τοῦ *Caii*, quidam libri *eius*, fuisse: *quamquam cognita caede Caii edicto eius haud obtemperatum esset*. Nam, quod illud fuerit edictum, voluit auctor repeti ex quinto historiarum. Videbatur sublata caussa motus morte furiosi Principis. Narrat autem Tacitus nihilominus, quae iamdudum coquebatur, seditionem ortam, etsi Caius interfectus et edictum eius abolitum foret. Quid ita? quia supererat metus, etc. GRON. Nihil adhuc melius vidi coniectura Gronovii, et vix operae pretium, referre alias coniecturas. Rhenanus: *post quam, cognita caede Caii, haud obtemperatum. Sed manebat.* vel: *Postquam, c. c. C. inssis haud obtemperatum esset, manebat metus.* Faernus: *postquam cognito, Caii iussis haud obtemperatum esse, manebat m.* Heinsius: *haud obtemperatum est, et manebat.* Ed. pr. sic habet: *postquam cognita caede eius haud obtemperasset. manebat metus.* Puteol. *postquam c. c. eius h. obtemperatum esset. Sed manebat m.* et sic sequentes usque ad Rhen. seu. quae dedit e coniectura *p. c. c. Caii, h. o. esset. manebat m.* quod omnes secuti sunt. Manus docta in ed. Gryphii sic correxit, *postquam cognita caede eius haud temperatum esset. Sed m. m.* an e MS. nescio. Cererum, ubi haec comparo cum historia, non invenio, quid huic loco faciam. Dicit, Iudaeos quidem feciſſe, quae speciem seditionis haberent: sed Felicem ista delicta non idoneis remediis coercuisse, verum auxisse cum Cumano. Hic scire velim, an ullo modo sermo esse possit de motibus, qui statim a morte Caii fuerint. Nam nulli fuerunt. Statim enim Iudaea tradita est Agrippae, quo mortuo demum, novi Procuratores missi, Fadus primum, dein Alexander, sub quibus nulla seditionis mentio. Tum, quomodo, cum tantum *speciem motus* praetulisse dicantur, *seditio orta* dicitur? Arbitror, esse lacunam bene magnam post *impetraverat*. Initium loci totius de Caii tempore intelligo. Nam species motus est in non parendo. Verba *cognita caede eius* transposita credo, et ad *manebat metus*, referenda, sic: *Cognita caede eius, manebat metus.* Sed deinde deest, quod sententiam, *postquam — obtemperatum esset*, expleat: id debet pertinere ad Caii voluntatem de statua. ERN. Post *orta seditione* deesse, quae caussam seditionis indicarint, iudicat Acid. Brot. ita supplet: *sp. m. o. sed. ob C. Caes. effigiem in templo locandam; p. c. c. eius h. o. esset, m. m.* Hill. Rac. 36. sic: *Sane iam pridem* (hoc e superiore loco huc ille transfert) *pr. Iud. sp. m. o. sed. p. q. iussi a Caio* (hoc sic, ut H. 5, 9.) *h. obtemperaverant.*

Cogni-

LIBRARY OF THE UNIVERSITY

cui pars provinciae habebatur: ita divisis, ut huic Galilaeorum natio; Felici Samaritae parerent, discordes olim et tum, contemptu regentium, minus coercitis odiis. Igitur raptare inter se, inmittere latronum globos, componere insidias, et aliquando proeliis congredi, spoliaque et praedas ad Procuratores referre. Hique primo laetari, mox glisscente pernicie, cum arma militum interiecissent, caesi milites. Arsissetque bello provincia, ni Quadratus, Syriae rector, subvenisset. Nec diu adversus Iudaeos, qui in necem militum proruperant, dubitatum, quin capite poenas luerent: Cumanus et Felix cunctationem adferebant, quia Claudius, cassis rebellionis raditis, ius statuendi etiam de Procuratoribus dederat. Sed Quadratus Felicem inter iudices ostentavit, receptum in tribunal, quo studia accusan- A. V. 806. A. C. 53.

Cogn. c. e. m. m. Bip. Rhenanum male voculam *sed* post *esset* omisisse censent, quae veri vestigium praebeat. Eorum admodum probabilem emendationis coniecturam in textum recepit Bud. cum Puteolano concordat, verum *sed*, quod hic orationi inserit, iste τῷ manebat a 2. m. superpositum habet.

Ita divisis, ut huic] Vide, an scripserit Tacitus: *cui pars provinciae habebatur, ita divisae, ut huic Galilaeorum natio, Felici Samaritae parerent.* GRON. Verum puto. Ed. pr. *divisit.* ERN. Sub *divisis* s. intelligitur *partibus.*

Felici Samaritae parerent] Apud Iosephum Felicis adhuc nullae partes: contraque Cumanus a Samaritis stetisse legitur. Sed tu eum vide, non una in re a nostro disentientem 20, 5, 6. LIPS. Disensus Taciti et Iosephi manifestus est. Eum sic voluerunt quidam componere, ut, cum Iosephus tradit, deiecto Cumano missum Felicem, id non sic capiant, quasi Roma tum missus sit, sed e Peraea: ut Norisius Cenot. Pis. 2, 16, §. 13. probante Pagio Crit. B. ad A. C. 48. Quod est nihili. Mitti simpliciter dicuntur centies, nulla Romae mentione, qui in provincias eunt. Iam proclive est dicere cum Wesselingio ad Simsoni Chron. p. 1647. in re Iudaica plus fidei habendum Iosepho. Et ego plurimum tribuo Iosepho alias. Sed hic, ut pro Tacito iudicem, facit primo rei magnitudo et insolentia, quae non sinit haec ficta credere. Novum enim est, duos Procuratores Iudaeis esse eodem tempore, quod Tacitus sine idoneis auctoribus vix scripserit. Accedit Lucae auctoritas, sive potius Paulli, qui Felicem multos annos Iudaeis praefuisse dicit, anno, postquam Cumanus damnatus est, tertio aut quarto. Id multo rectius dicetur, si Felix una cum Cuma-

A. V. 806. A. C. 53. cusantium deterrerentur: damnatusque flagitiorum, quae duo deliquerant, Cumanus: et quies provinciae reddita. Nec multo post Agrestium Cilicum nationes, quibus *Clitarum* cognomentum, saepe et alias commotae, tunc, Trosobore Duce, montes asperos castris cepere: atque inde decursu in litora aut urbes vim cultoribus et oppidanis, ac plerumque in mercatores et navicularios, audebant. Obsessaque civitas Anemuriensis, et missi e Syria in subsidium equites, cum praefecto Curtio Severo, turbantur: quod duri circum loci, peditibusque ad pugnam idonei, equestre proelium haud patiebantur. Dein Rex eius orae Antiochus, blandimentis adversus plebem, fraude in Ducem, cum barbarorum copias dissociasset, Trosobore, paucisque primoribus interfectis, ceteros clementia composuit. Sub idem tempus, inter lacum Fucinum amnemque Lirin, perrupto monte, quo magnificentia operis a pluri-

Cumano missus est anno octavo imperii Claudiani: quem annum de Cumano edit diserte Iosephus: isque sequendus erat, non ii, quos cum alii, tum Valesius edunt ad Euseb. H. E. 2, 19. ERN.

Damnatus flagitiorum] Aperte magis et distincte scriptor Iudaeus. Negat a Quadrato damnatum Cumanum, sed ipsum cum Celere Tribuno missum ad Caesarem, qui de re cognosceret statueretque. Ita Cumano exsilium irrogatum: Celerem remissum Hierosolyma et vicatim discerptum. LIPS. Frustra de his verbis sollicitus est Acidalius; quasi novum sit *flagitia delinquere*, addique vult: *unus fuit Cumanus*. Nam *delinquere quid* utique dicimus: ubi quid intelligas, nisi *flagitium* vel *scelus*? Sed et Papinianus l. 38. §. 4. D. Ad leg. Iul. de adulteriis: *cum alias adulterii crimen, quod pubertate delinquitur, non excusetur aetate.* Quo autem istud *luit*? An dubium est, quemquam, qui *damnatus flagitiorum* dicitur, poenas pependisse, nisi diserte addatur, unde veniam meruerit post sententiam? GRON.

Trosobore] MS. Flor. *Troxob.* Ed. pr. *Aresoboro.* Cod. Vat. *Arosoboro.* Mox rescripsi e Flor. Guelf. ed. pr. *et oppidanis* pro *ac opp.* ERN. Bud. *Trosobore... et opp.*

Mercatores et navicul.] De his et eorum immunitate v. l. 5. D. de iure immun.

Magnificentia operis] Quae ex Eusebii sive Hieronymi nota in Chronico elucebit. *Claudius*, inquit, *circa haec tempora Fucinum lacum exsiccavit, undecim annos triginta hominum millibus fere*

pluribus viseretur, lacu in ipso navale proelium adornatur; ut quondam Augustus, structo eis Tiberim stagno, sed levibus navigiis, et minore copia ediderat. Claudius triremes quadriremesque et undeviginti hominum millia armavit, cincto ratibus ambitu, ne vaga effugia forent; ac tamen spatium amplexus, ad vim remigii, gubernantium artes, impetus navium, et proelio solita. in ratibus Praetoriarum cohortium manipuli turmaeque adstiterant, antepositis propugnaculis, ex quis catapultae ballistaeque A. V. 806. A. C. 53.

sine intermissione operantibus. LIPS. adde Suet. c. 20. ERN.

Cis Tiberim stagno] De quo Suet. Aug. 43. *Edidit navale proelium circa Tiberim cavato solo, in quo nunc Caesarum nemus est.* LIPS.

Claudius triremes] Censemus reponi numerum debere, scribimusque, *Claudius centum triremes.* Tot enim fuisse, credimus Dioni 60, 33. Οἱ δὲ ναυμαχήσαντες, inquit, θαυάτῳ κατεδεικασμένοι ἦσαν, καὶ πεντήκοντα ναῦς ἑκάτεροι εἶχον· οἱ μὲν Ῥόδιοι, οἱ δὲ Σικελοὶ ὀνομασθέντες. Si utrimque naves quinquaginta: in universum ergo centum. Idemque numerus in Xiphilino. At ecce Suetonius duodenas dumtaxat nominat c. 21. *Hoc spectaculo*, ait, *classis Sicula et Rhodia concurrerunt duodenarum triremium singulae.* Falso. Omitto Dionem: sed quomodo hominum illa vis in duodenis utrimque navibus? quando undeviginti millia pugnasse hanc navalem pugnam Tacitus exprimat diserte. Non ergo abest, quin ad Dionis reique fidem corrigendus Tranquillus sit, *quinquagenum triremium.* LIPS. Probat Acidalius. At vir doctus in margine Gryph. correxerat *tr. qu. duodecim et vig. m. n.* ERN. Marc. Donatus in Suet. addi iubet: *et quadriremium.* Idem ἑκάτεροι Dionis reddit *utrique inclim*, quod redit fere ad calculum Suetonii; nam utrinque esset ἑκατέρωθεν.

Cincto ratibus ambitu] Quid si, *cratibus*, aut *trabibus?* Tale quid substituetis non inviro Dione, qui lacum muro ligneo circumdatum scribit l. c. τεῖχός τε περὶ τὴν λίμνην ξύλινον κατεσκεύασε, καὶ ἱκρία ἐπῆξε. Eius ergo quasi valli tutelae praepositus Praetorii miles. LIPS. Frustra. Nam mox in ratibus adstitisse dicuntur praetoriani, ut bene monuit Acidalius. Mox *ac tamen spatium* vett. edd. ante Rhenan. Hic dedit *attamen* cum ceteris. *Ac tamen* verum puto, quod et Guelf. exhibet. ERN. Bip. pro *amplexus* coniiciunt *amplius.*

Ad vim remigii, gubernantium artes, impetus navium, et proelio solita] Sic expressit e Flor. MS. Pichena pro vulgari: *ad vim remigii, et gubernantium artes, impetusque navium proelio solitos.* Plane sic etiam ed. pr. nisi quod *soliti* habet pro *solita*: ut Guelf. Ac sic fere etiam Putcol. nisi quod et post *remigii* copulam ponit, quem secuti sunt Riv. Beroald. et Alc. estque

A. V. 806. A. C. 53. fineque tenderentur. Reliqua lacus classiarii tectis navibus obtinebant. Ripas et colles, ac montium edita, in modum theatri multitudo innumera complevit proximis e municipiis, et alii urbe ex ipsa, visendi cupidine aut officio in Principem. Ipse insigni paludamento, neque procul Agrippina chlamyde aurata, praesedere. Pugnatum, quamquam inter fontes, fortium virorum animo: ac, post multum vulnerum, occidioni exempti sunt. Sed perfecto spectaculo, apertum aquarum iter. Incuria operis manifesta fuit, haud satis depressi ad lacus ima vel media. Eoque, tempore interiecto, altius effossi specus et contrahendae rursus multitudini gladia-

57

que in Guelf. ERN. Et Bud. qui habet etiam *soliti*.

Classiarii tectis navibus] Ita restitui, pro, *rectis*. Tectae naves, idoneae ad pugnam; αἱ τὰ καταστρώματα ἔχουσαι, uti Thucydides appellat 7, 40. LIPS. *Tectis* edd. pr. Puteol. Vereor, ne *rectis* vitio operarum irrepserit in Beroaldinam editionem Romanam, unde in ceteras fluxerit. nam Beroaldus tantum repetiit textum Puteolani. Frustra *rectis* defendit Acidalius, tanquam *rectae naves* opponantur *ratibus*. *Coenam rectam* novi, non *naves rectas*. Ante ed. pr. vitiose *traderentur* pro *tenderentur*. ERN.

Agrippina chlamyde aurata] Dio l. c. etiam Neronem adiungit: Ὁ δὲ Κλαύδιος, ὅ, τε Νέρων στρατιωτικῶς ἐστάλησαν, ἥ τε Ἀγριππῖνα χλαμύδι διαχρύσῳ ἐνεσθῆτο. Plinius 33, 19. *Nos vidimus Agrippinam Claudii Principis, edente eo navalis proelii spectaculum, adsidentem ei, indutam paludamento, auro textili, sine alia materia*. LIPS. Vett. edd. *praesidere*, et MS. Guelf. (item Bud.). Mox copula post *iter* non est in MSS. Flor. Bud. ed. pr. Orta est e finali *τεῦ iter*. Et melius abest. Itaque delevi. ERN.

Inter fontes] Puteol. *inter insontes*. Sed Dio l. c. ἀνάτῳ καταδεδικασμένοι ἦσαν. Alias insontes aeque ac fontes pugnare solebant. V. Cic. Tusc. 2, 17.

Ad lacus ima vel media] Dixerat, *ad lacus ima*: quod ut melius intelligeretur, adiecit *vel media*: inde namque colligimus, id ei esse imum, quod in medio lacus foret, ubi plerumque maxime profundum est. GRON. Vnde irrita Mureti coniectura delentis *ima vel*, et Heinsii legentis *lacunae media*. *Lacunam* de tanto lacu dici ab historico non credo. ERN.

Altius effossi specus] De laborioso hoc opere vide Plinium 36, 24. Quod ante Claudium tamen conceperat D. Iulius, (Sueton. Iul. 44.) non inceperat: nec rite perfecit ipse Claudius, quoniam manus postea admovit et Hadrianus. Spartianus in eius vita 22. LIPS. Vide ad Sueton. Claud. 20. et Fabrettum in Descr. Emissarii lacus Fucini. ERN.

Fra-

diatorum spectaculum editur, inditis pontibus pedestrem ad pugnam. Quin et convivium, effluvio lacus adpositum, magna formidine cunctos adfecit; quia vis aquarum prorumpens proxima trahebat, convulsis ulterioribus, aut fragore et sonitu exterritis. Simul Agrippina, trepidatione Principis usa, ministrum operis Narcissum incusat *cupidinis ac praedarum*. nec ille reticet, *inpotentiam muliebrem nimiasque spes eius* arguens. D. Iunio, Q. Haterio coss. sedecim annos natus Nero Octaviam, Caesaris filiam, in matrimonium accepit. Vtque studiis honestis et elo-

A. V. 806. A. C. 53.

A. V. 807. A. C. 54.

58

Fragore et sonitu exterritis] Aliquid est in hac oratione monstri. Nam, cum audimus, *convulsis ulterioribus*, intelligimus *membris operis*: cum autem, *aut fragore et sonitu exterritis*, non possumus hoc de iisdem accipere, sed de convivis, qui super ista discumbebant, et qui circa erant. Requirit tamen filum orationis, ut eadem sint *convulsa* ista et *exterrita*. Si quid video, Tacitus scripsit *exterritos*; ut id referatur ad *τὸ cunctos*. Exterritos; inquit; partim eo, quod sentiebant labefactari et convelli tigna, continuata illis, quae abstrahebantur, partim fragore ac sonitu tum prorumpentium aquarum, tum soluti operis. Suet. Claudio 32. *Convivatus et super emissarium Fucini lacus, ac paene submersus, cum emissa impetu aqua redundasset.* Quem locum in promptu cum haberet Aurelius, tamen offensus voce *convivii* eo usque delirat, ut *compluvium* subiecerit. Sed *convivium* hic coenatio est; triclinium, vel locus ita structus, ut caperet convivas. Sic 15, 37. *publicis locis struere convivia.* Neque aliter accipiendum H. 1, 81. *Militum impetus ne foribus quidem palatii coercitus, quo minus convivium irrumperent.* Sic et incertus auctor Panegyrici Maximiano et Constantino dicti 6. *imago illa in Aquileiensi palatio ad ipsum convivii posita adspectum.* Vbi etiam male tentarunt. GRON. Sed si *exterritos* corrigimus, etiam delendum erit *aut*, tamquam additum, ut *exterritis* cum *convulsis ulterioribus* coniungeretur. Et tamen durior est orationis structura. MSS. Regius (Bud. a I. m.) ed. pr. *exterriti* habent. MSS. Oxon. et Guelf. *ulterioribus* addunt *sublicis*. ERN.

Narc. incusat] Cf. Exc. e Dionis l. 60. ap. Constant. Porphyr. ed. a Vales. p. 677.

D. Iunio, Q. Haterio coss.] Non concilio in hac omni narratione Tacitum cum Suetonio. Noster matrimonium cum Octavia, caussarum dictiones, ad Consules refert, quos posuit: Suetonius c. 7. gesta haec vult toto anno ante, Claudio quintum et Cornelio Orfito coss. Nec enim de alio Claudii Consulatu intellexeris illa: *Apud patrem Consulem pro Bononiensibus Latine, et pro Rhodiis atque Iliensibus Graece verba fecit. Neque multo post duxit uxorem Octaviam.*

A. V. 807. A. C. 54. eloquentiae gloria nitesceret, caussa Iliensium suscepta, *Romanum Troia demissum, et Iuliae stirpis auctorem Aeneam*, aliaque haud procul fabulis vetera facunde exsecutus, perpetrat, *ut Ilienses omni publico*

blico

At inter eum Consulatum, et hunc Taciti annum, interiecti Faustus Sulla et Salvius Otho. Vtar verior, mihi sane non liquet. LIPS. Mox MS. Guelf. *C. Caesaris*: male. ERN. Iunius is *Silanus* a Nerone interfectus. V. 15, 35. Cf. Valef. ad Exc. Dionis.

Gloria nitesceret] Profecto in Groslotii mei correctionem inclino, *notesceret*. LIPS. Et confunduntur sane in libris haec verba, ut *enitescere* et *enotescere*. V. Schwarz. ad Plin. pan. p. 9. 493. Sed *nitescere* plus est quam *notescere*, adeoque melius h. l. sic *enitescere*, pro quo simplex posuit more suo, pro illustrari; clarescere. V. Schwarz. l. c. p. 493. Cod. Flor. etiam *enitesceret*, quod recepit Lallem. ERN. et Bip. Sed Bud. *nitesceret*.

Romanum Troia demissum] Nihil deesse ostendimus ad illud Livii 3, 2. *quod et Romanus ira odioque pugnabat*. GRON. Nempe *Romanus* ponitur pro Romanis, populo Romano, ut ap. Livium saepe pro exercitu Romano. Grotius putabat addendum *nomen*. *Demissus* pro ortus dixit imitatione Virgilii Aen. 1, 292. et alibi. ERN.

Aliaque haud procul fabulis vetera] Correxit Rhen. (e Bud.) cum ante esset *vera*. Lipsius in prima ed. coniecerat *verum*, quod placet Acidalio, sive *ceterum*. *Verum* est in cod. Agric. unde recepit Ryckius. Ed. Puteol. *vera facunditate*. Eo verbo etiam Plautus usus in Trucul. 2, 6, 13. Ea lectio fortasse, nonnullis non displiceat. Quod nunc editur, verum puto. ERN. Bip. praeferunt *vera*, fabulis consinia. Provocant ad Flor. quem a nemine allegari video. Vera falsis mixta fuisse, recepta lectio ipsa innuit.

Impetrat, ut Ilienses] Liber vet. *perpetrat*, recte. Sed quid? non iam ante immunes Ilienses? immunes pridem. Primus Alexander, post pugnam ad Granicum amnem, ἐλευθέραν καὶ ἄφορον eam urbem pronunciavit, ait Strabo 13. p. 593. Certamen deinde Romanis, in honestanda urbe, ut credebant, parente. in foedere quod cum Antiocho, immunitas Iliensibus data, et Rhoeteum ac Gergithum concessa: ut auctor est Livius 38, 39. Epistola deinde Graeca Senatus Populique Romani ad Seleucum Regem missa (Suetonii verba sunt Claud. 25.) *amicitiam et societatem ita demum pollicentis, si consanguineos suos Ilienses ab omni onere immunes praestitisset.* Sulla etiam, Asiam constituens, eosdem ἐλευθέρους ἠφίει, καὶ Ῥωμαίων ἀνέγραφε φίλους. ait Appianus Mithr. 61. An hoc mutatum postea (et saepe solet) nescio: Iulius quidem Caesar iterum et agrum et libertatem dedit et immunitatem: nec imminuit Tiberius aut Augustus. Strabo l. c. p. 595. Καῖσαρ ὁ Θεὸς χώραν τε δὴ προσένειμεν αὐτοῖς, καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀλειτουργησίαν αὐτοῖς συνεφύλαξε. καὶ μέχρι νῦν συμβαίνουσιν ἐν τούτοις. Quis ergo ea abstulit, ut opus fuerit sive reddi a Claudio, seu firmari? An Caligula? nihil lectum. Credo equidem,

bilico munere solverentur. Eodem oratore Bononiensi colonine, igni haustae, subventum centies sestertii largitione. Redditur Rhodiis libertas, adempta saepe aut firmata, prout bellis externis meruerant, aut domi seditione deliquerant. Tributumque Apamensibus, terrae motu convulsis, in quinquennium remissum. A. V. 807. A. C. 54.

dem, nemo: sed vel Claudius adiecit aliquid ad immunitatem olim datam, effecitque ut plenissima uterentur, (atque ideo Tacitus scripserit, *ut omni publico munere solverentur*, quasi antea non omni:) aut concessa, sed publicanorum improbitate mota, sanxit in perpetuum stabilivitque. Suet. l. c. *Ilienses quasi Romanae gentis auctoribus tributa in perpetuum remisit.* Callistratus l. 17. D. De excusat. *Ilienses et propter inclytam nobilitatem civitatis, et propter coniunctionem originis Romanae, iam antiquitus et Senatusconsultis et Principum constitutionibus plenissima immunitas tributa est, ut etiam tutelae excusationem habeant.* LIPS. *Perpetrat* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. et alii ap. Broterium, ed pr. ERN. Immunitatis Ilienſium typus equus est libere pascens. V. NN Col. ap. Vaillant t. 1. p. 221. et t. 2. p. 45. Pro *munere* amicus Ryckii volebat *onere*, ut 2, 42. 4, 6. sed *immunitas* est exemtio publ. onerum s. munerum. V. 12, 61. 13, 51.

Redditur Rhodiis libertas] Adempta nuper ab ipso Claudio, propter cives quosdam Romanos in crucem actos, ut notat Dio 60, 24. Sed restituta, orante Nerone, cuius honori iure Epigramma illud adsero, quod nomine Antiphili legitur primo Anthologiae *εἰς νήσους*. Nec enim alio spectat, quam ad hoc factum (in Bruncki anal. t. 2. p. 174.).

Ὡς πόρος ἠελίου, νῦν Καισαρος, ἠ Ῥόδος εἰμὶ
Νάσος, ἴσον δ' αἰχῶ φέγγος ἑκατέρων.
Ἤδη ἀβεννυμένην μενέα πυρσφώτισεν ἀκτὶς
Ἅλιε, καὶ παρὰ σὸν φέγγος ἔλαμψε Νέρων.
Πῶς ἄπω; τίνι μᾶλλον ὀφείλομαι; ὃς μὲν ἔδειξεν
Ἐξ ἅλὸς, ὃς δ' ἤδη ῥύσατο δυομένην.

Argutum Epigramma, et comparat Neronem ecce cum Sole, quia, ut ille Rhodum retexit radiis fecitque oriri; sic ille pressam et occidentem restituit, reduxitque in lucem. LIPS. Potest etiam respexisse poeta ad numum Rhodiorum in honorem Neronis cusum, in quo Nero caput radiatum habet, propter famam, de qua Dio apud Xiphil. 61, 2. recens natum Neronem radiis circumdatum apparuisse; qua specie etiam exhibetur in numo Nicaeensium. ERN.

Apamensibus] Sic MS. Flor. Guelf. et ed. pr. idque secutus sum. Ceterae edd. inde a Puteolano *Apamiensibus*, nisi quod Ryckius e MS. Agr. *Apamensibus* dedit. Quia et *Apama* et *Apamea* et *Apamia* recte dicitur, etiam adiectivum varie formari potest. Sed usitatissimum est, quod nos exprimi curavimus. Ceterum Apameam Phrygiae intelligit Ryckius. ERN.

A. V. 807 A. C. 54. 59 missum. At Claudius saevissima quaeque promere adigebatur eiusdem Agrippinae artibus, quae Statilium Taurum, opibus inlustrem, hortis eius inhians, pervertit, accusante Tarquitio Prisco. Legatus is Tauri, Africam imperio Proconsulari regentis, postquam reverterant, pauca *repetundarum crimina*, ceterum *magicas superstitiones* obiectabat. Nec ille diutius falsum accusatorem indignamque sortem perpessus, vim vitae suae adtulit, ante sententiam Senatus. Tarquitius tamen curia exactus est: quod Patres, odio delatoris, contra ambitum Agrippinae, 60 pervicere. Eodem anno saepius audita vox Principis, *parem vim rerum habendam, a Procuratoribus suis*

Saeviss. q. promere] Sic Graev. ap. Lact. de mort. p. vult *promere exitium.*

Indigna sorte] MSS. Reg. Agr. Ed. Pr. *indignasque sortes*; unde Nic. Heinsius corrigebat *indignasque sordes* i. e. immeritum reatum: quod verum puto. Ed. pr. *Tarquitius* constanter. Guelf. Puteol. et vett. edd. ceterae *Tarquinius*: male. de Tarquitio v. Ryckium ad h. l. Adde 14, 46. ERN. Bud. *indigna sorte*. Bip. recte *indignamque sortem*. quippe sordes reus suscipit vel deponit, sortem vel casum patimur. Cf. 16, 9. De Tarquitio memoratu dignus Neronis nummus, cuius veram epigraphen dedit Cl. Eckhel in NN. vet. anecd. p. 187. et in Doctr. NN. vet. vol. 2. p. 403.

Exactus] Missum putat Ryckius specie honoris in Bithyniam pro Consule. Cf. 14, 46.

A Procuratoribus suis indicatarum] Defunguntur vulgo leviter interpretatione huius loci, et alterius Suetoniani comparis Claud. 12. *Vt rata essent, quae Procuratores sui in iudicando statuerent, a Senatu precario exegit.* Referunt enim ad Procuratores rei familiaris in provinciis: quibus datum nunc ius volunt cognoscendi statuendique inter privatos et fiscum, in re pecuniaria quidem; non enim criminum: argumento l. 2. C. Si adverf. fis. l. 8. §. Transactiones. D. De transact. et l. 1. C. De iurisd. omn. iudic. Itaque non aliud Tacitum tam longa et querula oratione indignari, quam iurisdictionem Procuratoribus mandatam in re et causa fiscali pecuniaria: eorumque decreta firma a Claudio habita et rata. Sed mihi profecto, et, credo, Tacito alia mens est. cui lucem dare conamur in Excurs. B. LIPS. Ego Procuratores rei privatae omnes intelligam. Nam de Procuratoribus, vice Praesidum procurantibus minores provincias, non sit valde mirum, eorum iudicata valere. Et Tacitus in fine capitis simpliciter, et sine exceptione vocat *libertos, quos rei familiari praefecerat.* Et consilium Claudii arguit. Vult enim ostendere, quomodo administratio Reip. quae maxime iudiciis exercendis continetur, a Sena-

fuis iudicatarum, ac ſi ipſe ſtatuiſſet. ac, ne fortuito prolapſus videretur, Senatus quoque conſulto cautum, plenius quam antea et uberius. Nam D. Auguſtus, *apud Equeſtres, qui Aegypto praeſiderent, lege agi, decretaque eorum perinde haberi* iuſſerat, *ac ſi magiſtratus Romani conſtituiſſent:* mox aliis per provincias, et in urbe pleraque conceſſa ſunt, quae olim a Praetoribus noſcebantur. Claudius omne ius tradidit, de quo totiens ſeditione aut armis certatum, cum Sempronii rogationibus Equeſter ordo in poſſeſſione iudiciorum locaretur; aut rurſum Serviliae leges Senatui iudicia redderent; Mariusque et Sulla olim de eo vel praecipue bellarent. Sed tunc ordinum diverſa ſtudia: et quae vicerant, pu-

A. V. 807. A. C. 54.

Senatu paullatim ad Equites, ab his ad libertos domi forisque venerit. Procuratores etiam in maioribus provinciis ex Equitibus et libertis Caeſarum. Vid. 13, 1. ERN.

Apud Equeſtres] Move hoc dictum, pro Equitibus, vel eius ordinis Equeſtris hominibus, nec ante Tacitum reperiri, recte monet Dukerus ad Liv. 33, 26. ſimiliter infra 13, 10. *Iuſſus Deuſius Equeſter*, quod, non memor huius loci Muretus, tentabat, corrigens *Equeſ R.* probante Acidalio. Mox pro *proinde* Pichena malebat *perinde*. Id, quia MS. Guelf. addicit, recepi. ERN. Cod. Agr. *ap. Equites.*

Lege agi] Quae ſit *legis actio*, docet Pompon. de orig. iur. §. 5.

In urbe pleraque conceſſa] In urbe Equitibus Romanis late datum ius, uti ab Auguſto Maecenati in Praefectura urbis, uti Praefecto Praetorio ſemper: quia is ex Equite ad tempora Veſpaſiani. Sed de Procuratoribus Caeſaris in urbe aliquod ius, extra res fiſci. Vlpianus l. 9. de Off. Pro CS. ap. Schulting. in Coll. LL. Moſ. et Rom. t. 14. *Frequens eſt etiam legis Fabiae cognitio in tribunalibus Praefidum: quamquam quidam Procuratores Caeſaris uſurpaverint, quam Romae, tam in provinciis.* LIPS. Ceterum hic proprie nondum de Procuratoribus loquitur, ſed de Equitibus. Vnde non opus Ryckiana animadverſione de Procuratoribus in urbe: de quibus ſi ſermo hic iam eſſet, firmaret id ea, quae ante contra Lipſium dixi. ERN.

Serviliae leges] Plures eo nomine: ſed una iudiciaria, quam tulit Q. Servilius Caepio Conſul. de qua Cicero ſaepius et Aſconius in pro M. Scauro. LIPS.

Bellarent] Sic ſcr. ex edd. ante Rhen. qui fruſtra (e Bud.) mutavit in *bellarunt*. Itaque cum L. Gronovio reſtituimus. Mox *quae vicerant* MS. Flor. (Bud.). edd. pr. Putſch. ceteraque veteres ante Lipſium. An data opera, e libris ſcr. editum ſit *qui*, neſcio. Ego veterem lectionem reſtitui: intelli *ſtudia*. Ele-

A. V. 807. blice valebant. C. Oppius et Cornelius Balbus pri-
A. C. 54. mi Caesaris opibus potuere conditiones pacis et arbitria belli tractare. Matios posthac et Vedios et cetera Equitum Romanorum praevalida nomina, referre nihil adtinuerit; cum Claudius libertos, quos rei familiari praefecerat, sibique et legibus adaequaverit.
61 Retulit dein *de immunitate Cois tribuenda*, multaque *super antiquitate eorum* memoravit: *Argivos, vel Coeum, Latonae parentem, vetustissimos insulae*

Eleganter et saepe *studia* dicuntur *valere*, *vincere*. Sensus est: quae partes vicerant, eae consequebantur, ut plurimum in Rep. possent, iudicia administrarent: non, ut unus omnia posset; ut post bellum Caesarianum factum ERN.

Matios posthac et Vedios] Vedium intellegit Pollionem, et B. sive Cn. Matium. Etsi libri hic omnes inepte *Macchyos*, vel *Matthios*. C. Matii, qui inter amicos Iulii Caesaris, mentio Suetonii c. 52. *Quae scire C. Matium, C. Oppium reliquosque Caesaris amicos*. item Ciceroni ad Trebat. Ep. 7. 15. *Quum in C. Matii suavissimi doctissimique hominis familiaritatem venisti*. Et, quia Cicero elogio doctissimi ornat, censui olim, eumdem esse cum illo, qui Mimiambos et Iliada scripsit, quem Agellius 15, 25. Macrobiusque Sat. 2, 16. laudant, ut hominem impense doctum. Sed tamen cum Cnaei praenomine, uti et apud Plinium 12, 6. Cn. Matius legitur inter amicos Augusti. *Cn. Matius, ex Equestri ordine, D. Augusti amicus*. Qui fortasse alius ab illo primo, et de quo hic sermo. In lapide quodam (ap. Grut. p. 654.) geminata littera sculptum legi P. MATTIVS. CHARITON. LIPS. Sic et ap. Gell. et Macrob.

Libertos, quos rei familiari] Iuvare videtur eos, qui Claudianum scitum ad Rationales tantum referunt. Frustra. Procuratores enim omnes primo rei familiari sive fisco praefecti, sed imago imperii quibusdam adiuncta. LIPS.

Cois tribuenda] Sic se castigasse dicit Rhen. (e Bud.) pro *restituenda*. At sic etiam edd. pr. Puteol. Riv. Alterum est a Beroaldo et Alciato. Infra post *scientia* in Gualf. abest *ipse*: non bene. ERN.

Argivos, vel cum Latonae parente] Certissima emendatio est et elegantis ingenii clara index, quam a Iosia Mercero accepi; *Argivos vel Coeum Latonae parentem*. Pater enim eius Deae Κοῖος vel Κοῖος. Hesiodus Theog. 404.

Φοίβη δ' αὖ Κοίου πολυήρατον ἦλθεν ἐς εὐνήν,
Κυσσαμένη δ' ἤπειτα Θεὰ Θεοῦ ἐν φιλότητι
Λητὼ κυανόπεπλον ἐγείνατο.

Et ab eo nomen ipsi insulae datum. Huic ipsi rei gryphus in Athenaei 10, 21. ex veteri carmine: — μήτηρ δ' ἔστ' ἀριθμοῖο κοίς. *numeri mihi filia mater*. *Significatur Latona*, inquit Athenaeus, *Coei filia*; quia *Macedones numerum coeum agnominant*. At de Xenophonte quod additur, est ille medicus, cuius Dio-

fuiſſe cultores: mox adventu Aeſculapii artem medendi inſitam, maximeque inter poſteros eius celebrem fuiſſe, A. V. 807. A. C. 54.
nomina ſingulorum referens, et quibus quisque aetatibus viguiſſent. Quin etiam dixit, *Xenophontem, cuius ſcientia ipſe uteretur, eadem familia ortum: pirecibusque eius tradum, at omni tributo vacui in poſterum Coi ſacram et tantum Dei miniſtram inſulam colerent.* Neque dubium habetur, multa eorumdem in Pop. Rom. merita, ſociasque victorias potuiſſe tradi. Sed Claudius facilitate ſolita, quod uni conceſſerat, nullis extrinſecus adiumentis velavit. At 62
Byzantii data dicendi copia, cum *magnitudinem onerum* apud Senatum deprecarentur, cuncta repetiverе; orſi *a foedere, quod nobiscum icerant, qua tempeſtate bellavimus adverſus Regem Macedonum, cui, ut degeneri, Pſeudophilippi vocabulum inpoſitum. Miſſas poſthac copias in Antiochum, Perſen, Ariſtonicum, et piratico bello adiutum Antonium,* memora-

Diogeni Laertio mentio in fine Xenophontis Socratici: Τρίτος, ἰατρὸς Κῶος. LIPS. Coeus ipſe coeli et terrae filius. Heſiod. v. 136. *Parentem* habet Flor. At Bud. cum aliis male *parente.*

Tantum Dei miniſtram] Sic MSS. Fl. Bud. Farn. ed. pr. Ceterae omnes ante Pichenam *tanti*, etiam Lipſ. quod male defendit Ryckius e cod. Agr. cui adſtipulatur Guelf. Vult non niſi Deo ſervire inſulam, non etiam hominibus, tributo pendendo. Virioſe etiam ed. pr. aliaeque vett. *haberetur.* ERN. Sic et Bud. et Agr. codd.

Potuiſſe tradi. Sed] Sic feliciter reſtituit Rhen. e cod. Bud. qui habebat *patuiſſe tradidiſſet. Claudius*, ut Guelf. Ed. pr. *potuiſſet tradidiſſet. Claudius.* Puteolanus primus dedit: *patuiſſe Claudius.* ERN. Beroald. *patuiſſe. Claudius.*

At Byzantii] Ed. pr. *Byzantiis.* mox *icecerant*, ut MSS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. pr. Put. Ber. Alc. Rhen. Ald. *Icerant* reperi in Gryph. Pich. Lipſ. etc. Liceret corrigere *fecerant*, ut II, 9. e *inciunt* factum *faciunt.* ERN.

Miſſas poſthac copias] Quid *poſthac?* ergo Antiochus et Perſes poſt Pſeudophilippum? minime. tempore hi anteceunt: ſed ſcilicet Byzantii primum, ut validius, foedus memorant, quod tempore Pſeudophilippi coiit: tum addunt de auxiliis varie latis. Itaque *poſthac*, non tempus rei geſtae, ſed dictae notat. Malim tamen. *poſt hunc*, eo ſenſu. LIPS. Fruſtra: *poſthac* idem eſt, et ſic dictum 3, 62. et 6, 7. ERN.

Adiutum Antonium] Capio non de celebri notoque Antonio, qui Triumvir: ſed de M. Antonio, qui Curator orae maritimae cum

in

V. 807. A. C. 54 bant: *quaeque Sullae aut Lucullo aut Pompeio obtu-*
lissent: mox *recentia in Caesares merita; quando ea*
loca insiderent, quae transmeantibus terra marique
Ducibus exercitibusque, simul vehendo commeatui op-
63 *portuna forent.* Namque artissimo inter Europam
Asiamque divortio. Byzantium in extrema Europa
posuere Graeci, quibus, Pythium Apollinem con-
sulentibus, *ubi conderent urbem?* redditum oraculum
est, *quaererent sedem caecorum terris adversam.* Ea
ambage Chalcedonii monstrabantur, quod priores il-
luc advecti, praevisa locorum utilitate, peiora le-
gissent.

infinito imperio, sub initia Piratici belli de quo illud Sallustii innotuit in fragm. l. 3. *M. Antonius pernoctandae pecuniae genitus, vacuusque a curis nisi instantibus.* Vide Ciceronem et Asconium in Verrem 1, 23. 2, 3. LIPS. Mox *commeatui* volebat Pichena. Et sic ed. Gryph. sed vulgatum verius, sive dativum velis, sive ablativum. De dativis in *u* supra iam vidimus c. 5. et constructionem similem cum ablativo 3, 19. ERN. Rud. *commeatui*, quod praefero cum Pich. et Bip.

Vehendo commeatui] Heins. *subvehendo.* Sic cod. Agr. apud Ryck.

Posuere Graeci] Pleraque historia Spartanis adscribit conditam hanc nobilem urbem, et fatalem imperiorum sedem. Iustinus 9, 1. et Isidorus Orig. 15, 1. a Pausania Rege; Claudianus a Byzante quodam non obscure extructam vult: in Eutrop. 2, 83. — *hoc Byzas Constantinusque viderunt?* In Ioanne Sarisberiensi de nugis Curialium (in quo centona inutilos pannos purpurae agnosco, et fragmenta aevi melioris) lego 1, 5. *Chilon Lacedaemonius suspendiae societatis causa missus Corinthum, Duces et seniores populi ludentes invenit in alea. Infecto itaque negotio reversus est, dicens, se nolle gloriam Spartanorum, quorum virtus constructo Byzantio clarescebat, hac maculare infamia, ut dicerentur cum aleatoribus contraxisse societatem.* At alii non conditam a Pausania, sed saltem expugnatam tradiderunt; inter quos Aem. Probus 1, 2. Ammiano vero est *Atticorum colonia*, 22, 8. LIPS.

Praevisa locorum utilitate] Ad sententiam fortasse aptius, *patrum visa locorum utilitate.* Ideo enim caeci, oraculo dicti. Apud Strabonem denarrata tota res 7. p. 320. Τὸν Ἀπόλλω, inquit, φασὶ τοῖς κτίσασι τὸ Βυζάντιον ὕστερον, μετὰ τὴν ὑπὸ Μεγαρέων Χαλκηδόνος κτίσιν, χρησταηριαζομένοις, προστάξαι ποιήσασθαι τὴν ἱδρυσιν ἀπεναντίον τῶν τυφλῶν· τυφλοὺς καλέσαντα τοὺς Χαλκηδονίους, ὅτε πρότερον πλεύσαντας εἰς τοὺς τόπους, ἀφέντες τὴν πόλιν κατασχεῖν, τοσούτων πλοῶν ἔχουσαν, εἵλοντο τὴν λυπροτέραν. Habes eadem in Herodoto 4, 144. nisi quod illic dictum hoc et fromma in Chalcedonis Megabyzo Satrapae tribuit. Septemdecim autem annis conditam Chalcedona ante Byzantium, ibidem etiam traditum.

LIPS.

gissent. Quippe Byzantium fertili solo fecundoque mari; quia vis piscium innumera, ponto erum- A. V. 807. A. C. 54.

Yy 5 pens,

lips. *Parum visa* placet etiam Pichenae. At I. Gronovio *im-praevisa*. Quid impedit, quo minus *praevisa*, quod omnes libri habent, sint non visa, praetervisa, ad formam Graeci verbi παρορᾶν. Atque sic ap. Horat. Serm. 1, 3. 25. *praevideas mala*, legunt et intelligunt viri praeclari Rutgersius, Bentleius, Heinsius, Cuningamus. Et sic iam monuit N. Heinsius ap. Ryckium. ERN. Bud. et Agr. *provisa*, pessime. Flor. cum aliis *praevisa*. Perperam hoc verbum pro *praetervidere* apud Horatium sumi, Gesnerus iudicat. Bip. Lipsii coniecturam in textum recepere.

Vis piscium in Pontum] Falsa lectio: damnata ab historia, et a libris. Nam libri omnes, *vis piscium in Metapontum erumpens*. Ex quis vere corriges, *vis piscium innumera Pontum erumpens*. Ita scilicet res est. copia ista piscium (pelamydes sunt) non intrantes e mari Aegaeo Pontum, ut vulgata lectio suadet, sed exeuntes erumpentesque capiuntur. Foetura enim eorum in paludibus Maeotidis est; atque inde adulti, grege facto, Pontum Propontidemque intrant. atque ibi captura. Strabo clare 7. p. 320. Γεννᾶται οὖν τὸ ζῶον, (pelamydem intellegit) ἐν τοῖς ἕλεσι τῆς Μαιώτιδος. ἰσχύσαν δὲ μικρὸν, ἐκπίπτει διὰ τοῦ στόματος ἀγεληδὸν, καὶ φέρεται παρὰ τὴν Ἀσιανὴν ἠϊόνα μέχρι Τραπεζοῦντος καὶ Φαρνακίας. Et post pauca addit: Ἐπειδὰν δὲ ἤδη συνάψῃ ταῖς Κυανέαις, καὶ παραλλάξῃ ταύτας, ἐκ τῆς Χαλκηδονιακῆς ἀκτῆς λευκή τις πέτρα προσπίπτουσα φοβεῖ τὸ ζῶον, ὥστ' εὐθὺς εἰς τὴν περαίαν τρέπεσθαι. παραλαβὼν δὲ ὁ ἐνταῦθα ῥοῦς ἅμα καὶ τῶν τόπων εὐφυῶν ὄντων πρὸς τὸ τὸν ἐκεῖ ῥοῦν τῆς θαλάττης, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ πρὸς αὐτὸ Κέρας τετράφθαι φυσικῶς, συνελαύνεται δεῦρο, καὶ παρέχει τοῖς Βυζαντίοις καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων πρόσοδον ἀξιόλογον. Eademque ex Aristotele colliges De Hist. animalium 15, 10. Pliniani codicis mendum non sileo in hac narratione 9, 20. *Est in Euripo*, ait, *Thracii Bospori . . . in ipsis Europam Asiamque separantis freti angustiis, saxum miri candoris, a vado ad summa perlucens, iuxta Chalcedonem in latere Asiae. Huius adspectu repente territi, semper adversum Byzantii promontorium, ex ea caussa appellatum Chrysoceras, praecipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantii est, magna Chalcedonis penuria. Opperiuntur autem Aquilonis flatum, ut secundo fluctu exeant e Ponto: nec nisi intrantes Pontum Byzantii capiuntur*. Quid? non capiuntur nisi intrantes Pontum? contra ante dixit, capi exeuntes e Ponto, non intrantes. quod verissimum est. Itaque alii vice Ponti, *Propontidem* substituunt: Pincianus totum locum rescribit confidentius, *nec nisi infantes tunc Byzantii capiuntur*. Forstasse verius, simplicius certe, *intrantes portum Byzantii*, ut ad ipsum oppidum, et in portu fuerit ea captura. Nam cornu illud, ad quod deferebantur, fuit προσεχὲς τῷ Βυζαντίῳ τείχει, ut Strabo ait: imo, ut Plinius, in ipso illo promontorio, quod Cornu vocant, Byzantium urbs. Atque ibi in multos sinus scissum, tamquam ramos (εἰς οὓς ἐμπίπτουσα ἡ πηλα-

A. V. 897 A. C. 54 pens, et obliquis subter undas saxis exterita, omisso alterius litoris flexu, hos ad portus deferuntur. Vnde primo quaestuosi et opulenti; post, magnitudine onerum urgente, *finem aut modum* orabant; adnitente Principe, qui *Thracio Bosporanoque bello recens fessos iuvandosque* retulit. Ita tributa in quinquennium remissa.

A. V. 808. A. C. 55. 64 M. Asinio M'. Acilio coss. mutationem rerum in deterius portendi, cognitum est crebris prodigiis.

πλαμὸς ἀλίσκεται) faciebat urbi illi portum.

ADD. Ad correctionem nostram et exitum piscium e Ponto, facit valde Sallustii locus apud Servium 4. et Iuvenalis interpretem Sat. 4, 42. *Qua tempestate vis piscium Ponto erumpit.* Tamen, ne callide dissimulem, vulgatam lectionem D. Ambrosius affirmare videtur, Hexaem. 5, 10. *Pisces*, inquit, *ex plurimis locis, a diverso sinu maris, innumeri, velut communi consilio convenientes, coniuncto agmine flatus aquilonis petunt, et ad illud Septemtrionalium mare partium quadam naturae lege contendunt. Dicas, si ascendentes videas, rhenma quoddam esse. ita prorumpunt, fluctusque intersecant, per Propontidem in Euxinum Pontum violento impetu profluentes.* Sed mox addit, ingruente hieme, et, postquam ibi foetificaverint, immenso agmine regredi. Vide locum: et utramvis lectionum defendi posse, tu defendes. LIPS. Edd. vett. itidem *in Metaponto* usque ad Rhenanum, qui dedit *in pontum*: quod omnes secutissimus, donec Lipsius feliciter correxit *innumeris pontum*; quod recepit I. F. Gronovius. Broterius etiam correxit et edidit *Ponto* e loco Sallustii ap. Schol. Iuvenalis l. c. In vulgata int. *in*. Post Guelf. pro *urgente* habet *vergente*, de qua confusione iam supra admonuimus. ERN. *Erumpere nubem* Virg. dixit Aen. 1, 584. *nebulam* Val. Fl. 5, 466. subaudita praepos. *per*. Durior foret ellipsis particulae *in*. Quidni ergo cum Sall. legamus *ponto*?

Obliquis subter undas] Quaerunt, quae haec *saxa obliqua*? Ego dicam. e litore Chalcedonis saxa e latere se ostendunt; et velut ex transverso (Strabonis scriptum) atque ea igitur fugiunt. At Franciscus Medices, quia Strabo idem et Plinius *candidum saxum* id dicunt, vellet hic legi, *albis*, vel *albidis*, pro voce, *obliquis*. Vellem et ego hominis causa. quis enim Musicus Medices non amet? sed non possum hanc persuadere coniecturam. LIPS.

Thracio Bosporanoque bello] Thracium bellum intellegit, quod cum Thracibus montanis gestum, Duce Poppaeo Sabino; Bosporanum, quod cum Rege Mithridate. De illo noster 4, 46. de hoc supra 15. et 21. LIPS.

M. Asinio etc.] Vett. edd. vitiose *Asinius*. Index coss. ap. Dionem *Asinio* dat praenomen *Q.* et *Acilio Manlio*. De Acilio concedo, quia id solenne Aciliorum praenomen, ut Ciceroni et Livio notum est; idque

giis. Signa ac tentoria militum igne coelesti ar- A. V. 707.
fere. Fastigio Capitolii examen apium insedit, Bi- A. C. 55.
formes hominum partus, et suis fetum editum, cui occipitrum ungues inessent. Numerabatur inter ostен-

que praenomen exprimendum curavi, cum vulgo sit *Marcus*. De Asinio non discedo a libris, qui in *M.* consentiunt. Index coss. in Dionis exemplaribus cuius fidei, dictum supra ad c. 41. ERN.

Signa enim ac tentoria] Delevi *enim* auctoribus MS. Flor. ed. pr. Non opus est ista particula: nec in tali narratione utitur ea Livius, vide v. c. 31, 12. add. nostrum 14, 12. 15, 47. Mox *apium* editur inde a Pichena e MS. Flor. et Reg. ceteri scr., et edd. vett. *apum*. Supra contra 24. MS. Fl. habebat *Larum* pro *Larium*. De illo genitivo *apium* v. Drakenb. ad Silium 8, 637. et quos ibi laudat: item de hoc prodigio: sed in primis ad Liv. 4, 33. ubi tamen Livio *apium* adserit. ERN. De prodigiis istis v. Suet. 46.

Examen apium] Quod semper inter portenta: cum visum loco insolenti. Silium Ital. emendari velim l. c. de prodigiis, quae ante pugnam Cannensem: *Obsidiisque frequens castrorum limina bubo: Nec densae trepidis absunt se involvere nubes Cessantesque aquilis: non unus crine coruscо Regnorum everser rubuit lethale cometes.* scribique: *Nec densae trepidis apium se involvere nubes Cessavunt aquilis.* Nubes apium, examina vocat, quae insederunt signa. Quod sequitur, *suis fetus editus*, libris omnibus erat *fetum editum*: et fortasse nominandi casu sic dixerint etiam antiqui. LIPS.

Biformes hominum p.] Ryckius intelligit *hippocentaurum*, quem Plin. H. N. 7, 3. tradit Claudio imperante Romam ex Aegypto allatum in melle. Et dicuntur Centauri διφυεῖς biformes. ap. Cic. Tusc. 2, 8. *biformatus impetus* de Centauro. Sed, quia plurali numero utitur Tacitus, arbitror, etiam de aliis et pluribus intelligi posse, etiam hermaphroditis, quibus *duplex*, *ambigua natura* a Latinis tribuitur. Sic ob duplicem faciem biformis Ianus ap. Ovid. Fast. 1, 89. Androgyni autem etiam apud Livium 31, 12. inter prodigia et quidem obscenissima. Ceterum coniunxi cum sequentibus, ut est in ed. pr. Puteol. Ber. Alc. Primus (e Bud.) diremit Rhenanus interposito puncto, quem omnes secuti sunt. Deinde MSS. et edd. vett. omnes *fetum editum*; et MS. Flor. edd. vett. ante Rhenanum *inessent*, pro quo hic dedit e cod. Bud. *erant*: idque secuti sunt usque ad Pichenam. *Fetus editus* unde venerit, nescio. Male autem Ryckius haec coniungit cum *numerabatur. Inter prodigia numerari* dicitur h. l. de re, quae proprie non est, sed propter eventum pro prodigio habetur. Ex quo genere est mors magistratuum ex omni genere. Sed fetus suis cum accipitris unguibus semper prodigium fuit. Non animadverterunt viri docti, intelligendum *nunciabatur*, *ferebatur*. Saepe apud Livium et nostrum oratio subito e recta fit obliqua, et contra. V. ad 1, 36. Sed si libri faverent, tamen praeferrem nominativos. ERN. Sic Bip. Contra Lall. subintelligi-

nun-

A. V. 809. A. C. 55. ostenta. deminutus omnium magistratuum numerus; Quaestore, Aedili, Tribuno ac Praetore et Consule, paucos intra menses, defunctis. Sed in praecipuo pavore Agrippina, vocem Claudii, quam temulentus iecerat, *fatale sibi, ut coniugum flagitia ferret, dein puniret*, metuens, agere et celerare statuit, perdita prius Domitia Lepida, muliebribus cauſſis: quia Lepida, minore Antonia genita, avunculo Augusto, Agrippinae sobrina prior, ac Cnei, mariti eius, soror,

nunciabant, ferebant, quod admitti poteſt. Singulare eſt, quod refert Phlegon de mirab. c. 23. *Corn. Gallicani uxor Romae infantem edidit capite Annubidis.* Alia v. ap. Fortun. Licetum.

Deminutus] Sic cod. Flor. et Bud. vulgo *diminutus.*

Perdita prius Domitia] Nemo tam inconſpectus in legendo, qui vitium non videat male haerentis et incoibilis orationis. Domitia, inquit, perdita eſt: et ſubdit quaſi de alia, quia interea Lepidam et Agrippinam aemulatio exercebatur. Corrige vero, et reduc aberrantem vocem: *perdita prius Domitia Lepida levibus et muliebribus cauſſis: quia minore Antonia genita*, Scilicet Cn. Domitio duas fuiſſe filias, quarum utraque Domitia gentis nomine dicta: ſed minor, de qua hic, discriminandi cauſſa, cum Lepidae cognomine. Ea nunc ad mortem adacta, Suetonius Ner. 7. *Amicam Lepidam ream teſtimonio coram adflixit, gratificans matri, a qua vea premebatur.* At Domitia altera ſupervixit, et mentio eius 13, 19. eſtque veneno ſublata a Nerone, paullo poſt mortem matris. Vide Suet. Ner. 34. et Xiphil. 61, 17. LIPS. Nempe ante erat: *p. p. D. levibus et m. c. quia Lepida*: quod primum reperi apud Puteol. et MS. Guelf. In MS. Flor. et ed. pr. eſt *Domitiale mul. cauſſis.* hinc *levibus et* formatum, cum deberet eſſe *Lepida*, ut Lipſius voluit et Torr. ad Suet. Ner. 5. Librarius deinde voluit reſarcire peccatum, et alieno loco ſcripſit *Lepida*: quamquam etiam altero loco nomen illud ferri poſſe arbitror. Itaque poſt Freinsh. Gronov. et Ryckium dedi *Domitia Lepida muliebribus cauſſis.* ERN. Bud. *levibus et mul. c.* Vox *Domitia* ſuppleta in marg. Pichena primus locum reſtituit, praeiverat Lipſius.

Minore Antonia genita] Culpant me, quod non ſcripſerim *maiore.* Non me, ſed Tacitum. Ita enim iterum ſenſit ſcripſitque noſter 4, 44. *Cn. Domitius electus, cui minor Antonia Octavia genita in matrimonium datur.* At enim Suet. et Plut. aliter. Quid ergo? novum eſt, ut diſſenſus aliquis ſcriptorum ſit? Et tamen Plut. clare id non dicit: clare Suet fateor, plus uno loco. ſed cur arbiter ego inter eos ſim? Solvo me iudicatu iſto; et bono veſerique ritu, iuro mihi non liquere. LIPS. Intelligit Torrentium ad Sueton. l. c. ERN.

Agrippinae sobrina prior] Sive quod iurisconſulti ſuggerunt, *ſobrina propior*: etſi eadem vis alteri illi voculae. Lepida autem Germanico, patri Agrippinae, conſobrina fuit.

Filiae

soror, parem sibi claritudinem credebat. nec forma, A. V. 808.
aetas, opes multum distabant; et utraque impudica, A. C. 55.
infamis, violenta, haud minus vitiis aemulabantur, quam si qua ex fortuna prospera acceperant. Enimvero certamen acerrimum, amita potius an mater apud Neronem praevaleret. Nam Lepida blandimentis et largitionibus iuvenilem animum devinciebat, truci contra ac minaci Agrippina, quae filio dare Imperium, tolerare imperitantem nequibat. Ceterum 65
obiecta sunt *quod coniugium Principis devotionibus petivisset, quodque, parum coercitis per Calabriam servorum agminibus, pacem Italiae turbaret.* Ob haec mors indicta, multum adversante Narcisso, qui,

Filiae ergo Germanici Lepida sobrina propior. Res satis clara ex stemmate nostro Augusti. LIPS. Mox *eius* post *mariti* abest a MS. Guelf. eleganter. Sed vide dicta supra. ERN.

Cnei mariti eius] Domitii. Cf. 13, 10. Freinshemium offendit, quod Agrippinae maritus tantum praenomine notetur; sed sic Pompeium quoque apud Cic. Cnei nomine vocari et frequens ita apud Romanos factum, praeterea Cnei praenomen Domitiae genti familiare fuisse, docet Spanhem. de Pr. NN. t. 2. p. 30.

Impudica, infamis, violenta] Malim *violenta*: ut superba et commota animo utraque fuerit. De vini nota nihil legi. LIPS. Sic MSS. Guelf. ed. Puteol. Beroald. Alciat. Ceteri libri (et Bud.) *vinolenta*. Illud restituit Pichena (e Flor.). Mox c. 67. pariter verba haec confusa. ERN.

Quae filio dare imperium, tolerare imperitantem nequibat] Freinsh. addendum putabat *volebat*. Sed non profecto *volebat* tantummodo, quippe quae iam dudum dedisset: sed intelligendum *quia bat*. Agrippina eo usque valebat in republica, penes Claudium, apud se, ut filio Imperium pararet: sed non erat tam potens sui, ut toleraret regnantem. Genus loquendi Observ. 4, 2. illustravimus. GRON. Recte. Elegantissime. huiusque generis exemplum iam supra observavimus. Eum sequitur et Graevius in epistola ad Heins. quae respondet eius coniecturae *daret* t. 4. Coll. Burm. p. 498 et 505. Add. ad 13, 56. ERN.

Quod coniugium Principis] Id est, coniugem. Nam, ut Claudii coniugium ipsa ambierit, non lectum. Abusa ergo veteris artibus ad perniciem Agrippinae. Sic *servitium* pro servo, et *matrimonium* pro matrona alibi notavi, et *clientelae* pro clientibus, in Tacito. LIPS. Atque etiam MSS. Flor. et Reg. *coniugem*: quod videtur esse e glossa. Ceterum non necessarium *coniugium* de coniuge capere. V. quae supra ad 2, 13. de *matrimonio* dixi. Mox *indicta*, quod edidit Rhenanus pro *indita*, est iam in ed. pr. ERN. Rhen. sic forsan ex ingenio, nam Bud. *indita*.

Paret

A. V. 808. A. C. 55. quis, Agrippinam magis magisque suspectans, prompsisse inter proximos ferebatur, *certam sibi pernicium, seu Britannicus rerum, seu Nero potiretur. Verum ita de se meritum Caesarem, ut vitam sui eius impenderet. Convictam Messallinam et Silium. Pares iterum accusandi causas esse, si Nero imperitaret.* Bri-

Pares iterum accusandi] Ita haec distinguenda sunt: etsi suspecta mendi. LIPS. Explicandum potius quam mutandum hunc locum existimo: et id tentavimus Obs. I, 22. GRON. Commoda sane est sententia paraphraseos Gronovianae. Sed vereor, ne plus sit in paraphrasi, quam in verbis Taciti. Verba: *Pares — imperitaret*, sic explicat: *Sane imputari Neroni posse convictam Messallinam et Silium: sed rursus convincendam Agrippinam cum Pallante. quod si faceret, ut necessario faciendum sit, si Caesarem salvum velit, implacabilem Neronem habiturum, si, quamvis eversa matre, fortuna illi det imperium.* Potuit sane ita disputare Narcissus: sed in verbis hoc ubi est? quae per Latinitatem nihil aliud significare possunt, quam, si contingat, ut Nero imperitet, idem esse agendum in Agrippina, quod fecisset in Messallina. Atqui id est falsum: id Narcissus dicere noluit. Vivo Claudio accusanda Agrippina erat. Nempe, commemorato, quid pro Principe egerit, quid agendum sit, incipit docere, quid se futurum sit, primum, si Nero succederet, salva matre (quippe non successurus erat, damnata et sublata Agrippina) deinde, si Britannicus, sublata aut viva noverca. Hic igitur clarum puto, deesse, quod respondeat primae sumtioni: *Si Nero imperitaret.* Non enim apparet, quare tum sibi metuendum putet. Nam, ut dixi, de matre accusando eversa cogitari hic non potest; quod tum non imperaturus erat. Ergo post haec verba lacunam esse puto: et punctum ponendum post *esse*. Iam in alterius sumtionis ὑποβολῇ; verba, *nullum Principi meritum*, explicat, *nihil esse, quod ei imputet.* an vero hoc verba Latina sonant? Quis dixit unquam *nullum est ei meritum*, pro, nihil mihi (aut alii) debet, nullum meum est in eum meritum? Hoc saltem doceri debebat. Dixisset potius; *nullum sibi meritum*, aut simile quid. Atque etiam *Principis* nomine Claudius videtur intelligendus. Nam vivo Claudio, non appellaret sane Britannicum *Principem*. Si per πρόληψιν dici obiicias, tamen hic frigebit verbum, cum pronomine tantum opus sit, Principisque futuri nomen iam insit in *successore*. Atque hac de causa nec probem Acidalii coniecturam: *nullum e Principe metum:* quod etiam est falsum. Nam dicit, se etiam Britannico imperante periturum. Credo verum esse, quod Ferrarius voluit Elect. I, 1. *nullum Principi metum:* si, sublata Agrippina, Britannico successio certa, Claudium quidem ab uxoris insidiis tutum fore: *at* se, evertenda Messallina, tot turbarum in domo Caesaris caussam attulisse, ut hoc nomine Britannicus supplicium sumturus sit. Sed varietatem lectionis addamus: MS. Reg.

Britannico successore, nullum Principi meritum, ut A. V. 806
novercae insidiis domum omnem convelli, maiore fla- A. C. 55
gitio, quam si impudicitiam prioris coniugis reticuis-
set, quamquam ne impudicitiam quidem nunc abesse, Pal-
lante adultero: ne quis ambigat, decus, pudorem,
corpus, cuncta Regno viliora habere. Haec atque
talia dictitans, amplecti Britannicum: *robur aetatis*
quam maturrimum precari: modo ad Deos, modo
ad ipsum tendere manus, *adolesceret, patris inimi-*
cos depelleret: matris etiam interfectores ulciscere-
tur. In tanta mole curarum, Claudius valetudine adver. 66
sa corripitur, refovendisque viribus mollitie caeli
et salubritate aquarum, Sinuessam pergit. Tum
Agrippina, sceleris olim certa, et oblatae occasio-
nis propera, nec ministrorum egens, de genere ve-
neni consultavit: *ne repentino et praecipiti facinus*
proderetur: si lentum et tabidum delegisset, ne admo-
tus supremis Claudius et, dolo intellecto, ad amorem
filii rediret: exquisitum aliquid placebat, *quod turba-*
ret mentem, et mortem differret. Deligitur artifex
talium, vocabulo *Locusta*, nuper veneficii damna-
ta, et diu inter instrumenta regni habita. Eius mu-
lieris ingenio paratum virus, cuius minister e spa-
donibus fuit Halotus, inferre epulas, et explorare
gustu solitus. Adeoque cuncta mox pernotuere, ut 67
tem-

Reg. ed. pr. *impeditaret.* Porro MS. Flor. *ad novercae.* Pro *habere* Grotius malebat *haberi*, quod probat Ryckius. *metuit* At scripsit etiam manus docta in margine Gryphii. ERN. Vncinis inclusa abolenda censet Freinsh. Pro glossis ad principium spectantibus Bip. quoque habent. Iis resectis sat planus mihi sensus videtur. Hill. Rac. 8. 9. levi mutatione succurrendum putat. Si *Nero imperitaret* (ἀποσιώπησις, subaudito: sibi esse pereundum). *Brit. succesore, nullum percipi meritum, nunc nov.* etc.

Sinuessam pergit] Sinuessanae aquae H. 1, 72. et Plinio 31, 4. commendatae, ob vim quamdam salubrem. LIPS.

Propera] Agr. cod. *praepropera.*

Ne repentino] Int. cavendum, metuendum: more Graecorum: ut supra iam notavimus 1, 47. ERN.

Inferre epulas et explorare] Sic 13, 16. *Quia cibos potusque eius dilectus ex ministris gustu explorabat.*

A. V. 808. A. C. 55. temporum illorum scriptores prodiderint, *infusum delectabili cibo boletorum venenum, nec vim medicaminis statim intellectam, socordiane Claudii an vinolentia:* simul soluta alvus subveniisse videbatur. igitur exterrita Agrippina, et, quando ultima timebantur, spreta praesentium invidia, provisam iam sibi Xenophontis medici conscientiam adhibet. Ille, tamquam nisus evomentis adiuvaret, pinnam, rapido veneno inlitam, faucibus eius demisisse creditur; haud ignarus, summa scelera incipi cum periculo, peragi
68 cum praemio. Vocabatur interim Senatus, votaque

hat. Cui id munus, is passim in lapidibus dicitur praegustator: in quodam etiam, A. POZIONE. Athenaeus 4, 21. Ὃν νῦν καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι προγεύστην, τότε οἱ Ἕλληνες προτένδην ὠνόμαζον. Mos, qui libera Rep. ignotus Romanis: quem tamen coepisse coniicio ab Augusto, non vano argumento lapidis qui Romae (Grut. p. 602.). GENIB. CAELI. HERODIAN. PRAEGVSTATOR. DIVI. AVGVSTI. IDEM. POSTEA. VILLICVS: IN. HORTIS. SALLVSTIANIS. DECESSIT. NONIS. AVGVSTIS. M. COCCEIO. NERVA. C. VIBIO. RVFINO. COSS. Tenuitque Tiberius, de quo lego (ap. Grut. p. 582, 1.) TI. CLAVDIVS. FLAMMA. CLAVSVS. TI. AVG. PRAEGVSTATOR. et deinceps alii. Traductum morem opinor a Persis maxime, de quis Xenophon. 1, 3. παιδείας. Οἱ τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδεῶσι τὴν φιάλην, ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχεάμενος, καταῤῥοφοῦσι· τοῦ δή, εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. Vbi et ritum habes praegustandi. LIPS. Mox pro *permotuere* cod. Bud. habet *notuere.* Illud h. l melius. Plus enim est *pernotescere* quam *notescere.* ERN. In priori lapide ap. Grut. loco CAELI legitur COETI.

Socordiane Claudii, an vinolentia] Mire hic turbant libri. MS. Flor. *socordiane, an Claudii vi, an vinolentia.* Agr. *secundia mentis a Claudio bibi an vinolentia.* Ed. pr. *socordiam necis ad Claudii bi an vinolentia.* sequentes edd. *socordiane an Claudii vinolentia.* Rhenanus, ut est in textu nostro, item Aldus, Gryphius, Lipsius, Pichena. Quinam sint vulgati, qui habeant *violentia*; auctore Pichena, nescio. est tamen in Guelf. ERN. Bud. *soc. ne an claudii vi an violentia,* sic a E, m. sed 2. m. delevit *an* et *vi* et dedit *vinolentia.*

Simul soluta alvus] MSS. Bud. Guelf. et aliis ap. Brot. *solutam alvum* quod negat mutandum Rhenanus. Sed consensus ceterorum librorum sequendus: etiamsi alias *videtur* etiam dictum reperitur cum accusativo, ut *dicitur, fertur* etc. Vid. Duker. ad Flor. 2, 6. 45. et quos ibi laudat. Saepe sic Livius. ERN.

Dum

que *pro incolumitate Principis* Consules et Sacerdotes nuncupabant, cum iam exanimis vestibus et fomentis obtegeretur, dum res firmandis Neronis Imperio componuntur. Iam primum Agrippina, velut dolore victa, et solatia conquirens; tenere amplexu Britannicum, *veram paterni oris effigiem* adpellare, ac variis artibus demorari, ne cubiculo egrederetur. Antoniam quoque et Octaviam, sorores eius, adtinuit, et cunctos aditus custodiis clauserat; crebroque vulgabat, *ire in melius valetudinem Principis*, quo miles bona in ipe ageret, tempusque prosperum, ex monitis Chaldaeorum, adventaret. Tunc, medio diei, tertium ante idus 69
Octob. foribus palatii repente diductis, comitante Burro, Nero egreditur ad cohortem, quae more militiae excubiis adest. Ibi, monente Praefecto, festis vocibus exceptus, inditur lecticae. Dubitavisse quosdam ferunt, respectantes rogitantesque, *ubi Britannicus esset?* mox, nullo in diversum auctore, quae offerebantur, secuti sunt. Inlatusque castris Nero, et congruentia tempori praefatus, promisso donativo, ad exemplum paternae largitionis, *Imperator*

A. V. 808. A. C. 55.

Dum res firmando] MS. Flor. *dum res forent firm.* et sic ed. pr. MS. Reg. Agr. etiam *forent*, sed insuper *dum que*, *dum*, *quae*. unde Iac. Gronovius volebat corrigi, *dum res foris firm.* respiciens ad milites foris excubantes. Heinsius *dum*, *quae e re forent firmando* etc. malim: *dum*, *quae forent f. i.* Sive nos sive Gronovium sequare, melius erit vulgata. Paullo ante ed. pr. *vexabatur interim Senatus.* ERN Vulgatum Bud. habet.

Adventaret] Sic MSS. praeter Bud. e quo *attentaret* reposuit Rhen. quod nec intelligi potest. Secuti tamen id sunt editores ad Pichenam usque, estque et in Guelf. et aliis ap. Broterium. Mox *tertium*, quod e MS. Flor. dedit Pichena, omnes habent ante Rhenanum, qui edidit *tertio*. ERN. Bud. *atemptaret . . . tertio.*

Nero egreditur etc] Pr. ed. vitiose *aggreditur*. Sed deinde *ad cohortem*, ut dedit post (e Bud) Rhenanus, cum intermediae edd. dedissent *a coborte*. Porro omnes vett *ibi*, quod se e Flor. edidisse dicit Pichena pro *ubi*: quod in Lipsiana demum reperitur. vitio operarum. *Festis vocibus* omnes habent, ut 5, 4. pro quo legendum videtur *faustis*. ERN. Bud. *ibi*.

A. V. 807. A. C. 54. *vator* consalutatur. Sententiam militum secuta Patrum consulta, nec dubitatum est apud provincias. *Caelestesque honores Claudio* decernuntur, et funeris solemne, perinde ac D. Augusto, celebratur: aemulante Agrippina proaviae Liviae magnificentiam. Testamentum tamen haud recitatum, ne suppositus filio privignus iniuria et invidia animos vulgi turbaret.

Ad exemplum paternae largitionis.] Promisit ergo viritim *quinquaginta sestertia*. ut Suet. in Claudio expressit c. 10. sive ut Iosephus 19, 4. *quina millia drachmarum*: quae sunt *sestertia viginti*, sive nobis *quingenti Philippei*. Nam, quod olim ex Dione dixi, de centenis nummis: erravi. ea enim donatio a Claudio usurpata singulis deinceps natalibus Imperii sui. LIPS. ERN.

Coelestesque honores.] Huc DIVO CLAVDIVS in numo Neronis.

C. COR.

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
A N N A L I V M
LIBER TERTIVS DECIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Cap. 1. *Silanus Proconsul Asiae veneno necatus Agrippinae fraude. Narcissus ad mortem actus.* 2. *Laus Burri et Senecae.* 3. *Claudius Censorio funere elatus laudatur a Principe.* 4. *Bona Neronis initia. Multa Senatus arbitrio constituta.* 5. *Agrippinae viriles curae.* 6. *Parthi Armeniam adfectant: De Nerone varia iudicia vulgt.* 7. *Is cutum belli suscipit. Parthi emittunt Armeniam, cui* 8. *praepositus Corbulo.* 9. *Vologeses dat obsides. Nero dissidium Ducum componit.*

10. *Nero civiliter agit et* 11. *Clementiam ostentat.* 12. *Actea amat,* 13. *matre fremente, mox frustra blandiente, cuius hinc fracta potentia.* 14. *Pallas libertus curā rerum demotus. Agrippina ad minas ruit.* 15—17. *Britannicum Nero praecipiti veneno tollit et eius funus festinat.* 18. *Matrem indignantem custodibus privat, domum separat.* 19—22. *Derelicta, rerum novarum incusata se purgat. Accusatores eius puniti.* 23. *Pallas et Burrus delati.* 24. *Theatris maior species libertatis data. Urbs lustrata.*

25. *Neronis nocturnae lasciviae. Montanus, cum Principe per tenebras congressus, mori adactus. Histriones Italia pulsi.* 26. 27. *Actum de libertis ingratis*

gratis in servitutem revocandis, sed non peractum. 28. *Tribunorum et Aedilium cohibita potestas.* 29. *Aerarii cura varie habita.* 30. 31. *Illustrium aliquot damnationes. L. Volusius fato concedit. Amphitheatrum Neronis. Praesides ludos edere prohibiti.* 32. *Vitae dominorum consultum. Pomponia Graecina, superstitionis externae rea, insons nuntiatur.* 33. *Rei P. Celer, Cassutianus Capito, Eprius Marcellus.*

34. *Messalla Consul, Neronis liberalitas.* 35. *Cum Parthis rursus discordia de Armenia. Corbulonis disciplina, virtus, severitas.* 36. *Pactius Orphitus, contra imperium pugnans fususque extra vallum tendere iussus.* 37. *Tiridates bello infensat Armeniam, legatos ad Corbulonem mittit,* 38. *qui fraudem sibi per colloquium paratam eludit et* 39 — 41. *Armeniae castella capit, Artaxata adgreditur et, decedente hoste, capit, igne delet. Ob haec Neroni et Diis honores.* 42. *P. Suilius reus in Senecam invehitur,* 43. *deportatur.* 44. *Octavius Sagitta amore vecors Pontium tergiversantem ferro transverberat. Liberti mira fides.*

45. *Poppaeam Sabinam amare Nero occipit. Istius genus, forma, opes, mores, matrimonia, adulter.* 46. *Eius maritus Otho, ut amoveatur, Lusitaniae praeficitur.* 47. *Corn. Sulla, Principi suspectus, Massiliam mittitur.* 48. *Puteolis concordia restituta.* 49. *De numero gladiatorum Syracusis edendorum disceptatio. Thraseae Paeti opinio.* 50. *Vectigalia contra Neronis impetum retenta.* 51. *Publicanorum iniquitas temperata.* 52. *Proconsules rei absoluti.*

53. *L. Vetus ope Mosellae et Araris Rhenum cum Oceano iungere parat. Obstat Aelii Gracilis invidia.* 54. *Frisii iuxta Rhenum sedes figere frustra conan-*

conantur. 55. *Eosdem agros Anſibarii occupant fato eodem.* 56. *Boiocali conſtantia. Anſibarii deleti.* 57. *Catti ab Hermunduris fere ad exitium gentis caeſi. Ignes terra editi vix oppreſſi.* 58. *Ficus Ruminalis. Geſta haec annis quatuor*

IMP. CLAVDIO NERONE. L. ANTISTIO VETERE. Q. VOLVSIO. P. CORNELIO SCIPIONE. IMP. CLAVDIO NERONE. II. L. CALPVRNIO PISONE. IMP. CLAVDIO NERONE. III. VALERIO MESSALLA. COSS.

Prima novo Principatu mors Iunii Silani, Proconſulis Aſiae, ignaro Nerone, per dolum Agrippinae 1 A. V. 808. A. C. 55.

COMMENTARIVS.

Iunii Silani] Crebro in hiſtoria horum temporum mentio Silanorum, et confuſa: quae, cautio mihi eſt, ne turbet iuventutem. Ea re, non ſtemma quidem eius familiae ponam (arduus ille et fortaſſe vanus labor:) ſed illuſtriſſimos quosque, quo Imperatore, quoque exitu fuerint, exſequar, cum temporum nota. Exordio a Tiberio Principe: quia quae ſupra, nihil ad Spartam meam.

C. Iunius, C. F. Silanus. Conſul fuit cum P. Corn. Dolabella a. 762. ſub Auguſto; Proconſul Aſiae, ſub Tiberio, damnatusque repetundarum et proiectus in Cytheram inſulam. Supra 3, 66 ſq.

M. Iunius, M. F. Silanus. Conſul fuit ſub Tiberio a. 771. Proconſul Africae fuit. H. 4, 48. *Mox C. Caeſar turbidus animi, ac M. Silanum obtinentem Africam metuens.* Socer fuit Caii Caligulae et ab eodem interfectus. Sueton. 12. 23. item Dio 59, 8. 61, 6.

D. Iunius, M. F. Silanus, Marci prioris frater. Is, adulter in Iulia nepte Auguſti, in exſilium ivit; rediitque per gratiam et potentiam M. fratris ſui. Fuit poſthac in urbe, neque honores adeptus eſt. 3, 24.

Ap. Iunius Silanus. Conſul fuit ſub Tiber. a. 780. Conſocer Claudii dicitur Suetonio, propter L. Silanum filium eius Octaviae ſponſum. Proconſul Hiſpaniae, et maritus Lepidae matris Meſſallinae. a Claudio, incerto crimine, occiſus. Dio 60, 14. Sueton. 29. et 37.

Eius duo filii *L. Silanus*, et *M. Silanus.* Lucius gener Claudii fuit, Octaviae ſponſus. Agrippinae artibus ad mortem actus. Marcus Conſul fuit cum Valerio Aſiatico a. 799. in quo error inſignis Onufrii, qui Aſiatico collegam dat Meſſallam, quem Dio 60, 27. refutat et Faſti Graeci. Proconſul Aſiae fuit et a Nerone nunc interfectus. De eo Plinius 7, 11. *D. Auguſtus, in reliqua exemplorum varitate,*

A. V. 808. pinae patratur: non, quia ingenii violentia exi-
A. C. 55. tium irritaverit, segnis et dominationibus aliis fastiditus, adeo, ut C. Caesar *pecudem auream* eum adpellare solitus sit: verum Agrippina, fratri eius L. Silano necem molita, ultorem metuebat, crebra vulgi fama, *anteponendum esse vix dum pueritiam egres-*

-pitate, *neptis suae nepotem vidit genitum, quo excessit anno, M. Silanum: qui, cum Asiam obtineret post Consulatum* (malim scribi, *pro Consulatu*) *Neronis Principis successione, veneno eius sublatus est.* Etsi Plinius scelus hoc Neroni adscribit, quod noster reiicit in matrem.

Fuit et *D. Iunius Silanus*, Consul a. 806. LIPS.

Paratur] Aurelius, Freinsh. Ryckius malunt *patratur*, quo verbo in hac re alibi noster utitur, 2, 39. 4, 57. etc. Et confunduntur haec verba non raro in libris scriptis. V. Cortius ad Sall. Iug. 13. *Mortem, perniciem parare* dicitur illud quidem sed cum dativo. ERN. Rectius *patratur*. Probat et Lall. Recepere Bip.

Exitum irritaverit] *Exitium* legendum putant viri docti. Recte. Nam hic exitus violentus, caedes intelligenda. V. dicta ad Sueton. Domit. 15. ubi *exitium* Casaub. Graevius et nuper Oudendorpius. Add. infr. c. 17. *crebris ante exitium diebus*. Porro e Guelf. rescripsi *irritaverat*, pro vulgato *irritaverit*: quod in hoc contextu et narratione directa locum non habet. Vtrumque secutus est Broterius. ERN. Cod. Agr. *exitium*. Ast Bud. *exitum*, quod placebat Rhenano, quia sic 15, 74. H. 2, 5. 8, 31. Bud. *irritaverat* et a 2. m. *rit.* hoc praefero cum Bip. quia non de vera aut certa caussa sermo.

Dominat. aliis] Sub Ti. C. et Claudio.

C. Caesar pecudem auream] Vereor, ut scriptori nostro constet ratio. Non enim in hunc M. Silanum expetit Caii [illegible]: sed in illum alterum, qui eius socer. Dio clare 59, 8. Ὁ δὲ δὴ πενθερὸς αὐτοῦ Μάρκος Σιλανὸς . . . ἐπειδὴ βαρὺς αὐτῷ ὑπό τε τῆς ἀρετῆς καὶ ὑπὸ τῆς συγγενείας ἦν . . . ἑαυτὸν κατεχρήσατο. . . . ὁ δὲ Γάϊος τά τε ἄλλα ἰσχυρῶς προεπηλάκιζε, (καί τοι οὕτω καλῶς περὶ αὐτοῦ φρονῶν, ὥστε καὶ χρυσοῦν αὐτὸν πρόβατον ὀνομάζειν) καὶ ὅπως μηκέτι πρῶτος ἐκινήσθη (ἐπιψηφίζηται.) etc. Cui ut assentiar, aetas Silani me inducit. Natus enim est extremo, ut Plinius ait, Augusti anno: a quo ad hunc diem anni dumtaxat quadraginta sunt. Non ergo in ea aetate hic adolescens formidini aut contemtui aliis dominationibus esse potuit, cuius adhuc οὐδεὶς λόγος. Sed, ut in homine Tacitus, sic in dicto aberrat Graecus. Putat enim laudis honorisque fuisse: quod revera probri fuit, et salse iactum in hominem divitem, sed ignavum, hebetem, oviculam meram. LIPS. Dionem in sensu dicti et homine errare, docet Ryckius. Mox vereor, ne *eum* e terminatione proximi verbi ortum sit. ERN.

L. Silano] Convenit cum historia: tamen libri scripti, *C. Silano*. LIPS. C. ed pr. *L.* Puteol. et seqq. omnes. *C.* correctum

egresso Neroni, ad Imperium per scelus adepto, virum aetate composita, insontem, nobilem, et, quod tunc spectaretur, e Caesarum posteris. quippe et Silanus D. Augusti abnepos erat. haec causa necis. ministri fuere P. Celer, Eques Romanus, et Helius, libertus, rei familiari Principis in Asia inpositi. ab his Proconsuli venenum inter epulas datum est apertius, quam ut fallerent. Nec minus properato Narcissus, Claudii libertus, de cuius iurgiis adversus Agrippinam

A. V. 808. A. C. 55.

tum in margine Gryph. Mox quia verba *et quod tunc spectaretur* e persona Taciti dicuntur, videtur esse debere *spectabatur*, sed illud est in omnibus libris. ERN. De Silano v. 12, 4. 8.

Silanus D. Augusti abnepos. Praeit ad stemma aliquomodo Plinius, qui eum nepotem scribit Augusti neptis. Atqui Augusto e Iulia filia neptes duae, Iulia et Agrippina. E Iulia hunc deriva, hoc modo:

IVLIA, Aug. F. cui vir M. Agrippa. — IVLIA, cui vir L. Aemilius Paullus, Suet. Aug. 64. — AEMILIA LEPIDA proneptis Augusti Suet. Claudio 26. cui vir Ap. Iunius Silanus claro argumento, quia Suet. eum consocerum Claudii vocat. Postea tamen alteri Lepidae maritus, quae mater Messallinae. Ex Dione. — M. SILANVS, de quo hic. — L. SILANVS Claudii gener.

Stemma hoc satis certum est. Ne fallat se tantum Dio, qui 60, 14. Lepidam matrem Messallinae, uxorem tribuit Appio: sed sub finem vitae. At M. ille Silanus Augusti abnepos genitus fuit vivo Augusto. Appium hunc Silanum intellegit Augustus in epistola quadam, vocarque adfinem Claudii ob hoc matrimonium, apud Sueton. Claud. 4. *Curare enim ludis Martialibus triclinium Sacerdotum, non dissimulat nobis, si est passurus, se ab Silano filio homine sibi adfini admoneri, ne quid faciat, quod conspici et derideri possit.* LIPS.

P. Celerinus] Infra 33. et H. 1, 12. *P. Celer* dicitur. *P. Celerem recusante Asia, quia absolvere nequibat Caesar, traxit senecta, donec mortem obiret. Nam Celer interfecto, ut memorari, Silana Proconsule.* Hic ergo corrige. LIPS. Sed etiam *Helius* rescripsi pro *Aelius*, ut iam voluit Ryckius e Suet. Ner. 23. et Dione 63, 12. Edd. pr. Puteolan aliaeque vett. omnes *Elius* sine adspiratione: quod frustra mutatum est *in Aelius*. Romani Helii nulli sunt, ut docuit Perizonius in Trig. diss. p. m. 151. et de numis Consular. p. 235. At hic est nomen Graecum liberti. MS. Guelf. plane *Helius* exhibet, et ante *Celerius*. Mox *his* e cod. Fl. Pichena. Sic et ed. pr. Vulg. *iis*, de qua confusione supra dictum. ERN.

Retuli

A. V. 808. A. C. 55. retuli, aſpera cuſtodia et neceſſitate extrema ad mortem agitur; invito Principe, cuius abditis adhuc vitiis, per avaritiam ac prodigentiam, mire congruebat. 2 Ibaturque in caedes, niſi Afranius Burrus, et Annaeus Seneca obviam iſſent. Hi rectores Imperatoriae iuventae, (et rarum in ſocietate potentiae) concordes, diverſa arte ex aequo pollebant: Burrus militaribus curis et ſeveritate morum; Seneca praeceptis, eloquentiae et comitate honeſta; iuvantes invicem, quo facilius lubricam Principis aetatem, ſi virtutem adſpernaretur, voluptatibus conceſſis retinerent. Certamen utrique unum erat contra ferociam Agrippinae, quae cunctis malae dominationis cupidinibus flagrans, habebat in partibus Pallantem; quo auctore, Claudius nuptiis inceſtis et adoptione exitioſa ſemet perverterat. Sed neque Nero-

Retuli] V. 12, 65.

Ad mortem agitur] Cod. Agr. *adigitur ad m.* Idem mox *ni* pro *niſi*.

Pari in ſocietate pot.] Si quid mutandum, legam; *paris in ſocietate potentiae*. Sed vix opus, etſi alii conantur. LIPS. Boxhornius e veſtigiis cod. Flor, qui habet, *et parum in ſocietate potentia et concordes*, corrigit, *(et rarum in ſocietate potentiae) concordes*. Feliciter, ut puto. Sic ſupra 1, 39. *ni aquiliſer Calpurnius vim extremam arceriſſet, (rarum etiam inter hoſtes) Legatus P. R. Romanis in caſtris ſanguine ſuo altaria Deum commaculaviſſet*. Item c. 56. *nam (rarum illi coelo) ſiccitate et amnibus modicis inoffenſum iter properaverat*. 6, 10. *Per idem tempus L. Piſo Pontifex (rarum in tanta claritudine) fato obiit*. GRON. Cum MS. Fl. conſentit MS. Reg. et Agr. ed. pr. niſi, quod alterum *et* eſt ante *potentia*. Puteol. *pari in ſocietate, potentiaque*, ut eſt in Guelf. *que* delevit Rhenanus. *Potentiae* primum in Lipſ. edd. reperi. *Parem ſocietatem potentiae*, pro *paris*, ferrem. Nam adiectiva etiam in aliis Tacitus permutat, ut ſupra vidimus, atque etiam alii, in primis poetae. V. Excurſ. 9. ad Suet. Sed Boxhornium verum vidiſſe puto, cuius correctionem ſecutus eſt Broterius. Idque iudicavit etiam Heinſius. Recepit Ryckius. ERN. Item Lall. et Bip. Ipſe quoque recepi. In Bud, *τὸ que* a 2. m. erat adiectum.

Malae domin.] Sic ed. pr. Beroald. Alc. ſed Guelf. Put. *malis*: quod (e Bud.) reſtituit Rhenanus, idque ſecuti ſunt Aldus, Gryphius. ſane proprie hoc adiectivum referendum erat ad *cupidines*. Verum vid. not. praeced. et ſic *ὁμοιοτέλευτα* vitantur. ERN.

Inceſtis et adopt.] Cf. 12, 2. 5, 25.

In-

Neroni infra servos ingenium; et Pallas, tristi adrogantia modum liberti egressus, taedium sui moverat. Propalam tamen omnes in eam honores cumulabantur, signumque, more militiae, petenti Tribuno dedit, OPTIMAE MATRIS. Decreti et a Senatu *duo lictores*, *Flaminium Claudiale*, simul *Claudio Censorium funus*, et mox *consecratio*. Die funeris laudationem eius Princeps exorsus est. Dum *antiquitatem generis*, *Consulatus*, *ac triumphos maiorum* enumerabat, intentus ipse et ceteri; *liberalium* quoque *artium* commemoratio, *et*, *nihil regente eo Reip. triste ab externis accidisse*, pronis animis audita: postquam ad *providentiam sapientiamque* flexit, nemo risui temperare, quamquam oratio, a Seneca composita, multum cultus praeferret: ut A. V. 808. A. C. 55 3

Zz 5 fuit

Infra servos ing.] Vell. 2, 83. *Infra servos clitus.*

Signum more militiae] Signum sive tessera semper Tribunis data, etiam Rep. antiqua. Livius 28, 24. *Forma tamen Romanorum castrorum constabat... quod Tribunos et iura reddere in principiis sinebant, et signum ab iis petebant, et in stationes ac vigilias ordine ibant.* Dabatur a Consule, Praetore, eove qui exercitui toti praeerat. Idem Livius ib. 27. *In Praetorio tetenderunt Albius et Atrius, classicum apud eos cecinit, signum ab iis petitum est.* At praetorii Tribunus a solo Principe. Ideo supra 1, 7. inter signa accepti imperii Tacitus posuit: *Defuncto Augusto signum Praetoriis cohortibus, ut Imperator, dederat.* Super hac re plura in Excursu A. LIPS.

Duo lictores, Flaminium Claudiale] At Liviae decretus lictor tantum unus, et idipsum recusante Tiberio (1, 14.). Flaminium Claudiale quomodo ad honestandam facit Agrippinam? Credo, ut ipsa Flaminica Claudii esset: exemplo Liviae, quae Augusti. Nam eam Sacerdotem Augusti fuisse docui ad 1, 10. velimque addi Paterculi locum, quem viri docti emendare conati frustra 2, 75. *Livia Romanarum eminentissima, quam postea coniugem Augusti vidimus, quam transgressi ad eos Sacerdotem ac filiam.* Legunt, *quin transgressa ad eos Sacerdotem paene habuit ac Flaminem.* quasi ad Liviam ipsam referenda sint, quae mortua caelesti religione culta per Flamines ac Sacerdotes. Campas loquuntur et floccos: tu lege mecum, *quam transgressi ad Deos.* Livia enim est, quae mariti sui in Deos relati et Sacerdos fuit et filia. Satis dictum supra. LIPS. De Flaminio Claud. v. Panvin. de Civ. Rom. 2. p. 173.

Censorium funus] Respice ad 4, 15.

Intentus etc.] Cod. Agr. *Intentis ipso et ceteris.*

Tem-

A. V. 808. A. C. 55. fuit illi viro ingenium amoenum, et temporis eius auribus adcommodatum. Adnotabant seniores, quibus otiosum est vetera et praesentia contendere, *primum ex iis, qui rerum potiti essent, Neronem alienae facundiae eguisse.* Nam Dictator Caesar summis oratoribus aemulus: et Augusto prompta ac profluens, quae deceret Principem, eloquentia fuit. Tiberius artem quoque callebat, qua verba expenderet, tum validus sensibus, aut consulto ambiguus. Etiam C. Caesaris turbata mens vim dicendi non corrupit. Nec in Claudio, quotiens meditata dissereret, elegantiam requireres. Nero puerilibus statim annis vividum animum in alia detorsit: caelare, pingere, cantus aut regimen equorum exercere: et ali-

Temporis eius] Sic MS. Flor. ed. pr. Ceteri *illius*. Illud cum I. Gronovio recepimus. Mox *otium est* ed. pr. Beroald. et ceterae usque ad Pichenam. *Otiosum est* MSS. Flor. Guelf. ed. Puteol. Pich. seqq. e quo per compendium scribendi factum *otium* videri potest: sed tamen durum est *otiosum est* — *contendere*: mollius multo *otium* videtur. ERN. *Otiosum* habent et Ven. et Bud. Eodem modo H. 2, 38. occurrit *vacuum fuit concupiscere.*

Quae deceret Pr.] Durior haec interpositio. quod sensit Acidalius, qui coniiciebat *qua*, i. quatenus. possis etiam *quaeque*. Sed non satisfacit. ERN. Cod. Agr. et *quae deceret*. Ceterum nil hic duri. *Quae* i. e. qualis, ut recte Hill. Rac. 37. De re ipsa Suet. 86.

Tum validus] Ed. pr. *validis*: ceterae omnes *validus*. *Validis* consentit consuetudini Taciti variandae constructionis in talibus. Mox *ac* MS. Guelf. vett. omnes ad Rhen. qui e cod. Bud. dedit *aut*: quod melius, ERN.

C. Caesaris] Qui etiam libros scripsit de arte dicendi, ut vult Suidas: Γάϊος Καῖσαρ, ὃς ἐπεκλήθη Καλλιγόλας, ῥητορικὴν τέχνην ἔγραψε Ῥωμαϊκῶς. quem tamen puto ego falli: eosque Germanici fuisse. LIPS. Heinsius malebat *C. Caesari*. Burm. ad Suet. Cal. 53. *turbatam mentem* interpretatur iratam: quo sensu *turbatus* dici, satis probat. Adiuvat Suet. qui l. c. dicit *irato et verba et sententias suppetiisse*. Sed ego potius capiendum puto de mentis valitudine: de qua idem Suet. c. 50. Valetudo mentis, quae ei sive e morbo, sive e philtro accidit, non corrupit eius vim dicendi. Mox ed. pr. *dissererentur*, ut MS. Flor. quod et ipsum bonum est. item *caelare; pingere*, uterque liber sine copula: quam primus Puteolanus addidit, non Beroaldus. ERN. Bud. a I. m. *discerentur*. Pro *in alia* cod. Agr. *ad puerilia*, manifeste glossema. Bud. *caelare et pingere*.

Egre-

aliquando, carminibus pangendis, inesse sibi elementa doctrinae ostendebat. Ceterum, peractis tristitiae imitamentis, curiam ingressus, *et de auctoritate Patrum, et consensu militum praefatus, consilia sibi et exempla capessendi egregie Imperii* memoravit: *nec iuventam armis civilibus, aut domesticis discordiis, imbutam: nulla odia, nullas iniurias, nec cupidinem ultionis adferre.* Tum *formam futuri Principatus* praescripsit, ea maxime declinans, quorum recens flagrabat invidia. *Non enim se negotiorum omnium iudicem fore, ut, clausis unam intra domum adcusatoribus et reis, paucorum potentia grassaretur. Nihil in Penatibus suis venale, aut ambitioni pervium: discretam domum et Remp. Teneret antiqua munia Senatus: Consulum tribunalibus Italia, et publicae provinciae adsisterent. Illi Patrum aditum praeberent: se*

A. V. 808.
A. C. 55.
4

Egregie] Edd. ante Rhenanum *egregii*: et sic MS. Guelf. Sed *egregie* melius est. ERN. Sic et Bud.

Clausis intra dom.] Exemplum habes 11, 2.

Consulum tribunalibus. Italia] Polybius 6, 13. Ὁμοίως καὶ ὅσα τῶν ἀδικημάτων, τῶν κατ' Ἰταλίαν, προσδεῖται δημοσίας ἐπισκέψεως, λέγω δὲ, οἷον προδοσίας, συνωμοσίας, φαρμακείας, δολοφονίας, τῇ συγκλήτῳ μέλει περὶ τούτων. πρὸς δὲ τούτοις, εἴ τις ἰδιώτης ἢ πόλις τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, διαλύσεως ἢ ἐπιτιμήσεως ἢ βοηθείας ἢ φυλακῆς προσδεῖται, τούτων πάντων ἐπιμελές ἐστι τῇ συγκλήτῳ. Qui locus unicus verbis Taciti est illustrandus. GRON.

Publicae provinciae] Spectat ad divisionem Augusteam. Claudius pleraque omnia ad se traxerat: at Nero populi provincias (eae enim publicae) earumque controversias solis Consulibus curae fore: se Caesarianis provinciis, in quibus exercitus, velle consulere praedixit. LIPS.

Illi Patrum aditum] Non muto. Consules, inquit, praebeant provincialibus aditum Patrum. At haec oratio Senecae adeo grata Patribus, ait Xiphil. 61, 3. ὥστε καὶ ἐς ἀργυρᾶν στήλην ἐγγραφῆναι, καὶ ἐν ταῖς νέαις τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἀρχαῖς ἀναγινώσκεσθαι ψηφισθῆναι. Nec novum id Senatus decretum: excipio de argento. Nam et antea semper Principum orationes in aes incisae, et Kalendis Ian. recitatae. Morem quem non nimis notum suggerit mihi Dio 60, 10. Τότε δὲ λόγους τινὰς ἐν τῇ νουμηνίᾳ τοῦ τε Αὐγούστου καὶ τοῦ Τιβερίου κατὰ δόγμα ἀναγινωσκομένους, ὥστε καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας τοὺς βουλευτὰς παρατείνεσθαι, ἔπαυσεν· ἀρκοῦν εἶναι φήσας, ἐν ταῖς στήλαις αὐτοὺς ἐγγεγράφθαι. Lucem hinc do Plinii Paneg.

A. V. 808. A. C. 55. *se mandatis exercitibus consulturum.* Nec defuit fides. Multaque arbitrio Senatus constituta sunt: *Ne quis ad causſam orandam merces aut donis emeretur: ne deſignatis Quaeſtoribus edendi gladiatores neceſſitas eſſet.* Quod quidem adverſante Agrippina, *tamquam acta Claudii ſubverterentur*, obtinuere Patres; qui in palatium ob id vocabantur, ut adſtaret, obditis a tergo

Paneg. 75. *Acclamationes noſtras*, inquit, *ne qua interciperet oblivio, P. C. in publica acta mittendas, et incidendas in aere cenſuiſtis. Ante orationes Principum tantum eiusmodi genere monumentorum mandari aeternitati ſolebant: acclamationes quidem noſtrae parietibus curiae claudebantur.* Et ab hoc ritu eſt, quod Q. Haterius 3, 57. cenſet, *eius diei Senatus conſulta aureis litteris in curia figenda.* Ingerunt et iurisconſulti, apud quos locis aliquot orationes hae Principum laudatae. Sed nec ab alia cauſſa eveniſſe crediderim, quod Claudii oratio Lugduni noſtro aevo reperta in tabula aeris. LIPS.

Ne quis ad cauſſam etc.] Cf. 11, 7.

Edendi gladiatores neceſſitas] Pertinet ad abolendum Claudii ſcitum, qui, auctore Dolabella, ſanxit, *ſpectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum pecuniis eorum, qui Quaeſturam adipiſcerentur.* V. 11, 22. Vbi ſuſpecta vox, *adipiſcerentur.* Cur enim hic ἐμφατικῶς ſcriptum, *Ne deſignatis quidem*: niſi quia antea ex ea ſanctione, dabant etiam candidati? Atque ita in Lampridii Alexandro lego c. 43. *Quaeſtores candidatos* (malim *Quaeſturae*) *ex ſua pecunia iuſſit munera populo dare, ſed ut poſt Quaeſturam Praeturam acciperent.* Ceterum hoc Neronis decretum abolevit iterum Domitianus: de quo Suetonius 4. LIPS. *Quidem* deleri volebant Acidalius et Vrſinus. Potuit e ſequentibus huc trahi, ut c. ſeq. *alii* ante *anquirebant* in ed pr. Si eſt a Tacito, ſenſus eſt, ne Quaeſtoribus, ſaltem quod tantum deſignati eſſent, neceſſe eſſet edere gladiatores. ERN. *Quidem* omnino delendum. ſic et Bip.

Qui in Palatium] Puto in templum (Vide Sueton. Aug. 29.) Apollinis Palatini. Supra 2, 37. *Quatuor filiis ante limen curiae adſtantibus, cum in palatio Senatus haberetur.* LIPS. In cubiculum potius, credo, propter ſequentia. Idque etiam interdum ſub aliis Impp. factum, exemplo D. Iulii, qui cauſſam Deiotari in cubiculo cognovit, ut patet ex oratione Cic. c. 2. Add. 11, 2. Nam quae I. Gronovius paullo poſt de abditis et occultis foribus in templo illo, ea contorta ſunt. ERN.

Abditis a tergo foribus velo diſcreta] Melius, *obditis.* Intellegit autem vela, quae praetenta foribus: quibus etiam Claudius ſe texit. Sueton. 10. *Prorepſit ad ſolarium proximum, interque foribus praetenta vela ſe abdidit.* Et Heliogabalus, narrante Lampridio 14. *Subito militum ſtrepitu exterritus, in angulum ſe condidit, obiectuque veli cubicularis, quod in introitu cubiculi erat, ſe texit.* Iulius Pollux deſcribit 10, 7. Περὶ μὲν τοῦ

tergo foribus velo discreta, quod visum, arceret, auditum non adimeret. Quin et legatis Armeniorum, causſam gentis apud Neronem orantibus, escendere suggestum Imperatoris, et praesidere simul parabat; nisi, ceteris pavore defixis, Seneca admonuisset, *venienti matri occurreret.* Ita, specie pietatis, A. V. 808. A. C. 55.

τοῦ κοιτῶνος ἐπὶ ταῖς θύραις, παραπετασμάτων σοι δεῖ, ἄτε ἁπλοῦν ὂν τὸ παράπετασμα λευκὸν ἐξ ὀθόνης, ἄτε καὶ πολύχρουν. Id velum levabatur, in admissionibus Seneca, epist. 80 (81.) *Non crepuit subinde ostium, non allevabatur velum.* Lamprid. in Alexandro 4. *Salutabatur quasi unus de Senatoribus, patente velo, admissionalibus remotis.* Inde apud ICtos causſas cognoscere levato velo: id est palam omnibus admissis, l. 5. C. De naufragiis: *De submersis navibus decernimus, ut levato velo istae causſae cognoscantur.* Ad haec et talia vela facit lapis verus Romae (ap. Grut. p. 599, 7.). TI. CL. THALLVS. PRAEPOSITVS. VELARIORVM. DOMVS AVGVSTANAE. Erant tamen et alia vela in caenationibus arcendi frigoris, itemque ornatus causſa: de quibus Seneca Quaest. Nat. 4, 13. et Tertullianus de habitu muliebri 1, 8. LIPS. Coniiciebam *obdito a tergo foribus velo discreta. A tergo*, puta sedentis Principis, *discreta velo*, quod *obditum* erat foribus, in quibus stabat ipsa. GRON. Vulgata est in omnibus scr. et edd. nisi quod Bud. *additis*. Ryckius putat vulgarum intelligi posse: *adstitisse a tergo tapetis, foribus praetenti*: quod nullo modo procedit. Nam ordo verborum esse debet *adstaret discreta velo:* id quomodo interiectum fuerit, et quare, additur: nempe apertis foribus, quae in aliud cubiculum ferrent, praetentum a tergo. Atque haec desiderant Gronovii correctionem. ERN. Malim cum Bip. Lipsium sequi.

Aditus non adimeret] Imo vero adimebat aditus: nec adiri conspicive Agrippina voluit. Scribo, *auditus*. LIPS. Recepit Freinsh. et secuti editores. Pichena tamen malebat *auditum*: quod est in margine MS. Bodleiani. *Adire* et *audire* saepe in libris confusa. V. Burm. ad Suet. Tib. 27. Drakenb. ad Liv. 8, 2. ERN. Lipsius dabat *auditus*, ut c. 16. *visus*. Rectius Bip. mihique videtur *auditum*, ut antea *visum*.

Escendere suggestum] Probissima vox, et repperi ita in Farnesiano, sicuti paullo post in Vatican. *enquirebant*. Nemo autem tinctus hac meliori litteratura, cui non ista hodie nota. LIPS. Vtrumque est etiam in Flor. De verbo *escendere* pleni hodie criticorum libri, eiusque confusione cum *ascendere*. Post etiam *disserunt* bene Pichena e MS. Flor. pro *dixerunt* post *evenisse*. hoc enim verbo libenter utitur Tacitus. Litterae istae saepe confusae. Infra c. 13. in ed. pr. *effulxerant* pro *effulserant* etc. c. 17. pro *et sibi* est *exili*. ERN. *Disserunt* sic et 14, 13. Vocem eam hic delendam iudicabat Vrsinus. Pro *num proelia* cod. Agr *multi proelia*. Litterae *x* loco *ſ* frequens in MSS. Ita in Bud. *ſextertium*, *extimare*, *illexa*, *Veſpexianus* etc.

Mul-

A. V. 808. A. C. 55. 6

tatis, obviam itum dedecori. Fine simul, turbidis rumoribus, *prorupisse rursum Parthos et rapi Armeniam*, allatum est, *pulso Rhadamisto*, qui saepe Regni eius potitus, dein profugus, tum quoque bellum desuerat. Igitur, in urbe sermonum avida, *quemadmodum Princeps, vix septimodecim annos agressus, suscipere tam molem aut propulsare posset? quod subsidium in eo, qui a femina regeretur? tum proelia quoque, et oppugnationes urbium, et cetera belli per magistros administrari possent*, anquirebant. Contra alii, *melius evenisse*, disserunt, *quam si invalidus senecta et ignavia Claudius militiae ad labores vocaretur, servilibus iussis obtemperaturus. Burrum tamen et Senecam multarum rerum experientia cognitos: et Imperatori quantum ad robur deesse? cum octavodecimo aetatis anno Cn. Pompeius, nonodecimo Caesar Octavianus, civilia bella sustinuerint. Plerasque in summa fortuna, auspiciis et consiliis, quam telis et manibus geri. Daturum plane documentum, honestis an secus amicis uteretur, si Ducem, demota invidia, egregium, quam si pecuniosum et gratia subnixum*

Multarum rerum exp.] MS. Cerb. *multa*, quod placet. ERN. *Plerasque in summa fortuna*] Magnam, ait, partem res etiam a Principe in bello gerendas eius esse indolis, uti melius per Legatos, sive ministros, et mandata, quam per ipsum praesentem, armarum, et concursantem, vel satagentem, expediantur et transigantur. Suetonius Octav. 21. *Domuit autem partim ductu, partim auspiciis suis Cantabriam, Aquitaniam*, et *Auspiciis fuit*, id est per Legatos suos, ubi ipse non intervenit, nec praesens fuit. BRON. Nempe int. *magis*, cuius ante *quam* omissi exempla plura ad h. l. notavit Rhenanus. Alii malunt *plusque*, quod et MSS. quidam et edd. Pareol. Riv. Ber. etc. habent, placetque Broterio. Credo Tacitum, si hoc voluisset, *plura* scripturum fuisse, sine copula. *plerasque* est multa, ut saepe apud scriptores huius aetatis. ERN. *Pleraque* Rhen. e Bud. dedit bene, ut puto

Si Ducem etc.] Varie tentatur hic locus, quem nulla medela egere arbitror. Dixerant, Principes in bellis plus consiliis valere, quam vi. Subiiciunt: quantum consilio valeat, quam bonos consiliarios habeat, statim clarum fore ex eo, si Ducem bello praeficeret potius egregium, nihil invidens virtuti, quam, si divitem et gratiosum. *Magis*, *potius* intelligi

statim

alicunde per ambitum deligeret. Haec atque talia vulgantibus, Nero et *inventutem proximas per provincias quaesitam fulgentibus Orientis legionibus admoveri, legionesque ipsas propius Armeniam contoseari* iubet: *duosque veteres Reges, Agrippam et Antiochum expedire copias, quis Parthorum fines ultro intrarent: simul pontes per amnem Euphratem iungi. Et minorem Armeniam Aristobulo, regionem Sophenen Sohemo cum insignibus Regis mandat.* Exortusque in tem- A. V. 808. A. C. 55. 7

statim vidimus, et *si* repleti, etiam elegans est. In ed. pr. est *deligent*: unde conficere liceret *deligerent*, ut simul ad amicos Principis referretur. *et si Dnbm* Rhen. (e Bud.) Ald. Gr. ERN. Cod. *Agr. delegerit.*

Admovere] Pichena malebat *admoveri*, quia mox est *collocari*, et *iungi*. placet. ERN. Consentiunt Acid. Bip. quod neutrus postulat. Bud. habet *admovere.*

Agrippam et Iocchum] Agrippam intellegit Agrippae filium, cognomento Iuniorem, qui Galilaeae, Trachonitidis, et partis Iudaeae Rex. de quo Iosephus 20, 7. satis. Sed Iocchus iste quis? Vtrum *Bocchus* rescribendum? an potius, expleta voce *Antiochus?* Quod verum censeo. Intellegit Antiochum, Regem Commagenes, de in parte Ciliciae. de quo Iosephus 19, 5. Ἀντίοχον δὲ τὴν ἄρχειν βασιλείαν ἀφελόμενος, Κιλικίας μέρει τινὶ καὶ Κομμαγηνῇ ὑφῆκεν. Et Dio 60, 8. Confirmat eam scripturam noster infra c. 37. qui in auxiliis Corbulonis Antiochum nominat: iteratque hoc mandatum. *Simul*, inquit, *Antiochum Regem monet, proximas sibi Praefecturas petere.* Vaticano tamen est *Lochium.* LIPS. MS. Flor. et *Iocchum:* quod edd. omnes habent praeter ed. pr. quae exhibet *Lochium*, ut Vatic. Reg. Agr. et Guelf. in quo est *Locchum.* Ryckius recepit *Antiochum*, quem cum I. Gronovio secuti sumus. Mox ed. pr. *omnem Euphraten*, vitiose pro *amnem*, quod verbum omnes edd. et scr. habent, nec tentandum erat cum ab aliis saepe sic dicatur, etiam brevitatis amantibus. ERN.

Minorem Armeniam Aristobulo] Iosephus 20, 8. Τὴν τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας προστασίαν Ἀριστοβούλου, Ἡρώδου τῆς Χαλκίδος βασιλέως παῖς, ὑπὸ Νέρωνος ἐγχειρίζεται. et addit, id factum τῷ πρώτῳ τῆς Νέρωνος ἀρχῆς ἔτει, convenienter plane cum Tacito. LIPS.

Sophenen Sohemo] Nescio, an idem fit, qui a Caio constitutus Arabum Iturieorum Rex, quocum Dione 59, 12. Sed apud eum Σοαῖμος dicitur: et fortasse ita hic scribendum. LIPS. Ed. pr. *Sohaemo.* sed *Sohemus* etiam probabat Lipsius ad 12, 23. ex quo loco etiam patet, Sohemum Iturieae Regem dudum mortuum fuisse, ut bene iam monuit Ryckius. Ed. pr. *Sophenen.* recte. Ceterae *Sopheneu*, usque ad Ryckium. ERN. Sohemus, de quo hic, idem est cum eo, qui H. 2, 81. 5, 1. occurrit.

Dum.

A. V. 808. A. C. 55. tempore aemulus Vologaeso, filius Vardanes, et abscessere Armenia Parthi, tamquam differrent bellum.

8 Sed apud Senatum omnia in maius celebrata sunt sententiis eorum, qui *supplicationes, et diebus supplicationum vestem Principi triumphalem, utque ovans urbem iniret, effigiesque eius, pari magnitudine ac Martis Vltoris, eodem in templo*, censuere: praeter suetam adulationem laeti, quod Domitium Corbulonem retinendae Armeniae praepositum videbaturque locus virtutibus patefactus. Copiae Orientis ita dividuntur, ut pars auxiliarium, cum duabus legionibus, apud provinciam Syriam, et Legatum eius Quadratum Vmmidium remaneret; par civium sociorumque numerus Corbuloni esset, additis cohortibus aliisque, quae apud Cappadociam hiemabant: socii Reges, prout bello conduceret, parere iussi. Sed studia eorum in Corbulonem promptiora erant: qui, ut famae inserviret, quae in novis coeptis validissima est, itinere propere confecto, apud Aegeas, civitatem Ciliciae, obvium Quadratum habuit, illuc progressum, ne, si ad accipiendas copias Syriam intravisset Corbulo, omnium ora in se verteret, corpore ingens, verbis magnificus, et, super experientiam

Dom. Corbulonem] De hoc v. 3, 31. 11, 18, 20.

Quadratum Vinidium] *Numidium*, ut supra. LIPS. Immo *Vmmidium*, ut supra demonstratum 12, 45. ERN.

Apud Egas] Libri mei, *Aegaeas*, et recte. Id enim Ciliciae oppidum. Strabo 14. p. 676. Μετὰ δὲ Μαλλὸν Αἰγαῖαι πολίχνιον ὕφορμον ἔχον. LIPS. Lucanus tamen 3. 227. *et extremae resonant navalibus Aegae.* Sic enim legendum puto: non *externae*. Stephanus: Αἰγαὶ πολλαί. πόλις Κιλικίας, etc. Plinius 5, 22. *oppidum Aegae liberum, amnis Pyramus, Portae Ciliciae.* Philostratus de vita Apollon. 1, 12. Κἀκεῖνα τῆς ἐν Αἰγαῖς διατριβῆς. . . . Ὁ δὲ ἐξῴκῶδαι φράσας, οἷς ἔπραττεν (ἐν Ταρσοῖς ἄρα ἀγορᾶν ἦγεν.) ἐξωρμήθη εἰς τὰς Αἰγάς. Idem Vit. 2, 4. in Antiocho: Ἀντίοχον τὸν Σοφιστὴν αἱ Κιλίκων Αἰγαὶ ἤνεγκαν. Apud Dionem 47, 30. est: καὶ τοὺς Ταρσέας ἐκουσίως προσλαβὼν φρουρούς τινας αὐτοῦ ἐν Αἰγέαις ὄντας ἐνίκησε. Sed ibi quoque Xylander mavult ἐν Αἰγαῖς. Quare vereor, ne et Strabo scripserit: Μετὰ δὲ Μαλλὸν Αἰγαί. Et mox Μετὰ δὲ Αἰγὰς Ἰσσός. GRON. *Aegeas* tamen MSS. Flor. Reg.

tiam ſapientiamque, etiam ſpecie inanium validus. Ceterum uterque Vologeſen Regem nuntiis monebant, *pacem quam bellum mallet, datisque obſidibus, ſolitam prioribus reverentiam in Populum Romanum continuaret.* Et Vologeſes, quo bellum ex commodo pararet, an, ut aemulationis ſuſpectos, per nomen obſidum, amoveret, tradit nobiliſſimos ex familia Arſacidarum. Accepitque eos Centurio Hiſteius, ab Vmmi- A. V. 808. A. C. 55

Reg. Agr. Guelf. ed. pr. Vnde merito receptum. ERN.

Specie inanium validus] Reſtitui, meo animo, vere. Corbulo, inquit, non ſolum vera virtute ſapientiaque magnus, ſed etiam animos allicere peritus ſpecie inanium; id eſt, geſtibus, verbis, habituque extrerno. At noſtri cenſores quam hic mente, ut ait ille, exſenſa! Beatus legir, *ſpe animum validus*, pro animorum, inquit. Vertranius, *ſpe immanium* ſcilicet rerum. Cum bona gratia, abite, quaeſo, et cucurbitas pingite. LIPS. *Specie* MSS. Flor. (ſed deinde *inanimum*, ut ed. pr.) Guelf. ed. Puteol. Beroald. Alciat. Sed ed. pr. *ſpem*. ceterae *ſpe*. Sic ed. pr. etiam ante *ſpem pietati* pro *ſpecie*: ac ſaepe iſtae voces confuſae. Cauſſa eſt, quod cum per compendium ſcriberetur *ſpē*, ut in ed. pr. c 31. ſignum compendii omiſſum eſt. Senſus eſt: etiam alia inerant viro, quae quidem ad bellum et Remp gerendam nil valent, ceterum magnam vim habent ad animos imperitorum conciliandos. ERN. Bud. habet *ſpe in animum validus*. Bip. legunt *ſpecie in animum validus*, quomodo 3, 24. *valida* dicitur *Auguſti in Remp. fortuna*. Mihi potior lectio Puteolani, Beroaldi etc. eademque Veneti cod. teſte Pichena, et a Lipſio reſtituta. ab Erneſtio bene expoſita *Inania* dicuntur, ut H. 2, 30. *inanis favor*.

Ex aequo modo] Niſi, fallor, τὸ *modo* παρέλκει: aut certe cum Mercero legam, *ex commodo*. LIPS. *Ex commodo*, quod voluerant Muretus et Mercerus, recte Pichena recepit, e veſtigiis MS Fl *ex quo modo* Antiqui in nonnullis verbis QV. pro C. ſcribebant, quod librarii antiquarii interdum imitati ſunt. Sic in nobili SCto contra Bacchanalia, *Indoquoltod*, pro *in oculto*: haec enim vera ibi lectio, non *indovolgod*, ut vult ill. Maffeus in Iſtoria dipl. p. 124 Cereri libri habent *ex aequo modo*. Senſus eſt, ut maiorem opportunitatem belli parandi nanciſceretur, laxamento belli accepto. ERN. Bud. a 1. m. videtur habuiſſe *aequo modo*.

Centurio Hiſtorius] Vat. cod. *Centurio Hiſtius*. Parum, aut nihil eſt; tamen infra poſt triennium in his locis *Iſtius Capito* eſt, *caſtrorum praefectus*. LIPS. Cod. Flor. *Hiſteins*. Reg. Guelf. Agr. ed. pr. cereraeque *Hiſterius*, usque ad Rhen. qui *Hoſtorius* dedit cum ſeq. Ryckius putat *Inſtcius* e c. 39. recepit Lalleimannus. ERN. Brot. *Hiſteius*.

A. V. 808. A. C. 55. Vmmidio missus forte priore de caussa, adito Rege. Quod postquam Corbuloni cognitum est, *ire* Praefectum cohortis, Arrium Varum, *et reciperare obsides* iubet. Hinc ortum inter Praefectum et Centurionem iurgium, ne diutius externis spectaculo esset, arbitrium rei obsidibus Legatisque, qui eos ducebant, permissum. Atque illi ob recentem gloriam, et inclinatione quadam etiam hostium, Corbulonem praetulere. Vnde discordia inter Duces: querente Vmmidio, *praecepta, quae suis consiliis patravisset*: testante contra Corbulone, *non prius conversum Regem ad offerendos obsides, quam ipse, Dux bello delectus, spes eius ad metum mutaret.* Nero, quo componeret diversos, sic evulgari iussit: *Ob res, a Quadrato et Corbulone prospere gestas, laurum fascibus Imperatoriis addi.* Quae, in alios Consules egressa, coniunxi.

Eodem

Priore de caussa] Mureto accedo, *prior ea de caussa*, legenti. LIPS. Sed sic interpungendum, ut nunc est, non post *missus*. Bud. *priore de caussa*. quod non debebat mutari. planus sensus, ob aliud negotium forte missus erat ad Regem, quem nunc adiit, ut acciperet obsides. Sic et Bip.

Reciperare obsides] Sic Flor. edd. pr. Pich. seqq. Ceterae edd. *recipere*, ut et Guelf. Illud melius, volebat obsides sibi praereptos auferri Vmmidio. ERN.

Ne diutius externis] Sic MSS. Flor. Bud. ed. pr. Rhenan. et seqq. Ast Ven. Guelf. Puteol. Beroald. Alc. *quod ne*, quod melius puto. Sic mox: *Vnde discordia inter duces. — Nero, quo componeret diversos.* Vbi *diversi* sunt discordes, simultatem exercentes. Post *inclinationem quandam* (Bud. Ven.) Guelf. Puteol. etc. sed ablativi meliores e consuetudine Taciti. ERN. In Bud. *quod* a 2. m. superscriptum est. Melius id putat Rhen. et post *iurgium* punctum locat. Parum referre arbitror.

Fascibus Imperatoriis] De fascibus Imperatorum sive Principum (nec enim alios hic intelleges) docebo iuvenes: fors fuit, et quosdam senes. Olim non nisi Magistratus Populi Romani, aut qui cum imperio in provinciis, fascibus usi. Quid ergo Princeps in urbe, si nullum gereret ordinarium Magistratum? Nihilo secius fasces duodecim illi. Origo rei ab Augusto; cuius honori Senatus decrevit a. u. 735. uti Consulari potestate semper esset, fascibusque duodecim uteretur. Dio 54, 10. Ὁ δὲ Αὔγουστος τὴν τῶν ὑπάτων ἐξουσίαν διὰ βίου ἔλαβεν· ὥστε καὶ ταῖς ῥάβδοις δώδεκα ῥάβδοις ἀεὶ καὶ πανταχοῦ χρῆσθαι, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀεὶ ὑπατευόντων ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ δι-

φρου

Eodem anno, Caesar *effigiem Cn. Domitio patri, Consularia insignia Asconio Labeoni*, quo tutore usus erat, petivit a Senatu: sibique *statuas, argento vel auro solidas*, adversus offerentes prohibuit. Et, quamquam censuissent Patres, *ut principium anni inciperet mense Decemb.* quo ortus erat Nero, veterem religionem Kalendarum Ianuariarum inchoando anno retinuit. Neque recepti sunt inter reos Carinas Celer, Senator, servo accusante, aut Iulius Densus, Equester, cui favor in Britannicum crimini dabatur. A. V. 808. A. C. 55. 10

Claudio Nerone, L. Antistio coss. cum in acta Principum iurarent Magistratus, *in sua acta conlegam Antistium iurare* prohibuit: magnis Patrum laudibus, ut iuvenilis animus, levium quoque rerum gloria sublatus, maiores continuaret. Secutaque lenitas in Plautium Lateranum, quem, ob adulterium Messallinae A. V. 809. A. C. 56. 11

φρου παρέχεσθαι. Eumque morem tenuerunt Principes secuti: ita ut laurum tamen fascibus non adderent, nisi in victoria: uti hic factum. At statim per adulationem irrupit, ut omnium Principum fasces, et semper laureati essent. eaque nota maxime distinctus a vulgo Princeps. Herodianus de Gordiano 7, 14. Εἵπετο δὲ αὐτῷ πᾶσα ἡ βασιλικὴ πομπή. τῶν μὲν στρατιωτῶν καὶ . . . νεανίσκων, ἐν σχήματι τῶν κατὰ Ῥώμην προϊόντων δορυφόρων. αἵ τε ῥάβδοι ἐδαφνηφόρουν, ὅπερ ἐστὶ σύμβολον εἰς τὸ διαγνῶναι τὰς βασιλικὰς ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν. Capitolinus in Maximinis 14. *Inde Carthaginem venit cum pompa Regali, et protectoribus, et fascibus laureatis.* Quando id coeperit, ignoro: paullatim quidem non solum laureati admissi fasces, sed et aurati. Claudianus in 6. Conf. Honorii 644. — *agnoscunt tostra cutules Auditas quondam proavis: et desuetaque cingit Regius auratis fora fascibus Ulpia lictor.* LIPS.

Consularia insignia] Cod. Flor. et Bud. *et Cons. inf.*

Recepti sunt inter reos] Sic MS. Flor. Guelf. et editi omnes veteres, non Beroaldus tantum et Aldus, ut tradit I. Gron. Lipsius habet *in*, nescio, an primus et operarum vitio. *Inter* restituit I. Gronovius. Sic noster loquitur etiam 3, 70. ERN.

Equester] Vide dicta ad 12, 60. *Acta Principum*] Non, ut receptum, *Principis*. Iurabant enim in acta non unius, qui imperitabat, sed et priorum. Dicam multa ad 16, 22. Exc. A. LIPS.

Ut juvenilis animus] Sensus est, ut, cum intelligeret, etiam e tam levi re tantam gloriam nasci, tantasque laudes, cupido inisceretur rebus maioribus patrandis porro maiorem laudem petendi. ERN.

Plautium Lateranum] Supra 11, 36. LIPS. Guelf. *Plantium*. ERN.

Ordine

A. V. 809. A. C. 56. ordine remotum, reddidit Senatui, *clementiam ſuam* obſtringens crebris orationibus, quas Seneca, teſtificando, quam honeſta praecipèret, vel iactandi ingenii, voce Principis vulgabat. Ceterum infracta paullatim potentia matris, delapſo Nerone in amorem libertae, cui vocabulum *Acte* fuit: ſimul adſumptis in conſcientiam Othone et Claudio Senecione, adoleſcentulis decoris: quorum Otho familia Conſulari, Senecio liberto Caeſaris patre genitus, ignara matre, dein fruſtra obnitente, penitus inrepſerat

12

Ordine remotum] Simplex, *motum* malebat Acidalius. Sed Suetonius Vitell. 2. *Quintus caruit ordine, cum auctore Tiberio ſecerni minus idoneos Senatores removerique placuiſſet.* GRON. Sed locus Suetonii non ſatis ſimilis huic. An *ordine removere* quisquam dixerit, docendum erat: *Senatores minus idoneos ſecernere et removere*, ſive etiam *ſubmovere*, quin dici poſſit, nulla dubitatio eſt. Et Gronovius ipſe ap. Livium 45, 15. *tribu remoti* corrigit *moti*: idque non displicet Drakenb. qui tamen in textu ſervat *remoti*; ad quod defendendum loco Taciti uti poterat. In eodem loco Livii eſt etiam *Senatu emoveri*. Ceterum ob locum Livii, et quia *removeri* in ſimilibus, et ſine praepoſitione, dicitur, ut ap. Suet. Tib. 34. *quaeſtura removere*: add. Burm. ad c. 42. h. l. vulgatum non tentandum puto, in quo omnes libri conſentiunt: niſi quod a MS. Ox. abeſt *ordine*. ERN.

Vel iactandi ingenii] Contaminarant impurae manus, *cauſſa iactandi*. At vox ea eleganter abeſt Vatic. LIPS. Item a Flor. Modus loquendi elegans. *Vulgabat iactandi ingenii*, quo uſus noſter etiam Hiſt. 4, 42. *accuſationem ſubiiſſe, nec depellendi periculi, ſed in ſpem potentiae videbatur.* Liv. 4, 30. *cernentes piacula pacis Deum expoſcendae.* Et ſaepe librarios cum in aliis, tum in hac formula *cauſſa* addidiſſe, ſaepe docuerunt viri docti. V. Cort. ad Sall. Cat. 6. Sed tamen hic aliquid ſcrupuli reſidet ex eo, quod putem, librarios daturos fuiſſe *iactandi ing. cauſſa*, ſi vocem addidiſſent velut temere omiſſam, non, quod rarius eſt, *cauſſa iact. ing.* Ea forma paſſim tamen uſus Livius. V. Gronov. ad 31, 12. Sic etiam Graeci Xenoph. M. S. 4, 7. ἕνεκα πομπείας. *Cauſſa* addunt omnes vett. edd. *Vel* inde a Rhenano (e Bud.). *Cauſſa* primus omiſit Lipſius. ERN. Cod. Budenſi 2. m. adlevit *cauſſa*.

Cui vocabulum Acte] Ex Aſia oriunda mulier: cuius genus Nero (ut ſplendorem ei adſtrueret) ad Attalum Regem porrigebat. Xiphil. 61, 7. LIPS. Suet. 28. *Submiſſi Conſulares, qui Regio genere ortam peierarent.*

Obnitente] Ita Rhen. bene ex Bud. *obmittente*. Prius legebatur *obtinente*.

Penitus inrepſerat] Scribe, *irrepſerant*. ad Senecionem enim pertinet et Othonem: non ad Actен. LIPS. Recepit Pichena. MSS. et edd. vett. omnes

irre-

pferat per luxum et ambigua secreta; ne severioribus A. V. 809.
quidem Principis amicis adversantibus, muliercula, A. C. 56.
nulla cuiusquam iniuria, cupidines Principis explente; quando uxore ab Octavia, nobili quidem et probitatis spectatae, fato quodam, an quia praevalent inlicita, abhorrebat: metuebaturque, ne in stupra feminarum inlustrium prorumperet, si illa libidine prohiberetur. Sed Agrippina *libertam aemulam, nu-* 13
rum ancillam, aliaque, eundem in modum, muliebriter fremere. Neque poenitentiam filii aut satietatem opperiri: quantoque foediora exprobrabat, acrius accendere, donec, vi amoris subactus, exueret obsequium in matrem, Senecaeque permitte-

irrepserat. Nec video, cur singularis hic tantopere displiceat, cum etiam c. 15. sit *nox et lascivia exemerat. Ambigua secreta* pertinent ad rem amatoriam. ERN. Adde 12, 45. *Praefectus — Centurio praecerat.*

Ne severioribus quidem] Libri scripti, *senioribus.* LIPS. Etiam Flor. ed. pr. MS. Guelf. ERN. Sic et Bud. et Agr. Cf. etiam 14, 54. Pichena tamen vulgatum praefert.

Muliercula, nulla] Qui attenderit, observabit, hic nimis crebram esse constructionem per ablativos consequentiae. Sensit quidem Heinsius, correxitque *mulierculae explenti.* Ego suspicaret, Tacitum scripsisse *mulierculam explere*: pro, quo minus expleret: quod ei non insolens. Sed vulgatum ferri potest. ERN.

Nurum ancillam] De *Acte* sermo, quae liberta. Sic ap. Sall. in Fragm. Hist. 1. *Tarrutii et Scyrus servi* audiunt, qui liberti.

Senecaeque permitteret] Haerere me iubent libri. Nam Farnes. *seque neci permitteret.* Vatic. *seque permitteret*, addito superius, *neci.* E quibus, *seque Senecae*, occurrebat: nisi aliud latet. Tamen de Seneca fuisse, verba subsita statim dicunt. LIPS. Pichena, meo iudicio, εἰς αὐτὴν τὴν ἀκρόασιν τὸν υἱὸν βάψας, *Senecaque permitteret.* In re ancipiti et dubiae interpretationis artifici brevitate defungitur, ne in alteram utram partem pronior appareat. Seneca, etsi iam ab initiis imperii Neronis unum cum Burro certamen habuisset adversus crudelitatem et superbiam Agrippinae, semper tamen in filio aluerat debitam matri pietatem. Et, quoties ab ea se ille insolentius asperiusque tractatum doleret, quamvis instigantibus haud dubie statim assentatoribus, non permiserat eum matri diu irasci, nedum frenum mordere, sed gravibus et honestis monitis exulceratam mentem sanaverat. Nunc per ipsius imporentiam eo res erat redacta, et sic commota ferocia saevi adolescentis, ut necessario esset silendum de matre, aut exspectandum, ut ipse, cum illa quateretur foras, qui solus, aut cum altero illo, in aula verum dicebat, et in posterum et ad haec mitiganda

et

A. V. 809. A. C. 56. ret. Ex cuius familiaribus Annaeus Serenus, simulatione amoris adversus eandem libertam, primas adolescentis cupidines velaverat, praebueratque nomen, ut, quae Princeps furtim muliercuiae tribuebat, *ille* palam largiretur. Tum Agrippina, versis arti-

et omnibus bonis totique Reipublicae fieret inutilis. Ergo *permisit*, hoc est, tacuit, desiit obniti, et hac parte veri molles auriculas radere, nec retinuit palam respondentem, et, quae adhuc clam fecerat, oculis ingerentem. Quod nec laudare voluit Tacitus, et accusantur frustra, quae cogunt tempora. Ideo sic transmittit. Nam, quod sequitur de Annaeo Sereno, non accipiendum, quasi faverit amori Neronis Senèca contra matris voluntatem suae gratiae caussa: sed, quum iudicaret, hunc ei ludum dandum maioris mali evitandi ergo, eo ipso, quod comparaverat personam, cuius nomine liberalitas Neronis velaretur, fovebat reverentiam matris, et filium retinebat, ut cum aliqua verecundia indulgeret aetati. Sed salubre consilium austeritas Agrippinae et aemulatio vana irritum reddidit. GRON. Farnesiano consentit Reg. et ed. pr. Flor. *seque nec permitteret*. Agr. *seque nec ei*. Editi praeter pr. omnes *senecaeque p.* nisi quod Ryckius dedit *seque Senecae p.* quod secutus sum. *Senecaeque* est mera coniectura Puteolani: *seque* cum in omnibus scriptis sit, nullo modo repudiandum. In *Senecae* prima syllaba excciderat, ob mox praecedens *seque*. Et primae syllabae in propriis omissae exemplum supra habuimus *Iochum* pro *Antiochum* c. 7. Antea Nero in potestate Agrippinae fuerat. V. supra c. 1. Nunc se Senecae permittit, ut ille Remp. curaret, seque adiuvaret consilio, opera: illi obsequi potius coepit, quam matri. ERN. Bud. *Senecaeque permitteret*, quod retinuit Rhen. sed notavit se malle *se Senecaeque p.* Non ergo est ista mera Puteolani coniectura. In margine quoque Flor. idem istud legitur. Recepere Bip. quasi absolute positum, ut ap. Ter. Adelph. 5, 9, 38. *Tibi pater permittimus*. Mihi ellipsis videtur adesse, subaudito *se*. Auribus sane gratior est lectio et Tacito digna. De re ipsa cf. Dio 61, 3. et infra 14, 1.

Annaeus Serenus] Qui Praefectus vigilum Neronis. Plinius 22, 47. *Fungi familias nunc per intremere et tota convivia, Annaeum Serenum, Praefectum Neronis vigilum et Tribunos et Centuriones. Quae voluptas tanta ancipitis cibi?* De hoc amico suo capiendus Seneca epist. 63. *Haec tibi scribo, is, qui Annaeum Serenum carissimum mihi tam immodice flevi, ut, quod minime velim, inter exempla sim eorum, quae dolor vicit.* Et inscripsit eidem libros suos de Tranquillitate, monumentum amoris. LIPS. Mox *celaverat* ed. pr. et sic correxerat manus docta in marg. Gryph. Fortasse verum. Sed tamen et 6, 29. *culpam invidia velare*: idque h. l. melius. ERN.

Ille palam largiretur] Sine dubio corrigendum *ipse*, quia opponitur *Principi*. *Princeps* largiebatur, *ipse* palam dabat.

Con-

artibus, per blandimenta iuvenem adgredi, *suum potius cubiculum ac sinum* offerre, *contegendis, quae prima aetas, et summa fortuna expeterent.* Quin et fatebatur *intempestivam severitatem*, et suarum opum, quae haud procul imperatoriis aberant, copias tradebat: ut nimia nuper coercendo filio, ita rursum intemperanter demissa. Quae mutatio neque Neronem fefellit, et proximi amicorum metuebant, orabantque, *cavere insidias mulieris, semper atrocis, tum et falsae.* Forte illis diebus Caesar, inspecto ornatu, quo Principum coniuges ac parentes effulserant, deligit vestem et gemmas, misitque donum matri, nulla parsimonia, cum praecipua, et cupita aliis, prior deferret. Sed Agrippina, *non his instrui cultus suos, sed ceteris arceri*, proclamat, *et dividere filium, quae cuncta ex ipsa haberet.* Nec defuere, qui in deterius referrent. Et Nero infensus iis, quibus 14
superbia muliebris innitebatur, demovet Pallantem

A. V. 809. A. C. 56.

Confusionis huius et alia exempla sunt, etiam supra notatae. ERN.

Summa fortuna] Hoc se dare iactat Rhen. (e Bud.). At in et edd. pr. Puteol. In ed. Beroaldi irrepserat vitio operarum *forma*, quod servarat Frobenius f. Alciatus, ut cetera. Nam *fortuna* et *forma* etiam in scriptis permutantur. ERN. Similia v ad 11, 6.

Orabantque cavere insidias] Sic e Flor. restituit Pichena pro vulgato *caveri*, recte. malebat idem *caveret* cum Rhenano, frustra. Vid. ad 18, 1. *Cauere* etiam ed. pr. Guelf. Mox *donum matri* edd. vett. usque ad Rhen. et Guelf. ERN. Bud. *cauere . . . donum.* Infinitivi is usus frequens nostro. Sic 12, 46. *manet celerare.* 36, 11. *nuntiat abiicere.* H. 2, 46. *inhebant habere.*

Superbia muliebris] MS. Guelf. et alii ap. Broterium *ferocia mulieris*: fortasse melius. libenter enim eo verbo utitur Tacitus, ut de Agrippina Germanici. ERN.

Demovet Pallantem cura rerum] A rationibus Claudii fuit ex Sueton. 28. et lapide, in quo sculptum: PALLANS. CAES. M. SER. ADIVTOR. A. RATIONIBVS. LIPS. Mox *arbitrium* MSS. Flor. Guelf. nec modo Beroaldus, ut I. Gron. ait, sed ante Puteolanus, e quo ille sumsit, post Alciatus. At ed. pr. ceteraeque omnes *arbitrium*. Similiter variatur H. 4, 21. ubi tamen ed. pr. *arbitrium*, Puteol. contra *arbitrum* cum Beroaldo et seqq. Vtrumque eodem redit. Vtrum Tacitus dederit, non dicam. ERN. Agr. *demoliri P. a cura*, quod probat Heins.

A Clau-

A. V. 809. A. C. 56. cura rerum, quis a Claudio inpositus, velut arbitrum Regni agebat: ferebaturque, degrediente eo, magna prosequentium multitudine, non absurde dixisse: *Ire Pallantem, ut eiuraret.* Sane pepigerat Pallas, *ne cuius facti in praeteritum interrogaretur, paresque rationes cum Republ. haberet.* Praeceps post haec Agrippina ruere ad terrorem et minas, neque Principis auribus abstinere, quo minus testaretur, *adultum iam esse Britannicum, veram dignamque stirpem*

A Claudio inpos.] Cf. 12, 53. *Digrediente eo*] MSS. Fl. Reg. Bodl. *degrediente.* Si intelligendum est de palatio, ut I. Gronovius censet, nec dubitare sinunt sequentia, *magna prosequentium multitudine*: verum est. Vid. ad 4, 49. Adde Hist. 3, 67. *palatio degreditur*, ubi v. Gron. ERN.

Ire Pallantem] Ambigua et obscura verba, quia et post *ire*, et post *Pallantem* interpungere licet. Quibus hoc placet, ambigunt, quid intelligendum sit. *Procurationem* quidam, ut Ryckius. Sic H. 3, 68. *eiurare Imperium.* supra 12, 4. *Magistratum.* Sed ita nullum acumen apparet: nec convenit sequentibus. et quorsum deponeret, quod iam ademtum erat. Aurelius putat respici ad illud, *eiurare bonam copiam*: exire Pallantem aula, ut illam prosequentium multitudinem aliis cederet: quod paullo melius puto. Inest enim faceti quid. Sed cum eo quomodo conveniunt sequentia? Nam particula *sane*, e consuetudine Taciti, indicat, rationem reddi dicti, idque confirmari. Heinsius ep. ad Graev. t. 4. Coll. Burm. p. 519. volebat corrigi *eiurarent*: idque placebat Graevio: qui tamen vulgatum defendi posse putabat, si intelligeretur *multitudinem.* Sed ille ait, p. 517. se elegantiae causa sic corrigere; unde clarum, eum interpungi voluisse post *ire*: ire multitudinem illam, ut Pallantem eiurarent. Qui sensus et ipse commodus est: modo ita sequentia conveniant. Sed nihil melius habeo. Ed. pr. *eyitaret.* ERN. Bud. *exitaret* et in marg. ab eadem manu *al. eiuraret.* Subintelligo cum Bip. *regnum.* Bahrdt subaudiendum putat *rationes.*

Ne cuius facti] Sic ed. pr. Rhenanus, ceteri. Intermedii Puteol. Beroald. Alc. *cuiusquam. Interrogaretur* est rationem reddere cogeretur, ut reus fieret, ut 14, 46. Cic. pro Domo 29. Mox *ad terrorem* etiam ed. pr. non *in*: item *posthac.* ERN.

Paresque rationes] Id est, (ut iurisconsulti loquuntur) ut pariator esset, sive ἰσοπαλὴς nec reliqua ulla haberet. Sic *parem rationem facere* Seneca dixit epist. 19. et de Benef. 6, 4a. item Iurisc. l. ult. D. De doli excepr. — l. 22. D. De manum. testam. LIPS. Colum. 1, 8, 13. *nec patitur villicum paria cum rationibus domini facere.* Sic et ib. 11, 1, 24. Pallas compensandis operis Reip. praestitis pares cum Rep. rationes faciebat. Bip.

Ad terrorem et m.] Sic Flor. Bud. et edd. vet. alii *in.*

Inde

pem. suscipiendo patris imperio, quod infitias et ad- A. V. 809.
optivus per iniurias matris exercuerat. Non abnuere A. C. 56.
se, quin cuncta infelicis domus mala patefierent, suae in primis nuptiae, suum veneficium. Id solum Diis et sibi provisum, quod viveret privignus. Ituram cum illo in castra. Audiretur hinc Germanici filia, inde vilis rursus Burrus et exsul Seneca; trunca scilicet manu, et professoria lingua, generis humani re-

Aaa 5 *gimen*

Inde vilis rursus Burrus] Vatic. *bibit.* Suspicori possis, num *debilis*, legendum. Debilitas enim loco probri, quia et sacris olim arcebantur, et decreto Augusti etiam Senatu. Sequitur autem de hoc ipso Burro, *trunca scilicet manu*. Suspectum aeque τὸ *rursus*, quod hic nulli rei. Puto fuisse, *rufus*: glossema scilicet ad cognomen Afranii, Burrhus. Nam Latini Burrhum, rufum dicebant, a Graeco. Glossae: *Burrhum*, ξανθὸν, πυῤῥόν. Vide Festum. LIPS. Scribo: *Audiretur hinc Germanici filia; debilis rursus Burrus et exsul Seneca.* Nam, cum invenirentur *devilis*, ut solet has inter se literas permutare manus vetusta, adiecit aliquis τὸ *in*, ut esset, quod τῷ *hinc* responderet. Sed particula *rursus* eius vice fungitur, et est idem, quod inde vel vicissim. GRON. Verum vidit Gronovius. Quod si a lectione vetere *inde vilis*, quam primum reperi apud Puteolanum, estque etiam in cod. Agric. discedendum est, et coniectura ponenda, malo ponere *debilis*, ut voluit Gron. quam *inde debilis*, ut Lipsio placuit. Nam in hac *rursus* molestum est, ut e mea Lipsii apparet. Et incommodo occurrit Broterius, delendo *rursus*. Syllaba *de* ex coniectura repetitur. In illa nihil est incommodi. *Indebilis* MS. Flor. (Bud.) Reg. ed. pr. et inde factum *inde vilis*. *In* natum est e terminatione praecedentis verbi *filia*. Non est praetercundum, I. Gronovium e vestigiis cod. Oxon. qui habet *inde mancius rursus*, ut Guelf. legi velle: *hinc Germanici filia et Britannicus, rursus Burrus et exul Seneca.* ERN. In cod. Bud. ex *indebilis* 2. m. fecit *inde uilis*. quod egregie respondet sequenti *exsul Seneca*. Scil. *vilis rursus* est a pristina potentia deiectus. *Debilis* et *trunca manu* tautologiam offerret insolitam Cornelio. *Inde debilis*, quod et Pichenae placebat et Ryckio, praeterea ingrato sono peccat.

Trunca scilicet manu] Agricola adnotavit *tunicata manu*. a scne, an a libris? Et sane videtur mollitiam Burrho obiectare et tunicas manicatas. LIPS. Frustra sudat hic Marcellus. *Trunca manu* omnino respicit Burrum, et *professoria lingua* Senecam. Nec necessum, totam ut manum praecisam habuerit: sufficit digito uno aut altero captum fuisse: idque incommodum accepisse, dum in acie sternit hostem, est verisimile. Ergo id insigne virtutis non magis arcuit eum Praefectura Praetorii, quam claudicatio ex vulnere Sp. Carvilium dehonestavit, quem mater, quoties gradum faceret, iubebat meminisse bellicae gloriae; aut her-

nia

A. V. 809. A. C. 56. 15 *gimen expoſtulantis.* Simul intendere manus, adgerere probra, *conſecratum Claudium*, *infernos Silanorum manes* invocare, et *tot inrita facinora*. Turbatus his Nero, et propinquo die, quo quartum decimum aetatis annum Britannicus explebat, volutare ſecum, modo matris violentiam, modo ipſius indolem; levi quidem experimento nuper cognitam, quo tamen favorem late quaeſiviſſet. Feſtis Saturno diebus, inter alia aequalium ludicra, Regnum luſu ſortien-

niae, quam in equo dies noctesque perſedendo nactus erat, M. Servilium poenituit. GRON. *Profeſſoria lingua* eſt hominis ſcholaſtici et declamatoris. In *irrita facinora* ſine cauſſa haerebat Rhen. Dolet, ſe fruſtra tot facinora patraſſe parandae potentiae. ERN. Quod Lipſius de mollitia Burro obiecta adfert, ſtare nequit. Cf. 12, 42. 13, 2, 14, 51. Marcellus ridicule *truncа manu* reddebat: ſine multitudine adhaerentium. *Silanorum manes*, intellige *Iunii* et *L.* Cf. ſupra c. 1. Id Bud. ſat clare adfuit *inrita*, nec video, cur dubitarit Rhen. Displicet id verbi Bip. qui ſubſtituere parant *iurare*, quod non ſatis capio. Magis quoque probant Acidalii coniecturam, qui *et tot irrita facinora* e ſuperiori loco huc recidiſſe coniicit, verbis *ſuum veneficium* ſubiicienda.

Quo quartum decimum etc.] Adeoque togam virilem acciperet. Vid. dicta ad 12, 41.

Vt quidem experimento cognitam] Elegans eſt Freinshemii coniectura *levi quidem*: quale quid ſequentia deſiderant. MSS. Reg. et Agric. habent quidem *quo tum*, in qua lectione non opus foret illo epitheto: ſed ita totus locus ſit frigidus. Freinsh. verum vidit. *Quaeſiviſſet* eſt conciliaſſet, paraſſet, ut ſaepe. ERN. *Levi* probat et Brot. recepere Bip. Vix dubium eſt, quin ſit vera lectio: vocis praecedentis ultima eius vocis primam abſorpſit. Heinſ. coniectabat *fuiſſe*. Acid. *vili*.

Inter alia aequalium ludicra] Interpretes ad illuſtrationem loci adferunt, quae Pollux ſcribit 9, 7. Βασιλίνδα, inquit, ἐστὶν, ὅταν διαπληρωθέντες, ὁ μὲν Βασιλεὺς προστάττῃ τὸ πραυτέον, ὁ δὲ ὑπηρέτης εἶναι λαχὼν πανταχόθεν ἀπεπονῇ. Magis facit Arriani locus Diſſ. Epicteti 1, 25. Ἐν Σατορναλίοις λέλογχε Βασιλεύς. Ἔδοξε γὰρ παῖξαι ταύτην τὴν παιδιάν. Προστάσσει, σὺ πίε, σὺ πέρασον, σὺ ὦσον, σὺ ἄπελθε, σὺ ἔλθέ. Ὑπακούω, ἵνα μὴ παῥ ἐμὲ λύηται ἡ παιδιά. Et maxime Luciani in Saturnalibus: Οἶδα ἡλίκον τὸ ἀγαθὸν, ἔτι καὶ Βασιλέα μόνον ἐφ' ἁπάντων γενέσθαι, τῷ ἀστραγάλῳ πρατήσαντα. Ὡς μήτε ἐπιταχθείης γελοῖα ἐπιτάγματα, καὶ αὐτὸς ἐπιτάττειν ἔχοις, τῷ μὲν αἰσχρόν τι περὶ αὐτοῦ ἀναβοῆσαι, τῷ δὲ γυμνὸν ὀχήσασθαι, καὶ, ἀράμενον τὴν αὐλητρίδα, τρὶς τὴν οἰκίαν περιελθεῖν. LIPS. In loco Pollucis nullus ſenſus, lege πᾶν τὸ ταχθὲν ὑπεπονῇ.

Regnum luſu ſortientium] Eo ritu, quo Regna conviviorum: id eſt, talo. Ex Luciani ſupra verbis.

tientium, evenerat ea sors Neroni. Igitur ceteris diversa, nec ruborem adlatura: ubi Britannico iussit, *exsurgeret, progressusque in medium, cantum aliquem inciperet*, inrisum ex eo sperans pueri, sobrios quoque convictus, nedum temulentos, ignorantis; ille constanter exorsus est carmen, quo, *evolutum eum sede patria rebusque summis* significabatur. Vnde orta miseratio manifestior, quia dissimulationem nox et lascivia exemerat. Nero, intellecta invidia, odium intendit: urgentibusque Agrippinae minis, quia nullum crimen, neque iubere caedem fratris palam audebat, occulta molitur: *parariique venenum* iubet, A. V. 809. A. C. 56.

verbis. Flor. etiam *Iudicra R. regnum*: quod valet, *Romanum*. LIPS. Ed. pr. adeo *Rō*. MS. Reg. Guelf. *Ro*. Agr. *Rome*. ERN. Bud. etiam *R. regnum*. Videtur valere *Romae*. De lusu v. Hor. Ode 1, 4, 18.

Ruborem adlatura] Sic MSS. Flor. Guelf. non, ut I. Gronovius queritur, solus Beroaldus et Aldus, sed etiam auctores cuiusque, Puteolanus, Rhenanus, et imitatores Rivius, Asciatus, Gryphius. Quo auctore MS. *illatura* invectum sit in Lipsi. Pichenae etc. nescio. Ed. pr. adhuc exquisitius *oblatura*, quod mihi supra librariorum captum videtur, eique saepe substituitur *afferre* in istis formulis, in quibus et *afferre* et *adferre* rectum est, ut *mortem*, *maerorem*, *pudorem*, *luctum* etc. V. Drakenb. ad Liv. 34, 23. et quos ibi laudat. Interea unum illum librum sequi non sum ausus, sed *adlatura* edidi. Mox pro *ubi* frustra Acidalius volebat *uni*. De constructione verbi *iussit*, qua hic noster utitur, supra satis dictum ad 11, 32. ERN.

Constanter exorsus est carmen] Verus illud ex Ennio tritum (ap. Cic. Tusc. 3, 19.): *O pater, o patria, o Priami domus Septum altisono cardine templum*, etc. LIPS. *Constanter* est sine metu et haesitatione, promte: quo sensu saepe apud nostrum *constantia* dicitur. *Carmen exorsus*, est phrasis Liviana. Deinde, etsi intelligo *summisque rebus*, et supra dictum est c. 13. *summa fortuna*, tamen hic vereor, ne vera Taciti manus sit *rebusque suis*. Nam nec dixit *sede Caesarea*, aut simile quid, sed tantum *patria*, ut indicaret, sibi erepta fuit, quae sibi deberentur. Nam in hoc proprie iniuria est, ex illo miseratio. Pro *suis* librarios interdum dedisse *summus*, docebit praeter alios Drakenb. ad Liv. 5, 11, extr. Mox *iubere* pro glossa deleri vult Acidalius. Verum videtur: cum praesertim statim sequatur *iubet*. Porro Heinsius malebat: *occultum molitur*, bene. Item *parariique* dedi e cod. Flor. quod Brotierius imitatus est. Editi omnes praeter I. Gron. sine copula. Voluit tamen sic edere Pichena: sed operae non paruerunt. ERN. *Constanter*, ut ap. Iustin. 1, 5. Cf. Gron. ad Agr. 27. Bud. *rebus*

A. V. 809. A. C. 56. iubet, ministro Pollione Iulio, Praetoriae cohortis Tribuno, cuius cura adtinebatur damnata veneficii nomine Locusta, multa scelerum fama. Nam, ut proximus quisque Britannicо neque fas neque fidem pensi haberet, olim provisum erat. Primum venenum ab ipsis educatoribus accepit, transmisitque, exsoluta alvo, parum validum, sive temperamentum inerat, ne statim saeviret. Sed Nero, lenti sceleris inpatiens, minitari Tribuno, iubere *supplicium veneficae, quod, dum rumorem respiciunt, dum parant defensiones, securitatem morarentur.* Promittentibus dein *tam praecipitem necem, quam si ferro urgeretur,* cubiculum Caesaris iuxta, decoquitur virus, cogni-
16 tis antea venenis rapidum. Mos habebatur, Principum liberos cum ceteris idem aetatis nobilibus sedentes vesci, in adspectu propinquorum, propria et par-

vebus summis absque copula, appositive, ut Rhenano placet. Idem *occulta . . . parari.* In edit. Pichense Frf. 1607. omnino legitur *pararique.*

Pollione Iulio] Ruto eum esse, qui postea Praef. Praetorio fuit, sub Othone. Vide Plutarch. in Othone 24. LIPS.

Olim provisum] Vide 12, 41.

Quod dum] Bis *dum* in ed. pr. Put. non demum in ed. Rhen. Beroald. et Alc. edd. casu, ut opinor, omisere. *Securitatem* omnes praeter pr. quae habet *securitate.* idem voluit dare Rhenanus, sed operae non paruere. Itaque et Aldus, Gryph. illud habent, quod verum est. Ceterum saltem esse debebat *respiciunt, parent.* ERN. Bud. bis *dum:* item *securitate.* Rhen. id explicat *ob securitatem.*

Vrgeretur] Agr. *necaretur,* manifesta glossa.

Cognitis venenis] Nempe experimentis factis in animalibus. v. Sueton. Ner. c. 33. ERN.

Sedentes vesci] Suet. super eodem ritu, Claudii 32. *Adhibebat omni caenae et liberos suos cum pueris puellisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum sedentes vescerentur.* Idem in Augusto 64. de nepotibus eius: *Neque caenavit unc, nisi in imo lecto adsiderent.* Vbi scripserim, *nisi ut imo.* Ex quibus vides, pueros sedisse ad fulcra pedesque parentum. Sedisse, dico. Spernebant enim etiam tunc accubitum a pueris, a servis: quasi luxuriae ritum illi aetati ordinive non decorum. De servis, Plautus Sticho 5, 4, 21. *Potius in subselliis Cynice accipiemur, quam in lecto.* Ib. 3, 2, 32. *Non postulo equidem med in lecto accumbere, Scis tu med esse inni subsellii virum.* Donatus in vita Terentii: *Iussus ante Caecilio recitare, ad caenantem cum venisset, quod erat contemptiore vestitu, subsellio iuxta lectulum residens legisse dicitur: post paucos vero versus, inpetratae ut accumberet, caenasse*

parciore mensa. Illic epulante Britannico, quia cibos potusque eius delectus ex ministris gustu explorabat, ne omitteretur institutum, aut utriusque morte proderetur scelus, talis dolus repertus est. Innoxia adhuc ac praecalida et libata gustu potio traditur Britannico: dein, postquam fervore adspernabatur, frigida in aqua adfunditur venenum, quod ita cunctos eius artus pervasit, ut vox pariter et spiri- A. V. 809. A. C. 56.

caenasse una. Senecam sic accipio de tranquillit. 2, 15. (sive de Const. Sap. 15.) *Non accipiet sapiens contumeliam, si in convivio Regis recumbere infra mensam vesciique cum servis, ignominiosa officia sortitis, iubebitur.* Qua contumelia a Caio Pomponius Secundus adfectus: qui cibum cum eo capit, παρὰ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ καθήμενος, ait Dio 59, 29. scilicet quasi Veiovis illius servus. Nec alio Plutarchus respexit, cum in Convivio suo c. 10. reliquos quidem accumbentes facit, at Aesopum, qui servus, sedentem in subsellio apud Solonem. LIPS. De ritu isto v. Ciaccon. ius de triclinio p. 5. et Vrsinus in append. p. 252.

Quia cibos potusque] MSS. Vett. edd. omnes: *cibus p. e. d. e. ministri gustu explorabatur.* quod vitiosum esse omnes vident. Vrsinus *ex* delendum putabat. Sed pariter delendum foret *delectus*, quod ad cibum potumque non commode refertur. Hodierna lectio est e correctione Danesii, ut puto. In qua tamen *delectus ex ministris* languidius est, quam pro celebrata Taciti brevitate. ERN.

Innoxia adhuc ac praecalida] Retruli ad calidae potionem in Electis 1, 4. et velim ei capiti addi Arriani locum 1, 13. Ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντός σου μὴ ὑπομένῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, ἢ μηδὲ εὑρεθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ, τὸ μὴ χαλεπαίνειν, μηδὲ ὀργίζεσθαι, οὐκ ἔστιν ἀρεστὸν τοῖς Θεοῖς; qui simillimus illi Senecae, quem adduxi, de Ira 2, 25. Ceterum ex hac potione gustasse etiam Titus credebatur *Britannicum iuxta cubans*, ait Suet. Titi c. 2. Miror, cur *cubans* scripserit: nam ille vero *sedit*, ut hic in Tacito, cum Britannico scilicet *simul, ac paribus disciplinis, et apud eosdem magistros institutus*, ut ipse Suetonius ibi scripsit. Nec probabile, in pari aetate, Titum supra Dominum honore affectum. Sed excederit hoc Suetonio, pro vulgato more scribenti. LIPS.

Frigida in aqua] Ita factum et Alexandro, ab eadem caussa et cautione. Iustinus 12, 14. *In qua frigida venenum habuerunt, quam praegustatae iam potioni supermiserunt.* Est error hac in re, opinor, Aeliani in Hist. Anim. 5, 29. qui diserte vult, venenum ei in cibo datum, non poru. Μυρίοι γ' οὖν, inquit, καὶ πίνοντές τι κακὸν κατέπιον, ὡς Ἀλέξανδρος, καὶ δοθέντες, ὡς Κλαύδιος ὁ Ῥωμαῖος καὶ Βριτανικὸς, ὁ τούτου παῖς. Atqui de potu et Tacitus et Suetonius adfirmant. LIPS. *Affunditur* MS. Flor. ed. pr. quamquam ibi est *eff.* vitiose pro *aff.* Rhen. et seqq. At Puteol. cum sequacibus, Beroaldo et Alc. *infun-*

A. V. 809. A. C. 56. ſpiritus raperentur. Trepidatur a circumſedentibus, diffugiunt inprudentes. At, quibus altior intellectus, reſiſtunt defixi, et Neronem intuentes. Ille, ut erat reclinis, et neſcio ſimilis, *ſolitum ita*, ait, *per comitialem morbum, quo primum ab infantia adfligeretur Britannicus, et redituros paullatim viſus ſenſusque.* At Agrippinae is pavor, ea conſternatio mentis, quamvis vultu premeretur, emicuit, ut, perinde ignaram fuiſſe ac ſororem Britannici Octaviam, conſtiterit. quippe ſibi ſupremum auxilium ereptum, et parricidii exemplum intelligebat. Octavia quoque, quamvis rudibus annis, dolorem, caritatem, omnis adfectus abſcondere didicerat. Ita

infunditur. Mox MS. reg. delet *eius* poſt *ſpiritus*. recte. repetitum eſt temere e praecedentibus. ERN. Rhen. e Bud. *affunditur*. ut 6, 28. H. 5, 23. Idem habet *vox eius par. et ſp. r.*

Trepidatur a circumſedentibus] Sic vett. edd. ante Rhenanum omnes: quod cur ab eo in *trepidatum* mutaretur, nulla gravis ſatis cauſſa erat. Et tamen omnes poſtea id ſecuti ſunt. ERN. *Trepidatum* e Bud.

Quo primum ab infantia afflictaretur Britannicus] *Primum* corruptum eſſe omnes vident. Vtrum corrigendum ſit *prima*, cum Acidalio, an *plurimum* cum Freinshemio, non pro certo dicam. Illud conſuetudini loquendi convenientius videtur. *Primum* et *plurimum* etiam alibi in MSS. confunduntur, ut ap. Liv. 5, 37. *Plurimum* pro ſaepe dicitur. *Britannicus* ſane ſupervacuum eſt: unde deleri volebat Muretus (et Acid.). Sed, quia haec nominis proprii redundantia iam aliquot locis obſervata eſt, incipio veteri, ne Tacitus eius auctor ſit. ERN. *Prima* habet cod. Agr.

Is pavor emicuit] An *eminuit?* id enim eſt verbum proprium de animi motibus vultu ſe prodentibus, quamvis premantur. V. praeter alios Oudend. ad Suet. Cal. 15. *Emicare* vix conveniat conſternationi et terrori. Et confunduntur iſta verba in libris. In loco etiam Cic. ap. Quintil. 9, 2, 40. in multis eſt *emicabat*, cum ap. Ciceron. ſit *eminebat*. ERN.

Ac ſororem B. O.] Hoc ordine dedimus ex ed. pr. quamquam ibi omiſſum *ac*. Vulgo inde a Puteol., *Ac Octaviam, ſor. Br.* Illum ordinem meliorem eſſe, primum per ſe, tum, ne *ac* durius cum vocali concurrat, facile apparet. Ita non opus coniectura Faerni *atque*. Broterius mallet deleri *Octaviam*. ERN.

Parricidii exemplum intelligebat] Scylla Ovidio Met. 8, 116. *Cives odere merentem, Finitimi exemplum metuunt.* Seneca Troad. 241. *Saique victor operis exemplum horruit, Didicitque Achilles et Dea natos mori.* GRON.

Octavia quoque] Scribe, *Octavine*. is pavor videlicet fuit. LIPS. Dura coniectura. ERN.

Ita

Ita post breve silentium, repetita convivii laetitia. Nox eadem necem Britannici et rogum coniunxit, provisо ante funebri paratu, qui modicus fuit. In campo tamen Martis sepultus est, adeo turbidis imbribus, ut vulgus iram Deum portendi crediderit adversus facinus, cui plerique etiam hominum ignoscebant, antiquas fratrum discordias et insociabile Regnum aestimantes. Tradunt plerique eorum temporum A. V. 809. A. C. 56 17

Ita post breve silentium] Tale Statii Theb. 2, 262. *In Regem conversi omnes fermidine primа: Mox audisse negant.* GRON. Mox ed. pr. *communi* pro *convivii*. quod confirmat lectionem a nobis Suetonio redditam in Ner. 38. ubi vulgo *fermone communi*: nos ex Cortianis Exc. dedimus *fermone convivii*: quod etiam e cod. Vindob. profert Oudend. sed pro glossa *τοῦ communis* habet. An hic quoque *convivii* est glossa eius verbi? ERN.

Nox eadem] Miror ergo, quomodo vera, quae Graeci tradiderunt, Britannici corpus gypso multo oblitum a Nerone fuisse, ne livor appareret e veneno: sed pluviam coortam eluisse gypsum, dum cadaver per forum effertur, omniumque oculis scelus subiecisse. Haec Zonaras 11, 12. haec Dio 61, 7. Scite, sed parum vere: ut Taciti quidem narratio est. Nam haec omnia operire nox potuit. LIPS. Mox *paratu*, quod in MS. Flor. habet etiam ed. pr. Idem Rhenanus (e Bud.) edere voluit, sed operae non paruerunt; itaque in sequentibus manfit *apparatu*, usque ad Pichenam. Etiam supra ista verba confusa vidimus. ERN.

In campo tamen Martis sepultus] Non tamen ibi combustus: sed reliquiae eius in urna illatae, ut opinor, monumento Augusti. LIPS. *Martis* ex Flor. edidit Pichena. vulgo, *Martio*. Sic et c. 31. ERN.

Cui plerique ignoscebant] Omnino *ignoscebant*, non *ingemiscebant*, ut vult Acidalius. Philo περὶ πρεσβείας p. 1001. Ἀνίστουν τες, εἰ οὕτως ἀδρόως ἐνδέδεκται τροπὴν, ὁ πρὸ μικροῦ χρηστὸς καὶ φιλάνθρωπος, ἰσός τε καὶ κοινωνικὸς εἶναι νομισθεὶς Γάϊος, ἀπολογίας ἐσκόπουν. καὶ διεξευνῶντες εὗρισκον. ἐπὶ μὲν τῷ ἀνεψιῷ καὶ συγκληρονόμῳ τοιαῦτα φάσκοντες, ἀποσιώπησον ἀρχὴν, ἀσεβοῦς φύσεως ἀπίητος· οὗτος ἃ παιδὶν ἐμέλλησεν ἂν ὑπ' ἀδυνατωτέρου, προϊδήκεν ἰσχυρότερος ὤν. ἄμυνα τοῦτ' ἐστὶν, οὐκ ἀνδροφονία. τάχα δὲ καὶ προνοητικῶς ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπων γένους τὸ μειράκιον ἐκποδὼν γεγένηται, τῷ μὲν τοῦτῳ, τῶν δὲ ἐκείνῳ προσπεκληρωμένων. ἐξ ὧν ταραχαὶ, ἐμφύλιοί τε καὶ ξενικοὶ πόλεμοι συνίστανται. etc. Sic enim legendum, ubi editur: ἠμύνατο. τουτέστιν οὐκ ἀνδροφονία. GRON. *Etiam* abest a Guelf. ERN.

Insociabile Regnum aestimantes] i. e. cogitantes, reputantes. Atque ita Puteol. Beroald. Alc. Sed. Rhen. et Pichena e Fl. cod. edidere *existimantes*, decepti scriptura *extimantes*, quae est etiam in cod. Agr. Guelf. et ed. pr. Puteolanus recte legit et edidit *estimantes*: nam *s* pro *x* scribi

A. V. 809. A. C. 56. porum ſcriptores; *crebris ante exitium diebus, inſu-ſum iſſe pueritiae Britannici Neronem:* ut iam non praematura, neque ſaeva mors videri queat, quamvis inter ſacra menſae, ne tempore quidem ad complexum ſorori dato, ante oculos inimici properata ſit, in illum ſupremum Claudiorum ſanguinem, ſtupro prius quam veneno pollutum. Feſtinationem exſequiarum edicto Caeſar defendit, a maioribus inſtitutum

bi in vett. libris et edi, ante monuimus ad c. 6. et *extimare* pro *aeſtimare* olim ſcriptum eſſe, etiam Geſnerus monet in Theſ. L. L. et ſic eſt in ed. pr. 15. 2. *a Diis extimatur.* Add. ad H. 1, 14. Alioqui non ignoro, *extimare* fere ſcribi pro *exiſtimare*, et huic verbo alieno ſaepe loco ſubſtitui *aeſtimare*, de quo pleni criticorum libri, quos laudat Drakenb ad Liv. 34, 2. Sic *exiſtimare* recte defenditur, ubi de iudicio ſermo eſt, quamquam etiam ibi *aeſtimare* defendit Cortius ad Salluſtium, non dicam, quam bene: non, ubi cogitandi, reputandi ſignificatio requiritur, ut h. l. Ignoſcebant, qui reputabant antiquas discordias, quae inter fratres illos fuiſſent, et Regni ſocietatem nullam eſſe poſſe: quod ſane non eſt *exiſtimare*. De inſociabili Regno ſententia ſumta e Livio 1, 14. *Infida Regni ſocietas.* ERN. Bud. habet totidem litteris *exiſtimantes*. Pichena e Flor. dedit *extimantes*, additque *vulgo* (male ſcil.) *exiſtimantes*. Neuter ergo deceptus.

Illuſiſſe] Priſci aliquot, *illuſum eſſe*. ſcribe, *iſſe*. *Ludere* autem et *illudere*, in re Veneris uſurpant: ſed hoc fere in foeda. Suet. Tib. 45. *Feminarum capitibus illudere.* LIPS. *Illuſum eſſe* MSS. Flor. (Bud.) Reg. Agr. Guelf. etc. edd. pr. et ceterae ante Rhen. e cuius correctione editum eſt *illuſiſſe* usque ad I. F. Gron. qui Lipſii coniecturam recepit. Salmaſium, qui *illuſum eſſe* active capit, refellit Ryckius. Si *illuſiſſe* libris ſcriptis adiuvaretur, ſane praeferrem: nunc ſequar Gronovii exemplum. alias *iſſe illuſum* proprie eſt tentaſſe, inſtituiſſe illudere, omninoque conatum alicuius rei indicat magis quam effectum: ut 4, 73. *nec ultum iit* eſt, nec *tentavit ulciſci.* Sed videtur h. l. *ire* dictum, ut in rebus amatoriis ſolet: *ire ad famoſas, ad meretrices.* Gell. 3, 2. extr. *mulier, quae ante d. IV. Kal. I. uſurpatum iſſet* i. e. ad virum, ut uſurparetur: ſic h. l. iſſe ad Britannicum, ut eius pueritiae illuderet: intelligendumque cum effectu, ut ibi. ERN.

Ad complexum ſorori] Sic omnes edd. nec e MSS. varietatem notatam reperi. Sola ed. princ. *ſororum*: quod non ſpreverim. Nam et altera ſoror *Antonia* erat, quamvis non ὁμογάστριος, eaque adhuc viva. Mox *id a maioribus inſtitutum* omnes libri. at ego non dubito, quin τὸ *id* natum ſit e finali praecedentis verbi. plane enim non friget modo, ſed legibus dicendi repugnat. Sequi enim deberet *ut*. Itaque delevi. ERN. Modius in novant. ep. 99 legit *ſororum*, quod probant Bip.

Sub-

tutum referens, *subtrahere oculis acerba funera, neque laudationibus, aut pompa detinere. Ceterum et sibi, amisso fratris auxilio, reliquas spes in Reipub. sitas: et tanto magis fovendum Patribus Populoque Principem, qui unus supereſſet e familia, summum ad fastigium genita.* Exin largitione potissimos amicorum auxit. Nec defuere, qui arguerent viros gravitatem adseverantes, *quod domos, villas, id temporis, quasi praedam divisissent.* Alii necessitatem adhibitam credebant a Principe, sceleris sibi conscio et veniam sperante, si largitionibus validissimum quemque obstrinxisset. At matris ira nulla munificentia leniri, sed amplecti Octaviam: crebra cum amicis secreta habere: super ingenitam avaritiam, undique pecunias, quasi in subsidium, conripere, Tribunos et Centuriones comiter excipere: nomina et virtutes nobilium, qui etiam tum supererant, in honore habere; quasi quaereret ducem et partes. Cognitum id Neroni, *excubiasque militares*, quae, ut coniugi Imperatoris olim, tum et ut matri servaban- A. V. 809. A. C. 56. 18

Subtrahere oculis acerba funera] Nota ritum. Acerba enim et immatura funera, quae intra tirocinii diem, pompa funebri aut laudatione non dignata. Vide me ad Senecae de brevit. vitae c. ult. LIPS. Mox ed. pr. *neque laudationibus retinere.* ERN. Bud. *neque laud. aut pompam detinere preces effundere.* hoc Rhen. putat emendandum: *praeceps effundere* scil. funus e sandapila aut loculo.

Viros gravitatem asseverantes] In Senecam et Burrum criminatio spectat. quam deluit tamen leviter ipse Tacitus, Senecae ubique volens et amicus: aliter quam ille Bithynus, qui inimicitias cum Seneca indictas exercet, et ex professo. LIPS. Dedi *defuere* ex Flor. ed. pr. *Domos, villas* pro *villasque* ex iisdem et MS. Agr. Guelf. *praedam* ex iisdem et MS. Reg. cum Ryckio et I. Gronovio pro *praedas. Asseverare* h. l. est prae se ferre. ERN. Bud. *defuere . . domos villas . . predam.*

In subsidium corripiens] Vel *corripere.* LIPS. Recte. ERN. Recepi cum Bip.

Quae ut coniugi Imperatoris] Emendavi verissime: *quae ut coniugi Imperatoris olim, tum.* iampridem, inquit, excubiae Agrippinae: Claudio quidem vivo, ut coniugi Principis: Nerone imperante, ut matri. LIPS. Omnes MSS. ap. Ryckium et Guelf. *solitum ut.* nisi quod Agr. *et matri:* unde Ryckius rescripsit *quae, ut coniugi Imperatoris solitum, et matri servaban-*

A. V. 809. A. C. 56. vabantur, *et Germanos*, ſuper eundem honorem, cuſtodes additos, *degredi* iubet. Ac, ne coetu ſalutántes

vabantur, ut Faerno placuerat, quod ſecutus eſt etiam Broterius, qui et in MSS. reperit *et ut*. Ego malim cum I. Gronovio *ut* retinere et lectionem MSS. ſequi, bonam illam et intelligendam, etſi duriuſculam, quam coniecturam Lipſii recipere, quam nec ipſe in textum recepit. Haeſitatio orta eſt ex eo, quod in edd. eſſet vox divulſa *ſoli tum*. In ed. pr. eſt *ſoli cum ut matri*, ſed in eo libro non ſemel ultima *tum* divellitur, et in *cum* mutatur. Puteolanus coepit edere *et ut matri*, quod omnes ſecuti ſunt. ERN. Sequor Lipſium et Pichenam. Bud. habet *ſolitum ut*, ſed 2. m. τὸ *ut* vertit in *ita*, quod ferri poſſe iudicant Bip. Lall. *ſolitum et*.

Germanos ſuper eundem honorem] Duplex ergo cuſtodia Agrippinae, uti et Principi ipſi: Praetoriani milites Germanique. Suet. 34. *Abductaque militum et Germanorum ſtatione, contubernio quoque ac Palatio expulit*. Iampridem vero Germanis habitus is honos: et ante eos Hiſpanis. Nam Iulius Caeſar Hiſpanorum cohortem habuerat cuſtodiae ſuae. Sueton. in Iul. 86. et Calagurritanorum manum Auguſtus, Sueton. 49. Sed ii dimiſſi: et eorum vicem allecti Germani. Quos ipſos metu aliquo et ſuſpicione ob Vari cladem (Sueton. l. c.) dimiſerat; ſed mox, ut opinor, recepit Auguſtus. Habuit certe eos inter initia Principatus Tiberius, ex Tacito 1, 24. *Robora Germanorum, qui tum cuſtodes Imperatori aderant*. aliique ad Galbam usque, *qui cohortem Germanorum, olim a Caeſaribus ad cuſtodiam corporis inſtitutam atque multis experimentis fideliſſimam, diſſolvit*. (Cf. Suet. 12.) Sed et poſt eum iterum recepta, uti clarum ex hiſtoria inferiore. Imo et externi Reges vitam ſuam commiſerè iſtis. De Herode quidem (apud Ioſeph. 17, 8.) lego Iudaeae, habuiſſe eum in ſatellitio Germanos. Faveo tibi, pugnaciſſima et fideliſſima gens, faveo hanc laudem, quae tamen propria quodammodo Batavorum. Vti enim hodie Helvetii, ſic illi olim eximii viſi ad hoc munus. Itaque indiſcriminatim modo Batavi ii cuſtodes appellati, modo Germani. Batavos Suet. Cal. 43. nominat, Plutarchus in Othone, Dio apertiſſime 55, 24. Ex cuius verbis etiam diſces, equites peditesque in hac manu fuiſſe. ſicut et in Conſtitutione Hadriani inter Vexillationes Palatinas Batavos equites ſeniores iunioresque recenſitos reperies. Ad hos non dubie cuſtodes illa Arriani ſpectant de oblongis gladiis, quorum et nunc Germanae genti uſus, Diſſert. 4, 7. Δείκνυέ μοι τὰς μαχαίρας τῶν δορυφόρων. ἰδοὺ, ἡλίκαι εἰσὶ, καὶ πῶς ὀξεῖαι; τί οὖν ποιοῦσιν αἱ μεγάλαι αὗται μάχαιραι καὶ ὀξεῖαι; ἀποκτεννύουσι. Reperio et Friſios in hoc numero, vicinos ſcilicet Batavis ingenio ſituque. Lapis Interamnae (ap. Grut. p. 600.) HILARIVS. NERONIS. CAESARIS. CORPORIS. CVSTOS. NATIONE. FRISAEO. LIPS. Mox *degredi* pro *digredi* legendum ſc. de ſtatione. Vid. dicta ad c. 14. et 54. Sic *ſtatio cohortis demoveri* dicitur c. 24. certe, cum abeunt cuſtodia et ſtatione milites, *degrediuntur*. Itaque ſic correxi. ERN.

Ante-

tantium frequentaretur, separat domum, matremque A. V. 809. A. C. 56.
transfert in eam, quae Antoniae fuerat: quotiens
ipse illuc ventitaret, septus turba Centurionum, et
post breve osculum digrediens. Nihil rerum morta- 19
lium tam instabile ac fluxum est, quam fama potentiae, non sua vi nixa. Statim relictum Agrippinae limen. Nemo solari, nemo adire, praeter paucas feminas, amore an odio, incertum. Ex quibus erat Iunia Silana, quam matrimonio C. Silii a Messallina depulsam, supra retuli. insignis genere, forma, lasciuia, et Agrippinae diu percara: mox occultis inter eas offensionibus, quia Sextium Africanum, nobilem iuvenem, a nuptiis Silanae deterruerat Agrippina, *impudicam et vergentem annis* dictitans; non

Antoniae] Maioris, ut opinor, quae avia Neronis. ERN.

Non sua vi n.] Omnes vett. edd. MS. Guelf. (et Bud.) *nixa*: quod sine caussa, ac tacite mutatum est in *nixae* in Lips. ed. forte non a Lipsio: monuisset enim. At hinc in omnes alias venit. Mox *amore an odio incertas* MS. Bud. et ed. pr. *Incertum* verum. Idem *Iulia* omnes vett. vitiose. Nam *Silani* sunt e *Iuniis*, et *Iunia* dicta est 11, 12. ERN.

Supra retuli] 11, 12. Credo, sororem esse Marci Luciique Silanorum. LIPS. Contra, ex mente Reinesii et Ryckii, filia fuit M. Iunii Silani, CS. a. 772. de quo ad 2, 59. 13, 1. soror Iuniae Claudillae, prioris coniugis Claudii Imp.

Forma, lasciuia] Romana vetus editio, *forma, lasciuia*, non displicet. LIPS. Sic MSS. Flor. Guelf. ed. pr. et veteres omnes ad Rhen. ed. in qua *forma lasciua* videtur esse vitium operarum, quod Aldus ceteriique fideliter, ut alia, expressetunt. Pichena *lasciuia* restituit. Mox MS. Guelf. *praecara*, sed scriptum *precara*. Laudatur hoc verbum e Ter. Phorm. 3, 3, 25. sed ibi libri meliores *perc.* exhibent. Itaque de hoc verbo adhuc dubitandum videtur. ERN. *Forma lasciua* ap. Rhen. non est vitium operarum; e Bud. desumsit, et sic se emendare profitetur. male. Mox Bud. *percara*.

Sextium Africanum] Scribe, *Sex.* ut praenomen sit. 14, 46. *Census per Gallias a Q. Volusio et Sex. Africano Trebellioque Maximo acti sunt, aemulis inter se per nobilitatem Volusio atque Africano.* Nobilitatem hanc Africani repetendam arbitror a Iulo Antonio, Marcellae marito, cui cognomen Africano. Ei filius L. Antonius 4, 44 supra: et hic, ut opinor, nepos. LIPS. Frustra: ut bene docet Ryckius. ERN. T. Sextius Africanus occurrit in fragm. Fratrum Arvalium ap. Grut. p. 119. et ap. Phlegontem Mirab. 25. Cf. et Spanh. de Praest. NN. Diss. 10. t. 2. p. 65.

Ne

A. V. 809. A. C. 56. ut Africanum ſibi ſeponeret, ſed ne opibus et orbitate Silanae maritus potiretur. Illa, ſpe ultionis oblata, parat accuſatores ex clientibus ſuis, Iturium et Calviſium, non vetera et ſaepius iam audita deferens, *quod Britannici mortem lugeret, aut Octaviae iniurias evulgaret;* ſed, *deſtinaviſſe eam, Rubellium Plautum, per maternam originem pari ac Nero gradu a D. Auguſto, ad res novas extollere; coniugioque eius et iam imperio Remp. rurſus invadere.* Haec Iturius et

Ne opibus et orbitate Sil.] Explicari et ferri poſſe ſcio: ſed tamen non celabo, mihi in mentem veniſſe *ne opibus ex orbitate ſ. m. potiretur.* ERN.

Spe ultionis obl.] *Cauſſa* addunt vett. omnes inde a Puteolano: quod Faernus corrigebat *caſu*. Quorum librorum auctoritate ſublatum ſit, non reperio. Ego non reperi in ed. pr. in qua corrupte *ſpeculationes* pro *ſpe ultionis* ut in Guelf. qui tamen et ipſe *cauſſa* habet. ERN. Bud. *ſpeculationis cauſſa oblata.*

Iturium] Vetius, *Titurium*, atque ita ſcribunt libri vetores 14, 12. Simile mendum ad Q. Fratrem 3, 7. *Ad Labienum et ad Ligurium litteras dabo.* Malim, *Titurium*, qui in Caeſaris legatis. LIPS. Mox cod. Fl. *differens.* Ceterum v. Interp. ad Valer. Fl. 1, 753. ERN. Bud. a 1. m. *differens* a 2. *deferens.*

Rubellium Plautum] Recte Plautum. Noſter 14, 22. *Et omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Iulia familia.* Iterum 57. *Compertoque Plautum et Syllam maxime timeri.* 16, 10. *Interfectum eſſe Rubellium Plautum, generum L. Veteris.* Graecisque conſtanter ſemper Πλαῦτος. Vbi ergo frons, *Plancus* aut *Blandus* ſubſtituentium? At enim pater illi fuit Rubellius Blandus. Homo inconſpecte, an neſcis pleroſque filiorum cognomine a patribus diverſos fuiſſe hoc aevo? Taciti una aut altera pagina tibi teſtis. In Iuvenali ergo corrige Sat. 8, 39. — *tecum eſt mihi ſermo Rubelli Plante, tumes alto Druſorum ſanguine.* Suetonius, qui A. Plancium quemdam iuvenem nominat, non tibi imponet: alius eſt ab iſto, ut dicam 14, 59. ubi de morte huius Plauti. Quod ait Tacitus, pari eum gradu a D. Auguſto fuiſſe ac Neronem, id clarum. Rubellius Blandus maritus Iuliae Druſi filiae fuit. ex iis genitus hic Rubellius Plautus. Tabulam noſtram adi. LIPS. Tangit Torrentii notam ad Suet. Ner. 35. quem excuſat Ryckius ad h. l. ERN. V. et 16, 10.

Coniugioque eius etiam Imperio Remp. rurſus invadere] Faernus legebat: *Coniugio eius etiam Imperium rurſus.* Vrſinus vero: *Coniugioque petito Remp. rurſus invadere.* et ſic fere Muretus, qui tamen relinquit *eius etiam.* Pichena *pacto*: quo verbo ſaepe utitur in hac re Tacitus. Sed in hac lectione friget *etiam.* In MSS. eſt vel *perio*, ut in Fl. et Reg. vel *potiri ac*, ut in Oxon. Guelf. vel *imperium*, ut in Agr. Vulg. eſt in omnibus edd. I. Gronovius corrigit: *coniugioque eius clam petito.* Leniſſimum eſt I. Fr. Gron. in Obſ. I, 22.

et Calvisius Atimeto, Domitiae, Neronis amitae, liberto, aperiunt. Qui, laetus oblatis (quippe inter Agrippinam et Domitiam infensa aemulatio exercebatur) Paridem histrionem, libertum et ipsum Domitiae, inpulit, *ire propere, crimenque atrociter deferre.* Provecta nox erat, et Neroni per vinolentiam trahebatur; cum ingreditur Paris, solitus alioquin id temporis luxus Principis intendere. Sed tunc compositus ad maestitiam, expositoque indicii ordine, ita audientem exterret, ut non tantum matrem Plautumque interficere, sed Burrum etiam demovere Praefectura destinaret, tamquam Agrippinae A. V. 809. A. C. 56.

I, 22. p. 171, *coniugioque eius, et iam imperio*, i. e. mox vel statim. ERN. Bud. habebat *imperio*, ex quo 2. m. fecit *potiri*. Emendatio Gron. vix dubia esse potest. Hill. Rac. 37. legit: *coniugioque eius etiam imperium potiri ac R. inv.*

Atimeto Domitiae] Aetas non abnuit, quin sit ille libertus, de quo hodie inscriptio in aedibus Caesiorum (ap. Grut. p. 607.) ATIMETVS. PAMPHILI. TI. CAESARIS. AVG. L. L. ANTEROTIANVS. cum carmine Romano Graecoque, in mortem Homonoeae coniugis. E domo enim Pamphili Tiberiani liberti transire ad hanc Domitiam potuit. De eodem fortasse Scribonii Largi locus est, sed vitiatus, §. 119. *Cassii medici*, inquit, *colice bona, multis nota propter effectus, vera haec est: ut ab eius servo Atimeto accepi, Legato Tiberii Caesaris.* Quomodo enim servus legatus Caesaris sit? Scribam, *legato Tiberio Caesari*. hac mente, ut a Cassio moriente legatum relictus sit Tiberio. LIPS.

Atrociter deferre] h. e. tempore et modo, quo maxime commoveret Neronis animum. sic apud Ciceronem, *atroces literae*. ERN.

Lusus Principis intendere] Nec male, *luxus*. LIPS. *Lusus* edidit Rhen. e cod. ut puto Bud. quod secuti sunt omnes, usque ad Pichenam. Ante Rhen. omnes *luxus*. Ea res me, in hac voce non movet, propter ea, quae dixi ad c. 6. et quod saepe hae litterae in MSS. confusae. Deinde *lusum intendere* convenit histrioni, non *luxum int.* Porro *lusus* opponitur *maestitiae et terrori*, non *luxui*. Non autem intelligendus lusus puerilis, ut Pichena putabat, sed laetitia convivantium, comissantium, quae augebatur ab histrionibus, scurris, aretalogis, et similibus. Opponuntur lusus et seria. Lusus est, quicquid fit voluptatis atque hilaritatis caussa, etiam Venus, ut saepe docuere viri docti. Histrio facit, ut hilariores sint homines, non ut luxuriosiores. Si dixisset *luxus exhilarare*, nihil dubitarem. Similiter ap. Livium 1, 5. pro *per lusum et lasciviam*, multi *luxum*, ubi v. Gron. et Drakenb. Idem 40, 13. *tempus lusus, convivii et comissationis*. Adde c. 24. init. ERN. Bud. habet *luxus*,

A. V. 809. A. C. 56. gratia provectum et vicem reddentem. Fabius Rusticus auctor est, *scriptos esse ad Caecinam Tuscum codicillos, mandata ei Praetoriarum cohortium cura: sed opē Senecae dignationem Burro retentam.* Plinius et Clu-

xus, quod Rhen. mutavit ex ingenio. Bip. recepere *luxus*, pro epularum laetitia, quod placet.

Fabius Rusticus] Historias eorum temporum scripsit: de quo elogium nostri, in Agr. 10. *Livius veterum, Fabius Rusticus, recentium eloquentissimi scriptores.* LIPS.

Ad Caecinam Tuscum codicillos] Bene et ad ritum eius aevi, codicillos. Nam officia omnia administrationesque dari a Principe moris in codicillis. Tacitus in Agr. 40. *Credidere plerique missum e secretioribus ministeriis libertum codicillos, quibus ei Syria dabatur, tulisse.* Sidonius Ep. I. 11. *Vacante aula turbataque Repub. solus inventus es, qui ad Gallias administrandas fascibus prius, quam codicillis, ausus accingi*, etc. Ingerit idem non conniventi lectori Suet. Claud. 29. *Suppositos, aut etiam palam immutatos, datorum officiorum codicillos.* Et Arrian. Dissert. 3, 7. Ἀλλὰ καὶ πρεσβύς εἰμι τῶν Ἑλλήνων. Οἶδας πρῶτον, τί σε ἐποίησεν ἀδένας; Καθάρ μοι κωδικελλον ἔγραψε. Γράψάτω σοι, ἵνα κρίνῃς περὶ τῶν μουσικῶν, καὶ τί σοι ὄφελος; Zeno Imp. l. 1. C. t. 49. Vt omnes iudices: *Aut codicilli alterius administrationis oblati.* et l. 12. C. De Dignitat. *Iudices, qui se furtis et sceleribus fuerint maculasse convicti, ablatis codicillorum insignibus et honore exuti*, etc. Lampridium vere interpretemur ex istis, in Alexandro 49. *Pontificatus et Quindecimvirratus et Augvratus codicillares fecit, ita ut in Senatum allegerentur.* Codicillares, id est, tribuit eos ipse per codicillos: cum antea cooptari a collegis, partim a plebe, solerent. De hisdem codicillis interpretor Suetonii locum Tib. 42. *Alteri Syriam provinciam, alteri Praefecturam urbis confestim detulit; eodicillis quoque iocundissimos et omnium horarum amicos professus.* Caecina Tuscus, quem hic nominat, est ille, qui postea Praef. Aegypti a Nerone relegatus est. Suet. 35. *Tuscum nutricis filium relegavit, quod in procuratione Aegypti balneis, in adventum suum exstructis, laviſſet.* Dionem corrige 63, 18. Τί δὲ, ὅτι καὶ Κίνναν Τοῦσκον ὑπερώρισεν, ὅτι τῆς Αἰγύπτου ἄρχων ἐλούσατο ἐν τῷ βαλανείῳ, ὃ ἐκείνῳ, ὡς καὶ εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ἤξοντι ἐποιήθη. et scribe, τί δὲ, ὅτι Καικίνναν. Superfuit tamen Neroni, et nominat iterum noster H. 3, 38. *Apud Caecinam Tuscum epulari multos, praecipuum honore Iunium Blaesum, nuntiatur.* LIPS.

Plinius] In libris Historiarum, quos a fine Aufidii Bassi composuit triginta et unum. ipse in Praef. ad Titum: *Nec quidem omnes, patrem, te, fratremque diximus opere iusto. temporum nostrorum historiam ex a fine Aufidii Bassi.* Eosdem libros intelligit, 2, 85. *Nec minus mirum ostentum et nostra cognovit aetas, anno Neronis Principis supremo, sicut in rebus eius expositimus.* Et 106. *Annos retro flueve et nostra vidit aetas, Neronis Principis supremis, sicut in rebus eius retulimus.* Credo autem, scripsisse Aufidium a bellis civilibus ad res Claudii aut

Cluvius, nihil dubitatum de fide Praefecti, referunt. A. V. 809. A. C. 56. Sane Fabius inclinat ad laudes Senecae, cuius amicitia floruit. Nos consensum auctorum secuti, quae diversa prodiderint, sub nominibus ipsorum trademus. Nero trepidus, et interficiendae matris avidus, non prius differri potuit, quam Burrus necem eius promitteret, si facinoris coargueretur: *sed cuicunque, nedum parenti, defensionem tribuendam: nec accusatores adesse, sed vocem unius ex inimica domo adferri. Refutare tenebras et vigilatam convivio no-*

 ctem,

aut paullum infra. Certe vixit ea aetate, et viri optimi (ita appellat) constantiam in lenta morte Seneca describit epist. 30. Citantur bina eius fragmenta in Suasoria 7. pro Cicerone. LIPS.

Cluvius] Non *Clivius*. Est Cluvius ille Rufus, vir Consularis, qui huius inferiorisque aetatis historiam scripsit. Plinius ep. 9, 19. *Ita secum aliquando Cluvium locutum, scis, Virgini, quae historiae fides debeatur: proinde, si quid in historiis meis legis aliter ac velles, rogo ignoscas.* Emenda Plutarchum in Othone, apud quem sub initium male Κλαύδιος Ῥοῦφος scriptum et versum. Nominat aliquotiens noster ut 14, 2. et Sueton. Ner. 21. LIPS. *Clivius* omnes vett. edd. ERN.

Nos consensum] Omnes edd. sequuntur lectionem inductam a Puteolano: *n. c. a. secuturi quae diversa prodiderint, s. n. i. trademus.* At primum MS. reg. ed. pr. *secuti*, sicque correxerat vir doctus in margine Gryph. Idque haud dubie verum. Nam iam tradidit, in quibus auctores hactenus consensere. Et apud Livium, nostrum, aliosque in talibus locis perfectum reperitur. Sed *trademus* fecit, ut futurum poneretur. Post omnes scripti (in his Bud.) et ed. pr. *qui diversa pr.* quod recte correctum *quae*: nam res dicuntur tradi, non scriptores: Denique aut *tradimus* vel *tradidimus* scripsit Tacitus, aut simul indicat, quid in reliqua historia facturus sit. Sed videtur hic potius loqui de re ea, quam tradiderat, in eaque quid fecerit monere, ut solent scriptores rerum gestarum. Et in talibus locis saepe temporum confusio. Sic 14, 64. pro *memoravimus* MS. Guelf. *memorabimus*: male. ERN.

Non prius differri potuit] i. e. adduci, ut caedem matris differret. *Differri* cum accusativo personae optimi scriptores dicunt. V. ad Sueton. Vesp. 23. etc. ERN.

Sed vocem unius ex inimica domo] Haesito, num scrib. *vocem mimi ex mimica domo*. De Paride enim: et fatalis quidam librariorum in iis vocibus error. LIPS. Praeter necessitatem locus tentatur. Et fatum est verbi *mimus* et *mimicus*, ut auctoribus obtrudantur, ut observat Burm. ad Suet. Tib. 24. quamquam ibi alieno loco. ERN.

Refutare tenebras] Haeret sententia: quam explicari posse puto, si legas, *reputaret tenebras*. LIPS. Veram esse credo Lipsii cor-

A. V. 809. A C. 56. 21 *Item, omniaque temeritati et inſcitiae propior.* Sic lenito Principis metu, et luce orta, itur ad Agrippinam, ut noſceret obiecta diſſolveretque, vel poena lueret. Burrus iis mandatis, Seneca coram, fungebatur. aderant et ex libertis arbitri ſermonis. Deinde a Burro, poſtquam crimina et auctores expoſuit, minaciter actum. Agrippina ferociae memor, *Non miror*, inquit, *Silanam, numquam edito partu, matrum adfectus ignotos habere. Neque enim perinde a parentibus*

correctionem. Si de inſidiis illa nocte ab Agrippina ſtructis detuliſſet Paris, rectum eſſet *refutare*, videreturque Tacitus in animo habuiſſe, quae Demetrius apud Livium 40, 15. refellendi criminis a fratre impacti cauſſa, dicit. Nunc nihil tale eſt, et clarum, Burrum ſuadere, ne alieno tempore, cum cogitandi et iudicandi recte facultas non ſit, aliquid gravius in matrem ſtatuat. *Refutare* et *reputare* confunduntur in libris, ut *refellere* et *repellere*. Mox MSS. Oxon. Guelf. *inſcientiae* pro *inſtitiae*. Similiter ap. Liv. 22, 25. pro *temeritatem et inſcitiam* libri quidam *inſcientiam*, quod praeferebat I. Fr. Gronovius: quem vide ibi et Drakenb. ſaepe ſane *inſcientiae* ſubſtituta *inſcitia*. ERN. Lamp. e Mir. dabat, *hanc ref. ten.* quod probat Lipſ. ſi ita verus vetusque liber. Huetius exponit ita: tenebras et noctem convivio vigilatam etc. accuſationem refutare. Id enim temporis delegiſſe accuſatores, ne a ſobriis et vigilantibus falſitas agnoſceretur. Bip. *refutare* ſcil. *ſe ten.* vel *refutaret* (ipſe Nero) *ten.* pro reiicere, reiiceret, ut ap. Cic. pro Rabirio 44. et Quinctil. 10, 6, 6. Cf. Geſner. in theſ.

Et luce orta] Non bene videtur *luce orta* coniungi cum praecedentibus. Puto *et* delendum, *luce orta itur ad A.* ERN.

Poenas lueret] MS. reg. Ed. pr. *poena lueret.* quod non ſpernam. eſt enim exquiſitius, et in hac forma peccatur non raro a librariis. Liv 30, 37. *pecunia luere Karthaginienſes*: ſcr. et edd. multi *pecuniam*. Ceteri omnes *poenas*. Recepit etiam Broterius. *Noſceret* ante eſt cognoſceret, audiret. Mox *et* ante *a Burro*, quod delevit Rhen. (e Bud.) non eſt in ed. pr. alterum ante *Agripp.* eſt, ut in cod. Fl. et Guelf. ERN. Bud. *penas*.

Neque enim perinde] Primum ed. pr. *proinde*. Deinde ſenſus eſt, parentes amorem erga liberos non ita transferunt in alios, liberosque adeo odiſſe incipiunt, ut impudicae amorem ab adultero uno ad alium, etiam levi de cauſſa. Verbum *mutari* magis convenit adulteris quam liberis, ſed utrisque iungitur: cuius generis plura iam obſervavimus. Verum *mutare* elegans in re amatoria. Propert. 1, 12, 18. *Si deſpectus potuit mutare calores, ſunt quoque translato gaudia ſervitio.* V. Gron. Diatr. in Stat. c. 35. p. 224. ubi hunc Taciti locum afferre non neglexit. Mox quod Gruterus ait in omnibus edd. fere eſſe vitioſe *anni* pro *annui*: id falſum eſt. Vett. edd. omnes, quas

parentibus liberi, quam ab impudica adulteri mutantur. Nec, si Iturius et Calvisius, adesis omnibus fortunis, novissimam suscipiendae accusationis operam annui rependunt, ideo aut mihi infamia parricidii, aut Caesari conscientia subeunda est. Nam Domitiae inimicitiis gratias agerem, si benevolentia mecum in Neronem meum certaret: nunc, per concubinum Atimetum et histrionem Paridem quasi scenae fabulas componit. Baiarum suarum piscinas extollebat, cum meis consiliis adoptio, et Proconsulare ius et designatio Consulatus et cetera apiscendo Imperio praepararentur. Aut existat, qui cohortes in urbe tentatas, qui provinciarum fidem labefactatam, denique servos vel libertos ad scelus corruptos arguat. Vivere ego, Britannico potiente re-

A. V. 809. A. C. 56.

quas inspexi, *anni*. ERN. Sic et Bud.

Quasi scenae fabulas] Eleganter. Livius in oratione Demetrii 40, 15. quam ante laudavi, itidem *nocturnam fabulam* de crimine insidiarum nocturnarum. ERN. Lact. de m. pers. 30. *Componitur scena, qua manifesto facinus teneretur.*

Piscinas excolebat] Codd. Flor. Guelf. Oxon. ed. pr. Puteol. *extollebat*, unde restitui. *Excolebat* ceterae edd. A Beroaldo, an ab operis, primum mutatum venit in ceteras. *Extollere hortos* habuimus 11, 1. Mox *apiscendo* e MSS. Flor. Agr. pro *adipisc.* cum Ryckio et I. Gron. ERN. Vt 3, 27. 4, 59. 6, 3, 45. Bud. *adipiscendo.*

Aut existat] Sic Rhen. edidit (e Bud.). Superiores *at*: item post Aldus. Rhenanum sequuntur Pich. Lipsius etc. Gryphius *ut*, quod laudat et in notulis Ferretus. Sed est vitium haud dubie operarum pro *at*. Vtrumque commodum est. Sed *aut* fortius. Servit enim hortationi, praesertim cum irrisione, aut minis, aut saltem indignatione. Mox ed. pr. *labefactam*. ERN. Bip. praeferunt *at* cum Acid.

Vivere ego Britannico] Lege nota interrogandi, *Vivere e. B. p. r. poteram?* Sequentia scripserim, *Remp. iudicatusve obtinuerit.* id est, si Plautus rerum, iudiciorumve potiretur. Rodolphus legit *Remp. invasurus*. LIPS. Quid de vexatissimo loco mihi videretur, exposui Observ. 1, 22. GRON. Quae probare non possum, quia primum cum Lipsio interrogative capit; deinde responderi sumit his ad crimen de luctu super Britannici morte. Nam Tacitus clare dicit c. 17. hoc non obiectum esse. Ergo nec dilutum est defensione. Nec de hoc iam quaerebatur. Sensus est: quorsum ego deiicere imperio filium tentem? quo deiecto, et Plauto, vel alio quo imperante, ne illud quidem boni habitura sum, quod imperante Britannico habuissem, nempe securitatem. Quod est maxime solenne argumentum in defensionibus omnibus. Satis scio, esse apud Livium

A. V. 809. A. C. 56. *rum, poteram? at, si Plautus, aut quis alius, Remp. iudicaturus obtinuerit, desunt scilicet mihi accusatores, qui non verba, impatientiæ caritatis aliquando incauta, sed ea crimina obiiciant, quibus, nisi a filio, absolvi non possim.* Commotis, qui aderant, utroque spiritus eius mitigantibus, *colloquium filii* exposcit: ubi nihil pro innocentia, quasi diffideret; nec beneficiis, quasi exprobraret, disserit; sed ul-
22 tionem in delatores et praemia amicis obtinuit. Praefectura annonae Fenio Rufo; cura ludorum, qui a Cae-

vium locum persimilem, quem iam reperire non possum. Iam, quod ad verba attinet, difficultas quaeritur in verbo *iudicaturus*; quod varie tentatum est. Lipsii *iudicatusve* non placet, quia potestas iudicandi iam est in *Remp. obtinere*. Nec *vindicaturus* Salmasii I. A. R. p. 375. probo, quod placuit etiam Rutgersio Venus. Lect. p. 415. Non credibile est, voluisse pungere filium. Nec Agricolae *invasurus* verum puto. Alienum enim futurum in hoc verbo. Dixisset *adortus*, aut simile quid, in perfecto. *Iudicaturus* verum putabo, dum melius quid e libris scriptis proferatur, idque additum verbo *obtinuerit* ἐξηγητικῶς. Si Plautus Remp. obtinuerit, adeoque potestatem iudicia exercendi nactus fuerit: quod sequentibus optime convenit. Nisi quis malit prorsus pro glossa deleri, cuius fine speciem habet, quando, ut dixi, iudicandi potestas per se intelligitur: idque placuisse video viro docto in margine ed. Gryph. Ceterum ab initio MS. Guelf. ed. pr. pro *patiente* habent *potito*: deinde edd. vett. (et cod. Bud.) *ac si*, vitiose. Denique MS. Flor. ed. pr. non habent *mater* post *a filio*: estque sane frigidum ibi verbum illud: unde delevi. Demetrius ap. Livium 40, 15. *quid mihi spei esset, nisi patrem iudicem haberem.* ERN. Salmasii *vindicaturus* reiicit Des. Heraldus in anim. ad Salmas. p. 365. sed is multo magis aberrat, dum legit, *Remp. obtinuerit, indicatae res est.* Post *poteram* cum Lips. Gron. et Bip. interrogandi signum posui.

Quasi diffideret] Rodolphus adnotavit, *quasi defenderet.* LIPS. Immo *diffideret*, hoc est, paveret, sollicita esset, laboraret, defensionis egere caussam suam putaret. Id enim anceps, et apud malignos venit in suspicionem culpae. Iustinus de Alexandro et Philippo medico 11, 8. *Oculos in vultum legentis intendit. Vt securum conspexit, laetior factus est.* Suet. Oct. 55. *Etiam sparsos de se in curia famosos libellos nec expavit.* GRON. Post *beneficiis* aut addendum, aut intelligendum *de*. ERN.

Senio Rufo] *Fenius* illi nomen: atque ita semper infra. LIPS. Cf. 14, 51. Rarius gens Fenia occurrit. Exstat tamen ap. Vaill. in NN. Aug. FENIVS IIVIR CALAGVRR. t. I. p. 25. et L. FENIVS ACHILLEVS ap. Grut. p. 782. alibi *Faenius* apud eundem.

Cura

Caesare parabantur, Arruntio Stellae; Aegyptus C. A. V. 809. A. C. 56. Balbillo permittuntur. Syria P. Anteio destinata; sed variis mox artibus elusus, ad postremum in urbe retentus est. At Silana in exsilium acta. Calvisius quoque et Iturius relegantur. De Atimeto supplicium sumptum, validiore apud libidines Principis Paride, quam ut poena adficeretur. Plautus ad praesens silentio transmissus est. Deferuntur dehinc *consensisse Pallas ac Burrus, ut Cornelius Sulla, claritudine generis et adfinitate Claudii,* qui per nuptias Antoniae gener erat, *ad Imperium vocaretur.* Eius accusationis auctor exstitit Paetus quidam, exercendis apud aerarium sectionibus famosus, et tum vanitatis 23

Cura ludorum Arruntio Stellae] Inter dignitates ergo ea res fuit. sic 11, 35. *Sulpicius Rufus ludi procurator.* In lapide prisco Tiburi (ap. Grut. p. 489.) CVRAT. MVNERIS. PVBLICI. GLADIATOR I. Apud. Sueton. Cal. 27. *Curator munerum ac venationum.* LIPS. Add. Guther. Off. D. A. 3, 35. ERN.

Aegyptus C. Balbillo] De hoc Seneca Nat. Quaest. 4, 2. *Balbillus virorum optimus, in omni litterarum genere verissimus, auctor est, cum ipse Praefectus obtineret Aegyptum*, etc. etsi male vulgo, *Babillus.* Corruptum et in Plinio idem nomen l. 19. prooemio. *Galerius a freto Siciliae Alexandriam septima die pervenit, Babilius sexta, ambo Praefecti.* scribe, *Balbillus.* In lapidibus nominatur quidam TI. IVLIVS. BALBILLVS. SACERDOS. SOLIS. LIPS.

Syria P. Anteio] Inepte vulgo, *Pastello.* errore duplici. Coniectura nostra certo firmatur e 16, 14. *Simul summam pecuniam a P. Anteio ministrari cognoscit; neque nescium habebat Anteium caritate Agrippinae invisum Neroni.* LIPS. Commodius foret: *Syria P. Anteio destinata, qui variis.* GRON. Malim *sed* cum Heinsio, sive *at.* sed v. ad 5, 3. ERN. Bud. *et.* Praestat *sed*, non *at*, quod mox sequitur. *Anteius* quondam e Legatis Germanici 2, 6.

Corn. Sulla] De hoc v. 12, 52.

Cui per nuptias] Sic Rhenanus legi voluit, sed non recepit: unde post etiam in edd. *qui* mansit, usque ad Lipsium, ni fallor. *Qui* et *cui* saepe in libris confunduntur. Adde supra ad c. 9. ERN. In edit. Rhen. a. 1544. omnino receptum *cui*, et quidem ex ingenio, nam Bud. *qui.*

Apud aerarium sectionibus] Emendis bonis, quae a Praefectis aerarii sub hasta venderentur. Tales enim auctiones sunt *sectiones*; qui emunt bona, *sectores*: de quibus videant tirones dicta in Clave Ciceron. Sic Claudii bona sub edicto Praefectorum venalia apud aerarium pependerunt. Suet. Claud. c. 9. Mox *vanitatibus* omnes edd. ante Rhen. Vitiose. *Vanitas* est falsa dicentis, calumniantis. Sic ap. Cic. Tusc 3, 1. *Vanitati* opponitur *veritas.* Nisi

quis

A. V. 809. A. C. 56. tatis manifestus. Nec tam grata Pallantis innocentia, quam gravis superbia fuit: quippe, nominatis libertis eius, quos conscios haberet, respondit: *nihil unquam se domi, nisi nutu aut manu, significasse, vel, si plura demonstranda essent, scripto usum, ne vocem consociaret.* Burrus, quamvis reus, inter iudices sententiam dixit. Exiliumque accusatori inrogatum, et tabulae exustae sunt, quibus oblitterata
24 aerarii nomina retrahebat. Fine anni, statio cohortis, adsidere ludis solita, demovetur, quo maior species libertatis esset: utque miles, theatrali licentiae non permixtus incorruptior ageret; et plebes daret experimentum, an, amotis custodibus, mo-

de-

quis malit de studio captandae gratiae accipere, de qua apud eundem Ciceronem *vanitas* dicitur. Post a cod. Bud. afuit *tam*, quod placet Rhenano, ut intelligatur *magis* ante *quam*. *Tam* omitti ante *quam*, vidimus 3, 8. ERN. Bud. *vanitatis*. bene, unde Rhen. *manifestus* frequenter sic cum genitivo. V. Ind.

Ne vocem consociaret] Idem, quod Cicero dicit *sermonem communicare*. In hoc superbia, non dignari libertos, quibuscum loquare, cum ipse libertus sis. Frustra Marcilius *consauciaret*. ERN.

Monimenta retrahebat] Diximus *oblitterata aerarii nomina* legendum videri de Pecunia 4, 3. Zonaras de Romano Argyropulo 17, 12. *ἵνα γὰρ τῶν ἀπολωλότων ἰσοστάσια κτήσεται, πράκτωρ ἀντὶ πρατοῦντος ἐγένετο καὶ πικρὸς λογιστὴς, παῖδας πατέρων γεγηρακότα χρέα πραττόμενος, καὶ πυρκαϊὰς ἀνάπτων κατὰ τῶν ὑπηκόων, ἅσπερ ὁ χρόνος ἤδη πολὺς πρεσβεύσας κατέβεσεν, ἢ πέως κατέχωσεν ὑπὸ σποδιᾷ. Ἐντεῦθεν πολλοὶ τῶν πατρώων οἰκιῶν καὶ ἀγρῶν ἀπηλαύνοντο, καὶ τὴν πρὶν εὐκληρίαν ἐκδιδυσκόμενοι, εἰς πενίαν λαμπρὰν συνηλαύνοντο.* GRON. Rectissime. Nam tabulae, in quibus vetera nomina, sunt illa quidem monumenta aerarii, sed non solae. Itaque verba latius patent, quam sensus patitur: et *tabulae* iam commemoratae sunt. *Nomina aerarii oblitterata*, sunt veteres aerarii debitores apud Suetonium. Res est ita clara et certa, ut recipere non dubitaverim. Imitatus est Lallemannus. Nam quod I. Gronovius, nimia veneratione cod. Fl. in quo non credit tot litteras frustra scriptas, vult *emolumenta*; id nihil est. *Emolumenta* sunt reditus, vectigalia, de quibus nuspiam sermo, cum de quadruplatoribus agitur. ERN. *Monumenta* cod. Flor. Bud. Reg. Agr. etc. Emendationem Gronovii recepere et Bip.

Statio cohortis] Non repeto, quae scripsi Epistolic. Quaest. 3, 18. LIPS.

Vtque miles] Bud. *ut miles*.

Vrbem

deſtiam retineret. Vrbem Princeps luſtravit, e reſponſo Haruſpicum, quod Iovis ac Minervae aedes de caelo tactae erant. A. V. 809. A. C. 56.

Q. Voluſio, P. Scipione coss. otium foris, foeda domi laſcivia; qua Nero itinera urbis et lupanaria et diverticula, veſte ſervili in diſſimulationem ſui compoſitus, pererrabat, comitantibus, qui raperent venditioni expoſita, et obviis vulnera inferrent, adverſus ignaros adeo, ut ipſe quoque exciperet ictus, et ore praeferret. Deinde, ubi *Caeſarem* A. V. 810. A. C. 57. 25

Vrbem pr. luſtravit] Eiusdem ritus mentio H. 1, 87. et apud Livium ſaepe. Facta luſtratio prodigiorum cauſſa, amburbiali ſacrificio, h. e. circumducta circa urbem victima expiatoria. V. Duker. ad Liv. 35, 19. qui laudat Salmaſ. ad Vopiſc. Aurel. c. 19. ERN.

Q. Voluſio, P. Scipione] Ita mei libri, idque Faſti comprobant. Lapis Neapoli (ap. Grut. p. 9.) Q. VOLVSIO. SATVRN. P. CORNELIO. SCIP. COS. AVGVSTALES. QVI. (NERONI.) CLAVDIO. CAESARI. AVGVST. ET. (AGRIPPINAE.) AVGVSTAE. I. O. M. ET. GENIO. COLONIAE. LVDOS. FECERVNT. XIII. XII. K. MART. Nominat et Phlegon in Admirandis c. 27. Q. Voluſium, P. Scipionem COSS. LIPS. *P. Scipione* ed. pr. At Puteol. et ſeqq. usque ad Lipſium *Cepione*, ut eſt et in Guelf. vitioſe. Atque etiam in duabus inſcriptionibus ap. Gudium p. 19. et 24. eſt *P. Cornelius Caepio*. Sed veretur Weſſelingius ad Sinſoni Chron. p. 1654. ne ea ſcriptura e corruptela huius loci nata ſit. ERN.

Ad venditionem expoſita] An ergo interdiu id factum? Nam noctu non merces ſunt expoſitae. Immo noctu. Verbum non nimis urgendum eſt. Tabernae effractae ſunt, in quibus res venales. Vid. Sueton. Ner. 26. Ceterum *ad* abeſt a Flor. unde Gron. coniicit *venum*. In ed. pr. eſt *venditioni*: quod malem. An in venerabili illo codice tot literae fruſtra ſcriptae ſint? Conſentit Guelf. ERN. Bud. *ad venditionem*. Sed praeſtat lectio ed. pr. absque dubio ex cod. quodam hauſta.

Exciperet ictus] Sic MSS. Flor. Guelf. Reg. (Agr. Bud.) Edd. pr. Puteol. Beroald. Alc. ceteraeque veteres usque ad Lipſ. qui cum ſequentibus habet *acciperet*, quod propagatum eſt. I. Gron. adſcribit Rhenano. At in prima eius ed. a. 1533. quam expreſſere Aldus, Gryphius, eſt *exciperet*. Vnde patet, in poſteriores edd. Baſ. vitio operarum irrepſiſſe. Reſtituit vetus I. Gronovius. ERN.

Et ore praeferret] Vera lectio. Beatus Maurusque fruſtra adlaborant in ſcriptura codicis Budenſis: quem ex hoc aliisque locis ſcias fuiſſe non optimae notae. Legunt tamen illi, *et ore ſe Caeſarem praeferret*. Inepte. Hoc noſter voluit clare, excepiſſe eum ab ignaris ictus, et laeſa facie praetuliſſe. Plinius 13, 43. de Thapſia: *Nero Caeſar claritatem ei dedit initio impetii, nocturnis graſſationibus conver-*

A. V. 810. A. C. 57. *rem esse, qui grassaretur*, pernotuit, augebanturque iniuriae adversus viros feminasque insignes, et quidam, permissa semel licentia sub nomine Neronis, inulti propriis cum globis eadem exercebant, in modum captivitatis nox agebatur. Iulius Montanus, Senatorii ordinis, sed qui nondum honorem capes-sisset,

verberatam faciem illineus sibi cum thure ceraque, et secuto die contra famam cutem fingeram circumferens. LIPS. Non pugnant inter se Tacitus et Plinius, ut Acidalius putat. Tacitus narrat id, quod fiebat, quodque fit naturaliter: Plinius, quem admodum id, quod factum erat, celaretur ac dissimularetur. Sed et plerumque inter existentia mala et inventa remedia temporis aliquid intercedit. GRON. *Et ore praeferret* ed. pr. ut cod. Flor. quod recte omnes servant. Lectio cod. Bud. est etiam in Oxon. Guelf. Liber Agr. *perferret.* E lectione Oxon. I. Gronovius coniiciebat *ore cicatricem praeferret.* Vir doctus in margine Gryphii verba *ore prae* delevit. Ceterum vulgatam lectionem defendit (nisi quod et ipse vult *exciperet*) et copiose illustrat N. Heinsius ad Vellei. 2, 116. ERN. Bud. vitiose: *et fore se Caes. praef.* unde Rhen. fecit *et ore se C. p.* Non ergo multum laborat. Ryckius *Caesarem* e seq. membro huc inlatum putat. Lectionem Flor. recentiores editores certatim sequuntur. De auctoritate codicis Bud. in praefatione dictum.

Deinde, ubi C.] Haec periodus exitum non habet. Apparet, copulam ubiubi esse delendam. Acidalius primam delet: *augebantur*: ut sit punctum post *insignes*. I. Gron. ultimam, ante *in modum*. Illud magis placet. ERN. Omnino, ultima deleta, apodosis bene se habet.

Feminasque insignes] Farn. *illustres*. LIPS. Sic et Agr. ERN. *Et quidam permissa semel licentia*] Sic MS. Flor. ed. pr. Pichena, Gron. uterque, Ryckius. Ceteri *quidam simili lic.* ERN.

Multi propriis] Melius, *inulti*. LIPS. Sic MS. Flor. Pich. Ryck. ERN.

In modum captivitatis] Divino scribend. *in modum captae civitatis.* Ea enim facies potius, quam carceris custodiaeve. LIPS. Immo *captivitatis* verum: quo verbo utitur noster etiam II, 23. 16, 16. ubi *captivitas urbium.* Et deberet esse *captae urbis*, non *civitatis.* ERN.

Iulius quidam Montanus] Si memoria mihi firma, poeta quidam eo nomine apud Senecam patrem laudatur. LIPS. Locus est controv. 16. sed diversus ille ab hoc. *Quidem* abest a MS. Bud. et Guelf. a man. pr. quod non omnino displicet. Nam *quidem* addi solet exemplis, quae superiorum confirmandorum caussa adferuntur: quod hic non esse videtur. Quidam editi exhibent *quidam*, sed non e scriptis: melius tamen est vulgato. Ceterum huius generis nominibus non solet addi, sed obscuris. ERN. Hill. Rac. 37. defendit *quidem* e loco simili Cic. de Sen. 9. *Cyrus quidem.* Mihi rectius abesse videtur.

Sed qui nondum honorem] Suet. 26. laticlavium vocat: tu scito. Ante et sub hoc aevum mos, ut liberi Senatorum lato clavo indurentur una cum virili toga, curiae-

fiſſet, congreſſus forte per tenebras cum Principe, quia vi attentantem acriter repulerat, deinde agnitum oraverat, quaſi exprobraſſet, mori adactus eſt. Nero autem, metuentior in poſterum, milites ſibi et plerosque gladiatores circumdedit, qui rixarum initia modica et quaſi privata ſinerent: ſi a laeſis validius A. V. 820. A. C. 57.

curiaeque intereſſent. Ab Auguſto inſtitutum, qui *liberis Senatorum, quo celerius Reip. adſueſcerent, protinus virili togae latum clavum inducere, et curiae intereſſe permiſit.* (Suet. 38.) A quo more Ovidius Triſt. 4, 10, 28. *Liberior fratri ſumpta, mihique toga eſt: Induiturque humeris cum lato purpura clavo.* Iidem ergo laticlavii: iidem capeſſendis honoribus deſtinati. Noſter 14, 40. *Valerius Fabianus capeſſendis honoribus deſtinatus.* Statius Silv. 3, 124. *Notus adhuc tantum maioris munere clavi.* Alii ſunt Tribuni laticlavii, de quibus haec non capio. Iulius ergo Montanus Senatorii quidem loci, ſed qui Magiſtratum adhuc nullum cepiſſet, et tantum laticlavius. LIPS.

Quia vi attentantem] MSS. Flor. Reg. Bud. *via temptantem*, quod eſt etiam in ed. pr. MS. Guelf. *qui avia tent.* Cod. Agr. *vi attentantem.* Et ſic volebant Rhenanus, Daneſius. Hoc cum I. Gron. recepimus. Nam conſentit vitioſis MSS. lectionibus. Vulgo inde a Puteolano *vim tentantem.* ERN. Bud. *qui avia t.* unde ſuum Rhen. quem recte editores plurimi ſecuti.

Deinde agnitum oraverat] Miror hic ſilere, qui manu exaratorum codicum fuere compotes. Videtur enim ſcripſiſſe Tacitus: *deinde et agnitum oraverat.* Huc pertinet illud M. Senecae: *Nihil eſt crudelius, quam ſic offendere, ut magis ſis offenſurus, ſi ſatisfecerit.* GRON. Rhen. e Bud. notavit *qdagnitum.* Ryck. idem e ſuo: habet et ed. pr. Ryckius probat correctionem Gronovii. Ap. Tertullianum eſt *adagnitio.* Mox MS. Flor. (Bud.) ed. pr. *plerosque gladiatores*, quod reſtitui pro *gladiatorum:* quamquam hoc quoque recte dicitur. I. Gron. neſcit, unde Beroaldus genitivum ſumſerit. Scil. e Puteolano, quem in his libris ſecutus eſt. Tacitus non ſemper *plerique* cum genitivo dixit. Poſt fruſtra Muretus (e coniectura) *ſerverent.* Nero ferebat certamina; milites reſiſti ſinebant modice. Sed *inferrent* a Puteol. Beroald. Alc. editum, a Pichena (e Ven.) reſtitutum eſt, cum Rhenanus cum ſequacibus, Aldo, Gryphio, Lipſio *inferebant* edidiſſet, quod eſt in Guelf. Credo, in MS. Rhenani fuiſſe *inferebant.* Nam ſic eſt in ed. pr. quod elegantius videri poteſt, quam ut ſit vitium librariorum aut operarum. Ita ſenſus foret: non uno impetu adoriebantur reſiſtentes Neroni, ſed paullatim ſe immiſcebant certamini. Neque neceſſarium eſt, coniunctivum eſſe, quem puto correctioni Puteolani deberi. Sed huic rei obeſt *ſi.* Nam *cum* in hac lectione et ſententia eſſe debet, ut opinor. ERN. Bud. clare habet *inferebant.* Contra *inferebant* cod. Agr. quod placet Heinſio, qui confert 5, 4. H 1, 23. 2, 61. Vit. Agr. 10. de Orat. 19.

Fon-

A. V. 810. A. C. 57. lidius ageretur, arma inferrent. Ludicram quoque licentiam et fautores hiſtrionum velut in proelia convertit inpunitate et praemiis, atque ipſe occultus et plerumque coram proſpectans: donec, discordi populo, et gravioris motus terrore, non aliud remedium repertum eſt, quam ut hiſtriones Italia pellerentur, milesque theatro rurſum adſideret. Per idem tempus actum in Senatu *de fraudibus libertorum*, efflagitatumque, *ut adverſus male meritos revocandae libertatis ius patronis daretur.* Nec deerant, qui cenſerent. Sed Conſules, relationem incipere non auſi igna-

Fautores hiſtrionum] Legit *favores* Acidalius. Immo elegantèr Tacitus idem verbum duabus rebus diverſa ſignificatione attribuit. Quo in genere frequentiſſimus Ovidius, neque infrequens noſter. *Licentia ludicra in proelia converti* rectè dicitur: paullo audacius, nec minus rectè *fautores hiſtrionum*: ut *verſus in furorem, verſus in poenitentiam, in miſericordiam naufragi verſi* Iuſtino, noſtro *diuturnitate in ſuperbiam mutans.* Quin etiam (de eodem, alio modo, ut in formulis erat) verbis in iſtis, *licentiam ludicram et fautores hiſtrionum* poteſt intelligi figura, quam ἐν διὰ δυοῖν vocant: ut apud Iuſtinum 2, 2. *Lanae uſus ac veſtium*, quod eſt, veſtium e lana uſus, *laboribus et bellis*, pro laboribus belli. Sic *licentiam ludicram et fautores hiſtrionum* eſt licentiam ludicram fautorum hiſtrionalium. GRON. Cf. 1, 77. et mox c. 28. Hiſtriones ſunt pantomimi de q. 14, 21.

Et gravioris motus terrore] Rhen. (e Bud.) *ex gravioris motus terrore* edidit, cum ſequacibus. Sic Guelf. Putavit *discordi populo* eſſe dativum: quod ſi eſſet, mallem *terrori*. Mox Groslotius volebat *milesve*: cur enim milites theatro aſſidere, ſi hiſtriones Italia pulſi. Verum videtur. ERN.

Revocandae libertatis ius] Non ergo ratum Claudii iudicium, qui *ingratos, et de quibus patroni quererentur, revocavit in ſervitutem*: Sueton. 25. In quo Claudius exemplum Athenienſium ſecutus videri poteſt, apud quos *convictus a patrono libertus ingratus iure libertatis exuitur*, ait Valerius 2, 6, 6. et Plutarch. in Solone. Iudicavit ergo quidem ita Claudius, ſed in legibus et more Romano aliud fuit, uti audiemus. LIPS. Sic mihi quoque placere oſtendi ad Sueton. l. c. *Patronis* abeſt MS. reg. et ed. pr. ERN. De Claudii conſtitutione v. l. 5. D. de iure patron. Apud Plut. l. c. ne γὰρ quidem, ſed v. Petiti LL. Att. p. 181. de act. ἀνοσιακλου.

Relationem incipere non auſi] Nempe intelligendum, ea, de quibus dictum, prolata per egreſſionem relationis, et a Coſſ. poſtulatum, ut de ea re referrent ad Senatum: quod illi facere dubitaverant. *Relationem incipere* eſt etiam 5, 4. V. in pr. Gron. Obſ. 1, 22. nos ad Suet. Caeſ. c. 20. ERN.

Per-

ignaro Principe, perscripsere tamen consensum Sena- A. V. 810
tus: *ille auctor constitutionis fieret*, ut inter paucos, A. C. 57.
ei sententiae adversos: quibusdam, coalitam libertate
inreverentiam eo prorupisse, frementibus, *vi ne, an*
aequo cum patronis iure agerent, sententiam eorum
con-

Perscripsere tamen consensum Senatus: ille auctor] Puto leg. interpungendumque, *perscripsere tamen consensum Senatus illi, an auctor constitutionis fieret, ut inter paucos et sententiae diversos.* Firmant illa Taciti 14, 19. *At Consules perficere Senatus decretum non ausi, de consensu scripsere Caesari.* LIPS. Favent MSS. Flor. Bud. Guelf. edd. pr. Put. et reliquae vett. omnes, quae habent *ille an*. *An* casu omissum puto, quod non habent Pich. Lipf. et seqq. At cod. Agr. plane *illi*, *an a. c. f.* unde recepit Ryckius, quem sequimur. Nam id saltem est in scripto: *ille auctor* clare est vitium operarum, posteris propagatum editoribus. Brotterius e MS. reg. dedit, *ille iam auctor*. Mox credo vere Freinshemium corrigere *et sententiae*: quod placebat etiam Ryckio. Nam, si capias *et* cum I. Fr. Gronovio Obs. 1, 22. p. 177. pro *etiam*, ut 1, 4. *aegro et corpore*: tamen friget, ut opinor. Nam haberet vim augendi, quae huic loco non convenit. An enim mirum est, sententiae per egressionem relationis dictae adversari quosdam? Minimum in tali re est sententia, tali modo dicta. Ceterum, nullo modo potuerunt Coss. postulare, quod videtur Gronovio l. c. ut, quod pro sententia dictum erat a Senatoribus, relationem egressis, ratum habeat, et constitutionem esse sineret sine relatione. Nullae tum constitutiones factae sine relatione. ergo quaerunt, an sententia illa placeat, velitque relationem fieri. Cf. 15, 22. ERN. Bud. male *in consensum Sen.* Bip. iure extrudunt *an*, reiectum iam ab aliis, ex sequenti *auctor* huc irrepsit. Sensus sic planus. Similis fere locus 14, 49. Totum hunc locum quomodo refingere laboret Isac. Gothofredus, v. ad Cod. Theod. 2, 22. de haered. petit.

Coalitam libertate] i. e. confirmatam et auctam, ut 14, 1. *coalita vetustate imperii audacia.* Adde Hist. 4, 55. summa metaphora ab arboribus et plantis, quae *coalescere* dicuntur, cum radicibus adhaeserunt terrae, nec convelli possunt. ERN

Vi an aequo cum patronis] Occisus locus, ita vivam et sentiam ego. Ecce tamen vespillones aliquot (non enim medicos) ad hoc funus. Est qui legat. *Vi an aequo cum patronis iure agerent, sententiam eorum confutarent, ac verberibus ultro manus intenderent, implere vel poenam suam disfuadentes.* Alius, *ut ne aequo cum p. i. a. f. e. conculcarent: ac u. v. m. intenderent, implerentve p. f. d.* Parcite boni viri; non vos, non ego restituemus sine libris, a quibus nihil hic iuvor. Ludibria tamen mea haec: *ut iam nec aequo cum patronis iure agerent. Sententia eorum consultari, an verberibus manus ultro intenderent, impune vel poenam fuetam disfuadentes.* Ad manuum intentionem facit aliquid locus e 3, 36. *Libertique etiam ac servi, patrono vel domi-*

A. V. 810 A. C. 57. *consultarent, ac verberibus manus ultro intenderent, impulere vel poenam suam disſuadentes. Quid enim aliud laeſo patrono conceſſum, quam ut viceſimum ultra lapi-*

domino, cum voces, cum manus intentarent, ultro metuebantur. LIPS. Ego haec ſic lego: *vine an aequo cum patronis iure agerent? ſententiam coram confutarent, an verberibus manus ultro intenderent? impellere poenam ſuam disſuadentes.* h. e. parum abeſſe, quin dubium facerent, vine cum patronis agere, an aequo iure, ut pares cum paribus, velint. parum abeſſe, quin irrumperent in curiam, non modo, ut ſententiam contra ſe dictam arguant, ſed etiam ut manus intentent ſententiae auctoribus: denique quid aliud agere adverſantes, quam ut arceſſant poenam ſuam, et in ſe ruinam trahant. Vid. Obſ. I, 22. p. 178. GRON. De corrupto miſere, et tam varie tentato loco vix attinet dicere. Illud video, ab initio *ut* neceſſarium eſſe, propter verba: *irreverentiam eo prorupiſſe.* Deinde, non potuiſſe timere, ne in curiam irrumperent liberti etc. nam cum haec per egreſſionem relationis dicerentur, non potuere illi ſcire: adeoque hoc valde improbabiliter diceretur. Sed facilius hic eſt, alius ſententiam refellere, quam ipſum quid certi proferre. Vir doctus in exemplo Gryph. ſic correxerat: *Vt nec aequo c. p. i. a. ſed iam coram inſultarent, ac verberibus manus ultro intenderent, impune vel poena ſua gaudentes.* Brotetius ſequitur correctionem Huetii, *ut aequo i.* i. e. ut iam ſe aequarent patronis, et cum iis iure agerent. *Inſultarent*, et *impune* arbitror verum eſſe, et de contemtu poenae a dominis timendae ſermonem eſſe in extremo, ratio ſubiecta plane docet. BEN. Quae leguntur in textu, ea ſunt, quae Pichena e cod. Flor. repraeſentat. Bud. plane ſic, niſi quod habeat *vi an equo*, omiſſo *ne*, a 2. m. adiecto, quod nihil ad rem. In ed. Ven. apud Iuntas pro *ni* eſt *ut*. Reſtituendi locum deſperatum ſpes nulla. Coniecturas variorum dant Bip. ſuamque addunt, quae ſic habet: *eo pr. fr. ut vine an aequo c. p. i. ag. ſ. coram conſ. ac v. m. u. int. impuniti* (vel *multam*) *v. p. diſs.* Addo Hill. Rac. 12. *ut ne aequo quidem c. p. i. ag. ac ſ. eorum conſ. ſed v. m. ultro int. inhibere vel p. ſ. diſ.*

Laeſo patrono conceſſum] Quando id, aut qua lege patrono conceſſum, quaerimus. Suſpicor eſſe ab Auguſto, qui, ut Dio ait, 55, 13. conſtituit τὰ δικαιώματα οἷς οὔτε ἄλλοι πρὸς τοὺς ἐλευθερουμένους, καὶ αὐτοὶ οἱ δεσπόται σφῶν γενόμενοι χρήσοιντο. id eſt, *iura, quibus erga libertos cum alii, tum ipſi patroni uterentur.* Et relegatio quidem eſt ab exemplis aevi priſci. Vt enim patres olim filios rus relegabant poenae et moleſtiae cauſſa, (uti Roſcius Amerinus, uti Torquatus a patribus relegati leguntur:) ſic patronis relegandi libertos ius nunc tribuit ſive quis alius, ſive Auguſtus. Sed in numero num qua ratio? et cur non ultra XX. lapidem? Nihil reperio. Praefectus quidem urbi intra centeſimum lapidem cognoſcebat: ultra, Praefectus Praetorio: ut notat Vlpianus in fragm. Pithoeanis tit. de plagiariis et l. 1. De off. Praef. urbis. l. 9. De offic. Proconſ. Eoque exemplo Severus Imp. Praetorianos

lapidem in oram Campaniae libertum releget? Ceteras actiones promiscuas et pares esse. Tribuendum aliquod telum, quod sperni nequeat. Nec grave manumissis, per idem obsequium retinendi libertatem, per quod adsecuti sint. At criminum manifestos merito ad servitu-

A. V. 810. A. C. 57.

nos milites ultra centesimum lapidem abesse ab urbe iussit, apud Herodianum 2, 43. Et Prosper Aquit. de Symmacho: quem, cum aram Victoriae restitui postulasset, *iratus Princeps statim a suis aspectibus pulsum in centesimo lapide, rhedae non stratae impositum, ea die manere praecepit.* Dio tamen 52, 21. ubi de Praefecto urbis, iurisdictionem eius angustius terminat, ἔξω τῆς πόλεως μέχρι πεντήκοντα καὶ ἑξακοσίων σταδίων: ea essent milliaria circiter 87. nisi in Dione rescribendum sit, ἑπταχοσίων; quod puto. Sane ad Praef. urbis pertinuisse, audire patronos querentes de libertis, ex Vlpiano clarum l. 1. De off. Praef. urbis. Sed Tacitus patrono ipsi hanc relegationem, ut apparet, tribuit: nec tamen videtur usurpari potuisse, sine auctoritate maiori. LIPS. Locum Dionis ex ipso Dione emendari potuisse, Reimarus docet.

In oram Campaniae] *Oram Campaniae* novi ex H. 3, 60. *Iam Misenensem classem et pulcherrimam Campaniae oram desciviisse. Morem* autem *Campaniae*, ut corrigit Petitus (in Leg. Att. p. 183.) Latine quid hic sit, ignoro. *Centesimum ultra lapidem* scribendum, viciisse mihi videntur Lipsius et Camillus Peregrinus in opere docto de Capua disc. 1, 6. Mirum tamen, *in oram Campaniae* libertos relegari. Sed sciendum, neminem relegatum proprie in Campaniam; nedum omnes, et nusquam alio. Relegatio fiebat ultra centesimum. At locum ultra centesimum quilibet sibi legebat ipse, qui solum vertebat. Ex his igitur aliquos, praecipue lautiores, Campaniam praetulisse, atque huic invidiae occasionem dedisse, satis est verisimile. In exemplo est Etruscus apud Statium Silv. 3, 162. *molles Campani litoris oras. Et Diomedeas concedere iussus in arces.* Itaque isthaec ἐπεξήγησις ita explicanda est: *centesimum ultra lapidem*, pura *in oram Campaniae*: verbi gratia *in oram Campaniae*: quae poena quanta sit, ex eo noscas licet, quod profugi delicati in Campania subsidere possunt, et subsederunt quidam. nam et ora Campaniae ultra centesimum est. GRON. Sic etiam Gothofred. ad Cod. Theod. L. 2. t. 22. de lib. ademtione t. 1. p. 217. ed. Lipsi. ERN. Conf. et Ryck.

At criminum] Sic cod. Fl. Guelf. ed. pr. Pichena et seqq. *Ac* Puteol. cum ceteris ad Pich. quod ab h. l. alienum esse, facile intelligitur. Mox *mutavissent* ed. pr. Rhen. (e Bud.) et seqq. Puteol. autem cum Beroald. Alc. et MS. Guelf. *commutavissent*. Parum refert. Sed utrumque vitiosum et sine sensu esse puto. An Tacitus scripsit *quos beneficia non continuissent*, aut simile quid: ut sit limitatio sententiae Ciceronianae: *ut quos honestas in officio continere non posset, metus coerceret.* Nisi malis *non* deleri, natum e *com.* ERN.

Dacu-

A. V. 810. A. C. 57. 27 *tem retrahi, ut metu coercentur, quos beneficia non mutaviſſent.* Diſſerebatur contra: *Paucorum culpam ipſis exitioſam eſſe debere: nihil univerſorum iuri derogandum. quippe late fuſum id corpus. Hinc plerumque tribus, decurias, miniſteria Magiſtratibus et Sacerdotibus, cohortes etiam in urbe conſcriptas. Et plurimis Equitum, plerisque Senatoribus, non aliunde originem trahi. Si ſeparentur libertini; manifeſtam fore penuriam ingenuorum. Non fruſtra maiores, cum dignitatem ordinum dividerent, libertatem in communi poſuiſſe. Quin et manumittendi duas ſpecies inſtitutas, ut*

Decurias] Iudicumne decurias intellegit, an potius ſcribarum? Puto, ſcribarum. Qui ordo late fuſus Romae, et non inhoneſtus. Liberti autem ordinem cum pretio certo emebant, uti e Cicerone haurias in Verrem 3, 79. *Ad eos me ſcribas revoca: noli hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum donis ac ſcenicorum corollariis, cum decuriam emerunt, ex primo ordine exploſorum in ſecundum ordinem civitatis ſe veniſſe dicunt.* Et p. p. de iisdem: *Mirabimur, turpes aliquos eſſe in eo ordine, quo cuivis pretio licet pervenire?* Scribae ii, diviſi per decurias. Sueton. in Claudio 1. *Corpus eius per municipiorum coloniarumque primores, ſuccipientibus obviis ſcribarum decuriis, ad urbem devectum.* Reperiesque ſparſim Quaeſtorios ſcribas, Aedilitios, Praetorios, item ſcribas aerarii Praetorii, etc. LIPS. Non erat dubitandum, ſed pro certo ponendum, intelligi decurias ſcribarum atque etiam viatorum, praeconum, lictorum etc. Nam ii quoque in decurias deſcripti. v. nos ad Suet. Aug. 57. ubi itidem *decuriae* hoc ſenſu occurrunt. Nam, quod miniſteria magiſtratuum ſeparatim memorantur: etiam ſcribae ſunt miniſtri magiſtratuum. Sed tamen ſcribarum decuriae in primis honeſtae. Vnde *decuriam emere* de ſcriba ap. Cicer. l. c. ERN.

Miniſteria Magiſtratibus] Lictores, viatores, praecones, calatores, praecias. LIPS.

Cohortes etiam in urbe] Cohortes vigilum, quae ſcriptae primo ex milite libertino. Strabo 5. p. 235. Dio 55, 26. LIPS.

Si ſeparentur] Sic inde a Rhenano editur. Priores, a Puteolano, *ſeparentur*: quod neſcio cur a Rhenano repudiatum ſit, cum non minus h. l. rectum ſit. Cod. Reg. Ed. pr. *ſeparantur*. videntur dare voluiſſe *ſeparaventur*. Quare cum et codd. Fl. Guelf. *ſeparaverentur* habeant, reſtitui. ERN. Perinde eſt. Rhen. Budenſem erat ſecutus.

Manumittendi duas ſpecies] Libertas duplex, iuſta, non iuſta. Iuſta, quae vindicta, cenſu, teſtamento data; non iuſta, quae inter amicos, in convivio, per epiſtolam. Seneca de vita beata c. 24. *Hominibus prodeſſe natura iubet, ſervi liberive ſint; ingenui an libertini; inſtae libertatis an inter amicos datae.* Reſteque libri veteres aliquot in Suetonii Aug. 40. *Servos non contentus mittis difficultatibus a liber-*

ut relinqueretur poenitentiae aut novo beneficio locus. quos vindicta patronus non liberaverit, velut vinculo A. V. 810. A. C. 57.

libertate, multosque pluribus a libertate insta, removisse. Iusta illa qui manumissi, plane pleneque liberi; qui altera, vinclo adhuc quodam, ut Tacitus ait, artinebantur servitutis. Imo retrahi poterant in servitutem. Fragmentum quoddam IC. veteris a Puteano. *Hi, qui domini voluntate in libertate erant, manebant servi: et manumissores audebant in servitute denuo eos per vim ducere. Interveniebat Praetor, et non permittebat manumissum servire.* et addit post: *Sed nunc habent propriam libertatem, qui inter amicos manumittuntur, et fiunt Latini Iuniani.* Scite ergo ob hunc iteratae (hae sunt iterationes, quarum mentio Iustin. Novell. 78.) servitutis metum Messenio servus apud Plautum, qui inter amicos manumissus subiicit Men. 5, 9, 88. *Sed melipre est opus auspicio, liber perpetuo ut siem.* LIPS. De retractione in servitutem mox quaeretur. EDD.

Poenitentiae, aut novo beneficio] Poenitentiae, ut retraheres in servitutem: beneficio, ut vindicta liberares. Ita apud Plinium epist. 7, 16. *Facile deflecter ad te, si voles vindicta liberare, quos proxime inter amicos manumisisti.* LIPS. Non adsentior magno Lipsio, nec illo fragmento Puteaneo, quod ante ab ipso prolatum est, mihi persuaderi patior, ut tum patronis ius fuisse credam, libertatem, etiam non iustam, adimendi. Libertorum coercitio tempore Augusti facta ap. Praefectum Vrb. ex lege Aelia Sentia, ut patet e fragmento eius ap. Vlpian. l. 30. ff. qui et a quibus manumiss. Genera poenarum traduntur in tit. ff. de Praef. Vrb. in primis §. 10. Sed in his nulla libertatis ademtio. Atque haec ratio mansit, donec Claudius coepit revocare ingratos in servitutem, sed decretis, non lege, ut ante dictum. Nam, si lex fuisset, frustra iam demum ea peteretur. Atque etiam alii Imperatores post subinde duriora in libertos decrevere: nulla lege de libertatis amissione sanctum ante Commodi tempora. Is initium fecit statuendi, quae ad libertatis amissionem vim facerent, l. 6. ff. §. 1. de agnosc. et alend. liberis. *primum eos in potestatem patronorum redigi et ministerium dominis praebere cogi: sin autem nec hoc modo admoneantur, vel a Praefide exutori addicentur et pretium patronis addicatur.* Quae contra disputat Cuiacius Obs. 10, 33. refellit Gothofr. ad Cod. Theod. l. c. qui et alia loca legum affert, e quibus patet, post Commodi tempora libertatis ademtionem valuisse. Maxime perspicuus est locus, Paulli l. 10. ff. de manum. testam. §. 1. laudatus Schultingio in Iurispr. Ante-Iust. p. 672. ed. Lipsi. *cum bodie placeat, libertatem adimi posse.* Atqui is vixit sub Severo et Caracalla. Si ergo Commodus *primum* sanxit in potestatem patronorum redigi vendique libertos ingratos, et sui temporis id ius demum fuisse testatur Paullus, non potest iam Neronis tempore libertatis ademtio iure inducta fuisse. Quae igitur est ista *poenitentia*? Nempe, quae opponitur *novo beneficio*. Qui libertatem non iustam dat, spem tamen dat plenae, sibique locum relinquit novi beneficii tribuendi. itaque libertus patrono

A. V. 810. A. C. 57. *servitutis adtineri. Dispiceret quisque merita, tardeque concederet, quod datum non adimeretur.* Haec sententia valuit. Scripsitque Caesar Senatui, *privatim expenderent causam libertorum, quotiens a patronis arguerentur: in commune nihil derogarent.* Nec multo post ereptus amitae libertus Paris, quasi iure civili; non sine infamia Principis, cuius iussu per-
28 petratum ingenuitatis iudicium erat. Manebat nihilominus quaedam imago Reip. Nam inter Vibullium Praetorio manet quodammodo obnoxius. et, ut post ait Tacitus, vinculo servitutis attinetur, nempe ob cupiditatem iustae libertatis. Poenitentiae est, non dare unquam iustam libertatem, cuius spem feceris quod fit, si prioris beneficii poenitet. ERN.

Quos vindicta patronus non liberaverit] Cur *vindictae* tantum mentionem facit? Nempe, quia primo manumissionis per testamentum nulla hic ratio habenda erat; quod, qui sic manumissi sunt, post mortem patroni demum liberi fiunt, erga eum adeo ingrati esse non possunt: deinde manumissio per censum rarissime contingebat, cum census raro ageretur. Nam propterea censum omissum esse, quod, ut ap. Ciceronem Crassus ait de Or. 1, 40. *ex iure civili patet esse contentio, cum quaeritur, is, qui domini voluntate census sit, continone, an ubi lustrum conditum, liber sit?* non puto. Per calumniam id quaeri potuisse, credo: iuris recepti id fuisse, ut revocari voluntas domini posset, cum iam census esset servus, sed nondum lustrum conditum, nego. ERN. L. un. C. de Latin. lib. toll. *Persona, in quam simul et libertas et servitus concurrunt.* Qui proinde et servis et liberis accenseri poterant, eorum sortem Iustin. *medium* nominat. Canneg. de mut. Rom. nom. sub Princ. rat. p. 36.

In commune nihil derogent] Muretus (et Acid.) *derogarent.* Recte. nam ante dixerat, *expenderent:* pendetque utrumque a *scripsit.* In hoc genere saepe peccatum. V. ante not. 4. Recepit et Broterius. ERN. Codd. in his Bud. *derogent.* Bene Pichena: In his Tacitus non adeo religiosus.

Ereptus amitae libertus] Zamiam ergo aliquando in nos molitus Vlpianus, cum scripsit l. 3. De condict. cau. data: *Neratius etiam libro Membranarum refert, Paridem Pantomimum a Domitia Neronis filia, decem, quae ei pro libertate dederat, repetisse per iudicem.* filiamque eam Neroni fecit, quae est amita, magna sua librariive culpa. Sed librarium id peccasse, clementius est: scribendumque, *Neronis amita:* aut potius, *Neronis consilio*, quod firmat Tacitus, qui Neronis iussu patratum id ingenuitatis iudicium ait. LIPS. Brot. pro *amitae* scribendum coniicit *Domitiae.*

Vibullium] Vett. edd. omnes *Bibulium*: sed idem nomen est. Mox *et a Praetore* omnes edd. Sed *τὸ et* supervacuum, quod et a MS. ap. Broterium abest. ERN.

Con-

Praetorem et plebei Tribunum Antiſtium ortum cer- A. V. 810.
tamen, quod inmodeſtos fautores hiſtrionum, et a A. C. 57.
Praetore in vincula ductos, Tribunus *omitti* iuſſiſſet, comprobavere Patres, incuſata *Antiſtii licentia*. Simul prohibiti Tribuni, *ius Praetorum et Conſulum praeripere, aut vocare ex Italia, cum quibus lege agi poſſet*. Addidit L. Piſo, deſignatus Conſul, *ne quid intra domum pro poteſtate animadverterent: neve multam ab iis dictam Quaeſtores aerarii in publicas tabulas ante quatuor menſes referrent: medio temporis contra dicere liceret; deque eo Conſules ſtatuerent.* Cohibita artius et Aedilium poteſtas, ſtatutumque, *quantum curules, quantum plebei pignoris caperent, vel poenae inrogarent.* Eo Helvidius Priſcus, Tribunus plebis adverſus Obultronium Sabinum, aerarii Quaeſtorem, contentiones proprias exercuit, *tamquam ius haſtae adverſus inopes inclementer augeret.* Dein Princeps curam tabularum publicarum a Quaeſtoribus ad Praefectos transtulit. Varie habita ac ſaepe 29
inmutata eius rei forma. nam Auguſtus permiſit Senatui, deligere Praefectos: dein, ambitu ſuffragiorum

Comprobavere Patres] Int. Praetoris factum, non Tribuni, ut Muretus voluit, corrigens propter ea *non probavere*, quod placet Broterio. ERN. Item Vrſino. Acid. volebat *compoſuere*, quod non plane displicet Lallem. Verum, puncto ante *comprobavere* poſito, nil mutandum.

Prohibiti Tribuni] Non mirum. Quippe qui nec Romae vocationem habuerint, auctore Varrone: cuius verba in Agellii Noct. 13, 12. in Italia multo minus, quippe cum poteſtas eorum urbis dumtaxat finibus terminaretur. Vide Dionyſ. 8, 87. LIPS.

Quaeſtores aerarii] Redundat *aerarii*: ſed tum ſic mos loqui. Sic 1, 75. habuimus *Praetores aerarios*. nempe, ut non omnes Praetores aerarii curam habent, nec omni tempore habuerunt, ita nec Quaeſtores. Itaque diſcriminis cauſſa ſic dicti. ERN.

Medio temporis] Sic cod. Bud. alii *tempore*. Cf. Index.

Eo Helvidius] Sic libri omnes. I. Fr. Gron. *et* volebat. Recte. Mox *Obultronium* MSS. Flor. Bud. Guelf. *Oblutr.* At edd. vett. omnes ante Rhen. *Obutronius*. Isc. Gron. putat verum eſſe *Autronius*. ERN.

Varie habita, ac ſaepe inmutata] Quam varietatem breviter expoſui, cum temporum luce, in Excurſ. B. Illinc ad variam Taciti, plures locos pete. LIPS.

Ho-

A. V. 810. A. C. 57. suspecto, forte ducebantur ex numero Praetorum, qui praeessent, neque id diu mansit, quia sors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius Quaestores rursum inposuit, iisque, ne metu offensionum segnius consulerent, extra ordinem honores permisit. Sed deerat robur aetatis eum primum magistratum capessentibus. igitur Nero Praetura perfunctos et experientia probatos delegit. Damnatus iisdem Consulibus Vipsanius Laenas, *ob Sardiniam provinciam avare habitam.* Absolutus Cestius Proculus repetundarum, cedentibus accusatoribus. Clodius Quirinalis, *quod Praefectus remigum, qui Ravennae haberentur, velut infimam nationum, Italiam luxuria saevitiaque adflictavisset*, veneno damnationem antevertit. C. Aminius Rebius, ex primoribus peritia legum et pecuniae magnitudine, cruciatus aegre senectae, misso per venas sanguine, effugit: haud creditus sufficere ad constantiam sumendae mortis, ob libidines muliebriter infamis. At L. Volusius egregia fama

Honores permisit] Sic omnes edd. vett. E cod. Fl. Pichena notat *promisit*: quod tacite recepit I. F. Gron. itemque Ryckius et I. Gron. estque et in Guelf. Ego *permisit* melius puto. Voluit enim dicere, dedit, mandavit, pro quo est *permisit*. ERN. Bud. quoque a I. m. habebat *promisit*.

Igitur Nero Praetura perfunctos] Omnes libri *praefectura*: quod vitiosum esse omnes agnovere scribendumque *Praetura*: primum recepit Pichena. Suet. Claud. 24. *Praetura functos* vocat. ubi v. Torr. ERN.

Antevertit] Bud. *anteiit*. Sic et Flor. teste Pichena.

Aminius Rebius] Libri vett. *C. Aminius*. nescio an *Caninius Rebilus*? Certe (et doleo) ignotus mihi, quicumque hic laudatus Iurisconsultus. LIPS. Ed. pr. *Caminius Robius*, quod favet coniecturae Lipsii. ERN. Bud. *Amminius Rebius*. Agr. *C. Annaeus Rebius*. Si *Rebilus* legendum, erit *Caminiae* gentis, ut ap. Liv. 42, 28. Cf. Sen. de Benef. 2, 27. ubi *Rebilus* dives et infamis occurrit.

L. Volusius] De huius senio Plinius 7, 49. *Nuper L. Volusius Saturninus omnium, quos in Consulatu sententiam rogaverat, superstes fuit.* Praefectum eum urbi fuisse colligas ex altero Plinii loco ib. 12. *Nuper L. Volusio Saturnino in Praefectura urbis exstincto, notum, e Cornelia Scipionum gentis, Volusium* (intellegit Plin. Q. Volusium, qui Cos. a. 809.) *Saturninum, qui fuit Consul, genitum post 62. annum.* Et de divitiis eius Tacitus 14, 56. *Et, quantum Volusio longa parcimonia quaesiuit, tantum*

fama conceſſit: cui tres et nonaginta anni ſpatium vivendi, praecipuaeque opes bonis artibus, inoffenſa tot imperatorum malitia fuit. Nerone ſecundum, L. Piſone Conſulibus, pauca memoria digna evenere: niſi cui libeat, laudandis fundamentis et trabibus, quis molem amphitheatri apud Campum Martis Caeſar exſtruxerat, volumina inplere: cum ex dignitate Populi Romani repertum ſit res inluſtres annalibus, talia diurnis urbis actis mandare. Ceterum coloniae, Capua atque Nuceria, additis veteranis firmatae ſunt: plebeique congiarium quadringeni numi viritim dati, et ſeſtertium quadringenties aera-

A. V. 810. A. C. 57.

A. V. 811. A. C. 58.

31

cum in te mea liberalitas explere non poteſt. Sed et tota Voluſiorum domus dives. Tacitus 3, 30. *Voluſio vetus familia, neque tamen Praeturam egreſſa. ipſe Conſulatum intulit . . opumque, quis domus illa immenſum viguit, primus accumulator.* LIPS. Mox Lipſius malebat *amicitia* pro *malitia.* Alias ſane noſter loquitur ſic, plurimumque Impp. amicitia floruiſſe homines dicit. Vellem viri docti, qui contra Lipſium disputarunt, unum locum attuliſſent, quo probaſſent, *offenſam malitiam* Latine dici, et hoc ſenſu, quem hic locus deſiderat. Si vera eſt lectio vulgata, intelligenda eſt ſic: inoffenſis tot Principibus, qui tanta malitia eſſent, ut a viro bono facile offenderentur. ERN. De Voluſio adde Colum. 1, 7. Lipſii *amicitia* probat Lallem.

Molem amphitheatri] Quod totum e ligno ſtruxit. Sueton. c. 12. Vide librum noſtrum, ſi placet, de Amphitheatro. LIPS. *Extruxerat* cod. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. Edd. pr. Rhen. et ſeqq. At Puteol. cum ſequacibus, h. e. Rivio, Beroaldo et Alc. *extruſerat*; quod erat in Put. vitium operarum. *Addruxerat*, quod eſt in ed. I. F. Gron. ſervavitque Ryckius, ſimile vitium puto, cum I. Gronovio. Sed videtur etiam corrigendum *extruxerit.* Alias quidem ſic noſter, eaque eſt legitima ratio, ſupra c. 20. *Nec quae diverſo prodiderint, ſub nominibus ipſorum trademus:* et ſic alibi. Mox ed pr. poſt *res illuſtres* addit *ſcribendas.* ERN. De amphitheatro v. Plin. 16, 40.

Diurnis urbis actis] Cf. de his 16, 22.

Quadrageni nummi] Illiberalis liberalitas. Corrigo, *quadringeni*: et do auctorem Suet. 10. *Diviſis populo viritim quadringenis nummis, Senatorum nobiliſſimo cuique* etc. LIPS. Altera ſumma decem Philippos vel ducatones, altera unum facit. GRON. Sic cod. Fl. Guelf. edd. pr. Puteol. et ſeqq. omnes: niſi quod fere *quadrigeni* exhibent: ex quo male factum *quadrageni*, quod eſt in Lipſ. Etiam ap. Suet. Ner. 10. in eadem re ſic variatur, ut *quadrigeni* ſit in ſcr. pro *quadringenis.* V. Cudend. ERN. Bud. *quadrigenis.*

Seſtertium quadringenties] Alciatus ſubintelligi vult *centena millia.* Quadringenties centena millia

A. V. 811. A. C. 58. rio inlatum est, ad retinendam populi fidem. Vectigal quoque quintae et vicesimae venalium mancipiorum remissum, specie magis, quam vi, quia, cum venditor pendere iuberetur, in partem pretii emptoribus accrescebat. Edixit Caesar, *ne quis Magistratus aut Procurator, qui provinciam obtineret, spectaculum gladiatorum aut ferarum, aut quod aliud iudicorum ederet.* Nam ante non minus tali largitione, quam

millia nummum, summa quadringenties sestertio eadem est. Et tamen quum dicitur, *quadringenties sestertium*, non intelliguntur *centena millia*, sed tantummodo *centenum*. Nam in omnibus, quae per adverbia sic enuntiantur, a *decies* usque in infinitum sileturque intelligiturque *centenum*. Vocabulum autem *sestertium* significat pondus mille nummorum; quot scilicet nummi sestertii in argentum sestertium vel libram argenti sestertiam, hoc est, duas et selibram, imputabantur. Igitur *quadringentias sestertium*, et *quadringenties centena sestertia*, et *quadringenties centena millia nummum sestertium*, idem. Errat non minus Alciatus, cum *decies aeris* dici breviter pro decem millibus aeris probat ex loco Livii, in quo cum scribitur, *qui supra CCC. millia usque ad decies aeris*, ex proximo subaudiendum, quod deest, nemo non videt. Vide Pecuniam Vet. 2, 5. GRON.

Vectigal quoque quintae et vicesimae] Ampla Populi Rom. vectigalia: nullum, censeo, amplius eo, quod e servis, libertisque. Rem eam paullo uberius a capite mihi tractanti, aut gratia aut venia esto. Antiquissimum vectigal vicesimae reperio, quae ad libertos. Institutum a. u. 397. C. Marcio, Cn. Manlio coss. Livius 7, 16. *Ab altero Consule* (Cn. Manlio) *nihil memorabile gestum, nisi quod legem novo exemplo ad Sutrium in castris tribuit, de vicesima eorum, qui manumitterentur, tulit. Patres, quia ea lege haud parvum vectigal inopi aerario additum esset, auctores fuerunt.* Ea vicesima semper exhinc exercita, ad tempora Principum inferiorum. Itaque non infrequens memoria in libris. Ab hac aurum vicesimarium derivo, quod in sanctiore aerario: de quo Livius 27, 10. *Consulibus aurum vicesimarium, quod in sanctiore aerario ad ultimos casus servaretur, promi placuit.* Plura ad hoc vectigal, in Excursu C. et quae ad Tacitum faciunt, vide. LIPS. Vbi etiam vide a nobis notata. Ceterum remissum est hoc vectigal in gratiam civium Rom. qui fere emtores; venditores externi: ut bene monet Pichena. ERN.

Qui provinciam] Sic correxit Rhen. ex ingenio. Ante erat *in provincias*, vitiose, ut in Guelf. ERN. In Bud. erat a. 1. m. *in prouincia*, omisso *qui*. Sic et Puteol.

Tali largitione] Int. ludis edendis, in quibus pecuniae profusio et largitio; quia sumtus fit in gratiam populi. Hanc ipsam largitionem vocat mox *ambitum*, h. e. benevolentiae et gratiae aucupationem, per quam consequuntur, ut ab accusatione tuti sint. Per *libidinem* intelli-

quam conripiendis pecuniis, subiectos adfligebant; A. V. 811.
dum, quae libidine deliquerant, ambitu propugnant. A. C. 58.
Factum et S. C. ultioni iuxta et securitati, *ut si quis* 32
a suis servis interfectus esset, ii quoque, qui testamento manumissi sub eodem tecto mansissent, inter servos supplicia penderent. Redditur ordini L. Varius, Consularis, avaritiae criminibus olim perculsus. Et Pomponia Graecina, insignis femina, Plautio, qui ovans se de Britanniis retulit, nupta, ac *superstitionis externae* rea, mariti iudicio permissa. Isque prisco instituto, propinquis coram, de capite famaque coniugis

telligo non modo Venerem improbam, sed etiam iniustitiam, saeviciam, maxime averitiam. ERN.

Propugnant] Ven. *propugnabant*. Sic et Bud. a 2. m.

Factum SC.] Quod Pisonianum dictum, in l. Senatus. De SC. Silan. et Neronianum a Paullo, Sentent. 3, 5. Certe conditum vulgatumque est Nerone II. et Pisone coss. Latum ea de re et antea sub Augusto, P. Cornelio Dolabella, et C. Silano coss. unde nomen SC. Silaniani; sed minus plene. Dixerunt plura ante me Vertranius hoc loco, et I. Cuiacius Observ. 1, 18. LIPS.

Lurius Varius] MS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. omnes ante Rhen *Lurius*. Rhen. dedit *Lusius* forte ex 11, 31. 12, 42. Credo, cum Vrsino et Mureto, legendum *L. Varius*. ut est in MS. Agr. Interim antiquam scripturam restitui cum I. Gronovio, qui fallitur, cum Beroaldum primum sic edidisse dicit. *Lurii* in iuscr. antiquis passim occurrunt, sed est nomen gentile, ut *Variorum*. ERN. Nullum dubium, quin cod. Agr. veram lectionem habeat, quod et Acidalio visum.

Pomponia Graecina] Soror filiave Pomponii Graecini qui Consul sub Augusto: et ad quem Elegiae Ovidii. De Ponto 1, 6. 2, 6. 4, 9. LIPS. Filiam Ryckius putat. ERN.

Qui ovans se de Britanniis retulit] Virg. Georg. 4, 180. *Fessae multa referunt se nocte minores.* Et Aen. 7, 286, *Ecce autem Inachiis sese referebat ab Argis Saeva Iovis coniux.* Horat. Sat. 1, 6, 114. *Inde domum me Ad porri et ciceris refero laganique catinum.* GRON. Haec Alciato opposita, corrigenti *quem de Britannis ovasse retuli*. Grosiotius e libro edito laudat *ovationem*, sed et illud probat. MS. Guelf. *Britannis*. ERN.

Superstitionis externae rea] Christianismi credo accusatam hanc feminam, sive, ut tunc confundebant, Iudaismi. Non ergo superstitionis, sed religionis. Etsi universe fateor, genus hoc ad δεισιδαιμονίαν et inanem externumque cultum nimis pronum. Strabo l. 7. p. 297. pulchre et ex Veri adyto: Ἅπαντες γὰρ τῆς δεισιδαιμονίας ἀρχηγοὺς εἶναι τὰς γυναῖκας. Αὗται δὲ καὶ τοὺς ἄνδρας προσαλοῦνται πρὸς τὰς ἐπιπλέον θεραπείας τῶν θεῶν καὶ ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις· φασὶν ὁ ἄνεμος

A. V. 811. A. C. 58. iugis cognovit, et insontem nuntiavit. Longa huic Pomponiae aetas, et continua tristitia fuit. Nam post Iuliam, Drusi filiam, dolo Messallinae interfectam, per quadraginta annos, non cultu, nisi lugubri, non animo, nisi maesto, egit. Idque illi, imperitante Claudio, inpune, mox ad gloriam vertit.

33 Idem annus plures reos habuit: quorum P. Celerem, accusante Asia, quia absolvere nequibat Caesar, traxit, senecta donec mortem obiret. nam Celer, interfecto, ut memoravi, Silano, Proconsule, magnitudine sceleris cetera flagitia obtegebat. Cossutianum Capitonem Cilices detulerant *maculosum foedumque*,

ἀνὴρ καθ' αὐτὸν ζῶν εὑρίσκεται τοιοῦτος. LIPS. Sic censent et alii, Rhenanus, Agricola, Ryckius. ERN. Christianae religioni tum frequens ista macula inusta. V. 15, 44. Suet. Ner. 16. Plin. ep. 10, 97.

Insontem nuntiavit] Ita libri omnes: nisi quod Vrsinus e cod. vet. laudat, *pronunciavit*. Fides sit penes auctorem, ut aiunt. Ceterum ita legendum et alii censent. Forte *indicavit* fuit. Sed vulgatum defendi potest sic: Neroni et Senatui, caussa cognita, nunciavit, insontem repertam esse. ERN. *Pronuntiavit* probant Mur. Acid. Brot. Contra Hill. Rac. 38. malit *enuntiavit*.

Post Iuliam Drusi filiam] Duas enim Iulias Claudius sustulit, suasu sive iussu Messallinae: alteram Drusi, alteram Germanici prolem. Sueton. 29. et Dio 60, 8 et 18. Seneca in Ludo. LIPS.

Per quadraginta annos] Luctus hic, ut clarum, ob Iuliam interfectam. Ab eius ergo caede quadraginta anni? Falsum. Nam et caesa paullo ante expeditionem Claudii in Britanniam; uti e Dione liquebit tibi. Scribe fideiubente me, *quatuordecim annos*. Mors enim Iuliae in annum incidit urbis 716. a quo ad hunc Neronis Consulatum iusti 14. anni. LIPS. At bene Gruterus et Freinsh. monent, non tempus intelligi, quod a caede illa ad hunc usque annum effluxerit, sed usque ad mortem feminae, quam longaevam fuisse dicit. Male ergo quatuordecim in textum recepit Pichena. ERN.

Ad gloriam vertit] Sic absolute, ut alias.

Traxit senecta] Faernus corrigebat *sententiam*, probante Vrsino. male; cum clarum sit, *traxit* referri ad *P. Celerem*. Immo interpunge: *traxit*, *senecta donec*. ERN. Interpunctum ita in Bud.

Vt memoravi] Supra c. 1.

Cossutianum Capitonem Cilices] Hunc aut alium sui aevi intelligi Iuvenalis voluit Sat. 8, 9. 2. *quam fulmine iusto Et Capito et Tutor ruerint damnante Senatu, Piratae Cilicum.* Sed magis certo Fabius 6, 1, 14. *Egregie nobis adolescentibus dixisse accusator Cossutiani Capitonis videbatur, Graece quidem, sed in hunc sensum: Erubescit Caesarem timere.* LIPS.

que, et idem ius audaciae in provincia ratum, quod in urbe exercuerat. Sed pervicaci accusatione conflictatus, postremo defensionem omisit, ac lege repetundarum damnatus est. Pro Eprio Marcello, a quo Lycii res repetebant, eo usque ambitus praevaluit, ut quidam accusatorum eius exsilio multarentur, *tamquam insonti periculum fecissent.* A. V. 811. A. C. 58.

Nerone tertium Consule, simul iniit Consulatum Valerius Messalla, cuius proavum, oratorem Corvinum, D. Augusto, abavo Neronis, collegam in eo Magistratu fuisse, pauci iam seruum meminerant. sed nobili familiae honor auctus est, oblatis in singulos annos quingenis sestertiis, quibus Messalla paupertatem innoxiam sustentaret. Aurelio quoque Cottae et Haterio Antonio annuam pecuniam statuit Princeps, quamvis per luxum avitas opes dissipassent. Eius anni principio, mollibus adhuc initiis prolatatum inter Parthos Romanosque de obtinenda Arme- A. V. 812. A. C. 59. 34

LIPS. *Maculosum foed.* v. ad Hist. 2, 30. ERN.

Eprio Marcello] Ad hunc Eprium Marcellum Seguinus sel. NN. p. 103. recte refert numum, in quo hinc ΘΕΟΝ ΣΥΝΚΛΗΤΟΝ, illinc ΕΠΡΙΩ ΜΑΡΚΕΛΛΩ Γ. ΑΝΘΥ. in area KT. quem Cypriis tribuit. Verum Eckhel. D. NN. ver. vol. 2. p. 493. ostendit, ad Cymen spectare Aeolidos.

Insonti periculum fecissent] Sic loquitur etiam 16, 29. Mox Puteol. cum Ber. et Alc. *init.* Ed. Rhen. etc. *iniit.* ERN. Cf. et 14, 28. Alios *facessere* per. ut 1, 74. H. 4, 43.

Iniit Consul.] Sic Rhen. e Bud. Puteol. *init.*

Val. Messalla] Pater eius Cos. a. 773. avus 751. proavus Corvinus a. 723. Cf. 3, 2.

Cuius proavum oratorem] Vulgo *auctorem*, pessime. LIPS. Ed. pr. et sequentes omnes veteres *oratorem.* In Gryph. primum reperi *auctorem*, quod unde ductum sit, nescio. ERN. Bud. *oratorem.*

In singulos annos quingenis sestertiis] Hunc ergo Suet. intelexit 10. *Senatorum nobilissimo cuique annua salaria, et quibusdam quingena constituit.* LIPS.

Aurelio Cottae] Cos. is a. 773. Cf. 3, 2 et 17.

Haterio Antonio] Cos. a. 806. Cf. 13, 58.

Avitas opes] Vulgo, *habitas*, errore tralatitio. LIPS. Vid. ad 11, 35. ERN.

Mollibus adhuc initiis prolatatum] Restituisse se (e Bud.) *prolatatum* pro vulg. *prohtum* dicit Rhen. At illud ed. pr. Puteol. sed ed. Beroaldi, forte operarum vitio, et Alciati *prolatum.* Sic tamen et MSS. Agr. Guelf. ERN.

Illuc

A. V. 812. A. C. 59. Armenia bellum acriter sumitur: quia nec Vologesis finebat, fratrem Tiridaten dati a se Regni expertem esse, aut alienae id potentiae donum habere: et Corbulo dignum magnitudine Populi Romani rebatur, parta olim a Lucullo Pompeioque recipere. Ad haec Armenii, ambigua fide, utraque arma invitabant, situ terrarum, similitudine morum Parthis propiores, connubiisque permixti, ac libertate ignota, illuc magis ad servitium inclinantes. Sed Corbuloni plus molis adversus ignaviam militum, quam contra perfidiam hostium erat. Quippe Syria transmotae legiones, pace longa segnes, munia Romanorum aegerrime tolerabant. Satis constitit, fuisse in eo exercitu veteranos, qui non stationem, non vigilias iniissent: vallum fossamque, quasi nova et mira, viserent; sine galeis, sine loricis, nitidi et quaestuosi, militia per oppida expleta. Igitur dimissis, quibus senecta aut valetudo adversa erat, supplementum petivit. Et habiti per Galatiam ac Cappadociam delectus. Adiectaque ex Germania legio, cum equitibus alariis, et peditatu cohortium: retentusque omnis exercitus sub pellibus, quamvis hieme saeva adeo, ut obducta glacie, nisi effossa humus, tentoriis locum non praeberet. Ambusti multorum

Illuc magis] Sic ed. pr. ceteraeque omnes: Rhen. *illic* malebat, Lipsius *illud*. Immo *illuc* verum est. *Illuc*, ad Parthos, hoc est, *ad servitium*. Sed aut *ad servitium* spurium est, aut addendum *et*, vel *adque* legendum. ERN. Bud. *illuc*.

Munia Romanorum] Freinsh. corrigit *armorum*: probatque Ryckius. Iac. Gronovius putat fuisse *Rom. armorum*, inde factum *Romanorum*. *Militia*, *disciplina*, sane *Romana* saepe occurrit, asperitatis indicandae causa. Horat. Serm. 2, 2. 10. *Si Romana fatigat militia adsuetum graecari*. ERN.

Nitidi et quaestuosi] Comti et ornati more urbanorum et molliorum. quanquam Caesar eriam suos milites *nitere* posse dicebat. Dein negotiantes in oppidis, de more Romanorum, qui in provincia essent. Mox Guelf. *Galatiamque*. ERN. Flor. *Galiciam*. Bud. a 1. m *Galitiam* Gron. forsan *Ciliciam*. Sed v. 15, 6.

Senecta] Flor. et Bud. *senectus*.

Amlusti m. artus vi frig.] Sic *frigus adurere* dicitur Virg. Georg.

torum artus vi frigoris, et quidam inter excubias exanimati sunt. Annotatusque miles, qui fascem lignorum gestabat, ita praeriguisse manus, ut oneri adhaerentes, truncis brachiis decideret. Ipse cultu levi, capite intecto, in agmine, in laboribus, frequens adesse: laudem strenuis, solatium invalidis, exemplum omnibus ostendere. Dehinc, quia duritiam caeli militiaeque multi abnuebant, deserebantque, remedium severitate quaesitum est. Nec enim, ut in aliis exercitibus, primum alterumque delictum venia prosequebatur, sed, qui signa reliquerat, statim capite poenas luebat. Idque usu salubre, et misericordia melius adparuit. quippe pauciores illa castra deseruere, quam ea, in quibus ignoscebatur. Interim Corbulo, legionibus intra castra habitis, donec ver adolesceret, dispositisque per idoneos locos cohortibus auxiliariis, ne pugnam priores adirent, 36

A. V. 812. A. C. 59.

Georg. 1, 93. et *nives urere*. Lucan. 4, 52. Cf. Aristot. Meteor. 4, 5.

Ita praeriguisse manus] Significat, ipsas manus, frigore praemortuas, una cum fasce devolutas vel abiectas. Negat aut ridet vir quidam; scriptis et genere nobilis, (Mich. Montanus) olim mihi ferio inter amicos. Arquin et Dio notat in illo tractu vim frigoris esse (49, 31. actis a. 718.) et Animales Turcici (ex vers. Leunclavii ad a. mox cit.) *supra Trebizum Soleimanni milites, cum Parthos insequerentur, tanto frigore oppressos, ut plurimi manus pedesque amitterent.* Hoc nostro aevo factum a. 1535. neque igitur sic mirandum illud Taciti, aut ridendum. Scio, et a gnaris similia aut maiora asseri, qui in Septemtrione fuerunt. LIPS. *Deciderent* ed. pr. Rhen. (e Bud.) et seqq. At Puteol. Ber. Alc. *vecciderent*, male. Ceterum, *praeriguisse* non cohaeret praecedentibus, scribendumque videatur: *annotatumque, militi, qui* etc. nisi ex *annotatus* intelligas, *notatum est ei*, vel simile quid; quod sane durius est. ERN.

Priores adirent, praedicit] Probum, quod in Romano libro est; *priores auderent*. Vellem etiam *edicit*. LIPS. MS. Fl. *audirent*. Agr. Guelf. *adirent*. et sic edd. omnes ante Pichenam. Nam Lipsius *auderent* non in textum recepit: quem imitatus sum. Cum *inire pugnam, adire labores, discrimen* et similia dicantur, cur non etiam *adire pugnam?* Non necessaria periculi significatio in tali edicto. Liv. 8, 6. *edicunt Consules, ne quis extra ordinem in hostem pugnaret*: et si esset, in verbo *audendi*, quoque exprimeretur. Nec iuvat cod. Flor. Nam *adire* et *audire* in MSS. confunduntur, ut supra notatum, et alii notarunt. Porro *edicere* est quidem verbum ordi-

A. V. 812. A. C. 59. rent, praedicit. Curam praesidiorum Pactio Orphito, Primipili honore perfuncto, mandat. Is, quamquam incautos barbaros, et bene gerendae rei casum offerri scripserat, *tenere se munimentis, et maiores copias opperiri*, iubetur. Sed rupto imperio, postquam paucae e proximis castellis turmae advenerant, pugnamque imperitia poscebant, congressus cum hoste funditur. Et damno eius exterriti, qui subsidium ferre debuerant, sua quisque in castra trepida fuga rediere. Quod graviter Corbulo accepit: increpitumque Pactium, et Praefectos militesque *tendere omnes extra vallum* iussit. inque ea contumelia detenti, nec, nisi precibus universi exercitus, 37 exsoluti sunt. At Tiridates, super proprias clientelas, ope Vologesi fratris adiutus, non furtim iam, sed palam bello infensare Armeniam, quosque fidos nobis rebatur, depopulari, et, si copiae contra ducerentur, eludere, huc quoque et illuc volitans, plu-

ordinarium in tali re, sed etiam *praedicere*. Liv. 23, 19. *quia praedictum erat Dictatoris, ne quid absente eo rei gereret.* quod recte defendit Gronovius, hoc ipso Taciti loco allato. Ceterum Romanum librum intelligo MS. Vaticanum. Nam ed. pr. quam alibi vocat Romanum librum, habet *adiret*. ERN. Bud. *adirent*. Pichena *auderent* accepere. Lall. Brot. Bip. Probat et Mod. ep. 99.

Pactio Orphito] *Paccii* et *Paciae* satis frequentes in vetustis lapidibus. GRON. Muretus volebat *P. Attio*. ERN.

Tendere omnes extra vallum] Quod poenae militaris genus antiquum. Livius 10, 4. *Cohortes, quae signa amiserant, extra vallum sine tentoriis destitit.* Valerius 2, 7, 15. *Neve quis eorum intra castra tenderet, neve locum extra assignatum vallo aut fossa cingeret, neve tentorium ex pellibus haberet.* Vide et Polyb. 6, 36. Sed proprie de hac ipsa re sic Frontinus Strat. 4, 1, 20. *Domitius Corbulo in Armenia duas alas et tres cohortes, quae ad castellum initio hostibus cesserant, extra vallum iussit tendere.* LIPS. Mox Rhenano placet *diuque ea contumelia*: sufficere videtur *detenti*, quod moram indicat. Suspicio tamen corruptelae nascitur ex ed. pr. quae exhibet *quandoque*. ERN. Bud. receptam lectionem habet. Similis struendi ratio 11, 2. 15, 44.

Huc quoque et illuc volitans] Lego primum *hucque et illuc* deinde, ut in libro opt. *pugna exterrere*. Vera sententia, scriptioque. Nam hoc ait, Tiridatem ostendisse potius arma, quam intulisse: et plura exterruisse adventus sui fama, quam pugna. LIPS. Optime Lipsius: *hucque et*

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

plura fama, quam pugna exterrere. Igitur Cor- A. V. 812.
bulo, quaesito diu proelio, frustra habitus, et A. C. 59
exemplo hostium circumferre bellum coactus, dispartit vires, ut Legati Praefectique diversos locos pariter invaderent. Simul Regem Antiochum monet, *proximas sibi Praefecturas petere.* Nam Pharasmanes, interfecto filio Rhadamisto, *quasi proditore*, quo fidem in nos testaretur, vetus adversus Armenios odium promtius exercebat. Tuncque primum illecti Insechi, gens ante alias socia Romanis, avia Armeniae incursavit. Ita consilia Tiridati in contrarium vertebant. Mittebatque oratores, qui

et illuc volitans, plura fama quam pugna exterrere. Sic 15, 38. *arctis itineribus hucque et illuc flexis.* Nam in illo *extrahere* nihil sani sensus, quicquid conetur Salmasius. GRON. *Exterrere* MS. Flor. Guelf. edd. pr. Put. Ber. Ale. *Extrahere* recepit Rhen. (e Bud.) et seqq. usque ad Pich. MS. Corb. *exercere*, quod placet Broterio. ERN. Rhen. putabat *extrahere* temporis moram indicare.

R. Antiochum] Commagenae Regem, ut supra dictum 13, 7. LIPS. Hoc ordine MS. Fl. edd. vett. ante Rhen. in cuius ed. casu transposita verba. Veterem ordinem I. Gron. restituit. Sed leve hoc, nec audax error, ut ille ait, fultus in minutiis tragoediari. *Praefecturae* autem sunt partes Armeniae, quibus sui Praefecti, Satrapae, ut supra iam vidimus 11, 8. Adde mox c. 39. ERN.

Pharasmanes] Rex Iberiae 11, 8.

Proditore suo] Scribo, *sui.* LIPS. Pronomen abest a MS. Fl. Et potuit nasci e sequente *quo.* ERN. *Suo* non habet cod. Agr. habet Bud. Rectius abest.

Tuncque primum illecti Insechi] Copula est e Fl. addita a Pichena: est etiam in Guelf. Priores edd. omnes *quoque.* In nomine variant libri. MS. Vat. *Infechi*: Flor. *Insochi*, auctore I. Gron. Pichena legit *Insechi.* Ed. pr. *Infichi.* Ceterae omnes ante Pichenam *Isichi.* I. Gron. recepit *Insochi*, quod verbum etiam inseruit Melae 1, 19. 79. nescio, quam bene. Apud Stephanum quidem male e Ταόχοις facit Ἰσόχους, ut eum insicienti facile parebit. *Insechi* et *Insichi* idem nomen. ERN. Pontici populi ap. Steph.

Ante alias socia] Nostro scilicet tempore socii et fidi super alios: etsi tunc illecti. Ita possis capere, fateor: nec displicet tamen meum vetus: *gens haud alias.* LIPS.

In contrarium vertebant] Sic MS. Fl. Agr. ed. pr. ut voluerat Muretus. Et sic saepe Tacitus. Ceterae edd. usque ad Ryck. (it. cod. Bud.) *vertebantur.* Mox edd. ante Pichenam omnes (et Bud.) *mallet.* *Mallent* est e Fl. Item post additum ex eodem *iam*, ut Mureto placuerat. Idque est etiam in ed. pr. et MS. Corb. (et Bud.) ERN.

A. V. 812. A. C. 59. qui suo Parthorumque nomine expostularent; *tur datis nuper obsidibus, redintegrataque amicitia, quae novis quoque beneficiis locum aperirent, vetere Armeniae possessione depelleretur? Ideò nondum ipsum Vologesen commotum, quia caussa, quam vi agere mallent. Sin perstaretur in bello: non defore Arsacidis virtutem fortunamque, saepius iam clades Romana expertam.* Ad ea Corbulo, satis comperto, Vologesen defectione Hyrcaniae adtineri, suadet Tiridati, *precibus Caesarem adgredi: posse illi regnum stabile, et res incruentas contingere, si omissa spe longinqua et sera, praesentem potioremque sequeretur.* 38 Placitum dehinc, *quia, commeantibus invicem nuntiis, nihil in summam pacis proficiebatur, conloquio ipsorum tempus locumque destinari. Mille equitum praesidium*, Tiridates, *adfore sibi*, dicebat; *quantum Corbuloni cuiusque generis militum adsisteret, non statuere, dum, positis loricis et galeis, in faciem pacis veniretur.* Cuicumque mortalium, nedum veteri et provido Duci, barbarae astutiae patuissent. Ideo

Redint. amicitia] Huc advocat Vaill. in NN. Col. sub M. Aurelio t. 1. p. 180. numum Carrharum Mesopot. quo se cives eius *Φιλορωμαίους* praedicant. Cf. et Eckhel D. N N. vet. vol. 3. p. 506.

Nihil in summa pacis] Faernus (probante Urs. Acid.) volebat *in summam pacis*. Muretus *in summam* (deleto *pacis*). *In summam pacis* verum est, idque non dubitavi recipere. Liv. 3, 61. *parvaque certamina in summam totius profecerant spei*: ubi plures codd. *in summa*. V. ibi Drakenb. qui pluribus exemplis illustrat. Adde Gron. ad Senec. Controv. 1. praef. Potest quidem etiam dici *in re aliqua proficere*, sed de re praesenti, ut *in litteris proficere*: ubi de re futura sermo, accusativus necessarius est. Adde etiam Hist. 2, 16. ubi *in summam* recte recepit Freinsh. et seqq. Vide ergo inconstantiam virorum doctorum. ERN. Bud. *in summa*.

In faciem pacis ven.] i. e. ut esset species et imago quaedam pacis. non belli. Sic *facies* saepe, et tota constructio Tacito frequens. ERN.

Veteri et provido Duci] Cuius eruditionis etiam et studii in litteris signum, quod Plinius aliquotiens Corbulonem inter auctores laudat, quorum opera usus. uti Indice lib. 5. et 6. Patrem egregio viro fuisse suspicor Pomponium, aut Orfitum, suadente Plinio 7, 4. *Vestilia, C. Herdicii ac postea Pomponii Orfiti* (scribe ex libris, *Pomponii atque*

Ideo artum inde numerum finiri, et hinc maiorem adferri, ut dolus pararetur. nam equiti, sagittarum usu exercito, si detecta corpora obiicerentur, nihil profuturam multitudinem. Dissimulato tamen intellectu, *rectius de his, quae in publicum consulerentur, totis exercitibus coram disseruturos*, respondit. Locumque delegit, cuius pars altera colles erant, clementer adsurgentes, accipiendis peditum ordinibus; pars in planitiem porrigebatur, ad explicandas equitum turmas. Dieque pacto, prior Corbulo socias cohortes et auxilia Regum pro cornibus, medio sextam legionem constituit; cui accita per noctem, aliis ex castris, tria millia tertianorum permiscuerat, una cum aquila, quasi eadem legio spectaretur. Tiridates, vergente iam die, procul adstitit, unde videri magis, quam audiri posset. Ita, sine congressu, Dux Romanus abscedere militem, sua quemque in castra, iubet. Rex, sive fraudem suspectans, quia plura simul in 39

A. V. 812. A. C. 59.

atque Orsiti) clarissimorum civium coniux, ex his quattuor partus eniza, Sempronium septimo mense genuit, Suilium Rufum undecimo, Corbulonem septimo, utrumque Consulem: postea Caesoniam Caii Principis coniugem, octavo, LIPS. Mox *barbaras astus.* more poetarum dixit, pro *barbari astutiae.* Et similia iam vidimus, in quibus viri docti haesere. ERN.

Maiorem afferri] Si me audis scribe: *et hinc maiorem ferri.* hoc est, permitti, concedi, tolerari. GRON. MS. Agr. *offerri*, ut Danesius et Acidalius voluerant: idque recepit Ryckius. Ed. pr. locum sic exhibet: *ideo artum non numerum finiri, et huic maiores afferri.* Gronovium sequor. ERN. Gron. tamen id *ferri* in textum non recepit. Ast Guerinus, Bahrdt, aliique interpretes expressere.

Vt dolus pararetur] Sic MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. Pichena. Intermediae omnes edd. *paratetur.* Sequentes *parar.* quod verum, et Tacito usitatum. Mox *nam* abest MSS. tribus ap. Brotetium (et a Bud.). ERN. Rhen. laudat *pararetur*, nec tamen recepit.

Dissimulato tamen intellectu] Ad Taciti phrasim magis, *intellecta.* LIPS. Acidalius: *intellectum.* Quasi necessarium. Taticum semper eodem modo loqui. Immo *intellectu* exquisite dictum, nec *intellecta* mutasset librarius. ERN.

Quasi eadem legio] int. cuius esset ista aquila: tertianorum. Sed in MS. Guelf. non est *eadem.* Melius fortasse. ERN.

Procul adstitit] Cod. Agr. *abstitit.* ut ap. Virg. 6, 259. *absistite luco.* Cf. Rhen. ad c. 56.

Sibi-

A. V. 812. A. C. 59. loca ibatur, sive, ut commeatus nostros Ponticо mari ac Trapezunte oppido adventantes, intercideret, propere discedit. Sed neque commeatibus vim facere potuit, quia per montes ducebantur, praesidiis nostris infessos: et Corbulo, ne irritum bellum traheretur, utque Armenios ad sua defendenda cogeret, exscindere parat castella. Sibique, quod validissimum in ea Praefectura, cognomento *Volandum*, sumit; minora Cornelio Flacco Legato, et Insteio Capitoni castrorum Praefecto, mandat. Tum, circumspectis munimentis, et quae expugnationi idonea, provisis, hortatur milites, *ut hostem vagum, neque paci aut praelio paratum, sed perfidiam et ignaviam fuga confitentem, exuerent sedibus, gloriaeque pariter et praedae consulterent.* Tum, quadripartito exercitu, hos in testudinem conglobatos, subruendo vallo inducit, alios scalas moenibus admovere, multos tormentis faces et hastas incutere iubet. Libratoribus funditoribusque attributus locus, unde eminus glandes torquerent; ne

Sibique quod] MS. Guelf. non habet *quod*. ERN.

Cognomento Volandum] Sic ed. pr. ut e cod. Bud. edidit Rhen. et post eum omnes. Mediae edd. *Vallandum*, ut MS. Guelf. ERN.

Insteio Capitoni] Ex lapid. *Insteio*. Mirum ni idem, qui supra Hostorius dicitur, ubi de recipiendis obsidibus actum. Certe Vatic. liber eo loci, *Histeus*, non *Hostorius* praeferebat. Nec moveor, quod ibi Centurio dicitur, hic Praefectus castrorum. Potuit enim honore esse auctus. LIPS. *Insteio* cod. Flor. ed. pr. *Isteo* a Puteolano fluxit. ERN. Bud. *Instello*. Receptum *Insteii* nomen habet Vell. 2, 16. et lapis ap. Grut. p. 362 et 172, Cf. et Cuiac. Obs. 10, 37. Respice ad c. 9.

Libratoribus] Hic quoque l. Gron. intrusit suum *libritoribus*. At vide ad 2, 20. MS. Guelf. ed. pr. et ceterae edd. omnes *libratoribus*: idque verum est. ERN.

Unde eminus glandes torquerent] Libratores ergo glandes torquebant? immo tela, lapidesque. Integer locus, quod mirere, apud Calepinum legitur: *unde eminus lapides et glandes torquerent*. LIPS. Potuit Calepinus in mente habere locum Sallust. Iug. 57. *pars eminus glande aut lapidibus pugnare*. Noster quoque Hist. 5, 17. iungit *saxa* et *glandes*. Verum arbitror etiam saxa illa, quae a libratoribus mittuntur, *glandium* nomine intel-

ne qua pars subsidium laborantibus ferret; pari undique motu. Tantus inde ardor certantis exercitus fuit, ut intra tertiam diei partem nudati propugnatoribus muri, obices portarum subversi, capta escensu munimenta, omnesque puberes trucidati sint, nullo milite amisso, paucis admodum vulneratis. et imbelle vulgus sub corona venundatum: reliqua praeda victoribus cessit. Pari fortuna Legatus ac Praefectus usi sunt, tribusque una die castellis expugnatis, cetera terrore, et alia sponte incolarum in deditionem veniebant, unde orta fiducia caput gentis, Artaxata, adgrediendi. Nec tamen proximo itinere ductae legiones, quae, si amnem Araxen, qui moenia adluit, ponte transgrederentur, sub ictum dabantur: procul, et latioribus vadis transiere. At Tiridates, pudore et metu, ne, si concessisset obsidioni, nihil opis in ipso videretur; si prohiberet, inpeditis locis seque et equestres copias inligaret: statuit postremo, ostendere aciem, et dato die proelium incipere, vel simulatione fugae, locum fraudi parare. Igitur repente agmen Romanum circumfundit, non ignaro A. V. 812 A. C. 59.

telligi posse. Nam etiam silices funda mittuntur, et librarores tantum maiores lapides mittunt. ERN.

Pari undique motu] Ita MSS. El. (Bud.) Guelf. edd. pr. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Ald. Gryph. At Lipſ. et ſqq. *metu*, quod ſine libris, et operarum aut correctoris culpa, irrepſiſſe puto. I. Gron. e Flor. reſtituit. Ceterum etſi *motu* ſervavi, idque intelligi poteſt: *pari undique belli mole ingruente:* tamen *metu* facilius et uſitatius in tali re eſt. Cum par undique periculum eſſet, diſtinebantur, (*ancipitem metum* vocat Livius) nec ſubſidium laborantibus ferri poterat. Itaque, ſi conſtaret e bonis libris eſſe *metu*, praeferrem. ERN.

Caput gentis Artaxata] Conditam ab Artaxia rege, ſuaſu Annibalis Poeni. Plutarchum adi in Lucullo c. 65. LIPS. ERN.

Et dato die] Id eſt, primo die dato, cum illuxiſſet. Ita Annal. 4. *daoque tempore non reticebo:* id eſt, oblato. LIPS. Pichena coniicit *claro die*. fruſtra. Vir doctus ap. Ryckium *nato*, quod nimis poeticum. Mox *incedebat* ed. pr. ut poſt (e Bud.) caſtigavit Rhen. In Puteol. ed. eſt *inſedebat*, vitio operarum, ut facile intelligitur: tamen id expreſſere Rivius, Beroaldus et Alciatus. ERN.

Mediis

A. V. 812. A. C. 59. Duce noſtro, qui viae pariter et pugnae compoſuerat exercitum. Latere dextro tertia legio, ſiniſtro ſexta incedebat, mediis decumanorum delectis: recepta inter ordines inpedimenta, et tergum mille equites tuebantur: quibus iuſſerat, *ut inſtantibus cominus reſiſterent, refugos non ſequerentur.* In cornibus pedes, ſagittarius, et cetera manus equitum ibat, productiore cornuum ſiniſtro, per ima collium, ut, ſi hoſtis intraviſſet, fronte ſimul et ſinu exciperetur. Adſultare ex diverſo Tiridates, non usque ad iactum teli, ſed tum minitans, tum ſpecie trepidantis, ſi laxare ordines et diverſos conſectari pos-

Mediis decumanorum dilectis] Miratur Grotius, non vidiſſe viros tot eruditos, nullum his verbis eſſe ſenſum: mutatione opus levi: *mediis decumanorum dilecti.* Mediis locis ſcilicet (praeceſſit enim latere dextro et ſiniſtro) incedebant lectiſſimi legionis decimae. Multo magis mirum τὸν πάνυ non vidiſſe, *medios* eſſe, qui mediam aciem tenerent, qui in medio incederent: deinde *mediis decumanorum delectis* dici, verbi ſubſtantivi participio intellecto: perinde ac ſi eſſet: quum medii forent ex decuma legione delecti; quum medios haberent decumanorum delectos. GRON. Mox Guelf. *cominus inſiſterent.* ERN.

In cornibus pedes, ſagittarius] Sic edd. omnes inde a Puteolano. Sed ed. pr. *pedites ſagittariique.* Copulam quidem etiam Muretus et Acidalius addi volebant. Itaque recepiſſem lectionem ed. pr. niſi ceterorum MSS. auctoritas obſtaret, e quibus nil varietatis notatum a quoquam video: unde ſuſpicor, in iis vulgatum fuiſſe. Et id eodem redit, modo interpungatur poſt *pedes*, ut facimus. ERN. Bud. etiam absque copula.

Productior cornu in ſiniſtro] Expeditior omnino et verior erit lectio: *productiore cornuum ſiniſtro.* E cornibus, inquit, productius erat ſiniſtrum, et causſam addit. LIPS. *Productiore cornu in ſ.* cod. Fl. (quamquam non ſatis conſentiunt, qui inſpexere) ed. pr. et ſeqq. ad Rhenanum, qui (e Bud.) dedit *productior*, quod eſt et in MS. Oxon. Guelf. MS. Agr. *productiore eorum ſiniſtro.* Atque etiam ultima in *productiore* in cod. Flor. eſt inducta. Ego malui ſcripturam Rhenani ſequi, quae mihi commodiſſima videtur omnium, quam meram coniecturam. *Productior* int. manus equitum peditumque. Ceterum licet ſuſpicari, *cornu* e margine irrepſiſſe. brevitatis quidem ſi ſatis retinens Tacitus, non poſuit. ERN. Parum quidem refert, utrum praeferas. Planius tamen videtur *productius cornu* dici. Vnde Lipſii lectionem reſtitui cum Bip. Ryckius Agr. cod. habere teſtatur *productiore cornu ſiniſtro.* Cf. et Mod. ep. 99.

Si laxare ordd.] Si efficere poſſet, ut Romani ordines laxarent, ac deinde ipſe distractos perſequi et urgere poſſet. Mox, quod

posset. Vbi nihil temeritate solutum, nec amplius quam Decurio equitum, audentius progressus et sagittis confixus, ceteros ad obsequium exemplo firmaverat, propinquis iam tenebris absceſſit. Et Corbulo, castra in loco metatus, an expeditis legionibus nocte Artaxata pergeret, obsidioque circumdaret, agitavit, concessisse illuc Tiridaten ratus. Dein, postquam exploratores adtulere *longinquum Regis iter, et, Medi an Albani peterentur, incertum*, lucem opperitur: praemissaque levis armatura, quae muros interim ambiret, oppugnationemque eminus inciperet. Sed oppidani, portis sponte patefactis, se suaque Romanis permisere. quod salutem ipsis tulit. Artaxatis ignis inmissus, deletaque et solo adaequata sunt: quia nec teneri, sine valido praesidio, ob magnitudinem moenium; nec id nobis virium erat, quod firmando praesidio, et capessendo bello divideretur: vel, si integra et incustodita relinquerentur, nulla in eo utilitas, aut gloria, quod capta essent. Adiicitur miraculum, velut Numine oblatum. nam cuncta extra, tectis tenus, sole inlustria fuere; quod moenibus cingeba- A. V. 812. A. C. 59. 41

quod e MS. Fl. dedit *obsidioque* pro *obsidioneque* Ryckius et I. Gronov. est etiam in ed. pr. Alterum induxit Puteol. non Beroaldus, illius imitator. *Obsidium* saepius Tacitus, quam *obsidio*. ERN. *Obsidio* et Agr., Bud. *obsidione*.

Audentius] Cod. Agr. *ardentius*.

Solo aequata] Ed. pr. *adaequata*, quod recipere non dubitavi, cum sit Tacito usitatum verbum. Vid. 12, 60. 15, 9. etc. Etiam Liv. 1, 29. *omnia tecta adaequat solo*. et alii. ERN.

Quia nec teneri] Verbum deest, unde pendeat *teneri*: unde Grotius malebat *tenere*, ut referretur ad *erat*. Sed potest intelligi *poterant*, quod in seqq. quodammodo latet. ERN.

Velut Numine oblatum] Farnesiano superadditum, *velut Deum numine*. LIPS. Frustra. nam simpliciter quoque dicitur *Numine*. ERN.

Cuncta extra tecta hactenus sole illustria fuere] Puteo, *cuncta extra, tecta tenus*: sive, quod in Flor. esse postea didici, *tectis*. Sententia. Extra urbem, usque ad tecta domusque, omnia sole liquida. LIPS. Posteriorem correctionem recepere Gronovii. Scripturam cod. Fl. Pichena et Ryckius: superiores omnes edd. habent *tecta hactenus*.

A. V. 812. A. C. 59. tur, ita repente atra nube coopertum; fulguribusque discretum est, ut, quasi infensantibus Deis, exitio tradi crederetur. Ob haec consalutatus *Imperator* Nero: ex Senatusconsulto *supplicationes* habitae: *statuaeque et arcus et continui Consulatus Principi: utque inter festos referretur dies, quo patrata victoria, quo nuntiata, quo relatum de ea esset*, aliaque, in eandem formam, decernuntur, adeo modum egressa, ut C. Cassius, de ceteris honoribus adsensus, *si pro benignitate fortunae Diis grates agerentur, ne totum quidem annum supplicationibus sufficare*, disseruerit: *eoque oportere dividi sacros et negotiosos dies, quis Divina colerent, et humana non impedirent.* Variis deinde casibus iactatus, et multorum odia meritus reus, haud tamen sine invidia Senecae, damnatur. Is fuit P. Suilius, imperitante Claudio terribilis ac venalis, et mutatione temporum, non, quantum inimicis cuperent, demissus; quique se nocentem videri, quam supplicem mallet. Eius opprimendi gratia repetitum credebatur Senatusconsultum, poenaque Cinciae legis,

42

mus. Hactenus sive de loco, sive de tempore capias, ineptum est, nec sensum commodum habere potest: primamque syllabam natam esse arbitror e prima in *tecta* vel *tectis*. *Tenus* iungitur quidem interdum etiam accusativo: sed quia tamen MS. Flor. clare *tectis* habet, hoc praeferendum puto. ERN. Bud. *tecta hactenus*.

Fulguribus discretum] Modus loquendi ductus a poetis, qui fulguribus *nubes dividi* dicunt, Horat. C. 1, 34. 5. *Diespiter igni corusco nubila dividens*: et sic saepe alii. MS. Guelf. *fulgoribus*. ERN.

Ob haec consalutatus Imp.] Primum MS. Guelf. *consulatus*, sed superne adiecta *t*, ut fieret *consultatus*. Deinde, quod per compendium erat *Imper.* id in ed. pr. est *nuper*: sive in MS. illud vitium fuit, sive descriptor codicis intulit. Deinde pro *et SCto est ex SCto*: quod verum est. porro vitiose *supplicationesque* post *Dis grates*. Tandem *et aeque oportere dividi - - colerent*. *Colerent* quidem etiam MS. Flor. Guelf. ceteraeque edd. ante Rhenanum: qui, quare *colerentur* reposuerit, idque tam constanter secuti sint editores, non assequor. Ego cum I. Gronovio *colerent* restitui. ERN. Bud. *consultatus - - - colerentur*.

C. Cassius] V. 12, 11. Cf. Ryck. ad 6, 15.

Legis Cinciae] i. e. SCti facientis ad legem Cinciam [emendan-

gis, adversus eos, qui pretio causas orabissent. A. V. 812. A. C. 59.
neo Suilius questu aut exprobratione abstinebat, praeter ferociam animi, extrema senecta liber, et Senecam incusavit: *infensum amicis Claudii, sub quo infestissimum exilium pertulisset. Simul studiis inertibus, et juvenum imperitiae fautum, vivere his, qui viridem ei incorruptam eloquentiam tuendis civibus exercerent. Se Quaestorem Germanici; illum domus eius adulterum fuisse. An gravius existimandum, sponte litigatoris praemium honestae operae adsequi, quam corrumpere cubicula Principum feminarum? Qua sapientia, quibus philosophorum praeceptis, intra quadriennium Regiae amicitiae, ter millies sestertium*

dandum, quo poena constituta. Nam lege Cincia, quae proprie dicta, nulla poena constituta fuit. vide dicta in Excurs. 24. ad Suetonium. ERN. Cf. 11, 5, sq.

Livere his] Sic MS. Flor. qui concinit ed. pr. *lividae his*: MS. Guelf. Puteol. *invidere*: quod omnes secuti sunt ad Pichenam. *Livere* pro invidere frequens huic aetati. Distinguuntur tamen *livere* et *invidere* in Dial. de Orat. c. 25. Ceterum omnes ante Rhenanum habent *juvenem*, pro quo ille recte dedit *juvenum*. At MS. Guelf. *a juventute imperita fautum*. ERN. Bud. 2 1. 2. *livere*, quod 2. m. in *invidere* mutavit. Idem *juvenem*. Rhen. ex ingenio correxit.

Se Quaestorem Germanici] Suilius Quaestor, Germanico bello. Annal. 4, 31. *At P. Suillium Quaestorem quondam Germanici*. Adulterum Senecam in Iulia Germanici filia fuisse vult. Dixi ante. LIPS. Mox Guelf. *sponte a litigatoribus*. Vulgatum exquisitius et verius. ERN.

Existimandum] Sic Rhen. e Bud. Put. *aestimandum*.

Ter millies sestertium] Summa eadem divitiarum Senecae, expressa a Dione 61, 10. qui omnes res relictas habet, praeur culpet virum inculpatum. Ita adulterium illi obicit cum Agrippina: pullarium eum fuisse ait, idemque vitium ab illo insitum Neroni: caussam auctoremque interfectae matris: aliaque, quae homo vanus, praeter fidem praeterque omnium mentem, conviciatur velut e plaustro. Quibus odii caussis? aut quo mendacii pretio? Nam Seneca tanto anterior, non iniuria, non beneficio cognitus illi Sed credo, iudicii quaedam morumque perversitas fuit, quae eumdem illum in Ciceronem emisit, quae in Catium, Brutum, omnesque bonos. Caveat ab his, moneo, iuventus: et e campis illis ita antiquitatum et historiae flores legat, ut non colligat venena. At, quod ad divitias elegantiamque Senecae attinet, vide lector et lege egregium eius libellum De vita beata: quem scripsit non alia re, quam ut ora obstrueret calumniatoribus istis, praesertim a. c. 57. LIPS. Vi-

et

A. V. 812. A. C. 59. *paravisset? Romae testamenta et orbos velut indagine eius capi. Italiam et provincias immenso foenore hausiri. At sibi labore quaesitam et modicam pecuniam esse. Crimen, periculum, omnia potius toleraturum, quam veterem ac domi partam dignationem subitae felicitati submitteret.* Nec deerant, qui haec, iisdem verbis, aut versa in deterius, Senecae deferrent. Repertique accusatores, *direptos socios, cum Suilius provinciam Asiam regeret, ac publicae pecuniae peculatum* detulere. Mox, quia inquisitionem annuam impetraverant, brevius visum, urbana crimina incipi.

et Dio 62, 2. Cf. Gron. Pec. vet. 4, 11.

Orbos — capi] Captatorum putida studia Romae ob spem hereditatis captat noster et arguit. Cf. 20.

Olim partam] Ex aliis libris liceat, *diu partam*. LIPS. *Ac olim* est a Puteol. Sed pr. ed. habet *ac deo*: unde videtur nata Rhenani coniectura *adeo*: quod plane est in MSS. Oxon. et Guelf. MS. Flor. *ac dō*. Vnde Lipsius, Pichena, fecere *diu*: I. Gronovius putat esse *domi*: quod praecedentibus aptissimum est. Interea sequamur, quod recentiores edd. obtinet *ac diu*, quamquam nobis suspectum. ERN. Bud. a I. m. *ac deo*, ut in ed. pr. unde 2. m. *ab eo*. Placet *domi*. Sic et Lall. et Bip. *diu, olim* redundant ob veterem.

Felicitati submittere] Lege *submitteret*. LIPS. Vett. omnes *submittere*, et MS. Guelf. (et Bud.) Mox *aut versa* non erat in MS. Bud. nec est in Guelf. et aliis ap. Broterium. Rhenanus putabat abesse commode. (retinuit tamen.) Saltem *aut* servari deberet. ERN.

Inquisitionem annuam impetraverant] Cicero act. Verr. 1, 2. *Itaque, cum ego diem in Siciliam inquirendi perexiguam postulavissem, invenit iste, qui sibi in Achaiam biduo breviorem diem postularet: non ut is idem conficeret diligentia et industria sua, quod ego meo labore et vigiliis consecutus sum. Etenim ille Achaicus inquisitor ne Brundisium quidem pervenit: ego Siciliam totam quinquaginta diebus sic obii, ut omnium populorum privatorumque iniurias cognoscerem.* Asconius in Orat. pro Scauro: *Subscripserunt Triario in Scaurum L. Marius L. F. M. et Q. Pacuvii fratres, qui inquisitionem in Sardiniam itemque in Corsicam insulas dies tricenas acceperant.* Plinius Epist. 3, 9. *Addiderunt Baetici, quod simul socios ministrosque Classici detulerunt, nominatimque in eos inquisitionem postulaverunt.* p. p. *Norbanum Licinianum Legatum et inquisitorem.* Et mox: *non Legati nomen, non inquisitionis officium.* Quae firmant lectionem Flor. *impetraverunt*, indignum, quam silentio Lipsius transmitteret. Aurelius *impetraverat*, interpretatur, annuum ad purgandam innocentiam, contra morem et rationem. Et tamen alium sensum id verbi non habet. GRON.

Suburbana crimina] Cur autem *suburbana?* omnia ista in urbem perpetrata. Vereor, ne

sub

cipi, quorum obvii teſtes erant. Il, *acerbitate accuſationis Q. Pomponium ad neceſſitatem belli civilis detruſum? Iuliam Druſi filiam, Sabinamque Poppaeam ad mortem actas: et Valerium Aſiaticum, Luſium Saturninum, Cornelium Luptum circumventos: iam Equitum Romanorum agmina damnata, omnemque Claudii ſaevitiam* Suillio obiectabant. Ille, *nihil ex his ſponte ſuſceptum, ſed Principi paruiſſe*, defendebat, donec eam orationem Caeſar cohibuit, *compertum ſibi*, referens, *ex commentariis patris ſui, nullam cuiusquam accuſationem ab eo coactam.* Tum *iuſſa Meſſallinae* praetendi, et labare defenſio. *Cur enim neminem alium delectum, qui ſaevienti, impudicae, vocem praeberet? Puniendos rerum atrocium miniſtros, ubi pretia ſcelerum adepti, ſcelera ipſa aliis delegent.* Igitur, adempta bonorum parte (nam filio et nepti pars concedebatur, eximebanturque etiam, quae teſtamento matris, aut aviae acceperant) in inſulas Baleares pellitur: non in ipſo discrimine, non poſt damnationem fractus animo: fere- A. V. 812. A. C. 59.

ſub ortum ſit e terminatione praecedentis verbi. *Vrbana crimina* opponuntur *provincialibus*, de quibus ante, ut apud Cic. in Verrinis. Mox ed. pr. MS. Guelf. *bi* pro *ii*, ut ſaepe aliis locis. ERN. Recte vidit Ern. Sequor, delet⁊ *ſub*.

Q. Pomponium] Nihil legi, qui ſequuntur, ii fere nominati Senecae in Ludo. LIPS. De Q. Pomponio 6, 18. de Sabina P. 11, 2, 4. de Val. Aſiatico 11, 2, 3. Corn. Lupus ſub Tiberio ProCS. Cretae teſte numo, de quo Eckhel D. vet. NN. vol. 2. p. 302.

Iuſſa Meſſ. praetendi] Ed. pr. (et cod. Bud.) *protendi*. Mox *delectum* ut MS. Flor. et Agr. quod cum I. Gron. recepi. Ceterae (et cod. Bud.) *electum*. MS. Guelf. *neminem allectum*. vitioſe. Poſt *delegent aliis ſcelera* exquiſite, pro in alios auctores transferre: ſumta forma loquendi a re pecuniaria. Cicero exemplum praeivit Or. pr. Font. 4. *quid ſi hoc crimen optimis nominibus delegare poſſumus*. V. plura in Clave Cic. in h. v. ERN.

Filio et nepti pars concedebatur] Ablego te ad Cuiacium, Obſ. 6, 23. qui ante me abunde dixit. LIPS. Mox *acceperant* accipe de filio et nepte, aut ſolis, aut Suillio patre ſimul. Ita non opus cum Mercero *acceperat*. Quod porro Freinsh. coniicit *aviae ceperant*; in MS. Flor. eſſe teſtatur I. Gronovius *aviae*; quod recepit Broterius: Freinshemii coniecturam Lallemannus. ERN. Bud. *avi*. ſed rectius Flor.

Qua-

A. V. 812. A. C. 59. ferebaturque, copiosa et molli vita secretum illud toleraviſſe. Filium eius, Neronem, adgreſſis adulatoribus, per invidiam patris et crimina repetendarum, interceſſit Princeps, tanquam ſatis expleta ultione. 44 Per idem tempus, Octavius Sagitta, plebei Tribunus, Pontiae, mulieris nuptae, amore vecors, ingentibus donis adulterium, et mox, ut omitteret maritum, emercatur, ſuum matrimonium promittens, ac nuptias eius pactus. Sed, ubi mulier vacua fuit, nectere moras, *adverſam patris voluntatem* cauſſari, repertaque ſpe ditioris coniugis, promiſſa exuere. Octavius contra modo conqueri, modo minitari, *famam perditam, pecuniam exhauſtam* obteſtans: denique ſalutem, quae ſola reliqua eſſet, arbitrio eius permittens. Ac, poſtquam ſpernebatur, *noctem unam ad ſolatium* poſcit, *quo delenitus, modum in poſterum adhiberet*. Statuitur nox. Et Pontia conſciae ancillae cuſtodiam cubiculi mandat. Ille, uno cum liberto, ferrum veſte occultum infert. Tum, ut adſolet in amore et ira, iurgia, preces, exprobratio, ſatisfactio: et pars tenebrarum libidine ſepoſita. Ex qua aeſtu incenſus, nihil metuen-

Octavius contra modo conq.] A MS. Bud. aberat *modo*, a Guelf. abeſt *contra modo*. Idem mox *oſtentans*: quod hic non alienum foret: ſed ſaepe in illo libro *oſtentare* ſcribitur pro *obteſtari*; et *obteſtans* h. l. efficacius. ERN. Bud. ut Guelf. non habet *contra modo*, ad quod non ſatis arrendit Rhen. Bud. etiam *obteſtans*; alterum illud videtur pertinere ad Guelf.

Poſtquam ſpernebatur] Verbum proprium in re amatoria, cum non redamare, ſed faſtidiare; de quo copioſe, ut ſolet, Broukhuſ. ad Tibull. 1, 4, 77. p. 93. ubi h. l. non omiſit. *Modum adhiberet*, int. amori: deponeret amorem. ERN.

Libidine ſepoſita] Viri doctiſſ. malunt *libidini*: qui caſus legitimus. Infra c. 54, *agri vacui et militum uſui ſepoſiti*. et alibi. Sed nil impedit intelligere *in libidine, per libidinem*. *Sepoſita* eſt abſumta, ſ. ut Bernecc. in Indice, exacta. Si dativus verus ſit, eſt, tributa, impenſa. ERN. Bud. *libidine*. Sed emendatio dubia eſſe nequit.

Et queſtu incenſus] Haec lectio edita eſt a Puteolano: quam falſam eſſe I. Gronovio concedo. Nam queſtus iam praeterierat. MS. Flor. *et quaſtim cenſus*. Agr. et ed. pr. *et quaeſiti cenſus*. Gron. hinc facit, *et quaſi incenſus*, ſc. amore ex uſu libidinis: ſimulans ſe remollitum: quod nec ſignificat

tuentem ferro transverberat, et accurrentem ancillam vulnere absterret cubiculoque prorumpit. Postera die manifesta caedes: haud ambiguus percussor, quippe manifestae una convincebatur. Sed libertus *suum illud facinus* profiteri, *se patroni iniurias ultum esse.* Commoveratque quosdam magnitudine exempli: donec ancilla, ex vulnere refecta, verum aperuit. postulatusque apud Consules a parte interfectae, postquam Tribunatu abierat, sententia Patrum ex lege de sicariis condemnatur. A. V. 812. A. C. 59.

Non minus insignis, eo anno, impudicitia magnorum Reip. malorum initium fecit. Erat in civitate Sabina Poppaea, T. Ollio patre genita, sed nomen avi materni sumpserat; inlustri memoria Poppaei Sabini, Consulari et triumphali decore praefulgentis. nam Ollium, honoribus nondum functum, ami- 45

ficat *incensus*, nec huic loco aptum est. Ego tentavi: *atque ita infensus*, vel *sic*. Vbi satiaverat libidinem, tandem infestus, ardens sc. ira ex iniuria, transfigit feminam. *Atque ita* formula frequentissima in eventu rei tradendo, ut omnes sciunt. *Infensus* poterat abesse, sed quoties Livius similiter ponit *infestus?* Qui meliora dederit, ei ego plaudam primus. Broterius: *qua statim inc.* ERN. In Bud. adfuerat a 1. m. *quaestum census.* 2. m. inde fecit *quaestu incensus.* Bip. coniectant *ex qua succensus.* Hill. Rac. 9. *atque aestu incensus*, ut ap. Virg. Aen. 4, 532. Malim *Ex qua aestu incensus.*

Iniurias ultum esse] Mallem, *ultum isse.* LIPS. Vid. ad c. 17. Mox *commoverat* cod. Bud. Copulam saepe in tali contextu ap. nostrum reperi. ERN.

Postquam trib.] Nam Magistratus postulari et accusari non possunt. Sed mox pro *et* videtur scribendum *ex.* quorsum enim copula? ERN. Bene. Facilis erat lapsus.

Et lege de sicariis] Edd. vett. ante Rhen. omnes habent *Cornelia*, non demum Beroaldi, ut l. Gron. tradit. Sed recte deletum auctoribus MSS. Flor. Budensi, Oxon. Guelf. quibus consentit Guelf. cum aliis ap. Broterium. ERN. Sustulit et Iac. Gron.

Magnorum Reip. malorum] Sic ex Flor. dedit Pichena, sic ed. pr. Mediae omnes *malorum.* superior nullum Reip. malum attulerat. ERN. Bud. *malorum.*

Ollium honoribus nondum functum] Atqui Quaestorium eum fuisse Suetonius autumat 35. Sed Quaestura forsan non tam honos, quam aditus ad honorem. Ipse tamen Tacitus 12, 64. Quaesturam inter Magistratus recensuit, Agellius, et alii. LIPS.

Mater

A. V. 812. A. C. 59. amicitia Seiani pervertit. Huic mulieri cuncta alia fuere, praeter honestum animum. quippe mater eius, aetatis suae feminas pulchritudine supergressa, gloriam pariter et formam dederat. opes claritudini generis sufficiebant. sermo comis, nec absurdum ingenium. modestiam praeferre et lascivia uti. rarus in publicum egressus, idque velata parte oris, ne satiaret adspectum, vel quia sic decebat. Famae nunquam pepercit, maritos et adulteros non distinguens: neque adfectui suo, aut alieno obnoxia: unde utilitas ostenderetur, illuc libidinem transferebat. Igitur agentem eam in matrimonio Rufii Crispini, Equitis Romani, ex quo filium genuerat, Otho pellexit, iuventa ac luxu, et quia flagrantissimus in amicitia Neronis habebatur. nec mora, quin adulterio matrimonium iungeretur. Otho, sive amore in-
46 cau-

Mater eius] Poppaea, de qua XI, 1. sq.

Nec absurdum ingenium] E Sallustio imitatum, qui Cat. 25. de Sempronia: *Ingenium eius haud absurdum, posse versus facere.* LIPS. Quod alias *amoenum, facetum.* Nam supra c. 14. *non absurde dixit*, pro facete, lepide. ERN.

Velata parte oris] Ad aemulationem credo mulierum Arabiae, de quibus Tertull. De virg. vel. 17. *Arabiae feminae ethnicae non caput, sed faciem quoque ita totam tegunt, ut, uno oculo liberato, contentae sint dimidiam frui lucem, quam totam faciem prostituere.* Sed caussa in hoc nobili scorto, et in illis dispar. LIPS.

Rufi Crispini Equitis] Alii *Crispi.* Sed Crispinum ei cognomen. Plut. in Galba, noster 15, 71. et clarissime Seneca, seu quis alius (non enim certe Philosophus) in Octavia, ubi Poppaea inducitur v. 728. sq. — *venientem intuor Comitante turba coniugem quondam meum Gnatumque. properat petere complexus meos Crispinus, et intermissa libare oscula.* Rufinus Crispinus filius eius a Suetonio nominatur c. 35. LIPS. Immo *Rufii Crispini*: nam sic filius dicitur ap. Sueton. l. c. in bonis libris: et sic supra 12, 42. dedimus. Vett. edd. (it. cod. Flor. Bud. Agr.) *Ruffi Crispi*, usque ad Lipsium: qui *Crispinus* dedit. Ryckius primus, uti nos. ERN.

Filium genuerat] Is mari mersus iussu Neronis. Suet. 35.

Quin adult. matrim. iung.] Paullo aliter H. I, 13. Scil. Tacitus prius historiam scripserat, meliora dein dedit in Annalibus. Cf. et Plut. in Galba 25. p. 1061. et Suet. Oth. 3.

Otho, sive amore incautus, etc.] Vere incautus. et simillima vecordia ille Candaules apud Iustinum I, 7. *Hic uxorem, quam propter pulchritudinem deperibat, praedicare omnibus solebat, non con-*

cautus, laudare *formam elegantiamque uxoris* apud Principem; sive ut accenderet, ac, si eadem femina potirentur, id quoque vinculum potentiam ei adiiceret. Saepe auditus est consurgens e convivio Caesaris, *se ire ad illam, sibi conceſſam* dictitans *nobilitatem, pulchritudinem, vota omnium et gaudia felicium.* A. V. 812. A. C. 59.

His

contentus voluptatum ſuarum tacita conſcientia. . . . prorſus, quaſi fidentium deorum pulchritudinis eſſet. Vecordia inquam ſimili, ſed et fato. LIPS. Acidalius hic transpoſita membra putat, et verba *laudare formam principem*, poſt *adiiceret* poni vult. Putem, Tacitum ſic dediſſe, quia paullo longior altera ratio facti. Si tamen placeat transpoſitio, malim illa verba ſtatim poni poſt nomen *Othonis*, quod mollius et probabilius. ERN.

Vinculum potentiam ei adiiceret] Sic editi omnes praeter ed. pr. quae habet *id quoque vinculum potentiae adiiceret. Vinculum potentiae* dicitur, ut *vinculum amicitiae* ap. Cic. pro Planco 7. quod potentiam, h. e. gratiam, firmat et ſtabilem reddit. atque, ut frequens eſt ap. eundem, *novum vinculum acceſſit*, ſic hic *novum vinculum potentiae adiecit.* Itaque mihi valde blanditur iſta lectio; praeſertim cum durum ſit *vinculum potentiam adiicit.* Vinculum non auget potentiam, ſed firmat. ERN.

Sibi conceſſam dictitans] Adhaereſco. Fortean, *ſibi conceſſam a Dis iactans nobilitatem, pulchritudinem.* Aut, *ſibi conceſſam Dis dignam nobilitatem.* Budenſi aiunt legi, *ubi conceſſam dictitaret.* ex eo divinabam, *ubi congeſtam delibaret.* LIPS. Ita difficilis hic locus viſus, ut Graevius faſſus ſit, ſe ex eo non expediri. Primum var. lect. notabimus. MS. Fl. habet, ut eſt in textu, niſi quod *ſeque* ante *ire*: unde I. Gron. coniicit *quippe*: fruſtra, ut opinor, cum ille praeceſſerit, cuius ratio redditur. MS. Agr. conſentit cum Budenſi. Ed. pr. habet *ubi*. Guelf. Puteol. Ber. Alc. Rhen. Ald. Gryph. *ibi*. Lipſ. et ed. ſeqq. *ſibi*, *Dictitaret* etiam MS. Agr. Perizon. An. Hiſt. p. 173. corrigebat *divinitus* pro *dictitans*: quod ridet I. Gronovius. Ego dudum locum ſic corrigendum putavi: *ſaepe auditus eſt, cum ſurgens e convivio Caeſaris - - dictitaret nobilitatem*: quod veriſſimum puto. Nuper autem, cum collectionem epiſtolarum a Burmanno editam percurrerem, ſi quid eſſet, quod Tacito prodeſſet, repeti t. 4. p. 671. N. Heinſium ſimiliter correxiſſe: niſi, quod ille *cum conſurgens*. Vbi mirum eſt, Graevium non capere potuiſſe τὸ *cum* poſt *auditus* eſt: interrogantem, *quid factum eſt, cum dictitaret?* At nihil Ciceroni et Livio uſitatius: eſtque in eo elegantia. Cic. ep. ad Div. 3, 7. *a Pauſania audivi, cum diceret.* Sed Heinſius etiam pro *ſibi* vult *uni*, ut Acidalius. ERN. Equidem cum Pichena ſentio, nihil hic difficultatis adeſſe. Intelligitur, *ſibi* a Diis vel a propitia ſorte *conceſſam dictitans nob.* etc. Bud. omnino habet *ubi c. dictitaret. Seque* Flor. ſtare nequit. Bud. *ſe* absque copula. recte. Heinſ. non pro *ſibi* vult *uni* ſed iunctim *uni ſibi*.

Vota omnium, gaudia felicium] Inſcriptio vetus apud Grut. p. 637.

A. V. 812 A. C. 59. His atque talibus irritamentis, non longa cunctatio interponitur. Sed accepto aditu, Poppaea primum per blandimenta et artes valescere, *imparem cupidini et forma Neronis captam* simulans: mox, acri iam Principis amore, ad superbiam vertens, si ultra unam alteramque noctem adtineretur, *nuptam esse se* dictitans, *nec posse matrimonium amittere, devinctam Othoni per genus vitae, quod nemo adaequaret. Illum luxu et cultu magnificum: ibi se summa fortuna digna vivere. at Neronem, pellice ancillis et adsuetudine*

Actes

p. 637. QVOD OMNES ROGANT, SED FELICES IMPETRANT. GRON.

Accepto aditu] Muretus *bot coepto*. Acidalius *occepto*. Heinsius *arrepto*. Non video, quare locum tentent. Nero laudibus feminae incensus, cupit illam videre. Hoc modo cum illa aditum accepisset etc. Si dicitur *aditum dare*, cur non et *accipere*? Mox Heinsius vult deleri *se*, probante Graevio l. c. in Syll. B. At saepe apud nostrum pronomina sic posita, item apud Suetonium, ubi abesse possent. v. ad Sueton. Caes. c. 7. ERN. Bud. *accepto aditu*. Mox deerat *se*, intrusum a m. 2. Sic Heinsii votis codex respondet; delevi, elegantior dictio evadit.

Matrim. amittere] MS. Agr. *omittere*: probat Graevius l. c. et sic supra c. 44. *omittere maritum*. At idem *amittere*, quod omittere, dimittere. Sic *amittere accusationem* Liv. 7. 34. ubi v. Drakenb. Confundi haec verba in libris, aliis infra locis videbimus. ERN.

Quod nemo adaequaret] Vidi qui legeret, *quod Nero non adaequaret*. Ego, *Nero haud aequaret*. LIPS. Quasi recordaretur de Antonii et Cleopatrae fabulis, quod significat Plut. in Anton. 92. Αὐτοὶ δὲ τὴν μὲν τῶν βαρβαρικῶν ἐκείνην σύνοδον καὶ πολυτέλειαν ἑτέραν δὲ συνέταξαν, οὐδέν τι λειπομένην ἐκείνης ἀβρότητι καὶ τρυφῇ καὶ πολυτελείαις, ἣν συναποδανουμένων ἐκάλουν. Schobliastes vetus Iuvenalis ad Sat. 2, 99. *Hunc incomparabilis vitae bello civili Vitellius vicit apud Bedriacum*. GRON. Lipsii coniectura non videtur consentire arti feminae, quae ita offenderet Neronem. Sanus locus; nisi quis malit, *quo n. adaequaret* sc. Othonem. Mox *digna vivere* ed. pr. Rhen. et seqq. At Puteol. Ber. Alc. *dignam vivere*, ut Guelf. et ut Faernus volebat. Putavi ante vitium operarum esse in ed. Puteol. quod ceterae secutae essent, ut solent. *Vivere* frustra Graevius corrigebat *videre*, Heinsius *intueri*. *Vivere* saepe etiam Livius dixit pro *videre*. V. Drakenb. ad 1, 31. Noster infra c. 54. *quo magnitudinem populi viverent*. ib. *comiter a viventibus acceptum*. 14, 1. *ubi audiret potius contumelias Principis, quam viveret*. Mox MS. Guelf. et alii, *magnifico*. ERN. Bud. *magnificum*. Idem a 1. m. *dignam*, a 2. *digna*. Rhen. editio a. 1544. habet *dignam*, etsi in adnot. praeferat *digna*.

Nil

Attes devinctum, nil e contubernio servili, nisi abiectum et sordidum traxisse. Deiicitur familiaritate sueta, A. V. 812. A. C. 59. post congressu et comitatu, Otho; et postremo, ne in urbe aemulatus ageret, provinciae Lusitaniae praeficitur: ubi usque ad civilia arma, non ex priore infamia, sed integre sancteque egit, procax otii et potestatis temperantior. Hactenus Nero flagitiis et 47 sceleribus velamenta quaesivit. Suspectabat maxime Cornelium Sullam, socors ingenium eius in contrarium trahens, callidumque et simulatorem interpretando. Quem metum Graptus ex libertis Caesaris, usu et senecta Tiberio abusque domum Principum edoctus, tali mendacio intendit. Pons Mulvius in eo tempore celebris nocturnis inlecebris erat: ventitabatque illuc Nero, quo solutius, urbem extra, lasciviret. Igitur, *regredienti per viam Flaminiam compositas insidias, fatoque evitatas, quoniam diverso itinere Sallustianos in hortos remeaverit, auctoremque eius doli Sullam*, ementitur: quia forte, redeuntibus ministris Principis, quidam, per iuvenilem licentiam, quae tunc passim exercebatur, inanem metum fecerant. Neque servorum quisquam, neque clientium Sul-

Nil e contubernio servili] Proprie. Non enim nuptiae cum servis, sed contubernium. LIPS.

Ne in urbe aemulatus ageret] Grotius corrigit *aemulus*: Heinsius *angeret*. Illud melius, sed tamen non necessarium. ERN. Grotii coniecturam probat Broterius. Heinsius suam ex 1, 52. firmare laborat, quod et Graevio placebat in Syll. Burm. t. 4. p. 670.

Potestatis temp.] Vertranius ex libro Pontificali (i. e. Vatic.) adfert *egestatis temp.*

Corn. Sulla] Is Consul a. 804. V. 12, 52. Gener Claudii fuit per nuptias Antoniae. V. c. 23.

A Tiberio usque] Vatic. *Tiberio avoisque*. ex quo fecerim, *Tiberio abusque*, deleta priore praepositione. LIPS. Vaticano consentit Flor. (Bud.) Guelf. Agr. ed. pr. Lipsii correctionem cum I. Gronovio veram puto. Mox *Mulvius* vera scriptura, non *Milvius*. V. Cort. ad Sall. Cat. 45. et quos ibi laudat. Post *celebris* omnes edd. V. ad 2, 88. extr. *Ventabat* idem MS. et ed. pr. Eadem mox *solutus*. ERN. Emendationem Lipsii probant Heins. et Bip. Sequor et ego. Sic et 15, 37. *Oceano abusque*. Cod. Agr. *Mulvius*. Bud. *Solutius*.

A. V. 812. A. C. 59. Sullae agnitus: maximeque despecta, et nullius usui capax natura eius, a crimine abhorrebat: perinde tamen, quasi convictus esset, cedere patria, et Massilienſium moenibus coerceri iubetur. Iisdem Consulibus auditae Puteolanorum legationes, quas diversas ordo plebsque ad Senatum miserant: illi *vim multitudinis, hi Magistratuum et primi cuiusque avaritiam*

48

Maximeque despecta] Copulam *que* ex Flor. restituit Pichena: quae est etiam in Guelf. et ed. pr. *A crimine abhorrebat* est, erat eiusmodi, ut non videretur probabile, eum tale quid ausum esse, ut crimen obiectum verisimile non esset. Ita eleganter *adhorrere* Ciceroni et Livio dicitur, Cic. pro Coel. 4. *Coelius longe ab ista suspicione abhorrere debet.* ERN.

Massilienſium moenibus] Relegandi genus tunc frequens. Sic Iulia opido Rheginorum ab Augusto clausa: Silanus a Nerone Bario municipio Apuliae: Dolabella in coloniam Aquinatem ab Othone sepositus. LIPS.

Quas diversas Senatorius ordo] Certe delendum τὸ *Senatorius*, et obsequendum scriptis id vocabuli non agnoscentibus: quod miror in nos usque iudicium esse dilatum. Quemadmodum enim Romae *ordo amplissimus, ordo florentissimus* pro Senatu, sic in municipiis *ordo* saepe pro Decurionibus ponitur. Tacitus ipse H. 2, 52. *Onerabat paventium curas ordo Mutinensis, arma et pecunias offerendo.* Ammianus Marc. 22, 9. *Ordo squalens occurrit et populus nimium quantum antehac florentissimus.* de Nicomedienſibus. Idem 25, 9. *Et hoc quidem suppliciter ordo et populus precabatur.* Vide indicem Inscript. Grut. cap. 9. GRON. Rectissime. Non enim est in MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. Est additamentum Puteolani, non Beroaldinum, ut I. Gron. vocat: sed tamen e MSS. siquidem et Guelf. habet. Ceterum tamen cum Ryckio et I. Gronovio delevi. Sed praeterea MS. Flor. *plebs* copula supra scripta: ed. pr. *plebs et ordo*, quod longe mollius: cererae *ordo plebesque*. Cererum pro *diversas* Guelf. et alii ap. Brot. *divisas*. ERN. Bud. *quas divisas ordo plebsque*. Otto de Aedil. Colon. p. 60. docet, perperam aestuare viros doctos, ubi *Senatoris* hic nomen legunt, siquidem mille locis *Senatores* dicuntur coloniarum, ut et SC. municipalia occurrunt in lapidibus. Verum non de hoc, credo, ambigitur; sed, an Tacitus contra morem hic adiecerit vocem *Senatorius?* hoc negatur, et recte quidem. Vid. et Gorius Inscr. t. 2. p. 192. ad Iap. p. 189.

Primi cuiusque] An *primi* peculiaris dignitas in Senatu, ut ap. Cic. pr. R. A. 9. *decem primi Asverini*, et Verr. 2, 67. *Magistratus et decem primi.* ap. Liv. 39, 15. *deni principes.* V. Graev. ad Cic. l. c. et Norisi. ad Cenot. Pis. 1, 3. Sic videtur Ryckio. Mox MS. Bud. eleganter *ad saxa, ad minas.* Horat. Ep. 1, 1. 46. *per mare pauperiem fugiens per saxa, per ignes.* Post ed. pr. *pelliceret.* Puteol. *perliceret* cum seqq. ut Guelf. Tacite post Lipsium receptum

pro-

vitiam increpantes. Cumque seditio, ad saxa, ad minas ignium progressa, necem et arma perliceret, C. Cassius adhibendo remedio delectus, quia severitatem eius non tolerabant, precante ipso, ad Scribonios fratres ea cura transfertur, data cohorte Praetoria: cuius terrore, et paucorum supplicio, rediit oppidanis concordia. Non referrem vulgatissimum Senatusconsultum, quo *civitati Syracusanorum egredi numerum, edendis gladiatoribus fixum, permittebatur:* nisi Paetus Thrasea contra dixisset, praebuissetque materiem obtrectatoribus arguendae sententiae: *Cur enim, si Remp. egere libertate Senatoria crederet, tam levia consectaretur? quin de bello, aut pace, de vectigalibus et legibus quibusque aliis Romana continentur, suaderet dissuaderetve? Licere patribus quotiens ius dicendae sententiae accepissent, quae vellent, exprömere relationemque in ea postulare. An solum emendatione dignum, ne Syracusis spectacula largius ederentur? cetera per omnes Imperii partes per* A. V. 812. A. C. 59. 49

proliceret, nescio unde: quod tamen eodem redit. Pro *Scribonios fratres* ed. pr. *consobrinos fratres*. At *Scribonii fratres* etiam H. 4, 41. ERN. L. 1. D. de Muner. et hon. occurrit *decemprimatus* et l. 3. ib. *decaproti* memorantur. Bud. *perliceret*. *Scribonies* male quidam *Scribonianos*. De iis vid. Dio in Excerptis 63, 17.

Numerum edendis gladiatoribus] Augustus edixit a. u. 732. Μήτε ὁπλομαχίαν . . . πλεονάκις ἢ ὅτε ἓν ἑκάστῳ ἔτει, μήτε πλειόνων εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀνδρῶν ποιεῖν. Dio 54, 2. Simile edictum antea a Senatu, de quo Sueton. Iulii 10. *Cum multiplici undique familia comparata inimicos exterruisset, cautum est de numero gladiatorum, quo ne maiorem cuiquam habere Romae liceret.* Saturnalia nostra vide. LIPS. Ed. pr. *civitatem.* ERN. *Tiberius quoque munerum impensas corripuit et paria gladiatorum ad certum numerum redegit.* Suet. 34 Triginta parium mentio in lap ap. Grut. p. 352.

Materiem] Sic Flor. Bud.

Quibusque aliis Romana] Insero vocem, *res Romana continetur*. Sequentia emendavi, distinxi, sublata confusione, quae in libris. LIPS. Ed. pr. sane *continetur*. Guelf. Puteol. *continentur*, quod omnes secuti sunt. At in MS. Bud. *continerentur*. Vtrumque rectum, si modo *Romana* verum. sed Lipsii correctionem veram puto. ERN. Verba Rhenani non cepit Ern. Ex eo, quod in Bud. legitur *contineretur*, infert Rhen. apparere legendum *continerentur*.

Suaderet dissuaderetve] Nihil notarum video, unde haec lectio

A. V. 812. A. C. 59. *inde egregia, quam si non Nero, sed Thrasea regimen eorum teneret? Quod si summa dissimulatione transmitterentur, quanto magis inanibus abstinendum?* Thrasea contra, rationem poscentibus amicis, *non praesentium ignarum*, respondebat, *eiusmodi consulta corrigere; sed Patrum honori dare: ut manifestum fieret, magnarum rerum curam non dissimulaturos, qui animum etiam levissimis adverterent.* Eodem anno, crebris populi flagitationibus, inmodestiam publicanorum arguentis, dubitavit Nero, *an cuncta vectigalia omitti iuberet, idque pulcherrimum donum generi mortalium daret.* Sed inpetum eius, multum prius laudata *magnitudine animi*, adtinuere Senatores, *dissolutionem Imperii* docendo, *si fructus, quibus Resp. sustineretur, deminuerentur. quippe, sublatis portoriis, sequens, ut tri-*

ctio fit, quae iam est in edd. Lipsi. Nam ed. pr. Rhen. (e Bud.) et seqq. *fundere dissuadereve licere*: Puteol. Ber. Alc. idem sine *ve*. Sed illud melius. nam in hoc verbum non est, ad quod referatur *quin*, ut alia incommoda taceam. De re vide Gronov. Obs. 1, 22. ERN.

Quam si non Nero] Acidalius vult *quasi non Nero*. Et sic plane in ed. pr. Intelligendum autem, haec non in Senatu dicta, sed in sermonibus privatis, coetibusque. Post *quod si*, quod e MS. Flor. edidit Iac. Gron. est et in (Bud. Agr. et) ed. pr. Id mutatum in *quae*, ut opinor, propterea, quod *summa* ad *dissimulationem* referebatur. Sed *summa* opponuntur *inanibus*. ERN.

Immodestiam public.] i. e. avaritiam: mox vocat *cupidines*. Vid. dicta ad Sueton. Tit. c. 4. et inde natam saevitiam, sive, ut post vocat, acerbitatem. ERN.

Vectigalia omitti] Tentat Pichena *remitti*, etsi timide. Quis librarius faceret in *remitti*, idque in *omitti* mutaret? *Omitti* est aboleri: et de hoc dubitabatur. mox *abolitio* diserte memoratur, et *tollere*: quod plus est, quam *remittere*. nam *remissio* plerumque fit ad tempus: *abolitio* in perpetuum. Etiam Sueton. Vesp. 16. dixit *omissa vectigalia*: ad quem locum confirmandum loco Taciti bene utitur Duker. neque ullo modo ibi videndum, an aliquis MS. liber habeat *remissa*: qui si reperiretur, a librario, ita, ut Pichena ad h. l. affecto, corruptum dicerem. *Vectigalia* autem proprie, h. e. de portoriis, accipit Burmannus de Vect. P. R. c. 5. p. 66. et sane post *portoria* sola commemorantur. ERN.

Attinuere Senatores] Fero: sed praefero meum illud, *seniores*. LIPS. Sed illud est in omnibus libris. ERN.

Sequens] Frustra. Acidalius (cum Mur.) tentat *sequi*. int. *esse*. Cicero Or. 2, 53. *non esse consequens*. Tusc. 5, 8. *alterum alteri consequens est*. ERN.

Ple-

tributorum abolitio expostularetur. Plerasque vectigalium societates a Consulibus et Tribunis plebis constitutas, acri etiam Populi Rom. tum libertate: reliqua mox ita provisa, ut ratio quaestuum et necessitas erogationum inter se congruerent. Temperandas plane publicanorum cupidines, ne, per tot annos sine querela tolerata, novis acerbitatibus ad invidiam verterent. A. V. 812. A. C. 59.

Ergo edixit Princeps, *ut leges cuiusque publici, occul-* 51

Plerasque vectigalium societates] Quae haec coniuratio est? ut tot viri docti corrigant *necessitates*. *Socii* et *societates* pro publicanis toties apud unum Ciceronem commemorantur, ut annotare loca pigeat. Vide ad fam. 13, 9. Et tamen in his quoque Manutius erravit ad orat. pro Plancio c. 9. *Vel quod erat pater is, qui est princeps iam diu publicanorum: vel quod is ab sociis unice diligebatur.* Quia, inquit ille, perquam rarum, ut ab sociis publicani diligantur: ubi enim vectigalia exiguntur, ibi fere contentiones odiaque nascuntur. Quasi *Socii* sint hic provinciales, et hi momentum in comitiis istis fecerint. Immo *ab sociis* est, a publicanis. Sed captant verbum *constituere*. frustra: nam *vectigalium societates*, nihil aliud sunt quam ipsa vectigalia, ipsa publica; nullum enim publicum alicuius ponderis quod non exerceretur a societate. GRON. Mox *tum* quod Rhenanus (e Bud.) addidit, est etiam in ed. pr. et in hac praeterea *acri in Remp.* In eadem est etiam *erog.* quod Rhen. se correxisse dicit. *Irrog.* natum credo, quod esset scriptum. ut in ed. pr. *errog.* Guelf. *erogationum.* ERN. Rhen. est qui *necessitates* coniiciebat, nec tamen in textum recepit. Probavere Mur. Acid. Male provocatur ad 1, 11. Vrs. e cod. vet. *acri etiam tum P. R. lib.* sic et Mur. Acid.

Verterent] Lall. supplendum *se* praecipit; sed frequenter absolute ponitur.

Leges cuiusque publici] *Publicum* hic non civitas, aut commune cuiusque oppidi, uti censent: sed τὸ δημόσιον, τελωνία. Plautus Trucul. 1, 2, 41. *Illa, haud ego, habuit publicum, pervorse interpretaris.* Seneca ep. 120. (119.) *Iam ego paraveram fiscos: circumspiciebam, in quod me mare negotiaturus immitterem, quod publicum agitarem, quas arcesserem merces.* Suet. Cal. 40. *Additumque ad caput legis, ut tenerentur publico, quae meretricium quaeve lenocinium fecissent.* Seneca iterum epist. 102. (101.) *Ille, qui et mari et terra pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inexpertum genus quaestus, accesserat.* ubi male substituunt, *publicanos.* LIPS. Publicani non vectigalia vetera renovabant, sed nova inveniebant. Nam, cum lex, sive formula, et capita conductionis non essent vulgata, exigebant quibusdam nominibus, quibus concessum non erat per legem, neque unquam fuerat. Has vocat *novas acerbitates* et *nomina exactionum illicitarum.* Exemplum est apud Cic. 3. in Verr. 3, 78. *Ex omni pecunia, quam aratoribus solvere debuisti, certis nominibus deductiones fieri solebant:*

A. V. 812. A. C. 59. *tae ad id tempus, proscriberentur: omissas petitiones non ultra annum resumerent: Romae Praetor, per provincias, qui pro Praetore aut Consule essent, iura adversus publicanos extra ordinem redderent: militibus immunitas servaretur, nisi in iis, quae veno exercerent.* Aliaque admodum aequa, quae brevi servata, dein frustra habita sunt. Manet tamen abolitio quadragesimae quinquagesimaeque, et quae alia exactionibus

bant: primum pro spectatione et collybo, deinde nescio pro quo cerario. Haec omnia, iudices, non rerum certarum, sed furtorum improbissimorum sunt vocabula. Caesar B. C. 3, 32. *Multa praeterea ad avaritiam excogitabantur. In capita singula servorum ac liberorum tributum imponebatur. Columnaria, ostiaria, frumentum, milites, remiges, arma, tormenta, vecturae imperabantur. Cuius rei modo nomen reperiri potevat, hoc satis esse ad cogendas pecunias videbatur.* Sic igitur isti quoque faciebant. Et licebat dolere, non recusare obnoxiis, quod illi se iure suo uti, et nihil nisi ex lege flagitare mentirentur. Haec illis latebra sublata est legibus cuiusque publici proscriptis: unde didicerunt, a quibus exigebatur, quid deberent, quid non deberent. Frustra etiam ex Suetonii Vesp. 1. probat, quod aliunde satis constat et probari non est necesse. Ibi enim sincerior lectio: *publicum quadragesimae in Asia egit.* non *publicanum.* Adde Obs. 4, 23. GRON. In locis a Lipsio citatis alienus est e Suet. Cal. 40. nam ibi *publicum* est aerarium, quod saepe ita vocatur, ut ap. Liv. 2, 9. *arbitrium satis in publicum sumtum.* ERN.

Praetor, per prov.] Cf. l. 1. D. de Public. et Vectig.

Quae veno exercerent] *Quaestus*] milites supra vocantur c. 35.

Quadragesimae quinquagesimaeque] Portorium id fuit, explicatum Quinctil. in parte, Declam. 359. *Praeter instrumenta itineris, omnes res quadragesimam publicano debeant.* Sed abolitio haec Neroniana, non firma. certe Symmachi aevo iterum praebita Quadragesima: ut discas e l. 5. epist. 65. *Quadragesimae portorium non recte poscitur a Senatoribus candidatis: quia nostri ordinis functiones onerari geminis incommodis non oportet. . . Quaeso igitur, ut humanitatem nostri ordinis editoribus impartias, et ursorum transvectionem cupiditati mancipum subtrahas.* Etiam Quinquagesima: de qua ib. ep. 62. *Quaestores ordinis nostri nunquam ferarum suarum portorium contulerunt. . . . Nunc a fratre meo Cynegio V. C. quinquagesimae vectigal exigitur, quod solos ursorum negotiatores, utpote quaestui servientes, oportet agnoscere.* De hac quadragesima capio Suetonium Vesp. 1. *Huius filius publicum quadragesimae in Asia egit, manebantque* (lego, *mantantque*, quia perveniisse eas ad suum aevum subindicat Tranquillus: vel potius, *monebantque) imagines sub hoc titulo*, ΚΑΛΩΣ ΤΕΛΩΝΗΣΑΝΤΙ. At in Caligul. c. 40. alia hercle ab ista temporaria dumtaxat, et quae cum impuro illo periit: *Exigebatur pro litibus atque iudiciis ubicumque conceptis quadragesima summae,*

mibus inlicitis nomina publicani invenerant. Temperata apud transmarinas provincias frumenti subvectio. et, *ne censibus negotiatorum naves adscriberentur, tributumque pro illis penderent*, constitutum. Reos ex provincia Africa, qui Proconsulare imperium illic habuerant, Sulpicium Camerinum et Pomponium Silvanum absolvit Caesar: Camerinum adversus privatos et paucos, saevitiae magis, quam captarum

A. V. 813. A. C. 59. 52

unae, de qua litigaretur. Sed et quinquagesimam venalium, de qua supra, disparo ab ista: sicut quinquagesimas illas Cic. in Verr. 3, 10 sq. quae ad aratores pertinuerunt decumanosque. LIPS. Non portorium, sed *quadragesimam litium* abolitam cum Cuiacio Obs. 6, 28. aliisque statuit, et simul Spanhemium, qui de V. et P. N. diss. 13. t. 2. p. 550. s. Taciti fidem impugnat, e numo Galbae, in quo XXXX REMISSA extat, refellit Burm. de Vectig. P. R. c. 5. p. 65. s. iis rationibus, quibus facile cessurum quemque putem. Mox *exactionibus* bene correxit Rhen. superiores *ex auctionibus*. ERN. Telonarii statuam cum titulo ΚΑΛΩΣ ΤΕΛΩΝΗΣΑΝΤΙ dat Boissard. in topogr. urb. part. 3. t. 1. fol. 51. *Exactionibus* Rhen. ex ingenio dedit. nam Bud. a 1. m. *exauctionibus*.

Frumenti subvectio] Quae haec subvectio? illane, quae Romam? ex Africa et Aegypto pura, aliisque provinciis ad alimenta plebis. An intellegit, in ipsis provinciis modum positum, quo et quatenus frumenta sua adveherent? Fraudes enim et hic committi solere, et molestias obiici provincialibus, e Taciti Agr. 19. discès *Emere*, inquit, *ultro frumenta, et vendere cogebantur. Devortia itinerum et longinquitas regionum inditebatur, ut civitates a proximis hibernis in remota et avia deferrent: donec, quod omnibus in promptu erat, paucis lucrosum fieret.* LIPS. ERN.

Et ne censibus] Mutuare huic loco lumen a P. Fabro Sem. 1, 25. LIPS.

Habuerant] Sic Rhen. ex ingenio. Bud a 1. m. *habuerunt*.

Sulpicium Camerinum absolvit] Sed eumdem paullo post cum filio interfecit. Ἐγκαλέσας σοφίαν, ait Xiphil. 63, 18. ὅτι Πυθικοὶ ἐκ προγόνων ἐπικαλούμενοι, οὐκ ἐπαύσαντο πρόσρημα τοῦτ' ἔχοντες, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Νέρωνος νίκης τὰς Πυθικὰς ἐν τῇ ὁμωνυμίας ἠσέβουν. Qui Dionis sive abbreviatoris eius corruptus locus, scribo que. Ὅσοι Ποιητικοὶ ἐκ προχόντων etc. Sulpicii enimvero non Pythici, sed Poetici cognominati, uti liquere potest ex Fastis. Quod cognomen ad iniuriam suam trahebat Nero, quia ipse solus victor, solus Pythicus. Notabit ergo philologus similitudinem aliquam inter eas voces, veteri germanaque pronunciatione fuisse. LIPS. *Sulp. Camerini* mentio in fragm. Fratrum Arvalium ap. Grut. p. 118. *Pythicus* dicitur ap. Pigh. in Annal. t. 3. p. 590. ad a. 808.

Pomponium Silvanum] Est cum Pompeium Silvanum in Tacito (H. 2, 86.) reperias; est cum Poppaeum. Librariorum ea varietas sit, an hominum, alibi

A. V. 812. A. C. 59. rum pecuniarum crimina obiicientes. Silvanum magna vis accusatorum circumsteterat, poscebatque *tempus evocandorum testium:* reus *illico defendi*, postulabat. Valuitque pecuniosa orbitate et senecta, quam ultra vitam eorum produxit, quorum ambitu evaserat.

53 Quietae ad id tempus res in Germania fuerant, ingenio Ducum, qui, pervulgatis triumphi insignibus, malus ex eo decus sperabant, si pacem continuavissent. Paullinus Pompeius et L. Vetus ea tempestate exercitui praeerant. Ne tamen segnem militem adtinerent, ille inchoatum ante tres et sexaginta annos a Druso aggerem coercendo Rheno, absolvit: Vetus Mosellam atque Ararim, facta inter utrum-

alibi videbo. LIPS. Infra dedi ex MS. Flor. ed. pr. *vitam eorum:* deinde ex iisdem et Guelf. *Pompeius et Vetus.* ERN.

Ambitu] Sic Rhen. e Bud. Sed et Puteol. ita. Alibi *ambitum.* Faernus volebat *impetum*, quod ridet Grut.

Paull. Pomp. etc.] De Paullino Pompeio v. Plin. 33, 50. Ei Seneca inscripsit L. de Brev. vitae. L. Ant. Vetus CS. fuit a. 808. vid. c. 11.

Inchoatum a Druso aggerem] Intelligitne fossam Drusianam, Isalae hodie cognomine insignem? quae Rhenum imminuit, exhausit, et quasi coercuit? An potius aliud opus in Gallica ripa, quo tumidum et vagum cum pernicie accolarum amnem reprimeret? Viderur. et refero ad aggerem istum, quae H. 5, 19. scripta: *Quin et diruit molem, a Druso Germanico factam, Rhenumque prono alveo in Galliam fluentem, disiectis quae morabantur, effudit.* Vidi, qui molem eam vellent esse Drusoburgum, ad Isalam nunc situm. Nae illi falluntur. Nam qui potest? In Galliarum ripa ea moles fuisse debuit, non in Germaniae: uti facto Civilis, Tacitique verbis ratio constet. Refellere quidem igitur aliena possum, firmare adhuc ipse nihil. LIPS. Ryckius LXVI. redigit, ducto initio numerandi ab A. V. 745. quo Drusus Consul in Germania mortuus. Sed non necesse est terminum temporis, cuius annos Tacitus tradit, ponere in anno eo, cuius res iam exponuntur. Turbae ex ea re ortae hic traduntur. Opus quidem ipsum aliquot annis ante coeptum est. De aggere ipso vide H. l. c. ERN.

Mosellam atque Ararim] Deus bone, utile, magnum, Regium vel Romanum plane opus! Sic Carolus Magnus Danubium et Rhenum statuit; alii alia: sed omnes statuerunt tantum. et nescio, quae vis ab alto fere impedit, mutari haec per Naturam statuta. LIPS. Paullo post pro *exin* ed. pr. *dein.* Pichena volebat *et in:* quod non necesse puto. ERN. Abhinc multa stupenda eius generis opera perfecere Galli. Sic Mediterraneum mare cum Atlantico iunctum. Neque dubium, quin consilium id L. Veteris exsecu-

utrumque fossa, connectere parabat, ut copiae per mare, dein Rhodano et Arare subvectae, per eam fossam, mox fluvio Mosella in Rhenum, exin Oceanum decurrerent: sublatisque itinerum difficultatibus, navigabilia inter se occidentis septentrionisque litora fierent. Invidit operi Aelius Gracilis, Belgicae Legatus, deterrendo Veterem, *ne legiones alienae provinciae inferret, studiaque Galliarum adfectaret. formidolosum id Imperatori* dictitans, quo plerumque prohibentur conatus honesti. Ceterum continuo exercituum otio, fama incessit, *ereptum ius Legatis ducendi in hostem.* Eoque Frisii iuventutem saltibus aut paludibus, inbellem aetatem per lacus admovere ripae, agrosque vacuos, et militum usui sepositos, insedere, auctore Verrito et Malorige, qui nationem eam regebant, in quantum Germani regnantur. Iamque fixerant domos, semina arvis intulerant, utque patrium solum exercebant: cum A. V. 812. A. C. 59. 54

secutura sit nostra aetas. Ceterum ex hoc loco, Sequanos tum ad Germaniam superiorem relatos, infert Perreciot ap. Grandsdier in Hist. d'Alsace t. 1. p. 168. Id ni esset, L. Veterem consilium illud capere non potuisse. Obstitit autem Gracilis, quia pars fossae per Belgicam erat ducenda.

Aelius Gracilis] E libris *Aelius Gracchus.* LIPS. Sic et MS. Agr. At ed. pr. *invidit operi eius Gracilis:* fuit *Elius:* ut in seqq. Guelf. *belius:* ut ante Lips. edebatur. Mox vett. edd. *Vetere*, usque ad Rhen. *Veterem* MSS. Flor. Agr. Deinde idem MS. Agr. (et Bud.) *cohibentur:* eleganter. Ceterum ad h. l. v. Marca Primat. Lugd. p. 160. ERN. In Bud. a 1. m. erat *neteres.*

Quo] E scribendi compendio MS. elicit Pichena *quomodo.* Sed magis arridet vulg.

Malorige] Ammian Marc. 15, 5. *Malarichum* dicit. Germ. fuerit *Malrich.*

In qua tum Germani regnabant] Flor. *in quantum Germani:* optime. id est, quatenus Germanis quidem est regnum, qui in semiliberrate. LIPS. Omnes coniecturas irritas fecit cod. Fl. cuius lectio editur inde a Pichena. Ed. pr. *in quam tunc Germani regnabant.* ERN. Bud. *in quam tum Germani regnabant.* Passiva dictio rectior, ut H. 1, 16. G. 43. De re ipsa G. 11.

Iamque fixerant domos] Castigat Rhen. (e Bud.) *Iamque finxerant domos.* Immo *fixerant*, id est posuerant, collocaverant. Juven. Sat. 3, 2. *Laudo tamen, vacuis quod sedem figere Cumis Destinet.* GRON. Edd. ante Rhenan. omnes *fixerant.* ERN.

Vtque p. s. ex.] Bud. *atque p. s. ex.* Minus bene.

Da-

A. V. 812. A. C. 59. Dubius Avitus, acceptâ a Paullino provincia, minitando *vim Romanam, nisi abscederent Frisii veteres in locos, aut novam sedem a Caesare impetrarent*, perpulit Verritum et Malorigen, preces suscipere. Profectique Romam, dum aliis curis intentum Neronem opperiuntur, inter ea, quae barbaris ostentantur, intravere Pompeii theatrum, quo magnitudinem populi viserent. Illic, per otium (neque enim ludicris ignari oblectabantur) dum *consessum caveae, discrimina ordinum, quis Eques, ubi Senatus* percunctantur, advertere quosdam cultu externo in sedibus Senatorum: et, *quinam forent*, rogitantes, postquam audiverant, *earum gentium legatis id honoris datum, quae virtute et amicitia Romana praecellerent: nullos mortalium armis aut fide ante Germanos esse*, exclamant,

Dubius Avitus] Labor, ut scribam, *Vibius Avitus*, inducente me Plinio, qui Neronis temporibus praesedisse Galliae Germaniaeque inferiori, Vibium Avitum significat 34, 18. *Statuam Avernorum cum faceret, provinciae Vibio Avito praesidente.* Antea suspicabar de Didio: fallebar. LIPS. Male: nam et apud Plinium optimae membranae *Dubia Avito*, non *Vibio*. GRON. Lipsium sequitur cum Bucherio, Eccardo, Harduinus ad Plinium; *Dubius* pro barbaro et Rom. inaudito repudians, et Broterius, Gronovium Ryckius. Sane tum multa Romae nomina barbara, nec ante Romae audita: nec mirum. ut monuit recte Iac. Gron. ad c. 32. in nomine *Lurii*. ERN. *Dubius* codd. Flor. Bud. Agr. etc.

Advertere quosdam cultu externo] Armenios et Parthos, sedentes in Senatu, uti eleganter Suetonius loquitur. Morem autem eum fuisse, et hunc honorem bene meritis sociis, didici e Iustino: qui de Massilienſibus 43, 5. *Ob quod meritum et immunitas illis decreta, et locus spectaculorum in Senatu datus.* Item Iosepho, qui decretum C. Caesaris et Senatus recitat pro Iudaeis 14, 10, 6. in haec verba: Δίδοσθαί τε Ἕρκανῷ, καὶ παισὶ τοῖς αὐτοῦ, καὶ πρεσβευταῖς τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεμφθεῖσιν, ἔν τε πυγμῇ μονομάχων καὶ θηρίων, παλεζομένους μετὰ τῶν συγκλητικῶν θεωρεῖν. Dio 68, 15. Ὅτι ὁ Τραιανὸς τοὺς πρεσβευτὰς, τοὺς παρὰ τῶν Βασιλέων ἀφικνουμένους, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ θεάσασθαι ἐποίει. Etsi vetuerat id ante, sua quadam caussa, Augustus: ut in Suetonio leges 44. interdicto tamen non firmo. Sed ait Iustinus ecce, in Senatu: et Suet. Dom. 8. *in Equite spectare.* nec errent ultra, qui apud Suet. in Claudio, *in Senatoriis*, tentant reponere. Sed, quod de legatis his ad Neronis tempora Tacitus rettulit, eximium et antiquae nostrae simplicitatis factum: Tranquillo visum Claudio

mant, degrediunturque et inter Patres confidunt. quod comiter a vicentibus exceptum, quasi inpetus antiqui et bona aemulatione. Nero civitate Romana ambos donavit: *Frisios decedere agris iussit.* Atque illis adspernantibus, auxiliaris eques repente inmissus, necessitatem adtulit, captis caesisve, qui pervicacius restiterant. Eosdem agros Ansibarii occupavere, validior gens, non modo sua copia, sed adiacentium populorum miseratione: quia pulsi a Chaucis et sedis inopes tutum exsilium orabant. Aderatque iis, clarus per illas gentes et nobis quoque fidus, nomine Boiocalus, *vinctum se rebellione Cheruscа, iussu Arminii*, referens, *mox, Tiberio et Germanico Ducibus, stipendia meruisse. Quinquaginta annorum obsequio id quoque adiungere, quod gentem suam ditioni nostrae sub-*

A. V. 812. A. C. 59. 55

dio attribuere 25. Errat, me iudice, Tranquillus. LIPS.

Degrediunturque] Sic bene e MS. Flor. dedit Pichena. Vett. omnes *digred.* ut alibi. Vid. ad 4, 49. 74. etc. ERN.

Bona aemulatio] Libri aliquot, *aemulatione*: ex quibus iunctim tunc scribam, *quasi impetus antiqui et boni aemulatione*: et sane sic fuit. LIPS. *Impetus* est repentinus animi ex honesto motus. Vt c. 50. *Sed impetum eius, multitudo prius laudata magnitudine animi, attinuere seniores. Antiquum*, quod quodammodo excedit modum saeculi, et antiquitati laudatae par est. *Aemulatio* autem *bona*, ut alibi *prava*. Sic igitur accipe: *quasi* quod esset *impetus antiqui et bona aemulatione* fieret. GRON. *Bona aemulatione* MSS. (Bud. et alii) et edd. vett. ante Rhen. qui dedit *aemulatio*. ERN. Scil. Rhen. finalem ne a seq. vocis capite huc putat accessisse librarii oscitantia. Iuretus ad Symm. 4, 56. legit *boni aemulatio*. Heins. volebat *bonae aemulationis*.

Ansibarii] Ed. pr. *Ansuarii*. et infra *Ampsivarii*. In loco Ammiani 22, 10. ex quo Rhen. Ansuarios laudat, putaruque eosdem cum his, *Attuarii* hodie leguntur, quae est gens Francorum. Vid. ibi Lindenbr. et Vales. Male igitur e loco Taciti colligit Rhen. Francos e Chaucis prodisse. Mox ed. pr. *Boiaculus*. MS. Guelf. *Biocalus*. ERN. Bud. *Amsibarii*.

Quinquaginta annorum] Libri vett. *quadraginta*. A clade certe Variana ad hoc aevum, quadraginta sex circiter anni sunt. LIPS. Edd. vett. Guelf. *quinquaginta*: recte, numero rotundo, etsi aliquot anni ad veritatem desint. ERN. Bud. habebat *et quinquaginta annorum obsequio. Id q.* Sic et Puteol. Ante *quinq.* punctum posuit Gruterus. Copulam ante *quinq.* habent et codd. Flor. et Agr. In Bud. 2. m. bene delevit. Heins. volebat *sed*.

Que-

A. V. 812. A. C. 59. *subiiceret. Quotam partem campi iacere, in quam pecora et armenta militum aliquando transmitterentur? Servarent sane receptos gregibus, intra hominum famam; modo ne vastitatem et solitudinem mallent, quam amicos populos. Chamavorum quondam ea arva, mox Tubantum, et post Vsipiorum fuisse. Sicuti coelum Diis, ita terras generi mortalium datas: quaeque vacuae, eas publicas esse.* Solem deinde respiciens, et cete-

Quotam partem campi] Forte, *Quo tantam*, aut, *quo eam*. Vulgatam etiam tolero, et capio. LIPS. *Iacere* dicitur campus, qui non colitur, nullos fructus edit. Aliter *agri iacere* dicuntur ap. Petron. c. 44. nempe, cum non sunt in magno pretio, cum pretia eorum iacent, ut Cicero loquitur pro Rosc. Com. 12. BRN.

Servarent sane receptos] Scriberem, *exceptos* et *famem*. LIPS. Editi, ut est in omnibus scriptis et edd. ante Freinsh. qui de coniectura edidit *receptus* et *famem*: quorum illud quidem commodum sensum habet, non hoc, in hoc quidem loco. *Receptos* int. agros, vel campos, ex antecedente... *Agri recepti gregibus*, sunt concessi, dati gregibus alendis. *Recipi* eleganter dicuntur, quae excipiuntur, reservantur. v. Gron. ad Senecae Cons. ad Marc. c. 10. atque idem est quod ante c. 54. *sepositus usui militum*. ap. Livium 1, 53. *reliquam captivam pecuniam in aedificationem templi sepositi*. Porro *inter hominum famam*, intellige; si modo campi illi sint inter homines, iis locis, ubi homines sint, habitent: quod clarum est e seq. *modo ne vastitatem et solitudinem mallent*. *Hominum famam*, sive *famam* pro locis habitatis illa aetas dixit, idque illustrat Gronov. Obs. 1, 4. ubi hunc locum similiter explicat. Freinsh. coniectura tamen recepta in edd. I. Fr. Gronovii, (non ab ipso) Ryckii, et prima parte, Iac. Gronovii. Mox *sicuti* MS. Flor. ed. pr. BRN. Satis arridet coniectura Bip. quam recepi. sensus: ab hominum nunc viventium memoria. Bud. *receptos gr. inter hom. famam.*

Chamavorum] Pro his *Menapiorum* legendum suspicatur Spener Not. Germ. ant. 4, 3, 30. et loco *Tubantum* ponendum *Sugambrorum* vel *Sugambrum* Cluver. Germ. ant. 3, 12. In tot tantisque populorum mutationibus vix certi quid definiri posse iudicat Broterius. Cf. G. 32, 33. Mox *sicuti* cod. Flor. et Bud.

Quaeque vacuae] Suspicor dedisse Tacitum: *quaeque vacuas, eas publicas esse*: et hoc exemplum addendum iis, quae notavimus Obs. 2, 14. GRON. *Sunt* etiam ab ed. pr. abest, ut a Flor. MS. delevit Pichena. copulam addidit Rhenanus. BRN. e Bud. in quo *sint* a 2. m. adiectum.

Solem respiciens] MS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. *despiciens*: quod ridicule defendit, in textum receptum, Iac. Gronovius, quasi radios in terram missos a sole adspexerit. *Respiciens* inde a Puteolano omnes. Rhenanus coniiciebat *aspiciens*. At *respicere* pro adspicere etiam 14, 8.

Pro

cetera fidera vocans, quasi coram interrogabat, *vel-* A. V. 812.
lentne contueri inane solum? potius mare superfun- A. C. 59.
derent adversus terrarum ereptores. Et commotus 56
his Avitus, *patienda meliorum imperia. Id Diis, quos implorarent, placitum, ut arbitrium penes Romanos maneret, quid darent, quid adimerent: neque alios iudices, quam se ipsos, paterentur.* Haec in publicum Ansibariis respondit: ipsi Boiocalo, *ob memoriam amicitiae daturum agros.* quod ille, ut proditionis pretium adspernatus addidit: *deesse nobis terra, in qua vivamus; in qua moriamur, non potest.* atque ita, infensis utrimque animis, discessum. Illi Bructeros, Tencteros, ulteriores etiam nationes, socias bello vocabant. Avitus, scripto ad Curtilium Manciam, supe-

Pro *deinde* MS. Guelf. *idem.* ERN. Hill. Rac. 38. coniicit *suspiciens.* sed id iam occuparat Heinsius. Gruterus a glossa putat esse *respiciens* et *vocans.* Vtrumque commode abesse posset.

Et commotus his Avitus] Turbata et trunca sorsitan. Lego tamen: *Nec commotus his Avitus, patienda m. imperia ait. Dis quos, etc.* LIPS. Mox MS. Guelf. et duo alii ap. Broterium, *qui darent, qui adimerent,* quod sequentibus bene convenit. ERN. Bud. *quid — quid.*

Neque alios indices quam se ipsos paterentur] Nec male deleveris τὸ *se*, ut τὸ *ipsos* referatur ad *Deos.* Libro 15, 24. *quoniam Dii, quamvis potentium populorum arbitri, possessionem Parthis non sine ignominia Romana tradidissent.* Horatius Od. 3, 1, 5. *Regum timendorum in proprios greges; Reges in ipsos imperium est Iovis.* GRON.

Deesse nobis terra] Sic primus edidit Rhen. de coniectura: totidemque verbis est in MS. Agricolae. Ed. pr. corrupte: *decere nobis terram vivam:* Puteol. *deesse nobis terra viva,* quod secutus est Beroald. *terram vivam* etiam MS. Flor. Guelf. unde I. Gron. faciebat *terra in vitam.* Pichena coniicit: *terra vivis* utrumque bonum, illud melius et elegantius. Sic *habere in suntum.* Illud autem est corrumpere, non corrigere, quod N. Heinsius ep. ad Graev. t. 4. Coll. Burm. p. 498. vult, atque etiam est in margine ed. Gryph. adscriptum, *terra potest:* quasi non melius e seq. intelligatur. Vide hoc genus loquendi copiose illustratum a Gronovio Obs. 4, 2. p. 26. Adde ad 12, 64. ERN. Bud. a 1. m. *deesse nobis terram ninam in q. m. n. p.* Bip. emendationi Rhenani substituunt hanc: *d. n. terram in vitam, in q. m. n. p.* Quippe homine forti et desperato magis dignam sic fore orationem putant. Quod ad ellipsin, similem habes H. 1, 8. *Et pacis artibus, bellis inexpertus.*

Curtilium Manciam] Phlegon De admir. 27. *Curtilius Mancias Legatus in Germania exercitum duxit*

A. V. 812. A. C. 59. superioris exercitus Legatum, *ut Rhenum transgressus, arma a tergo ostenderet;* ipse legiones in agrum Tencterum induxit, *excidium* minitans, *nisi caussam suam dissociarent.* Igitur abstistentibus his, pari metu exterriti Bructeri, et ceteris quoque aliena pericula defendentibus, sola Ansibariorum gens retro ad Visipios et Tubantes concessit. quorum terris exacti, cum Cattos, dein Cheruscos petissent, errore longo, hospites, egeni, hostes, in alieno, quod iuventutis erat, caeduntur: inbellis aetas in praedam divisa est.

57 Eadem aestate, inter Hermunduros Cattosque certatum magno proelio, dum flumen, gignendo sale fecun-

duxit Q. Volusio et P. Scipione COSS. LIPS. MS. Guelf. *Ab Avito scriptum ad C. M.* ERN.

Abstistentibus] Ita Rhen. ex Bud. *astistentibus.* prius legebatur *assistentibus.* Cf. 2, 31, 34. H. 3, 74. 4, 32.

Pari metu exterriti Bructeri, et ceteri] Flor. lectio, et ed. pr. Ceterae (et Bud.) *exterritis Bructeris, et ceteris.* Mox *quoque* abest a MS. Bud. ERN.

Periculâ deserentibus] MS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. *defendentibus:* quod interpretatur I. Gron. *a se arcentibus,* vultque servari, cum ipse interea vulgatum teneat. Ac, nisi *aliena pericula defendere* e consuetudine Latine loquentium esset, potius pericula ab aliis propulsare, quam communionem alieni periculi vitare, eam lectionem, propter librorum auctoritatem, recipiebam: nunc vulgatam retineo et ipse, dum melius quid reperiatur: quum interea fatear, me nescire, an ducta sit e libro scripto. Eam primus induxit Rhenanus, corrigens lectionem superiorum edd. in quibus erat *deferentibus* (nam sic est in ed. Puteol. Ber. Atc. non *deserentibus*, ut I. Gronovius e Beroaldina laudat) sive vitium operarum in ed. Puteol. fuit, quod sequerentur ceteri, sive ita ille e MS. edidit, quod credo. Etiam infra 14, 33. confunduntur *deferentibus* et *defendentibus.* Id si est, tanto magis libet suspicari, Tacitum dedisse *defugientibus.* Ac fortasse in mente habuit locum Caesaris B. G. 6, 13. *iis omnes decedunt,* (pro quo noster *abstistere*) *aditum eorum sermonemque defugiunt.* Notio *deserendi* est iam in *sola;* quod est *deserta.* ERN. Restitui cum Bip. *defendentibus.* Rhen. hoc non posse stare putabat, nisi legatur *periculo.* Verum aeque dicimus *defendere vim, iniuriam, bellum* etc. imo Cic. pro Murena 3. *de civium periculis defendendis.*

Dum flumen gignendo sale] Non abhorret certe a fide, ut hoc flumen Sala fuerit? argumento vel nominis ipso. Flumen nobile, mihi carum: domicilii olim caussa, et Andreae Ellingeri, medici primarii; cuius fides et doctrina, magna mihi, dum vivam. LIPS. Mox *libidinem* est a Rhen. superiores omnes *libidine.* Illud tamen verum est. Mox Guelf., *vi, armis.*

cundum et conterminum, vi trahunt; super libidinem cuncta armis agendi, religione insita, *eos maxime locos propinquare coelo, precesque mortalium a Deis nusquam propius audiri. inde, indulgentia Numinum, illo in amne illisque silvis salem provenire, non, ut alias apud gentes, eluvie maris arescente unda, sed super ardentem arborum struem fusa, ex contrariis inter se elementis, igne atque aquis concretum.* Sed bellum, Hermunduris prosperum, Cattis exitio fuit, quia A. V. 811. A. C. 59.

mis. ERN. Eccard de Orig. Germ. 2, 35. Salam Franconicum hic designari docet, cui adiacet Kissinga, prope quam adhuc sal excoquitur. Cf. Thoeldenii halograph. p. 177. De salinis istis iterum certatum tribus saeculis post, quum Burgundii Cattorum, Alamanni Hermundurorum sedes occupassent. Ammian. Marc. 28, 5.

Salem provenire] Iac. Gronov. notat e MS. Flor. *item:* et plane sic est in MS. Guelf. et ed. pr. *Salem* ceteri omnes. Mox idem Guelf. (et Bud.) *arentem.* male. ERN. A Bud. abest *salem.* 2. m. adiecit *item.*

Eluvie maris arescente unda, sed] Muretus *arescente, sed unda.* At ipsa de re Plin. 31, 39. *Galliae Germaniaeque ardentibus lignis aquam salsam infundunt.* Varro R. R. 1, 7. *In Gallia Transalpina intus ad Rhenum, cum exercitum ducerem, aliquot regiones accessi, ubi salem nec sofficium, nec maritimum haberent, sed ex quibusdam lignis combustis, carbonibus salsis pro eo uterentur.* Vbi lego, *intus Rhenum*, particula additicia reiecta. LIPS. Isidorus Orig. 16, 2. *nam aquis maris sponte gignitur, spuma in extremis litoribus vel scopulis derelicta, et sole decocta.* GRON. Muretum sequitur Broterius. ERN.

Ex contrariis inter se elementis] *Ex* MS. Flor. Guelf. edd. omnes ante Rhenanum, qui (Bud. secutus) delevit. Pichena restituit. Idem MS. Flor. *alimentis:* vitiose. Initio hic et materia, ex qua sal fiat, non alimenta memorantur. *Concreta* scripti et editi olim omnes. *Concretum* est e correctione Lipsii, quam ille tamen non recepit in textum, sed Pichena et seq. ERN.

Cattis exitio fuit] Non dissimulo alucinationem et παράφραμα viri docti nostratis, qui ab hac pugna initia derivat Batavae genti. Censet enim, victos pulsosque eo proelio, Cattos devenisse maritimos locos, ubi nunc Batavia est, et originem dedisse inter Belgas nobilissimae genti. Caecitatem! Batavi noti celebresque diu ante hanc aevo Neronis pugnam: et Cattorum migratio, de qua Tacitus de Germ. 29. non dubie antiquior. *Batavi*, inquit, *non multum ex ripa, sed insulam Rheni amnis colunt, Cattorum quondam populus, et seditione domestica in eas sedes transgressus, in quibus pars Romani Imperii fierent.* LIPS. Sic omnes edd. inde a Puteol. ad Pichenam, qui e MS. Flor. dedit *exitiosus.* Ed. pr. *exitiosum.* Melius est *exitio fuit.* praesertim, cum Tacitus variare soleat

A. V. 812. A. C. 59. quia *victores diversam aciem Marti ac Mercurio* sacravere, quo voto equi, viri, cuncta vita occidioni dantur. Et minae quidem hostiles in ipsos vertebant. Sed civitas Iuhonum socia nobis, malo inprovisо adflicta est. nam ignes, terra editi, villas, arva, vicos passim conripiebant, ferebanturque in ipsa conditae nuper coloniae moenia. neque extingui poterant; non, si imbres caderent, non fluvialibus aquis, aut quo alio humore: donec inopia remedii, et ira cladis, agrestes

soleat formam orationis. ERN. Bud. *exitiosum fuit.* sed 2. m. syllabam *sum* erasit.

Cum ita victa occidioni] Placet Danesii coniectura, *cuncta viva.* LIPS. MS. Flor. (Bud.) edd. omnes *cuncta victa*, idque defendit Freinsh. ad Flor. 4, 2. et ad h. l. Faernus quoque coniecit *viva.* At I. Fr. Gronovio neutrum placet, sed *victi*: cuncta, quae victus antea possedit. ERN. Provocat Freinsh. ad Caes. B. G. 6, 17. et 1. Sam. 15, 3.

In ipsos vertebant] Sic est in MS. Flor. et ed. pr. ut Rhen. coniecerat: idque ut Taciti stilo convenientius rescripsi, cum I. Gronovio. Vulg. (et Bud.) *vertebantur.* ERN.

Civitas Iuhonum] De hoc igne nimia mira. Pighius, amicus noster, censebat, *Huionum* scrib. quoniam in agro cognomine, hodie lapis multus sub terra fossilis, idoneus concipere ignem. Sed ego ambigo, ne ea gens in Germania ipsa alibi fuerit, non in Belgica: et quidam libri, *Vibonum.* LIPS. *Vibomm* MS. Fl. (Bud.) Agr. Guelf. Nempe saepe in libris scriptis *vi* et *in* permutantur, centies in ed. pr. Taciti, ut iam supra notavi. Nullum igitur hinc argumentum pro corrupтela vulgatae lectionis. Ed. pr. *Iubionum.* Puteol. *Iubonum* et sic ceteri. N. Heinsius conieciebat *Vbiorum*, quod etiam M. Altingio Not. G. inf. P. 1. p. 83. et Cellario probatur. Ryckius *Aedunorum*, intelligitque incendium Lugdunense, de quo etiam 16, 13. quod nescio, an quisquam probaturus sit. Cluverus G. A. 3, 8. in Ducatus Bergensis australi parte civitatem Iuhonum ponit. Graevius ep. ad Heins. t. 4. Coll. B. p. 673. non urbem, sed gentem, Rempublicam intelligit. ERN. Sic et Cluver. l. c. Ita *civitas* et ap. Caes. B. G. 2. Iustin 41, 5. etc. Apud historicos saepe *Vibii* pro *Vbiis* pronuntur. Rhen. volebat *Bibonum* et intelligebat tractum, quem vocat, Bibensem, Bebenhusen, Bebelingen. Wüstemann. de Hermunduris §. 10. *Tubonum* vel *Tubantorum* legendum praecipit. De Lugd. incendio v. et Sen. ep. 91.

Conripiebant] Ed. pr. *arripiebant*, quod rectum est, et fortasse illi praeferendum. etiam 14, 8. *arripere servos*, pro conripere; et sic saepe Livius. V. Drakenb. ad 3, 13. ERN.

Humore niterentur] Aiunt corruptum hoc verbi: *niterentur*: aut potius Flor. cod. exemplo delendum. Dissentio, et promptum est. *niterentur exstinguere*, ordinari. LIPS. Ego vero non dubitavi delere verbum, quod etiam (a Bud. et) ab ed. pr. abest, et in quo ceteri

ſtes quidam eminus ſaxa iacere, dein, reſidentibus flammis, propius ſuggreſſi, ictu fuſtium, aliisque verberibus, ut feras absterrebant: poſtremo tegmina corpori derepta iniiciunt, quanto magis profana et uſu polluta, tanto magis oppreſſura ignes. Eodem anno Ruminalem arborem in comitio, quae ſuper octingentos et quadraginta ante annos Remi Romulique infantiam, texerat, mortuis ramalibus et areſcente trunco deminutam, prodigii loco habitum eſt, donec in novos fetus revireſceret. A. V. 812. A. C. 59. 58

teri MSS. ita variant, ut planum fit, id verbum e margine et a gloſſa natum eſſe. Nam MS. Agr. habet *perfunderentur*, Oxon. *uterentur*. Omitti vult etiam Cort. ad Sall. B. C. 3. p. 22. ubi ſimilia exempla. I. Gronovius vocat donum Beroaldi. Immo Puteolani, ſive cod. quem ille habuit. Nam eſt et in Guelf. Verum delero hoc, conſequens erat, ut etiam deleretur alterum *ſi*: ut vidit Pichena, fruſtra repugnante I. Gronovio. Atque credo, hoc ipſum *ſi*, fruſtra a librariis repetitum, occaſionem dediſſe inſerendi verbi, ad quod referretur. Decepit librarios inſcitia conſuetudinis Cornelianae, ſubſtantiva periphraſtice exprimendi. Sufficiebat *non imbribus*. Ei periphraſi deinde adiungit ſubſtantiva nuda. Sic paullo ante c. 56. *quod iuventutis erat: imbellis aetas*. Secutus nos eſt Broterius. ERN. Rhen. ſervavit *niterentur* et ſuadebat legere *reniterentur*, quod placebat Vertranio et Daneſio. Fruſtra.

Agreſtes quidam] Ed. pr. *agreſtis*: mox *reſiſtentibus flammis*. ut in Guelf. Ceterae omnes (et Bud.) *reſidentibus*, quod verum. Paullo poſt correxi *derepta*, pro *direpta*, ut Ryckius e cod. Agr. ERN.

Profana et uſu polluta] Adde vocem e priſca editione, *et uſu vilieri polluta*. Veſtes vult ſanguinis aut ſeminis notis ſordentes. LIPS. Intelligit ed. Puteol. quam ſequuntur Riv. Beroald. Alc, eſtque et in MS. Guelf. At ed. pr. MS. Bud. (Agr.) omnesque a Rhenano edd. eo verbo carent. recte. quorſum enim addatur? ERN.

Ruminalem arborem] De ficu Ruminali et Navia digna lectu Scaliger in Feſtum, illuſtriſſimum ingenium noſtri aevi. LIPS. Adde Salmaſ. ad Solin. p. 800. ERN. Plin. 15, 20.

Quae ſuper octingentos et quadraginta ante annos] Damno numerum. Nam hic annus u. c. 811. Romulus autem Remusque XVIII. duntaxat annos nati, cum facta Roma eſt. Non ergo plures ab infantia, eorum ad hunc diem annis triginta. Facilis putatio ex Dionyſio, Livio, et aliis. Ita ergo hic emendem, et *octingentos et triginta* ſcribam, ne Tacitus manifeſta ſit in culpa. LIPS. *Oct. et trig.* probat Acidalius et putat *et quadraginta* ortum ex *atque triginta*, quod recepere Bip. In Bud. poſt *ante* legitur *per*, unde Rhen. coniicit *perennans*.

Revireſceret] Ita e Flor. Pichena edidit: cui conſentit Guelf. *Reviviſceret* ſuperiores omnes. Sed ante idem liber Guelf. non habet *habitum eſt*. ERN.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSV DIVI AVGVSTI

A N N A L I V M

LIBER QVARTVS DECIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Cap. 1. *Nero matris caedem agitat, incitante Poppaea.* 2. *Agrippina inceſtum tentat; an Nero potius?* 3. *De caede matris deliberat Nero. Aniceti conſilium.* 4. *Agrippinae cum Nerone, ſcelus celante, convivium.* 5. *Mari mergenda aegre evadit. Acerronia remis conficitur.* 6. *Agrippina diſſimulat.* 7. *Nero trepidat, cum Burro et Seneca deliberat. Anicetus caedem Agrippinae ſuscipit et* 8. *perpetrat.* 9. *Agrippinae viles exſequiae.* 10. *Nero conſcientia vecors adulatione erigitur.* 11. *Litteris ad Senatum matrem etiam poſt fata criminatur.* 12. *Senatus turpiter adulatur. Thraſea Paetus virum ſe praeſtat. Nero mite ingenium adfectat.*

13. *Vrbem intrat anxius; blanditias expertus, in omnes libidines ſe effundit;* 14. *citharoedus, auriga, nobiles ad paria flagitia adigit.* 15. *Iuvenalia. Nero in ſcena. Auguſtanos conſcribit.* 16. *carmina pangit. philoſophos ridet.* 17. *Caedes inter Nucerinos et Pompeianos occaſione gladiatorii ſpectaculi.* 18. *Blaeſus damnatur. Strabo abſolvitur.* 19. *Mors Domitii Afri, M. Servilii.* 20. *Quinquennale ludicrum Romae. Varia de ludis fama, eorum vituperia,* 21. *laudes et excuſatio. Nero eloquen-*

eloquentiae victor. 22. *Portentis commotus Rubellium Plautum in exilium agit.*

23. *Corbulo Mardorum latrocinia punit.* 24. *percussorem vitat, Tigranocerta capit.* 25. *Hyrcanos in societatem recipit.* 26. *Tiridatem arcet ab Armenia, quam tradit Tigrani, Syriae praefiitur.* 27. *Puteoli, Tarentum, Antium, coloniae.* 28. *Comitia Praetoria. Vibius damnatus.*

29. *Clades Britannica. Suetonius Monam invadit,* 30. *incolas domat.* 31. *Iceni, Boadicea duce, et Trinobantes rebellant,* 32. *Camaledunum expugnant; Petilium Cerialem cum nona legione fundunt;* 33. *a Suetonio desertum Londinium et Verulamium spoliant, cives et socios Romanorum trucidant.* 34—37. *Boadiceam ferocientem superat Suetonius. Ipsa veneno vitam finit. Poenius Postumus gladio se transigit.* 38. *Classicianus, Suetonio discors, res turbat.* 39. *Missus Polycletus hostibus est irrisui. Suetonio Petronius Turpilianus successor datus.*

40. 41. *Ob falsum testamentum damnati.* 42. *Pedanius Secundus, urbis Praefectus, a servis caesus.* 43. 44. *In eos lege agi vult C. Cassius, et* 45. *contra aliorum sententiam obtinet. Populum supplicio renitentem Nero increpat.* 46. *Tarquitius Priscus damnatus. Census per Gallias actus.* 47. *Mors et laus Memmii Reguli.* 48. *Antistius maiestatis delatus,* 49. *a Thrasea defensus.* 50. *Fabricius Veiento, calumniae reus, Italia pellitur.*

51. *Burri mors, laus, successores Rufus et Tigellinus.* 52—54. *Criminationes discutere parat Seneca apud Caesarem et commeatum petit, qui* 55. 56. *subdole respondet.* 57—59. *Rufum imminuit Tigellinus, Plauto et Sullae periculum struit, eos opprimit.*

60. *Nero, ducta Poppaea, Octaviam amolitur. tum hanc revocat,* 61. *laetante Populo. Poppaeae*

mox honos repositus. eius doli. 62—64. *Aniceti scelere Octavia in exilium pulsa necatur in Pandateria. Temporum infelicitas.* 65. *Libertos Dorypho-rum et Pallantem veneno tollit Nero. Seneca incu-satur. Piso Neroni insidiatur. Gesta haec annis cir-citer quattuor.*

C. VIPSTANO. C. FONTEIO CAPITONE. IMP. NERONE. IV. COSSO CORNELIO LENTVLO. C. CAESONIO PAETO. C. PETRONIO TVRPI-LIANO. P. MARIO CELSO. L. ASINIO GAL-LO COSS.

1 Caio Vipstano, Fonteio coss. diu meditatum sce-
A. V. 813. A. C. 60. lus non ultra Nero distulit, vetustate imperii coali-ta audacia, et flagrantior in dies amore Poppaeae, quae sibi matrimonium et discidium Octaviae, incolumi Agrippina, haud sperans, crebris criminatio-nibus, aliquando per facetias incusare Principem, et pupil-

COMMENTARIVS.

Caio Vipstanio] Vulgati *Vipsano*. Viri docti Vipstanum eum nominant. Vide Fulvii nummos, in Apronia gente. LIPS. Quum alteri Consulum nullum praenomen addatur; id autem fuerit non aliud, quam quod praescribebat collega, suspicor Tacitum scripsisse: *Caii*. De gente *Vipstana* vide Ruperti et Reinesii alternas Epist. 48 et 53. GRON. *Vipstano* verum esse, clarum est ex inscriptionibus ab Vrsino, Sponio et Grutero editis, quas vide ap. Ryckium et I. Gron. ad h. l. unde sic cum illis ipsis edi curavimus. Edd. vett. omnes *Vipsano*: recentiores ut Lipsii, I. Fr. Gron. *Vipsanio*. ERN. Flor. et Bud. *Vipsano*. Cf. et ad H. 1, 76.

Flagrantior in dies amore] Intelligi potest *flagrantior*. Melius tamen *flagrantiore*: quod Tacitum dedisse credo. Nam et coniungit haec: cum *audacia coalita*, non cum nomine Neronis. De vi verbi *coalescere* supra dictum. ERN. *Flagrantiore* volebat Acidalius. Sic edidere Bipontini. Praefero vulgatum.

Discidium Octaviae] Vt saepe supra, *discidium*. GRON. Sic MS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. ed. pr. Ryckii, Gron. fil. *disjidium* Puteol. cum seqq. ERN.

Incusaret — vocaret] Sic MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. veteres omnes: idque verum. At recentiores, Lipsius et seqq. infinitivos dedere, nescio an e libris. ERN. Vtut sit, haec lectio planior est, quam sequor cum Pich. et Bip. Vertranius putabat transponenda esse verba

pupillum vocare, *qui iuſſis alienis obnoxius, non mo-* A. V. 813.
do Imperii, ſed libertatis etiam indigeret. Cur enim A. C. 60.
differri nuptias ſuas? formam ſcilicet displicere et triumphales avos? an fecunditatem et verum animum? timeri, ne uxor ſaltem iniurias Patrum, iram populi adverſus ſuperbiam avaritiamque matris, aperiat. Quod ſi nurum Agrippina non niſi filio infeſtam ferre poſſet, reddatur ipſa Othonis coniugio. ituram quoquo terrarum, ubi audiret potius contumelias Imperatoris, quam viſeret, periculis eius inmixta. Haec atque talia, lacrimis et arte adulterae penetrantia, nemo prohibebat; cupientibus cunctis infringi matris potentiam, et credente nullo, usque ad caedem eius duraturа filii odia. Tradit Cluvius, *Agrippinam* 2 *ardore retinendae potentiae eo usque provectam, ut medio diei, cum id temporis Nero per vinum et epu-*

ba ſic: *cr. cr. incuſ. P. et per fac. p. voc.*

Triumphales avos] Vnum tantum, Poppaeum Sabinum. LIPS. Parentes, liberos, filios, et ſimilia in plurali dici, etiam cum de uno ſermo eſt, hodie notiſſimum. ERN. De Poppaeo 4, 39.

An fecunditatem et verum animum] Diſtinguo, *verum animum? timeri, ne uxor.* Nam quod Erricus Memmius legebat, *uterum animum*, acutius quam verius cenſeo. LIPS. Sic emendabat etiam Faernus, placebatque Vrſino, Freinshemio et aliis. Sed *verum animum* probo, h. e. verum amorem. nam opponitur mox *infeſta Neroni uxor. Verus animus* eſt etiam Hiſt. 1, 15. unde iam laudavit Ryckius. Heinſius ap. Graev. t. 4. Coll. epp. B. p. 672. corrigit: *a. f. et v. a. timeri? neve uxor* etc. quod mire placet Graevio, hoc ſenſu: neve, ſi uxor eius ſim, ſi non alia, at iniurias, quibus a patribus afficitur, et odium populi in Agrippinam aperiam. ERN. H. 1, 15. legitur *verus adfectus*, i. e. diſſimulare neſcius.

Poſſet, reddatur] Acidalius vel *poſſit*, vel *redderetur* legendum cenſet. Probo poſterius propter ſequentia. ERN.

Othonis coniugio] Vide 13, 45, 46.

Ardore ret. A. p.] Sic ſer. et edd. praeter Corbei. qui habet *Agripp. a. r. p.* quod melius recte iudicat Broterius. nam vulgata ſtructura durior eſt. ERN. Omnino reſtituenda Tacito proba lectio.

Medio, diei, cum id temporis] Romani ergo epulabantur die medio? Non vulgo quidem: non item viri ſerii, ſobrii, ſicci. Sed deſcribit Tacitus Neronis convivium adoleſcentis maddidi, vere tempeſtivum. De quo, itemque de intempeſtivo, vide utiliter notata in Excurſ. A. LIPS. Mox edd. ante Rhen. male *laſcivia*. Copula, quam e MS.

A. V. 813. A. C. 60. *las incaleſceret, offerret ſe ſaepius temulento comptam et inceſto paratam. Iamque, laſciva oſcula et praenuntias flagitii blanditias adnotantibus proximis, Senecam contra muliebres inlecebras ſubſidium a femina petiviſſe: inmiſſamque Acten, libertam, quae, ſimul ſuo periculo, et infamia Neronis anxia, deferret, pervulgatum eſſe inceſtum, gloriante matre, nec toleraturos milites profani Principis imperium.* Fabius Ruſticus, *non Agrippinae, ſed Neroni cupitum id,* memorat, *eiusdemque libertae aſtu diſiectum.* Sed, quae Cluvius, eadem ceteri quoque auctores prodidere, et fama huc inclinat: ſeu concepit animo tantum inmanitatis Agrippina, ſeu credibilior novae libidinis meditatio in ea viſa eſt, quae, puellaribus annis, ſtuprum cum Lepido, ſpe dominationis, admiſerat, pari cupidine usque ad libita Pallan-

MS. Flor. addidit Pichena, eſt etiam in ed. pr. Sed iidem libri et MSS. Agr. Guelf. *flagitiis*, ut et ceterae edd. ante Rhen. Poſt *proximis* colon poſui, ut eſt in edd. ante Rhen. ERN. In edit. Beroaldi per errorem legitur *laſcivia*. Puteol. iam habet *laſciva*. Sic et cod. Bud. Colon ab Erneſtio poſitum ſustuli, ne cauſa ab effectu ſeiungatur.

Suo periculo etc.] Heinſius malebat: *ſui periculi et infamiae N. anxia.* ut 4, 12 et 59. Habet tamen et Liv. 25, 40. *anxius gloria.* et Suet. Ner. 36. *anxius ea re.*

Seu concepit] Sic edidi e MS. Flor. et ed. pr. Nam mox etiam *viſa eſt.* Atque ſic etiam placebat I. Gronovio. Vulgo *conceperit.* ERN. Ita Bud.

Stuprum cum Lepido] Qui Lepidus antea maritus Druſillae, convictus poſtea coniurationis in Caium. Suet. Cal. 24. Dio 59, 11 et 22. itemque ſtupri in Agrippinam et Livillam. Rutilius in Itin. de Lepidis v. 293.

Haud procul hinc petitur ſignatus ab Hercule portus: Vergentem ſequitur mollior aura diem. Inter caſtrorum veſtigia ſerpo retexit Sardoam, Lepido praecipitante, fugam. Litore namque Coſae cognatos depulit hoſtes, Virtutem Catuli Roma ſecuta ducis. Ille tamen Lepidus peior, civilibus armis Qui geſſit ſociis impia bella tribus. . . . Inſidias paci moliri tertius auſus, Triſtibus excepit congrua fata reis. Quartus Caeſareo dum vult irrepere regno, Inceſti poenam ſolvit adulterii? Primum mali fati Lepidum intellegit, qui cum Q. Catulo diſſenſit poſt obitum Sullae, et in Sardinia periit. Alterum, qui triumvir. Tertium, qui conſpiravit in Auguſtum, illius filium. Quartum, de quo hic. Sed cur poeta ait, inceſtum eius adulterium cum Agrippina et Livia? ideo, quia maritus Druſillae Lepidus: et cum Agrippina etiam ſanguine iunctus. Credo enim, hunc Lepidum natum ex Aemilio Paullo

et

lantis provoluta, et exercita ad omne flagitium patrui nuptiis. Igitur Nero vitare secretos eius congressus: abscedentem in hortos, aut Tusculanum, vel Antiatem in agrum, laudare, *quod otium lacessseret.* Postremo, ubicumque haberetur, praegravem ratus, interficere constituit: hactenus consultans, *veneno, an ferro, vel qua alia vi.* placuitque primo venenum. Sed inter epulas Principis si daretur, referri ad casum non poterat, tali iam Britannici exitio; et ministros tentare arduum videbatur mulieris, usu scelerum adversus insidias intentae: atque ipsa praesumendo remedia munierat corpus. Ferrum et caedes quonam modo occultaretur, nemo reperiebat; et, ne quis, illi tanto facinori delectus, iussa sperneret, metuebat. Obtulit ingenium Anicetus libertus, classi apud Misenum Praefectus, et pueritiae Neronis educator, ac mutuis odiis Agrippinae invisus. Ergo, *navem posse componi*, docet, *cuius pars, ipso in mari per artem* A. V. 813. A. C. 60. 3

et Iulia, nepte Augusti. At Iulia soror Agrippinae, quae mater Caii et sororum. Hinc clarum, cur Caius successorem illum Imperii destinaverit, et quinquennio maturius, quam per leges Magistratum capere voluerit: quod Dio tradidit 59, 22. Erat enim sanguinis gentisque Augustae, pari cum Caligula gradu. Praeter rem haec dixi, ad Suetonii historiaeque lucem. LIPS. Is Lepidus filius fuit M'. Lepidi, qui Consul cum Statilio Tauro a. 764.

Exercita] Pricaeus ad Apul. Met. 9. p. 563. vult exercitata, sed non necesse. Sic enim et 4, 11. H. 4, 4. etc.

Otium lacesseret] i. e. capesseret, uti inciperet. ERN. Heinsius coniiciebat *capessereet.*

Praegravem] Bud. *praegrave.*

Placuitq. pr. venenum] Paullo aliter Suet. 34.

Metuebat] Acidalius malebat *metuebant* aut *metuebatur*, vel ante etiam *non reperiebat.* Sed non necesse est, ut Tacitum eodem modo omnia enunciasse putemus. Mox MS. Fl. (Agr.) et ed. pr. *classi.* Ceterae edd. (et c. Bud.) *classis*, utroque modo loquitur Tacitus. ERN.

Navem - docet] Suet. Ner. 34. ipsum Neronem commentum esse tradit. Dio 61, 12, 13. etiam occasionem inventi tradit. Paullo post MS. Flor. (Bud.) Guelf. Hard. Bodl. *pietati*: quod etiam habet Puteol. et vett. omnes praeter princ. Recentiores *pictatis* praeter I. Gronov. quod et in MSS. reperit Broterius (et in Agr. Ryckius.) *Pietati* exquisitius est. ERN. Genit. tamen etiam sic 3, 7 et 9.

Tem-

A. V. 813. A. C. 60. *soluta, effunderet ignaram. nihil tam capax fortuitorum, quam mare, et, si naufragio intercepta sit, quem adeo iniquum, ut sceleri adsignet, quod venti et fluctus deliquerint? Additurum Principem defunctae templum et aras et cetera ostentandae pietati.*

4 Placuit sollertia, tempore etiam iuta, quando Quinquatruum festos dies apud Baias frequentabat. Illuc matrem elicit, *ferendas parentum iracundias et placandum animum*, dictitans, quo rumorem reconciliationis efficeret, acciperetque Agrippina, facili femi-

Templum et aras etc.] Respice 3, 11.

Tempore etiam iuta] Ita libri manuss. LIPS. Sic et Guelf. et ed. pr. quamquam inversa prima syllaba, ut alias. Add. ad 3, 35. Ceteri ante Lipsium (et c Bud.) *adiuta*. Et sic laudat Victorius ad Cicer. ep. ad Div. 2, 12. ERN. Lactant. epit. d. 10. *iuta offensione dentium*.

Quinquatruum festos dies] Sueton. 34. solemnia Quinquatruum vocat. Horatius item Quinquatrus festas. Caussa, quia ii dies Minervae, laeti pueris, virisque. De pueris, Horatius Ep. 2, 2, 197. — *puer et festis Quinquatribus olim, exiguo gratoque fruaris tempore raptim*. Et Symmachus 5, 85. *Nempe Minervae tibi sollenne de scholis notum est; ut fere memores sumus etiam procedente aetate puerilium feriarum. Ad eum diem convivium tibi paramus*. Feriae ergo pueris: at viris etiam ludi et spectacula gladiatorum. Ovidius, de quinque his diebus Fast. 3, 811. *Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro. Caussa, quod est illa nata Minerva die. Altera, tresque super vasa celebrantur arena, Ensibus exsertis bellica laeta Dea est*. Hinc discе, secundum Quinquatruum diem natalem eiusce poetae fuisse. De Tristib. 4, 11. *Lucifer amborum natalibus adfuit idem: Una celebrata est per duo liba dies. Haec est armiferae de festis quinque Minervae, Quae fieri pugna prima cruenta solet*. Natus ergo sexto post Martias Idus. Sed et moris, ut ii dies iucunde hilariterque traducerentur. Augustus ad Tiberium ap. Suet. Aug. 71. *Nos, mi Tiberi, Quinquatrus satis iucunde egimus. Lusimus enim per omnes dies, ferunque alearum calfecimus*. LIPS.

Acciperetque Agrippina] Assentior Pichenae, *deciperetque* (ex ingenio) scribenti: nisi placet, *alliceretque*. LIPS. Edd. vett. omnes (et c. Bud.) praeter pr. *acc. Agrippinam - venientem*. Lectio, quae inde a Berneccero editur, est e correctione Freinshemii, quam ille cum seqq. editoribus recepit, eademque placebat Acidalio (et Ryckio.) Ea confirmatur ed. pr. in qua est *Agrippina*: sed interpunctio post *venientem*: ut fortasse casu irrepserit nominativus. De interpunctione Fr. non dubitem. De cetera lectione, Nerius in Analect. 1, 10. defendit vulgatam, et interpretatur *deciperet*, ut Pichena corrigebat: usus auctore Nonio: qui 4, 15. locum e Lucilio profert: *sic veteratorem illum*

feminarum credulitate ad gaudia, Venientem dehinc, A. V. 813. obvius in litora, (nam Antio adventabat) excipit A. C. 60. manu et complexu, ducitque Baulos. Id villae nomen est, quae, promontorium Misenum inter et Baianum lacum, flexo mari adluitur. Stabat inter alias navis ornatior, tamquam id quoque honori matris daretur: quippe sueverat triremi, et classiariorum remigio vehi. ac tum invitata ad epulas erat, ut occultando facinori nox adhiberetur. Satis constitit, exstitisse proditorem, et Agrippinam, auditis insidiis, an crederet ambiguam, gestamine sellae Baias pervectam. Ibi blandimentum sublevavit metum; comiter excepta superque ipsum con-

Fff 5 loca-

Inum vetulum Inpam Annibalem acceptum, ubi *accipere* interpretatur *decipere*. Sed, ut in illo loco sic possis intelligere, *accipere* per se, et in Taciti contextu id significare, non credo. *Rumorem accipere* nil aliud significare potest, quam *audire*. *Deciperet* vel *alliceretque* legendum puto, propter sequentia. ERN. *Accipere* audire est cum adsensu et voluptate, ut *accipere omen* ap. Cic. de divin. 1, 46.

Ducitque Baulos] Antea Hortensii villa: tunc in Principum bonis. De ea non ineleganter Symmachus, cuius possessor Ep. 1, 1. *Hic deus Alcides stabulanda armenta coegit, Eruta Geryonis de Lare tergemini. Inde vecens aetas corrupta Boaulia Baulos Nuncupat, occulto nominis indicio. Ab Divo, ad proceres dominos fortuna cucurrit, Fama loci obscuros ne pateretur heros. Hanc celebravit, opum felix Hortensius, aulam; Contra Arpinatem qui stetit eloquio.* Fuit etiam Antoniae Drusi, uti e Plinio discres 9, 55 (81.) LIPS. Paullo post in ed. pr. ut in MS. Flor. (et Bud.) *matri*: unde colligit I. Gron. *id quoque honoris matri daretur*: quod non displicet. Etiam in Guelf. littera *s* erasa est. ERN.

Proditorem] Bud. *proditionem*.

Cestamine sellae] Priscis libris abest vox *sellae*. Atque ita sane locutus 11, 33. *In eodem gestamine sedem poscit sumitque*. De gestatoria sella, in Electis 1, 19. Libri iidem *Baulos*, non *Baias*. Male. ex Sueton. 34. Nam Dio haec parum clare 61, 13. et olim mihi imposuit. LIPS. *Sellae* omnes editi, et MSS. Flor. (Bud.) Agr. *Baulos* iidem MSS. Guelf. et ed. pr. quod recte repudiant viri docti. Nam a Baulis sella pervecta est Baias. ERN.

Blandimentum sublevavit metum, comiter excepta] Suspicabar: *Ibi blandimenta sublevarunt metum comiter exceptae, superque ipsum collocatae.* GRON.

Superque ipsum collocata] Ergo is locus in convivio honestior: quotiens duo accumberent. idque recte, (dissentiant licet) scio monuisse olim. Non refellit me alter Taciti locus 3, 14. *In convivio Germanici cum super eum Piso discumberet, infectos cibos manibus eius arguentes.* Scito enim tres discubuisse, medium,

A. V. 813 A. C. 60. locata. Nam pluribus sermonibus, modo familiaritate iuvenili Nero et rursus adductus, quasi seria consociaret, tracto in longum convictu, prosequitur abeuntem, artius oculis et pectori haerens, sive explenda simulatione, seu perituraе matris supremus adspectus, quamvis ferum animum retinebat. Noctem sideribus inlustrem et placido mari quietam, quasi convincendum ad scelus, Dii praebuere. Nec multum erat progressa navis, duobus e numero familiarium Agrippinam comitantibus: ex quis Crepereius Gallus haud procul gubernaculis adstabat, Acerronia, super pedes cubitantis reclinis, *poenitentiam filii, et reciperatam matris gratiam*, per gaudium memorabat: cum, dato signo, ruere tectum loci, multo plumbo grave: pressusque Crepereius et statim exanimatus est. Agrippina et Acerronia eminentibus lecti parietibus, ac forte validio-

diumque inter eos Germanicum. LIPS.

Et rursus adductus] Id est, severus, compositus, gravis. In Historiis 3, 7. super hac voce. LIPS.

Artius oculis et pectori haerens, sive explenda simulatione] Sic accipio; cum surrexisset Agrippina, et abitum pararet, prosequutus est eam ac deduxit comes ad littus, in ipso autem digressu oculos et ubera eius dissuviatus est, ultra modum verae affectionis. Suetonius. *atque in digressu papillas quoque exosculatus.* GRON. Recte haec. Ceterum frustra tentant statim viri docti (Pich. Lipsius etc.) *explendne simulatione*: nam etiam ablativos hoc sensu recte et exquisite dici, supra demonstratum est. Vide ad 3, 19. ERN.

Ex quis] Sic MSS. Flor. Agr. ed. pr. quod cum Ryckio et I. Gron. secutus sum. Ceterae edd. (et c. Bud.) *quibus*. *Acerronia* ed. pr. et sic nomen hoc in optimis libris apud Suet. Tib. 73. et inscriptionibus antiquis scribitur. (ap. Muret. p. 1621. vulgo *Aceronia*.) Mox ed. pr. ut MS. (Bud.) Agr. Guelf. *recuperatam*. Heinsius autem volebat legi *matri*. ERN. Sic et Faern. Vrsinus.

Tectum loci] Est *camara* Suetonii 34. laeunar diaetae in puppi. *Locus* de eo, ubi quis deversatur, deverforio, hospitio. V. Graev. ad Cic. ep. ad Div. 16, 21. Mox *est* MSS. Flor. Agr. edd. pr. Pureol. vett. omnes I. Gron. Pichena factum coniiciebat ex *at*. *Pressus* autem est pro oppressus, ut Hist. 4, 2. ERN. Tò *est* non habet Bud.

Eminentibus tecti parietibus, ac forte validioribus, quamvis oneri cederent] Video esse, qui legant, *quam ut oneri*. haud ab re. At mihi etiam vox *parietibus*, non firma: et quid si *arietibus*? Sane in Caesare 4, 17. 13. 9. ubi pon-

lidioribus, quam ut onerī cederent, protectae A. V. 813.
sunt. nec disſolutio navigii ſequebatur, turbatis A. C. 60.
omnibus, et, quod plerique ignari, etiam conſcios inpediebant. Viſum dehinc remigibus, *unum in latus*

pontem in Rheno ſtruit; *ſublicae obliquae pro ariete adiguntur.* Et videntur fabri metaphora ſic appellaſſe ligna ſuſtentantia, et modice inclinata inſtar arietis ſubſilientis, aut caprae: unde et *capreoli* vulgo. LIPS. Recte haeſit Lipſius in *tecti parietibus*; qui intelligi non poſſunt, quicquid I. Gronovius obloquitur, etiamſi non planum tectum ſumas, ſed arcuarum fingas; eratque docendum, ab ullo uspiam tabulas lacunaris vel camarae parietes dici. At etiam inepte tectum concavum feciſſent, et contra conſilium. Nam, quod dicit parietibus niti undiquaque tectum, id falſum eſt primo in lacunari, quod ſuſpenditur potius; deinde, ſi nititur parietibus, cubiculi illi vel diaetae ſunt, non tecti. Quod dicit, partem tantum tecti delapſam: fingit, non docet. Nam dicitur *miſſe tectum*, non *pars tecti*: et machinamentum haud dubie fuit, per quod ſuſpenſum arte tectum repente delaberetur: moles plumbi addita, non ut rueret tectum, ſed ut magna vi rueret, eliderentque ſubiectos. Si porro pars tecti non delabitur, atque ita in vacuo Agrippina, non poteſt dici *protecta* eſſe: quod verbum clare docet, aliquid obſtitiſſe, quare tectum, quamvis magna mole ruens, tamen ipſam cum Acerronia non opprimeret. Tum velim ſcire, quomodo pars tecti non delapſa *eminentes parietes* dici poſſit. His et aliis moveor, ut lectionem cod. Agric. *lecti parietibus* certiſſimam putem, et cum Ryckio in textum inferre non dubitaverim, cum eandem editio prima exhibeat; unde apparet, eam etiam in alio bono et antiquo codice fuiſſe. (omnino ſic in Bud.) Broterius etiam in Vaticanis duobus et Regio reperit. Corruptio orta eſt e vicinia verbi *tectum*. Quia parietes lecti erant eminentiores, h. e. qui extarent altius, ut arcerent, quae illaberentur, et validiores, ut onere ruentis tecti non confringerentur, illaeſa in lecto manſit Agrippina cum Acerronia. Memini me audire ac legere, ſic infantes in cunis vivos et ſalvos, collapſis tectis, manſiſſe. Tum tota forma orationis docet legendum eſſe *quam ut*. Sic 13, 22. *validiore apud libidines Principis Paride, quam ut poena afficeretur*: idque cum Pichena, aliisque recepi. MSS. Flor. (Bud.) edd. vett. omnes *quamvis*, usque ad Pichenam, (qui emendavit ex ingenio.) Sic placebat etiam Groslotio, Acidalio. ERN. Mirum videri poteſt, Rhenanum ad lectionem Budenſis ſui codicis non attendiſſe, qui clare id *lecti* habet. In eodem Bud. *ac* ante *fortе* omiſſum eſt; commode poteſt abeſſe.

Nec diſſolutio u. ſequebatur] i. e. procedebat, ſuccedebat. Mox *etiam*, quod e Flor. (ac Ven.) addit Pichena, eſt etiam in Gueff. ed. pr. omnibusque vett. Caſu excidiſſe puto. ERN. In Bud. tamen non legitur.

Viſum dehinc] Imo, *inſſum*, ut libri aliquot (ut Ven.) a navarchis et fraudis auctoribus vel actoribus. Sane remiges id a ſe non excogitarunt: et additur, nec iuſſos omnes ſtatim conſenſiſſe.

A. V. 813. A. C. 60. tus inclinare, atque ita navem submergere. Sed no- que ipsis promptus in rem subitam consensus, et alii, contra nitentes, dedere facultatem lenioris in mare iactus. Verum Acerronia inprudens, dum, *se Agrippinam esse, utque subveniretur matri Principis*, clamitat, contis et remis, et, quae fors obtulerat, navalibus telis conficitur. Agrippina silens, eoque minus agnita, unum tamen vulnus humero excepit. Nando, deinde occursu lenunculorum, Lucrinum in lacum vecta, villae suae infertur. Illic repu-

sisse. LIPS. Non possum hic sequi Lipsium. Si *iussum* fuisset, facilis consensus: quod alii non consentiunt, alii contra nituntur, planum facit, consilium id paucorum fuisse, ut bene monuit iam Freinsh. Quare cum *visum* libris firmetur, MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. Edd. pr, Rhen. et seqq. id secutus sum cum Ryckio et I. Gronovio. *Iussum* edidere Puteol. Riv. Ber. Alv. Pichena, I. F. Gron. ERN.

Vnum in latus] Heins. Misc. Obs. t. 9. p. 385. notat in MS. Agr. non esse *unum*. Contra Guelf. addit ab initio *ratem*. Vereor, ne hic aliquid corruptelae sit. Post idem in margine *demere* pro *dedere*. An fuit: *et alii contra nitentes ademere facultatem celerioris in mare iactus*. Certe *iactus* est remigum, non Agrippinae. Mox Pichena in MS. Fl. ait esse *imprudentia*: idque plane sic est in ed. pr. (et sic a 1 m. in Bud.) Credo, natum e terminatione vocis praecedentis: non enim εὔφωνον. Eadem ed. et Guelf. non habent copulam. *et* ante *ut*. MS. Flor. autem (et Bud) *utque*. quod multo mollius: unde recepi. *Fors* iidem libri (cum Bud.). Ceterae edd. ante Pich. male *fors*, ut Guelf. *Fors offert* aliquoties Terentius (ut Hec. 3, 3, 26. Ph. 1, 2, 88.) *quae fors abtulit arma* etiam Virgilius, ni fallor. V. Gronov. ad Liv. 1, 9. Guelf. *quaeque fors*. ERN. Respicit ad Virg. Aen. 7, 554. *Quae fors prima dedit, sanguis novus imbuit arma.*

Occursu lenunculorum] Haec est vera lectio, quae extat MS. Flor. (Bud. a 1. m.) Guelf. edd. pr. ceterisque ante Rhen. qui induxit *lembunculorum*: quod libros obtinuit usque ad Ryckium. Etiam apud alios in hac voce turbatum, ut ap. Gell. 10. 25. ubi MS. Schefferi *remuncu-lus* (v. de Mil. nav. 2, 2) ut etiam h. l. habet MS. Agr. quod non displicet Ryckio: qui tamen temere e Scheffero id Manuscriptis ap. Gellium tribuit. v. Gronov. ad Gell. l. c. Item ap. Caes. B. C. 2, 43. ubi MS. Ciaccon. *lembunc.* ap. Valer. M. 1, 5. ext. 1. ubi v. Periz. et Torren. ap. Sallust. fr. Hist. 2. ubi etiam Cortius edidit *renuncio*. ERN. Cf. Nonius 13. 8. Ammian. 14, 2. item lapides ap. Grut. p. 378, 7. et p. 1077.

Vecta v. f. infertur] Sic e MS. Fl. bene dedit Pichena. Consentit ed. pr. Ceterae inde a Puteol. *vectam inferunt*, ut est in Guelf. ERN. et Bud.

Illic reputans etc.] Conservatio rerum Agrippinae, factum co-

reputans, ideo se fallacibus litteris accitam, et ho- A. V. 813.
nore praecipuo habitam: quodque litus iuxta, non A. C. 60.
ventis acta, non saxis impulsa navis, summa sui parte, veluti terrestre machinamentum, concidisset: observans etiam Acerroniae necem; simul suum vulnus adspiciens: solum insidiarum remedium esse, si non intelligerentur: misit libertum Agerinum, qui nuntiaret filio, *benignitate Deum, et fortuna eius, evasisse gravem casum: orare, ut quamvis periculo matris exterritus, visendi curam differret: sibi ad praesens quiete opus.* Atque interim, securitate simulata, medicamina vulneri, et fomenta corpori adhibet: *testamentum Acerroniae requiri, bonaque obsignari* iubet. id tantum non per simulationem. At Neroni nuntios patrati facinoris op- 7
peri-

cogitanti, oblatarum, impediorem orationem facit. Vt hunc editur, inde ab Rhenano, antecedens est ab *illic* ad *intelligerentur*: consequens a *misit*. Sed MS. Guelf. Flor. (Bud.) ed. pr. Puteol. cum sequacibus, *misitque*. Vnde suspicabatur I. Gronovius, totum illud superius coniungendum esse cum *insertur*. Sane etiam Puteol. (et Bud.) initium novae sententiae facit *Misitque*: sed in istis primis edd. interpunctioni non multum tribuendum, ut sciunt, qui eas tractarunt: et *illic reputans* etc. formam habet novae sententiae. Verumtamen, si τὸ *que* genuinum est, aliter esse non potest. Sed profecto durum. Nam secundum Latinitatem bonam deberet esse: *illata reputavit* etc. Ceterum et hoc, et quod vulgatur, melius est, quam cum Ryckio e MS. Agr. post *remedium esse* inserere *putavit*, quod recte improbat etiam I. Gronovius. Frigidum sane est *reputans putavit*: et pendet illa propositio ab *reputans*, quomodocunque de ceteris statuatur. ERN. Bip. reponunt *misitque*, verum sic illud *Illic reputans*, a quo periodum ordiuntur, non habet, quo referatur. Legunt etiam *intelligeretur*. Sub *intelligerentur* Acid. et Heins. subaudiebant *rata*. Ego ad *insidias* referri puto. Sensus: si fingeret, insidias non intelligi.

Id tantum non] *Non* abest ab MS. Reg. et ed. pr. Guelf. *id tamen per simul*. Turbare solent librarii in hac formula. V. Drak. ad Liv. 4, 2. Hoc loco accipiunt pro tantummodo non: id unum non per simulationem fecit. Sed quae hic simulatio et causa simulandi esse potuerit, non intelligo, ut id addi necesse fuerit. Mox ante Rhen. edd, omnes *addito*. male. ERN. *Non* abesse a quibusdam MSS. non spernendum putat Lall. Hiller. Rac. II. *tantum non* exponit per propemodum. Vtcunque accipias, simulationis qui mentio hic fieri possit, non apparet. *Adito* Rhen. ex ingenio.

Quod

A. V. 813. A. C. 60. perienti, adfertur, *evasisse ictu levi sauciam, et hactenus adito discrimine, ne auctor dubitaretur.* Tum pavore exanimis, et, *iam iamque adfore,* obtestans, *vindictae properam, sive servitia armaret, vel militem accenderet, sive ad Senatum et Populum pervaderet, naufragium et vulnus et interfectos amicos obiiciendo. quod contra subsidium sibi? nisi quid Burrus et Seneca reperirent.* quos statim acciverat, incertum an et ante gnaros. Igitur longum utriusque

Quod contra subsidium sibi] Romana editio, *suffragium sibi?* Nec damno. Sane suffragari, adiuvare et opem ferre est: ut refragari, obsistere. Inde et refragium, quod Graecis ἐναντιότης. Hegesippus 5, 27. *Gubernator obliquat velorum sinus, et sine refragio scinditur fretum.* eaque voce et alii usi. LIPS.

Quod contra subsidium sibi] Sic omnes inde a Puteol. in ed. pr. *suffragium.* Inde Groslotius corrigebat *suffugium.* quod probabile fit e loco Senec. de Ira 1, 11. ubi non unus liber habet *suffragia* pro *suffugia:* quamquam illud ibi probant Gruterus et Lipsius: male, ut opinor: deinde Ovidii Nuc. 119. ubi *suffragium* pro *suffugium,* etiam contra metrum irrepserat, iectum iam ab Erasino aliisque editoribus doctis. Vnde apparet, valde pronos librarios in hanc confusionem fuisse. Sed acquiesco in vulgata, quia nihil simile e MSS. notatum video: ut in *subsidium* consentire videantur. ERN. Groslotii *suffugium* probant Bip. Grutero placebat *suffragium.*

Nisi quid Burrus et Seneca expergiscerentur] MS. Bud. et Guelf. habent *expurgent,* sed ille erasa priori scriptura. Flor. *expergens.* Agric. *expromerent:* quod recepit Ryckius. Ed. pr. *expertos.* Vulgatum est a Puteolano, non Beroaldo, in quem frustra invehitur I. Gronovius: ipse mire in h. l. inconstans, modo *expurgent,* modo *expergetis,* modo *expergetis* tentans: quibus omnibus nihil sani inest. Quidam voluerunt *expediret.* ERN. Boxh. expungebat τὸ *quid.* Heinf. coniiciebat *expergiti suggerant.* Hiller. Rac. II. probat τὸ *expromerent,* quod habes 13, 49. vel *exputent,* ut ap. Cic. ep. 10, 24. vel *expiscarentur,* quod et mihi in mentem venerat, quo sensu Cic. in Pison. 28. *Nihil expiscatus est.* et ep. 9, 19. Pichenae placebat *reperirent.* hoc cum Bip. recepi. vulgatum certe stare nequit.

Incertum an et ante ignaros] Fides tibi, Corneli, magis curae, quam Dioni, qui 61, 12. Senecam auctorem impulsoremque unicum Neroni eius criminis facit. idque a fide dignis multis traditum esse.

Ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν, ἐνὶ στήθεσσιν ἐπειθε.

LIPS. Hoc Tacitus addit, ut aliquid daret invido rumori, qui utrumque huius culpae alligavit. quod Tacitus affirmare noluit. Et sine dubio intelligit *ignaros* insidiarum in Agrippinam, non huius tantum irriti coepti. Neque obstant argumenta Vertranii. Quid enim? Burrus *promisit Agrippinae mortem, si facinoris coarguerentur:* ergo

que silentium, ne inriti dissuaderent, an eo de- A. V. 813. A. C. 60.
scensum credebant, ut, nisi praeveniretur Agrippina, pereundum Neroni esset. Post Seneca, hactenus promptior, respicere Burrum, ac scisciscitari, *an militi imperanda caedes esset?* Ille *Praetorianos toti Caesarum domui obstrictos, memoresque Germanici, nihil adversus progeniem eius atrox ausuros*, respondit, *perpetraret Anicetus promissa.* Qui, nihil cunctatus, poscit summam sceleris. Ad eam vocem Nero, *illo sibi die dari Imperium, auctoremque tanti muneris libertum* profitetur. *iret propere, duceretque promptissimos ad iussa.* Ipse, audito, *venisse missu Agrippinae suntium Agerinum*, scenam ultro cri-

go et conscius fuit, cum sine crimine, sine accusatione, interficeretur? Dein, Seneca Acten immisit, ut praeveniret incestum, ergo parricidium probavit. Immo tum nemo credebat, *ad caedem* matris *filii odia duratura.* Denique Dio cum compluribus suis hac in re nulla fide dignus est, optimorum e Romanis obtrectator. GRON. Vir doctus in ed. Gryph. correxerat *gnaros.* ERN. Si certe legendum, ni *et* velis delere, quod fecerat Ernestius. Ceterum Dionis h. l. fidem fulcire laborat Reimarus.

Longum utriusque fil.] MS. Agr. *utrinque.* Ed. pr. *utrumque.* Heinsius coniiciebat *utrique.* Mox *an* MSS. Flor. Bud. ed. pr. sequentes *et.* Sed *an* bene restituit Pichena. Reddit, more suo, causas silentii, sed dubitanter et duplici coniectura. Post pro *post* Guelf. *prior*, male. ERN. Pro *promptior* Bud. *promtius.*

Ac scisciscitari] Sic legendum putavit Freinsh. Vere enim ille observat, quae sequuntur e solo adspectu intelligi non potuisse. Accedit verbum *respondit*, quod disertam interrogationem supponit. Itaque cum sic sit in MS. Agr. non dubitavi cum Ryckio recipere, pro vulgato *ac si scitaretur.* Forte tamen Tacitum tantum dedit *scitari.* Ed. pr. *ac si scitaretur.* Sed eadem ante *respiceret.* Mox MSS. Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. *memoresque.* Sequentes *et memores*, praeter I. Gron. ERN. In Bud. *despiceret B. ac sciscitaretur.* Bip. reponunt *ac si scitaretur*, quod non sit credibile, Senecam clare interrogasse; verum quod sequitur, *respondit*, id ita factum docet.

Imp. caedes esset] Cod. Agr. *imp. nex esset.*

Poscit summam sceleris] Id est, peragere cupit, quod coepit agere, et extremam velut manum sceleri imponere. LIPS. Sive potius, sibi totam rem mandari, se praefici ei negotio cupit, pollicitus peragere coepta. Mox MS. Flor. (Bud. Agr.) ed. pr. *ad eam vocem*: ceteri *illam*, male. ERN.

Illo sibi die] Sic legitur e correctione Rhenani. Superiores omnes *illos invidiae.* MS. Guelf. (et Bud.) corrupte: *illos in brevi die.* ERN.

Illi

A. V. 813. A. C. 60. criminis parat: gladiumque, dum mandata perfert, abiicit inter pedes eius. tum, quasi deprehenso, *vincla inici* iubet, ut, *exitium Principi molitam matrem, et pudore deprehensi sceleris sponte mortem sumpsisse*, confingeret. Interim vulgato Agrippinae periculo, quasi casu evenisset, ut quisque acceperat, decurrere ad litus. Hi moliun obiectus, hi proximas scaphas scandere: alii, quantum corpus sinebat, vadere in mare, quidam manus protendere: questibus, votis, clamore diversi rogitantium, aut incerta respondentium, omnis ora compleri: adfluere ingens multitudo cum luminibus, atque, ubi incolumem esse pernotuit, ut adgratandum, sese expedire, donec adspectu armati et minitantis agminis disiecti sunt. Anicetus villam statione circumdat, refractaque ianua, obvios servorum adripit, donec ad fores cubiculi veniret: cui pauci adstabant, ceteris terrore inrumpentium exter-

Hi molium obiectus scandere] De his molibus ad Baias Cassiodorus Variar. 9, 6. *Quantis ibi molibus marini termini decenter invasi sunt? quantis spatiis in visceribus aequoris terra promota est?* Strabo lib. 5. p. 245. Ἡ δὲ πόλις ἐμπορίων γεγένηται μέγιστον, χειροποιήτους ἔχουσα ὄγμους, διὰ τὴν εὐφυΐαν τῆς ἄμμου. Διόπερ τῇ χάλικι καταμίξαντες τὴν ἄμμοκονίαν, προβάλλουσι χώματα εἰς τὴν θάλατταν. Virgilius 9, 710. *Qualis in Euboico Baiarum litore quondam Saxea pila cadit.* Ausonium in ea re corrigo ep. 9, 30. *Vel quae Baianis pendent fluitantia pilis.* Male enim hactenus *palis*. Enimvero pilae illae e saxo, ut Virgilius: in eademque voce Livius corrig. 1, 26. *Modo intra illam pilam, et spolia hostium.* male vulgo *illa pila* intellegit columellam, quam Dionysius στήλιδα dixit, spoliis Curiatiorum insignem. *Horatia pila*, apud Propert. 3, 2, 7. tela ipsa sunt: nequis eo me refutet. At de pilis his ad Baias, etiam Seneca epist. 77. *Omnis in pilis Puteolorum turba consistit.* LIPS. De molibus istis v. et Horat. ode 3, 1, 33. Pilarum prope Puteolos hodieque ingentes visuntur reliquiae.

Questibus, votis] Edd. ante Rhen. *vocis*, coniunguntque cum *clamore*: male. *questus* sunt dolentium Agrippinae vicem et periculum: *vota* pro salute eius nuncupata. Mox *rogitantium* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. restituit Pichena (et Danes.) Ceteri editi ante Pichenam *rogantium*. De verbo *arripere* vid. ad 13, 57. ERN. In Bud. est *vocis*, quod Rhen. correxit ex ingenio. *Rogitantium* praeferebat et Rhen. sed non expressit. Bud. mox *deiecti* et *obripit*.

Aliam

exterritis. Cubiculo modicum lumen inerat, et ancillarum una: magis ac magis anxia Agrippina, quod nemo a filio, ac ne Agerinus quidem, aliam fere litore faciem nunc, solitudinem ac repentinos strepitus et extremi mali indicia. Abeunte dehinc ancilla, *tu quoque me deseris*, prolocuta, respicit Anicetum, trierarcho Herculeo, et Oloarito, Centurione classiario, comitatum: ac, *si ad visendum veniisset, refotam nuntiaret: sin facinus patraturus, nihil se de filio credere; non imperatum parricidium.* Circumsistunt lectum percussores, et prior trierarchus fusti caput eius adflixit: iam in mortem Centurioni ferrum destringenti, protendens uterum, *ventrem feri*, exclamavit: multisque vulneribus confecta A. V. 813. A. C. 60.

Aliam fere litore nunc] Sic edidit Puteolanus, quod omnes secuti sunt. At MS. Fl. et ed. pr. *aliam fore lateret faciem*. MS. Agr. *aliam fere latere faciem, nunc*. unde Ryckius coniicit: *aliam ante fores faciem*. Broterius, *aliam fores ante rerum faciem*. Sed locus corruptus est, nec sine MSS. medela parata. MS. Guelf. et ipse *fore* habet: cetera, ut sunt in editis. ERN. Coniiciunt Bip. *aliam portendere faciem*. Triller. Obs. crit. 2, 21. *aliam fore litore faciem, si laetaventur*. Hiller. Rac. 10 et 11. *aliam verens litoris faciem*. Omnia vana.

Fusti caput] *Fusti* MS. Flor. (Bud. a 1, m.) ed. pr. Lipsi. Pich. et seqq. Puteol. autem ceterique veteres editi *fuste*. male. Vid. ad 3, 21. ERN.

Nam in mortem Centurioni ferrum destringenti] *Nam* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Agr. edd. pr. Puteol. seqq. Faernus et Groslotius corrigebant *iam*. Credo verum esse, quod Acidalius coniecit: *caput eius afflixit non in mortem*: qua forma loquendi non uno loco utitur Tacitus, ut 4, 45. 62. Hoc viso, Centurio ferrum destringit. At ne hic quidem in mortem illo ictu percussit: nam multis demum vulneribus confecta est. *Destringenti* recte Ryckius et I. Gron. ERN. Cum Bip. reposui *iam*, quod respondet τῷ *prior*. Bud. *distringenti*, ut vulg.

Multisque vulneribus confecta est] Sustuli insigne glossema aliquot versuum, qui huc transcripti e Senecae Octavia (368. f.) verbatim. Eaque omnia iure desunt Vaticano. (Bud. habet.) Non visum id ante me, ne ab eo quidem, qui codices Vaticanos inspexisse iactat, miror et indignor. Haec Agrippinae mors. At Philostratus de Vita Apollonii 4, 38. adfirmavit, naufragio periisse Agrippinam solutili illa nave. Adeo ille et genere et partibus scriptionis suae nugator est. LIPS. Verba illa insititia etiam absunt ab ed pr. sed mox edidit Puteolanus, imitantibus iis, qui secuti sunt. Mox *produntur* pro *tradunturque* edidi cum I. Gronovio. Sic cum MSS.

A. V. 813. A. C. 60. 9 fecta est. Haec consensu produntur. Adspexeritne matrem exanimem Nero, et formam corporis eius laudaverit, sunt, qui tradiderint, sunt, qui abnuant. Cremata est nocte eadem, convivali lecto, et exsequiis vilibus: neque, dum Nero rerum potiebatur, congesta aut clausa humus. mox domestici corum cura, levem tumulum accepit, viam Miseni propter, et villam Caesaris Dictatoris, quae subiectos sinus editissima prospectat. Accenso rogo libertus eius, cognomento Mnester, ipse ferro se transegit; incertum caritate in patronam, an metu exitii. Hunc sui finem multos ante annos crediderat Agrippina contempseratque. Nam consulenti super Nerone, responderunt Chaldaei, *fore ut imperaret matremque occideret:* atque illa, *Occidat,* 10 inquit, *dum imperet.* Sed a Caesare, perfecto demum

MSS. (Bud.) Guelf. Flor. Oxon. ed. pr. Puteol. quam hic deserit Beroaldus vitio sane operarum: ut patet e dictis in praefatione. Rivius habet ut Puteol. sequentibus ceteris. Mox sequens *tradiderint* errorem peperit. ERN.

Formam corp. eius] *Eius* abest a c. Agr.

Sunt qui tradiderint, sunt qui abnuant] Boethius 2, carm. 6. *Fratre qui quondam ferus interempto, Matris effuso maduit cruore: Corpus et visu gelidum pererrans, Ora non tinxit lacrimis, sed esse Censor extincti potuit decoris.* GRON. Add. Suet. Ner. 34. pro *adspexerit* frustra amicus Ryckii *inspexerit,* Nam et illud pro *inspicere* dicitur. V. Drakenb. ad Liv. 42, 5. ERN.

Convivali lecto] Non funebri, et legitime parato. LIPS Mox recte editur *humus* e MS. Flor. a 1. m. consentiente ed. pr. *Humo* primus edidit Puteolanus. (Sic et Bud.) non enim haec pendent a prioribus, nec ullo modo per Latinitatem hic ablativus locum habet. ERN.

Levem tumulum] Hodieque in ea regione sepulcrum Agrippinae ostenditur. Supersunt et rudera villae Caesaris.

Quae subiectos sinus] Apte ad hunc locum Seneca epist. 51. *C. Marius et Cn. Pompeius et Caesar exstruxerunt quidem villas in regione Baiana, sed illas imposuerunt summis iugis montium. Videbatur hoc magis militare, ex edito speculari longe lateque subiecta.* LIPS.

Ipse ferro se tr.] *Se* abest a MS Fl. et ed. pr. quae et habet *ipso.* Vnde I. Gronovius coniicit: *cognomento Mnesteris, se f. t.* aut *is se ferro tr.* illud melius, sed tamen non necessarium. Putem *ipse se.* Nam *se* saepe ita excidit. Sic 13, 46. pro *esse se.* MS. Guelf. *esse.* et alibi centies in libris scr. ERN. Bud. *ipse ferro se.*

Atque illa] Heins. *ad quae illa.*

Perfecto demum scelere] Ita sit. currimus ad scelus praecipites. quod

mum ſcelere, magnitudo eius intellecta eſt. reliquo noctis, modo per ſilentium defixus, ſaepius pavore exſurgens et mentis inops, lucem opperiebatur, tamquam exitium adlaturam. Atque eum, auctore Burro, prima Centurionum Tribunorumque adulatio ad ſpem firmavit, prenſantium manu gratantiumque, *quod discrimen improviſum et matris facinus evaſiſſet.* Amici dehinc adire templa, et, coepto exemplo, proxima Campaniae municipia victimis et legationibus laetitiam teſtari: ipſe, diverſa ſimulatione, maeſtus, et quaſi incolumitati ſuae infenſus, ac morti parentis inlacrimans. Quia tamen non, ut hominum vultus, ita locorum facies mu- A. V. 813. A. C. 60.

quod ſedente impetu, veris mox pretiis aeſtimamus. Aurea gnome, ſumptane a Menandro? certe ab illo antea ſic elata, apud Stobaeum Serm. 4. Οὐδεὶς ξύνοιδεν ἑξαμαρτάνων, πόσον ἁμαρτάνει τὸ μέγεθος, ὕστερον δ' ὁρᾷ. LIPS. *Reliquo*, quod ſe emendaſſe, ait, Rhenanus (e Bud.) eſt iam in ed. pr. ERN. Puteol. *reliquum.*

Tamquam exitium adlaturam] Barthius *exitum* i. e. finem moeroris. Quaſi non tam triſtium expectatio torqueat et cruciet, quam laetorum delectat. Petronius c. 125. *Dii Deaeque, quam male eſt extra legem viventibus! quicquid meruerunt, ſemper expectant.* Seneca ep. 105. *Dat poenas, quisquis exſpectat; quisquis autem meruit, exſpectat.* GRON.

Prenſantium manu] Sic edidimus etiam h. l. cum aliis in locis Taciti ſic ſit e bonis libris. V. ad Hiſt. 1, 36. 66. ubi tamen alii *prehenſare.* Sed ſaepe hoc illi ſubſtituitur, corrigiturque. V. Drakenb. ad Liv. 1, 47. 4, 48. etc. Certe in MS. Flor. et ed. pr. eſt *preſſare:* quod eſt, ut opinor, pro *prenſare.* nam etiam ſic variatur Hiſt. 1, 36. Porro dedimus ex iisdem libris *manu.* Nam ablativus in hac formula etiam l. l. c. c. *Prehenſantium manum* primus edidit Puteolanus, quem omnes ſecuti ſunt; et ſic eſt in Guelf. ERN. Sic et in Flor. Ven. et probat Pichena. Bud. *preſſantium manum.* Agr. *manu.*

Morti parentis] MS. Flor. Guelf. (Bud.) ed. pr. Puteol. omnesque veteres *morte.* Dativus ſolennis huic verbo. et *illacrimare morti* dixit Cicero N. D. 3, 33. At nec ablativum vitioſum dixerim. Intelligendum *in.* Ita *illacrimare* abſolute dicitur, ut ſaepe, Virgil. Georg 1, 480. *illacrimat templis ebur.* i. e. in templis. Ceterum poſt *teſtari* colon, et poſt *illacrimans* punctum eſſe debet. Tacite mutatum eſt in *morti*, neſcio an e libris ſcriptis, habentque Lipſ. Pichena. Mox *obverſabaturque* bene Pichena e MS. Flor. Ante edd. omnes ſine copula. ERN. ut Bud.

Locorum facies] *Facies* non eſt in MS. Oxon. Sane, ut Gron. iudicat, commode abeſſe poteſt, et, ſi ſatis retinens brevitatis fuit

A. V. 813. A. C. 60. tantur, obverſabaturque maris illius et litorum gravis adſpectus (et erant, qui crederent, ſonitum tubae collibus circum editis planctusque tumulo matris audiri) Neapolim conceſſit, litterasque ad Se-
11 natum miſit, quarum ſumma erat: *Repertum cum ferro percuſſorem Agerinum, ex intimis Agrippinae libertis, et luiſſe eam poenam conſcientia, qua ſcelus paraviſſet.* Adiiciebat crimina longius repetita; *quod conſortium Imperii, iuraturasque in feminae verba Praetorias cohortes, idemque dedecus Senatus et Populi ſperaviſſet: ac, poſteaquam fruſtra optata ſint, infenſa militi Patribusque et plebi, diſſuaſiſſet donativum et congiarium, periculaque viris inluſtribus inſtruxiſſet. Quanto ſuo labore perpetratum, ne inrumperet curiam, ne gentibus externis reſponſa daret?* Temporum quoque Claudianorum obliqua infecta-

fuit Tacitus, debet. Fuit fortaſſe, qui *vultum* de locis non concoqueret, nec meminiſſet illius Ovidiani Met. 1, 6. *unus erat toto naturae vultus in orbe.* Etiam Virgilius 5, 848. *maris vultum* dixit. Sed, ut ſaepe dixi, nemo, nec Tacitus, ita brevitatis ſervans eſt, ut nuspiam aliquid redundare ſinat. Nec tam ſevera conſtantia ab ullo ſcriptore exſpectanda. Mox *circum* abeſt a Guelf. ERN.

Luiſſe eam p. c.] Haec eſt lectio MS. Flor. Guelf. edd. pr. et ceterarum ante Rhen. qui *ea* edidit, nec neceſſitate urgente, nec εὐφωνίᾳ ferente. Igitur bene delevit Pichena. ERN. Bud. *eam penam ea conſc.* et ſic Rhen. Heinſ. pro *eam* volebat *clam.*

Adiiciebat] Bud. *adiciebat*, ita frequenter, ut in aliis antiquis codicibus.

Poſteaquam fruſtra oblata] Perſpicuum mendum. Farneſ. *ablata.* Forte interciſae voces explendae; *fruſtra ab illa tentata ſint.* Aut potius adhaeremus Romanae lectioni, *optata ſint.* Interpretor, poſteaquam fruſtra ea voluerit voveritque Agrippina. LIPS. Coniiciebam *ac poſteaquam fruſtra tentaſſet.* nempe quae dixit ſperaviſſe. GRON. Omnes editi, quos vidi, (ut Put. it. c. Bud.) *oblata.* Per Rom. lectionem, quam Lipſius laudat, intelligam Vaticani cod. MS. Nam in ed pr. eſt *oblatu.* Quae autem ſit, ex qua Acidalius laudat *captata*, neſcio. Sic volebat I. Gronov. MS. Flor. *ablata* ut Farneſ. *optata* recepit Freinsh. et Ryck. Mox *militi* edidi pro *militibus*, ex MS. Flor. et ed. pr. (ſic et Bud.) *Inſtruxiſſe* vitioſe utraque Gronoviana. ERN. Rhen. coniiciebat *fruſtrata ſit.* id et Daneſio placebat, teſte Vrſino. Heinſ. *coeptata* vel *conata.* Groslotius legit *optata.*

Reſponſa daret] Id tentarat. V. 13, 5.

Obliqua infectatione] Vulgo, et libris ſcriptis, *oblita*, Ferrettus,

fectatione, cuncta eius dominationis flagitia in matrem transtulit, *publica fortuna extinctam* referens. namque et naufragium narrabat: quod fortuitum fuisse, quis adeo hebes inveniretur, ut crederet? aut a muliere naufraga missum cum telo unum, qui cohortes, et classes Imperatoris perfringeret? Ergo non iam Nero, cuius immanitas omnium questus anteibat, sed adverso rumore Seneca erat, *quod oratione tali confessionem scripsisset.* Miro tamen certamine procerum decernuntur *supplicationes apud omnia pulvinaria, utque Quinquatrus, quibus apertae essent* 12

A. V. 813. A. C. 60.

Ggg 3 *insi-*

tus, *obita.* Nostra emendatio certa videtur ex ratione prisca scribendi, *oblica.* LIPS. *Oblita* etiam MS. Fl. (Bud.) ed. pr. at *obliqua* MS. Agr. ERN.

Publica Fortuna exstinctam] Et inprimis ipsius privata. Hinc illud, iure laudatum Quinctil. 8, 5. Africani Oratoris ad Neronem super hac morte: *Rogant te, Caesar, Galliae tuae, ut felicitatem tuam fortiter feras.* LIPS. Sed Latinorum mos, quaecunque praeter modum salutaria *fortunae Pop. R.* attribuere. ERN.

Namque et naufragium narrabat] Lipsius corrigebat *iamque:* quod, mea sententia, recte repudiat Pichena, et si alias pro *praeterea* recte ponitur, ut mox c. 12. *iam sol repente obscuratus. Nam* commode referri potest ad praecedentia. Argumentum eius, quod dixerat, publicam Fortunam consulere voluisse Romanis, erat a fortuito naufragio. Quod si non placet, *namque* accipe pro *quid? quod; praeterea.* Etenim *nam* transitionibus servit elegantèr. V. Manut. ad Cic. ep. 3, 11. 5, 20. Mox ed. pr. et *quod fort. fuisset.* Etiam aliae ante Rhen. *fuisset. Qui perfringeret* i. e. qui speraret, se interficere Caesarem posse, qui cohortibus et classe munitus esset. Verbum elegans, pro quo etiam dicitur *perrumpere.* ERN. Rhen. ex ingenio dedit *fuisse;* nam Bud. *fuisset.*

Oratione tali] Quinctil. l. c. l. 8. de hac oratione: *Facit quasdam sententias sola geminatio: qualis est Senecae in eo scripto, quod Nero ad Senatum misit occisa matre, cum se periclitatum videri vellet. Salvum me esse adhuc nec credo, nec gaudeo.* LIPS.

Quinquatrus ludis annuis] Nonne iam ante celebrabantur? Dixi enim de gladiatoribus. Sed puto, hic intellegi scenicos ludos annuos, aut circenses. LIPS. Vett. edd. *quinquatria.* Sed iam P. Victorius ad Cic. ep. 2, 12. monuit, mendum esse, et in vetere cod. Bibliothecae D. Marci esse *Quinquatrus*, ut supra c. 4. Ed. pr. etiam corruptius *quinquatrii.* quod tamen veram scripturam indicat. Nam MSS. interdum *qninquatriis* faciunt e *quinquatrus*, ut ap. Liv. 26, 27. Suet. Aug. 71. ubi v. Oudend. et Ciceronem l. c. *Quinquatria* citat e Liv. 44, 26. etiam diligentissimus Drakenb. sed ibi est *quinquatribus.* Ap. Sueton. Domit. c. 4. consentire libros editos in *quinqnatria* video, sed id vitiosum puto, et in aliis locis ap.

A. V. 813. A. C. 60. *insidiae, ludis annuis celebrarentur: aureum Minervae simulacrum in curia, et iuxta Principis imago statueretur: dies natalis Agrippinae inter nefastos esset.* Thrasea Paetus, silentio vel brevi adsensu priores adulationes transmittere solitus, exiit tum Senatu; ac sibi caussam periculi fecit, ceteris libertatis initium non praebuit. Prodigia quoque crebra et inrita interceſſere. anguem enixa mulier: et alia in concubitu mariti fulmine exanimata. iam sol repente obscuratus, et tactae de caelo quatuordecim urbis regiones. quae adeo sine cura Deum evenlebant, ut multos post annos Nero imperium et scelera continuaverit. Ceterum, quo gravaret invidiam, matris, eaque demota, auctam lenitatem suam testificaretur, feminas inlustres, Iuniam et Calpurniam, Praefectura functos Valerium Capitonem et Licinium Gabolum, sedibus patriis reddidit, ab Agrippina olim pulsos. Etiam Lolliae Paullinae cineres reportari, sepulcrumque exstrui per-

ap. Suetonium est *quinquatrus*. Mox Flor. Guelf. ed. pr. *insidiae essent*. ERN. Bud. *quinquatrium* a 1. m. unde 2. *tria*.

Exitium senatui ac sibi] Locus, qui mutilus videatur, et non est. Nihil enim narratur, in quo Thraseas offenderit. At scribe mecum fidenter: *exiit tum Senatu*. Hoc enim solo sibi discrimen peperit magnus ille vir, quod Senatu egressus est, cum de Agrippina referretur. Xiphil. 61, 15. Ὁ Πούπλιος δὲ Θρασέας Παῖτος ἦλθε μὲν ἐς τὸ συνέδριον, καὶ τῆς ἐπιστολῆς ἐπήκουσεν· ἀναγνωσθείσης δὲ αὐτῆς ἐξανέστη τε εὐθὺς, πρὶν καὶ ὁτιοῦν ἀποφήνασθαι, καὶ ἐξῆλθε· διότι, ἃ μὲν ἤθελεν, εἰπεῖν οὐκ ἠδύνατο, ἃ δὲ ἠδύνατο, οὐκ ἤθελε. Tacit. 16, 21. hunc ipsum locum respiciens: *Olim utrisque infensus, et accedentibus caussis in Thraseam, quod Senatu egressus est, cum de Agrippina referretur, ut memoravi.* LIPS. Recepit Pichena. ERN.

Iam sol. rep. obsc.] Cf. Plin. H. N. 2, 70. (72.)

Sine cura Deum eveniebant] Ἐπινοοῦσι et hic et alibi noster. LIPS. i. e. apparuit, in his portentis nil Divini fuisse, non portendere iis Deos perniciem Neronis voluisse, ut iis creditum est, quae ante mortem Claudii evenere. Irridet igitur potius portenta, et eorum vanitatem indicat. ERN.

Iuniam] Calvinam, de qua 12, 4, 8. De Calpurnia, ib. 22. Statim, *Praetura functos*, lego. LIPS. Recte. ERN. Sic et Grut. coniectabat, nil tamen temere mutandum iudicat. De Lollia Paull itidem 12, 22. De Silana 13, 19 et 22.

Itu-

permisit: quosque ipse nuper relegaverat, Iturium et Calvisium, poena exsolvit. Nam Silana fato functa erat, longinquo ab exsilio Tarentum regressa, labante iam Agrippina, cuius inimicitiis conciderat, vel tum mitigata. A. V. 813. A. C. 60.

Cunctanti in oppidis Campaniae, *quonam modo urbem ingrederetur: an obsequium Senatus, an studia plebis reperiret*, anxio, contra deterrimus quisque, quorum non alia regia fecundior exstitit, *invisum Agrippinae nomen, et morte eius accensum populi favorem*, disserunt: *iret intrepidus, et venerationem sui coram experiretur:* simul *praegredi* exposcunt. et promptiora, quam promiserant, inveniunt: obvias tribus: festo cultu Senatum: coniugum ac liberorum agmina, per sexum et aetatem dispositа: exstructos, qua incederet, spectaculorum gradus, quo modo triumphi visuntur. Hinc superbus, ac publici servitii victor, capitolium adiit, grates exsolvit: seque in omnes libidines effudit, quas male coercitas qualiscumque matris reverentia tardaverat. Vetus illi cura erat, curriculo quadrigarum insiste- 13 14

re:

Iturium] Vrs. e cod. vet. *Titurium*. Sic et Agr.

Repeteret anxio] Libri quidam (Flor. Ven) *reperivet*: quod merito Pichena probat. Dubitabat scilicet et angebatur, an Senatum obsequentem, plebem faventem reperiret. LIPS. Sic etiam Guelf. ed. pr. et omnes ante Rhen. qui male e MS. Bud. induxit *repeteret*. Melius mox *regia* dedit (e Bud.) pro *regio*, quod in superioribus erat. ERN.

Praegredi expescunt] Sic MS. Flor. recte, ut divinarat Grotius. Verbum *expoſcunt* indicat, non rogasse, ut Nero progrediendo experiretur, sed sibi hoc dari voluisse, ut praegrediendo tentarent animum populi: supra c. 7. *poscit summam sceleris*, et alibi. Vett. edd. (et c. Bud.) omnes *progredi*, usque ad Gronovium. *Praegredi* et *progredi* sic confunduntur ap. Liv. 35, 30. init. Adde supra 11, 37. ERN.

Vetus illi copia erat] Ita libri prisci (et Bud.). Substituerunt, *cura*: ad sententiam non male. Nescio an, *copido*, sive *cupido*. LIPS. *Cura* libri edd. omnes a Puteol. ad Lipsi. qui *copia* reposuit: quod est in MSS. et ed. pr. Id ergo tamen servare malui, quia sensum aptum habet, *copia* nullum Nam sequens, *nec minus foedum studium*, indicat, hic verbum desiderari, idem significans, quod *studium*. *Copiam* de permissione matris et praeceptorum accipit Ryckius, quod

A. V. 813. A. C. 60. re: nec minus foedum ſtudium, cithara ludicrum in modum canere, cum coenaret; quod *Regibus et antiquis Ducibus factitatum* memorabat: *idque vatum*

quod eſſe alieniſſimum facile patet. Si liber proferetur, in quo *cupido*, ſtatim *cura* dimittetur: v. Sueton. Ner. c. 22. ubi de ſtudio equorum curulium. ERN. *Cupido* probant et Mur. et Pich. ut 15, 33. Bip. reponunt *copia* eorum ſcil. quae ad aurigandum pertinent. *vetus* intelligunt a maioribus accepta. Verum cum verbo *inſiſtere* minus bene cohaeret. Hiller. Rac. 38. dat *vetus illi culpa erat*, quod propius accedit ad vulg. *copia*.

Curriculo quadr. inſ.] Non adeſſe certaminibus quadrigariorum, ut e Sueton. l. c. colligas, ſed quadrigas agere, e Latinitate. infra 15, 44. *habitu aurigae curriculo inſiſtens*. ERN. Huc Vertranius refert numum Neronis, in quo quadrigis inſiſtens auriga cum epigr. ΕΤΤΤΜΙΟΣ. (in al. ΕΤΤΙΜΙΟΣ, ΕΤΘΤΜΙΟΣ). Sed ſpectat ad celebrem aurigam, qui et in Traiani numis occurrit. V. Patini Theſ. NN. p. 104. Cf. p. 144.

Cithara ludicrum in modum] Non etiam displiceat, *ludiorum*. Numos certe cuſit illa bellua, in quibus ipſe citharoedico habitu, in tunica oblonga, citharam percutiens. Deſcribit eum habitum graphice Apuleius 2. Flor. in perſona Bathylli: *Eique prorſus citharoedicus ſtatus, Deam conſpiciens, canenti ſimilis. tunicam picturis variegatam deorſus ad pedes deiectus ipſos, Graecanico cingulo, chlamyda velat utrumque brachium adusque articulos palmarum. Cetera decoris inſtrumentis dependent. Cithara baltheo caelato apta, ſtructim ſuſtinetur; manus eius tenerae, procerulae; laeva diſtantibus digitis nervos molitur; dextra pſallentis geſtu ſuo ſabulum* (lege *pulſabulum*) *citharae admovet, ceu parata percutere.* Ita enim locum eum legimus, diſtinguimus. Et, quod ait de chlamyda deque cingulo, etiam illa apparent in Neronianis numis: excipio, quod non brachia velat, ſed ab humeris dependet chlamys. LIPS. Non video, quare *ludiorum* legatur. Multo exquiſitius eſt *ludicrum in modum*: eodem ſenſu: ut in ludis fieri ſolet, quae *ludicra* dicuntur. Sic ap. Sueton. Ner. c. 11. *ludicrae partes* ſunt hiſtrionum, ſive ludiorum. Mox ed. pr. *cum celaret*, quod fortaſſe aliquis defendet e Suet. c. 22. item *quis regibus - memoret*. MS. Flor. *qis reginm memorat*: unde Iac. Gron. *quaſi regium et - - memorans*. quod mihi parum placet. MS. Guelf. (et Bud. a 1. m.) *quis regum e, a. d. factum memorabat*. Forte fuit: *antiquis regum et ducibus f. memorabat*. Vel ſi brevitas iactata Taciti fert *priſcis regum et a. d. f. m.* Relativum ſaepe inculcatum eſt in Tacito. ERN. Mox c. 16. occurrunt *ludicrae artes*. De re ipſa v. Suet. 21. Numum, in quo Nero citharoedus, exponit Eckhel in D. NN. vet. vol. 6. p. 276.

Quod Regibus et antiquis Ducibus] Ita in Panegyrico illo ad Piſonem, qui hoc aevo ſcriptus, inſerta eadem defenſio v. 157. *Nec pudeat populiſſe lyram, cum pace ſerena Publica ſecuris exultent otia terris. . . Ipſe fidem moviſſe ferox narratur Achilles.* Quem, Ovidio ablatum, viri docti tribuunt Lucano. Neutri ego. Ab Ovidio aetas abiudicat: ab Lucano conditio ſcribentis. Nam ille quicumque

poeta

tum laudibus celebre, et Deorum honori datum. Enimvero cantus Apollini sacros; talique ornatu adstare, non modo Graecis in urbibus, sed Romana apud templa, Numen praecipuum et praescium. Nec iam sisti poterat; cum Senecae ac Burro visum, ne utraque pervinceret, alterum concedere. clausumque valle Vaticana spatium, in quo equos regeret, haud promiscuo spectaculo. mox ultro vocari Populus Romanus, laudibusque extollere, ut est vulgus cupiens A. V. 813. A. C. 60.

poeta ignotus fuit, obscura domo fortuna tenui: et humilius blanditur Pisoni, quam ut decuerit Lucanum. Ait ecce v. 241. — *tu, Piso, latentem Exsere: nos humilis domus, at sincera parentum, Sed tenuis Fortuna sua caligine celat.* At Lucanus certe notus, celeber: per se, perque uxorem praedives. Adde Senecam patruum in aula: qui huic humili et tenui protendere manum potuisset, prae Pisone. Sed et decimo nono aetatis anno scriptum hoc carmen. nam ait v. 248. *Quamvis nunc iuvenile decus mihi pingere malas Coeperit, et nondum vicesima venerit aestas.* Quod non convenit in aetatem Lucani, praesertim cum scriptum sit diu post Consulatum Pisonis; et paullo ante detectam, ni fallor, coniurationem. Certe post Consulatum diu: quoniam et eloquentiae eius specimen Neapoli praebitum celebrat. quod scimus contigisse nos quinquennali certamine, cum Nero in eadem urbe Graecanica copiam fecit suae vocis, annis aliquot post Pisonis Consulatum, quem iniit a. u. 810. Sed nec Statius huius carminis mentionem facit: cum omnia minima scripta eius recenseat Silv. 2, 7. LIPS.

Ne utroque pervinceret] Putarem, *ne utrumque*: id est, ne duo illa extorqueret, alterum indulgere, ut in eo acquiesceret. LIPS. At *utraque* verum, quod e MS. Fl. protulit Pichena, habetque ed. pr. Ceterae inde a Puteolano veteres *utroque*, ut Guelf. Bodl. ERN. Bud. *utroque*, sed 2. m. *utrumque*. Bip. *utraque* scil. libido. Porius sexto casu ponitur, subaudito *parte*, durior quippe altera ellipsis.

Valle Vaticana spatium] Credo id a Plinio denotari 36, 15. *Tertius obeliscus Romae, in Vaticano Caii ac Neronis Principum circo.* LIPS. Suet. l. c. *hortos* ponit. Sed ii in valle Vaticana. Add. Ryck. ad h. l. Mox *laudibusque* quod e Fl. dedit Pichena, etiam Guelf. ed. pr. pariter ut *eodem*: quod est etiam in ceteris ante Rhen. qui (e Bud.) dedit *eo*. denique etiam *evulgatus*. quod in *vulgatus* mutatum a Puteol. restituit Rhen. (e Bud.) Muretus tamen et Acidalius praeferebant *vulgatus*: frustra. *Evulgare* dixit etiam Liv. 9, 46. similia ap. nostrum *emunire*, *emercari* et alia. In quo genere verborum libenter variavere librarii. V. Cuningam. ad Horat. p. 235. ut alios taceam. ERN. Bud. *laudibus* absque copula. Circi rudera hodieque restant. Obeliscus, qui olim ibi, a Sixto V. erectus est ante aedem D. Petri.

Ratus-

A. V. 813. A. C. 60. voluptatum, et, si eodem Princeps trahat, laetum. Ceterum evulgatus pudor non satietatem, ut rebantur, sed incitamentum adtulit. Ratusque dedecus amoliri, si plures foedasset, nobilium familiarum posteros, egestate venales, in scenam deduxit: quos fato perfunctos, ne nominatim tradam, maioribus eorum tribuendum puto. nam et eius flagitium est, qui pecuniam ob delicta potius dedit, quam ne delinquerent. Notos quoque Equites Romanos operas arenae promittere subegit donis ingentibus: nisi, quod merces ab eo, qui iubere potest, vim necessitatis adfert. Ne tamen adhuc publico theatro dehonestaretur, instituit ludos, *iuvenalium* vocabulo, in quos

Ratusque dedecus amoliri] Romana editio, *dedecus molliri*. quod ego praefero. LIPS. Sic etiam MS. (Bud. Flor. Agr.) Bodl. alii *moliri*. At Puteol. *amolliri* pro *amoliri*, ut sequentes omnes habent. *Molliri* probant etiam Freinsh. et I. Gronov. Simile est *invidiam mollire* supra 4, 30. Sed tamen nescio, quomodo magis placet *amoliri*, nec credo *molliendi* verbum esse aptum dedecori et turpitudini, in qua nulla acerbitas aut asperitas, ut in invidia intelligi potest. Et credibilius est, Neronem dedecus voluisse omne tollere, quam tantum minuere. Rom. ed. quam Lipsius laudat, non est Beroaldina, sed prima. ERN. Habet tamen et noster 11, 25. *ignominiam mollire*, quod hic placebat et Modio ep. 99.

Ne nomin. tradam] At Dio nominat. V. Xiphil. 61, 17.

Nam et eius] Ed. pr. non habet *nam*: quod melius videtur. Duplex ratio silentii affertur, prima, ut maioribus parcatur; deinde, quia flagitium magis Neronis, quam ipsorum. ERN.

Equites Rom.] Respice ad 1, 16.

Instituit ludos iuvenalium] Qui privati et per domum celebrati aut in hortis. Tacitus 15, 33. *Acriore in dies cupidine Nero agitabatur promiscuas scenas frequentandi: nam adhuc per domum aut hortos cecinerat iuvenalibus ludis.* Mansit nomen ludorum posteriori aevo, et Imperatores, quos in palatio ludos dabant Kalendis novi anni (de quibus e Iuliano monui ad 4, 70.) iuvenalia videntur appellasse ab exemplo hoc Neronis. Sidonius in Narb. v. 307. *Ianus forte suas bifrons Kalendas . . . Sumendas referebat ad curules. Mos est Caesaribus die bis uno. (Privatos vocitant) parare ludos. Tunc coetus invenum sed aulicorum Elaei similacra torva campi Exercet spatiantibus quadrigis.* Et addit post descriptionem curulium ludorum v. 428. *Iam vero iuvenalibus peractis.* Vt videantur ii ludi, tunc quidem, scenicum nihil habuisse. Atque ita distinguit etiam, nisi fallor, Capitolinus in Gordianis 4. *Cordus dicit, in omnibus civitatibus Campaniae, Piceni, Vmbriae, de proprio illum per quatriduum ludos scenicos et iuvenalia edidisse.* Quod nota-

quos passim nomina data: non nobilitas cuiquam, non aetas, aut acti honores inpedimento, quo minus Graeci Latinive histrionis artem exercerent, usque ad gestus modosque haud viriles. Quin et feminae inlustres deformia meditari: exstructaque apud nemus, quod navali stagno circumposuit Augustus, conventicula et cauponae et posita veno inritamenta luxus. dabanturque stipes, quas boni necessitate, intemperantes gloria consumerent. Inde gliscere flagitia A. V. 813. A. C. 60.

notari volo. Neronis tamen aevo et instituto, scenici: ex Tacito hic et Plinio, qui 37, 7. ad hos ludos respiciens, ait Neronem *peculiari theatro in hortis primum cantasse, et Pompeiano praeluisse*. Non praetereo notam Xiphilini, qui 61, 19. hos ludos institutos vult per causam positae a Nerone primae barbae. Et hercle ea nominis causa. Iuvenalia enim dicta, quia ut tirocinii die pueros exuebant: sic barba rasa iuventutem, transibantque tunc in viros. Vnde illud Domitiae amitae blandientis Neroni votum: *Simul hanc excepero, mori volo*, Sueton. c. 34. itaque is dies Romanis pariter festus. De Octaviano Dio 48, 34. Ἀμέλει τὸν πώγωνα ὁ Καῖσαρ τότε πρῶτον ξυρώμενος, αὐτός τε μεγάλως ἐώρτασε, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι δημοτελῆ ἑορτὴν παρέσχε. Καὶ ὁ μὲν καὶ ἔπειτα ἐπελειοῦτο τὸ γένειον, ὥσπερ οἱ ἄλλοι. Alia huic ritui in Excurs. B. LIPS. Vox *theatro* abest a MS. Oxon. et alio ap. Brot. Mox *gestus modosque* vir doctus (Heinsius) ap. Ryckium emendabat *gestus motusque* ex 15, 37. quod non displicet. *Modi non viriles* sunt *gestus motusque non viriles*, ut supra *in modum ludicrum*. Tum *modi* magis de voce et cantu, quam de gesticulationibus dicuntur. ERN.

Feminae inlustres] Qualis Aelia Catella, quae octogenaria saltavit. V. Dio l. c. ap. Xiphil.

Navali stagno circumposuit Augustus] Ad Tiberim. deque eo stagno supra 12, 56. *Augustus structo cis Tiberim stagno*. Et Suetonius Aug. 43. At nemus illud est, quod *Caesarum nemus* appellatum. Vide et hic Xiphil. 62, 15. (et ibi Reim.) LIPS. Mox *veno*, quod se correxisse (e Bud.) dicit Rhen. est iam in ed. pr. In Puteol. ed. irrepserat *vero* operarum errore: id fideliter servatum a Rivio, Beroaldo et Alciato. MSS. Vaticani (et Agr.) deinde ap. Vertran. *luxuriae*: ed. pr. *luxui*: ut supra *causae bello* 2, 64. *fundamenta urbi* ap. Liv. 1, 12. Noster *incitamenta ingeniis allaturas* infra c. 21. ERN.

Dabanturque stipes] Cui re datae stipes? ad ludosne? Ita olim sane Apollinaribus ludis factum reperio. *Praetor edixit*, ait Livius 25, 12. *ut populus per eos ludos stipem Apollini, quantum commodum esset, conferret*. Plinius 33, 48. *Populus Romanus stipem spargere coepit Sp. Postumio, Q. Marcio coss. Tanta abundantia pecuniae erat, ut eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit*. Quae verba ne te fallant. Nam stipes, de qua Livius, multis annis prior notatione Pliniana. Sed voluntariam,

A. V. 813. A. C. 60. gitia et infamia; nec ulla moribus olim corruptis plus libidinum circumdedit, quam illa conluvies. Vix artibus honestis pudor retinetur: nedum, inter certamina vitiorum, pudicitia aut modestia aut quidquam probi moris reservaretur. Postremo ipse scenam inoedit, multa cura tentans citharam et praemeditans adsistentibus. Facies accesserat, cohors militum,

riam, credo, Plinius intellexit, illa fuit ex edicto. Sed et Augustus stipem Praetoribus dari ad ludos voluit. innuente Dione 54, 2. Τοῖς μὲν στρατηγοῖς τὰς πανηγύρεις πάσας συνέταξεν, ἵνα τοῦ δήμου δίδοσθαί τι αὐτοῖς κελεύσας. nisi tamen τὸ δημόσιον intellegi voluit potius, quam δῆμον. Stipes alias usitate dabantur Diis, et ad res sacras. Seneca de Benef. 7, 4. *Omnia Deorum sunt: tamen Diis posuimus domum, et stipem iecimus.* Et Ep. 116. (115.) *Colitur autem non taurorum opimis corporibus contrucidatis, nec auro argentoque suspenso, nec in thesauros stipe infusa, sed pia et recta voluntate.* Varro de L. L. 4, 36. *Diis cum thesauris assem dant, stipem dicunt.* Ita in capita fontium, quae sacra, stipem iaciebant. Plinius Epist. 8, 8. de Clitumno: *Fons purus et vitreus, ut numerare iactas stipes, et relucentes calculos possis.* Seneca Quaest. Natural. 4, 2. de Nili venis: *In haec ora stipem Sacerdotes, et aurea dona Praefecti, cum sollenne venit sacrum, iaciunt.* LIPS. Hic stipes datae a Nerone, ut statim per libidinem absumerentur. Gruterus comparat factum Augusti ap. Sueton. c. 98. Mox non placet mihi: *nec ulla moribus — plus lib. addidit quam illa colluvies.* Delendum puto *ulla*, intelligendumque quid, quidquam. Puto, me similia exempla reperisse. ERN. De stipe fontibus iniici solita v. Caylus Rec. d'Antiq. t. 2. pl. 98. ubi exemplum in numo Nemausensi.

Reservaretur] Ed. pr. *reservatur*: unde possis coniicere *reservetur*. sed sollennis illa praesentis et imperfecti confusio. Vid. ad 3, 17. extr. ERN.

Postremo] Sic emendavit Lipsius. Bud. et edit. priores *postremus*.

Ipse scenam inscendit] Restitui ex libris. Vulgo, *ipse scenas incedit*. LIPS. *Scenam incedit* MSS. Flor. Vatic. Agr. ed. pr. *Scenas incedit* Guelf. (Bud.) ed. Rhen. et seqq. usque ad Lipsium. Puteol. Beroald. Alciat. *scenas ascendit*. Lipsius edidit *scenam inscendit*, quod sequentes imitati sunt. Ego lectionem MSS. secutus sum, quae a Tacito non aliena, ut iam Rhenanus monuit. Sic 1, 61. *incedunt locos moestos*. ERN. Cf. et mox c. 22.

Assistentibus familiaribus] Falso. Nam Vatic. *absistentibus facies*. Farnes. *assistentibus facies*. Similisque lectio Budensis: quod facile odoreris e Rhenano coniectante, *absistentium facie*. Vtrumne *assistentibus facibus*? Certe noctu ad lumen etiam hi ludi exerciti. sequiturque: *Hi dies ac noctes plausibus personare*. et ait postremum in scenam venisse Neronem. Ergo ad lumen.

In-

tum, Centuriones Tribunique et maerens Burrus ac laudans. Tuncque primum conscripti sunt Equites Romani, cognomento *Augustianorum*, aetate ac robore conspicui, et pars ingenio procaces, alii in spe potentiae. Hi dies ac noctes plausibus personare formam Principis vocemque Deum vocabulis adpellantes: quasi per virtutem clari honoratique agere. Ne A. V. 813 A. C. 60.

Infra etiam 20. *Noctes quoque dedecori adiectas.* Sed et Sueton. Calig. 18. *Quondam etiam et nocturnos ludos praebuit accensis facibus.* Nostet iterum infra 21. *Laetitiae magis, quam lasciviae dari pancas totius quinquennii noctes, quibus tanta luce ignium nihil illicitum occultari queat.* Vos Divini conferte operam; si mihi Phoebus hic non favit. LIPS. Etiam MS. Flor. Guelf. *assistentibus facies* et ed. pr. *abs. facies.* Vulgatam induxit Puteolanus. Muretus corrigebat *fonascis* s. *phonascis.* In MS. Fl. ultimae voci superscriptum *homines.* Hinc l. Gronovius coniiciebat *assistenti histrionum aciei:* quod an aliquis probaturus sit, nescio. Qui *homines* adscripsit, voluit indicare, illo corrupto vocabulo homines significari. Vulgata an e MS. ducta sit, nescio. Sed valde consentit iis, quae Suetonius narrat c. 21. apud quem pariter amicorum intimi adfuisse dicuntur. Ac forsasse inde correctionem Puteolanus sumsit. ERN. Bud. *assistentibus facies absceserat.* Agr. *assistentibus ceteris.* Heins. vult *ass. amicis.* Bip. *praemeditans* i. e. praeludens *assistentibus. Facies* i. e. facies principalis ex milite Praetoriano, Burro etc. *accesserat.* Eo fere sensu *facies* accipitur 1, 41. et ap. Cic. Phil. 8, 8. Hoc, etsi duriusculum videatur, sequi lubet, quia vim codicibus non adfert. Hiller. Rac. 11. parum adposite: vel *avertentibus facies omnibus*, vel *accendentibus faces familiaribus.*

Accesserat cohors militum] Ita legend. non, quia Suet. l. c. ita narrare videtur, sed quia res poscit. Nam Suetonius de alio ibi et publico theatro. LIPS. Nempe ante in edd. erat *abscesserat*, male. Mox ed. pr. *Centurionesque.* ERN.

Maerens Burrus, ac laudans] Vnus ergo hic tantum Praefectus Praetorio. nec pugnat Suetonius, qui duos nominat, quia Tacitus de iuvenali ludicro adhuc loquitur; de publico theatro Suetonius, capite dicto. LIPS. Verba quidem Taciti non indicant, unum tantum Praefectum Praet. adfuisse, sed Burrum, cum moereret animo, tamen voce laudasse: de altero nihil praecipui erat, quod traderet. Mox vir doctus in ed. Gryph. deleverat *que.* Post Muretus pro *in spe* malebat *spe:* quod non displicet. At, quod idem deleri vult *bi*, quod et a MS. Bud. aberat, non probo. sed interpunctio mutanda, ut fecimus, et est in MS. Guelf. Vulgo punctum est post *personare*, et comma ante *quasi.* ERN. Acid. *volebat in spem.* Bip. forsan *et spe.* Fallitur et fallit Rhen. dum abesse pronomen *hi* a Regio i. e. Bud. codice refert. Clare legitur post punctum *Ii dies* etc.

Augustianorum] Suet. paullo aliter c. 20. Idem c. 25. *Augustianos* vocat,

Car-

A. V. 813. A. C. 60. 16 Ne tamen ludicrae tantum Imperatoris artes noteſcerent, carminum quoque ſtudium adfectavit, contractis, quibus aliqua pangendi facultas. Nec dum infignis

Carminum quoque ſtudium] Plinius 37, 12. *Domitius Nero in ceteris vitae ſuae portentis, capillos quoque coniugis ſuae Poppaeae in hoc nomen adoptaverat, quodam etiam carmine Succina appellando.* Intellexit et Seneca hunc poetam Quaeſt. Natur. 1, 5. *Vt ait Nero Caeſar diſertiſſime, Colla Cytheriacae ſplendent agitata columbae.* Laudat eum Martialis 8, 70. *Carmina qui docti nota Neronis habet.* et 9, 27. *Ipſe tuas etiam veritus Nero dicitur aures, Laſcivum iuveni cum tibi luſit opus.* LIPS.

Nec dum infignis aetatis] Forte leg. *quibus aliqua pangendi facultas, necdum infignis. Ii alternatim conſidere ſimul.* Muretus 15, 2. cui ſcriptor hic noſter in amoribus, et iure, corrigit: *qhibus aliqua pangendi facultas, necdum infignis erat. Ii conſidere ſimul; et natos ibidem verſus connectere, atque ipſius verba quoquo modo prolata ſupplere.* Non damno: germana tamen eſſe non credo. Ceterum ab hoc Cornelii iudicio Tranquillus diſcentit c. 52. LIPS. Meo iudicio rem acu tetigit hactenus Muretus (id viſum et Ryckio) poſt quem, quae alii tentarunt quum conſidero, miror quemquam hiſcere auſum: adeo nihil eſt, quod cum eius coniectura putem comparandum. Quod ſi elidi *τὸ nati* ferre nequeunt, faciamus: *nec dum infignis erat ad famam:* vel *infignis erat. hi acciti conſidere ſimul.* Tales enim quaeſivit, qui callerent verſuum faciendorum ſtudio, ſed nihil dum edidiſſent, aut eo nomine celebres eſſent. *Infignis ad famam* ut Ciceroni de legib. 3, 8. *infignis ad deformitatem puer.* Quod autem Tacitum et Suetonium committunt; utrumque verum, ſed in diverſis opuſculis, exiſtimo tradidiſſe. Neque enim dubito, quin et potuerit ſcribere verſibus Nero, et quaedam ſcripſerit ſine cuiusquam auxilio. Et in huiusmodi tabulas incidit Suetonius. Sed et, quum repentinus hic imperus ei veniſſet, dum feſtinat, omnis morae impatiens, et geſtit eloquentiae auctoribus accenſeri, atque illam laudem rapere potius, quam mereri; non tantum ſumpſiſſe temporis et otii et ſeceſſus, quantum iuſta cura requirit; ideoque hos adiutores adhibuiſſe, facile credo Tacito, et id tyranni iuvenis, laſcivientis et luxuriantis, indoli valde conveniens mihi videtur. Licet et ſuſpicari factum id in opere, quod parabat ad inſtantem commiſſionem. GRON. Idem videbatur viro docto in ed. Gryph. ubi hunc locum ad mentem Mureti correxerat. Iac. Gronovius addi vult *laus: nec dum infignis erat laus.* I. F. Gronovii *acciti* probari non poteſt, quia id iam eſt in *contractis.* Broterius locum ſic conſtituit: *quibus a. p. facultas, nec dum infignis. Aetate pares conſidere ſimul etc.* Ego nihil expedio deſtitutus libris melioribus. ERN. Addo aliquot coniecturas. Pich. *necdum inf. erat. Ii inſſi conſ.* Triller. Obſ. crit. 2, 21. *nec tam infignis artis gnari.* Hill. Rac. 16. *τὸ nati* vertit in *vates.* Daneſius et Vrſin. *necdum inf. aetatis vatibus.* Quid ſi legas, *contr. q. al. p. f. necdum infignis artis vatibus, conſ.* Demum Bip. ſic: *necdum infignia arte conati.*

Et

signis aetatis nati, considere simul, et adlatos vel ibidem repertos versus connectere, atque ipsius verba, quoquomodo prolata, supplere. quod species ipsa carminum docet, non inpetu et instinctu, nec ore uno fluens. Etiam sapientiae doctoribus tempus inpertiebat post epulas, ut contraria adseverantium discor- A. V. 813. A. C. 60.

Et allatos] Pichena coniicit *oblatos* e cod. Fl. ubi est *ablatos*. Ego vero haudquaquam hoc sollicitandum censeo. *Allatos* est domi meditatos. Quod ad primum quidem congressum non congruit; sed, postquam semel studia iunxere, vix est, ut unquam discesserint, quin praecepissent animis proximi conventus materiam, et ad eam aliquid domi per habentes carmina somnos natum possent afferre. Sed et ad illos, quos subito ad iussum principis effuderant, emendandos aliquid domi potuit subnasci, et inde allatum in regia repertis addi. GRON. Sed ita Mureti correctio probatur tantum usque ad *simul*. Mox *quoquo modo* bene Pichena e Flor. Sed sic et Guelf. ed. pr. omnesque veteres. Vitium operarum fuit *quoque modo*, in editione ea, qua Pichena usus est. Velut id reperi in ed. Lipsi. 1585. correctum in aliis. ERN. Bud. *ablatos* sed a 2. m. *adlatos*.

Nec uno ore fluens] Miror, hic neminem tentasse *fluentium*, cum alibi talia tententur in Tacito et aliis. Nam *fluens* et *species* non bene conveniunt. Sed illa ἀκρίβεια non semper a Tacito servata est, ad poeticam rationem inclinante. Vide ad 4, 32. Mox in ed. pr. abest *tempus*. ERN.

Vtque contraria asseverantium discordiae eruebantur] Malim nihil hic mutari: nam illud, *utque eruebantur*, habet quandam ἐμφασιν, quam in nulla earum, quas subiiciunt, lectione repe- rio. Illae namque significant modo, quid fieret: hoc etiam vanum, simulatum, fucatum fuisse, quod fiebat. Perinde namque est, quasi dixisset: *et quasi eruebantur*: et volebat videri se id agere, ut variae et diversae sectarum opiniones cognoscerentur et excuterentur. Nam τὸ *Vt* similitudinis est, ut bene Salinerius animadvertit. GRON. Rhenanus coniiciebat *quaererentur*: quod maxime mihi placuit ante ex iis, quae vidi. Emphasin illam Gronovianam vix assequor, nec *utque eruebantur* est *et quasi*. MSS. Flor. *rueretur*, Bud. *ruerentur*. Agr. *eruerēt*. Guelf. *atque eruebantur*. Ed. pr. *rueret*. sed puto, virgulam errore operarum ex ultima litera in vicinam translatam. Puteol. *eruerentur*. Beroald. cum seq. omnibus *eruebantur*. Credo Tacitum scripsisse *riderentur*. Iuvat etiam, quod subiicitur: fuisse tamen etiam, qui non riderent cum Principe, sed, dum ille rideret Philosophos disputantes, severo vultu adsiderent. MSS. Fl. Reg. (Bud.) et ed. pr. mox *ore vultuque* pro *voce v.* quod recepi; et quia sequitur *spectari*, et quia alibi quoque *os* et *vultus* iunguntur, ut ap. Virgil. 9, 251. et alibi. ERN. Bip. reponunt *eruerentur*, quod verum puto. e initiale a finali praecedentis vocis est absorptum. Sed sic rectius legetur: *ut c. aff. d. eruerentur*, quod visum et Hillero Rac. 38. Bud. a 1. m. habebat *atque c. aff. d. rue-*

ren-

A. V. 813. A. C. 60. 17 cordiae eruerentur. nec deerant, qui ore vultuque triſti inter oblectamenta Regia ſpectari cuperent. Sub idem tempus, levi contentione atrox caedes orta, inter colonos Nucerinos Pompeianosque, gladiatorio ſpectaculo, quod Livineius Regulus, quem motum Senatu retuli, edebat. quippe oppidana laſcivia invicem inceſſentes, probra, deinde ſaxa, poſtremo ferrum ſumpſere, validiore Pompeianorum plebe, apud quos ſpectaculum edebatur. Ergo reportati ſunt in urbem multi e Nucerinis, trunco per vulnera corpore, ac plerique *liberorum aut parentum mortes* deflebant. Cuius rei iudicium Princeps Senatui, Senatus Conſulibus permiſit. Et rurſus re ad Patres relata, prohibiti publice in decem annos eiusmodi coetu Pompeiani, collegiaque, quae contra leges inſtituerant, diſſoluta: Livineius, et qui alii 18 ſeditionem conciverant, exſilio multati ſunt. Motus

rentur. unde 2. m. fecit *atque.* Bip. coniectant porro: *ut qui c. aſſeverarent, in diſcordias ruerent.* Erneſtinae coniecturae *viderentur* praeluſit iam Heinſius. Scopo Neronis omnino haec convenientior. Paullo ante Bud. *impartiebat*, ut edit. veteres.

Levi contentione] MS. Fl. *intentione:* Puteol. item ed. pr. *intentio:* unde poſſis coniicere *levi initio* vel *levi ab initio:* ſed ultima ſyllaba excidit. Intelligenda tamen praepoſitio *ab*, quam in hac formula omittere noſter ſolet, ut infr. c. 32. Beroaldus primus edidit *contentione*, ut eſt in Guelf. quod omnes ſecuti ſunt. Mox vett. edd. *Lividineius.* male. (Bud. *libidini eius*) Recte hic et 3, 11. editur *Livineius*, ut e cognomine apparet. ERN.

Retuli] Libro deperdito.

Invicem inceſſente] Lege, *inpeſſentes*, LIPS. Mox edd. pr. Puteol. ceteraeque vett. MS. (Bud.) Guelf. *deportati* ſc. e ſpectaculo, et MS. Fl. (Bud.) ed. pr. *aut parentum*, non *ac*, ut ſequentes. ERN.

Re ad patres relata] Sic ſcripſi e MS. Flor. et ed. pr. ut etiam videbatur I. Gronovio, pro *delata*, quod eſt in (Bud. et) omnibus aliis edd. intelligendumque de relatione, quam Coſſ. re cauſſaque cognita, fecere. Non iam *res deferri* ad Senatum poterat, quod factum erat, re nunciata Senatui, et ultione petita: ſed, quam poenam ſtatui vellet, quaeſitum. Similiter plerique codd. ap. Liv. 21, 6. *tunc delata res ex integro ad Senatum:* ſed ex MS. Flor. et Cantabrig. recte Gronovii correxerunt *relata*, atque ita edidit Drakenb. ERN.

Livineius] Bud. hic *liuidineius.*

Pedius

tus Senatus et Pedius Blaesus, accusantibus Cyrenensibus, *violatum ab eo thesaurum Aesculapii, delectumque militarem pretio et ambitione corruptum.* lidem Cyrenenses reum agebant Acilium Strabonem, Praetoria potestate usum, et missum disceptatorem a Claudio agrorum, quos Regi Apioni quondam habitos, et Pop. Rom. cum Regno relictos, proximus quisque possessor invaserant, diutinaque licentia et iniuria, quasi iure et aequo nitebantur. Igitur abiudicatis agris, orta adversus iudicem invidia: et Senatus, *ignota sibi esse mandata Claudii, et consulendum Principem*, respondit. Nero, probata Strabonis sententen- A. V. 813. A. C. 60.

Pedius Blaesus Sen. mot.] Postea restitutus. H. 1, 77.

Delectum militarem etc.] i. e. in delectu militari inique versatum esse, et vacationem militiae dedisse pro pecunia, aut gratiae caussa iis, qui aetatem militarem haberent, et stipendia facere deberent etc. ERN.

Apionis quondam habitos] Lego, *Regi Apioni*. Rufus hac de re: *Cyrenas cum ceteris civitatibus Libyae Pentapolis Ptolemaei antiquioris liberalitate suscepimus. Libyam supremo Regis Apionis arbitrio sumus assecuti.* Item Eutropius 6, 11. *Quo tempore Libya quoque Romano imperio per testamentum Apionis, qui Rex eius fuerat, accessit, in qua inclytae civitates erant, Berenice, Ptolemais et Cyrenae.* Appianus in extremo Mithridatico: Τοῖς Ῥωμαίοις Κυρήνην Ἀπίων βασιλεὺς τοῦ Λαγηνῶν γένους νόσῳ ἐκ διαθήκης ἀπέλιπεν. Factum hoc a. u. 660. C. Coelio L. Domitio coss. Sed, ut monuerim, in verbis Rufi vereor ut menda sit, licet occultior. Quis ille *Ptolemaeus antiquior?* Plerique omnes Aegyptii Reges Ptolemaei, et parum proba aut recepta discriminis haec nota. Ausim rescribere, *Ptolemaei Apionis.* Nam hic sane Rex Ptolemaeus fuit, sed cognomento Apion. Appianus Civil. 1, 111. *Sequenti anno, Populus Romanus duabus provinciis ex testamentis Regum est auctus, Bithyniam Nicomede relinquente, Cyrenen Ptolemaeo ex Lagidis, cui Apioni cognomentum fuit.* LIPS. *Regi Apioni* bene probat Ryck. ex 11, 35. Lipsius olim coniiciebat *avitos* pro *habitos*, sicque correxerat vir doctus in ed. Gryph. sed illud melius; *Regi habitos* i. e. possessos. ad 11, 35. 13, 34. ERN. Bud. et alii *Regis Apionis*, quod servat Brot. In loco Appiani lege Λαγιδῶν, ut Civ. 1, 111.

P. R. c. Regno relictos] A. u. 658. teste Iulio Obseq. c. 109. Cf. Vales. ad Amm. Marc. 22, 16.

Nero, probata] Sic primus edidit Pichena, cum ante esset *Princeps*, e vestigiis MS. Flor. *ne probata*, ut et habet Guelf. nisi quod tamen addit *Princeps*. I. Gronovius tamen malebat, *Nero rata*. At in ed. pr. est *ne improbata*: quod verbum etiam exhibet MS. Agr. nisi quod ille addit: *tum princeps non*. Mihi venit

A. V. 813. A. C. 60. 19 tentia, *se nihilominus subvenire sociis, et usurpata concedere*, scripsit. Sequuntur virorum inlustrium mortes, Domitii Afri et M. Servilii, qui summis honoribus et multa eloquentia viguerant. Ille orando causas, Servilius diu foro, mox tradendis rebus Romanis celebris, et elegantia vitae; quam clariorem
A. V. 814. A. C. 61. 20 effecit, ut par ingenio, ita morum diversus. Nerone quartum, Cornelio Cosso coss. quinquennale ludicrum

venit in mentem: *nec improbata S. f.* Saepe Tacitus eventum rei tradit initio facto ab *et*. Principis verbum e proximo intelligi potest. Et nescio, quomodo aptius huic loco videtur *non improbata sententia*, quam *probata*, et multo magis *rata*. Nam rata quidem sententia illa non fuit, cum nihil ex ea actum sit, nec agri veteribus possessoribus ademti. Omnino *rata sententia* dici, pro, cum ratam sententiam esse iussisset, vix credo. ERN.

Et elegantia vitae, quam clariorem] Traiecerim, *et quem elegantia vitae clariorem effecit*. LIPS. *Elegantiam* accipio in optimam partem, et prorsus, ut de Pomponio Secundo 5, 8. *At Pomponius multa morum elegantia et ingenio illustri*. Ille autem, *ut par ingenio, ita morum diversus*, non Servilius est, sed Domitius. Quam, inquit, elegantiam vitae Servilii effecit clariorem Domitius, ut par ingenio, ita morum diversus. Fecisse dicitur Domitius, quod, ut homines facerent, occasionem dedit. In contrarium Cicero ad fam. 12, 9. *Tu velim animo sapienti fortique fis, ut tua moderatio et gravitas aliorum infamet iniuriam*. GRON. Verissima haec, et omnes aliorum coniecturas inanes reddunt. Sed tamen excidisse puto nomen proprium, quod post *effecit* necessario desideratur: *quam clariorem effecit Afer*. Nam ad hunc certe ista pertinent. ERN. Frustra in hoc loco constituendo laborant interpretes. Sanus est, nec medicina eget. *Eloquentiam*, qua, *ut ingenio, par Domitio fuit Servilius*, hic *elegantia vitae clariorem effecit*, quippe *morum* ab Afro *diversus* i. e. honestiore vita conspicuus, quam Afer. Is enim *Afer*, ut noster ait 4, 52. *prosperiore eloquentiae quam morum fama fuit*. Fraudi fuit Gronovio, Ernestio, Hillero Rac. 38. aliis, quod Afrum elegantia morum eminuisse putarent. Nec ferenda coniectura Bip. qui ex *vitae quam* effingunt *uterque eam*, quasi vitae elegantia tribuatur utrique. Ita iam in versione Itala locum reddiderat Davanzati, perperam.

Nerone IV. Corn. Cosso coss.] Quorum mentio in lapide Romae (ap. Grut. p. 8, 5.) .ET. GENIO. VENALIC. P. ACILIVS. CERDO. VOTVM. SOLVIT. NERONE. CAESARE. AVG. IIII. COSSO. LENTVLO. COSS. F. COS. LIPS. Aliam inscr. vide ap. Ryckium. ERN.

Quinquennale ludicrum] Est hoc ipsum, quod noster 16, 4. *lustrale certamen* appellat. Quod longo intervallo post reduxit et firmavit Gordianus Iunior Imp. de quo apposite Victor. c. 27. *Eoque anno lustri certamine, quod Nero Romam invexerat, auctoritate firma-*

dicrum Romae institutum est, ad morem Graeci certaminis: varia fama, ut cuncta ferme nova. Quippe erant, qui *Cn. quoque Pompeium incusatum a senioribus* ferrent, *quod mansuram theatri sedem posuisset. nam antea subitariis gradibus et scena in tempus structa ludos edi solitos: vel, si vetustiora repetas,* A. V. 814. A. C. 61.

firmatoque, in Persas profectus est. Exemplum autem, credo, Nero sumsit a Neapolitis, de queis Strabo lib. 5. p. 246. Νυνὶ δὲ πεντετηρικὸς ἱερὸς ἀγὼν συντελεῖται παρ' αὐτοῖς, μουσικός τε καὶ γυμνικὸς ἐπὶ πλείους ἡμέρας, ἐνάμιλλος τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα. Nota quod ait, *νυνὶ δέ*. Institutum enim id certamen eius aevo in honorem Augusti. Suetonius clare Aug. 98. et in Claud. 11. Herodes etiam Iudaeae Rex theatrum et certamen quinquennale condidit, ad honorem gratiamque Augusti, uti Iosephus narrat 15, 8. Sunt et nummi Neroniani, in quibus mensa cum corona et lebete, inscripti: CERTA. QVINQ. ROM. CO. SC. id est, *Certamen Quinquennale Romae constituit.* LIPS. Quidni exemplum sumserit a ludis quinquennalibus Actiacis ap. Sueton. Aug. c. 98. Sed forte etiam sponte instituturus fuerat. Vid. de his ludis Neronis Scalig. Emend. temp. p. 469. et ad 16, 2. ERN. De numis Neronis v. Eckhel D. NN. vet. vol. 6. p. 264. De re ipsa Suet. 12. A Neapolitisne sumserit Nero exemplum ludicri quinquennalis, dubitat P. Faber agonist. 3, 15.

Pompeium incusatum, quod] Perpetuum sane theatrum Pompeius condidit primus a. u. 689. Antea subitaria erant, et Censorum iussu plerumque disiecta. Tertull. de spectac. 10. *Saepe Censores renascentia theatra destruebant, moribus consulentes, quorum scilicet periculum ingens de lascivia providebant. . . . Itaque Pompeius Magnus solo theatro suo minor, cum illam arcem omnium turpitudinum extruxisset, veritus quandoque memoriae suae Censorian animadversionem, Veneris aedem superposuit.* Donec praecipitantibus moribus, extruxerunt ipsi Censores. Valerius 2, 4, 2. *Theatra inchoata quidem sunt a Messalla et Cassio Censoribus, ceterum auctore Scipione Nasica omnem apparatum operis eorum subiectum hastae vaenire placuit.* Appianus Civil. 1, 28. Τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ Σκιπίων ὕπατος καθεῖλε τὸ θέατρον, οὗ Λεύκιος Κάσσιος ἤρξατο, καὶ ἤδη που τέλος ἐλάμβανεν· ὡς καὶ τόδε σπάσεων ἄρξαν ἑτέρων, ἢ οὐ χρήσιμον ὅλως Ἕλλησιν ἡδυπαθείαις Ῥωμαίους ἐθίζεσθαι. Eamque in rem SC. interpositum, quod legis nomine Tertullianus intellexit in Apolog. 6. *Quonam illae leges abierunt, . . . quae theatra stupendis moribus orientia, statim destruebant?* Velleii locus addatur, qui corruptus vulgo, 1, 15. *Cassius Censor, a Lupercali in Palatium versus, theatrum facere instituit: cui in demoliendo eximia civitatis severitas et Consul Caepio restitere.* Scribe, *in emoliendo* et *Scipio.* LIPS.

Antea subitariis gradibus] Ausonius in prol. ad Lud. 7. Sap. 14. *Aedilis olim scenam tabulatam dabat Subito excitatam, nulla mole saxea.* LIPS.

Stan-

A. V. 814. A. C. 61. *tas, ſtantem populum ſpectaviſſe, ne, ſi conſideret, theatro dies totos ignavia continuaret. Spectaculorum quidem antiquitas ſervaretur, quotiens Praetores ederent, nulla cuiquam civium neceſſitate certandi. Ceterum abolitos paullatim patrios mores, funditus everti per accitam laſciviam, ut, quod usquam corrumpi et corrumpere queat, in urbe viſatur, degeneretque ſtudiis externis iuventus, gymnaſia et otia et turpes amores exercendo, Principe et Senatu auctoribus; qui non modo licentiam vitiis permiſerint, ſed vim adhibeant: Pro-*

Stantem populum ſpectaviſſe] Valerius l. c. ait: *SC. cautum, nequis in urbe propiusve paſſus mille, ſubſellia poſuiſſe, ſedensve ludos ſpectare vellet.* Seſſionem tamen adſtruere Livius 1, 35. et Dionyſius videntur 3, 68. ſub Tarquinio Rege: *Loca diviſa Patribus Equitibusque, ubi ſpectacula ſibi quisque facerent, fori appellati. Spectavere furcis duodenos ab terra ſpectacula alta ſuſtinentibus pedes.* Sed tantum in Circo. LIPS.

Ne ſi conſideret] Omnes hic *ne ſi conſ.* ſcribendum cenſent, cum vulgo ſit in ſcriptis et editis *ſi conſideret.* Solus Ryckius in textum recepit *ne*, et mox ante *ſpectaculorum* idem delevit, auctore cod. Agr. quem nos imitati ſumus. Nempe loco motum eſt τὸ *ne*, quod e ſequente verſu huc retrahendum erat. Etiam I. Gronovius ſecutus eſt, ſed tacite, Ryckium, ne confiteretur, aliquid boni eſſe in cod. Agr. praeſertim, quod non eſſet in Florentino. ERN.

Quoties P. R. ſederet] Libri ſcripti (in his Bud.) *Praetor ſederet.* Facile et vere emendes, *Praetores ederent.* Enimvero editionem ludorum Magiſtratibus incubuiſſe, praeſertim Praetori, notum iis, qui in veſtibulo verſantur antiquitatis. Facit huic parti illa reſponſio: *Nec proinde Magiſtratus rem familiarem exhauſturos*, etc. LIPS. Ed. pr. *Praetor ſederet.* et ſic ceterae usque ad Rhen. qui edidit *quoties P. R. ſederet.* Lipſius vere correxit. recepit Pichena. ERN.

Neceſſitate certandi] Secutus ſum manuſcriptos. Vulgata ſcriptio tamen recta adaeque, *ſpectandi.* Vtrumque enim factitatum ſub his comoedis Principibus, ut viri illuſtres et ad certandum cogerentur et ad ſpectandum. Nec displiceat geminari, *neceſſitate ſpectandi aut certandi.* LIPS. *Certandi* edd. omnes ante Rhen. qui edidit *ſpectandi.* quod ſecuti ſunt omnes usque ad Lipſium. *Certandi* etiam MS. (Bud. et) Guelf. ERN. *Spectandi* poſſet defendi ex 16, 5.

Funditus everti] Libris meis abeſt τὸ *everti.* et omiſeris recte. Scribi etiam poſſit *et verti.* LIPS. *Everti* edd. omnes habent, niſi quod in pr. corrupte *eunti* (ut c. Agr.). Omitti poſſe cenſebat etiam Muretus. Acidalius *verti* volebat, quo ſaepius Tacitus utatur, quam *everti* (ut 4, 42.). Ego abeſſe poſſe non credo: eſſe enim ante deberet *aboleri*, non *abolitos.* Tum, quid eſt *abolitos paullatim funditus?* Immo, cum ante paullatim aboliti ſint, nunc repen-

Proceres Romani, specie orationum et carminum, scena polluantur. quid superesse, nisi ut corpora quoque nudent et caestus adsumant, easque pugnas pro militia et armis meditentur? An iustitiam augurii, et decu-

A. V. 814. A. C. 61.

rias

repente funditus everti per peregrinam lasciviam. ERN. Bud. etiam *everti.*

Specie orationum et carminum] Ad Musicum certamen referto. LIPS. Immo etiam ad oratorium. v. c. 21. Ante *proceres* colon scripsimus, ut est etiam in ed. pr. Ita difficultas tollitur, quam fingit Acidalius, eoque aut *at* addi, aut *pollui* corrigi vult. Pendet scil. membrum a superiori ✍. Mox possis coniicere *caestus sumant*, ut ex ultima praecedentis verbi nata sit syllaba prima in vulgato: est enim usitatius in tali re simplex. sed etiam Agric. 3. *assumere fiduciam*, pro quo alii potius *sumere fiduciam.* ERN. De caestu v. Servius ad Aen. 5, 401.

An iustitiam augurii] Vitium: cui medendo impar ego. LIPS. *Fracti soni* non significant aliquid ad artem pertinens, sed id, quod Seneca dicit *non virile*, cum in Hercule Furente canit v. 450. *Ad non virilem tympani movit sonum. Decuriae* autem *Equitum* ut nihil respiciunt militarium muniorum, ita nec augurali ullus hic est locus disciplinae. Tamen est etiam, qui sensui serviisse ait sese, absque cura verborum, quae Lipsius corrupta credat. Hoc autem velle Tacitum, vaticinatur: ubi posthac inventum iri severitatem iudicis et sanctimoniam Sacerdotis inter homines gnaros mollium sonorum et numerorum musicorum? Id elici satis commode putat ex infra scriptis, quae positis hic respondent: *nec cuiquam iudici grave aures studiis honestis et voluptatibus concessis impartire.* Vbi etiam sine cura, opinor, verborum, interpretatur iudicem nihil perdere gravitatis. Interim hoc posteriore in loco, quid est, quod confirmet illam castimoniam Sacerdotis? De solis iudicibus excusat, quia de solis iudicibus mota erat invidia. Definamus nugari et audiamus solum Pichenam, qui corrigit *an institutos Augustanos et d. E.* Posset legi: *An institutos Augustanos e decuriis Equitum:* sed non est necesse. Nam *institutos Augustanos et decurias Equitum* per ἓν διὰ δυοῖν dicitur de iisdem, prorsus ut 13, 25. *ludicram licentiam et fautores histrionum.* c. 46. *Pellice ancilla et assuetudine Actes.* Num, inquit, adolescentulos secundi ordinis (qui conscripti sint cognomento Augustanorum, aliquando in decurias iudicum allegendi) paratius et religiosius caussas audituros, si molliter et dulce canenti Caesari artificiose plaudere et docte atque ingeniose acclamare didicissent? Nam hoc est *perite audire* (ut apud Suet. 22. *solos scire audire Graecos*) *planibus personare fossamque Principis et vocem Deum vocabulis appellare*, quemadmodum interpretatus ipse Tacitus c. 15. Quod quia fiebat assidue, *dies et noctes*, ideo iustior haec invidia in tam male perdentes tempus, quod collocare deberent in sanctissimo iudicum officio discendo, cui destituebantur. GRON. Broterius locum sanari putat, una copula transposita *et egr. i. m.* Iustitiam augurii intelligit augu-

A. V. 814. A. C. 61. *rias Equitum egregium iudicandi munus expleturos, ſi fractos ſonos et dulcedinem vocum perite audiſſent? Noctes quoque dedecori adiectas, ne quod tempus pudori relinquatur, ſed, coetu promiſcuo, quod perditiſſimus quisque per diem concupiverit, per tenebras audeat.*

21 Pluribus ipſa licentia placebat, ac tamen honeſta nomina praetendebant: *Maiores quoque non abhorruiſſe ſpectaculorum oblectamentis, pro fortuna, quae tum erat; eoque a Tuſcis accitos hiſtriones, a Thuriis equorum certamina: et, poſſeſſa Achaia Aſiaque, ludos curatius editos: nec quemquam Romae, honeſto loco ortum, ad theatrales artes degeneraviſſe, ducentis iam annis*

auguratum. ERN. Brot. ita explicat: an augurum, an iudicum muneribus pares futuros homines etc. Equidem cum Salinerio initium periodi refero ad *proceres*, et poſt *Equitum* comma tollo, hoc ſenſu: an proceres curatius executuros, quae ad ius augurii pertinent; an Equites, quae ad munus iudicandi? Bip. *augurii* mutant in *augures*, et per iuſtitiam intelligunt ius, iuris rationem ſummam, de qua Cic. de Legg. 2, 12.

Ac tamen] Ed. pr. *attamen*. Licentia illa uti cupiebant, ſed ſub honeſtioribus nominibus. ERN.

Spectaculorum oblectamentis] Farneſ. *oblectamenta*, vere. LIPS. Edd. omnes ablativum habent. ERN.

A Tuſcis accitos hiſtriones] Freinsh. pro *Tuſcis* putat legendum *Oſcis* ex 4, 14. Fruſtra. Nam et Livius 7, 2. *ludiones ex Etruria acciti, ad tibicinis modos ſaltantes, haud indecoros motus more Tuſco dabant.* Atque etiam nomen Tuſcum eſt, auctore eodem Livio ibid. *quia hiſter Tuſco verbo ludio vocabatur, nomen hiſtrionibus inditum.* Nempe ludus ipſe ab Oſcis eſt, ut noſter tradit 4, 14. Livius l. c. hiſtriones ex Etruria venere, cum ludi iam eſſent, ut clarum e Livio, ut magis excitarentur, fierentque iucundiores: ERN.

A Thuriis equorum certamina] Atqui Livius 1, 35. etiam equos a Tuſcis derivat. *Ludicrum fuit, equi pugilesque, ex Etruria maxime acciti.* Et, cum equorum certamina antiquiſſima Romae ſint, vix videntur ea petiiſſe tam longinque. Magna Graecia certe et illa ora, in qua Thurii, non tam pernota tunc Romanis. Quae tamen frons mea a Tacito diſſentientis? Thurii vicini Tarentinis, ab iisque everſi, ut Strabo narrat: quorum olim Sybaris, oppidum celebre deliciis. Ab Auguſto colonia illuc deducta, Copiae. LIPS. Vir doctus in marg. ed. Gryph. *Tyriis*: neſcio unde, aut quare. ERN.

Ludos curatius editos] Germana Cornelii vox, non *accuratius*, ex libris. LIPS. Sic et Guelf. ed. pr. Puteolanus dedit *accuratius*. ERN.

Nec quemquam] Sic Pich. e codd. vet. prius *neque q.*

Ducentis iam annis] Et paullo pluribus, quoniam triumphavit de

annis a L. Mummii triumpho, qui primus id genus spectaculi in urbe praebuerit. Sed et consultum parcimoniae, quod perpetua sedes theatro locata sit potius, quam immenso sumptu singulos per annos consurgeret ac struerentur. Nec perinde Magistratus rem familiarem exhausturos, aut populo efflagitandi Graeca certamina a Magistratibus caussam fore, cum eo sumptu Resp. fungatur. oratorum ac vatum victorias incitamentum ingeniis adlaturas: nec cuiquam iudici grave, aures studiis honestis et voluptatibus concessis impartire. A. V. 814. A. C. 61.

de Achaeis et Corinthiis Mummius a. u. 608. LIPS. Ceterum *Munnii* MS. Flor. ed. pr. non *Mumii*, ut est in edd. ceteris usque ad Ryckium. ERN. Consentiunt lapides Capitolini.

Qui primus id genus] Quod genus? gymnicosne? inclinabam, sed primus athletas dedisse legitur in Aedilitate Aemilius Scaurus, multis post annis. Potes igitur capere ludos Graecos. Nam antea noti tantum Osci et Latini. Cicero ad Marium 7, 1. *Non enim puto te Graecos aut Oscos ludos desiderasse: praesertim, cum Oscos vel in Senatu spectare possis, Graecos vero ita non ames, ut nec ad villam tuam via Graeca ire soleas.* Hos triplices ludos Tranquillus in Iulio intellegit 39. *Ludos regionatim urbe tota dedit, et quidem per omnium linguarum histriones.* Et Aug. 43. *Ludos fecit nonnunquam vicatim, ac pluribus scenis, per omnium linguarum histriones.* LIPS.

Consurgeret ac struerentur] Haud dubie elegantius et ad brevitatem aptius foret, si abesset *ac struerentur*, quod habet speciem glossae. Nam *surgere* et *consurgere* eleganter dicuntur, quae *struuntur*, *aedificantur*. quorsum ergo idem bis dicitur, et suavitas tropi explicatione exstinguitur? Admiratores brevitatis et elegantiae Cornelianae facile largientur, delendum esse. Sed tamen omnes scripti et edd. habent, et Tacitum sibi in brevitatis cura non satis constare semper id quoque iam alibi monuimus. Igitur *ἐπέχω*. Si Cicero aut Livius esset, non dubitarem esse insititium. magis tamen inclino in partem eam, ut Tacito abiudicem, propter frequentia glossematum, quibus eius libri interpolati sunt. V. ad 16, 1. ERN. *Destrueretur* invenit in libro quodam I. Ad. Nodell. in crit. obs. edit. Campae 1781. Verum exergasia vulg. bene habet.

Efflagitandi Graeca certamina] Certaminis vox ad gymnasium spectare potius videtur, quam ad scenam. Sed in scena ipsa certamen quoddam victoriae. LIPS.

Nec cuiquam iudici grave] Respondetur ad verba: *an institutos Augustanos et decuriae Equitum egregium iudicandi munus expleturos.* Iudicium causarum forensium et carminum oratio numque bene coniungi. Cicero pro Arch. 10. *aures poetis dedere* dixit. ERN.

Totius

A. V. 814. A. C. 61. *laetitiae magis quam laſciviae dari paucas totius quinquennii noctes, quibus, tanta luce ignium, nihil inlicitum occultari queat.* Sane nullo inſigni dehoneſtamento id ſpectaculum transiit. Ac ne modica quidem ſtudia plebis exarſere, quia, redditi quamquam ſcenae, Pantomimi certaminibus ſacris prohibebantur. Eloquentiae primas nemo tulit, ſed, *victorem eſſe Caeſarem*, pronuntiatum. Graeci amictus, quis per

Totius quinquennii] Ita ſcripſerim, non, *potius*. LIPS. Bud. *potius*.

Ac ne modica quidem] *Immodica* legendum videtur: quae videlicet excitari ſolebant pantomimorum certamine. Supra 1, 77. et 13, 25. GRON. Sane verbum *exarſere* vehementius eſt, quam pro *ne modica quidem*. At contra mihi *immodica* non videntur pati *ne quidem*. Igitur vulgatum huic coniecturae praefero. Si quid tamen tentandum, malim *ne ſolita quidem*. ERN. Non opus. Senſus eſt, ne mediocres quidem plauſus orti ſunt. *Exardeſcere* ſaepe non plus ſignificat, ut H. 2, 38. Vell. 2, 48. Cf. Hiller. Rac. 38.

Pantomimi certaminibus ſacris] Certamina ſacra, ſive ἱεροὺς ἀγῶνας, ὧν τὰ ἄθλα ἐν στεφάνῳ μόνῳ, definit Pollux 3, 30. Tale hoc Neapolitanum, quod et ἱερὸς ἀγὼν a Strabone dicitur l. 5. p. 246. LIPS.

Eloquentiae primas partes] Farneſiano abeſt *partes*. recte. LIPS. Item a Flor. et ed. pr. ERN.

Graeci amictus] Libri leviter aberrant. Nam Farneſ *Ciraetiam iactam quo*. Vatican. *Graeciam iactus ta quo*. Dixi aberrant. nam vera lectio haec: *Graeci etiam amictus, quis per eos dies p. inceſſerant*, vel, *quos p. e. d. p. ingeſſerant*. Graecanicum ſcilicet hoc certamen fuit, et ideo amiciebantur plerique ad morem Graecum, palliati crepidatique. Haeſi olim, ſed expedivit me plane Dio 60, 6. de hoc ipſo ſpectaculo, Neapoli: Ἐπεὶ ἔν γε τῇ Νεαπόλει καὶ παντάπασιν ἰδιωτικῶς ἔχῃ. Τά τε γὰρ ἄλλα Ἑλληνικῶς καὶ αὐτὸς καὶ οἱ συνόντες οἱ ἀεητῶ-το, καὶ ἐν μὲν ταῖς τῆς μουσικῆς θεωρίαις ἱμάτιον καὶ κρηπῖδας, ἐν δὲ τῷ γυμνικῷ ἀγῶνι ποδφυρίδα καὶ στέφανον χρυσοῦν ἐλάμβανε. Et ſimile, quod in Commodo tradit 72, 17. quotiens theatrum ingrederetur, ſolitum ſumere χλαμύδα ὁλοπόρφυρον τὸν Ἑλληνικὸν, τρόπον, καὶ στέφανον ἐκ τε λίθων Ἰνδικῶν καὶ ἐκ χρυσοῦ πεποιημένον. Ex his facile intellego reſtituoque Suetonii locum Domitiani 4. *Certabant etiam et proſa oratione Graece Latineque, ac praeter citharoedos chorocitharistae quoque et pſilocitharistae. In ſtadio vero curſu etiam virginum certamini praeſedit crepidatus purpureaque amictus toga Graecanica, capite geſtans coronam auream.* Corrigo et diſtinguo: *et pſilocitharistae: in ſtadio vero curſu etiam virgines. Certamini praeſedit*, etc. Vera lectio, vera mens: certaſſe, praeter citharoedos, et iam chorocitharistas, et in ſtadio, certamine curſus, etiam virgines. At certamini toti quinquennali praeſediſſe Domitianum ritu Graeco, purpurea toga, et corona ornatum. Dixit

per eos dies plerique incesserant, tum exoleverant. A. V. 814. A. C. 61. 22
Inter quae et fidus cometes effulsit: de quo vulgi opinio est, tamquam mutationem Regnis portendat. Igitur, quasi iam depulso Nerone, quisnam deligeretur, anquirebant. et omnium ore Rubellius Plautus celebrabatur, cui nobilitas, per matrem, ex Iulia familia. Ipse placita maiorum colebat, habitu severo, casta et secreta domo, quantoque metu occultior, tanto plus famae adeptus. Auxit rumorem pari vanitate orta interpretatio fulguris. Nam, quia discumbentis Neronis apud Simbruina stagna, cui *Sublaqueum*

xit enim togam: mallem chlamydem, uti idem scriptor Neronis c. 25. reditum in urbem describens, habitu Graecanico: *in veste purpurea, distinctaque stellis aureis chlamyde.* ubi, *veste*, glossematium puto, deleoque. Item Dio supra, et Capitolinus in Pertinace 8. *Purpureasque chlamydes Graecanicas.* LIPS. Scribo, *incessirant.* quos, inquit, per eos dies toga posita gestatos plerique arguebant, iam vulgares tum erant, et sero reprehendebantur. GRON. MSS. Flor. (Bud.) Guelf. *Graeci amictus*, ut est in omnibus edd. praeter pr. quae habet *graeciam iactus* ut MS. Vatic. Mox MSS. praeter Guelf. omnes (et Bud.) et ed. pr. *quo:* unde Pichena colligebat, legendum *quomodo.* Id recepit Berneggerus: *Quos*, quod edd. omnes inde a Puteol. habent, estque in Guelf. restituit I. F. Gron. In *quo* nihil impedit, quo minus intelligas *amictu*, etsi pluralis praecedit: cuius formae exempla ap. Graecos et Latinos sunt. sic mox c. 22. post *stagna*, in *cui* intelligi posse *stagno* putabat I. Gronovius. Groslotius malebat *quis.* Sed *quos* melius. *Incesserant* (al. *incessiverant*) int. conviciis. Gronovii *incessirant*, defendam, si in libris occurrat: corrigendo nulli obtrudam. ERN. Bip. praeferunt *quis* pro *quibus* usi erant. Mihi quoque magis haec lectio arridet. Dein Bud. *exoleverant.*

Inter quae etc.] Cf. Sen. N. Q. 7, 17 sq. et Octav. v. 231.

Tamquam mutationem Regis p.] Bentleius ad Lucan. 1, 529. corrigit *Regnis.* Sane admodum probabiliter. Broterius recepit in textum. ERN. Ita et Bip. recte.

Anquirebant] Sic cum I. Gron. correxi vulgatum *inquirebant*, e MS. Flor. adiuvante loco simili 13, 6. ea verba et alibi confusa. Secutus est Broterius. MS. Agr. et ed. pr. *perquirebant;* quod certe malim, quam *inquir.* quod est in omnibus edd. reliquis. Mox *celebrabatur* est a Pichenae correctione, quae iam Mureto in mentem venerat. Nam MSS. (Bud. etiam et Agr.) edd. superiores omnes *celebratur.* At I. Gronov. in MS. Flor. legit *celebratus*, idque recepit. Praeseris imperfecto saepe in Tacito substitutum esse, iam vidimus, V. c. 15. ERN. In Bud. a 1. m. fuisse videtur *anquirebant.*

Rub. Plautus] Cf. mox c. 57. et 13, 19.

Apud Simbruina stagna, cui Sublaqueum nomen est] Plinius 3, 12.

A. V. 814. A. C. 61. *queum* nomen eſt, ictae dapes, menſaque disiecta erat, idque finibus Tiburtum acciderat, unde paterna Plauto origo, hunc illum numine Deum deſtinari credebant. fovebantque multi, quibus, nova et ancipitia praecolere, avida et plerumque fallax ambitio eſt. Ergo permotus iis Nero, componit ad Plautum litteras, *conſuleret quieti urbis, ſeque prave diffamantibus ſubtra-*

3, 12. (17.) *Anio lacus tres amoenitate nobiles, qui nomen dedere Sublaceo* (ita enim potius ſcribend. quia a lacu) *defert in Tiberim.* Addubito, num vox Tacito deſit, legendumque: *villa, cui Sublaqueum nomen.* Certe Neronis villa Sublacenſis Frontino 2. de Aquaeduct. cognita. Aemoinus 2, 16. *Benedictus pater in loco, qui Sublacus dicitur, qui ab urbe Roma 40. millibus abeſt . . . effulſit.* Philoſtratus 4, 43. De vita Apollonii ad hanc rem addit, ealicem Neronis, quem iam ori admoverat, fulmine excuſſum. LIPS. Suſpicor a Tacito fuiſſe: *discumbentis Neronis apud Simbruina ſtagna (loco Sublaqueum nomen eſt) ictae dapes.* ut H. 4, 26. *nec auſi ad hoſtem pergere (loco Geldubae nomen eſt) caſtra fecere.* Sic et reſtituendum apud Florum 3, 3. *Prioresque Theutones ſub ipſis Alpium radicibus aſſequutus (locum Aquas Sextias vocant) quo (fidem Numinum!) praelio oppreſſit?* GRON. Gronovii correctio probatur Ryckio. Et eſt ſane uſitata iſta ratio noſtro, et Livio in primis. Sed tamen nulla neceſſitas ſic loquendi; et, ut recte monet I. Gronovius, relativo noſter non minus ſaepe utitur. Ipſe intelligit *ſtagno:* non male. Immo cur non *loco*, quod non raro per ellipſin abeſt. Vir doctus in ed. Gryph. correxerat *quis.* De Simbruinis collibus v. ad 11, 13. *Stagna* ſunt tres lacus Plinio memorati. M$, Guelf. pro *ictae* habet *iactae.* ERN. Ryck. ſupplet *loco, cui. Villa, cui Subl.* legit Cluver. Ital. ant. 2, 10. Boxh. pro *cui* vult *quibus.* De Simbruinis ſtagnis dixi ad Vib. Seq. p. 53.

Hunc illum numine Deum deſtinari credebant] Groslotius, Rhenanus et Grotius *hinc* corrigunt. Quaſi non alterum multo ſit elegantius. (Bud. *hunc*). Virgilius Aen. 4, 675. *Hoc illud germana fuit? me fraude petebas?* Petronius c. 101. *hic eſt Cyclops ille et archipirata, cui vecturam debemus.* GRON. Sic ſupra *quem illum:* ubi fruſtra tentabant *ullum.* Mox *praecolere nova et ancipitia* eſt colere, praeteritis tutis et praeſentibus. ERN.

Conſuleret ſibi et turbis] Volebam, *ſibi et urbi:* ſed notat in Flor. legi *conſuleret quiet urbis:* ex quo appoſite Pichena, *quieti urbis.* Sed ſic tamen prius illud deeſt *ſibi:* nec abeo a mea coniectura. LIPS. Repugnat Pichenae Lipſius, paſſus ἀνθρώπινόν τι. Neque enim τὸ *ſibi* vel Neronis vel Taciti oratio neceſſario requirit, ut, ſi abſit illud, manca vel vitioſa debeat putari. Poſſet id tenere locum, ſi conſtarent caetera. *Sibi et turbis* (ut in Bud.) tolerari nequit: et arguitur ab antiqua manu, ex qua corrector indoctior fabricavit vulgatum, cum faciendum haberet, quod Pichena. Tum *conſuleret urbi*, quam laxum. At *conſuleret quieti urbis*

traheret. esse illi per Asiam avitos agros, in quibus tuta et inturbida iuventa frueretur. Ita illuc cum coniuge Antistia et paucis familiarium concessit. Iisdem diebus nimia luxus cupido infamiam et periculum Neroni tulit, quia fontem aquae Marciae, ad urbem deductae, nando incesserat: videbaturque potus sacros, et caerimoniam loci corpore loto polluisse. secutaque anceps valetudo iram Deum adfirmavit. A. V. 814. A. C. 61.

At Corbulo, post deleta Artaxata, utendum recenti terrore ratus ad occupanda Tigranocerta, quibus excisis, metum hostium intenderet, vel, si peperciſſet, clementiae famam adipisceretur; illuc pergit, non infenso exercitu, ne spem veniae auferret, neque tamen remissa cura, gnarus, facilem 23

urbis tale, nihil ut possit expressius aut definitius. GRON. MS. Corb. Ed. pr. *sibi e turbis.* Mox *prava.* ERN. Sic et Bud. *Iisdem*] Bud. *Isdem.* ita frequenter.

Aquae Marciae] Vera lectio. frustra turbant libri, qui partim, *aquae marginae*, partim *morgio* referunt. LIPS. Hoc habet ed. pr. Sed inde a Puteol. vulgatum est in omnibus edd. In MS. Guelf. a manu pr. *Marsiae*, a sec. *Marsyae.* Mox Heinsius e cod. Agric. corrigebat *incestarat.* V. ad Vellei. 2, 73. Sed hic narrat Tacitus modo, quid fecerit, de polluta aqua statim sequitur. Recte igitur et a Ryckio haec correctio reiicitur. ERN. Ex h. l. clare patet ap. Ryckium, amicum, quem citare solet, esse Heinsium.

Corpore toto polluisse] Imo, *corpore loto.* Fontes et capita aquarum priscis sacra: in iisque natare nefas. Plinius ep. 8, 8. de Clitumno: *Pons terminus sacri profanique: in superiori parte navigare tantum, infra etiam natare concessum.* Imo in quibusdam aquis navigare etiam vetitum. Ib. ep. 20, de lacu Vadimonis: *Nulla in hoc navis (sacer enim est) sed innatant insulae*, etc. Seneca epist. 41. de his caeremoniis: *Magnorum fluminum capita veneramur; subita ex abdito vasti amnis eruptio aras habet: coluntur aquarum calentium fontes, et stagna quaedam vel opacitas vel immersa altitudo sacravit.* LIPS. *Loto* etiam volebat Heins. ep. ad Graev. t. 4. Coll. Burm. p. 424. valdeque probat Graevius ibid. p. 426. Recte. Sic supra confusa *tecti* et *lecti.* c. 5. ERN. Bud. *toto corpore.* Recepi *loto* cum Bip.

Post deleta Artaxata] V. 13, 41.

Ad occupanda Tigranocerta] Sic MS. (Bud.) Guelf. ed. pr. Rhen. et sequentes omnes. At Puteol. Beroald. Alc. *occupandum*, quod ipsum quoque rectum est, nec inusitatum bonis scriptoribus. Mox *infidam ad occasiones* est, si occasio opportuna deficiendi daretur, defecturam facile. ERN.

In

A. V. 814. A. C. 61. lem mutatu gentem, ut ſegnem ad pericula, ita infidam ad occaſiones. Barbari, pro ingenio quisque, alii preces offerre, quidam deſerere vicos, et in avia digredi: ac fuere, qui ſe ſpeluncis, et cariſſima ſecum, abderent. Igitur Dux Romanus diverſis artibus, miſericordia adverſus ſupplices, celeritate adverſus profugos, inmitis iis, qui latebras inſederant, ora et exitus ſpecuum, ſarmentis virgultisque completos, igni exurit. Atque illum, fines ſuos praegredientem, incurſavere Mardi, latrociniis exerciti, contraque inrumpentem monſibus defenſi. quos Corbulo, inmiſſis Hiberis, vaſtavit, hoſtilemque audaciam externo ſanguine ul-
24 tus eſt. Ipſe exercitusque, ut nullis ex proelio damnis, ita per inopiam et labores fatiſcebant, carne pecudum propulſare famem adacti. Ad haec penuria aquae, fervida aeſtas, longinqua itinera, ſola Ducis patientia mitigabantur, eodem plura, quam gregario milite, tolerante. Ventum dehinc in

In avia digredi] Proprie dicimus *in avia degredi*: ſed, quia non omnes eaſdem partes petiere, ſed fuga illa etiam diſperſi ſunt, vulgarum ferendum puto. ERN.

Fines ſuos praetergredientem] MS. Flor. (et Bud.) *praegredientem*. Ed. pr. (et c. Agr. *in f. ſ.*) *progredientem* vitioſe, pro *praegredientem*: quod non ſpernendum cum I. Gronovio puto. Sic *praevehi* pro *praetervehi* ſaepe, etiam apud noſtrum, ut ſuo loco videbimus. Et *praegredi* quoque ſic Livio aliisque uſurpatum, et adſertum a viris doctis. V. I. F. Gronov. et Drakenb. ad Liv. 29, 32. Similiter haec verba in libris confunduntur ap. eundem 35, 30. ubi *praegredi* praefertur. Recepit et Broterius. MS. Guelf. habet quidem *praetergred.* ſed ut literae *aeter* ſint in litura. ERN.

Carne pecudum propulſare] Vt Tacitus, ſic et Caeſar B. G. 7. 17. *usque eo, ut complures dies milites frumento caruerint, et pecore, e longinquioribus vicis adacto, extremam famem ſuſtentarent.* Nempe carere frumento militi Romano extrema fames eſt. GRON.

Ad haec] Bud. *Ad hoc.* Mox Agr. *aquarum penuria.*

Eodem plura quam gr.] Ed. pr. *eodem plura gregario milite toleranti.* Vnde ſuſpicor Tacitum ſcripſiſſe *eadem plura gregario militi tolerantis.* Nam, ſi accurate perpendas, non *eodem*, ſed *ipſo* Latinitas poſtulat. Tum ablativi prope nimis frequentes. quamquam *tolerante* ad *patientia* referri poteſt. ERN. Bud. *quam gr. m. toleranti.*

Alte

LIBRARY
UNIVERSITY

in locos cultos, demessaeque segetes, et ex duo- A. V. 814.
bus castellis, in quae confugerant Armenii, alte- A. C. 61.
rum inpetu captum; qui primam vim depulerant, obsidione coguntur. Vnde in regionem Tauran-
tium transgressus, inprovisum periculum vitavit. Nam haud procul tentorio eius, non ignobilis bar-
barus cum telo repertus, ordinem insidiarum, se-
que auctorem et socios per tormenta edidit, con-
victique et puniti sunt, qui specie amicitiae do-
lum parabant. Nec multo post legati Tigranocerta
missi, patere moenia adferunt, intentos popularis
ad iussa. Simul hospitale donum, coronam auream,
tradebant. Accepitque cum honore; nec quid-
quam urbi detractum, quo promptius obsequium in-
tegri retinerent. At praesidium Regium, quod fe- 25
rox iuventus clauserat, non sine certamine expugna-
tum

Alterum impetu captum] Vox addita, auctore Vatic. LIPS. Nempe *captum*, quod etiam Guelf. ed. pr. exhibent. ERN.

Tauraunitinum] Sic cum I. Gron. rescripsimus, qui ita reperit in MS. Flor. Vereor tamen, ne verum sit *Tauranniticum*, quod est in ed. pr. consentitque cod. Guelf. Agr. Quod Beroaldum primum exhibuisse dicit idem *Tauranniticum*, fallitur: securus est Puteolanum, qui ita habet. *Taurantium* esse a Lipsio dicit Ryckius: sed ita iam reperio in Gryphiana, operarum, ut opinor, vitio; nam alioqui Rhenanum sequitur, qui dedit *Tauranniticum*. ERN. In Rhen. forsan vitium haeret, nam Bud. habet *Taurantium*. Agr. *Tauramnitium*.

Vitavit] Acid. coniicit *vix vitavit*.

Non ignobilis barbarus] Vnus Megistanum. estque ille ipse, de quo Frontinus sic narrat 2, 9. *Domitius Corbulo, cum Tigranocertam obsideret . . . in quemdam ex Megistanis, quos ceperat, animadvertit, caputque eius ballista excussum, intra munimenta hostium misit. Id forte decidit in medium concilium, quod tum cum maxime habebant Barbari, ad cuius conspectum velut extento consternati ad deditionem festinaverunt.* LIPS.

At praesidium Regium etc.] *Praesidium* accipe de castello, ut supra 3, 21. Id milites imposiți, fortitudine freti, clauserant, cum contra Tigranocertis moenia paterent. Frustra Muretus *quo f. i. clausa erat*, et non animadversa elegantia vulgati. Pro *regium* MSS. Bud. Guelf. et ed. pr. *legerat*. (Agr. *inerat.*) Forte latet hic nomen istius castelli. Mox MSS. Fl. (Bud. Agr.) Guelf. edd. vett. omnes *et irrumpentium*: quod restituit I. Gron. Recentiores copulam omiserant. Ryckius pro *aggeris* vult *aggeribus* sc. obsidentium. (cf. H. 3, 20.) Non displicet: aggeribus demum muro iniunctis, et irrumpentibus hostibus cessere. ERN.

Hyr-

A. V. 814. A. C. 61. tum est. nam et proelium pro muris ausi erant, et pulsi intra munimenta aggeris demum, et inrumpentium armis cessere. quae facilius proveniebant, quia Parthi Hyrcano bello distinebantur. Miserantque Hyrcani ad Principem Romanum, societatem oratum, *adtineri a se Vologesen pro pignore amicitiae*, ostentantes. eos regredientes Corbulo, ne Euphraten transgressi hostium custodiis circumvenirentur, dato praesidio, ad litora maris rubri deduxit: unde, vitatis Parthorum finibus, patrias
26 in sedes remeavere. Quin et Tiridaten, per Medos extrema Armeniae intrantem, praemisso cum auxiliis Verulano Legato, atque ipse legionibus citis, abire procul, ac spem belli amittere subegit: quosque nobis, ob Regem, aversos animis cognoverat,

Hyrcano bello distinebantur] Scribendum *detinebantur*. Sic Livius 27, 12. *Hannibalem acerrimo bello detineret*. Apud Cic. Phil. 11, 2. est quidem in recentioribus libris *distineri bello*: sed edd. vett. omnes *detineri*. ERN.

Ad litora maris Rubri deduxit] Valde equidem hic nunc haereo, olim et in primis editionibus transitum aut neglectum. Ad quod *mare rubrum* Hyrcanos (de iis sermo) deduxit? Illud Aegyptium, quod vulgo sic appellant? ingens via sit, et nec sic in fines suos, nisi per Parthorum, intrarint. An alterum illud magnum et Indicum? ita solent veteres, fateor: sed nec hic ei locus, aut omnis Chorographia me fallit. Sunt enim Hyrcani ad mare Caspium ipsum siti, procul ab omni Indico: et pone, vel flexu magno isse, tamen Parthorum fines omnia illa maritima fere tangebant. Plinius 6, 26. (29.) *Persae rubrum mare semper accoluere*; atque aliae sub Parthis gentes. Considera, et inspice (oculorum res est) abeunt a patria millibus milium; et in discrimina ipsa veniunt, quae vitabant. Quod dicam, non habeo, nisi si scripsit Tacitus, *ad litora maris sui*. Nam Tacitum ut imperitiae accusem, durum improbumque sit: et mea ista lectio haud ab re sit, ex Armenia cum praesidio, brevi flexu, deductos ad mare, iuxta quod habitabant. Supra Euphratem igitur iverint, per montana et finitima Iberiae ad suum mare. LIPS. Vide quae contra pro vulgata disputat Ryckius ad h. l. ERN. Paucis. Duxit per Syriam ad sinum Persicum s. Indicum. Non enim licebat aut itinere terrestri, nisi per vastas regiones, quae Parthis parebant, aut maritimo, periculosum quippe Caspium mare.

Spem b. amittere] Hic quoque Acidalius tentat *omittere*, sed supra iam ei satisfactum. *amittere* est omittere, dimittere. ERN. *Omittere* c. Agr. probat Heins.

Quosque nobis etc.] Lectio vulgata est a Puteolano. At MS. Flor.

verat, caedibus et incendiis perpopulatus, poſſeſſionem Armeniae uſurpabat: cum advenit Tigranes, a Nerone ad capeſſendum imperium delectus, Cappadocum ex nobilitate, Regis Archelai nepos, ſed quod diu obſes apud urbem fuerat, usque ad ſervilem patientiam demiſſus. Nec conſenſu acceptus, durante apud quosdam favore Arſacidarum. at plerique, ſuperbiam Parthorum peroſi, datum a Romanis Regem malebant. Additum et praeſidium, mille legionarii, tres ſociorum cohortes, duaeque Equitum alae, quo facilius novum Regnum tueretur. Pars Armeniae, ut cuique finitima, Pharaſmani Polemonique et Ariſtobulo atque Antiocho pare- A. V. 814. A. C. 61.

Flor. et ed. pr. *q. n. ab Rege animis cog.* ſed ſyllaba *ge* in Fl. ſuperſcripta, ut *ab re* fuiſſe videatur. Vnde I. Gron. coniicit *abhorrere*. MS. Agr., *q. n. alienos a. c.* Guelf. *adverſos animis*. De confuſione *adverſ.* et *averſ.* infra dicetur. *Animis* pro *animi* recepi. Mox a codd. Oxon. Guelf. et aliis abeſt *delectus*. Et commode ſane abfuerit. ERN.

Vſurpabat] Bud. *occupabat* et in marg. *exurpabat*, puto pro *uſurpabat*. Vocem *delectus* habet Bud.

Additum et praeſidium] Sic Fl. (Bud.) Guelf. et ed. pr. Vulgo, *additum etiam praeſidium*. a Puteol. usque ad Pichenam. Poſt Freinsh. bene, ut opinor, corrigit: *equitum alae, quo facil. n. r. tueretur. Pars* etc. Sic videbatur etiam Ryckio. At iſti violentiae, ut vocat, valde adverſatur I. Gron. Quid ad tuendum Regnum proſunt aliorum incrementa? MS. Guelf. *tuerentur*. ERN. Heinſ. malebat *Add. ei praeſ.* Recte Erneſti probat emendationem Freinshemii, quam in textum recipere nullus dubito. In Bud. quoque, etſi coniunctio adfit ante *quo*, nova tamen periodus infit a *Pars*.

Pars Nipolique] Latet in corruptione nomen alicuius Regis. Forte *Thraſcypolique*, qui dynaſta alibi in finitimis Armeniae locis. LIPS. Ego divinabam: *Pars Armeniae, ut cuique finitima, Pharaſmani Polemonique et Ariſtobulo atque Antiocho parere iuſſae ſunt*. Iberus eſt Pharasmanes iamdudum per filium Rhadamiſtum inſidiatus fratris Mithridatis Regno, Armeniae: unde cum absterreretur a Romanis, partim ut horum gratiam mereretur, partim proprio metu filium interfecit, et ex eo adverſus Tiridatem Corbuloni militavit. Vide noſtrum 12, 44. etc. Item 13, 37. ubi et mentio de Antiocho, quemadmodum ſaepius alibi. Polemo notiſſimus, Rex Ponti, Ioſepho Κιλικίας Ant. 20, 7. et ap. noſtrum H. 3, 47. commemoratur. Ariſtobulus 13, 7. Ioſephus 20, 8. Τὴν Μικρᾶς Ἀρμενίας προστασίαν Ἀριστοβούλου, Ἡρῴδου τῆς Χαλκίδος βασιλέως παῖς, ὑπὸ Νέρωνος ἐγχειρίζεται. GRON. Felicem correctionem merito vocat Ryckius, quam et in textum rece-

A. V. 814. A. C. 61. parere iussae sunt. Corbulo in Syriam abscessit, morte Vmmidii Legati vacuam ac sibi permissam. 27 Eodem anno, ex inlustribus Asiae urbibus, Laodicea tremore terrae prolapsa, nullo a nobis remedio, propriis opibus revaluit. At in Italia vetus oppidum, Puteoli, ius Coloniae et cognomentum a Nerecepit Broterius. MS. Fl. (et Bud.) *Pars Armenia eunt cuique.* ut et ed. pr. MS. Agr. *per Armeniam eunt cuique.* Sequentia ib. sic: *pars manipulique.* ed. pr. *pars impulique.* Vulgata est a Puteolano, quae tamen et in Guelf. extat, nisi quod mox *visae* pro *iussae* habet. ERN. Gronovium sequor cum Bip. Probat et Lall.

In Syriam abscessit] Ita emendavit Lipsius (probante Pichena). Editi ante omnes *accessit.* ERN. Sic et Bud.

Vmmidii] Respice ad 12, 45.

Puteoli ius coloniae] Puteoli, ais, adipiscuntur ius coloniae? Ego vero advocationem peto, ut deliberem. Nonne enim iampridem id oppidum eo iure? Liquet ex Livio 34, 44. Velleioque 1, 15. qui coloniam Puteolis deductam volunt a. u. 660. P. Scipione Africano II. Ti. Sempronio COSS. Sed et lapides testantur hodie (ap. Grut. p. 110, 7. 115, 9.) AE. COLONIA. DEDVCTA. ANNO. XC. et AEDILIS. COLON. PVTEOLANORVM. et, GENIO. COLONIAE. PVTEOLANORVM. An colonis eorumque posteris intermortuis, colonia esse desiit? an tempore interiecto transiit ad municipale ius? Ciceronis certe aevo municipium fuit, non colonia. Oratione pr. M. Coelio 2. *Nam, quod est obiectum, municipibus adolescentem non esse probatum suis, nemini umquam praesenti Puteolani maiorem honorum habuerunt,* etc. Concutit me tamen iterum Frontinus in Catalogo coloniarum, cuius verba e MS. (ap. Goes. p. 139.) *Puteoli, colonia Augusta. Augustus dedaxit. ex anno latere iter populo debetur ped. xxx. Ager eius in iugeribus veteranis et Tribunis legionariis est adsignatus.* Colonia ergo adhuc recenti aevo. Recreat Agellius 16, 13. qui ostendit, saepe commutari solere colonias in municipia, et contra. Nisi tamen Cornelii verbis ea vis, ut velit universum oppidum incolasque (plures autem inquilini eius loci, ob commercia et mare) praeter eos, qui restabant ex colonis Augusteis, colonico iure donatos. Et sane, duplex hoc genus hominum in coloniis fuisse, e Cicerone clarum, pro Sulla 21. ubi disfidia etiam inter Pompeianos (ii erant cives veteres) colonosque recenset. Alterum horum nisi sit, tu videris: mea in his salebris haeret navis. ERN.

ADD. Placet eruditissimo nostro Pighio truncum locum esse, ob causas, quas in commentario dixi. Itaque supplet voce addita, *Puteoli novum ius coloniae.* (In Herc. Prodic. p. 357.) Ipsum vide. Nam nos sententia nostra non demovemur, quam in extrema nota posuimus, de toto oppido in coloniae ius nunc translato. LIPS. Probat hanc Lipsii sententiam Pagius Crit. ad a. C. 60. adnotans, illo anno decennalia Imp. Proconsularis a Nerone celebrata: moris autem fuisse, colonias deducere, novas urbes condere, aut veteribus nova nomina dare, per occasio-

a Nerone adipiſcuntur. Veteremi Tarentum et Antium adſcripti: non tamen infrequentiae locorum ſubvenere, dilapſis pluribus in provincias, in quibus ſtipendia expleverant: neque coniugiis ſuſcipien- A. V. 814. A. C. 61.

caſionem talium ſolennium. ERN. Contra Lipſium hic pugnat Cam. Peregrinus in Camp. Fel. diſſ. 2, 19. ubi per vetus oppidum intelligit eam partem, quae principio condita fuit in ſupercilio non admodum ſpatioſi montis, quae tum colonia fuerit per aliquam praerogativam denuo impetratam quaſi renovata. In notis ad h. l. obſervatur de cetero, municipii et coloniae vocabula ſaepe promiſcue uſurpari. Ryck. e Flor. legit *apiſcuntur*, ut alibi.

Tarentum et Antium adſcripti] Et *Antium* abeſt a MS. Bud. Sed edd. omnes habent, unde in aliis MS. reperiri paret: et de colonia Antium miſſa tradit etiam Suet. 9. Porro, quod in provincias dilapſi ſunt, in quibus ſtipendia expleſſent, cauſa fuit, quod ibi multis noti eſſent, et negotiari et ſimilia facere ſuevi ſſent. ERN.

Neque coniugiis ſuſcipiendis] Milites itaque olim ſine uxore ut apparet. nec ritu, ſed lege id veritum ait Dio 60, 24. Τοῖς στρατευομένοις ἐκεῖθι γυναῖκας οὐκ ἐδύναντο ἐκ γε τῶν νόμων ἔχειν, τὰ τῶν γεγαμηκότων δικαιώματα ἔδωκε. Reſolviſſe hoc ius Severus Imp. videtur, ſi recte capio Herodianum 3, 25. Τοῖς στρατιώταις, inquit, πολλὰ συνεχώρησεν, ἃ μὴ πρότερον ἦν. . . Καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρήσασθαι ἐπέτρεψε, γαμεῖν τε συνωνεῖσθαι. Certe enim de coniugio legitimo capiendum videtur, quia contubernii militibus, opinor, ſemper ius. A lunone arcebant eos, non a Venere Romanae leges. Talis Livius 43, 3. qui quatuor millia hominum a Senatu periſſe oppidum, ubi habitarent, ait: qui nati in Hiſpaniis ex militibus Romanis et mulieribus Hiſpanis, cum quibus nullum connubii ius. Imo peregrini milites, id eſt, non cives, non amicae modo habuiſſe videntur, ſed uxores. niſi me inducunt fruſtra tabulae Veſpaſiani et Domitiani aevo: quibus inſculptum, *civitatem datam militibus e claſſe Ravennate et cohortis III. Alpinorum itemque commubium cum uxoribus, quas tunc habuiſſent, cum eſt civitas eis data, aut quas poſtea duxiſſent.* Tamen pugnat in eam ſententiam Tertullianus, qui ſuo etiam aevo caelibes fuiſſe milites oſtendit. Aevum autem eius ſub Severi. ait in Exhort. ad Caſtit. 12. *Scilicet ſolis maritorum domibus bene eſt? Perierunt castibum familiae, ſpadonum, militum, aut peregrinationum ſine uxoribus? Non enim et non milites ſumus?* Severi ergo permiſſum aut ad Praetorianos tantum pertinuit: aut verba arte capienda, ut tantum permiſerit γυναικὸς γυναῖξι), cohabitare feminis, ſub eodem tecto agere et contubernales habere, non legitimas uxores. Sed non repugnat, inquies, toti huic ſententiae Livius, qui differte uxores militibus attribuit? Vt ecce 21, 41. in Scipionis exhortatione ad milites: *Vnusquisque ſit non corpus ſuum, ſed coniugem ac liberos nostris protegere putet.* Et alibi. Reſpondeo. Temporaneam tunc (bello Punico ſecundo) militiam fuiſſe, nec legibus ſuis, ut poſtea, diviſibilem. Capiebantur, mit-

A. V. 814. A. C. 61. piendis, neque alendis liberis ſueti, orbas ſine poſteris domos relinquebant. Non enim, ut olim, univerſae legiones deducebantur, cum Tribunis et Centurionibus, et ſui cuiusque ordinis militibus, ut conſenſu et caritate Remp. efficerent: ſed ignoti inter ſe, diverſis manipulis, ſine rectore, ſine adfectibus mutuis, quaſi ex alio genere mortalium repente in unum conlecti; numerus magis, quam
28 colonia. Comitia Praetorum, arbitrio Senatus haberi ſolita, quod acriore ambitu exarſerant, Princeps compoſuit, tris, qui ſupra numerum petebant, legioni praeficiendo. Auxitque Patrum honorem, ſtatuendo, *ut, qui a privatis iudicibus ad Senatum provocaviſſent, eiusdem pecuniae periculum facerent, cum iis, qui Imperatorem adpellavere.* nam antea vacuum id ſolutumque poena fuerat. Fine anni Vibius Secundus, Eques Romanus, accuſan-

mittebanturque milites, non pro ſtipendiorum tempore, ſed bellorum. At, perpetua et firma XXV. annorum militia inſtituta, hoc quoque inductum de caelibatu. Sane etiam iurisconſulti hac cauſſa, cauſſam ſolvendi matrimonii militiam numerant. L. 60. *Bona gratia diſſolvi matrimonium illud dicitur, quod propter ſacerdotium, ſterilitatem, valetudinem, militiam, retineri non poteſt.* LIPS. Ceterum vinculum orationis ante *neque* deſideratur: refertur enim ad *veterani*, ut praecedens *non ſubvenere.* ERN.

Non enim, ut olim, univerſae legiones] Exprimit deductionem veterem Hyginus (ap. Goes. p. 160.) *Multis legionibus contigit bellum feliciter transigere, et ad laboriosam agriculturae requiem primo tirocinii gradu pervenire. Nam cum ſignis et aquila et primis ordinibus ac Tribunis deducebantur.* LIPS. Mox *ſui cuiusque ordinis* corrigebat Groslotius. Plane ſic MS. (Bud.) Guelf. ed. pr. veteresque omnes: ut *ſuis*, quod hodie in edd. eſt, ab errore operarum natum putem. Illud reſtitui, quod elegantior Latinitas poſtulat. ERN.

Remp. efficerent] Idem eſt, quod Livius dicit 1, 8. *coaleſcere in populi unius corpus.* ERN. In cod. Bud. a 2. m. adiectum *repente*. 1. m. etiam dederat *quo acriore*. et *inſitque* loco *auxitque*.

A privatis iudicibus ad Senatum] Lucis cauſſa, rem appellationum a capite deduxi ad hoc Neronis aevum, in Excurſ. C. atque illinc lucem iſtis pete. LIPS.

Cuius is] Bud. egregie *cum iis*, quod recepi.

Vibius Secundus] Ed. pr. habet *Iulius*, ut et H. 4, 43. Sed H. 2, 10. et 4, 41. *Iubius*, quod eſt, inverſa prima ſyllaba *Vibius*. V. ad 12, 16. extr. ERN. Bud. peſſime *ninius*. Sed mox recte

cusantibus Mauris, repetundarum damnatur, atque Italia exigitur, ne graviore poena adficeretur, Vibii Crispi, fratris, opibus enisus. A. V. 814. A. C. 61.

recte *Vibii Crispi*. De hoc v. de Orat. 8. At Agr. *Iulii Crispi*.

Ne graviore poena afficeretur] An ergo in crimine repetundarum poena gravior, quam relegatio? Attente legas, quia nec relegatio quidem. Olim sane exsilium fuit, et aestimatio, uti Asconius notat in Verrem Act. 1, 13. et Cicero subindicat non semel: sed secuta lex Iulia immutavit. Ex ea poenam fuisse, adfirmo amissionem ordinis, et aestimationem: nihil ultra. id est, qui damnatus eo crimine esset, Senatu moveretur, et iudices acciperet ad aestimandam litem. Docet Suetonius in Iulio 43. *Repetundarum convictos, etiam ordine Senatorio movit.* Sed et hauries ex Tacito infra 48. *Exin a Cossutiano Capitone, qui nuper Senatorium ordinem precibus Tigellini soceri sui reciperaverat.* Is autem repetundarum lege damnatus 13, 33. Et H. 1, 77. *Redditus Cadio Rufo, Pedio Blaeso senatorius locus, qui repetundarum criminibus sub Claudio aut Nerone ceciderant.* Apertius ex Plinio ep. 2, 11. ubi *Marius Priscus, accusantibus Afris, sponte Senatu abiit, et iudices petiit, omissa defensione*: scilicet, quasi ea ratione satisfactum legi. et 4, 9. cum *Bassum Baebius Macer lege repetundarum teneri censuisset*; mitigans *Caepio, salva dignitate iudices dandos* pronuntiavit. id est; uti in Senatu remaneret, facta saltem aestimatione. Vide Epistolas ipsas, et volens savebis sententiae huic. Ab hac re Suetonianis verbis lumen, Oth. 2. *Tantum potentia*, inquit, *valuit, ut damnatum repetundis Consularem virum, priusquam plane restitutionem ei impetrasset, non dubitaret in Senatum ad agendas gratias introducere.* Motus enim ille quicumque Senatu erat: sed Otho quasi plane restitutum in Senatum introduxit. Haec ergo ordinaria poena: sed gravius et plerumque extra ordinem in id crimen animadversum, pro delicti modo. Atque ea Macri mens leg. 7. ad leg. Iul. repet. *Hodie ex lege repetundarum extra ordinem puniuntur; et plerumque vel exsilio, vel etiam durius, prout admiserint. quid enim, si ob hominem necandum pecuniam acceperint? vel . . . interfecerint innocentem?* Eademque ratione Plinius scripsit Ep. 2, 11. *excessisse Priscum immanitate et saevitia crimina, quibus dari iudices possent, cum ob innocentes condemnandos, interficiendos etiam, pecunias accepisset.* Nec aliter capies, quod hic Vibius relegatus est: exsilii etiam poenam meritus, nisi frater intercessisset. sicut et 3, 68. C. Silano Proconsuli Asiae repetundarum damnato, aqua atque igni interdictum, ob insignem scilicet saevitiam. LIPS.

Favore enixus] Quidam libri *opibus enixus*. LIPS. Primus Pichena edidit *fratris opibus enisus* e vestigiis c. Flor. *fratribus*. Coniicit Bud. Guelf. *fratri sororibus*. MS. Corb. laudat Broterius. In ed. pr. est *fratri enisus*, sed vacuo spatio interiecto, ut aut lacuna in MS. fuerit, aut extricare descriptor nil potuerit. In cetteris edd. ante Pichenam est *fratris favore*: eodem sensu, sed haud dubie e coniectura Puteolani. BRN.

Cae-

A. V. 815. A. C. 62. 29 Caesonio Paeto, Petronio Turpiliano coss. gravis clades in Britannia accepta. In qua neque A. Didius Legatus, ut memoravi, nisi parta retinuerat, et successor Veranius, modicis excursibus Siluras populatus, quin ultra bellum proferret, morte prohibitus est: magna, dum vixit, severitatis fama, supremis testamenti verbis ambitionis manifestus. quippe multa in Neronem adulatione addidit, *subiecturum ei provinciam fuisse, si biennio proximo vixisset.* Sed tum Paullinus Suetonius obtinebat Britannos, scientia militiae et rumore populi,

Caesonio Paeto] Freinsh. et Lipsius putant *Caesoninum Paetum* esse eundem, qui 15, 6. *Caesennius Paetus* dicitur. Sed bene Ryckius ostendit diversos, ex inscriptionibus duabus ap. Gruterum: quarum altera hunc *Caesonium* Consulem exhibet, cum *Petronio*, altera *L. Caesennium Paetum* cum *P. Calvisio Rusone.* BRN.

Petr. Turpil.] Filio eius, qui sub Aug. IIIvir, et cuius numi exstant.

Avitus Legatus, ut memoravi] Atqui A. Didium eum vocavit 12, 40. et Didium Gallum in Agricolae vita 14. Vt ambigere possis, num rescribend. *A. Didius.* Plura tamen cognomina habere potuit, more sui saecli. LIPS. Ego vero non dubitavi rescribere *A. Didius*, ut volebat vir doctus in marg. Gryph. inductus primum ed. pr. in qua (ut in Bud.) est *Aditus*, in quo satis perspicua vestigia verae lectionis: deinde ratione, quod, si vel maxime duo cognomina Didio fuere, non credibile videtur, Tacitum eundem hominem alio nunc, quam supra, nomine appellaturum fuisse, veluti de alio homine loqueretur. MS. Guelf. *Aluntus.* Recepit et Broterius, qui laudat *Bimardi* Diss. de vita, rebus gestis et numis T. Didii Cos. et gente Didia p. 19. Mox *Veranius* MSS. Fl. (Bud.) Guelf. ed. pr. Ceterae ante Pichenam *Verannius.* ERN. Cf. Vit. Agr. 14.

Nisi parta] Bud. *nisi ut parta.*

Silvas populatus] Emendo, *Siluras populatus.* cum ea enim Britanniae gente tunc maxime bellum. Consule Tacitum 12, 32. LIPS. Recepit Pichena. Ante edd. omnes *silvas.* ERN. Bud. *silvas.*

Supremis testamenti verbis] Glossematium est τὸ *verbis.* et statim, *subiecturum ei provinciam fuisse*, lego. capioque Britanniam ipsam, quae nondum perdomita. LIPS. Acidalius etiam *testamenti* delet. Hoc vero est vim facere. *Suprema* de morte dici scio, non de testamento. Ego vulgatum sanum puto. In ultima testamenti parte ambitionem prodidit, ut innuit verbum *addidit.* Sic ap. Cic. Ep. 2, 13. *extrema pagella me pupugit chirographo tuo.* Ed. pr. *supremi test. verbis*, quod eodem redit, sed exquisitius est, pro *verbis in extremo testamento scriptis.* sed mox *provinciam* MS. Flor. non *provincias.* ERN. Bud. *supremis t. v. . . . provincias.* et mox *timore populi.*

Igi-

puli, qui neminem ſine aemulo ſinit, Corbulonis A. V. 815
concertator: receptaeque Armeniae decus aequare, A. C. 62.
domitis perduellibus, cupiens. Igitur Monam inſulam, incolis validam et receptaculum perfugarum, adgredi parat, navesque fabricatur plano alveo, adverſus breve litus et incertum. Sic pedes, equites vado ſecuti, aut altiores inter undas, adnantes equis, tranſmiſere. Stabat pro litore diverſa acies, 30
denſa armis virisque, intercurſantibus feminis, in modum Furiarum, quae veſte feradi, crinibus deie-

Igitur Monam inſulam] Credo, hunc locum eſſe, quem aſpexit Iornandes in Goth. 2. *In extrema Britanniae parte Mennia, quam Cornelius Annalium ſcriptor narrat.* Corrigo enim, *Mona.* LIPS. Intelligenda *Mona* ea, quae magis verſus auſtrum ſita, hodie *Angleſey* dicitur, diverſa a Mona Caeſaris B. G. 5, 13. Mox *litus* abeſt ab ed. pr. et (a cod. Agr.). A ſuis libris afuiſſe dicit Lipſius in editione prima. Etiam Broterius in quibusdam MSS. non reperit delevitque. Volebantque deleri Muretus et Acidalius. Fruſtra. *Brevia et incerta maris* ſcio; ſimiliter dici *breve et incertum*, nec ſcio, nec credo. In omnibus MSS. Taciti non raro verba integra omiſſa. ERN. *Litus* etiam in Bud. a 2. m. adiectum.

Sic pedites, equites vado ſecuti] Videtur Tacitus ſcripſiſſe *vado*, pergentes qua vada ducebant. GRON. Ryckius defendit vulgatum ex eo, quod Caeſ. B. G. 1, 6. *vado transire* dixit. At non quaeritur, an Latinum ſit, *vado ſequi*, ſed an hic locum habeat: quod non puto. Deberet enim ſequi *aut adnando equis.* At nunc dicit equites tranſiſſe, partim quaerendis vadis, partim dum adnatant equis. Sed MS. Fl. (Bud.) ed. pr. habet *pedes:* quod cum L. Gron. reſtituimus. Idem codex *tramiſere*, ut alibi. ERN. (Bud. *vados*. duplicato *s* ſeq. vocis.)

In modum Furiarum, quae] Semper credidi, hic excidiſſe pronomen *quae.* Id repertum iam in ed. pr. reſtituimus. Recepit pariter Broterius, repertum et in MSS. Reg. Corb. Sed videatur eſſe alieno loco, ponendumque ante *in modum Furiarum*: quod hoc maxime Furiis ſimiles erant, quod faces geſtabant. Sed poteſt prius illud *in modum Fur.* referri ad curſum. Nam et Liv. 4, 33 *fanaticum curſum* habet. Qui vulgarum mavult, punctum faciet poſt *feminis*. *Feralis veſtis* eadem eſt, quae furialis, in morem Furiarum facta: ſimilique ſenſu *feralem habitum* dixit Florus 1, 12, 7. quamquam ibi de toto apparatu dixit. Ceterum *feralem veſtem* aut de *vittis* capiam, quas in habitu furiali memorat Florus: non enim credibile, feminas illas, praeſertim barbaras, ſibi veſtes feciſſe, quales a poetis tribuuntur Furiis: aut legam *vitta* e Floro l. c. ubi in furiali habitu virtae ponuntur. *Crines delecti* ſunt fluentes, non collecti in nodum: neque ullo modo opus cum Acidalio corrigere *diſiectis* vel *reiectis*. Ceterum

A. V. 815. A. C. 62. ctis, faces praeferebant. Druidaeque circum, preces diras, sublatis ad caelum manibus, fundentes, novitate adspectus, perculere milites, ut, quasi haerentibus membris, immobile corpus vulneribus praeberent. Dein, cohortationibus Ducis, et se ipsi stimulantes, ne muliebre et fanaticum agmen paveſcerent, inferunt signa, sternuntque obvios, et igni suo involvunt. Praesidium posthac impositum victis, excisique luci, saevis superstitionibus sacri. nam cruore captivo adolere aras et hominum fibris consulere Deos, fas habebant, Haec agenti Suetonio, *repentina defectio provinciae* nuntiatur. Rex Icenorum Prasutagus, longa opulentia clarus, Caesarem

31

terum prae oculis habuisse Tacitus videtur locum Livii 4, 33. adde 7, 17. ERN. Bud. non habet pronomen *quae*. *Feralis vestis*, forsan nigra. Vid. Germ. 43. Cf. Hiller. Rac. 17.

Druidaeque circum] Cod. Agr. addit *frementes*. Glossema ductum e Virg. Aen. 1, 60.

Perculere milites] Frustra vir doctus in ed. Gryph. corrigit *perpulere*. Terror hic est, qui percellit, stupefacit, non perpellit. Et Livius l. c. in re simili *Romanos exterruit*. *Milites* e Flor. edidit Pichena, quod secuti Gronovii: Ryckius *militem* servavit. Vt hic porro *fanaticum agmen*, sic ab simili re Livius l. c. *fanaticum cursum* dixit. Denique *involvere flammis* etiam dixit Virgil. Georg. 2, 308. ERN. Bud. *militem*. Sic et Agr.

Praesidium posthac impositum victis] Rectius *vicis*. Sic appellat, quae habebant pro capru gentis oppida. *Vici* Marsorum 1, 50. Adde quae scripsimus Observ. 1, 20. GRON. *Vicis* edidit Rhen. (e Bud.) quod omnes imitati sunt usque ad Pichenam, qui e MS. Fl. (et Ven.) ed. Puteol. dedit *victis*, quod etiam MS. Guelf. edd. pr. Beroaldi, Alc. habent, Gronovius pater *vicis* ediderat; filius et Ryckius *victis*: quod et nos servavimus propter auctoritatem librorum, quibus quatuor alii ap. Broterium accedunt. Ceterum fere locis imposita praesidia reperies. ERN. Non spernendum *vicis* iudicat Ryckius, si alicuius scripti auctoritate nitatur. Habet autem Bud. Parum interest.

Cruore captivo adolere aras] De hac Britannis, Gallis, Germanis, communi immanitate, dicam ad libellum De moribus Germaniae. LIPS.

Longa opulentia clarus] Scribo, *longe*. ut sit, longe notum clarumque fuisse, propter opes. Iceni autem in libris scriptis, *Tigeni* sunt. LIPS. Etiam in ed. pr. At ceterae usque ad Rhen. et MS. (Bud.) Guelf. *Igeni*. Porro ed. pr. *Phrasuragus*. *Longa* bene defendunt Gruterus et Pichena, pro *diuturna*, antiqua. Sic 1, 8. Augusto *longa potentia* tribuitur. *longa decora* infra c. 53. Mox *Regnumque et domum* e MS. Fl. (Bud.) Guelf. et ed. pr. ERN. Bud. *Prasitagus*.

Boa-

sarem haeredem, duasque filias scripserat, tali obsequio, ratus, Regnumque et domum suam procul iniuria fore: quod contra vertit: adeo, ut Regnum per Centuriones, domus per servos, velut capta vastarentur. Iam primum uxor eius, Boadicea, verberibus adfecta, et filiae stupro violatae sunt. Praecipui quique Icenorum, quasi cunctam regionem muneri accepissent, avitis bonis exuuntur, et propinqui Regis inter mancipia habebantur. Qua contumelia, et metu graviorum (quando in formam provinciae cesserant) rapiunt arma, commotis ad rebellationem Trinobantibus, et, qui alii nondum servitio fracti, resumere libertatem occultis coniurationibus pepigerant; acerrimo in veteranos odio, quippe in coloniam Camulodunum recens deducti, pellebant domibus, exturbabant agris, *captivos*, *servos* adpellando: foventibus inpotentiam veteranorum militibus, similitudine vitae, et spe eiusdem licentiae. Ad haec templum, D. Claudio con- A. V. 815. A. C. 62

Boodicia] Dioni, Βουνδουΐκα est: Tacito infra c. 37. *Boudicea*; in vita Agricolae 16. *Voadica*, scriptum. Est illa, quam perplexe Gildas *Leaenam dolosam* appellat, *quae rectores sibi relictos trucidavit*. LIPS. *Eius* e MS. Flor. addidit Pichena. Sic et ed. pr. MS. Guelf. et al. In iisdem libris est post *rebellationem*: quod restituit Pichena. *Rebellionem* est in duobus MSS. ap. Brot. Haberur etiam in quibusdam MSS. ap. Liv. 8, 14. Sed Livii aetate vox ea non usitata fuit, rectequc repudiata est a Drakenb. Bis eo verbo usus est Valerius M. 7, 3, 9. EXT. ERN. In Bud. *Boodicia* .. *rebellationem*. Idem post *uxor* non habet *eius*. Scribo cum Rapino in Hist. Angl. et Bip. *Boudicea*.

Servitio assuefacti] Scripta veraque lectio, *servitio facti*. LIPS. Sic MSS. Flor. Reg. ed. pr. Cicero dicit *factus ad aliquid*. MS. Agr. *fracti*. Puteolanus dedit *assuefacti*, quod est et in (Bud.) Guelf. et aliis tribus ap. Brot. et omnes secuti sunt usque ad Pichenam. Sane *factum ad aliquid esse* refertur potius ad naturam et ingenium, quam ad consuetudinem, ad quam hic referri, indicat τὸ *nondum*: nec posterioris generis exemplum memini me reperire. Ipse Tacitus distinguit mox c. 56. *factus natura, et consuetudine exercitus*. Igitur vereor, ne verum sit *suefacti*, quo saepe noster utitur, ut supra c. 27. vel *fracti*. ERN. Hoc et Bip. probant, quumque firmetur cod. Agr. accepi sine haesitatione.

Templum D. Claudio] De eo Seneca in Menippaea: *Parum est, quod templum in Britannia habet*,

A. V. 815. A. C. 62. ſtitutum, quaſi arx aeternae dominationis adſpiciebatur; delectique Sacerdotes, ſpecie religionis, omnes fortunas effundebant. Nec arduum videbatur, exſcindere coloniam, nullis munimentis ſeptam: quod Ducibus noſtris parum proviſum erat, dum 32 amoenitati prius, quam uſui conſulitur. Inter quae, nulla palam cauſſa, delapſum Camuloduni ſimulacrum Victoriae, ac retro converſum, quaſi cederet hoſtibus. Et feminae in furorem turbatae, *adeſſe exitium*, canebant. Externosque fremitus in curia eorum auditos; conſonuiſſe ululatibus theatrum, viſam-

habet, quod nunc (lego, *hunc*) *barbari colunt et ut Deum orant.* Quod in Tacito eſt, *ara dominationis*, libenter ſcripſerim, *urna*, quaſi id templum pignus et arrabo aeternae ſervitutis. Quamquam et aras ſane habuiſſe Claudium in Britannia fateor: Poeta eius aevi ad ipſum: *Oceanusque tuas ultra ſe reſpicit aras. Qui finis mundo eſt, non erit imperio.* Nec tamen hic in Tacito templum ideo dixeris aram. LIPS. Immo *arx*, ut vult Freinshemius, quod merito receptum inde a Berneggero. V. Freinsh. ad h. l. qui e Tacito ſatis illuſtrat. *Ara* eſt perfugium, ut *ara ſociorum* ap. Cicer. Verr. 5, 48. lex de repetundis: quod alienum. *Arx* eſt munimentum, firmamentum, ſedes, ἐπιτείχισμα, unde fit impetus dominantium. Et forte reſpexit Tacitus ad locum Cic. in Piſon. 5. *templum illud fuit arx civium perditorum, . . . caſtellum forenſis latrocinii.* Similiter dixit idem aliquo loco in Verrinis. pro Ligar. 7. ſimili ſenſu Africa dicitur *arx provinciarum omnium.* ERN. In Bud. *ara.*

Dilectique Sacerdotes] Legebantur enim Pontifices Flamines Claudio ex provincialibus ipſis: quibus in ſacra victimasque eius Divi multi faciendi ſumptus. Vide Arriani verba, quae adduxi 1, 10. LIPS.

Omnes fortunas] Bud. *omnis f.* ut ſaepe apud eundem.

Cederet] Cod. Agr. *cedens.*

Feminae in furore turbatae] I. Gron. *feminas in furore* capit ita dictum, ut *miles in haſta*, et *turbatae*, ut *turbata mente*, 4, 22. repudiatque Faerni correctionem *in furorem*, et cod. Agr. lectionem *furore*. Sufficiebat ſane *in furore*, i. e. per furorem, dum vaticino furore correptae ſunt. Nam *feminae turbatae*, cum de vatibus ſermo eſt, ſunt profecto furentes, alienatae animis. ſic *turbidus Oreſtes* ap. Val. Fl. 7, 147. Pythiaque *turbata* non uno loco. Ab eius rei intellectu, Faerni non inelegans coniectura videbitur. ERN. Bud. *in furore turbatae*. Bip. recepere *in furorem*. Puto, recte, ſequor.

Externosque fremitus in curia eorum auditos, conſonuiſſe ululatibus theatrum] Prodigia eadem recenſet Dio 62, 1. Ἐν τε τοῦ βουλευτηρίου ᾠδαὶ νυκτὸς βαρβαρικὸς μετὰ γέλωτος, καὶ ἐν τοῦ θεάτρου θόρυβος μεγ' οἰμωγῆς, ἐξηκούσθη. LIPS.

Vi-

visamque speciem in aestuario Tamesae subversae coloniae; iam Oceanum cruento adspectu; dilabente aestu, humanorum corporum effigies relictas, ut Britanni ad spem, ita veterani ad metum trahebant. Sed, quia procul Suetonius aberat, petivere a Cato Deciano, Procuratore, auxilium. Ille haud amplius, quam ducentos, sine iustis armis misit: et inerat modica militum manus. Tutela templi freti, et impedientibus, qui occulte rebel- A. V. 815. A. C. 62.

Visamque speciem in aestuario] Quam speciem? aliquid deest, aut latet. In Dione hoc editur, statim post illa dicta: Οἰκίαι τέ τινες ἐν τῷ Ταμέσᾳ ποταμῷ ἔφυδροι ἑωρῶντο. Ergo legebam: *visamque aedium speciem.* Sed enimvero Pichena in Flor. esse asserit: *in aestuario tam esae subversae coloniae.* Itaque nihil verius, quam quod sensit, *Tamesae* scribendum. Nimirum species subversae coloniae, quae apparuerat, signum erat evertendae: et hae sunt istae Dionis aedes, sed subversae, dirutae, incensae. LIPS. Cum MS. Fl. consentit plane ed. pr. sed in ceteris paullo corruptius *in aestuamostam est.* Sed hinc apparet, unde Puteolani lectio efficta, *notam esse subversae coloniae*, quod omnes deinde usque ad Pichenam secuti sunt; estque sic in MS. Guelf. ERN. et Bud. In loco Dionis Reimarus legit ὕφυδροι. Mox Bud. *trahebantur.* dein *imperatore* male pro *procuratore.*

Manus, tutela templi freti. Et impedientibus] *Tutela* (video enim non omnes capere, ut oportebat) hic septum est et aliqua non magni operis munitio. Sic Varro R. R. 1, 14. *Nunc de septis, quae tutandi caussa fundi aut partis fiant, dicam. Earum tutelarum genera quatuor.* GRON. *Freti* refertur ad *militum manus*: et Latine sic dici potest: etsi nobis tum propter vicinum *templi* non satis placet, tum propter sensum non commodum. Nam, quorsum hoc memoratur? De ordinario praesidio dicitur, non de novo, quod sine iustis armis venerat. Et non dixisset opinor *tutela*: nemo sic: sed aliter etc. *Tutelam templi* intelligo praesidium templi, quale fuit in Hierosolymitano et aliis: in *freti* forte aliquid latet, quod nondum assequor. Coniiciebam *spreti* scilicet Britannis; sed non satisfacit. Forte spurium est verbum: nam commode absit. ERN.

Et impedientibus etc.] Ter initium fieri ab *et* sane non admodum elegans: sed negligam tamen. Verum primum *et* mihi suspectum est: et diligentius contextum inspicienti spero appariturum, *at* vel *sed* desiderari. Sed ne sic quidem satis apte cohaerens reliqua oratio. Itaque Acidalius ante *quasi* inserebat *ita.* Ryckius, auctore Freinshemio, sic interpunxit: *m. m. manus: Tutela t. f. et imped.* Non repugnem. Sed tamen facile intelligitur, deesse *sed*, aut aliud verbum, quod cum superioribus aliquo modo coniungat. Ed. pr. pro *imped.* habet *inpedientibus*, it. MSS. Reg. Corb.

A. V. 815. A. C. 62. lionis conſcii, conſilia turbabant, neque foſſam aut vallum praeduxerunt, neque, motis ſenibus et feminis, iuventus ſola reſtitit: quaſi media pace incauti, multitudine barbarorum circumveniuntur. Et cetera quidem inpetu direpta, aut incenſa ſunt: templum, in quo ſe miles conglobaverat, biduo obſeſſum expugnatumque. Et victor Britannus Petilio Ceriali, Legato legionis nonae, in ſubſidium adventanti obvius, fudit legionem, et, quod peditum, interfecit. Cerialis cum equitibus evaſit in caſtra et munimentis defenſus eſt. Qua clade et odiis provinciae, quam avaritia in bellum egerat,
33 trepidus Procurator Catus in Galliam transiit. At Suetonius mira conſtantia medios inter hoſtes Londinium perrexit, cognomento quidem coloniae non in-

Corb. ERN. Freinsh. ſequor cum Brot. Lall. Bip. Dein Bud. *impedientibus qui occulte.* bene. Idem *preduxerint*, quod recte Rhen. recepit. prius legebatur *produxerunt.* Dein Bud. *ſenibus aut feminis.*

Qui occulti rebellionis conſcii conſilia turbabant] Sic e Flor. cui Guelf. conſentit, pro vulgato, *occultae rebellionis*, edidit Pichena. ſane rebellio non occulta erat, ſed conſcii. Idem eſt in ed. pr. Sed, quia meis auribus durum eſt *qui occulti conſcii* (nec Tacitum ſic ſcripſiſſe credo) corrigas non male *occulte.* atque ita fuiſſe videtur in libris, e quibus *occultae* editum eſt, cum editor e pro *ae* ſcriptum putaret, ut ſaepe eſt in ſcriptis et olim editis. Multo tamen melius putem, et Tacito dignius *occulti rebellionis*, deleto *conſcii*, quod e verbi ſequentis initio gloſſave naſci potuit. Sic 6, 36. 30. *occultos conſilii.* Poſt *neque motis* etc. intellige, *et non motis.* Faernus corrigebat *amotis*, quod eſt verbum proprium in hac re: Heinſius *ſubmotis, remotis.* Sed etiam infra *movetur* pro amovetur c. 60. ERN.

Paeto Ceriali] Scribe, *Petilio.* Ita enim ſtatim dicitur: eſtque ille, qui bellum Germanicum ſub Veſpaſiano adminiſtravit. LIPS. Recepit recte Pichena. Ed. pr. (et Bud.) habet *Petio.* Poſt *medios*, quod Rhen. dedit (e Bud.) etiam ed. pr. At Puteol. Ber. Alc. *medius:* hoc quoque rectum: id habet Guelf. ERN.

Transiit] Sic recte Rhen. e Bud. prius *transit.*

Londinium copia negotiatorum] Etiam hodie. eoque nomine princeps Britanniae urbs. Commeatum proprie accipit, uti Suetonius, Ner. 20. *Alexandrini, qui de novo commeatu Neapolim confluxerant:* Graecis καταπλουν. Ammianus 27, 8. de hac urbe; *Londinium vetus opidum, quod Auguſtam poſteritas appellavit.* LIPS. *Commeatuum* eſt e Flor. ſic et ed. pr. Variandae orationis cauſſa, aut, ut ſimile eſſet praecedenti, dixit pro com-

insigne, sed copia negotiatorum et commeatuum maxime celebre. ibi ambiguus, an illam sedem bello deligeret, circumspecta infrequentia militis, satisque magnis documentis temeritatem Petilii coercitam, unius oppidi damno servare universa statuit. Neque fletu et lacrimis auxilium eius orantium flexus est, quin daret profectionis signum: et comitantes in partem agminis acceperat. Si quos inbellis sexus, aut fessa aetas, vel loci dulcedo adtinuerat, ab hoste oppressi sunt. Eadem clades municipio Verulamio fuit; quia barbari, omissis castellis praesidiisque militarium, quod uberrimum spolianti et defendentibus intutum, laeti praeda et aliorum segnes, petebant. Ad septuaginta millia civium et sociorum, iis quae memoravi locis, cecidisse constitit. neque enim capere, aut venundare, aliudve quod belli commercium, sed caedes, patibula, ignes, cruces, tamquam redditurі supplicium, A. V. 815. A. C. 62.

commeantium. Ceterae usque ad Pich. *commeatu.* Consentiunt MSS. (Bud.) Reg. Corb. ERN.

Et comitantes] Acidalius vult interpungi post *signum*, et legi *acceperat*. De interpunctione consentit ed. pr. alterum series orationis et sensus desiderat. ERN. Bene.

Praesidiisque militarium] Bene Pichena *militaribus*, ut est inf. c. 45. ERN. Muretus volebat *militum*.

Et deferentes in tutum] Repone lectionem scriptam, *et defendentibus in tutum*. quae in prima recensione, mea culpa me fugit. Cetera etiam Mercerus ingeniose sic concinnat: *quod uberrimum spolianti, et defendentibus intutum, laeti praeda et aliorum segnes, petebant.* Alacres ad praedam, segnes ad cetera. Mihi tamen probaretur, *et laborum segnes.* LIPS. *Spoliant* MSS. omnes et edd. vett. *spoliantі* est e verissima correctione Merceri. I. Gronovius tamen malebat *spoliatu*. *Defendentibus intutum* etiam MSS. Fl. (Bud. a 1. m.) Corb. et ed. pr. Ceterae ante Lips. omnes *deferentes intutum*. haec verba confundi in libris etiam supra 13, 56. vidimus. Denique *segnes* est a Mercero. MSS. (in his Bud.) et edd. olim *insignes*. *in* natum est e finali praecedentis. *Occasionum segnis* est 16, 14. ERN.

Septuaginta millia civium] At Dio, in pleraque hac historia Taciti velut interpres, periisse ait 62, 1. μυριάδας ὀκτὼ τῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν. ut hic LXXX. fortasse verior scriptura sit. LIPS. *Cecidisse* MSS. Fl. Guelf. et alii. ed. pr. Ceteri libri *occid.* ERN.

Patibula, ignes, cruces] Diversa haec igitur, patibula et cru-

A. V. 815. A. C. 62. 34 cium, ac praerepta interim ultione, festinabant. Iam Suetonio quartadecima legio cum vexillariis vicesimanis, et e proximis auxiliaeus, decem ferme millia armatorum erant: cum omittere cunctationem et congredi acie parat. deligitque locum artis faucibus et a tergo silva clausum; satis cognito, nihil hostium, nisi in fronte, et apertam planitiem esse, sine metu insidiarum. Igitur legionarius frequens ordinibus, levis circum armatura, conglobatus pro cornibus eques adstitit. At Britannorum copiae passim per catervas et turmas exsultabant, quanta non alias multitudo et animo adeo fero, ut coniuges quoque testes victoriae secum traherent, plaustrisque imponerent, quae super extremum ambitum campi posuerant. 35 Boadicea, curru filias prae se vehens, ut quamque nationem accesserat, *solitum quidem Britannis, feminarum ductu bellare*, testabatur: *sed tunc non*,

eruces? quodam sensu. Patibulum enim proprie, in quo suffixus homo expanditur, transverso tamen ligno. Crux vero etiam, cum is erecto simplicique stipiti adfigitur, sive infigitur: diximus abunde in libellis *De Cruce*. LIPS.

Tanquam redditurі supplicium] Potius, *reddituris*. LIPS. Non assecuti sunt viri docti, qui de hoc loco egere, elegantiam. *Redditurі supplicium* verum est. Imitatus est Livium, qui similitudine dixit *reddere cladem*. 24, 17. *quo minus accepta ad Cannas redderetur hosti clades*: ibid. 20. Heinf. ad Vellei. 2, 35. legi vult *redditum supplicium*: non male, sed tamen sine necessitate: ceterum vim verborum bene assecutus: laudans e Senec. de Ira 2, 32. *dulce est dolorem reddere*. Mox idem vult *praecepta*, quod et in MS. uno reperit Broterius. Vulgarum verbo *festinabant* aptius videtur. ERN. Bud. *praer. int. ult.* absque praemisso *ac*. Bip. coniiciunt leg. *promti interim ultioni*: ut 11, 32.

Vexillariis vicesimariis] Vere arbitror Acidalium correxisse *vicesimanis*, ut est c. 37. et alibi. Si vel maxime forma verbi, hoc quidem sensu, nihil vitii haberet; tamen non credibile est, Tacitum istis homoeoteleutis usurum fuisse. Librarius temere terminationem praecedentis verbi repetiit, ut alibi. V. ad 11, 6. Itaque non dubitavi cum I. Gronovio *vicesimanis* recipere. ERN.

Levis c. armatura, conglob.] Sic e MSS. Fl. et Agr. restituere hunc locum Ryckius et I. Gronovius: cum ante vulgo esset (ut in Bud.) *levi c. armatura conglobatus*. Consentit MS. Reg. *Levis* est etiam in ed. pr. ERN.

Quanta non alias m.] Vid. Dio 62, 8.

Plaustrisque imponerent] Bud. *pl. super imponerent*.

Sed

non, ut tantis maioribus ortam, Regnum et opes, ve- A. V. 815.
rum ut unam e vulgo libertatem amissam, confectum A. C. 62.
verberibus corpus, contrectatam filiarum pudicitiam
ulcisci. eo provectas Romanorum cupidines, ut non cor-
pora, ne senectam quidem, aut virginitatem impollu-
tam relinquant. Adesse tamen Deos iustae vindictae.
cecidisse legionem, quae proelium ausa sit? ceteros ca-
strris occultari, aut fugam circumspicere. Ne strepitum
quidem et clamorem tot millium, nedum impetus et ma-
nus perlaturas. Si copias armatorum, si causses belli
sacrum expenderent, vincendum illo acie, vel cadendum
esse. Id mulieri destinatum: viverent viri et servirent.
Ne Suetonius quidem in tanto discrimine silebat. qui, 36
quamquam confideret virtuti, tamen exhortationes
et preces miscebat, *ut spernerent sonores barbarorum,*
et inanes minas. plus illic feminarum, quam iuventu-
tis adspici. inbellis, inermes cessuros statim, ubi fer-
rum

Sed tunc non etc.] Vrsin. et Boxh. coniiciunt *Se tunc non.* Acid. *Sed se . .*

Confectum verberibus c.] Sic ed. pr. et recentiores omnes praeter I. Gron. At a Puteolano veteres reliquae omnes *confectum*: item MSS. Oxon. Corb. et Jes. ap. Brot. qui recepit. Non displicet. Horat. Epod. 4, 11. *flagellis fectus.* Sed quia *confectum* etiam MS. Flor. (Bud.) et Guelf. hoc praeruli. Gronovius ap. Liv. 26, 46. probat *caedendo confectus*, pro concisus, *confractus*, ut ibi alii libri habent. quidni *verberibus confectus* dicatur? Tum in ed. Puteol. etiam alio loco observavimus *ſ* expressum pro *f.* Atqui ab illa ed. reliquae ductae, ut in praefatione ostendimus. ERN.

Ne str. tot millium] Fuisse enim in acie hostili *decies quingenta*, id est, centum viginti millia hominum, Dio annotavit 62, 2. Noster omisit, ut plerasque alia, in hac narratione: non incuria, aut culpa sua, sed, quod facile odorere, librariorum exscriptorumve, qui hos libros pessime admutilarunt. LIPS. At vett. edd. omnes *militum*, ut MS. Guelf. (et Bud.) sed *millium* melius. ERN.

Vivarent viri et serv.] Bud. *viverent et viris serv.*

Qui, quamquam] Qui abest MSS. Reg. (Bud.) Corb. ed. pr. non male. ERN.

Sonores barb.] Vatic. *sonores.* atque ita scripsisse Tacitum pertendo. Alibi: *sonorem alterius proelii non audirent.* LIPS. Sic et Flor. Reg. (Bud.) ed. pr. ERN.

Vbi ferrum — agnovissent] Sententia a Livio sumta, qui ea non uno loco utitur, et noster quoque aliis locis H. 2, 4. 4, 50. Mox *esse* abest ab ed. pr. ERN. Et a cod. Bud.

Quod

A. V. 815. A. C. 62. *rum virtutemque vincentium totiens fusi agnovissent. etiam in multis legionibus paucos esse, qui praelia profligarent: gloriaeque eorum accessurum, quod modica manus universi exercitus famam adipiscerentur. Conferti tantum, et pilis emissis, post umbonibus et gladiis, stragem caedemque continuarent, praedae inmemores: parta victoria, cuncta ipsis cessura.* Is ardor verba ducis sequebatur, ita se ad intorquenda pila expedierat vetus miles et multa proeliorum experientia, ut certus eventus Suetonius, daret pugnae fi-
37 gnum. Ac primum legio gradu inmota, et angustias loci pro munimento retinens, postquam propius suggressus hostis certo iactu tela exhausserat, velut cuneo erupit. Idem auxiliarium inpetus: et eques, protentis hastis, perfringit, quod obvium et validum erat. Ceteri terga praebuere, difficili effugio, quia circumiecta vehicula sepserant abitus. Et miles

Quod modica manus] Sic MSS. Flor. (Bud.) Oxon. Reg. alii, et ed. pr. ut volebat Acidalius: quod Tacito restituimus cum Ryckio. Supra c. 32. *modica manus*, *tutela templi freti*, ceteri libri *manu*. Mox recte *conferti*. Vid. ad 6, 35. ERN.

Vt certus eventus] Vett. edd. usque ad Rhenanum *eventu*. etiam cod. Agr. et alii ap. Broterium, cui placet ob *εὐφωνίαν*. nec mihi displiceret, nisi nimis insolens esset constructio. Ferretus se *eventi* alibi legisse dicit. Vellem dixisset, ubi. Id haud dubie, si in bono libro esset, praeferrem. nam ista homoeoteleuta offendunt aures nimis: quamquam talia etiam melioribus scriptoribus, nominatim Livio, interdum excidere. ERN. Bud. *certo eventu*.

Propius suggressus hostis] Certitudo haec iactuum non videtur ad hostes referenda (paucissimi enim e Romanis cecidere, ut addit) sed ad ipsos Romanos: ideoque legam: *suggressis hostibus*: atque ea veritas. LIPS. Pichena contra ad hostes refert et *incerto iactu* legit: quod recte repudiat Freinsh. Nam, si propius suggressus hostis demum misit tela, incertus iactus non fuit. Itaque aut Lipsius audiendus, aut aliud quid vitii in *certo* latet. forte *crebro*. Nam profecto *certus iactus* non satis convenit verbo *exhaurire*, si ad hostes verbum hoc pertinet. Mox *cuneo* MSS. Flor. Vat. Guelf. edd. vett. usque ad Rhen. qui (e Bud.) dedit *cuneus*: *cuneo* restituit Pichena. Post *perfringunt* MSS. Reg. Ieς ed. pr. non male, nec abhorrens a Taciti more. ERN. Bud. *perfringit*. Rhen. pro *cuneus* per errorem dedit *cuneis*.

Sepserant abitus] Bud. *sepserant ambitus*. Mox *octingenta m. Br. occidisse. tr.*

Vitam

miles ne mulierum quidem neci temperabat: confixaque telis etiam iumenta corporum cumulum auxerant. Clara et antiquis victoriis par ea die laus parta, quippe sunt, qui paullo minus quam octoginta millia Britannorum cecidisse tradant, militum quadringentis ferme interfectis, nec multo amplius vulneratis. Boadicea vitam veneno finivit. Et Poenius Postumus, Praefectus castrorum secundae legionis, cognitis quartadecimanorum vicesimanorumque prosperis rebus, quia pari gloria legionem suam fraudaverat, abnueratque, contra ritum militiae, iussa Ducis, se ipsum gladio transegit. Contractus deinde 38 omnis exercitus sub pellibus habitus est, ad reliqua belli perpetranda. Auxitque copias Caesar, missis e Germania duobus legionariorum millibus, octo auxiliarium cohortibus ac mille equitibus: quorum adventu nonani legionario milite suppleti sunt; cohortes alaeque novis hibernaculis locatae, quodque nationum ambiguum aut adversum fuerat, igni atque ferro vastatur. Sed nihil aeque, quam fames, adfligebat ferendis frugibus incuriosos, et omni aetate ad bellum versa, dum nostros commeatus sibi destinant: gentesque praeferoces tardius ad pacem inclinant: quia Iulius Glaſſicianus, successor Cato missus, et Suetonio discors, bonum publicum privatis simultatibus inpediebat. dispersseratque, *novum Legatum opperiendum esse, sine hostili ira et superbia victoris*

A. V 815. A. C. 62.

Vitam veneno finivit] Dio 62, 12. morbo. ἀποδυνούσης, ait, ἐν τούτῳ τῆς Βουδουίκης νόσῳ. LIPS. Sed, nisi fallor, legendum τόπῳ. ERN.

Poenius Postumus] Reinesio placebat *Hoenius*. Et est *Hoenia* familia clara, ex qua Consul a. u. 894. T. Hoenius Severus. Sed et *Poenii* in monimentis antiquis occurrunt, etsi minus nobiles. ERN.

Auxiliarium cohortibus] Sic cum I. Gron. edidi e MS. Fl. ed. pr. (sic et Bud.). Ceterae *auxiliariorum*. Mox forte melius fuerit *vastatum*. Post ed. pr. *versos*. unde coniicias *omni aestate ad bellum versos*. ERN. Bud. *versa*.

Serendis frugibus incuriosos] Heinsius forsit. *ferendae frugis*. Sed noster etiam H. 2, 17. *melioribus incuriosos*.

Simul

A. V. 815. A. C. 62. *ris clementur deditis consulturum.* Simul in urbem mandabat, *nullum proelio finem exspectaturos, nisi succederetur Suetonio:* cuius adversa pravitati ipsius; 39 prospera ad fortunam Reipublicae referebat. Igitur ad spectandum Britanniae statum missus est ex libertis Polycletus, magna Neronis spe, posse auctoritate eius, non modo inter Legatum Procuratoremque concordiam gigni, sed et rebelles barbarorum animos pace componi. Nec defuit Polycletus, quo minus, ingenti agmine Italiae Galliaeque gravis, postquam Oceanum transmiserat, militibus quoque nostris terribilis incederet. Sed hostibus inrisui fuit, apud quos, flagrante etiam tum libertate, nondum cognita libertorum potentia erat: mirabanturque, quod Dux et exercitus, tanti belli confector, servitiis obedirent. Cuncta tamen ad Imperatorem in mol-

Simul in urbe mandabat] Vett. edd. usque ad Rhen. *in urbe*, quod et MS. Guelf. (et Bud.) exhibet. V. ad c. 36. extr. *mandare in urbem*, pro mittere, qui nunciarent, s. literas, quibus nunciarent, illa aetas dixit saepe, quamquam ita etiam antiquiores, sed raro. v. ad Sueton. Calig. 25. ERN. *In urbem* Rhen. ex ingenio.

Nullum proelio finem] Ἀνύσους. legerem, *bello:* aut certe, *proeliorum.* LIPS. Probat Gruterus. Possis etiam *proeliis.* Atque etiam verba *bellum* et *proelium* saepissime in MSS. confundi, satis constat, atque in ipso Tacito, ut infra bis videbimus: unde merito priorem Lipsii coniecturam probes. ERN. *Bellum* haud raro pro *proelio* poni, Cortius docet ad Sall. Cat. 9. Ita hic forsan v. v. *proelium* pro *bello.* Cf. et Hiller. Rec. 39.

Prospera, ad fortunam Reip.] In Rom. edit. legas, *prospera fortunae.* At sententia tota sumpta a Sallustio: cuius fragmentum in similes calumniatores ap. Non. 4, 403. *Ad haec, rumoribus, adversa in pravitatem; secunda, in casum, fortunam in temeritatem declinando, corrumpebant.* LIPS. Edit. Rom. intellige princ. aliam a Beroaldina, quae habet a Puteolano *ad f. reip.* cum seqq. omnibus. *Reip.* est haud dubie a Puteolano. Nam in MSS. est *ipsius*, ut Flor. Bud. Guelf. ed. pr. Tum ille cod. *fortunam*, hi (Bud. Guelf.) *ad fortunam.* Ed. pr. *fortunae.* Vnde varietas corrigentium nata. I. Gron. volebat *Imperii.* Quid si: *cuius adversa pravitati ipsius, prospera fortunae referebat?* ut illud alterum *ipsius* temere ex antecedentibus repetitum sit. ERN. Cf. Agr. 27.

Postquam] Bud. *postaquam.*

Cognita libertorum potentia] In MSS. Bud. Guelf. ed. pr. Puteol. est, *libertinorum.* Sed vulgatum rectum, intellectu Caesaris, de cuius solis libertis sermo. ERN.

Detem-

mollius relata: detentusque rebus gerundis Suetonius, quod post paucas naves in litore remigiumque in iis amiserat, tamquam durante bello, *tradere exercitum Petronio Turpiliano*, qui iam Consulatu abierat, iubetur. Is non inritato hoste, neque lacessitus, honestum pacis nomen segni otio inposuit. A. V. 815. A. C. 62.

Eodem anno Romae insignia scelera, alterum Senatoris, servili alterum audacia, admissa sunt. Domitius Balbus erat Praetorius, simul longa senecta, simul orbitate et pecunia insidiis obnoxius. ei propinquus Valerius Fabianus, capessendis honoribus destinatus, subdidit testamentum, adscitis Vinicio Rufino, 40

Detentusque rebus gerundis Suetonius] Faernus legebat, *demetusque rebus gerundis*, quod verum videtur. Sic 13, 14. *demovet Pallantem cura verum* etc. nam hoc melius consentit exercitibus. ERN.

Quod post paucas] Scribe: *postquam paucas*. GRON. MSS. Flor. Guelf. *quod post p.* Bud. *quod perpaucas*, sine relativo. Agric. *quod postpaucas*. Florentino consentit ed. pr. Puteol. autem dedit *qui quod post p.* quod Beroaldus et Alciatus secuti sunt. Male ergo Ryckius Beroaldum dicit induxisse *qui post p.* Rhenanus: *quod perpaucas*, cum sequacibus Aldo, Gryphio. sed post lectio *quod post* restituta a Lipsio, Pichena, Ryckio. In ed. Gron. patr. est *qui post*, nescio unde. Sed id tamen repetiit filius. *Quod* verum puto, si *detnotus* verum. Sin *detentus*, necessarium est, cum Gronovio corrigere *postquam*. Sed illud tota res suadet, ut credamus. *Post* deinde aut delendum, aut e cod. Bud. *perpaucas* legendum. Ab ed. pr. etiam abest *durante*. ERN. Sic cape. Post relationem Imperatori factam *Suetonius* aliquamdiu *detentus est rebus gerundis, sed, quod postea paucas naves in l. r. in his* (sic Bud.) *amiserat, quasi durante bello* etc. ubi non opus cum Mureto legere *quamquam dur. b.* Ergo lectio recepta bene se habet. *tanquam* indicat, bellum iam defiagrasse, quum Petronius Suetonio surrogaretur.

Alterum Senatoris] Sic MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Oxon. ed. pr. idque consentit magis stilo Taciti: unde restitui. vulgo *senatoria*. Mox pro vulg. *eius propinquus*, dedi cum I. Gron. *ei*: quod in MSS. Flor. Guelf. Rud. Agr. et ed pr. est *ei*. Et sic dudum coniecit Rhenanus. *Eius* est e coniectura Puteolani. ERN. Cum Rhenano faciunt et Muretus, Acidalius.

Domitius Balbus] Reinesius ad marginem scripserat: *an est Domitius Tullus, de quo simile quiddam narrant?* Plin. Ep. 8, 18. Dissimilem rem, qui inspexerit Plinium, videbit. ERN.

Vicio Rufino] Vett. *Vincio*. LIPS. MSS. Flor. Oxon. Bud. Agr. Guelf. ed. pr. At ceterae edd. omnes *Vicio*. Corriguntur *Vinicio*. Etiam *Vincios* occurrere in monumentis antiquis, notavit bene Ryckius: sed tamen

A. V. 815. A. C. 62. fino, et Terentio Lentino, Equitibus Romanis. Illi Antonium Primum et Asinium Marcellum sociaverant. Antonius audacia promptus: Marcellus Asinio Pollione proavo clarus, neque morum spernendus habebatur, nisi quod paupertatem praecipuum malorum credebat. Igitur Fabianus tabulas iis, quos memoravi, et aliis minus inlustribus, obsignat. quod apud Patres convictum: et Fabianus Antoniusque, cum Rufino et Terentio, lege Cornelia damnantur. Marcellum memoria maiorum, et preces Caesaris, 41 poenae magis, quam infamiae exemere. Perculit is dies Pompeium quoque Aelianum, iuvenem Quaestorium, tamquam flagitiorum Fabiani gnarum: eique Italia et Hispania, in qua ortus erat, interdictum est. Pari ignominia Valerius Ponticus adficitur, quod reos, ne apud Praefectum urbis arguerentur, ad Praetorem

men *Rufinus* esse cognomen *Vinicianorum*, ex iisdem patere. ERN. *Vinicio* iam Rhen. volebat. Consentiunt Faernus, Mercerus. Recipio cum Bip.

Antonium Primum] Illum. qui postea acerrima fax Vespasiano ad civile bellum: cuius multa in Histor. libris 3 et 4. mentio. LIPS.

Fabianus tabulas iis] Manuduxit me ad veram hanc lectionem Vaticanus, qui *tabulasiis* refert. Reliqui omnes *tabulariis*. Quantillus error, quantas tenebras? Nam ICti nostri misere torquentur in tabulariis istis eruendis. Alciatus eos putat, quos nunc tabelliones vocamus: contra Ferretus obsignatores et scriptores testamenti. Verranius postremo, tanquam cornicum oculos, rescribendum censet: *Fabianus tabularius iis*. LIPS. *Tabulasiis* quoque MSS. Flor. sed ita ut *s* erasum et *r* recentiori manu rescriptum esset. Etiam ed. pr. *tabulariis*: sed Guelf. *tabellariis*. ERN. Bud. *tabulariis*.

Lege Cornelia damnantur] Id est, ordine Senatorio moventur. Nam, quamvis legis Corneliae ordinaria poena deportatio sit, et bonorum publicatio: tamen in honestioribus submotio etiam ordinis admissa est. Tacitus H. 2, 86. *Primus Antonius legibus nocens, et tempore Neronis falsi damnatus, inter alia belli mala Senatorium ordinem receperaverat.* Paullus Sent. 5, 15. *Hi, qui falsum vel alia testimonia dixerunt, aut in exsilium aguntur, aut in insulam relegantur, aut curia submoventur.* LIPS. Cf. idem Sent. 4, 7, 1.

Pompeium] Sic Flor. Bud. alii. male vulgo *Pompeianum*.

Ad Praetorem detuliſſet] Quem Praetorem? urbanumne? Non opinor. nec enim eius in crimine cognitio. Olim sane proprius peculiarisque Praetor, qui constitutis quaestionibus perpetuis cognosceret de Falso. Eum hic

torem detuliſſet, interim, ſpecie legum, mox praevaricando, ultionem eluſurus. Additur Senatus conſulto: *qui talem operam emptitaſſet, vendidiſſetve, perinde poena teneretur, ac publico iudicio calumniae condemnatus.* Haud multo poſt praefectum urbis, Pedanium Secundum, ſervus ipſius interfecit: ſeu negata libertate, cui pretium pepigerat, ſive amore A. V. 815. A. C. 62. 42

hic intellegi credo. Etſi enim pleraque iudicia in Senatu aut apud Praef. urbis, et Praetorum poteſtas imminuta: manſit tamen, opinor, veteris ritus imago quaedam et umbra. quam Ponticus hic pro re amplexus, non ſine ſua fraude. At *Praefectum urbis omnia crimina omnino ſibi vindicaſſe* ab Vlpiano traditum eſt, l. 1. De offic. Praefect. urbis; non quidem ab Auguſto, (falluntur, qui id cenſent; et Auguſtus ius tantum ei dedit in ſervos; et quod civium audacia turbidum, niſi vim metuat) ſed creſcente paullatim, conceſſu Principum, ut ſolet, nova poteſtate. LIPS.

Additur SCto] Sic MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. Ryckius, I. Gron. cf. H. 4, 45. Ceterae edd. *SCtum*: quod ſane ſpecioſum eſt. Non enim videtur, in decretis Senatus de poenis ſingulorum ſancitum eſſe de generibus criminum. Potuere librarii verbo *additur* decipi, ut SC. acciperent *Senatusconſulto*. Mox *venditaſſetve* e MS. Agr. edidit Ryckius, quod videtur natum, dum librarius hoc verbum praecedenti conformat. Poſt ed. pr. *perinde*, fine *ut*, quod inde a Puteol. omnes habent, usque ad Pichenam, eſtque et in Guelf. Delevimus deinde etiam *ſi*, poſt *ac*, quod non eſt in (cod. Agr. nec in) ed. pr. delerique voluit Faernus. ERN. Bud. *vendidiſſetne* (hoc *ne* delevit 2. m.) *ut perinde . . ac ſi*. Id *ut* non habet Flor.

Iudicio calumniae condemnatus] Eum, qui praevaricatus ſit, quive praevaricatorem emerit, fecerit, punit hoc SC. calumniae poena. Ea eſt talio et infamia, uti colligas ex l. penult. et l. 4. D. de praevaricat. LIPS. Mox ed. pr. *interficit*. ERN Bud. *interfecit*. De poena cf. Paull. Sent. 5, 4, 11.

Cui pretium pepigerat] Moribus receptum, uti ſervus interdum cum domino quaſi paciſceretur in certum pretium: quod ſi exſolviſſet, liber eſſet. Id pretium e peculio ſervi, vel adventicio lucro. Seneca Ep. 80. *Mancipia quoque conditionis extremae, et in his ſordibus nata, omni modo exuere conantur ſervitutem; peculium ſuum, quod comparaverunt ventre fraudato, pro capite numerant.* Virgilius eo reſpiciens Ecl. 1, 33. *Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculi.* Et vetus ſane ille mos, cuius veſtigia plura in Plauto. ut Aulul. Strobilus reperto theſauro 5, 8. *Quin ego illi inveniſſe me hanc praedam dico, atque eloquor? Igitur orabo, ut manu me mittat, ibo atque eloquar.* Gripus ſervus, Rudente 4, 2, 23. — *ad herum veniam docte atque aſſute, Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, ut ſim liber.* Et clarius in Caſina 2, 5, 7. *Quid iſta tu me libertate territas? Vobis invitis atque amborum ingratis Vna libella liber poſſum ego fieri.*

A. V. 815. A. C. 62. amore exoleti infensus, et dominum aemulum non tolerans. Ceterum cum, vetere ex more, familiam omnem, quae sub eodem tecto mansitaverat, ad supplicium agi oporteret, concursu plebis, quae tot innoxios protegebat, usque ad seditionem ventum est: Senatuque in ipso erant studia nimiam severitatem adspernantium, pluribus nihil mutandum censentibus. Ex quis C. Cassius, sententiae loco, in hunc modum 43 disseruit. *Saepenumero P. C. in hoc ordine interfui, cum*

Quod non aliter intellegendum, quam ut cum hero iam ante pactus fuerit in libram. Et in hanc sententiam scripsit Hermogenianus adversus dominum consistere servis licere, *siqui suis nummis redemptos se, et non manumissos contra placiti fidem, asseverent.* l. 53. D. de iudiciis. Item Vlpianus: *Qui se dicit suis nummis redemptum, si hoc probaverit, exinde liber erit, ex quo redemptus est.* Interdum vero imaginaria quaedam emptio, interposita persona tertia, adhibebatur. de qua l. 4. de Manumiss. Quod si dominus non servaret fidem, querela servo Romae apud Praef. urbi, apud Praesidem in provinciis, ex constitutione Divorum fratrum fuit l. 5. ib. LIPS.

Amore exoleti infensus] *Amore* edd. pr. Rhen. (e Bud.) et seqq. omnes ut et MS. Guelf. Sed Puteol. Riv. Beroald. Alciat. *amori.* Pro *infensus* Pichena malebat *incensus.* (sic c. Agr.) Sane infensus animus exprimitur sequentibus. ERN. Ryckius praefert *infensus*, ne idem bis dicatur; sed hoc potius de *infensus* valet.

Cum vetere ex more] Bene, veteri ex more. Nam etiam libera Rep. id. obtinuit, ex epistola Servii Sulpicii de caede Marcelli in Cic. Epp. 4, 12. *Ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inveni duos libertos et paucos servos: reliquos aiebant profugisse metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset.* Hunc priscae severitatis ritum firmavit postea SC. Silanianum sub Augusto, itemque nunc Neronianum, de quibus Cuiacium vide Obs. 1, 18. et 10, 33. Addo, ne feminas quidem immunes exceptasque fuisse: suasus Taciti infra verbis, *numerum, aetatem, aut sexum miserantium.* item rescriptio Hadriani l. 1. de SC. Silaniano. LIPS. Cf. 13, 32.

Senatusque, in quo] Expeditior sententia, *Senatuque in ipso.* LIPS. MS. (Flor. Bud. Oxon.) *Senatusque in quo ipso.* idemque exhibent edd. Rhenan. et seqq. usque ad Bernegg. qui Lipsii correctionem recepit cum seq. nisi quod in pr. est *ipse.* At Puteol. dedit *Senatus in q. t.* quod secuti sunt Ber. Riv. Alc. Lipsius verum vidit. Nam nihil est, ad quod nominativus *Senatus* referatur. Mox MS. Flor. et ed. pr. vitiose *multandum.* recte contra *ex quis*, ut saepe. Vulg. *quibus* usque ad Ryckium. ERN. Bud. *mutandum . . . ex quibus.*

C. Cassius] Legum probe gnaris. 12, 12. Cf. Ryck. ad 6, 15. Paullo post Bud. *melius ac rectius.*

Quod

enim contra instituta et leges maiorum nova Senatus de- A. V. 815.
creta postularentur: neque sum adversatus: non, quia A. C. 62.
dubitarem, super omnibus negotiis melius atque rectius olim provisum, et, quae converterentur, in deterius mutari; sed ne nimio amore antiqui moris studium meum extollere viderer. Simul, quidquid hoc in nobis auctoritatis est, crebris contradictionibus destruendum non existimabam, ut maneret integrum, si quando Respublica consiliis egusset. quod hodie evenit, Consulari viro domi suae interfecto, per insidias serviles, quas nemo prohibuit aut prodidit, quamvis nondum concusso Senatus consulto, quod supplicium toti familiae minitabatur. Decernite hercule impunitatem. At, quem dignitas sua defendet, cum Praefectura urbis non profuerit? quem numerus servorum tuebitur, cum Pedanium Secundum quadringenti non protexerint? cui familia opem feret, quae ne in metu quidem pericula nostra avertit? An, ut quidam fingere non erubescunt,

Quod h. evenit] Sic MSS. ed. pr. Rhen. et seqq. In ed. Puteol. *venit* vitio operarum: id tamen tenuere Riv. Beroaldus, Alciatus. ERN.

At, quem dignitas sua defendet] Rhen. e MS. Bud. notat *ut quem*: ex aliis nil notatum video. At mirum, ni hic dissentiat MS. Flor. cum dissentiat ed. pr. quacum tam saepe convenit illi optime. Ea habet: *ut quem dignitas sua defendat, cui Praefectus urbis non profuit? Praefectus* haud dubie pro *Praefectura*. Certe *at* h. l. non satis commodum, ut sensit etiam Rhenanus, qui volebat *ecquem*. In illo autem ironia belle continuatur. Vulgarum est *t* Puteolano: qui haec sequentibus similia efficere voluit. Guelf. *atque d. f. defendet, vel cui praefectura urbis non profuit.* At MS. Reg. ap. Brot. *ut quem*. MS. Corb. *et quem* quod favet coniecturae Rhen. Mox MSS. plures ap. Brot. *cui*. ERN. Rhen. servavit *at quem*. Bud. *cum praefectus urbis*. unde 2. m. fecit *cui praefectura*. Mox idem *opem ferat*, et p. p. *anne*.

Ne in metu quidem] Agr. *ne sui m. q. p. n. avertit*, probat Heins.

Avertit] Suspicor Tacitum scripsisse: *quam ne in metu quidem pericula nostra advertunt*. Sic habes verbum exquisito illo usu, quo esse solet interdum apud nostrum et Livium. GRON. Vt edidi, est in edd. vett. omnibus, unde restituit iam Ryckius (ex Agr.). *Advertit* edidit Lipsius et seqq. quod et MS. (Bud. et) Guelf. exhibet. Elegans tamen est I. F. Gronovii coniectura. ERN.

Quia

A. V. 815. A. C. 62. *iniurias ſuas ultus eſt interfector? quia de paterna pecunia transegerat, aut avitum mancipium detrahebatur? Pronuntiemus ultro, dominum iure caeſum videri.* 44 *Libet argumenta conquirere in eo, quod ſapientioribus deliberatum eſt? Sed et, ſi nunc primum ſtatuendum haberemus; creditisne, ſervum interficiendi domini animum ſumpſiſſe, ut non vox minax excideret? nihil per temeritatem proloqueretur? Sane conſilium occuluit, telum inter ignaros paravit: num excubias transiret, cubiculi fores recluderet, lumen inferret, caedem patraret, omnibus neſciis? Multa ſceleris indicia praeveniunt.*

Quia de paterna pecunia] Abite ſiniſtrae manus: nihil mutandum. *Εἰρωνικῶς* iſta et *ἐξ ἀντιφράσεως* capienda ſunt. LIPS.

Libet argumenta conquirere] Interrogationis nota eſt a Freinshemio: et ſic placebat Vrſino. Senſus eſt: Fruſtra argumentis demonſtrabimus, quod maiores, nobis haud paullo ſapientiores, re ſatis deliberata iam decrevere. Sequentia Rhenanus ſic cum antecedentibus coniungenda cenſet: *ac ſi nunc primum ſt. haberemus.* ERN. Bud. *Sed ſi.*

Animum inſumpſiſſe] Sic MSS. edd. pr. Puteol. Ber. Alc. ſed Rhenanus (e Bud.) correxit *ſumſiſſe*. Vetus reſtituit Ryckius, ſequente I. Gronovio. Ego quoque vererem lectionem retinui, ſed vereor, ne *ſumſiſſe* melius ſit. Ryckius ad Statium Theb. 12, 643. provocat: *dignas inſumite mentes coeptibus*. Sed ibi *coeptibus* videri poteſt eſſe dativus. Aliud autem eſt *mentem inſumere alicui*, aliud *mentem inſumere* ſimpliciter. Illa forma ſaepe apud noſtrum ut 3, 44. 16, 23. huius nullum exemplum mihi, quod ſciam. alibi occurrit. In MS. Guelf. ſyllaba *in* eſt in litura, potuitque naſci, ut alibi, e finali litera praecedentis verbi. ERN. Bene Bipſequuntur Budenſem.

Occuluit] Flor. *occultavit*.

Num excubias transiret] Nocturnas ergo ad limen excubias ſervorum habuerunt domini potentiores. Quod tu mihi, philologe, obſerva. Quinctil. Declam. 1. pro Caeco: *Dicitur caecus ſine rectore, ſine duce . . . per inane longum, per tot offenſa limina, per excubantes ſervulos, erraſſe cum ferro: cubiculum deinde patris ingreſſus.* Idem Declam. 2, 16. pro Caeco: *Tu ſentis, quando ſenem vicerit laſſitudo curarum. . . . Scis pariter, an una quieſcentium fores vallaverit cura ſervorum.* Apuleius Met. 2. *Pueros ablegat arbitrio nocturni gannitus:* qui alioqui de more procubabant Silius 1, 66. ad ad hunc ritum de Annibale: *Saepe etiam famuli turbato ad limina ſomno Expavere trucem per vaſta ſilentia vocem.* Vide et Appianum Civ. 2, 99. in Catonis morte, et Tacitum in Othonis H. 2, 50. LIPS.

Multa ſceleris indicia praeveniunt ſervi ſi] Retineo vererem interpunctionem: et *praeveniunt* non accipio, ut ſit, praecedunt, ante ſcelus exiſtunt; ſed, ut ſit, occupant, praecipiunt, de-

pre-

veniunt. Servi si prodant, possumus singuli inter plures, tuti inter anxios, postremo, si perundum sit, non inulti inter nocentes agere. Suspecta maioribus nostris fuere ingenia servorum, etiam cum in agris aut domibus iisdem nascerentur, caritatemque dominorum statim acciperent. Postquam vero nationes in familiis habemus, quibus diversi ritus, externa sacra, aut nulla sunt, conluviem istam non nisi metu coercueris. At quidam insontes peribunt. Nam et ex fuso exercitu, cum A. V. 819. A. C. 66.

prehendunt, antequam scelus eventum habeat. Sic alibi noster *praeventam gratiam*, id est, occupatam. Haec illi *si prodant*, extra periculum sumus: si dissimulant et succumbimus sceleri, manente SC. Silaniano, *non inulti* peribimus. GRON. At haec non est vetus interpunctio, sed ea, quam nos exhibuimus; quae est in ed. pr. Puteol. Beroald. Alc. In ed. Rhenani mutata est, sed tacite, et vitiose, ut manifestum est. Sic enim habet (e Bud.) *praeveniunt servi, si prodant. Possumus.* et tamen hoc secuti Aldus, Gryphius etc. Inde factum deinde, *praeveniunt servi. si prodant, possumus.* Et haec est vetus Gron. interpunctio. Sensus est planus in vetere interpunctione, quam nos restituimus. Multa sceleris indicia se exserunt ante, quam facinus patretur, nec ita tale consilium premi potest, quin indicia quaedam, vel per imprudentiam, erumpant. Ea si servi animadversa prodant, nihil a servis timendum est. ERN.

Possumus singuli inter pl. — anxios] Haec sunt, ut mihi videtur, vitiosa. Nam haec coniunctim haud dubie capienda sunt, *possumus singuli inter plures tuti*, ut mox, *inter nocentes non inulti.* Quid iam fiet reliquis, *inter anxios?* Scire velim, unde ista sint? In pr. ed. *anxios* non est. Quid in libris aliis scriptis sit, non reperio notatum. Guelf. quidem *anxios* habet, quod a Puteolano editum, omnes secuti sunt. Vereor, ne ita supplere maluerit aliquis, quam *inter* illud delere, quod librarius, per errorem scriptum, delere noluerat, ut saepe factum scimus. Si deleas cum *anxios*, belle procedit oratio. Nisi quis malit, alium nominativum ante ista verba excidisse, quia sequitur *postremo:* quod saltem duo membra praecedentia exigere videtur. An *securi?* Sed etiam ap. Cic. Mur. 23. *denique* est, praecedente uno tantum membro. ERN. Non video, quid sibi hic velit Ern. tria membra hic adsunt, egregie disiuncta. Opponuntur *singuli pluribus, tuti anxiis, non inulti nocentibus.*

Nam et ex fuso exercitu] Neque interrogationis notam admiserim, nec negandi particulam, quam fatetur satis Pichena in Flor. non apparuisse, quum ex Veneto accesserit. Est autem oratio brevis, continens rationem eius, quod non ponitur, sed intelligitur ex praecedenti. Quasi foret: *At quidam insontes peribunt.* Pereant sane; neque id hoc solum casu contingit. *nam et ex fuso exercitu* etc. *etiam strenui sortiuntur*, id est, sortem trahunt inter decimam-

A. V. 815. A. C. 62. *decimus quisque fusti feritur, etiam strenui sortiuntur. Habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod*
45 *contra singulos utilitate publica rependitur.* Sententiae Cassii, ut nemo unus contra ire ausus est, ita dissonae voces respondebant, *numerum, aut aetatem, aut sexum, ac plurimorum indubiam innocentiam* miserantium. Praevaluit tamen pars, quae supplicium decernebat. sed obtemperari non poterat, conglobata multitudine et *saxa ac faces* minitante. Tum Caesar populum edicto increpuit, atque omne iter, quo damnati ad poenam ducebantur, militaribus praesidiis sepsit. Censuerat Cingonius Varro, ut liberti quoque, qui sub eodem tecto fuissent, Italia deportarentur. Id a Principe prohibitum est, *ne mos antiquus, quem misericordia non minuerat, per saevitiam intenderetur.*
46 Damnatus iisdem Consulibus Tarquitius Priscus

mandos, et saepe accipiunt iniquiorem, pereuntque insontes. Neque enim *sortiuntur* καθαπερεὶ, ut volunt. Cicero in Verr. 2, 29. *Dic, inquit, illi adesse non possunt. Nam hercle, inquit Minucius, me quoque Petilius, ut sibi in consilio essem, rogavit: et simul a subselliis abire coepit.* Intelligitur, immo et ego, inquit Minucius, adesse non possum: *nam hercle me* etc. Pluribus alibi hoc in sermone compendium illustramus. GRON. Rectissime. Et plane sic est in ed. pr. Rhen. (e Bud.) Ald. Gryph. Alterum dedit Puteol. quem secuti Riv. Ber. et Alc. A MSS. Flor. Guelf. etiam abest *non*. Ac mirum, cur lectionem Puteol. receperint recentiores. Bene igitur antiquius ac verius restituere Ryckius et I. Gron. In *fusti* (sic Bud.) hic quoque variatur, ut supra c. 8. ERN. Puteol. *Num et ex fuso . . . non sert?* Acid. *Non et ex f. . . sert?* Bip. coniiciunt: *Nonus ex f.*

Vt nemo unus] In MS. Guelf. *unus* est in litura. Fuerat *bonus*. (Sic Bud.) Sed *unus* verum est. Mox in eodem est *dubium*, absorpta syllaba *in*, ut saepe, a praecedente litera. ERN. Bud. a I. m. *indubiam innocentiam*. unde 2. m. fecit *indubie*. Admitti posset deleto *ac* praecedente.

Et saxa ac faces] Sic MSS. Flor. Guelf. et edd. omnes ante Rhenan. qui (e Bud.) copulam *et* delevit. Norum est Virgilianum Aen. 1, 150. *iam faces et saxa volant*. MSS. idem etiam et edd. Puteol. Ber. Alc. habent *minante*. Sed frequentativis gaudet noster. Mox *incenderetur* scripti (Bud. a 2. m.) et edd. omnes ante Pichenam, qui coniecturam Rhenani et Merceri recepit primus, idque secuti sunt ceteri. ERN. Bud. *minitante*. Idem *incenderetur* a 2. m.

Tarquitius Pr.] Huius *M. Tarquitii* ProC. nomen in numo Claudii et Neronis, apud Patinum,

fcus repetundarum, Bithynis interrogantibus, magno Patrum gaudio, qui accuſatum ab eo Statilium Taurum, Proconſulem ipſius, meminerant. Cenſus per Gallias a Q. Voluſio et Sextio Africano Trebellioque Maximo acti ſunt, aemulis inter ſe, per nobilitatem, Voluſio atque Africano: Trebellium dum uterque dedignatur, ſupra tulere. Eo anno mortem obiit Memmius Regulus, auctoritate, conſtantia, fama, in quantum, praeumbrante Imperatoris faſtigio, datur, clarus: adeo, ut Nero, aeger valetudine, et adulantibus circum, qui *finem Imperio adeſſe* dicebant, *ſi quid fato pateretur*, reſponderit, *habere ſubſidium Rempublicam*. Rogantibus dehinc, *in quo potiſſimum?* addiderat, *in Memmio Regulo*. Vixit tamen poſt haec Regulus, quiete defenſus, et quia nova generis claritudine, neque invidioſis opi- A. V. 815. A. C. 62. 47

tinum, Valentem, cuſo a Nicomedienſibus: unde patet, ſtatim ab accuſatione, quae facta eſt anno ante mortem Clauſdii, accepta provincia miſſum Proconſulem. Quod in numo Neronis eſt M. Ταρουτίου Πρατευτ. id puto eſſe cum viris doctis vitioſum. Sed, ut cum Spanhemio putem, eſſe potius pro Πρίσκου (vid. de Vſ. et Pr. Num. t. 2. p. 593.) quam cum Perizonio Προυτατίνου ap. Ryckium ad 12, 59. Ceterum libri, ita ut ſupra, variant inter *Tarquitius* et *Tarquinius*. ERN. Bud. *Tarquitius*. *Interrogare* pro accuſare occurrit et 16, 21.

Qui accuſatum ab eo Statilium Taurum] Supra 12, 59. LIPS. Guelf. (et Bud.) *quia*. MS. Flor. *proconſule*, quod recepit I. Gron. Ceteri omnes ſcripti (etiam Bud.) et editi *proconſulem*. recte. Vid. ad 2, 52. Pro *ipſius* MSS. Reg. Corb. ed. pr. *ipſi*. ERN. Bud. *ipſius*. Ryckius praefert *quia*, quod et Flor. et Agr. et ed. Ven. habent. Mihi hiatus qui ex ſeq. voce oritur, displicet. Mox Bud. *valitudine*, ſic ſaepius.

A Q. Voluſio, etc.] Ed. pr. *Voluſino*. V. Lipſ. ad c. 56. ſed deinde MSS. Flor. (Bud.) Reg. Corb. Agr. *Sextio* pro vulg. *Sexto*, quod cum Ryckio et I. Gron. recepimus. *Supra tulere* i. e. fecere, ut plus ipſe gloriae, laudis, gratiae ferret. ERN.

Eo anno] MS. Reg. *eodem anno*, ut ſupra *iisdem* coss. Mox in *praeumbrante imp. f.* ductum verbum e Graeco ἐπισκιάζειν, quo ſic utuntur elegantiſſimi, Demoſthenes, Lucianus et alii. ERN.

Addiderat] Sic edidi ex MS. Guelf. et ed. pr. cum in ceteris omnibus ſit *addiderit*. Atqui illud neceſſarium eſt in recepta ab omnibus interpunctione. *Addiderit* requirit *et rogantibus dehinc*. ERN. Bud. *addiderat*.

Gymna-

A. V. 815. bus erat. Gymnasium eo anno dedicatum a Nerone,
A. C. 62. praebitumque oleum Equiti ac Senatui, Graeca faci-
A. V. 816. litate. P. Mario, L. Asinio coss. Antistius Prae-
A. C. 63. tor, quem in Tribunatu plebis licenter egisse memo-
48 ravi, probrosa adversus Principem carmina factitavit, vulgavitque celebri convivio, dum apud Ostorium Scapulam epulatur. Exin a Cossutiano Capitone, qui nuper Senatorium ordinem, precibus Tigellini, soceri sui, receperat, maiestatis delatus est. Tum primum revocata ea lex: credebaturque haud perinde ex-

Gymnasium] Hac occasione vide quae de Demetrio Cynico referat Philostr. in v. Apoll. 4, 42.

Praebitumque oleum] Si oleum populo tantum praebitum, nihil novum aut Graecanicum: praebuit ante P. Scipio, quem Aedilem dedisse congium olei in vicos singulos Livio credo 25, 2. Dedit et C. Caesar post victoriam Africanam. Τόν τε δῆμον, inquit Dio 43, 31. λαμπρῶς ἐστίασε, καὶ σῖτον ἔξω τοῦ τεταγμένου καὶ ἔλαιον προσέδωκεν αὐτῷ. Etiam M. Agrippa in Aedilitate oleum et salem, ut auctor idem Dio 49, 43. Sed nemo eorum ad gymnasium, quod hic Nero. Plinius 15, 5. *Vsum olei ad luxuriam vertere Graeci, in gymnasiis publicando.* Adde Sueton. 12. LIPS. Exemplum talis Graecae facilitatis in Seleuco Nicatore ap. Ios. A. l. 12, 3 qui etiam Iudaeis a praefectis gymnasiorum pecuniam ad oleum emendum dari iussit. ERN. Oleum in eo gymnasio praebitum aut ad Iudorum gymnicorum, aut ad thermarum, quae ibi, usum, existimat P. Faber Agonist. 3, 16.

P. Mario, L. Asinio coss.] Nomen huius primi Consulis corrupte legas in vetusta Persii vita nuper cum Iuvenalis Scholiaste edita; *Decessit Persius VIII. Kalend. Decembr. Rubrio Mario, Asinio Gallo COSS.* scribe, *Publio Mario.* cui cognomen fuit Celsus. LIPS. Cf. et Grut. Inscr. p. 1106, 7.

Quem in Tribunatu licenter egisse memoravi] 13, 28. LIPS.

A Cossutiano Cap.] De hoc 11, 6. 13, 33.

Tum primum revocata etc.] Locus haud dubie vitiosus, eaque de caussa, varie tentatus. Libri non magnopere variant, nisi quod edd. Puteol. Beroald. Ale. *ne condemn.* ed. pr. *exponeret*, pro *eximeretur*; utrumque vitiose: denique MS. Flor. *se* non habet, quod in Guelf. est in litura. (Bud. habet *se.*) Tentatur correctio sic, ut alii, auctore Mercero, *qua* corrigant, alii cum Murero *quaereret*: Acidalius *credebaturque quaesisse*: Freinsh. *credebaturque — gloriae quaesita*: Iac. Gronovius denique *credebaturque quaeri*, *uti*, quod ille etiam in contextum recepit. De *credebaturque* haud ambigo: nam non lex quaesivit gloriam Neroni, sed accusator et ipse Nero: de altera parte nihil dum definire audeo. Magis tamen inclino in *quaesitam.* Etenim non videtur dicere velle Tacitus, quid homines de re iudicarint ante eventum, sed quid

exitium Antiſtio, quam Imperatori gloria quaeſita, ut condemnatus a Senatu, interceſſione Tribunicia morti eximeretur. Et, cum Oſtorius, *nihil audiviſſe*, pro teſtimonio dixiſſet, adverſis teſtibus creditum: cenſuitque Iunius Marullus, Conſul deſignatus, *adimendam reo Praeturam, necandumque more maiorum*: Ceteris inde aſſentientibus, Paetus Thraſea, multo cum honore Caeſaris, et acerrime increpito Antiſtio, *non, quidquid nocens reus pati mereretur, id, egregio ſub Principe, et nulla neceſſitate obſtricto Senatu, ſtatuendum*, diſſeruit. *carnificem et laqueum pridem abolita: et eſſe poenas legibus conſtitutas, quibus, ſine iudicum ſaevitia et temporum infamia, ſupplicia decernerentur. Quin in inſula, publicatis bonis, quo longius* A. V. 816. A. C. 63.

quid poſt eventum: ex quo videbant, Neronem ſpe falſum ſua et accuſatorem. Si ante cauſſam actam ſic credidiſſent, nihil impediſſet, quo minus durius ſtatuerent. Sed offenſio Neronis et reſcriptum indicabat, voluiſſe materiam habere gloriae. Atque ante qui ſcire poterant? ERN. Bud. vulgatum habet, *credebatur, quae .. gloriam quaeſivit.* Freinſhemii emendationem meam feci. Ryckius probavit, nec tamen recepit.

Interceſſione tribunicia] Interceſſione ipſius Caeſaris: qui ita clementiae gloriam pararet. LIPS. Ad inſtar Auguſti 1, 2.

Iunius Marullus Conſul deſignatus] Inter ſuffectos non dubie Conſules. Sed in hunc ipſum annum, Annaeum Senecam et Trebellium Maximum COSS. referunt viri docti in opere Faſtorum: et loca ſunt, quae annuunt. Auſonius tamen in Panegyrico Senecae Conſulatum aperte detrahit: *Dives Seneca, nec tamen Conſul, arguetur rectius quam praedicabitur non erudiiſſe indolem Neronis, ſed armaſſe ſaevitiam.* quo loco video eſſe qui negationem ſubtrahant, legantque: *Dives Seneca, tamen Conſul.* LIPS. V. Pigh. ad a. 814. et Vinet. ad h. l. Auſonii, qui Conſules ſuffectos parum curaſſe videtur.

Obſtricto Senatu] Vett. edd. ante Rhenanum *Senatui.* ſi copula *et* abeſſet, probarem. nunc *Senatu* verum eſt. ERN. Bud. *Senatu.* et ſic iam Puteol. contra Beroald. *Senatui.*

Carnificem et laqueum] Reſpondent illi decreto, *more maiorum necandum.* Ex quo clare diſcis, quid *punire* Tacito *more maiorum.* LIPS. Add. Suet. Ner. 39. ERN.

Quin in inſula] Haec lectio a Pichena inducta, velut ex ed. Veneta Puteol. Sed in ea eſt *quin in inſulam:* ut in MS. Guelf. ed. Beroald. Alc. Ceterum veram puto. MS. Flor. *qui in inſula.* Agr. *qui in inſulam.* Ed. pr. *qui ne inſula.* Rhenanus *quin inſula*, quod omnes usque ad Pichenam ſecuti ſunt. ERN. Bud. *qui inſula.*

Eo

A. V. 816. A. C. 63. 49 *gius fontem vitam traxisset, eo privatim miseriorem, at publicae clementiae maximum exemplum futurum.* Libertas Thraseae servitium aliorum rupit. et, postquam discessionem Consul permiserat, pedibus in sententiam eius iere, paucis exemptis: in quibus adulatione promptissimus fuit A. Vitellius, optimum quemque iurgio lacessens et respondenti reticens, ut pavida ingenia solent. At Consules, perficere Senatus decretum non ausi, de consensu scripsere Caesari. Ille, inter pudorem et iram cunctatus, postremo rescripsit, *nulla iniuria provocatum Antistium, gravissimas in Principem contumelias dixisse: earum ultionem a Patribus postulatam, et, pro magnitudine delicti poenam statui, par fuisse: ceterum se, qui severitatem decernentium impediturus fuerit, moderationem non prohibere. statuerent ut vellent: datam etiam absolvendi licen-*

Eo privatim miserior] Lego: *eo privatim miseriorem:* et sermonis textus ita postulat. LIPS. Recte: nec dubitavi recipere. Faernus malebat *futurus:* sed accusativi cum infinitivo sunt in superioribus. ERN.

Silentium aliorum] Vett. *servitium.* At velim consideres satin' sana haec tota narratio sit. Antea praedixit, *tum primum revocata ea lex credebatur, quae haud perinde exitium Antistio, quam Imperatori gloriam quaesivit, ut condemnatus a Senatu, intercessione Tribunicia morti eximeretur.* Quid? condemnatusne Antistius a Senatu? Contra video. in insulam seponitur. Idem intercessione Caesaris morti eximitur? Falsum, nec quidquam in tota re, quod Neroni clementiae gloriam, saevitiae potius invidiam, parere possit. Ego sane aestuo: nec cuneum reperio huic nodo. Nisi placet cum Iosia Mercero elegantissimo iuvenum legi, *quae haud perinde, ut ad accusatorem referas, non ad legem:* qui non tam exitium eo facto quaerebat, quam gloriam Principi. Sed hominis consilium Thraseae sententia subvertit. LIPS. *Servitium* omnes edd. ante Rhen. qui *silentium* invexit. non bene. Notior formula *silentium rumpere*, imposuit sive ipsi, sive MS. Bud. librario. Pichena bene vetus restituit. Sensus est: παῤῥησία Paeti fecit, ut ceteri quoque libere decernerent. ERN. Omnino in Bud. *silentium*, unde Rhen. At *servitium* fere sic 15, 61.

Paucis exemtis] Flor. habet, *exeptis.* Forte, *exceptis*, Pichena inquit. Foret id sane melius. Sed a scriptura illa nihil extrices. Virgula super e omissa est. Ed. pr. *exeptis.* ERN. Sic et Bud.

Et respondenti reticens] Sic etiam Livius 23, 12. ubi v. I. Fr. Gron. ERN.

Data etiam absolvendi] Messius e priscis, *datam etiam abs. licentiam.*

licentiam. His atque talibus recitatis, et offensione manifesta, non ideo aut Consules mutavere relationem, aut Thraseа decessit sententia, ceterive, quae probaverant, deseruere: pars, ne Principem obiecisse invidiae viderentur; plures numero tuti; Thrasea sueta firmitudine animi, et ne gloria intercideret. Haud dispari crimine Fabricius Veiento conflictatus est, *quod multa et probrosa in Patres et Sacerdotes composuisset, iis libris, quibus nomen* Codicillorum *dederat.* Adiiciebat Talius Geminus, accusator: *venditata ab eo munera Principis, et adipiscendorum honorum ius.* quae causa Neroni fuit suscipiendi iudicii: convictumque Veientonem Italia depulit, et libros exuri iussit, conquisitos lectitatosque, donec cum periculo parabantur: mox licentia habendi oblivionem adtulit. A. V. 816. A. C. 63. 50

Sed

tiam. LIPS. Nam sic MSS. Flor. (Bud. a 1. m.) Guelf. edd. pr. Pureol. Ber. Alc. idque bene restituit Pichena, Ablativi sunt a Rhenano. *Licentia* dicitur illa quidem etiam in bonam partem apud nostrum, ut 1, 26. sed forte hic non absurdum sit, existimare, data opera ambiguitatem quaesitam. Ceterum in Guelf. (it. ed. Put. Ber.) est *et* pro *etiam*, fortasse melius. Vide tamen ad c. 36. extr. ERN.

Fabricius Veiento] Puto illum esse, qui A. Fabricius Dioni dicitur: quique Praetor, canes Circensibus ad currus adiunxit pro equis. LIPS. Ryckius de eo laudat Plinium ep. 4, 22. Iuvenal. Sat. 4, 113. Mox bene Pichena *quod multa* e MS. Flor. pro *qui m.* Sic etiam ed. pr. MS. (Bud.) Guelf. ERN. Bud. *Vegento.*

Nomen Codicillorum dederat] Noto, fuisse morem, uti in testamentis convicia quaedam et probra liberius scriberent: quae ante Augustum inobservata et permissa. Scilicet, quia supremis illis tabulis et voci, danda videbatur aliqua libertas. Frenum iniicere Senatus voluerat; sed ille idem Princeps, ut Suet. ait c. 56. *de inhibenda testamentorum licentia ne Senatus quidquam constituret, intercessit.* Ea enim germana lectio, germana mens eius loci: non ut vir doctus substituit, *scommatorum.* Exempla in Tacito passim, de iis, qui supremis tabulis multa atrocia in Macronem, in Tiberium, aliosque potentes composuerint. Hoc exemplo ergo maledicentiae suae cavens Veiento, inscripsit opicos et Oscos eos libros Codicillos. LIPS.

Talius Gem.] Muretus volebat *T. Albius*, idque olim probabat Lipsius, reiecit postea. Nec spernendum putat Ryckius, proferens ex inscr. vetere *Q. Alliun Max. Consulem. Talia* occutrit ap. Murator. p. 1501, 2. Mox MS. Bud. et Guelf. a manu sec. *vendicata.* male. Post idem Guelf. *indicii.* ERN.

Vale-

A. V. 816. A. C. 63. 51 Sed graveſcentibus in dies publicis malis, ſubſidia minuebantur: conceſſitque vita Burro, incertum valetudine, an veneno. Valetudo ex eo coniectabatur, quod in ſe tumeſcentibus paulatim faucibus, et impedito meatu, ſpiritum finiebat. plures, iuſſu Neronis, quaſi remedium adhiberetur, inlitum palatum eius noxio medicamine, adſeverabant: et Burrum, intellecto ſcelere, cum ad viſendum eum Princeps veniſſet, adſpectum eius averſatum, ſciſcitanti hactenus reſpondiſſe, *Ego me bene ha-*

Valetudine an veneno] Sic Rhen. ex ſcriptura, ut ait, Regii codicis i. e. Bud. quod ſecus eſt, nam is clare habet *valitudine aut veneno*, ut Puteol. Beroald.

Quod in ſe tumeſcentibus] Murerus corrigit *intumeſcentibus*. Placet. Certe *in ſe* vitioſum eſt. ERN. *In ſe* idem eſſe ac *per ſe* autumat Hiller. Rac. 39. Sic *per ſe* quaedam *intumeſcere* docet Celſus 7, 2. i. e. *vitio intus orto*. Heinſius eo ſenſu apud Senecam ep. 95. ſumi *tabem* tradit *in ſe* putreſcentium.

Impedito meatu ſpiritum finiebat] Haec corrupta eſſe credo, legendumque: *et impedi. meatu ſpiritus, finiebat*, ſive etiam *finierat*. *Spiritus meare* dicitur, ut ap. Curtium 3, 5. *Finire* autem ſimpliciter pro mori, noſter cum aliis dixit 6, 50. Id ignorans librarius e *ſpiritus* fecit *ſpiritum*. Adiuvat MS. Guelf. in quo eſt *ſpiritu*. Litera *s* abſorberi potuit ab initiali ſequentis verbi. Denique haec coniecerunt homines poſt mortem Burri. Itaque melius *finierat*; quod et ſequentia deſiderant. ERN. *Animam finire* Ovid. dixit Met. 7, 591.

Illitum palatum eius] *Eius* habet MSS. Flor. Guelf. et edd. vett. ante Rhen. qui auctore MS. Bud. delevit, ut mox *eum*. Tacitus, etſi brevitatem alias affectans, libenter hoc pronomine ſine neceſſitate utitur, ut ſupra iam notavimus. Item infra hoc capite *veterem imp. atque inf. in eo ſecutus*. Cicero et Livius ſine *in eo* dixiſſent. c. 59. *talem eum centurio trucidavit*. Sufficiebat *talem*. c. 62. *accitum eum Caeſar admonet*. Ciceroni et Livio ſufficiſſet *accitum Caeſar admonet*: quamquam et Livius interdum ſine neceſſitate pronomen addit. V. not. ad Suet. Caeſ. 7. ERN.

Aſpectum eius averſatum, ſciſcitantique hactenus reſpondiſſe, Ego me bene habeo] Heinſius ſic diſtinguit: *ſciſcitantique, hactenus, reſpondiſſe, ego me bene habeo*. Acute: et illud *hactenus*, ut Burri, non Taciti, etiam praefert Aurelii lectio, verba iſta, *hactenus ego me bene habeo* alio charactere formata exhibens. Commode tamen, *hactenus reſpondiſſe*, poteſt exponi, hoc tantum. Vide Obſerv. in Eccleſ. cap. 22. In eo autem reſponſo quae vis ſit, dicet Seneca Epiſt. 24. *ſicut illum Cn. Pompeii ſocerum Scipionem, qui contrario in Africam vento relatus, cum teneri navem ſuam videret ab hoſtibus, ferro ſe transverberavit, et quaerentibus, ubi imperator eſſet, Imperator, inquit, bene ſe habet.*

habeo. Civitati grande desiderium eius mansit, per memoriam virtutis, et successorum alterius segnem innocentiam, alterius flagrantissima flagitia et adulteria. quippe Caesar duos Praetoriis cohortibus inposuerat: Fenium Rufum, ex vulgi favore, quia rem frumentariam sine quaestu tractabat: Sofonium Tigellinum, veterem inpudicitiam atque infamiam in eo secutus. Atque illi pro cognitis moribus fuere: A. V. 816. A. C. 63.

habet. Vox haec illum pavem maioribus fecit et fatalem Scipionibus in Africa gloriam non est interrumpi passa, etc. GRON. Hoc verum. Sed MS. Flor. (et Bud.) et ed. pr. habent *sciscitanti*, sine copula *que*: quod secutus sum. Mox ed. pr. *flagitia adultima*: vitiose pro *adulteria*. Etiam a Flor. abest copula. Sed, nisi Tacitum parum accurate scripsisse dicamus, hic aliud quid latet. Nam *adulteria* sunt in *flagitiis*. Nisi vero voluit generi hanc speciem addere, ut in quam in primis flagitiosus esset. PostRhen. malebat *tractaverat*. Immo *tractarat*, ERN. Bud. *tractabat*.

Sofonium Tigellinum] Tigellinum libri appellant, et Graeci, quibus semper Τιγελλῖνος. Sophronium corrupte epitoma Dionis: Ofonium Tacit. H. 1, 72. Quod ait de vetere infamia, intellegit credo stuprum eius cum Agrippina matre Neronis: qua causa a Caio in exsilium pulsus. Dio 59, 23. ἐν τούτοις δὲ τότε φεύγουσι καὶ ὁ Τιγελλῖνος ὁ Σωφώνιος, ὡς καὶ Ἀγριππίνην μεμοιχευκώς, ἐξέπεσεν. Mentio clara hominis, imo brevis vitae descriptio, in scholiasta veteri Iuvenalis ad versum 1, 155. *Pone Tigellinum. C. Fulcinius* (corrigendum, *C. Ofonius*) *Tigellinus, patre Agrigentino, Scylacenn relegatus iuvenis, egens, verum admodum pulcher, in concubinatum a Bincio et Lucio Domitio maritis Agrippinae et Fulviae sororum Caesaris, atque in utrisque uxoribus suspectus, ob hoc urbe summotus.* Plura illic illic vide, sed haec corrige: *a Vincio et Lucio.* itemque *Agrippinae et Liviae, sororum C. Caesaris.* Nihil certius. Nam M. Vinicius Liviam Germanici filiam uxorem habuit, et L. Domitius Agrippinam. Tacitus 6, 45. Idem Tigellini nomen corruptum odoror in Egesippi 4, 20. ubi de Nerone. *Et ideo*, inquit, *nequissimis se Nymphidio et Gemellino praecipue credendum putavit.* Gemellinum hunc nusquam reperias, et suppone fidenter *Tigellinum*. Adprobat, quod ipse subdit desertum Neronem ab utroque: quod historiae, et nominatim de Tigellino Tacitus, prodiderunt. LIPS. *Offonium* vel *Ofonium Tigellinum* vett. edd. usque ad Lipsium. ERN. Sic et Bud.

Ac quae illi pro cognatis moribus] Non displicet Farnesiana scriptura. *Atque illi procognitis moribus fuere.* id est, praescitum antea, qui mores utriusque. Vatic. refert, *progenitis moribus.* tentabam, *pro gentis maioribus.* quasi commendatione vitiorum pro natalibus usus. Humilitatem quidem generis eius notat idem Tacitus H. 1, 72. *Sophonius Tigellinus obscuris parentibus, foeda pueritia.* Forte et sic leg. *ut qui illi pro geminis moribus faveret.*

A. V. 816. A. C. 63. 52 fuere: validior Tigellinus in animo Principis, et intimis libidinibus adſumptus: proſpera populi et militum fama Rufus: quod apud Neronem adverſum experiebatur. Mors Burri infregit Senecae potentiam; quia nec bonis artibus idem virium erat, altero velut duce amoto, et Nero ad deteriores inclinabat. Hi variis criminationibus Senecam adoriuntur, *tanquam ingentes et privatum ſupra modum*

ueret. Geminum, ſimile. Emeritus ergo Tigellinus favorem Neronis ſimilitudine morum vitiorumque. Sed, ne diſſimulem, Farneſiana lectio firmari omnino a Victore videtur, phraſim hanc aemulante, imo ſumente a Tacito, in Othone: *Qui potentia dies fere quinque et octoginta, praecognitis moribus, potitus, poſtquam a Vitellio pulſus eſt, mortem ſibi conſcivit.* Atque ita Victor: tamen ingenioſus Mercerus diviſim illa Farneſiani codicis legebat: *illi pro cognitis*: tales, quales iam ante noti. LIPS. Sive potius, ita valuere, ut mores cogniti cuiusque ferebant. Ita certe vult Mercerus, atque id ſequentia deſiderant; in quibus explicatur diſtincte de ſingulis, quid ſit, *pro cognitis moribus eſſe.* Ceterum correctionem Merceri recepit primus Pichena, quem ceteri ſecuti ſunt. MSS. Fl. (Bud.) Guelf. *atque illi pro cognatis moribus fuere*: quod I. Gronovius explicat *congenitis*, quos iuvenes velut inſitos ſecuti erant, nec ad honores provecti emendarant. Mirum. Immo, ſi Tacitus ita dedit, ſenſus eſt: ita apud quemque favorabiles fuere, ut cuique ſimiles moribus erant. Nam ut Graecis σύμφυτος eſt, pro ſimilis, ſic *cognata* Latinis, ſimilitudine quadam inter ſe coniuncta, ſimilia. Ryckius e cod. Agr. dedit: *quae illi pro cognitis moribus fuere*. male. Ed. pr. *atque illi praegenitis moribus fuere.* ERN.

Ex intimis libidinibus] Vatic. *in intimis*, eſſet, ad intimas libidines electus. LIPS. MS. Flor. *et intimis*, ut edidit Rhen. (e Bud.) Conſentit ed. pr. niſi quod eſt *et in intimis*: idque ſecutus ſum cum I. Gron. *Ex intimis* eſt a Puteolano. Sed id h. l. non convenit. Eſſet enim, cum ante intimis eius libidinibus conſcius fuiſſet. Atque ſocius potius et adiutor nunc ſumitur. Ceterum ſic etiam eſt in Guelf. ERN. In Rhen. 1544. errore typographi ſervatum eſt *ex*, etſi caſtigationes profiteantur poſitum *et*.

Ad deteriores inclinabat] Bud. habebat *ad terrores*, unde 2. m. *ad errores*, truncato vocis capite.

Et privatum modum evectas] Sic recentiores: unde colligo, in MS. Flor. nullam eſſe praepoſitionem. (nec eſt in Bud. niſi a 2. m.) At vett. edd. inde a Puteolano omnes *ſupra modum*. Sane *evectas* praepoſitionem deſiderat: nec dicitur pro *egreſſas*, aut *ſupergreſſas*, ſed eſt ſimpliciter *ſublatas*. Quia ergo illud *ſupra* e MSS. eſt: quippe quod eſt et in Guelf. reſtitui. In ed. pr. eſt *et in privatum modum*. unde coniicias *et ultra privatum modum*. (ſic cod. Agr.) *Privatim* male Puteol. Beroald. et Alc. (*privatum* Rhen. e Bud.) Dein Guelf. *hor-*

dum evectas opes adhuc augeret, quodque studia civium in se verteret, hortorum quoque amoenitate et villarum magnificentia quasi Principem supergrederetur. Obiiciebant etiam, *eloquentiae laudem uni sibi adsciscere, et carmina crebrius factitare, postquam Neroni amor eorum venisset. Nam oblectamentis Principis palam iniquum, detrectare vim eius equos regentis; illudere voces, quotiens caneret. Quem ad finem nihil in Rep. clarum fore, quod non ab illo reperiri credatur. Certe finitam Neronis pueritiam, et roburi iuventae adesse. exueret magistrum, satis amplis doctoribus instructus maioribus suis.* A. V. 816. A. C. 63.

At Seneca 53 criminantium non ignarus, prodentibus iis, quibus aliqua honesti cura, et familiaritatem eius magis adspernante Caesare, tempus sermoni orat: et accepto, ita incipit: *Quartusdecimus annus est, Caesar, ex quo spei tuae admotus sum: octavus, ut Imperium obtines: medio temporis tantum honorum atque opum in me cumulasti, ut nihil felicitati meae desit, nisi moderatio eius. Vtar magnis exemplis, nec meae fortunae, sed tuae. Abavus tuus, Augustus, M. Agrippae Mitylenense secretum; C. Maecenati, urbe in ipsa, velut peregrinum otium permisit; quorum alter bellorum socius, alter Romae pluribus laboribus iactatus, ampla quidem, sed pro ingentibus meritis, praemia acceperant. Ego quid aliud munifi-*

hortorumque am. Mox *quasi* est propemodum. Cic. Acad. 4, 26. *quasi pedalis.* Pro *supergrederetur* (quod in Bud.) MS. Guelf. *praegrederetur.* ERN.

Carmina crebrius factitare] Tragoediasne, quae eius nomine feruntur? Non, opinor, et alibi videro. LIPS.

Exueret magistrum] Relinqueret, amoveret: a Graecis sumtum; qui dicunt ἐκδύσασθαί τινα, pro repudiare, inprimis de magistris. Sequens sententia est e Cic. ad Div. 1, 7. extr. ERN.

Atavus tuus Augustus] Immo *abavus.* LIPS. Sic ipse noster vocat supra 13, 34. unde cum Ryckio recepi. ERN. Cf. Seneca de Clem. 1, 10.

Quid munif. adhibere] MS. Agr. addit *tuae.* Sensus est, qua re potui promereri munificentiam tuam: qui fine illa vocula non constat. Itaque recepi. Secutus est Broterius, qui idem in MSS.

A. V. 816. A. C. 63. *nificentiae tuae adhibere potui, quam ſtudia, ut ſic dixerim, in umbra educata? et quibus claritudo venit, quod inventae tuae rudimentis adfuiſſe videor, grande huius rei pretium. at tu gratiam immenſam, innumeram pecuniam circumdediſti: adeo, ut plerumque intra meipſe volvam: egone, Equeſtri et provinciali loco ortus, proceribus civitatis adnumeror? Inter nobiles, et longa decora praeferentes, novitas mea enituit? Vbi eſt animus ille, modicis contentus? Tales hortos inſtruit, et per haec ſuburbana incedit, et tantis agrorum ſpatiis, tam lato fenore exuberat? Vna defenſio occurrit, quod muneribus tuis obniti non debui.*

MSS. tribus reperit. ERN. In Bud. deeſt.

Studia in umbra educata etc.] quae in vita privata tractavi, formavi. Sumtum e Cicerone, ni fallor: apud quem de Legg. 3, 6. etiam ſunt *umbracula eruditorum* et *otium*, quae opponuntur *ſolli et aciei*, h. e. adminiſtrationi Reip. Non hic de ſchola cogitandum cum Pichena, ut iam monuit Freinsh. Etiam *educata oratio* eſt ap. Cic. ERN. Potius *eloquentia*. Sic in Orat. 13:

E quibus claritudo venit] Sic ed. pr. et ſeqq. omnes. At I. Gronov. e MS. Flor. *et quibus*, ut coniecerat Acidalius. Mox *circumdediſti* MSS. Flor. Bud. Guelf. recepit Pichena. Veteres edd. omnes (in his Rhen.) *dediſti*. Deinde Fl. Bud. Oxon. edd. pr. veteresque omnes *me ipſe*, quod temere in *meipſum* (a Rhen. quoque) mutatum, reſtituit Ryckius. ERN. *Et quibus* nexus poſtulat. Ita quoque habebat Bud. a 1. m. Vſum verbi *circumdare* apud noſtrum dabit Index. Vnde ſciat Ern. in Bud. legi *me ipſe*, non capio. Saltem in Caſtigat. Rhenanus id tacet, niſi forſan in edit. ſua priore a. 1519. dederit, quae in altera a. 1544. deſiderantur. Prior iſta mihi non ad manus.

Longa decora] i. e. antiqua. v. ad c. 31. *decora* ſunt maiorum imagines et eorum honores, res geſtae. Sed MS. Flor. et ed. pr. *cura*, quod I. Gronovius factum coniicit e *iura*. Mox MS. Reg. et ed. pr. *emicuit*. ERN. Bud. *decora* a 2. m. Idem *enituit*.

Hortos inſtruit] Vides hic opes Senecae in villis, agris, pecunia. Sed quid eſt *inſtruit*? referri ad ſtatuas, tabulas, aliumque ornatum poteſt: etſi Flor. codex, *exſtruit*: quod ad aedificia ibi ſuperba et nova. LIPS. *Exſtruit* cum MS. Flor. habet ed. pr. Simile ſupra fuit, *hortos extollebat*: unde non omnino ſpernendum putem. Ed. pr. etiam *talis*. In verbo *incedit* eſt ſignificatio oſtentationis et ſuperbiae, de qua ſaepe viri docti dixere. V. Cort. ad Sall. Iug. 31. *Fenore* poſſis etiam ad reditus ex agris referre: primum propter epitheton *lato*: deinde quia c. 55. *horti*, *fenus et villae*; nulla *agrorum* mentione. ERN. *Exſtruit* habet et cod. Agr. Sed Bud. *inſtruit*. De his Senecae divitiis vid. et Iuven. Sat. 10, 16.

Cete-

debui. Sed uterque menſuram implevimus, et tu, quantum Princeps tribuere amico poſſet, et ego, quantum amicus a Principe accipere. Cetera invidiam augent. quae quidem, ut omnia mortalia, infra tuam magnitudinem iacent; ſed mihi incumbunt: mihi ſubveniendum eſt. quomodo in militia, aut via, feſſus adminiculum orarem; ita, in hoc itinere vitae, ſenex, et leviſſimis quoque curis impar; cum opes meas ultra ſuſtinere non poſſim, praeſidium peto. Iube eas per Procuratores tuos adminiſtrari, in tuam fortunam recipi. Nec me in paupertatem ipſe detrudam; ſed traditis, quorum fulgore praeſtringor, quod tem-

A. V. 818. A. C. 63. 54

Cetera invidiam augent] MS. Flor. *agent*; quod I. Gron. factum putat ex *alent*. Sic et ed. pr. ubi antiqua manus correxit *augent*. Confundi *agere* et *alere*, notum eſt. V. viros doctos ad Cicer. pro Arch. c. 7. et Virgil. Aen. 5, 231. Nec *agent* abſurdum, aut ab h. l. alienum. Dicitur enim pro acuere, excitare, incitare, ἐρεθίζειν. v. Gebh. ad Liv. 10, 14. Sed tamen *augent* verum puto, cui non raro in MSS. *agere* ſubſtituitur, ut ap. Livium, l. c. Vid. ibi Drakenb. item ad 3, 3. 27, 9. Add. infra ad c. 58. etiam 15, 10. pro *augeretur* ed. pr. *ageretur*. Nec futurum huic loco convenit. ERN. Bud. *augent*. bene.

Infra tuam magn. iacent] *Iacent* et mox *incumbunt* MS. Guelf. (et Bud.) edd. pr. Puteol. Beroald. Alc. ut ad *cetera* referantur: quod reſtirui. Adiuvant *mortalia*, quae melius de bonis humanis, quam de vitiis, velut invidia, capiuntur: item ſequentia: *quomodo in militia* etc. in primis verba, *cum meas opes ultra ſuſtinere non poſſim*. *Cetera* quae ſint, vid. c. 56. extr. Ceteri libri edd. habent *iacet* et *incumbit*: quae lectio orta eſt ex eo, quod ad *invidiam* referri putabant. ERN.

Quomodo in militia] Intellegit Optiones, quia adiutores Centurionibus dati. Feſtum corrigo; *Optio qui nunc dicitur, antea appellabatur accenſus. Is adiutor dabatur Centurioni a Tribuno militum, qui ex eo tempore, quem velint, Centurionibus permiſſum eſt optare, et nomen ex facto ſortitus eſt.* legoque, *a Tribuno, militemque ex eo tempore.* LIPS. Mox ed. pr. *poſſum*. Poſt *eas* abeſt a Guelf. ERN. Bud. pro *quomodo* male *quo*. Dein *eas* non habet. Per *adminiculum in militia*. I. Fr. Gron. referente et probante Ryckio, potius cauſſariam miſſionem intelligit. Vox ipſa *adminiculi* petita ex agricultura. V. Sen. de Clem. 2, 7.

Quorum fulgore perſtringor] Cannegieterus Diſſ. ad Avian. p. 320. corrigit *praeſtringor*. Verum videtur. Cic. Vatin. 10. *Dignitas et ſplendor praeſtringebat oculos Vatinii*: ubi ſimiliter quidam MSS. et edd. *perſtringebat*. Adde Drakenb. ad Silium 1, 358. Senſus eſt: relictis iis, quorum invidia mihi obeſt, tempus omne animo impendam, quod hortorum et villarum cu-

A. V. 816 A. C. 63. *poris hortorum aut villarum curae seponitur, iis animum revocabo. Superest tibi robur, et tot per annos nixum fastigio regimen: possumus seniores amici quie-*

ra absumit. ERN. Buch. *perstringor*. Sed omnino *praestringor* rectius, quod et Bip. recepere.

Et tot per annos nixum fastigii regimen] Haec vitiosa esse, facile intelliget, qui attenderit, perspicueque volet interpretari, conservata Latinitate. Nam, quod Maphaeus, per tot annos sustinuisse imperii onus: Gronovius Obs. 2, 4. bene magno tempore fundata potentia: bonus sensus est; sed e contextu sumtus, non e verbis ipsis, in quibus ille non inest. Nec probabilis Grotii coniectura *enisum fastigio* i. e. ad fastigium. Grotianae sententiae sufficeret *nixum*. Cicero Planc. 27. *huc per me nixus ascendi*. sed illa sententia ab h. l. aliena. Idem ille I. F. Gronovius ap. Ryckium coniicit *nixum fastigio*: ut *fastigium* dictum sit pro imperio, potentia, ut 15, 1. Sed et hic manet difficultas, quod non convenit *tot per annos*. Illud mihi videtur esse clarum, hoc quaeri: an Nero iam per se, sine Senecae auxilio, possit imperare. Ei sententiae quae lectio vel correctio maxime convenit, ea est optima. Sed ei sic satis congruit lectio MSS. (Bud.) Agr. Guelf. ed. pr. *tot per annos visum fastigii regimen*. Vidisti, inquit, tot per annos, quomodo summum imperium tractari, Respublica regi debeat, habesque adeo usum rerum idoneum, ut tibi non amplius opus sit auxilio meo. Sed vereor, ut satis prudenter ista dicta sint, et sine offensione Neronis dici potuerint; et ne *visum* factum sit e *nisum*, ut factum passim in libris veteribus. V. Heins. ad Ovid. A. A. 2, 66b. Drakenb. ad Sil. 5, 284. item ad Livium pluribus locis. Interim nihil melius aut vidi, aut ipse excogitare potui. ERN. Hiller. Rac. 10. legit *fixum fastigii regimen*, eo sensu, quo ap. Cic. Ac. Q. 4, 9. *stabile, quod movere nulla ratio queat*. et pro Rabirio 9. Verum, quae addit de imperiis ex Stoica doctrina fato fixis, ab hoc loco sunt aliena Probo emendationem Bip. *nixum fastigio* i. e. Imperatoria dignitate. Favent huic sententiae loca nostri 14, 1. H. 1, 16. 2, 76. Sed ita iam Ryckius cum I. Fr. Gronovio.

Possumus seniores amici] Non usquequaque placet. Vatic. *quietem* praefert. Fortean. *possumus seniores amici quietem iure spondere*. Fuit, cum inculcatam vocem e sequenti linea putarem, legeremque reiecta, *poscimus seniores amici quietem*. Quid si, *quietem respondere?* Apuleius phraseos huius approbator Apol. 2. *Hascine gratias bonus filius matri respondes?* LIPS. At tu vide, si lubet, Observ. 2, 4. GRON. Ibi sic interpretatur: nos seniores amici satisfacimus tibi etiam quiete, otium lacessendo, et in reliquum viribus tuis confidendo. Quae sane interpretatio valde arridet. Sed tamen hic restat mihi scrupulus, quod ita sententia haec non satis apta argumento Senecae. Vult abire cura Reip. h. e. ad quietem et otium redire. Tu vales aetatis robore, et habes imperium satis firmum. Ergo ego senex possum deponere illud onus. Quod sane non satis commode viderur exprimi per *satisfacere quiete*. Etiam MSS. Vatic. Bud.

quieti respondere. Hoc quoque in tuam gloriam ce- A. V. 816.
det, vos ad summa vexisse, qui et modica tolerarent. A. C. 63.
Ad quae Nero sic ferme respondit: *Quod meditatae* 55
orationi tuae statim occurram, id primum tui muneris
habeo, qui me non tantum praevisa, sed subita ex-
pedire docuisti. Avunculus meus, Augustus, Agrippae
et Maecenati usurpare otium post labores concessit: sed
in ea ipsa aetate, cuius auctoritas tueretur, quidquid
illud et qualecumque tribuisset: attamen neutrum da-
tis a se praemiis exuit. Bello et periculis meruerant:
in his enim iuventa Augusti versata est. Nec mihi
tela et manus tuae defuissent, in armis agenti. Sed
quod praesens conditio poscebat, ratione, consilio, prae-
ceptis puritiam, dein iuventam meam fovisti. Et
tua quidem erga me munera, dum vita suppetet,

Bud. ed. pr. habent *quietem*: forte et Flor. quod plerumque ille cum pr. ed. consentit. Non abhorrebat animus a coniectura, Tacitum scripsisse, *possumus seniores amici quietem repetere* vel *resumere*. Error in verbo oriri potuit, quod mox est *respondit*: *quiete* primus edidit Puteol. idemque exhibet Guelf. Sed sensus forte est; possumus vicissim quietem sumere, vel quiete uti, posteaquam tu, nobis laborantibus quievisti; quod *respondere* esse potest e Graecorum imitatione, qui ἀντισηκόφειν sic dicunt, et ἀντίκοφα. Et sic alii quoque *respondere* dixere. Broterius mavult cum Petavio *quietem respicere*. ERN. Heinsius egregie coniicit *quieti respondere*, ad quam scil. senium ipsum nos invitat. Sic et Bip. Hiller. Rac. 10. volebat *quietem retinere*.

Ad summa vexisse] Heins. *evexisse*. Non male.

Qui tolerarent] Sic ed. pr. Rhen. (e Bud.) et seqq. at Puteol. Ber. Alc. *tolerarunt*. et sic fuit in Guelf. a man. pr. ERN.

Avus meus Augustus] Legam, ut supra, *abavus*. LIPS. Quod rescripsi. Ryckius mire: *avos Latina lingua etiam ultra secundum gradum vocat*: Recte. verum, ubi pro maioribus ponuntur, et non nisi in plurali: *avum meum* posse de alio, quam de mei parentis patre, dici, id vero etiam atque etiam nego. Mox MS. Flor. (et Bud.) *ac tamen*, quod et Mureto et Acidalio placebat. Vulgatum probo. Mox *in ea ipsa aetate*. an *ipse*? ERN. *Ipse* cod. Agr. Probant Faern. Lall.

Quicquid illud etc.] *Illud* abest a cod. Agr. Faernus malebat *illis*, quod placet Lall.

Bello et periculis meruerant] Sic Guelf. ed. pr. Rhen. (e Bud.) et seqq. At Puteol. Ber. Alc. *bellis*. Acidalius autem putabat excidisse *at*. Est enim obiectio. ERN.

Et tua quidem etc.] Primum non redundat, ac paene ineptum est, *dum vita suppetet*? Ver e-

A. V. 816. A. C. 63. *aeterna eunt: quae a me habes, horti et fundus et villae, casibus obnoxia sunt. ac, licet multa videantur, plerique, haudquaquam artibus tuis pares, plura tenuerunt. Pudet referre libertinos, qui ditiores spectantur. Unde etiam rubori mihi est, quod praecipuus caritate, nondum omnes fortuna antecellis.*

56 *Verum et tibi valida aetas, rebusque et fructui rerum sufficiens: et nos prima Imperii spatia ingredimur: nisi forte aut te Vitellio ter Consuli, aut me Claudio postponis. Sed, quantum Volusio longa parsimonia quaesivit, tantum in te mea liberalitas explere non potest. Quin, si qua in parte lubricum adolescentiae nostrae declinat, revocas; ornatumque robur subsidio impen-*

Vereor, ut genuinum sit. Deinde ed. pr. *obnoxiae*, et mox *inferre* pro *referre*. Mox *ruberi mihi est* et Livius dixit 45, 13. ERN.

Et fructui rerum sufficiens] *Fructui* contra ICtum Parisiensem, qui *functui* corrigebat, late defendit Salmasius ad Ius Att. et Rom. c. 16, p 373. ERN.

Claudio praeponis] Si quid video, aut negatione insita scribend. *non praeponis*: aut mutandum in *postpanis*. Certe et Nero iudicio ante Claudium: et Seneca omni re ante Vitellium. LIPS. *Postponis* et aliis placitum. Et id esse in MS. Fl. auctor I. Gron. in Reg. Broterius, qui recepit in textum, quem sequor. Interpretatio vulgati: nisi plura Vitellio te accepisse, me plura Claudio dedisse puras, angustiot est, quam pro re et antecedentibus. ERN. Vulg. *praeponis* tuetur post Salinerium Pichena. In *postponis* recentiores omnes conspirant. Bud. *praeponis*. Agr. *anteponis*.

Volusio longa parcimonia] Dixi supra: addo hoc nomen in Vatic. constanter semper scribi, *Volusino*. Porro de divitiis Volusiorum Silii egregius locus est, huc alludentis 5, 261. *Occumbis, generose Volux. nec clausa repositis Pondera thesauris, patria nec regia quondam Praefulgens ebore et possessa mapalia soli Profuerint.* LIPS. Broterius corrigit *vel quantum* aut *et q.* cum Acidalio, quod placet. Ed. pr. *Volusino*. ERN. In Bud. a 2. m. *sed si q.* Agr. *sed an q.*

In te mea liberalitas] MS. Flor. ed. pr. *in me mea libertas*. de quo vide I. Gron. Vulgatum verum. *Parsimonia* et *liberalitas* opponuntur apte. ERN. Bud. a 1. m. *in me mea liberalitas.*

Inornatumque robur] *Inornati* vox displicet, cum sequantur verba parum illi congrua. Malim, *inordinatumque*. Id est, incompositum aetatis huius robur. Nec displicet sane Faerni, *innatumque robur*. LIPS. Frustra coniecturis indulsere viri docti. Bene e MS. Flor. *ornatum* rescripsit Pichena: quo loco tamen ab alia manu additum *i* tradit. At MS. Agr. ed. pr. plane *ornatum* habent. Robur, quod tu praeceptis, consilio ornasti, instruxisti. ERN. Bud. *inornatumque*. *Ornatum* recepere cer-

impensius regis. Non tua moderatio, si reddideris A. V. 816. *pecuniam; nec quies, si reliqueris Principem; sed* A. C. 63. *mea avaritia, meae crudelitatis metus in ore omnium versabitur. Quod si maxime continentia tua laudetur, non tamen sapienti viro decorum fuerit, unde amico infamiam paret, inde gloriam sibi recipere.* His adiicit complexum et oscula, factus natura et consuetudine exercitus, velare odium fallacibus blanditiis. Seneca (qui finis omnium cum dominante sermonum) grates agit: sed instituta prioris potentiae commutat: prohibet coetus salutantium: vitat comitantes; rarus per urbem; quasi valetudine infensa aut sapientiae studiis adtineretur. Per- 57
culso Seneca, promptum fuit, Rufum Fenium inminuere, *Agrippinae amicitiam* in eo criminantibus: validiorque in dies Tigellinus, et malas artes, quibus solis pollebat, gratiores ratus, si Principem societate scelerum obstringeret; metus eius rimatur: compertoque, Plautum et Sullam maxime timeri, Plautum in Asiam, Sullam in Galliam Narbonensem nuper amotos; *nobilitatem eorum, et propinquos huic Orientis, illi Germaniae exercitus* commemorat. *Non se, ut Burrum, diversas spes, sed solam incolumitatem Neronis spectare: cui caveri utcumque ab urbanis insidiis praesentia; longinquos mo-*

certatim recentiores. Bip. non a *regis*, sed ab *ornatum* pendere iudicant abl. *subsidio*.

Vnde amico infamiam paret] Quod mihi olim sponte in mentem venit, e grammatica ratione, legendum esse *paret* pro vulg. *parat*, id deinde ap. Ryckium reperi esse in MSS. Flor. et Agr. E MS. Reg. protulit etiam Broterius. Veteres edd. *parit*: id corrigere debebat Rhen. *paret*, non *parat*: quod omnes habent, usque ad Ryckium: item MS. Guelf. ERN. Bud. *parat*.

Factus natura] Libri ita. Vulgo, *facetus*. LIPS. *Facetus* in quatuor MSS. reperit Broterius. Sed *factus* verum est. ERN. Bud. *facetus*.

Cum dominante sermonum] Quibusdam abest vox *sermonum*: nec ego requiram. LIPS. At est in Flor. (Bud.) Guelf. ed. Puteol. seqq. Omisit Lipsius, restituit Pichena. Abest ab ed. pr. et MS. Reg. ERN.

Plautum et Sullam] De isto supra c. 22.

Praesentia; longinquos] Flor. (et Bud.) est *praesentiora*: ex quo alii,

A. V. 816. A. C. 63. *tus quonam modo comprimi posse? Erectas Galliæs ad nomen Dictatorium, nec minus suspectos Asiae populos claritudine avi Drusi. Sullam inopem; unde praecipuam audaciam: et simulatorem segnitiae, dum teneritati locum reperiret. Plautum magnis opibus, ne fingere quidem cupidinem otii, sed veterum Romanorum imitamenta praeferre: adsumpta etiam Stoicorum adrogantia sectaque, quae turbidos et negotiorum adpetentes faciat.* Nec ultra mora. Sulla, sexto die pervectis Massiliam percussoribus, ante metum et rumorem interficitur, cum epulandi causa discumberet. Relatum caput eius inlusit Nero, tam-
58 quam praematura canitie deforme. Plauto parari necem, non perinde occultum fuit, quia pluribus salus eius curabatur; et spatium itineris ac maris tempusque interiectum moverat famam: vulgoque fingebant, *petitum ab eo Corbulonem*, magnis tum exer-

alii, *praesentiore*; ego, *praesenti opera* vellem, si tamen vulgata mutanda. LIPS. Freinshemius *praesenti cura*, quod in MS. Agr. repertum recepit Ryckius. Vulgatum verum puto. Ipsa praesentia in nonnullis rebus valet plurimum. Et hic clare opponitur *longinquitati*. Ceterum *praesentiora* etiam habet ed. pr. ERN. Heinf. *praesenti cura* probat. inde τὸ *praesentiora* videtur ortum. Abhinc *praesentia* omne punctum tulit.

Nec minus suspectos] Scribo, *suspensos*, LIPS. Nempe ut melius conveniat verbo *erectas*: quod elegantius sane foret, necessarium non est. ERN. Bip. recepere *suspensos*.

Sullam, simulatorem segnitiae] Saepe sic evenit: ut, qui maxime ambitiosi, occultent. Pulchre et ad Taciti lucem Seneca in Oedipo v. 682. *Certissima est regnare cupienti via, Laudare modica, et otium ac somnum loqui. Ab inquieto saepe laudatur quies.* Eiusdem sententiae illud nostri est: *cuius disparem mitioremque naturam contra interpretabatur.* H. 4, 86. LIPS. Add. 13, 47. ERN. In loco Senecae pro *laudatur* alii *simulatur*.

Relatum caput eius] MS. Flor. habet: *praelatum caput eius*. Si *perlatum* esset, quod est in MS. Agr. probari posset. Atque sic coniiciebat fuisse Pichena; sed *relatum* eodem redire vidit. Id est in (cod. Bud. et) edd. omnibus: ut et mox c. 59. Mox, *quia pluribus* etiam ed. pr. In sequentibus, usque ad Rhenanum, est *quia a pluribus*. ERN. Rhen. Bud. secutus praepositionem sustulit.

Spatium itineris ac maris] A MS. Guelf. abest *ac maris*. ERN.

Petitum Corbulonem] i. e. tentatum, ut deficeret a Nerone, et cum Plauto consilia coniungeret. *Magnis tum*, quod e MS. Fl. dedit Pichena, etiam ed. pr. Ea-

exercitibus praefidentem, ſi clari atque inſontes interficerentur, praecipuum ad pericula. *quin et Aſiam favore invenis arma cepiſſe; nec milites, ad ſcelus miſſos, aut numero validos, aut animo promptos: poſtquam iuſſa efficere nequiverint, ad ſpes novas tranſiſſe.* Vana haec, more famae, credentium otio augebantur. Ceterum libertus Plauti celeritate ventorum praevenit Centurionem, et mandata L. Antiſtii, ſoceri, adtulit: *effugeret ſegnem mortem, otium: ſuf-* A. V. 816. A. C. 63.

fugium

Eadem poſt *ut clari:* ſive *ubi* verum eſt, ſive *et ſi:* quod malim. Nam copula h. l. vix commode abeſſe poteſt. *Vt etiam* in MS. Guelf. ſed in margine: in textu eſt *ne.* ERN. Bud. etiam habet *ne*, ſed a 2. m. Senſus, qui praecipue ſeſe exponeret periculis, ut impediret, ne clari etc. Si legas *ſi clari*, intelliges, ſi periculum immineret claris etc.

Haec in ore famae] Modius noſter in Novoantiquis ep. 15. legit, *more famae.* et *augebantur.* acute. Ita H. 4, 50. *More famae in maius innotuere.* LIPS. Vix eſt, ut non ſcripſerit Tacitus *odio.* Sic H. 1, 51. *Sed plurima ad fingendum credendumque materies in ipſis caſtris odio, metu, et, ubi vires ſuas reſpexerant, ſecuritate.* GRON. *More* verum eſſe docuit poſt MS. Flor. eſtque etiam in ed. pr. et MS. Agric. unde merito receptum a Pichena. Idemque Modii e coniectura recepit *augebantur*, cum ante eſſet *agebantur.* Recte. Vid. ſupra ad c. 54. *Credentium otio* feram, et habet commodum ſenſum. Si tamen *odio* placeat, legendum, opinor, erit *praeſentium odio*, non *credentium*, ut alibi noſter loquitur. Boxhornius non male notavit, illud *una* non ſatis commode poni in fine praecedentis orationis; ſed, quod id mutari vult in *vana* (quamquam haec verba non raro in libris permutantur) et ad ſequentia referri, id non neceſſarium videtur. Placet tamen Broterio. Interpunctio vitioſa eſt, quam nos e pr. ed. correximus. Ed. Rutcol. interpungit poſt *haec.* Vulgatam poſt *una* induxit Beroaldus. ERN. Dubium vix eſt, quin Boxh. verum viderit. Recipio *vana* cum Bip. Bud. habebat *more* a 1. m. Idem *agebantur.* Recte interpunxit Erneſti.

Otium, ſuffugium] Suſpecta. LIPS. Optime hunc locum emendatum puto a N. Heinſio, qui legendum putabat *odii ſuffugium.* Iuvat MS. Agricolae, qui habet *ocii ſuffugium. Odium* autem et *otium* facile confuſa in libris, etiam ob ſcripturam. Solebant enim ſcribere per *c* librarii, ut etiam in ed. pr. ſemper exprimitur. *Mors ſegnis* eſt vel quae infertur inulta ab aliis, vel quam ſibi quis ipſe infert inultus. Senſus ergo eſt, ne fineret ſe inultum perire. Nam talem mortem eſſe quidem odii ſuffugium, liberare ab odio; at nihil aliud niſi miſerationem habere inanem: homines quidem miſericordia moveri, ſi vir magnus tali morte pereat, ſed eam miſericordiam nihil prodeſſe. Petavius corrigebat *otioſum ſuffugium*, quod probat et Broterius. Sed *otioſum* lenius eſt

pro

A. V. 816 A. C. 63 *fugium et magni nominis miseratione reperturum bonos, consociaturum audaces. nullum interim subsidium adspernandum. si sexaginta milites (tot enim advenie-bant) propulisset; dum refertur nuntius Neroni, dum manus alia permeat, multa secutura, quae ad usque bellum evalescerent. denique aut salutem tali consilio quaeri, aut nihil gravius audenti, quam igna-*
59 *vo, patiendum esse.* Sed Plautum ea non movere. sive nullam opem providebat inermis atque exsul, seu taedio ambiguae spei, an amore coniugis et liberorum, quibus placabiliorem fore Principem rebatur, nulla sollicitudine turbatum. Sunt, qui *alios a socero nuntios venisse* ferant, *tamquam nihil atrox innineret; doctoresque sapientiae, Coeranum Graeci, Mu-*

pro re. si esset *ignavum suffugium*, secus foret. *et* pro *at* saepe Tacitus, vid. ad 5, 3. Mox *advenie bant* ed. pr. Rhen. sed Puteol. Ber. Alc. *veniebant*. Deinde legitima Latinitas postulabat *referretur* et *permearet*: et saepe in hoc genere peccatum in libris Taciti a librariis, vidimus. ERN. Bip. coniiciunt *ecius suffugium esse m. n. m.* quod illustrant ex Sall. Cat. 40. *miseriis suis remedium mortem exspectare.* Hiller. Rac. 22. tuetur vulg. Mihi locus interpunctione sanari posse videtur ita: *effug. s. m. atium: suff. et m. n. miseratione r. b.* etc. *Miseratione* a 2. m. habet Bud.

Propulisset] Bud. male *protulisset*.

Quae ad usque bellum evalescerent] Sic MS. Fl. Agr. Guelf. edd. omnes. Ab Oxon. abest *bellum*. Rhenanus coniicit: *quoad usque bellum evalesceret*. ERN.

Coeranum Graeci, Musonium Tusci] Coeranus mihi irrepertus. nisi quod Plinius Indice libri 2, inter auctores, quos delibavit, recenset *Ceranum*. In Senecae Ep. 66. valde celebratur huius aevi *Claranus* quidam Philosophus. numquid ibi *Ceranus?* aut magis, in Tacito *Claranus?* Sed Musonius notior, qui Vulsiniis in Etruria natus, *Equestris ordinis, studium philosophiae et placita Stoicorum aemulatus est*, ait noster H. 3, 81. Nomina illi C. Musonius Rufus, uti ex Tacito H. 4, 40. et Plinio colliges Ep. 3, 11. Supervixit ad imperium Vespasiani, ut iure culpes Sujdam, interfectum eum a Nerone, bis adfirmantem. Vide eum in voce *Μουσώνιος* et *Κορνοῦτος*. Melius veriusque Philostratus 7, 16. qui Musonium Tyrrhenum in Gyaron insulam proiectum a Nerone scripsit. Vnde rediit, cum ille abiisset. LIPS. Ed. pr. Puteol. *Coeranum*, quod restituit Rhenanus (e Bud.) cum in ed. Beroald. errore operarum factum esset *Coëtanum*, quodque secutus Alc. De Musonio adde Ryck. ad h. l. Ceterum a Guelf. totum hoc *Coeranum-generis* abest. ERN. De Musonio v. ee 15, 71. ubi in exilium actus scribitur et de philosophia laudatur.

Con-

Maſonium Taſci generis, conſtantiam opperiendae mortis, pro incerta et trepida vita, ſuaſiſſe. Repertus eſt certe, per medium diei, nudus exercitando corpori. Talem eum Centurio trucidavit, coram Pelagone, ſpadone, quem Nero Centurioni et manipulo, quaſi ſatellitibus miniſtrum Regium, praepoſuerat. Caput interfecti relatum: cuius adſpectu, (ipſa Principis verba referam) *Quin*, inquit, *Nero, depoſito metu, nuptias Poppaeae, ob eiusmodi ter-* A. V. 816. A. C. 63.

Conſtantiam opperiendae mortis] Heinſius corrigebat, *oppetendae mortis*, quod verum videtur. (et Boxh. probat.) in Guelf. eſt *opprimendae*, alterum in margine. Mox ed. pr. *et coram P.* ERN.

Centurioni et manipulo] Parum proprie *manipulo*. Erant ſexaginta tantum (v. c. 58.): qui non faciunt manipulum, ut male Ferretus ad h. l. putabat. Dicitur igitur h. l. vel pro centuria, quae ſexaginta ad minimum habebat, aut pro manu quacunque. Pro centuria apud Tacitum dici, etiam Schelio ad Hygin. p. 4. placebat: ubi rectius h. l. uſus eſſet. In locis, qui ibi e Libro 1. laudantur, proprie verbum accipi poteſt. ERN.

Caput interfecti relatum] Non ergo idem hic ille Plautus, cuius necem Suetonius rettulit c. 35. Non hercle idem, multa obſtant. Primum ille inter pueros, aut certe aetate inferior quam Nero: (ſtupro enim ante mortem illi cognitus.) At iſte grandior. Ille Romae fuiſſe debuit, cum caeſus eſt; in Aſia iſte. Ille viva Agrippina; hic mortua pridem interfectus. Itaque illum cum libris aliquot verius eſt, A. Plautium vocari, filium fortaſſe eius, qui de Britannis triumphavit. Cum noſtro iſto ſi confundis (quod faciunt plures) quomodo vel hac parte Tacitum cum Suetonio iunges, qui diverſiſſima Neronis verba depromunt? Dio an de hoc Plauto locutus ſit 62, 14. neſcio. Τόν γ' οὖν Πλοῦτον (ſcribo Πλαῦτον) ἀποκτείνας, ἔπειτα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ προσενεχθεῖσάν οἱ ἰδὼν, Οὐκ ἤδειν, ἔφη, ὅτι μεγάλην ῥῖνα εἶχεν. Nam et ea verba diverſa ab iſtis. Quis tamen neget, quin et haec potuerit adiungere? LIPS.

Referain] Bud. *referebant*. Mox *huiusmodi*.

Quin, inquit] MS. Flor. (et Bud.) *Cur i. N. et poſito metu*. Etiam MS. Guelf. edd. vett. ante Rhen. *cur*, ſed mox *Nero depoſito*. Hinc I. Gron locum ſic conſtituit: *Curre Nero*, et - - *maturare para*. Quod mihi non placet. Dixiſſet, opinor, *matura* et *amolire*, quam *para maturare*. Nam τὸ *para* ita iam eſſet in *curre*. Tacitus quidem alibi in tali cohortatione dixit *iret propere*. ſed ſemet aliosve incitantium maxime ſolennis particula *quin* eſt, ut nemo neſcit. *Quin* confunditur et aliis locis cum *cur* et *cum*: quod pro *cur* in antiquis libris, ut etiam in MS. Guelf. h. l. ſcribebatur *quor*. Ceterum ſi quis malit *parat*; non repugnem. ERN. In Bud. *Cur . . . parat*. Vbi 2. m. praemiſit verbo *non*. Hiller. Rac. 13. coniicit: *quin . . para . . . amolire*. ubi *quin* hortantis eſt. *Para!* Mureti probat Acid. Pich. etſi hic vulg. non reiiciat.

Mo-

A. V. 816. A. C. 63. *terrores dilatas, matrimonio parat, Octaviamque coniugem amoliri; quamvis modeſte agat, et nomine patris, et ſtudiis populi gravem?* Sed ad Senatum litteras miſit, de caede Sullae Plautique haud confeſſus, verum *utriusque turbidum ingenium eſſe, et ſibi incolumitatem Reip. magna cura haberi.* Decretae eo nomine *ſupplicationes, utque Sulla et Plautus Senatu moverentur*, gravioribus tamen ludibriis, quam malis.

60 Igitur accepto Patrum conſulto, poſtquam cuncta ſcelerum ſuorum pro egregiis accipi videt, exturbat Octaviam, *ſterilem* dictitans. Exin Poppaeae coniungitur. Ea diu pellex, et adulteri Neronis, mox mariti potens, quendam ex miniſtris Octaviae inpulit, *ſervilem ei amorem* obiicere, deſtinaturque reus, cognomento *Eucerus*, natione Alexandrinus, canere tibiis doctus. Actae ob id de ancillis quaeſtiones, et vi tormentorum victis quibusdam, ut falſa adnuerent, plures perſtitere ſanctitatem dominae tueri. Ex quibus una inſtanti Tigellino, *caſtio-*

Modeſte agat, et] MSS. Flor. Guelf. edd. vett. ante Rhen. *ageret, nomini:* abſorpta copula. Mox Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. *caedibus.* ERN. Rhen. *agat et* ex ingenio. *De caede* e Bud.

Gravioribus tamen ludibriis quam malis] Vulgatam ſic interpretabar: quae ſevera tamen adulatio non tam aggravabat augebatque mala, indignas nimirum caedes Sullae Plautique, quam mimica, vana, ludicra mala veris addebat. GRON. Recte Freinsh. pro *tamen* malebat *iam:* graviora fuiſſe illa ludibria ipſis malis. Mox *ſuorum* e MS. Flor. addidit Pichena. Eſt etiam in ed. pr. Neque commode abfuerit. ERN. *Iam* habet cod. Agr. *Suorum* Bud.

Eucerus natione Alexandrinus] *Eucerus* ſcripti et edd. *Eucaerus* a correctione Freinshemii venit: qui putabat eſſe graecum Εὔκαιρος: quod incertum: Poſt *Alexandrina* MSS. Flor. (Bud.) Ox. Guelf. edd. vett. omnes. ERN.

Canere tibiis doctus] Flor. (et Agr.) *canere per tibias.* An forte, *canere pares tibias?* LIPS. *Per tibias* etiam ed. pr. Iac. Gron. comparat: *vita per virtutem acta.* fruſtra. Mox MS. Guelf. vitioſe *perſiſtere ſatietatem* etc. ERN. Bud. *canere tibias* omiſſo *per.* Heinſ. coniicit *canere tibias perdoctus.* Hiller. Rac. 21. c. *tibiis perdoctus*, ut Cic. pro Balbo 27.

Ex quibus una] Nomen liberrimae ancillae, Pythias, ex Dione 62, 13. LIPS.

Civi-

flioro esse mulichria Octaviae respondit, *quam os eius.* A. V. 816
Movetur tamen primo, civilis discidii specie: do- A. C. 63.
numque Burri, et praedia Plauti infausta dona, accipit. mox in Campaniam pulsa est, addita militari custodia. Inde crebri questus, nec occulti per vulgum; cui minor sapientia, et, ex mediocritate fortunae, pauciora pericula sunt. His Nero, haudquaquam poenitentia flagitii, coniugem revocavit Octaviam. Exin laeti Capitolium scandunt, 61
Deosque tandem venerantur. Effigies Poppaeae pro-

Civilis discidii specie] Id est, divortii. LIPS. Immo *discidii*, ut est in MS. Flor. (Bud.) Guelf. Agr. ed. pr. aliquoties iam correctum sic in Tacito. Restituit h. l. Ryckius. Pro *movetur* sine necessitate viri docti (Faern. Pich. Acid.) corrigunt *amovetur*. Vid. dicta supra ad c. 32. Mox MS. Fl. (et Bud. a 1. m.) *domumque B. pr. Pl.* quod placet I. Gron. in ed. pr. est *praediaque.* ERN.

His haud quaquam Nero] Mutila, fracta: et in quibus restituendis sine libris frustra allaborem. In eadem noxa, sequentia. In Agricolae tamen codice notatum: *His motus Nero, an poenitentia flagitii.* sed ingenio, ut opinor, duce. LIPS. Hoc tamen recepit Ryckius. *Motus Nero* sane etiam MSS. Oxon. Guelf. estque usitata Tacito formula *his motus*, etsi non perpetua. MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. omnesque vett. *bis*: quod Tacito non absonum, ut Pichena et Iac. Gron. iam docuere. 15, 12. *bis atque talibus.* 15, 25. *talibus literis.* Si quid tentandum esset, mallem *ab bis.* Sed *bis* tenendum. Post *quamquam* MS. Flor. ed. pr. *tunquam* MS. Bud. Oxon. item Guelf. sed alio loco. *haud quaquam*, edd. inde a Puteol. omnes. Vtrumvis e duobus posterioribus placeat. *Nero* tamen vitiosum est, sive loco, sive scriptura: loco, si *tanquam*: scriptura, si *haud quaquam*: legendumque *vera.* Forte tamen alicui placeat scriptura libri Guelf. *His motus Nero, tamquam poenitentia flagitii.* Broterius corr. *His motus Nero, haud quaquam p* et sic edidit. ERN. Bud. *bis tanquam* (sed hoc a 2. m. nam prius aderat *quamquam*) *Nero poen.* etc. *His* scil. questibus motus. ita iam Lampugn. et Pichena. Expressum esse particip. *motus* sequente *Nero, an* in cod. Agr. et quidem a prima manu, testatur Ryckius. quod non impedit, quo minus ex ingenio librarii, ut alia eius codicis, sit profectum. Ex Puteol. lectione *bis haud quaquam Nero p. fl.* effinxit Acid. *bis auditis, tanq. p. fl. Nero* etc. quod sequuntur Bip. ita: *bis auditis Nero tq. p. fl.* Improbat id Hiller. Rac. 21. et ad lectionem Broterii redit, aut omisso *motus* efficit: *bis Nero haudquaq. p. fl.* quae fere vulgata, sic modice mutata, potest admitti, ni malis *bis Nero tq. p. fl.*

Deosque tandem venerantur] *Tandem* eleganter additum ad indicandum desiderium rei factae diuturnum. Longum nimis visum hominibus hoc videre; esse tamen

A. V. 816. A. C. 63. proruunt: Octaviae imagines gestant humeris, spargunt floribus, foroque ac templis statuunt: repetitam venerantur. Itur et in Principis laudes. Iamque et palatium multitudine et clamoribus complebant, cum emissi militum globi verberibus et intento ferro turbam disiecere. Mutataque, quae per seditionem verterant, et Poppaeae honos repositus est. Quae

tamen Deos, esse coelestе Numen, ut ille apud Livium ait. Lipsio olim suspectum τὸ tandem: sed mutavit sententiam. Mullerus intelligi mavult, *tandem*, post multas simulatas gratias Diis actas, serio venerantur. Bona sententia est, sed non est in verbis Taciti. ERN. Bip. legunt *Deosque laude venerantur*, ut 12, 37.

Spargunt floribus] Sparsio illa florum recepta in eos, quos honore honestos volebant, quosque, benevolentia prosequebantur. Liv. 33, 33. *Omnes tendere ad Imperatorem Romanum, ut vuente turba in unum, adire, contingere dextram cupientium, coronas lemniscosque iacientium, haud procul periculo fuerit.* Capitolinus in M. Anton. 4. *In Saliatu omen accepit Imperii, coronis omnibus in pulvinar ex more iacentibus, aliae aliis locis haeserunt, huius velut manu capiti Martis aptata est.* ubi recte scripseris *coronas*, et *iacientibus*. Ovidius de Germanico triumphante Trist. 4, 2, 49. *Quaque ibis manibus circumplaudere tuorum: Undique iactato flore tegente vias.* Herodianus 1, 18. de Commodi adventu in urbem: Τοιοῦτον δὲ θεασάμενοι τὸν Βασιλέα οἱ Ῥωμαῖοι εὐφημίαις τε παντοδαπαῖς καὶ στεφάνων καὶ ἀνθέων βολαῖς ὑπεδέχοντο. Virgilius Aen. 6, 884. *Purpureos spargam flores, animamque nepotis His saltem accumulem donis.* LIPS.

Repetitum venerantium] Haec est lectio antiquorum librorum, ut MSS. Flor. Bud. ed. pr. unde restituit Rhenanus, cum Puteol. et seqq. dedissent *venerantur*, ut est in Guelf. Cod. Agr. *expetitur venerantibus*, quod recepit Ryckius. Grotius coniiciebat *reperitur veneratio*: Harlaeus *repetita veneratione*: sensu uterque commodo. At I. Gronovius propius ad scripturam *repetitu venerantium*. Ios. Nerius Anal. 1, 5. *repetitum venere Antium*. Carum oppidum Neroni fuisse, saepeque ibi egisse, satis constat. Vid. 15, 23. Probat et in versione sequitur Mullerus. Ryckium sequitur Broterius. ERN. Heinsius lectionem Puteol. Beroaldi et seq. bene, ut puto, emendat, una litterula mutata: *repetitam* scil. Octaviam *venerantur*. Suam fecere et Bip. transpositis phrasibus ita, ut expressi.

Emissi mil. globi] Sic Bud. a 2. m. videtur adfuisse *emissorum*.

Turbam disiecere] Sic MSS. (Bud.) Reg. Corb. ed. pr. quod non displicet. ERN. Imo vero unice admittendum. Sensere et Bip.

Et Poppaeae] Copulam addidit e Flor. Pichena: sic et ed. pr. Mox *tum et* MSS. Ed. pr. (et Bud.) habet *tumet* una voce. Puteol. edidit *tumens*: quod est et in MS. Guelf. *tum et* Rhenanus. ERN.

A cli-

Quae semper odio, tum et metu atrox, ne aut vulgi acrior vis ingrueret, aut Nero inclinatione populi mutaretur, provoluta genibus eius; *Non eo loci res suas agi, ut de matrimonio certet (quamquam id sibi vita potius) sed vitam ipsam in extremum adductam a clientelis et servitiis Octaviae, quae plebis sibi nomen indiderint, ea in pace ausi, quae vix bello evenirent. Arma illa adversus Principem sumpta: ducem tantum defuisse; qui, motis rebus, facile reperiretur. Omitteret modo Campaniam, et in urbem ipsam pergeret, ad cuius nutum absentis tumultus cierentur. Quod alioquin suum delictum? quam cuiusquam offensionem? An, quia veram progeniem Penatibus Caesarum datura sit, malle Populum Romanum tibicinis Aegyptii subolem Imperatorio fastigio induci? Denique, si id rebus conducat, libens, quam coactus, acciret dominam, vel conduleret securitati iusta ultione. Et modicis remediis primos motus consedisse: at, si desperent uxorem Neronis fore Octaviam, illi maritum daturos.* Varius 62
A. V. 816. A. C. 63.

fermo, et ad metum atque iram accommodatus, terruit

A clientelis et serv.] Sic ed. pr. Pich. seqq. At Puteol. et seqq. (et Bud.) *clientulis*, eadem varietate, qua suprà. Mox dedi *ausi* ex ed. pr. et vett. omnibus, quas vidi, item MS. Guelf. In recentiori aliqua ed. irrepserat *ausis*, vitio correctoris, ut opinor, qui ad *servitiis* male referebat, et genus non concoquebat. Id propagatum est a Lipsio usque ad Gronovium, qui e MS. Fl. correxit. Talia etiam sine libris debebant corrigi. Ceterum *ausi* refer ad *clientes* et *servos*, qui latent in *clientelis* et *servitiis*: cuius generis exempla plura in Tacito et aliis. Paullo post pro *cierentur* male Guelf. *cerneretur*. ERN.

An, quia veram etc.] Hic aliquid turbatum est. Nam argumentatio non procedit: quod facile animadvertet, qui attendet. Atque etiam libri variant. Nam ed. pr. habet *mallet P. R. quam tib. etc.* Igitur puto verum esse: *an, quia veram progeniem P. C. datura sit?* (immo) *malle Populum R.* (sc. veram progeniem Caesarum) *quam tibicinis Aegyptii subolem Imperatorio fastigio induci.* Id non displicet Broterio. *Mallet Populus Rom.* etiam MS. (Bud. et) Guelf. ERN.

Primos motus consedisse] i. e. considere potuisse, opprimi potuisse, s. considere solere. Mox *ac* pro *at* malebat Acidalius. Lipsius etiam olim *au* corrigebat, sed eam coniecturam deinde damnavit. in ed. a. 1585. adhuc est: in ultima non. ERN. Bud. *primos motus consectos consedisse.*

Quae-

A. V. 816. A. C. 63. ruit simul audientem et accendit. Sed parum valebat suspicio in servo, et quaestionibus ancillarum elusa erat. Ergo confessionem alicuius quaeri placet, cui rerum quoque novarum crimen adfingeretur. Et visus idoneus maternae necis patrator, Anicetus, classi apud Misenum, ut memoravi, Praefectus, levi post admissum scelus gratia, dein graviore odio: quia *malorum facinorum ministri quasi exprobrantes adspiciuntur.* Igitur accitum eum Caesar *operae prioris* admonet: *solum incolumitati Principis adversus insidiantem matrem subvenisse: locum haud minoris gratiae instare, si coniugem infensam depelleret. nec manu aut telo opus: fateretur Octaviae adulterium. Occulta quidem ad praesens, sed magna ei praemia, et secessus amoenos* promittit, *vel, si negavisset, necem* intentat. Ille insita vecordia, et facilitate priorum flagitiorum, plura etiam, quam iussum erat, fingit, fateturque apud

Quaestionibus ancillarum eluserat] Iacobo Lectio erudito iuveni adsentior scribenti: *elusa erat.* LIPS. Idem placebat Faerno, Pichenae: idque, ut evidens, recepimus, exemplo virorum doctorum, qui hoc modo saepe veram lectionem restituere. Nam frequens iste error in MSS. vide exempla plurima ap. Drakenb. ad Liv. 23, 29. sed ed. pr. et seqq. usque ad Rhen. *illuserat.* Ante *servo* (Bud. et) ed. pr. Sequentes usque ad Rhen. *servitio.* ERN. Rhen. e Bud. dedit *eluserat.* Vrsinus coniecerat *illusum erat.* Freinsh. praeferebat *eluserat*, quasi neutraliter sumtum, ut *vertere, mutare* solent.

Graviorum facinorum ministri] Inane tam obtusae cuiquam aures, ut non offendantur illa satua repetitione vocis: *graviore odio, quia gravierum.* Nos vero sine dubitatione recipimus scripturam Florentinam *(malorum,* teste Pich.). Plautus Menaechm. 5, 7, 15. *O facinus indignum et malum.* Tibullus 2, 4, 25. *Illa malum facinus suadet.* Noster 12, 8. *At Agrippina ne malis tantum facinoribus notesceret.* GRON. Recte *malorum* etiam ed. pr. *(maiorum* Bud.) *Graviorum* MS. Guelf et id praeferebat Schurzfleischius. Eadem post, pro *minoris gratiae*, habet *minoris ergo.* Deinde mihi *vel* post *promittit* suspectum: saltem melius abesset, ut quisque facile sentiet. Sed, scilicet, non, ut quidque elegantius, ita verius, in tali praesertim scriptore. ERN. Grut. suspicabatur *maiorum fac.* ut in Bud.

Facilitate pr. fl.] Ed. pr. *iudiciorum.* sed *flagitiorum* verum est. (sic Bud.) Mox pro *inssum* Acidalius malebat *iussus:* quod et ipse praeferrem, si libri alicuius auctoritate firmaretur. Similiter neutrum male in vulgatis plerisque c. 65. ERN.

In

apud amicos, quos velut consilio adhibuerat Princeps. Tum in Sardiniam pellitur, ubi non inops exsilium toleravit, et fato obiit. At Nero, *Praefectum in spem sociandae classis corruptum*, et incusatae paullo ante *sterilitatis* oblitus, *abactos partus conscientia libitinum, eaque sibi comperta*, edicto memorat: insulaque Pandataria Octaviam claudit. Non alia exsul virentium oculos maiore misericordia adfecit. Meminerant adhuc quidam Agrippinae, a Tiberio; recentior Iuliae memoria obversabatur, Claudio pulsae. Sed illis robur aetatis adfuerat: laeta aliqua viderant, et praesentem saevitiam melioris olim fortunae recordatione adlevabant. Huic primum nuptiarum dies loco funes-

A. V. 816. A. C. 63.

63

In spem s. c. corruptum] Sic MSS. Fl. ed. pr. quod mutatum in *spe* a Puteol. (estque sic et in [Bud. et] Guelf.) restituit Pichena. Sensus est, corruptum esse Anicetum, ut tentaret classem, cui praeesset, eamque ad societatem consiliorum adversus Caesarem adduceret. Sic 4, 10. *corrupta ad scelus Livia*. 2, 62. *corruptis primoribus ad societatem*. Similiter *spes regni* saepe dicitur de iis, qui regnum affectant. Infra 15, 42. *spes irrita* pro conatu irrito. ERN.

Paullo ante] c 60.

Dicto memorat] Legendum hic, *edicto memorat*, idem Lectius, quem nominavi, docuit me vere. Nam Principes per edicta populum adfabantur, ut notum. LIPS. *Dicto* omnes editi ante Pichenam, qui primus *edicto* recepit. Recte. Nam talia aut ad Senatum scribebantur, aut edicto publicabantur. *Edictum* et *dictum* etiam apud Livium in MSS confusa 7, 35. 8, 7. 9, 14. ubi v. Drakenb. et infra 15, 36. pro *edicto testificatus*. MS. Bud. et Guelf. *dicto*. ERN.

Insulaque Pandataria] Quid ergo in mentem illi poenae ignobili venit (non enim Senecae: cum certis argumentis post mortem eius scripta ea Tragoedia sit) qui relegare Octaviam in Aegyptum videtur v. 969. — *data vela fretis Ventisque, petat puppis rectior Tandem Phariae litora terrae*. Nisi si hoc vult, Alexandrina dumtaxat navi avectum Octaviam. Id enim contentiosus aliquis possit parum εὐλόγως dicere. alias reposuerim ego, *Pandatariae litora terrae*. LIPS. In margine Guelf. adscriptum: *nunc appellatur Ischia*. ERN.

Melioris olim fortunae recordatione allevabant] Sic MS. Flor. Guelf. edd. vett. usque ad Rhen. qui *elevabant* induxit (e Bud.) Illud Pichena restituit. *Allevare* est consolari, lenire: quomodo etiam Cicero dixit, ut et *allevationem* pro diminutione mali. Tusc. 3, 29. Brut. 12. Fin 1, 12. etiam noster 12, 51. ERN.

Huic primum nuptiarum dies] *Primum* omnes scripti, et editi ante Pichenam: qui coniecturam Lipsii *primus* recepit. Male. Nam clarum est τῷ *primum* respondere *tum* et *postremo*. Itaque *primum* restitui: et si sententiae inter-

pun-

A. V. 816. A. C. 63. funeris fuit, deductae in domum, in qua nihil nisi luctuosum haberet, erepto per venenum patre et statim fratre: tum ancilla domina validior: et Poppaea non nisi in perniciem uxoris nupta: postremo 64 crimen omni exitio gravius. Ac puella, vicesimo aetatis anno, inter Centuriones et milites, praesagio malorum iam vita exempta, nondum tamen morte acquiescebat. Paucis dehinc interiectis diebus mori iubetur: cum iam *viduam se et tantum sororem* testaretur, communesque *Germanicos*, et postremo *Agrippinae* nomen cieret, *qua incolumi, infelix quidem matrimonium, sed sine exitio, pertulisset.* Restringitur vinculis, venaeque eius per omnes artus exsolvuntur: et, quia pressus pavore sanguis tardius labebatur, praefervidi balnei vapore enecatur. Additurque atrocior saevi-

punctionem accommodavi. ERN. Bud. quoque *primum*.

Ac puella] Edd. Puteol. Ber. Alc. *at*: quod placebat Mureto. (Bud. *ac*, quod recepit Rhen.) *Puellam* de nupta etiam dici, apud poetas inprimis, satis notum. Mox *iam vita exemta* MSS. Flor. Agr. ed. pr. quod iam I. Gron. restituit, explicans, cum iam vita ei nulla inesset. Ego potius capio intellectu praepositionis *de* vel *ex*, nec necesse est cum N. Heinsio corrigere *vitae*, quod placebat Ryckio. *Eximere* cum ablativo saepe Livius ut 9, 21. *ad eximendos obsidione socios*, quod pluribus exemplis illustrat Drakenb. repudiatis MSS. qui *ab* addunt. MS. (Bud. et) Guelf. *a vita*, ut edd. inde a Puteol. habent. Post pro *morte* Heinsius malebat *morti*. Sed illud quoque rectum. Cicer. Mil. 37. *qui morte eius acquierunt*: Idque, ni fallor, iam supra monitum. ERN.

Communesque Germanici] Accipere possis, appellasse Octaviam patris nomen, qui Germanicus dictus, uti et Nero. Commune igitur utrique. Tamen, cum in priscis libris sit *communesque*; natu mihi lectio, *cum maneque Germani*; ut fratrem appellaverit sublatum, et deinde matrem. LIPS. Nihil opus hac correctione. Non enim ultionis exposcendae causa cier, sed misericordiae movendae, in quo manes alieni sunt. MSS. Flor. Agr. edd. pr. et seqq. usque ad Rhen. *communesque Germanicos*, quod bene restituit Freinsh. Vtriusque, Octaviae et Neronis, maiores erant Germanici. Rhenanus dedit e Bud. *communeque Germanici*, quod omnes deinceps secuti sunt, ut solent, usque ad Freinsh. et sic habet etiam MS. Guelf. Verbum *cieri* proprium in tali re verbum. ERN.

Restringitur vinculis] Sive int. manus post tergum: sive potius pro *constringitur*, *adstringitur* capiendum: ut supra 13, 55. 70, 5. *spicere* pro *adspicere*, et alia simili in hoc et aliis, praesertim huius aetatis scriptoribus, v. ad Suet. Aug. c. 78. ERN.

Additurque atrocior saevitia] Malebam *atrocius saevitia*, hoc est,

saevitia, quod caput amputatum, latumque in urbem, A. V. 816.
Poppaea vidit. dona ob haec templis decreta. Quod A. C. 63.
ad eum finem memoravimus, ut, quicumque casus temporum illorum, nobis vel aliis auctoribus, noscent, praesumptum habeant, quotiens fugas et caedes iussit Princeps, totiens grates Deis actas, quaeque rerum secundarum olim, tum publicae cladis insignia fuisse. Neque tamen silebimus, si quod Senatus consultum adulatione novum, aut patientia postremum, fuit. Eodem anno libertorum potissimos ve- 65
neno interfecisse creditus est; Doryphorum, quasi adversatum nuptiis Poppaeae; Pallantem, quod inmensam pecuniam longa senecta detineret. Romanus secretis criminationibus incusaverat Senecam, ut C. Pisonis socium; sed validius a Seneca eodem crimine perculsus est. Vnde Pisoni timor, et orta insidiarum in Neronem magna moles, sed inprospera.

est, gravius ludibrium crudelitate. Sic libro seq. *Adiecisse Deos dignum Arsacidarum*. *Dignum*, *atrocius*, res digna, res atrocior. GRON. Etiam Heinsius *atroci hoc saevitiae*. Sed vulgatum verum puto. Nam et hoc saevitiae est: primum lacerari mortuae corpus: deinde caput, velut maleficae, circumferri: tertio permittere, ut aemula eius aspectu pascat oculos: hoc enim est in verbis, *Poppaea vidit*. ERN. *Atrocior saevitia*. Flor. Bud. Agr.

Dona ob haec] Hic locus sic habet in ed. pr. *Dona ob haec templis decreta, quae ad finem memorabimus. Quicunque - - noscent, praesumtum habebunt etc.* *Quae* etiam est in Guelf. et e MS. Fl. notat I. Gronovius, unde colligo, cetera quoque sic esse, ut in ed. pr. Nam in vulgata lectione *quod* ineptum. Vulgatum est a Puteolano, idque melius puto. *Memorabimus* habet et Guelf. V. ad 13, 20. ERN. Bud. a 2. m. habet *quae . . memorabimus*. prius aderat *quod*.

Veneno interfecisse creditum est] Vel, *creditus est*. Vide Sueton. Nerone 35. LIPS. *Creditus* MS. Fl. Agr. ed. pr. idque iam receptum Ryckio. idem volenti I. Gronovio operae non paruere. ERN. Bud. *creditum est*.

Doryphorum] Est nomen sive cognomen liberti proprium. Fortasse et in hoc Xiphilini loco, in Nerone 61. 5. Δορυφόρῳ, τῷ τὰ τῆς ἀρχῆς βιβλία διέποντι, πεντήκοντα ἄρτι καὶ διακοσίας μυριάδας δοθῆναι ἐκέλευσε. *Qui a libellis erat*. Ita ego verterim, et munus nostri Doryphori eruerim: at interpres, *Praetoriano cuidam militi* fecit: qui non solent profecto a libellis aut talibus officiis esse. LIPS.

Romanus] P. Romanus Hispo, de quo 1, 74.

Sed improspera] MS. Guelf. a manu sec. *improspere*. Vulgatum verum est. ERN.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSV DIVI AVGVSTI

ANNALIVM

LIBER QVINTVS DECIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Cap. 1. 2. *Vologeſes Rex Parthorum bellum mente volvit, inſtigantibus fratre Tiridate et Monobazo Adiabeno, quem Tigranes vexarat.* 3. *Corbulo Syriae tuendae providet.* 4. *Parthi Moneſe Duce Tigranocerta obſident.* 5. *Vologeſi Corbulo inducias offert et impetrat.* 6. *Caeſennii Paeti Armeniae recens praefecti vanitas,* 7. 8. *ferocia, inperitia, iactantia.* 9. *Ab invadenda Syria Corbulo absterret Parthos, qui* 10. *Armeniae et Paeto incumbunt. Hic aegre Corbulonem auxilio vocat,* 11. *Parthis prementibus.* 12. *Is, in Armeniam profectus, fugientes obiurgat, ſuos hortatur.* 13. *Vologeſes inſtat Paeto.* 14. *Diſceptatio inter Romanos et Parthos, ex qua* 15. *Paeti foeda compoſitio.* 16. *Corbulo in Armeniam venit.* 17. *Paeto increpito Syriam repetit.* 18. *Romae inania de Parthis tropaea. Frumentum plebis. Vectigalia.*

19. *SC. de ſimulatis adoptionibus.* 20. 21. *Claudius Timarchus Cretenſis accuſatur, quod Thraſea Paetus ad bonum publicum vertit.* 22. *Decretum, grates Praefectis non agendas. Portenta.* 23. *Ob filiam Neroni natam inmodica gaudia et fruſtranea. In Thraſeam Principis odium.*

24. *Lega-*

24. *Legati Parthorum Romae insidiores.* 25. *Bello Armeniaco praeficitur Corbulo. Paetum Caesar facetiis infectatur.* 26. *Corbulo in Armeniam ducit exercitum.* 27. *Legatos Parthorum audit. Defectiones Armenios ulciscitur.* 28—30. *Tiridates a Corbulone pacem petit et, posito apud effigiem Caesaris insigni Regio impetrat, comiterque excipitur a Corbulone.* 31. *Vologesis pro fratre sollicitudo.*

32. *Appinos maritimos Nero in tus Latii transfert. Equitum Rom. in circo locos sedilibus plebis antetulit. Feminae inlustres Senatoresque in arena.* 33. *Nero ipse Neapoli scenam inscendit.* 34. *Theatrum ruit. Beneventi Nero munus Vatinii spectat.* 35. *Torquatum Silanum mori cogit.* 36. *Iter frustra meditatur in Orientem.* 37. *Convivia luxu foeda celebrat, ministro Tigellino. Pythagorae nubit.* 38. *Clades Romae ex incendio, forte, an dolo Principis, qui* 39. *in remedium multa popularia usurpat.* 40. 41. *Cladis magnitudo. Novae urbis condendae consilium.* 42. *Ex patriae ruinis immensam domum exstruit Nero. Maiora frustra molitur.* 43. *Novae urbis facies.* 44. *Petita Diis piacula, frustra. Incendii invidia in Christianos devoluta, misere excruciatos.* 45. *Italiam, socios, templa spoliat Nero; aversantem id Senecam veneno petit.*

46. *Gladiatorum eruptio apud Praeneste. Classis ad Misenum amissa.* 47. *Prodigia.* 48. *Coniuratio Pisonis in Neronem.* 49. 50. *Coniuratorum nomina, mores, odiorum in Neronem caussae. Iis accedit Rufus, Praefectus Praetorio. Subrii impetus.* 51. *Epicharis classem tentans proditur.* 52. *Coniuratorum impetus retardatus a Pisone ob sacra mensae.* 53. *Aliud coniuratorum consilium.* 54. *Scevini imprudentia. Milichus servus herum defert, qui egregie se defendit, sed muliebri astutia deprehenditur.* 55. 56. *Natalis coniurationem fatetur, Pisonem, Senecam nominat,*

minat, Lucanus matrem. 57. *Epichāris, tormentis dilacerata, mirum fidei exemplum praestat.* 58. *Nero reos audit, quos violenter urget Rufus, dissimulata conscientia.* 59. *Pisa, neglectis amicorum monitis, occiditur. Eius testamentum et uxor.* 60. 61. *caedes Laterani et Senecae. huius defensio spreta,* 62. *supremi sermones,* 63. *amica contentio cum uxore,* 64. *cuius mortem inhiberi Nero imperat. Senecae cruciatus, mors, funus.* 65. *Ipse destinatus Imperator.* 66. *Rufus proditur.* 67. *Subrii Flavii,* 68. *Aspri, aliorum constantes voces et exitus. Rufi mollities.* 69. *Nero Vestinum quamvis insontem interimit;* 70. *mox Lucanum, Senecionem, Quinctianum, Scevinum.* 71. *Simulata per urbem gaudia. Indicibus praemia, suspectis militiae vacatio, aliis exsilia,* 72. *Turpiliano, Nervae, Tigellino triumphalia, Nymphidio Consularia insignia data.* 73. *Nero adversum rumores se purgat. Gallionis periculum.* 74. *SC. ob servatum Neronem. Pugio Scevini dicatus Iovi Vindici. Gesta haec annis paullo amplius tribus*

C. MEMMIO REGVLO. VERGINIO RVFO. C. LECANIO BASSO. M. LICINIO CRASSO. P. SILIO NERVA. C. IVLIO ATTICO VESTINO COSS.

1 A. V. 816. A. C. 63. Interea Rex Parthorum Vologeses, cognitis Corbulonis rebus, Regemque alienigenam Tigranen Armeniae inpositum: simul, fratre Tiridate pulso, spretum Arsacidarum fastigium ire ultum volens; magnitudine rursum Romana, et continui foederis reverentia, diversas ad curas trahebatur: cunctator ingenio et defectione Hyrcanorum, gentis validae, multisque

COMMENTARIVS.

Defectione Hyrcanorum] Sic edd. ante Rhen. qui induxit *dissensione*, quod secuti sunt omnes usque ad Pichenam. *Defectione* verum

que ex eo bellis inligatus. Atque illum ambiguum novus insuper nuntius contumeliae exstimulat: quippe egressus Armenia Tigranes Adiabenos, conterminam nationem, latius ac diutius, quam per latrocinia, vastaverat: idque primores gentium aegre tolerabant: *eo contemptionis descensum, ut ne Duce quidem Romano incursarentur, sed temeritate obsidis, tot per annos inter mancipia habiti.* Accendebat dolorem eorum Monobazus, quem penes Adiabenum regimen, *quod praesidium, aut unde peteret?* rogitans. *Iam de Armenia concessum: proxima trahi, nisi defendant Parthi: levius servitium apud Romanos deditis, quam captis, esse.* Tiridates quoque Regni profugus, per silentium aut modice querendo, gravior erat. A. V. 816. A. C. 63.

Mmm 4 *Non*

verum esse patet etiam e 13, 37. extr. *Inligatus* est impeditus: ut l. c. *defectione Hyrcanorum attineri Vologesen.* alias deberet esse *defectioni.* ERN. Bud. habebat a 1. m. *defensione.* inde Rhen. legendum duxit *dissensione*; sed in marg. est ab antiqua manu *defectione.* De hac v. 14, 25.

Novus insuper nuntius cont.] Ed. pr. *novis et insuper conieci novae inst. contumeliae?* Sed idem est sensus vulgati. ERN.

Egressus Armenia] Cod. Agr. *Armeniam*, ut c. 45. *cubiculum.*

Obsidis] Cod. Agr. *obsidii*, ut alibi ap. nostrum *servitium, clientelae, transfugia, adulteria* etc.

Accendebat dolorem eorum] *Dolorem eorum* intelligo earum rerum, ex iis rebus Vologesi natum: ut e seqq. patet. Sed melius sane *eorum* abesset: nam et sensus salvus et sonus melior foret; ac fortasse e terminatione praecedentis verbi natum est. Brotierus ad Vologesen et primores gentium refert. Sed Monobazi querelae non apud primores gentium, sed Vologesen, fusae. ERN.

Monobazus] De hoc cf. Ioseph. 20, 4.

Proxima trahi: et nisi etc.] Transpositione copulae sententiam explicandam sic: *proxima trahi, nisi defendant Parthi: et levius servitium*, Acidalius putabat. Vulgatum vitiosum esse, dubitari non potest. Sed *et* ante *proxima* ponendum: quod ita evidens est, ut ita corrigere non dubitaverim. Vltimis verbis recte minatur deditionem, ni succurrat Vologeses. ERN. Ernestium sequuntur Lallem. et Brot. Acidalium Bip. Equidem copulam tanquam superfluam delevi. Bud. *et nisi.*

Per silentium haud modice querendo] Muretus et Acidalius volebant *per silentium, aut modice*: quos probat Ryckius. Sed nihil mutandum censent Freinshemius, Boxhornius, I. Gronovius. Vivum exemplum, I. Fr. Gronovius ait, est ap. Caes. B. G. 1, 32. in Sequanis. Sane silentium, ut Longinus ait sect. 9, 3. interdum quavis oratione for-

A. V. 816. A. C. 63. *Non enim ignavia magna imperia continueri: virorum armorumque faciendum certamen. Id in summa fortuna aequius, quod validius. Et sua retinere privatae domus: de alienis certare, Regiam laudem esse.* Igitur commotus his Vologeses concilium vocat, et proximum sibi Tiridaten constituit, atque ita orditur: *Hunc ego, eodem mecum patre genitum, cum mihi, per aetatem, summo nomine concessisset, in possessionem Armeniae deduxi; qui tertius potentiae gradus habetur. nam Medos Pacorus ante ceperat. videbarque, contra vetera fratrum odia et certamina, familiae nostrae Penates rite composuisse. prohibent Romani, et pacem, ipsis numquam prospere lacessitam, nunc quoque in exitium suum abrumpunt. Non ibo inficias: aequitate quam sanguine, caussa quam armis, retinere parta maioribus malueram. si cunctatione deliqui, virtute corrigam. Vestra quidem vis et gloria in integro est, addita modestiae fama: quae neque summis mortalium spernenda est, et a Diis aestimatur.* Simul diademate caput Tiridatis evinxit; promptam equitum manum, quae Regem ex more sectatur, Monesi, nobili viro, tra-

fortius. Sed id in omnibus exemplis, quae proferri video, tantum est in exprimenda πάθους magnitudine, non in sensibus talibus, consiliis, cohortationibus, cuius generis est, quod sequitur, in quo diserta oratio desideratur. Itaque *aut* verum puto, quod iam edidit Beroaldus, et nuper Broterius. Mox *continueri* est retineri. ERN. Blp. *haud modice* referunt ad *accendebat* et *querenda* ad *gravior*. Sic incisio facta et in Bud. post *modice*. Verum *accendebat* nimis longe abest, et querela ipsa exponitur, partim ergo *per silentium*, partim *modice querendo gravior* fuit. unde praeferenda lectio Mureti *aut*, quae particula frequens cum *haud* commutatur in codd.

Et certamina] Emendavit *certamina* Rhenanus. Nam Puteol. et seqq. habent *certamen*. Puteolanus forte non assecutus est ed. pr. lectionem, in qua est *certamen in*: quod est corruptum pro *certamina*: quamquam MS. Guelf. plane *certamen*. Sensus est: videbar rem ita composuisse, ut nulla odia et certamina talia inter nos esse possent, qualia semper fere inter fratres de regno fuere. Mox *pax lacessita* est violata. ERN.

In integro est] Bud. a 1. m. *integra est*.

Ex more sectatur] Sic e MS. Fl. edidit I. Gronovius; sic est etiam

tradidit, adiectis Adiabenorum auxiliis: mandavitque, Tigranen Armenia exturbari, dum ipse, positis adversus Hyrcanos discordiis, vires intimas, molemque belli ciet, provinciis Romanis minitans. Quae ubi Corbuloni certis nuntiis audita sunt, legiones duas cum Verulano Severo et Vettio Bolano subsidium Tigrani mittit, occulto praecepto, *compositius cuncta, quam festinantius, agerent*, quippe bellum habere, quam gerere malebat. Scripseratque Caesari, *proprio Duce opus esse, qui Armeniam defenderet: Syriam, ingruente Vologese, acriore in discrimine esse.* Atque interim reliquas legiones pro ripa Euphratis locat: tumultuariam provincialium manum armat: hostiles ingressus praesidiis intercipit. Et, quia egena aquarum regio est, castella fontibus inposita: quos- A. V. 816. A. C. 63. 3

Mmm 5

etiam in ed. pr. *sectabatur* est a Pureolano: quod ipsum quoque rectum esset, si e libris melioribus esset. sic tamen MS. (Bud.) Guelf. Adde Tacitum inf. c. 33. extr. ERN.

Sectatur] Id est sectari solet. *Tigranen Arm. exturbari*] Ed. pr. *exturbat*. Puto, Tacitum scripsisse *exturbet*: aut saltem *exturbare*. Iussit Monesen cum istis copiis Tigranen exturbare Armenia, et restituere Tiridaten. *Exturbari* est a Pureol. et sic ceterae edd. omnes, et MS. G. Pucarum *mandare* esse pro nunciare, ut alibi: quo sensu sane *exturbari* sequi deberet. Similiter infra c. 28. *operiri imperavit*, male in nonnullis libris, pro *operire*. Mox *compositis* dedit Rhenanus et seqq. ad Pichenam usque. ERN. Bud. a 1. m. *depositis*, a 2. m. *compositis*.

Vettio Bolano] Scribe, *Vettio*, ex lapide (ap. Grut. p. 128, 5.): C. CALPVRNIO. PISONE. M. VETTIO. BOLANO. COS. De huius Bolani bellica gloria Statius Silvar. 5, 2, 34. ad filium eius Crispinum: — *rigidi simulamen Mavortis agebat Corbulo, sed comitem belli sociumque laboris, Ille quoque egregiis multum miratus in armis Bolanum, atque illi curarum asperrima suetus Credere.* LIPS. *Vettio* MS. Flor. *Vetio* MS. Agr. ed. pr. Itaque iam Ryckius et I. Gron. rescripsere: de eaque scriptura v. Ryckium ad h. l. Ante ed. pr. pro *certis* habet *cunctis*: quod non spernam. Sic *omnium nunciis perferetur*, Cic. ad Q. Fr. 2, 12. ERN.

Festinatius agerent] *Festinantius* ed. pr. Rhen. (e Bud.) sqq. ERN.

Hostiles ingressus] Intelligo loca, per quae ingredi provinciam soleant, aut possint Parthi. Nam nondum ingressi eo tempore. *Intercipere* exprimit Graecorum ἐπιλαμβάνειν; Polybius 5, 99. et alii saepe de impositis itineri praesidiis utuntur. ERN.

Et, quia egena] Non videtur hoc factum, quod iam olim esset,

A. V. 816. A. C. 63. quosdam rivos congestu arenae abdidit. Ea dum a Corbulone tuendae Syriae parantur, acto raptim agmine Monesen, ut famam sui praeiret, non ideo nescium aut incautum Tigranen offendit. Occupaverat Tigranocerta, urbem copia defensorum et magnitudine moenium validam. Ad haec Nicephorius, amnis haud spernenda latitudine, partem murorum ambit: et ducta ingens fossa, qua fluvio diffidebatur. Inerantque milites et provisi ante commeatus: quorum subvectu pauci, avidius progressi et repentinis hostibus circumventi, ira magis, quam metu, ceteros accenderant. Sed Partho ad exsequendas obsidiones nulla cominus audacia, raris sagittis: neque clausos exterret, et semet frustratur. Adiabeni, cum promovere scalas et machinamenta inciperent, facile detrusi, mox, erumpentibus nostris, caeduntur. 5 Corbulo tamen, quamvis secundis rebus suis, moderandum fortunae ratus, misit ad Vologesen, qui expostularent *vim provinciae inlatam: socium amicumque Regem, cohortes Romanas circumsideri. omitteret potius*

set, sed ut posthac esset. Forte Tacitus: *Et, quo egens aquarum regio esset, castella fontibus imposita.* GRON. Verissime. BRN. Probat Lall. Cod. Agr. *egens.*

Congestu terrae abdidit] Sic ed. pr. Rhen. (e Bud.) et seqq. At Puteol. Ber. Alc. *obdidit*, quod et e vet. cod. laudat Vrsinus: vitiose. *Arenam obdidit*, at non *rivos*. Male recepit Ryckius. BRN. Vrsinus in vet. e. reperit: *congestis arenae obdidit.*

Occupaverat Tigranocerta] Sic MS. Flor. defenditque I. Gron. Quia sic etiam ed. pr. id secutus sum. Vulgo *qui occupaverat*, inde a Puteol. V. ad c. 19. 44. BRN. Bud. *qui occup. Tigranocertam.*

Magnitudine moenium validam] Adeo, ut Appianus Mithr. 84. producat moenia Tigranocertae in altitudine ad quinquaginta cubitos: quae in imo adaptata equorum stabulis. LIPS. Mox etiam ed. pr. *inerantque milites*, quod e MS. Fl. recepit iam Pichena. (Sic et Bud.) Post, *quorum subvectu* est, qui commeatus dum subvehuntur in urbem et conquiruntur. BRN.

Circumsideri] Sic omnes scripti et edd. praeter cod. Agr. in quo est *circumsideri*, quod Ryckius recepit. Recte. Nam et passivum praecedit, et res ipsa ita postulat. omissio copulae post *Regem* corruptelae locum fecit. BRN.

Omitteret potius] Lego *ocius*, non *potius*. LIPS. Sic Faernus. Boxh. *protinus*. alterutrum verum est. BRN. Pichena probat vulg.

tius obsidionem, aut se quoque in agro hostili castra po- A. V. 816.
siturum. Casperius, Centurio, in eam legationem A. C. 63.
delectus, apud oppidum Nisibin, septem et triginta millibus passuum a Tigranocerta distantem, adiit Regem, et mandata ferociter edidit. Vologesi vetus et penitus infixum erat, arma Romana vitandi: nec praesentia prospere fluebant. inritum obsidium: tutus manu et copiis Tigranes: fugati, qui expugnationem sumpserant: missae in Armeniam legiones: et aliae pro Syria, paratae ultro inrumpere: sibi imbecillum equitem pabuli inopia. nam exorta vis locustarum amiserat, quidquid herbidum aut frondosum. Igitur, metu abstruso, mitiora obtendens, *missurum ad Imperatorem Romanum legatos, super petenda Armenia et firmanda pace*, respondet. Monesen *omittere Tigranocerta* iubet; ipse retro concedit. Haec plures, ut *formidine Regis et Corbulonis minis* 6
patrata, magnifice extollebant. *Alii, occulte pepigisse,*
inter-

A Tigranocerta distantem etc.] Genus femininum supra 14, 24. iam occurrit, et in ed. pr. etiam mox *Monesen amittere Tigranocertam iubet.* Mirum tamen, Tacitum eodem loco genus variare, supra et hic. Mihi res suspecta: et vereor, ne vitiosum sit: etsi non nescio, etiam ex Appiano exemplum proferri. Mithr. 67. Mox aut *adiit* legendum pro *adit*, aut *edit.* Sic c. 7. ed. pr. *hostia opera fuga perrumpit, seque vallo extulit.* bene a Puteol. correctum *perrupit.* Add. ad 11, 37. Sed *adiit* MS. G. quod recepi. nam sequitur *edidit.* De *vitandi* pro *vitare* diximus ad 2, 43. ERN. Bud. *adit.* De gerundio v. et c. 21.

Pabuli inopia] MSS. Oxon. Guelf. dirimit ab antecedentibus, et habet *pabuli inopiam.* mox MS. Flor. et ed. pr. *nam exorta vi locustarum aberat.* (Bud. etiam *vi.*) Reliquae vett. edd. MS. G. (et Bud.) *abederat.* Sed Pich. Lipsi. et seqq. *ambederat* dederunt, an e libris, nescio. ERN.

Omittere Tigranocerta] Ed. pr. *amittere Tigranocertam.* Ea duo verba confundi supra iam vidimus ad 14, 26. *Amittere* verum puto, cui centies alterum usitatius substitutum: quamquam et paulo ante est *omittere.* ERN. Bud. *Tigranocertam.* Mihi *omittere* rectius videtur, quod et Bud. habet.

Magnifice extollebant] Sic edidi ex ed. Puteol. quam expressit Beroaldus et Alciatus. Pro eo Rhen. e cod. Bud. ut opinor, reposuit *ac magnifica*, quod inde in omnes edd. venit, nisi quod quaedam, *et* pro *ac*: et sic quoque MS. Guelf. Murero tamen placebat magis *magnifice*: idque ego, ut Latinius, praetuli.

A. V. 816 A. C. 63 interpretabantur; *ut, omisso utrimque bello et abeunte Vologese, Tigranes quoque Armenia abscederet. Cur enim exercitum Romanum a Tigranocertis deductum? cur deserta per otium, quae bello defenderant? An melius hibernavisse in extrema Cappadocia, raptim erectis tuguriis, quam in sede Regni modo retenti? Dilata prorsus arma, ut Vologeses cum alio, quam cum Corbulone, certaret: Corbulo meritae tot per annos gloriae non ultra periculum faceret.* Nam, ut retuli, proprium Ducem tuendae Armeniae popoſcerat, et adventare Caesennius Paetus audiebatur: iamque aderat, copiis ita divisis, ut quarta et duodecima legiones, addita quinta, quae recens e Moesis excita erat, simul Pontica et Galatarum Cappadocumque auxilia Paeto obedirent: tertia et sexta et decima legiones, priorque Syriae miles, apud Corbulonem manerent. Cetera ex rerum usu sociarent partirenturve. Sed neque Corbulo aemuli patiens; et Paetus, cui satis ad gloriam erat, si proximus haberetur, despiciebat gesta, *nihil caedis, aut praedae, usurpatas nomine tenus urbium expugnationes* dictitans: *se tributa ac leges, et, pro umbra Regis, Romanum ius victis* 7 *inpositurum.* Sub idem tempus legati Vologesis, quos ad Principem missos memoravi, revertere inriti: bellumque propalam sumptum a Parthis. nec Paetus detrectavit, sed duabus legionibus, quarum quartam Funi-

tuli. Sed non celabo, in ed. pr. esse tantum *patrata extollebant*, quod forsasse optimum. Eadem mox *Tigranocertis* sine praepositione. ERN. Bud. praepos. habet. Idem *patrata ac magnifica*. Agr. *peracta ac m.*

Vt retuli] Cap. 3.

Caesennius Paetus] Qui male in Dionis eclogis, quas nuper Fulvius Vrsinus dedit, Σέννιος scribitur. Enimvero Κεσέννιος Πάετος etiam in Iosepho scribitur, diciturque Excidii 7, 21. (7.) An hic ipse, qui sub Nerone praefuerat, etsi parum bona fama? aetas haud neget. LIPS. Add. ad 14, 29. ERN. Apud Grut. in th. Inscr. p. 651, 6. et passim legitur *Caesennius*. In Dione etiam 62, 20. et ap. Iosephum Καισέννιος Παῖτος.

Cui satis ad gl.] Hiller. Rac. 16. legit *cui non satis ad gl. erat*. Alias enim dicendum fuisset, *fuerat*.

Funi-

Funisulanus Vettonianus eo in tempore, duodecimum Calavius Sabinus, regebant, Armeniam intrat, tristi omine. Nam in transgressu Euphratis, quem ponte transmittebat, nulla palam causa, turbatus equus, qui Consularia insignia gestabat, retro evasit. Hostiaque, quae muniebantur, hibernaculis adsistens, semifacta opera fuga perrupit, seque vallo extulit. et pila militum arsere, magis insigni prodigio, quia Parthus hostis missilibus telis decertat. Ceterum Paetus, spretis ominibus, nec dum satis firmatis hibernaculis, nullo rei frumentariae provisu, rapit exercitum trans montem Taurum *recipiendis*, ut ferebat, *Tigranocertis, vastandisque regionibus, quas Corbulo integras omisisset.* Et capta quaedam castella: gloriaeque et praedae nonnihil partum, si aut gloriam cum modo, aut A. V. 816. A. C. 63. 8

Funisulanus Vettonianus] Sic MS. Flor. ed. pr. *Funisulanus* etiam MS. Agr. *Funisulanus* bis occurrit ap. Cic. ad Att. 5, 4. 10, 15. Vulg. *Famisulanus Vett.* MSS. Bud. Guelf. *Fimisul.* Mox MS. Med. *tramittebat*, edd. omnes *transm.* ERN. Egregium titulum, qui ad hunc *Funisulanum* spectat, haud ita pridem repertum, exhibet Broterius. Multiplices in eo viri honores enumerantur.

Calavius Sabinus regebat] Freinsh. ad 6, 9. volebat *Calvisius*, eundemque esse, qui H. 1. 48. memoratur. ERN. Bud. *regebant.* Recepit Rhen. Vrsinus volebat *Flavius Sabinus.*

Turbatus equus, qui] Mos infrequens, et inobservatus, de hoc equo. Geminum tamen locum habes in Plutarchi Crasso 36. qui inter prodigia pariter futurae cladis sic narrat: Ἵππος δὲ τῶν στρατηγικῶν ἐπιφανὴς κεκοσμημένος, βίᾳ συνεπισπάσας τὸν ἡνίοχον εἰς τὸ ῥᾴδιον, ὑποβρύχιος ἠφανίσθη. Item Obsequens 129. inter ea quae Paetino Consuli haud laeta evenerunt: *Equus phaleratus in ipsius conspectu festinans concidit.* Dionys. Ant. Rom. 10, 24. qua parte de L. Quinctio agit Dictatore iam electo: Ὡς δὲ ἔγγυς ἦν, ἵππους τε αὐτῷ φαλάροις κεκοσμημένους εὑρηρέσι προσῆγον, καὶ πελέκεις ἅμα τοῖς ῥάβδοις . . . ἐσθῆτας τε ἁλουργεῖς καὶ τἄλλα παράσημα, οἷς πρότερον ἡ τῶν Βασιλέων ἐκεκόσμητο ἀρχή, προσήνεγκαν. Vt appareat, equum unum pluresve cum ornatu Imperatorio, et Consulari (si eum Magistratum, Dux gessisset) e publico datos: non aliud, quam specimen et notam dignitatis. Tacitus hic Consularia insignia ait: quia Caelennius Paetus ille ipse est, qui ante annum Consul cum Petronio Turpiliano fuerat. LIPS. At vid. ad 14, 29. ERN.

Spretis ominibus] Sic edd. omnes inde a Puteolano. MS. Guelf. (Bud.) ed. pr. *omnibus*, solita istorum verborum confusione: id vitium etiam est in ed. I. F. Gron. ERN.

Et

A. V. 816. A. C. 63. aut praedam cum cura; habuisset. Longinquis itineribus percursando, quae obtineri nequibant; corrupto, qui captus erat, commeatu, et instante iam hieme, reduxit exercitum, compositque ad Caesarem litteras, quasi confecto bello, verbis magnificis, rerum
9 vacuas. Interim Corbulo nunquam neglectam Euphratis ripam crebrioribus praesidiis insedit: et, ne ponti iniiciendo impedimentum hostibus turmae adferrent, (iam enim subiectis campis magna specie volitabant) naves magnitudine praestantes et commexas trabibus, ac turribus auctas, agit per amnem, catapultisque et balistis proturbat barbaros: in quos saxa et hastae longius permeabant, quam ut contrario sagittarum iactu adaequarentur. Dein pons continuatus, collesque adversi per socias cohortes, post legionum castris occupantur, tanta celeritate et ostentatione virium, ut Parthi, omisso paratu invadendae
10 Syriae, spem omnem in Armeniam verterent. Ibi Paetus, imminentium nescius, quintam legionem procul in Ponto habebat; reliquas promiscuis militum commeatibus infirmaverat; donec, adventare Vologesen magno et infenso agmine, auditum. Accitur legio duodecima, et, unde famam aucti exercitus speraverat, prodita infrequentia: qua tamen retineri castra et eludi Parthus tractu belli poterat, si Paeto aut in suis, aut in alienis consiliis, constantia fuisset. Verum, ubi a viris militaribus adversus urgentes casus firmatus erat, rursus, ne alienae sententiae indigens

Et ne ponti] Bud. *ut ne ponti*. *Vnde famam etc.*] MS. Flor. ed. pr. *fama speraverat*. quod recte I. Gron. monet corrigendum, fuisse *fama sperata erat*. Sic 14, 62. ex *elusa erat* factum *eluserat*. Sed Puteol. potius correxit *famam speraverat*. (Sic et Bud.) Atque ita omnes post eum edidere. In Rhenani ed. sec. editum, nescio qua de causa, aut unde; *sperat*, quod Lipsius ceteriquè temere omnes secuti sunt. Ego interea veterem lectionem reposui. Ceterum *fama sperata erat* verum puto. *Infrequentia* int. signorum: *infrequentia signa* saepe Livius: sive etiam legionum. BRN. Bip. coniiciunt *proditum infrequentia*.

Tria

gens videretur, in diversa ac deteriora transibat. Et tunc, relictis hibernis, *non fossam neque vallum sibi, sed corpora et arma in hostem data*, clamitans, duxit legiones, quasi proelio certaturus. Deinde, amisso Centurione et paucis militibus, quos visendis hostium copiis praemiserat, trepidus remeavit. Et, quia minus acriter Vologeses institerat, vana rursus fiducia, tria millia delecti peditis proximo Tauri iugo imposuit, quo transitum Regis arcerent: alares quoque Pannonios, robur equitatus, in parte campi locat. Coniunx ac filius castello, cui Arsamosata nomen est, abditi, data in praesidium cohorte, ac dispersо milite, qui in uno habitus, vagum hostem promptius sustentavisset. Aegre compulsum ferunt, ut instantem Corbuloni fateretur. neq; a Corbulone properatum, quo, gliscentibus periculis, etiam subsidii laus augeretur. *Expediri* tamen *itineri singula millia ex tribus legionibus, et alarios octingentos, parem numerum e cohortibus*, iussit. At Vologeses, quamvis, *obsessa a Paeto itinera, hinc peditatu, inde equite*, accepisset, nihil

A. V. 816, A. C. 63.

Tria millia delecti peditis] Sic e MS. Flor. edidit Pichena, ceterique secuti: idem est in ed. pr. Intermediae edd. (et c. Bud.) *delectorum*. Post, pro *quo* Muretus malebat *quae*; Gron. pater *qui*: quod verum puto. Mox *Arsamosata* etiam ed. pr. *Asamosata* MS. Guelf. Put. Ber. Alc. illud verius. Vid. Ryckius. Sed Polybius habet *Armosata*, et numus musei medicei, quod Broterius, cum Harduino ad Plin. 6, 9. (10.) praefert. Non consentiunt semper barbaris in nominibus scriptores. *In uno* MS. Flor. (Bud.) ed. pr. Pichena cum seqq. Ceteri *in unum*. ERN. Rhen. e Bud. *Arsamosata*. Sic et Ptol. 5, 13. Numus citatus spurius videtur Harduino. Rectius in eo ΣΑΜΟΣΑΤΕΩΝ, ut est ap. Vaill. in NN. Gr. Imp. p. 56.

Et aegre comp.] Copulam habent MS. Fl. et edd. ante Rhenanum, qui delevit, nisi quod ed. pr. *ut* pro *et*. restituit Pichena. Si libri auctoritate Rhenanus delevit, probo. In MS. Guelf. quidem non est a prima manu, sed supra adscripta. ERN. In Bud. fuerat omissa, sed prima manus superposuit. Sufficiunt haec, ut commode deleri queat.

Instantem fateretur] Durum mihi semper visum. MS. Guelf. *instatem*. Credo verum esse *necessitatem*. ERN. Ferretus subaudit vel *hostem* vel *metum ex hoste*. Hiller. Rac. 10. supplet *tempestatem*, quae saepe pro periculo ponitur. ut ap. Cic. Cat. 1, 9. Vell. 2, 100.

Hinc

A. V. 816. A. C. 63. nihil mutato consilio, sed vi ac minis alares exterruit, legionarios obtrivit, uno tantum Centurione, Tarquitio Crescente, turrim, in qua praesidium agitabat, defendere ausō, facta saepius eruptione, et caesis, qui barbarorum propius suggrediebantur, donec ignium iactu circumveniretur. peditum si quis integer, longinqua et avia; vulnerati, castra repetivere: *virtutem Regis, saevitiam et copias gentium*, cuncta metu extollentes, facili credulitate eorum, qui eadem pavebant. Ne Dux quidem obniti adversis, sed cuncta militiae munia deseruerat, missis iterum ad Corbulonem precibus, *veniret propere, signa et aquilas et nomen reliquum infelicis exercitus tueretur: se fidem interim, donec vita suppeditet, retenturos.* 12 Ille interritus, et parte copiarum apud Syriam relicta, ut munimenta Euphrati inposita retinerentur; qua proximum et commeatibus non egenum, regionem Commagenam, exin Cappadociam, inde Armenios petivit. Comitabantur exercitum, praeter alia sueta bello, magna vis camelorum, onusta frumenti,

ut

Hinc peditatu, inde equite] MS. Bud. *binc equite*. Post Faernus *sed* delebat: quod est sane alienum ac durum. Deinde *factaque* MS. Flor. (Bud.) ed. pr. Denique *per longinqua* vitiose ed. Puteol. et seqq. *per* natum e terminatione praecedentis verbi: abest ab ed. pr. delevit Rhen. ERN. *Hinc . . binc* est et ap. Liv. 39, 11.

Circumveniretur] Bud. *circumveniretur*. et mox *Nec Dux q.*

Missis iterum] Sic MSS. Flor. Bud. Agr. edd. pr. Rhen. et seqq. omnes. At codd. Ox. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. *item*, quod natum e compendio scripturae: et saepe in MSS. istae voces confunduntur. V. Burm. ad Suet. Caes. 36. Drakenb. ad Liv. epit. 14. Freinsh. coniiciebat *identidem*. Mox *retenturos* bene editum a Pichena ex MS. Flor. est etiam in (Bud. et) ed. pr. In ceteris ante Pichenam est *retenturum*: item post *sueta bello*, pro *affueta*. ERN. Sic scil. Flor. item Bud.

Vis camelorum] De usu camelorum in bello v. Schel. ad Hygin. p. 94. *Frumenti* MSS. Flor. (Bud. Agr.) Guelf. edd. pr. Put. ceteraeque vett. omnes, etiam Lipс. priores. at in ultima s. sexta *frumento*, quod deinde in sequentes edd. propagatum est. Etiam Plaut. Aul. 4, 2. 4. *aulam omnstam auri* dixit. Itaque veterem lectionem servavi: sive Tacitus ipse sic scripsit, quod non abhorret, sive librariis antiquariis debetur. ERN.

Paetum

ut simul hostem famemque depelleret. Primum e perculsis Pactium, primipili Centurionem, obvium habuit, dein plerosque militum: quos, diversas fugae caussas obtendentes, *redire ad signa et clementiam Paeti experiri* monebat, *se nisi victoribus inmitem esse*. Simul suas legiones adire, hortari, *priorum* admonere, *novam gloriam* ostendere: *non vicos aut oppida Armeniorum, sed castra Romana, duasque in iis legiones pretium laboris peti. Si singulis manipularibus praecipua servati civis corona Imperatoria manu tribueretur: quod illud et quantum decus, ubi par eorum numerus apisceretur, qui adtulissent salutem, et qui accepis-* A. V. 816. A. C. 63.

Pactium primipili Centurionem] At supra 13, 36. perfunctum eo honore ait: *Curam praesidiorum Pactio Orfito primipili honore perfuncto mandat.* LIPS. Agr. *Pacuvium.*

Se nisi victoribus immitem esse] Frustra exercet acumen suum Salinerius homo optimus, quum obscuri nihil sit. Non enim, ſi. 13, 36. *Pactius Orphitus primipilaris* iussu Corbulonis praesidio praepositus commemoratur, et hic *Pactius Centurio primipili* a Paeto venire dicitur, ideo et omnes milites hic obvios Corbuloni Ducem eum cum Paetó mutasse necesse est. Lib. 13, 40. sunt cum Corbulone tertia et sexta legio et decuma: easdem obtinet hoc lib. c. 6. Paetus quartam et quintam et duodecimam. Nec *diversas fugae caussas obtendere* est falsis nominibus uti Corbulonis saevi, Paeti mitis. Eoque nec ulciscitur hic Corbulo quicquam privati doloris, neque amara irrisione ludit: sed voce plena gravitatis et disciplinae profugos redire ad signa et duci, cui a Caesare attributi essent, caussam probare iubet, si forte veniam det ille; se nullam fugae excusationem accipere, nec desertoribus ignoscere. GRON. Nec veniam daturum ante, quam victoria emendassent peccatum. Ita sensus bonus efficitur. Sed tamen ita videtur esse debere, *immitem fore.* Et ne sic quidem satis mihi hic sensus cum reliqua Corbulonis oratione consentire videtur. Forte melius victores intelligentur Parthi. Se immitem et ultorem veniſſe non militibus Romanis, sed victoribus Parthis. ERN.

Quod illud et q. d.] Agr. *Quod illud esse et q. d.*

Numerus adipisceretur] Malo, *adspiceretur.* etsi non ignorem Plautum et Tacitum ipsum alibi adipiscendi verbum παθητικῶς esse usos. LIPS. Placet etiam Freinshemio, recepitque Pichena, qui testatur in MS. Fl. esse *apisceretur*, ut alibi; quod recepere Ryckius et I. Gron. Si maxime legamus *adspiceretur*, tamen nulla commoda sententia efficitur. Nam *par numerus servantium et servatorum*, quomodo decus auget? immo magnus servatorum numerus auget, praesertim in paucitate servantium. Aliud hic quid et acutius lateat, necesse est, si non frigi-

A. V. 816. A. C. 63. *cepiſſent?* His atque talibus in commune alacres, (et erant, quos pericula fratrum aut propinquorum propriis ſtimulis incenderent) continuum diu noctuque
13 iter properabant. Eoque intentius Vologeſes premere obſeſſos, modo vallum legionum, modo caſtellum, quo inbellis aetas defendebatur, adpugnare, propius incedens, quam mos Parthis, ſi ea temeritate hoſtem in praelium eliceret. At illi vix contuberniis extracti: nec aliud quam munimenta propugnabant: pars iuſſu Ducis, et alii propria ignavia, ut Corbulonem opperientes, ac, ſi vis ingrueret, pro-

diſſimum verborum luſum captavit Tacitus. *Adipiſci* eſt verbum uſitatum in his praemiis. Plinius 7, 30. (31.) *omnium triumphorum lauream adepte maiorem.* Ergo intelligo *coronam civicam.* ſervatores eam adipiſcuntur, ob ſervatos in caſtris milites: ſervati, ob auxilium cohortibus Romanis latum, quae Tigranocertis obſidebantur ante, ſed eorum adventu liberatae ſunt. Vid. c. 5. Corona civica autem non proprio ſenſu intelligenda, ſed tropice, ut in talibus ſolet, pro decore, honore et gloria. Ita tamen probabilem ſenſum arbitror exiſtere. Neque vero tales ſententiae ad vivum reſecandae. Acumen quaeſitum eſt in eo, quod etiam ſervati quodammodo honorem ſervantium conſequuntur; quod habet aliquid παραδόξου. Ceterum offendor etiam *eorum*, quod melius abeſſet: an Tacitus dedit *eam*, vel *coronam?* ERN. Bud. *adipiſceretur.* Paſchalius Lipſii coniecturam probat. Bip. lectionem Flor. recepere. Quod ad rem, acceptam ab Imperatore coronam civis ſervatus ſervatori civi dabat. V. Gell. 5, 6. Cf. Cuperus in Expl. geminae Aug. ap. Polen. t. 2. p. 294.

His atque talibus] V. ad 14, 60. extr. Poſt *adpugnare* bene e MS. Flor. Pichena. V. 2, 81. MS. Agr. (Bud.) ed. pr. *ad pugnam*: vulgo *oppugnare.* Mox *nec aliud* edd. pr. Rhen. (e Bud.) et ſeqq. aliae *ne aliud.* ERN. *Adpugnare* eſt et 4, 48.

Aut metu] De lectione huius loci optime Rhenanus, qui *metu* delevit et pro *aut* ſcripſit *ut.* Ex, *ignavia ut* litera male repetita, *ignavia aut*, factum. Suppleverunt *metu*, qui neſciebant, *ignaviam* hic nihil aliud eſſe quam metum. Saepe veteres has voces, *ignavus*, *ſegnis*, *ignavia*, *ſegnities*, uſurpant in illis, quibus abeſt virtus aut viro digna audacia, quos *poltrons* dicimus. Illis, inquit, abunde magnum erat munimenta defendere: nonnullis, quia edixerat dux, ne quis caſtris exiret; aliis non aliter facturis, ſi ſigna ferri iuſſiſſet (ita erant perculſi) praeferentes, ſe tanquam in ſtativis Corbulonem exſpectare. *Vt opperientes*, quemadmodum praecedenti libro, *atque eruebantur.* Illud *proviſis exemplis* pari lepore Ovid. Met. 9, 506. ubi Byblis: *At non Aeolidae thalamos timuere ſororum. Vnde ſed hos novi? cur haec exempla paravi?* GRON. Haec bene

Gron.

prouisis exemplis Caudinae ac Numantinae cladis. *neque eandem vim Samnitibus, Italico populo, aut Hispanis, ac Parthis, Romani Imperii aemulis. Validam quoque et laudatam antiquitatem, quotiens Fortuna contra daret, saluti confuluisse.* Qua desperatione exercitus Dux subactus, primas tamen litteras ad Vologesen, non supplices, sed in modum querentis composuit, *quod pro Armeniis, semper Romanae ditionis, aut subiectis Regi, quem Imperator delegisset, hostilia faceret: pacem ex aequo utilem. nec praesentia tantum spectaret: ipsum adversus duas legiones, totis Regni viribus adveniisse: at Romanis orbem terrarum reliquum, quo bellum iuuarent.* Ad ea Vologeses, nihil 14 pro causa, sed *opperiendos sibi fratres, Pacorum ac Tiridaten*, rescripsit: *locum illis tempusque consilio de-*

A. V. 816. A. C. 63.

Nnn 2 *stina-*

Gron. Cum igitur *metu* non sit in MS. Flor. (et Agr.) ed. pr. sed tantum *aut Corbulonem*: in Budensi autem *ut* non *aut*, Rhenani correctionem secutus sum, quam etiam Ryckius adoptavit. *Metu* primus edidit Puteol. quem Ber. et Alc. secuti sunt. Revocavit Berneccerus. ERN. De Bud. cod. sic habeto. *Metu* plane deest, non a 1. m. tantum, ut refert Ryckius; dein non habet *ut*, sed *aut*, quod ex ingenio bene emendavit Rhen. Pichenae non displicebat *aut metu*, modo a libris foret.

Aut Poenis Rom. Imperii aemulis] Freinsh. corrigit *aut Hispanis*, respici enim ad Numantinam cladem: nec ullas hic Poenorum partes. Recte ille. sed non satis. Lege: *Nec eandem vim Samnitibus Italico populo aut Hispanis quam Parthis Romani imperii aemulis.* GRON. Quod Iac. Gron. Samnitas et Poenos iterum coniungi obiicit in Germ. c. 37. id nihil est. Ibi de cladibus Romano Pop. illatis universe dicitur: hic de exercitu sub iugum misso, quod a Poenis alienum est. *Poenos* correxit, qui meminerat, eos saepe Romani Imperii aemulos dici. Quod Brorerius negat, Numantinos aemulos imperii R. fuisse; id sane speciosum est: sed ea verba non ad vivum resecanda. Fuere certe Romanis valde periculosi. ERN. Bip. legunt: *neque e. v. Samn. Numantino p. ac Parthis* etc. Recte *ac Parthis* in textum recepere; sed ingrata repetitio est vocis *Numantino*. Malo Gronovium sequi. Librarii, quum *Hispanos* mutassent in *Poenos*, omisere *quam* vel *ac Parthis*, quasi superflua, quae vero deesse, omnes sentiunt interpretes.

Q. F. contra daret] Bud. *contradiceret*, quod recte reiecit Rhen. Cf. H. 1, 65.

Pacem ex aequo utilem] Bud. *utili*. Inde Rhen. placebat *pace ex aequo utili*. Mox Bud. *ne prae-*

Quid

A. V. 816. A. C. 63. *ſtinatum, quo de Armenia cernerent: (adieciſſe Deos dignum Arſacidarum,) ſimul et de legionibus Romanis ſtatuerent.* Miſſi poſt a Paeto nuntii, et *Regis colloquium* petitum, qui *Vaſacen, Praefectum equitatus, ire* iuſſit. Tum Paetus, *Lucullos, Pompeios, et ſi qua Caeſa-*

Quid de Arm. cernerent] MS. Guelf. *qui*, quod accipiendum pro *quo*; quod e vet. cod. laudat Vrſinus, et eſt in MS. Agr. Ed. pr. *quod*. Vnde mihi non dubium eſt, hic *qui* aut *quo* legendum eſſe. *Quo* et *quod* millies in libris confunduntur: et h. l. etiam e ſeq. voce litera adhaeſit. *qui* autem pro *quo* ſaepe, ut ap. Liv. 3, 39. in MS. Guelf. membranaceo. Atque etiam verbum *cernere* accuſativum illum *quid* vel *quod* plane reſpuit, cum abſolute dicatur, ut omnes ſciunt. Iraque ſic correxi. Secutus nos eſt Broſerius. In ceteris Gronovio aſſentior, nec probo Ryckium, qui e MS. Agri reſcripſit: *locum illis temporisque conſilio deſtinatum, quo de Armenia cernerent, quod ſi faſtigioque dignum Arſacidarum.* quae interpolata eſſe, in promtu eſt. Et tamen probat etiam Graevius ep. ad Heinſ. t. 4. Coll. Burm. p. 187. etiam Heinſius *illis*. ſed ante p. 158. coniecerat Graevius *adieciſſe Deos dignam Arſacida rem*: Heinſius autem p. 163. *dignum vi Arſacidarum - ſtatuere* ex Ann. 2, 3. idque placebat Graevio p. 170. ERN. *Illis* omnino rectius puto. Mox Bud. habet *quid*. *Td cernere* explicat Zinzerling in Crit. iuven. promulſ. c. 3. per *certare*, ut ſp. Ennium, Plautum, Virg. etc. Sed potius eſt pro decernere.

Adieciſſe Deos dignum] Locus de quo tria verba non poſſum hiſcere. IIPS. Ego vero locum hunc ſanum integrumque et tantum explicandum contendo. Senſus: ut breviſſime dicam: tum temporis hoc ipſo in loco fore opportunum conſultare, quid decernerent de Armeniae poſſeſſione ſimul, et (quam Dii rem dederint dignam Arſacidarum maieſtate) quid ſtatuerent de legionibus Romanis, quam illis legem pacis darent. *Conſilio quid cernerent*, breviter eſt, quo tractaretur, quid decernerent, quem finem controverſiae de Armenia imponerent. Vt 13, 56. *Arbitrium quid darent, quid adimerent. Adieciſſe Deos.* Deum benignitate acceſſiſſe materiam deliberandi multo ampliorem et vix ſperatam, ſed digniſſimam magnitudine Parthica, nimirum, quid placeat fieri de legionibus Romanis: adeo eas in poteſtatem eſſe. Vel, Deos feciſſe, ut ipſe adiicere ſuperiori orationi ſequentia verba poſſet. Seneca de benef. 1, 10. *Caeterum idem ſemper de nobis pronuntiare debemus, malos eſſe nos, malos fuiſſe (invitus adiiciam) et futuros eſſe.* Haeſerunt in hoc verbo et apud Livium 10, 7. GRON. Bip. coniiciunt *dignum Regno Arſacidarum* et intelligunt *Armeniam*. Verum *dignum* cum genitivo occurrit et alibi, ut recte monet Zinzerling l. c. per ellipſin ſcilicet.

Et ſi qua Caeſares] Sic coniecit Pichena e ſcriptura MS. Flor. *et ſi quaces*, ut eſt etiam in ed. pr. Berneccerus recepit, quem omnes deinde ſecuti ſunt. Superiores *ſi qui Duces*: quod eſt et in MS. Guelf. Sane poſt Pompeium nulli Duces, ſed Caeſa-

Caesares obtinendae donandaeve Armeniae egerant; Vasaces, *imaginem retinendi largiendive penes nos, vim penes Parthos*, memoravit. Et multum invicem disceptato, Monobazus Adiabenus in diem posterum testis iis quae pepigissent, adhibetur. Placuitque *liberari obsidio legiones et decedere omnem militem finibus Armeniorum, castellaque et commeatus Parthis tradi, quibus perpetratis, copia Vologesi fieret, mittendi ad Neronem legatos.* Interim flumini Arsaniae (is castra praefluebat) pontem imposuit, specie sibi illud iter expedientis: sed Parthi, quasi documentum victo-

A. V. 816. A. C. 63.

15

 riae,

Caesares de Armenia aliquid egerant. Mox MS. Fl. (Bud. Agr.) ed. pr. *largiendive* pro *donandive*: quod cum Ryck. et Gron. secutus sum. Alterum verbum variavit: credibile est etiam, hoc variasse Tacitum. *Imaginem* et *vim* illustrat Heinsius ad Vellei. p. 259. ERN. Bud. *et si quaces.* unde 2. m. *et si qui duces.* Agr. *et Scipiones*, pessime. *Caesares* Pichena dedit, secutus Freinshemius. *Vasaces* Rhen. e Bud. prius legebatur *Vasates.* Mox Bud. *memorat.*

Fluvio Arsameti] Non alibi lectus nobis hic Arsametes: et omnino arbitramur falsum. Magis, quia in Dionis fragmentis (edidit haud ita pridem Fulvius Vrsinus) hic ipse fluvius *Arsanias* dicitur. Verba Dionis 62. 21, Ἀφῆκεν αὐτὸν προδιομολογησάμενος, ἵνα τὸν ποταμὸν αὐτῷ Ἀρσανίαν ζεύξωσι. Nominat et ante, Ῥάνδειαν τῷ πρὸς Ἀρσανίᾳ ποταμῷ οὖσαν. *Randeian* (oppidum, sive vicum ubi Paetus obsessus) *ad Arsaniam fluvium sitam.* Plinius quoque Arsaniam agnoscit, et in Euphratem labi facit 5, 24. (20.) Sed et Plutarchus in Lucullo 31. Itaque corrigi prorsus velim in Tacito *Fluvio Arsaniae* (*etenim is castra praefl.*) litteris postremis in aliam vocûlam reformatis. Emendabis iterum infra. LIPS. *Arsaniae etenim* receptum a Pichena. Sane et MS. Fl. Agr. ed. pr. *Arsanieti*: sed *etenim* cum Ryckio omisi: quippe sola Lipsii coniectura nixum. *Praefluebat* ed. pr. Rhenanus et seq. At mediae inter ed. pr. et Rhen. *perfluebat*, et sic MS. Guelf. (et Bud.) male, sic 11, 37. *praegressus* et *pergressus* confusa. ERN. Bud. *finmini Arsameti.* Pro *is castra pr.* I. Gron. malebat *cis c. pr.*

Specie sibi illud iter experientis] Immo *expedientis* Grotius alt: et sic videtur fuisse in MS. Guelf. a prima manu, sed correctum alia in *experiendi.* Syllabae *ped.* clara adhuc vestigia. Et correxissem statim locum, nisi dubius fuissem ob librum Guelf. utrum *expedientis*, an *expediendi* scribendum esset. *Sibi* nullo modo paritur *experientis.* Nunc, cum Broterius *expedientis* in MSS. duobus reperit, recepi. ut ille fecit. ERN. Bud. *experientis* et 2. m. *experiendi. Expedientis* iam Lipsius coniiciebat in marg. edit. 1. Bip. praeferunt *experientis* i. e. *tentantis.*

Nam-

A. V. 816. A. C. 63. riae, infferant. namque iis uſui fuit: noſtri per diverſum iere. Addidit rumor, *ſub iugum miſſas legiones*, et alia ex rebus infauſtis, quorum ſimulacrum ab Armeniis uſurpatum eſt. Namque et munimenta ingreſſi ſunt, antequam agmen Romanum excederet, et circumſtetere vias, captiva olim mancipia, aut iumenta adgnoſcentes abstrahentesque. Raptae etiam veſtes, retenta arma, pavido milite et concedente, ne qua proelii cauſſa exſiſteret. Vologeſes, armis et corporibus caeſorum adgregatis, quo cladem noſtram teſtaretur, viſu fugientium legionum abſtinuit. Fama moderationis quaerebatur, poſtquam ſuperbiam expleverat. Flumen Arſaniam elephanto infidens, et proximus quisque Regem vi equorum perrupere,

Namque iis uſui fuit] Ex Taciti conſequa narratione iudices legendum *neque iis uſui fuit*. Et firmat eerte Dio, qui in hac re (ut ſaepe) velut interpres Taciti l. c. Ἵνα τὸν ποταμὸν Ἀρσανίαν ζεύξωσιν· οὐχ ὅτι γεφύρας ἐδέοντο (πεζῇ γὰρ αὐτὸν διελαλύθει) ἀλλ' ἵνα ἐνδείξηται σφίσιν, ὅτι κρείττων αὐτῶν ἦν. LIPS. Placet Pichenae et aliis. Contra disputat Freinsh. qui tamen ſe torquet in verbis Dionis πεζῇ γὰρ αὐτὸν διελαλύθει, non aſſecutus magis, quam Lipſius, ſenſum, *Pedes et ſine ponte flumen transierat*, nempe adveniens. Itaque etiam abiens poterat ſic facere. ERN.

Addidit rumor] Cui rumori Suet. etiam fidem habet 39. LIPS. Mox *namque et*, item *excederet* MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes et inde a Pichena recentiores. ceterae *nam et*, *decederet*, quod e ſuperioribus repetitum a Rhenano. Sed hic intelligendum *munimentis caſtrorum*, non *Armenia*. ERN. Bud. *namque mun.* dein *decederet*, quod recepit Rhen.

Adgnoſcentes] Bud. *adnoſcentes*. Sic paſſim.

Adgregatis] Heinſ. dabat *aggeratis* inſtar tropaei.

Fama moderationis] Ed. pr. addit *Nam*: atque id manus ſecunda, Candidi ſc. adiecerat in MS. Guelf. Mox idem cod. (et Bud.) *in elephanto*. ERN.

Proximus quisque Regi vi equorum] Suſpicor de loci defectu. Nonne plerique Parthorum in equis (talis illorum militia) non ſolum proximi Regis? certe. Adde quod Dio l. c. diſertim narrat, *Regem quidem elephanto, alios ſine uſu ullo pontis, ut prius, transiſſe*. Αὐτὸς μὲν (ὁ Βασιλεὺς) ἐπ' ἐλέφαντος, οἱ δὲ ἄλλοι, ὥσπερ καὶ πρότερον, ἀνεχώρησαν. Itaque fidenter, fortaſſe et feliciter, expleo: *et proximus quisque Regi, alii vi equorum perr.* Hac mente Rex quidem in elephanto, et in ſimili bellua eius exemplo primores transmiſere, aliud vulgus in equis. LIPS. MSS. Flor. Guelf. (Bud.) Agr. ed. pr. *Regem*, quod exprimendum curavi. etenim eſt exquiſitius: unde mutatum hic,

ut

rupere, quia rumor inceſſerat, *pontem ceſſurum oneri dolo fabricantium.* ſed qui ingredi auſi ſunt, validum et fidum intellexere. Ceterum obſeſſis adeo ſuppeditaviſſe rem frumentariam conſtitit, ut horreis ignem iniicerent: contraque prodiderit Corbulo, *Parthos inopes copiarum, et pabulo adtrito, relicturos oppugnationem, neque ſe plus tridui itinere abfuiſſe.* Adiecit, *iureiurando Paeti cautum apud ſigna, adſtantibus iis, quod teſtificando Rex miſiſſet, neminem Romanum Armeniam ingreſſurum, donec referrentur litterae Neronis, an paci adnueret.* Quae ut augendae infamiae compoſita, ſic reliqua non in obſcuro habentur: una

A. V. 816. A. C. 63. 16

ut centies alibi, in notiorem caſum. Sic et MSS. alii ap. Broterium. Lipſius ſine neceſſitate *alii* addi vult. Proximi Regi ſecuti ſunt eum: cetera multitudo libere et varie vel ponte, vel natando transiere. Mox *fidum* firmat etiam ed. pr. MS. (Bud. et) Corb. at *firmum* ceterae edd. ante Rhen. et MS. Guelf. ERN.

Contraque prodiderit Corbulo] In commentariis, opinor, aut hiſtoria harum rerum. Plinius certe Corbulonem inter ſcriptores cenſuit, Indice lib. 5. et 6. LIPS. Contra Ryckius inter amicos potius et epiſtolis ad Imperatorem ea prodidiſſe Corbulonem putat, quia, ſi in iuſta hiſtoria, non videatur, Tacitum ei fuiſſe contradicturum.

Itinere] Sic Rhen. e Bud. prius legebatur *itineri*.

Cautum apud ſigna] Specta iuvenis. iuramenta Romanorum apud ſigna: id eſt, uti ego interpretor, apud principia. Illic enim ſigna. et plerosque caſtrorum ſolennes actus apud principia notabis celebratos. Dabo exempla, et labore meo levabo tuum. Ius in principiis dictum. Livius 28, 24. *Tribunos tamen iura reddere in principiis ſinebant.* Edicta ibi propoſita. Vulcatius in Avidio Caſſio 6. *Nam ſtatim et ad ſigna edici iuſſit, et programma in parietibus fixit, ut, ſi quis cinctus inveniretur in Daphne, diſcinctus rediret.* Litterae lectae et habitae allocutiones. Spartianus in Peſcennio 4. *Itaque miſi litteras recitandas ad ſigna, quibus, etc.* Tacitus 1, 67. *Contractos in principia milites iuſſit cum ſilentio audire.* Caſtigatio et interdum animadverſio ibi. Suet. Oth. 1. *Auſus eſt milites quosdam capite punire, et quidem ante principia ſe coram.* Frontinus Stratag. 4, 1, 15. *M. Cato memoria tradidit, in furto comprehenſis dextras eſſe praeciſas, aut, ſi lenius animadvertere voluiſſent, in principiis ſanguinem miſſum.* Signum etiam pugnae propoſitum. Iſidorus Orig. 19, 22. *Ruſſata pridie quam dimicandum eſſet, ſolebat ante principia poni, quaſi admonitio et indicium futurae pugnae.* LIPS. Mox *referrentur* MSS. edd. omnes veteres: niſi quod in MS. (Flor. Bud.) Guelf. ed. pr. *referentur.* Pichena vulgo eſſe ait *referantur*, quod in Lipſ. reperi, e Rhen. ſec. ductum. ERN.

Qua-

A. V. 816. A. C. 63. die quadraginta millium ſpatium emenſum eſſe Paetum, deſertis paſſim ſauciis; neque minus deformem illam fugientium trepidationem, quam ſi terga in acie vertiſſent. Corbulo, cum ſuis copiis apud ripam Euphratis obvius, non eam ſpeciem inſignium et armorum praetulit, ut diverſitatem exprobraret, maeſti manipuli, ac vicem commilitonum miſerantes, ne lacrimis quidem temperare, vix prae fletu uſurpata conſalutatio. Deceſſerat certamen virtutis et ambitio gloriae, felicium hominum adfectus. ſola miſericordia valebat, et apud
17 minores magis. Ducum inter ſe brevis ſermo ſecutus eſt. Hoc conquerente *irritum laborem: potuiſſe bellum fuga Parthorum finiri;* ille *integra utrique cuncta* reſpondit: *converterent aquilas et inuicti invaderent Armeniam, abſceſſu Vologeſis infirmatam. Non*

Quadrag. mill.] Vide Veget. 1, 9.

Inſignium et armorum] In Bud. copula deeſt. De re v. 1, 24. ubi *non laetae legiones neque inſignibus fulgentes.* unde et hic Heinſ. pro *eam* coniiciebat *laetam.*

Vt diverſitatem exprobraret] i. e. ut pudorem illis incuteret, qui non eo apparatu veniſſent, ſed longe diſſimili, nempe qui fugientium eſſe ſolet. ERN. Cod. Agr. *adverſitatem.*

Ne lacrimis quidem temperare] MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes *temperare*, quod neſcio cur in *temperavere* mutavit Rhenanus, (ego ſcio, e Bud.) ſecutis omnibus, praeter I. Gron. quocum vetus reſtituimus. Mox MS. Guelf. ut Budenſis et ed. pr. vitioſe *conſolatio.* ERN.

Et apud minores magis] *Minores* hoc loco ſunt *inferiores fortuna.* Et hoc magis miſeratio uſurpata, quia infelices illi longe deterioris conditionis erant, quam ipſi, nec invidia obſtaret miſerationi. ERN.

Haec conquerentium: irritum] Reddere ſententiam poſſis, neſcio an verba, ſi legas: *Hic conqueri, tantam irritum laborem:* vel *Hoc conquerente.* Brevis ſermo ducum, inquit. Corbulo querebatur, fruſtra ſe properaſſe et laborem eum ſumpſiſſe, cum ille auxilium non exſpectaſſet. Paetus contra integra omnia, etc. Palmerius noſter malebat, *huius conquerentis irritum laborem, illius integra utique omnia.* LIPS. *Haec conquerentium* ed. pr. Rhen. (e Bud.) et ſeq. At *hoc* MSS. Flor. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. Coniecturam Faerni aliorumque (Mur. Pich. Acid.) *hoc conquerente* recepit Bernecc. cum ſeq. Mihi potius Tacitus ſcripſiſſe videtur *huic conquerenti*, et *tò um* adhaeſiſſe e terminatione verbi ſequentis: quod genus vitii iam aliquoties obſervavimus. Mox Querneus Egreg. p. 65. b. *finiri* mutat in *finire*, ceteris ſervatis,

Non ea Imperatoris habere mandata, Corbulo: *periculo legionum commotum, e provincia egressum. quando in incerto haberentur Parthorum conatus, Syriam repetiturum. Sic quoque optimam Fortunam orandam, ut pedes, confectus spatiis itinerum, alacrem et facilitate camporum praevenientem equitem adsequeretur.* Exin Paetus per Cappadociam hibernavit. At Vologesis ad Corbulonem missi nuntii, *detraheret castella trans Euphraten, amnemque, ut olim, medium faceret:* ille, *Armeniam quoque diversis praesidiis vacuam fieri*, expostulabat. Et postremo concessit Rex: dirutaque, quae ultra Euphraten communierat Corbulo, et Armenii sine arbitro relicti sunt. At Romae tropaea de Parthis arcusque medio capitolini montis sistebantur, decreta ab Senatu, integro adhuc bello, neque tum omissa, dum adspectui consulitur, spreta conscientia. Quin et, dissimulandis rerum externarum curis, Nero frumentum plebis, vetustate conruptum, in Tiberim iecit, quo securitatem annonae ostentaret, cuius pretio nihil

A. V. 816. A. C. 63. 18

Nnn 5

vatis, ut vulgo edita sunt. ERN.

S. 4. optimam Fortunam orandam] Quia Fortunae nomen de Dea est, *optimam* mihi suspectum fit, cum in hac phrasi, quam et apud Livium aut Ciceronem legi, nude dicatur. ERN. Ita 4. 7. *Modestiam precandam*. Mox Bud. *Deis P.*

Amnemque ut olim medium faceret] Sic MSS. Flor. Guelf. edd. vett. ante Rhen. qui (e Bud.) induxit *ut omnium*. vetus restituit Pichena. Par ratio sequentis *dirutaque*. Rhenanus (e Bud.) dedit *diruptaque*, male: illud Pichena reddidit. Sed libri scripti et ed. pr. *diruta quoque*, transposita copula. ERN.

Armenii sine arbitro] Sic MSS. Flor. Agr. ed. pr. i. e. sine domino, ut 1, 26. MSS. Oxon. (Bud.) Guelf. *sine arbitrio*, ex qua lectione factum ab editoribus (et in Bud a 2. m.) *sua arbitrio*, quod habent omnes edd. praeter I. Gron. qui vetus restituit. ERN.

Frumentum plebis] Sic (Bud. et) edd. omnes, pro quo Muretus malebat *publicum*: quod placet et Broterio, more inscriptione ap. Gruterum (p. 244, 4.) ubi *plebs* dicitur accepisse *fr. publicum*. MS. Guelf. a pr. manu *plebi*: secunda supra adpositerat *s. Plebi* non spernam: quod plebi destinatum, dividendum servabatur in horreis. Vid. 2, 59. ERN.

Securitatem annonae sistentaret] Ita scripsi, nec poenitet. Libri omnes, *sustentaret*: P. Faber Sem. 2, 18.

A. V. 816. A. C. 63. nihil additum est, quamvis ducentas ferme naves, portu in ipso, violentia tempestatis, et centum alias, Tiberi subvectas, fortuitus ignis absumpsisset. Tris dein Consulares, L. Pisonem, Ducennium Geminum, Pompeium Paullinum vectigalibus publicis praepositum, cum insectatione priorum Principum, *qui gravitate sumptuum iustos reditus anteissent: se annuum sexcenties sestertium Reipubl. largiri.*

19 Percrebuerat ea tempestate praviſſimus mos, cum propinquis comitiis, aut forte provinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios, Prae-

2, 16. *ostentaret.* Suspicor, antiquis usurpatum *sistentare* pro ostentare; argumento etiam Plautini versus Truc. 2, 2, 14. — *tu vero clurinum pecus Advenisti huc sistentatum cum exornatis ossibus.* Sic enim duo manuscripti in Vaticar, tertius, *sustentatum*: Et in eodem poeta alibi, *extentatum*, reperio. Si quis tamen *sustentaret* servat, possis interpretari, sustentatam servatamque ea ratione ipsam opinionem copiae frumentariae, cum et in Tiberim abiiceret leviter corruptum. LIPS. Scribe: *sic ostentaret.* nam *sustentare* alienum; *sistentare* verbum nihili. GRON. Sed τὸ *sic* friget, et ineſt iam in *quo.* Itaque malim simpliciter *ostentaret*, ut e MS. Agr. dedit Ryckius, et volebat Heinsius. ERN. Lipſ. olim coniciebat *suae ostentaret.* Bip τὸ *sustentaret* exponunt per fulciret. Lall. recepit *ostentaret*, quod et mihi unice placet.

Tiberi subvectas] Cod. Bud. et Agr. *Tiberim.* Mox *absumpsisset* Rhen. e Bud. legebatur *assumpsisset.*

Ducennium Geminum] Qui sub Galba Praefectus urbi H. 1, 14. LIPS. De Pisone v. 13, 31. De Pomp. Paullino 13, 53, et Sen. de Brev. vitae c. 18.

Gravitate sumtuum iustos reditus anteissent] Cur *iustos reditus?* Reditus iusti per Latinitatem sunt sufficientes ad sumtus necessarios. Nec, si legitimos, aequos, intelligas, sensus commodus est. An Tacitus dedit *publicos*, i. e. aerarii, quia Nero de suo se dicit dare quotannis aerario. ERN. Pro *anteissent*, quod videtur esse occupassent vel iusto citius absumsissent, Bip. malunt *auxissent.*

Praviſſimus mos] In MS. Flor. *praviſſimos*, eademque manu correctum *pravus mos*, quod praefert I. Gron. Etiam in Guelf. *praviſſimus* est a manu sec. deleto, quod ante erat, nova voce verticuli finem longe excurrente, ut ante breviorem vocem ibi fuisse appareat. ERN. Bud. vulgatum tenet.

Orbi fictis adoptionibus] Quae fraus olim etiam usurpata et reprehensa a Scipione his verbis (ap. Gell. 5, 19.): *In alia tribu patrem, in alia filium suffragium ferre. Filium adoptivum tam procedere, quam si se natum habeat.* Quamquam censeo, Scipionem non aliud intellexisse, quam notionem Censoriam. et cum ii inquirerent, qui uxores quinque liberos haberent; malo quodam more, eos qui adoptassent non habuisse pro improlibus. Adde

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Praeturaque et provincias inter patres sortiti, sta- A. V. 816.
tim emitterent manu, quos adoptaverant. Qui A. C. 63.
magna cum invidia Senatum adeunt, *ius naturae, labores educendi, adversus fraudem et artes et brevitatem adoptionis* enumerant: *satis pretii esse orbis, quod multa securitate, nullis oneribus, gratiam, honores, cuncta prompta et obvia haberent. Sibi praemissa legum dia exspectata in ludibrium verti, quando quis sine sollicitudine parens, sine luctu orbus, longa patrum vota repente adaequaret.* Factum ex eo Senatus consultum, *ne simulata adoptio in ulla parte muneris publici iuvaret, ac ne usurpandis quidem hereditatibus prodesset.* Exin Claudius Timarchus, Cre- 20
tensis, reus agitur, ceteris criminibus, ut solent praevalidi provincialium, et opibus nimiis ad iniurias minorum elati: una vox eius usque ad contumeliam Senatus penetraverat, quod dictitasset, *in sua potestate situm, an Proconsulibus, qui Cretam obtinuissent, grates agerentur.* Quam occasionem Paetus Thrasea ad bonum publicum vertens, postquam de reo censuerat, *provincia Creta depellendum*, haec addidit: *usu probatum est, P. C. leges egregias, exem-*

Adde ad Taciti lucem l. 2. D. De vacat. muner. LIPS.

Qui magna cum invidia] Sic edd. omnes. At *qui*, quod ad *patres* refertur, abest a MSS. Fl. Guelf. (Agr. Bud.) ed. pr. et commode abest. Itaque delevi. Vid. ad c. 4. Si tamen *qui* est a Tacito, arbitror transpositum, et ante *ius naturae* ponendum: *adeunt, qui - enumerant.* Sane *patres* longius abest ab *adeunt. Invidia* quid h. l. sit, vid. ad 4, 52. ERN. Restitui *qui* cum Bip. Non enim indicatur, si omittas, qui sint illi, qui Senatum adierint, scil. patres veri. Id *qui* habet Puteol. et seq.

Adeunt, ius naturae, labores etc.] Sic hunc locum restituit Rhenanus, MSS. Fl. Bud. *adeuntibus naturae.* Guelf. *adeunt; ubi naturae, laboresque*, sed τὸ *que* delerum. Ed. pr. *adeuntibus ne.* Ceterae ante Rhen. *adeunt, ibi naturae munus.* Pro *iur* possis etiam coniicere *vim.* Et sic e MS. Corb. notavit Broterius. ERN.

Ne usurpandis quidem] Ne ad solidi capacitatem. argumento l. 51. D. de Legatis II. Vide quae notavi ad legem Papiam 3, 25. LIPS. *Quidem* abest a Bud. et abesse potest. De re v. et Gell. 5, 19.

Grates agerentur] Grates illae non erant nihili; proderant ad sequentes honores. v. Plin. paneg. 71.

Haec addidit] Bud. *hoc add.* Cin-

A. V. 816 A. C. 63 *exempla honesta, apud bonos ex delictis aliorum gigni. Sic oratorum licentia Cinciam rogationem; candidatorum ambitus Iulias leges; Magistratuum avaritia Calpurnia scita pepererunt. Nam culpa, quam poena, tempore prior; emendari, quam peccare, posterius est. Ergo adversus novam provincialium superbiam dignum fide constantioque Romana capiamus consilium, quo tutelae sociorum nihil derogetur, nobis opinio decedat, qualis quisque habeatur, alibi quam*
21 *in civium iudicio esse. Olim quidem non modo Praetor, aut Consul, sed privati etiam mittebantur, qui provincias viserent, et, quid de cuiusque obsequio videretur, referrent: trepidabantque gentes de existimatione singulorum. At nunc colimus externos et adulamur: et quomodo ad nutum alicuius grates, ita promptius accusatio decernitur: decernaturque et maneat provincialibus potentiam suam tali modo ostentandi; sed laus falsa et precibus expressa perinde cohibean-*

Cinciam rogat.] Notatis ad 11, 5. et 13, 42. adde Ranchini Var. Lect. 2, 7.

Nam culpa quam poena] Similis gnome in Tertull. *Nemo postfutura reprehendit, quae ignorat futura: emendatio culpam non antecedit.* LIPS. Mox *provinciarum* ante Pichenam edd. omnes; etiam MS. Guelf. nisi quod ad. pr. *provinciam.* ERN. Flor. *provinciarium.* inde Pichenae emendatio, ut Faernus iam coniecerat.

De aestimatione singulorum] In MS. (Bud.) Guelf. ed. pr. Pius. est *de extimatione*, quod etiam esse potest *de existimatione.* Atque ita puto hic accipiendum. Nam legati, missi ad res inspiciendas, est *iudicare*, h. e. *existimare*, non *aestimare.* V. Gron. ad Liv. 4, 41. 34, 2. Itaque *existimatio* dicitur de eo, cui potestas cognoscendi. iudicandi data, quam fuisse tali legato, dubitari nequit. Quam ob rem sic edidimus. *Verbi existimationem* dixere etiam Cicero et Caesar. Secutus est nos Broterius. ERN. Secutus et Lallem. Non Bip. qui restituerunt *aestimatione*, provocantes ad Livii l. c. Sed is est in dubio. Parum, pute, interest.

Decernaturque et maneat] Si non fractus locus, scribo sententia ducente, *decernatur, ne maneat.* Nisi per ironiam haec dicta capies, et simulata quadam concessione. Quo sensu nihil mutem. LIPS. Omnia sana sunt. ERN. Imo maior in vulg. vis est. Lipsius ipse sensit in notis novissimis. Sic et Pich. et Freinsh. Cetera hic sane gerundium a subaudito *facultas* pendere potest, ut supra c. 5. forsan a voce *studium.* Alia vide ad 2, 43. *Suum* non habet Bud.

Perinde cohibeantur] (Sic Bud. sed) MS. Guelf. a sec. man. *cohibea-*

libeantur, quam malitia, quam crudelitas. Plura saepe peccantur, dum demeremur, quam dum offendimus. Quaedam immo virtutes odio sunt, severitas obstinata, invictus adversum gratiam animus. Inde initia Magistratuum nostrorum meliora ferme, et finis inclinat, dum, in modum candidatorum, suffragia conquirimus: quae si arceantur, aequabilius atque constantius provinciae regentur. nam ut metu repetundarum infracta avaritia est, ita, vetita gratiarum actione, ambitio cohibebitur. Magno adsensu celebrata sententia, non tamen Senatus consultum perfici potuit, abnuentibus Consulibus ea de re relatum. A. V. 816. A. C. 63. 22

libeatur, ut volebat Acidalius. Si pluralis verus est, referendus simul ad malitiam et crudelitatem. ERN.

Virtutes odio sunt] Vulgo, qui eas gravatur. LIPS.

Et finis inclinat] Primum *et* dictum pro *sed*, *at*, ut saepe alias. V. ad 5, 3. *inclinat*, intellige in partes deteriores. Mox Groslotius malebat *aequabilius* pro *aequalius*. Etsi hoc quoque defendi potest: tamen quia *aequabilius* est in ed. pr. et Sallustius sic coniunxit *aequabilius atque constantius* Catil. 2. ut inde haud dubie sumserit, *aequabilius* recepimus. Secutus nos est Broterius. ERN. Et Lall.

Ambitio cohibetur] Legerem *cohibebitur*. LIPS. Verum est. ERN.

Abnuentibus Consulibus ea de re relatum] Atqui, *licere Patribus, quoties ius dicendae sententiae accepissent, quae vellent exprimere, relationemque in ea postulare*, supra 13, 49. scripsit Tacitus. similique sententia 2, 38. lego, *A maioribus concessum egredi aliquando relationem, et, quod in commune conducat, loco sententiae promere.* Licuisset ergo Consulibus referre ea de re ad Patres: sed iis aliter visum. Ius relationis autem solis Consulibus: nec sine relatione perfici potuit ullum SC. Ideo Vespasiano concessum, VTI. EI. SENATVM. HABERE. RELATIONEM. FACERE. REMITTERE. LICERET. Ideo sequentibus Principibus honoris caussa datum ius tertiae, quartae, quintae relationis: id est, me interprete, ut, quoties Consules ipsi non essent, tres nihilominus, quatuor aut quinque relationes facere possent, qua de re cumque iis visum. Sollennia relationum verba e Sueronii Calig. 15. haec didici: *Quod bonum felixque sit C. Caesari, de N. Patres conscripti, quid fieri placet?* LIPS. Lipsius igitur substantive cepit *relatum*, ut est etiam H. 1, 30. quamquam alio sensu. Alii videntur intellexisse *relatum* pro *relatum esse*: unde Boxhornius D. Heinsii correctionem probat: *nec abn. C. ea de re relatum.* Schefferus in Auxil. Obs. Misc. t. 8. p. 292. sic interpungit: *Consulibus. Ea de re relatum mox auctore Principe. Sanxere*, ne etc. Ingeniose utique, et sic prope est in ed. pr. *Consulibus. ea de re latum mox auctore Principe sanxere.* Lipsius verum vidit.

A. V. 816. A. C. 63. latum. Mox, auctore Principe, sanxere, *ne quis ad concilium sociorum referret, agendas apud Senatum Propraetoribus Proveconsulibus grates, neu quis ea legatione fungeretur.* Iisdem Consulibus gymnasium ictu fulminis conflagravit, effigiesque in eo Neronis ad informe aes liquefacta. Et motu terrae,

vidit. Quae per egressionem relationis dicta erant, a Coss. erant ex integro referenda, si SCtum fieri deberet. V. ad 13, 26. Et Tacitum delectari hac forma verborum, notum est. ERN. *Relatum* pro relatione positum, noli dubitare. Noster et alibi eo substantivo utitur. V. H. 1, 30. et Germ. 3. Contra 2, 38. habet *egredi relationem.*

Sanxere, ne quis] Reperio, iam ante sanxisse id Augustum. de quo Dionis verba ista 56, 25. Τῷ ὑπηκόῳ προσπαρήγγειλε, μηδενὶ τῶν προστασσομένων αὐτοῖς ἀρχόντων μήτε τῆς ἀρχῆς χρόνῳ, μήτε ἐντὸς ἐξήκοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι αφᾶς, τιμήν τινα διδόναι, ὅτε τινὲς μαρτυρίας παρ' αὐτῶν καὶ ἐπαίνους πρὸσπαρασκευαζόμενοι, πολλὰ διὰ τούτων ἐκακούργουν. Sed diversum tamen hoc Neronianum consultum: quoniam illud Augusti post diem permittit laudationes: hoc plane et plene tollit. LIPS.

Proveconsulibus] Vales. ad Amm. 30, 5. corrigit *Proquaestoribus*, quod sane rectius. nam de utrisque pari modo cavetur. Et saepe in his particulis peccatum: ut ap. Suet. Aug. 43. *maiorum minorumve*, pro *minorumque*. ERN.

Motu terrae] Disentit Seneca, qui Nat. Q. 6, 1. ad sequentes Coss. refert hunc terrae motum expressim: *Pompeios celebrem Campaniae urbem . . . desedisse terrae motu, Lucili virorum optime, audivimus: et quidem diebus hibernis, quos vacari a tali periculo maiores nostri solebant promittere.* (Observa. Ergo statim Consulibus novis, ut anni totius necessario in alterutro error sit.) *Nonis Februarii fuit hic motus, Regulo et Verginio COSS.* Et hercle tam adseverat id distincte, ut credam, vitium esse non Taciti (non id convenit in fidei et diligentiae unicae scriptorem) sed Aegisthi alicuius; cuius adulteria et traiectiones complures agnosco in hac regia vere sponsa. LIPS. Dixi ad 1, 68. (ubi *prorupere* non *prorumpere* volui in verbis Curtii,) apud bene Latinos semper πειστικῶς poni τὸ *proruere*. Auctor quidem Aetnae vulgo v. 307. *vapes aliquas penitasque cavernas Proruere.* Sed cum Scaliger ibi testetur, vett. lib. habere *provehere*, censeo scribendum, *procidere*. Quemadmodum et apud Val. Flaccum 7, 599. *In caput inque humeros ipsa vi molis et irae Procidit*, ubi editur *proruit*. Tale vitium et hic oblatum Tacito, qui scripserat, *Et motus terrae*. Vt Livius 22, 5. *Enim terrae motum, qui multorum urbium Italiae magnas partes prostravit, montes lapsu ingenti prorupit.* Senec. Nat. Q. 6, 1. *hic motus Campaniam magna strage vexavit.* GRON. Verum puto, ERN. Probat et Lallem. Sed sic dicendum fuerat *Pompeios*. Maiorem cladem urbs haec passa 16 annis post, incendio Vesuviano deleta; nostro demum aevo ex orco quasi suscitata. Detectae faciem civibus suis exhibuit Cl. Hamil-

rae, celebre Campaniae oppidum, Pompeii, magna ex parte proruit. Defunctaque virgo Veſtalis Laelia, in cuius locum Cornelia ex familia Coſſorum capta eſt. Memmio Regulo, et Verginio Rufo coss. natam ſibi ex Poppaea filiam Nero ultra mortale gaudium accepit, adpellavitque *Auguſtam*, dato et Poppaeae eodem cognomento. Locus puerperio colonia Antium fuit, ubi ipſe generatus erat. Iam Senatus *uterum Poppaeae* commendaverat Diis, votaque publice ſusceperat, quae multiplicata exſolutaque. Et additae *ſupplicationes templumque Fecunditati, et certamen ad exemplar Actiacae religionis*

A. V. 816. A. C. 63.

A. V. 817. A. C. 64.

23

Hamiltonus, quam cum Germania communicarunt Bernoullius Berolinenſis et Chr. G. de Murr, itemque G. H. Martini.

Memmio Regulo et Verginio Rufo COSS.] Reſtitue iis praenomina vera ex lapide, praeter mentem Onufrii Faſtorum ſcriptoris, (ap. Grut. p. 8.) VOTVM. SOLVERVNT. L. M. L. VERGINIO. RVFO. C. MEMMIO. REGVLO. COSS. LIPS.

Locus puerperio colonia Antium fuit] Abeſt verbum *fuit* a MSS. Bud. Guelf. et aliis, ed. Rhen. et ſeqq. usque ad Pichenam. ERN. Qui dedit e Flor. et ed. Ven.

Iam Sen. uterum] Ante *uterum* legebatur *interim*, quod Rhen. ſuſtulit, deerat in Bud. ubi 2. m. intruſit.

Templum Fecund.] Huic Fecunditati celebrandae Neronem cudi curaſſe, hariolatur Spanh. de Praeſt. NN. numum, in quo piſces varii generis, ſymbolum ſcil. fecunditatis. V. diſſ. 4, 13. t. 1. p. 231.

Ad exemplar Atticae religionis] Panathenaea Athenienſium intellegi volunt, de quibus apud Graecos obvii loci. Dubito. nam Panathenaeis reſpondebant Romanae Quinquatrus, neſcio an hoc certamen novum. In libris etiam vacillare ſcripturam video. quorum Vaticanus optimus *accicaeque* praefert, Farneſianus *anciatae*. An fuit *Actiacae religionis*, ſive potius *regionis?* Nec enim maior hic, quam in aliis ludis, religio. Enimvero in Suetonio lego, Auguſti 18. ab eo Principe inſtitutos *Nicopoli apud Actium ludos quinquennales, quo celebratior eius victoriae memoria in poſterum eſſet*. Et duraſſe eos ad inferiora tempora, Mamertinus in Paneg. docet c. 9. *Urbs Nicopolis conciderat . . . et certamen ludicrum, luſtris omnibus ſolitum frequentari, interniſerat temporis maeſti deformis iuſtitium*. Fuit autem certamen triplex, gymnicum, muſicum et equeſtre, ut Dio tradit 51, 1. Haec mea olim mens, ſed ut multa in hac ἀρχαιολογίᾳ incerta, nec umquam eruenda, hic etiam diſſentiunt, et vir peremditus (P. Faber) tuetur vulgatam lectionem, et explicat in Agoniſtici ſui 3, 29. LIPS. *Actiacae* firmat ed. pr. quae plane habet *accicae*, quod eſt etiam in MS. Guelf. a manu ſec. tamen. Nam ante fuit, ut e lemmate

A. V. 817. A. C. 64. *nis* decretum: *atque Fortunarum effigies aureae in solio Capitolini Iovis locarentur: ludicrum circense, ut Iuliae genti apud Bovillas, ita Claudiae Domitiaeque apud Antium ederetur.* quae fluxa fuere, quartum intra mensem defuncta infante. Rursusque exortae adulationes, censentium *honorem Divae et pulvinar, aedemque et Sacerdotem.* Atque ipse ut laetitiae, ita maeroris immodicus egit. Adnotatum est, omni Senatu Antium sub recentem partum effuso, Thraseam prohibitum inmoto animo praenuntiam inminentis caedis contumeliam excepisse. Secutam dehinc vocem Caesaris ferunt, qua, *reconciliatum se Thraseae,* apud Senecam iactaverit, ac Senecam Caesari gratulatum. Vnde gloria egregiis viris et pericula gliscebant.

Inter

mare marginis patet, *atricae:* e quo forte *atticae* a Puteolano factum. Vulgata lectio, *atticae,* inde a Puteolano editos obtinet. Mihi *Actiacae* placet, quod et cum Broterio recepi, qui et in MS. Reg. reperit, non *Antiatis* vel *Antiatinae* Grotii, quod Ryckius probabat. Nam *certaminis* verbum indicat Graeci ritus ludos fuisse: quales Actiaci. *Atticae* si aliud esset, quam coniectura, non adeo displiceret. Nam Graecorum certaminum forma sane ex Attica petita. Quia vero Actiaci ludi ab Augusto instituti, maximoque in honore erant, non abhorret, ad eorum exemplar certamen decretum esse. Quod I. Gronovius e lectione MS. Flor. coniicit *Accierense,* ab ἄξιος, an alicui placere possit, dubito. ERN. *Atticae* non est ex mera coniectura; Bud. habet *Actice religionis.* P. Faber volebat *anticae* i. e. *antiquae.* Bip. cum Mureto legunt *Antianae,* quod Antium Neronis patria fuit et colonia, Fortunae templo celebris, quodque forma vocis ap. Plin. 3, 6. (12.) occurrit, *in Antieno Asturae.* Verum certamina Antii celebrata in honorem Fortunae, nullibi legitur; de Actio res nota. Itaque Gron. sequi malo et Brot. In cod. Agr. est *Antiacae.*

Locarentur] Sic MSS. Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. I. Gron. Ceteri libri *collocarentur.* Parum refert. Nam verbum *locare* hic malim sensu ponendi, quam pro redemtoribus faciendum mandare, accipere. ERN.

Iuliae gentis apud Bovillas] 2, 41. *Sacrarium genti Iuliae effigiesque D. Augusto apud Bovillas dicantur.* LIPS.

Honorem Divae] Cf. 16, 6. et not ad 16, 21. ubi nimus ea occasione cursus.

Adnotatum est] Sic Rhen. e Bud. prius legebatur *adnotandum est.*

Vnde gloria] Sic MSS. (Flor. Bud. etc.) et edd. vett. omnes. Non ergo vulgo est *gloriae,* ut Pichena scribit. In Lipsianis reperi, in quas e Rhen. sec. fluxit, ubi est vitium operarum.

Mox

Inter quae, veris principio, legati Parthorum mandata Regis Vologesis, litterasque in eandem formam, adtulere: *se priora et totiens iactata, super obtinenda Armenia, nunc omittere, quoniam Dii, quamvis potentium populorum arbitri, possessionem Parthis, non sine ignominia Romana, tradidissent. Nuper clausum Tigranen: post Paetum legionesque, cum opprimere posset, incolumes dimisisse. Satis adprobatam vim: datum et lenitatis experimentum. Nec recusaturum Tiridaten, accipiendo diademati in urbem venire, nisi Sacerdotii religione adtineretur. Iturum ad signa et effigies Principis, ubi, legionibus coram, Regnum auspicaretur.* Talibus Vologesis litteris, quia Paetus diversa, tamquam rebus integris, scribebat, interrogatus Centurio, qui cum legatis advenerat, *quo in statu Armenia esset? omnes inde Romanos excessisse*, respondit. Tum intellecto barbarorum inrisu, qui peterent, quod eripuerant, consuluit inter primores civitatis Nero, *bellum anceps, an pax inhonesta placeret?* nec dubitatum de bello. Et Corbulo, tot per annos militum atque hostium gnarus, gerendae rei praeficitur, ne cuius alterius insitia rursum peccaretur, quia Paeti piguerat. Igitur inriti remittuntur, cum donis tamen, unde spes fieret, non frustra eadem oraturum Tiridaten, si preces ipse adtulisset. Syriaeque exsecu-

A. V. 817. A. C. 64. 24

25

Mox *inter quae* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. pr. Pich. seqq. Ceterae *interim*. ERN.

Sacerdotii religione] Quaenam haec religio, docet Plin. 30, 2. (6.) Magus quippe fuit Tiridates, qui *navigare non poterat, quoniam exspuere in maria, aliisque mortalium necessitatibus violare naturam eam fas ei non erat.*

Ad effigies Principis] Quae scil. inter signa colebantur.

An pax in hoste] Fortasse rectius, *an pax inhonesta placeret*. LIPS. Sic dudum Victorius correxerat ad Caton. R. R. c. 80. e vet. cod qui habebat *inhosta*, h. e. Flor. ut docet Pichena. Recepit Pich. Vert. edd. a Pureol. *in hoste*, ut MS. (Bud.) Guelf. Ed. pr. *in hostes*. ERN

Syriacque exsecutio] Exsecutionem pro administratione usurpat fortasse, uti alibi, *negotii eius exsecutionem libens suscepit*.

A. V. 817. A. C. 64. secutio Cincio, copiae militares Corbuloni permissae; et quintadecima legio, ducente Mario Celso, e Pannonia adiecta est. Scribitur Tetrarchis ac Regibus, Praefectisque et Procuratoribus, et qui Praetorum finitimas provincias regebant, *iussis Corbulonis obsequi*: in tantum ferme modum aucta potestate, quem Populus Romanus Cn. Pompeio, bellum Piraticum gesturo, dederat. Regressum Paetum, cum graviora metueret, facetiis insectari satis habuit Caesar, his ferme verbis: *Ignoscere se statim, ne tam promptus in pavorem longiore solicitudine aegre-*
26 *sceret.* At Corbulo quarta et duodecima legionibus, quae, fortissimo quoque amisso et ceteris exterritis, parum habiles proelio videbantur, in Syriam translatis, sextam inde ac tertiam legiones, integrum militem et crebris ac prosperis laboribus exercitum, in Armeniam ducit. Addiditque legionem quintam, quae, per Pontum agens expers cladis fuerat, simul quintadecimanos, recens adductos: et vexilla delectorum ex Illyrico et Aegypto, quodque alarum cohortiumque: et auxilia Regum in unum con-

Seneca: *Differam haec in praesenti. Desiderant enim longam et propriam exsecutionem.* Addubito tamen, num leg. *Syriaque Sex. Cincio.* LIPS. Pro *Cincio* MS. Flor. *Cicio*, MSS. Agr. (Bud.) Guelf. ed. pr. *Citio*. At Pighius legendum censet *Cestio*, probante Ryckio ad h. l. (et Lallem.) quod recepit Broterius. At vereor, ut rationes temporum recte subductae sint. Pagius quidem ad a. C. 66. Cestium a. C. 65. demum in Syriam missum, et a. 66. belli Iudaici initium factum putat. De quo, alio forte loco, a nobis dicetur et commodius et diligentius. ERN.

Praefectis et Procuratoribus] *Praefectos* per enallagen dictos puto. Solus enim Aegypti Praefes intelligendus. Et Aegypti statim mentio et militum inde acceptorum. *Procuratores* intelligendi, non rei privatae Caesaris, sed qui provincias minores regerent, ut Iudaeam. ERN.

Quem Populus Rom.] *Quem* habent edd. inde a Rhenano (e Bud.) omnes, MS. Guelf. idque probabat I. Fr. Gron. Edd. ante Rhen. *quam*, quod malebat Freinsh. *Quem* verum est, nisi *quam* factum est e *quantum*, ut saepe alibi. Pro *in tantum* dici potest *in eum*: unde commode sequi potest *quem*. De Pompeii infinito imperio, lege Gubinia accepto, v. Plutarch. in Pomp. c. 40. p. 631. et Dion. Cass. 36, 6. ERN.

Apud

conducta apud Melitenen, qua transmittere Euphraten parabat. Tum luſtratum rite exercitum ad concionem vocat, orditurque magnifica *de auſpiciis Imperatoriis, rebusque a ſe geſtis*, adverſa *in inſcitiam Paeti* declinans: multa auctoritate, quae viro militari pro facundia erat. Mox iter, L. Lucullo quondam penetratum, apertis, quae vetuſtas obſeperat, pergit. Et venientes Tiridatis Vologeſisque de pace legatos haud adſpernatus, adiungit iis Centuriones, cum mandatis non inmitibus: *non enim adhuc eo ventum, ut certamine extremo opus eſſet. Multa Romanis fecunda, quaedam Parthis eveniſſe, documento adverſus ſuperbiam: proinde et Tiridati conducere, intactum vaſtationibus Regnum dono accipere: et Vologeſen melius ſocietate Romana, quam damnis mutuis, genti Parthorum conſulturum. Scire, quantum intus discordiarum, quamque indomitas et praeferoces nationes regeret. Contra Imperatori ſuo inmotam ubique pacem, et unum id bellum eſſe.* Simul A. V. 817. A. C. 64. 27

Apud Melitenen] Ptolemaeo 6, 3. Μελιτινὴ, Sufianae pars. LIPS. At hic Cappadociae Melitene intelligenda, ut bene Ryckius. Nam illa longe ultra Euphraten; hanc Euphrates ab ortu praeterfluit. Vid. Cellar. G. A. t. 2. p. 298. ERN.

Luſtratum rite exercitum] Mos exercitum recens acceptum luſtrare: exemplum aliud eſt Aemilii Paulli ap. Plut. in Aemil. c. 61. p. 274. τὴν δύναμιν ἐν Μακεδονίᾳ παρέλαβον, καὶ τὸν εἰωθότα συντελέσας καθαρμὸν αὐτῆς etc. item C. Flaminii ap. Cic. de Divin. 1, 35. Idem factum ante, quam res geri inciperentur, ut a Caeſare B. G. 8, 52. Quomodo luſtratio facta, notum eſt e Livio 1, 44. Mox *Imperatoris* habent MSS. (Bud.) et edd. pr. *Imperatoris*, quod vulgato *Imperatorii* praetuli. ERN.

Adverſa in inſcitiam Paeti declinans] Ita legendum vidit Freinsh. idque recte receptum. Vett. edd. vel *adverſam in inſcitiam*, ut ed. pr. aut *adverſam inſcitiam*, ut MS. Guelf. (Bud.) ed. Pureol. et ſeqq. usque ad Freinsh. Vid. ſupra 14, 38. ERN.

Iter L. Lucullo] Plutarchum lege. LIPS.

Non enim adhuc eo ventum] MS. Flor. (Bud.) ed. pr. *nec enim adhuc*. ERN.

Scire, quantum] Sententiam adiuveris, ſi ſcribas *ſciret*. LIPS. Immo intellige *ſe*. ERN. Si quid mutandum, mallet Freinsh. *ſciri*. Sic et Heinſ.

Simul conſilio] Comptiora haec Freinsh. fore putat, ſi ſic legamus: *ſimul, ut conſilio terro-*

rem

A. V. 817. A. C. 64. consilio terrorem adiicere, et Megistanas Armenios, qui primi a nobis defecerant, pellit sedibus, castella eorum exscindit, plana, edita, validos invali-
28 dosque pari metu complet. Non insensum, nedum hostili odio Corbulonis nomen etiam Barbaris habebatur, eoque consilium eius fidum credebant. ergo Vologeses neque atrox in summam, et quibusdam praefecturis inducias petit. Tiridates locum diemque conloquio poscit. Tempus propinquum, locus, in quo nuper obsessae cum Paeto legiones erant, cum a Barbaris delectus esset, ob memoriam laetioris sibi rei, non est a Corbulone vitatus, ut dissimilitudo fortunae gloriam augeret. Neque infamia Paeti angebatur: quod eo maxime patuit, quia filio eius, Tribuno, ducere manipulos atque operire reliquias malae pugnae imperavit. Die pacta Tiberius Alexander, inlustris Eques Romanus,

rem adiicerēt, *Megistanas* etc. Placet. Sed infinitivum tamen et verbum finitum etiam alibi iungi vidimus. Vid. ad 12, 51. Mox ed. pr. *pepulit*. ERN. Probat Freinsh. coniecturam Lallem. Recepere Bip. Verum vulg. et alia ap. nostrum exempla habet.

Megistanas] Summates, optimates. Cf. Suet. Cal. 5. et Marci 6, 21.

Pellit sedibus] Bud. *pellit a sedibus*. Sed mox *cum barbaris delectus est*.

Ergo Vologeses neque atrox in summam] Sensus est: Vologesen, quoad summam rem, de qua agebatur, non ferocem ac durum fuisse: admisisse orationem legati: tantum inducias quibusdam praefecturis petiisse, quae a Corbulone adfligebantur. Viris doctis, qui corruptum locum putarunt, tenebras, ut opinor, offudit τὸ *neque*, sequente *et*, de quo iam supra vidimus. ERN. H. 2, 16. *nihil in summam profuturo*. Freinsh. pro *et* volebat *aut*.

Cum — delectus esset] MS. Fl. (Bud.) ed. pr. *est*: unde I. Gronovius ad c. 10. vult *tum delectus est* — et deinde *Corbuloni non vitatus*, quod in iisdem libris est *Corbulo non vitatus*. Sed in hac lectione friget *tum*. Mox Rhen. (e Bud.) dedit *angebatur*, cum ante esset *augebatur*, quod etiam est in MS. Guelf. edd. Lipsi. Gryph. aliis: nec video, cur prorsus damnetur. Operiendis his reliquiis infamia Paeti tegebatur quodammodo. Sed tamen antecedentibus *angebatur* aptius videtur. Vir doctus in ed. Gryph. correxerat *agebatur*: frustra. ERN.

Operire reliquias malae pugnae imperavit] *Operire* MS. Guelf. (Bud. a 1. m.) edd. vett. omnes. *Operiri* edd. Lipsii male. Vid. ad c. 2. extr. ERN.

Tiberius Alexander] Qui Procurator Iudaeae post Caspium Fadum.

nus, minister bello datus, et Vivianus Annius, A. V. 817.
gener Corbulonis, nondum Senatoria aetate, sed A. C. 64.
pro Legato quintae legioni inpositus, in castra Tiridatis venere, honori eius, ac, ne metueret insidias, tali pignore. Viceni dehinc equites adsumpti. Et, viso Corbulone, Rex prior equo desiluit: nec cunctatus Corbulo. Sed pedes uterque dextras miscuere. Exin Romanus laudat iuvenem, *omissis* 29
praecipitibus, tuta et salutaria capessentem. Ille *de nobilitate generis* multum praefatus, cetera temperanter adiungit: *Iturum quippe Romam, laturumque novum Caesari decus, non adversis Parthorum rebus supplicem Arsaciden.* Tum placuit, Tiridaten ponere apud effigiem Caesaris insigne Regium, nec nisi manu Neronis resumere: et conloquium osculo finitum. Dein paucis diebus interiectis, magna utrimque specie, inde eques compositus per turmas, et insignibus patriis, hinc agmina legio-

Fadum. Idem antea Alexandriae Alabarches. Iosephus 20, 5. LIPS. Mox Aegypto praefectus. H. 1, 11. 2, 79. filius Alexandri, Alabarchae Alexandriae. teste Iosepho A. 20, 3. qui Philonis Iudaei frater. ib. 18, 10.

Minister bello datus] i. e. adiutor, exactor, arbiter adiunctus a Nerone. V. Gronov. Obs. 2, 20. ERN.

Vivianus] MS. Flor. ed. pr. *Vinianus:* quod cum I. Gron. verum puto. MS. Agr. *Vimanus*, idem est: *ni* mutatum in *m*. MSS. plures ap. Broterium, Guelf. edd. inde a Pureol. *Vivianus.* ERN. Bud. *Vinanus.*

Nondum Senatoria aetate] Quae est annus vigesimusquintus, ut alibi monui. LIPS.

Honore eius] *Honori* emendavit Lipsius, Pichena recepit. At qui H. 1, 44. *non honore Galbae.* Adde Observ. 4, 16. GRON. Bip. quoque recepere *honori.* Bud. *honore.*

Dextras miscuere] Quod apud Persas sanctissimi foederis. Iosephus 18, 9. Ὁ δὲ Ἀρτάβανος τούς τε πατρῴους θεοὺς ἐπώμνυτο, μηδὲν κακὸν δράσειν αὐτοὺς . . . καὶ τὴν δεξιὰν ἐδίδου. ὅπερ μέγιστον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις παράδειγμα τοῦ ἀσφαλῆ γίνεται τοῖς ὁμιλοῦσιν. Οὐ γὰρ ἂν ψεύσαιτό τις δεξιῶν ὑπ' αὐτοῦ δόσεως γενομένης, οὐδὲ πιστεύειν ἐνδοιάσειεν, εἰ τοιάσδε ἀσφαλείας δόσις γένοιτο, παρὰ τῶν ἐν ὑποψίᾳ ἀδικήσειν καθεστηκότων. Firmat Gemistus Plethon l. 2. De rebus Graec. *Persarum rex Mentorem, quod dextram dedisset, (maxima enim haec apud Persas fides) conservavit.* LIPS.

Signis-

A. V. 817. A. C. 64. num ſteterc, fulgentibus aquilis ſignisque et ſimulacris Deum, in modum templi. Medio tribunal ſedem curulem, et ſedes effigiem Neronis, ſuſtinebat. Ad quam progreſſus Tiridates, caeſis ex more victimis, ſublatum capite diadema imagini ſubiecit: magnis apud cunctos animorum motibus; quos augebat inſita adhuc oculis exercituum Romanorum cae-

Signisque et ſimulacris Deum] Videnda, ſi lubet, quae de ſignis in Militia ſcripſi. Multa et varia fuerunt et clypeis imaginibusque ornata; et ideo ſic diſpoſita et erecta comparat cum *Deum templo*. Ita enim diſtinguendum videtur: quia ſimulacra etſi Deorum ibi forſaſſe, pleraque tamen Principum erant, et qui rerum tunc potiebantur. Niſi quis cenſet, ad ornatum, in ſollenni illa velut pompa, etiam ſtatuas Deorum adhibitas et diſpoſitas: quod in aliorum arbitrio et opinatione relinquo. LIPS. Immo *ſimulacris Deum* coniungendum. Dii in ſignis culti, et inter eos Caeſarum imagines. Vnde apud Manilium 1, 797. Auguſtus dicitur Iulium Caeſarem per ſigna videre, magnumque Quirinum in coetu Divum: quod huc referebat Rupertus in epiſt. Reineſ. p. 670. ERN. Humani quid hic paſſus Rupertus. Ex mente Manilii *per ſigna* coeleſtia *Tenantem ſocium* habet *Auguſtus, coelum regens*. Saniora dat Stewech. ad Veget. 2, 6. p. 122.

Sedes effigiem Neronis] De ea re Dio in Eclogis nuper publicatis (in ed. Reim. 62, 23.) Ἀλλὰ καὶ βῆμα ὑψηλὸν ἠγέρθη. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ εἰκόνες τοῦ Νέρωνος ἐτετάθησαν. Similis ſedes ſive ſuggeſtus etiam Romae in caſtris Praetoriis. Tacitus H. 1, 36. *In ſuggeſtu, in quo paullo ante aurea Galbae ſtatua fuerat, medium inter ſigna Othonem collocant*. Ergo ſtatua haec, ut apparet, in ſede: exemplo ſcilicet Deorum, qui ſic plerumque ficti. Plinius Paneg. 52. *Iamdudum illi radiatum caput, et media inter Deos ſedes, auro ſtaret aut ebore*. LIPS.

Caeſis ex more victimis] Eum morem ſuggerunt Claudianus De laud. Stilic. 1, 59. — *penetralibus ignem Sacratum rapuere adytis, rituque invencos Chaldaeo ſtravere Magi. Rex ipſe micantem Inclinat dextra pateram, ſecretaque Beli Et vaga teſtatur volventem ſidera Mithram*. Et Sidonius Paneg. Leonis (vel Anthemii bis Cos.) v. 83. — *Magis iuratur ab illis Ignis et unda Deus: nec non rata pacta futura Hic Diver teſtatur avos. Chaldaeus in extis Pontificum de more ſenex arcana peregit Murmura*. — Strabo etiam aliquid de ritu victimas immolandi l. 15. p. 732. Μερίσαντες δὲ τοῦ μάγου τὰ κρέα τοῦ ὑφηγουμένου τὴν ἱερουργίαν, ἁπλᾶ, οἱ διελόμενοι, τοῖς Θεοῖς οὐδὲν ἀπονείμαντες μέρος. Τῆς γὰρ ψυχῆς φασι τοῦ ἱερείου δεῖσθαι τὸν Θεὸν, ἄλλου δὲ οὐδενός. Ὅμως δὲ τοῦ ἐπίλου τι μικρὸν τιθέασιν, ὃν λέγουσί τινες ἐπὶ τὸ πῦρ. Docte ergo de omento Catullus inſeruit c. 90. *Gnatus ut accepto veneretur carmine Divos, Omentum in flamma pingue liquefaciens* ut ante me vulgavit magnus filiarum Mnemoſynes antiſtes. LIPS.

B2

caedes aut obsidio. *at nunc versos casus: iturum Tiridaten ostentui gentibus, quanto minus quam captivum?* A. V. 817. A. C. 64.

30 Addidit gloriae Corbulo comitatem epulasque: et rogitante Rege caussas, quotiens novum aliquid adverterat: ut, initia vigiliarum per Centurionem nuntiari; convivium buccina dimitti, et structam ante Augurale aram subdita face accendi:

 cuncta

Et rogitante Rege caussas] Videtur edidisse Tacitus *rogitantem Regem*. Id enim requirunt his respondentia, *admiratione prisci moris adfecit*. GRON.

Per Centurionem nuntiari] Qui vigilias ordine obibant. H. 2, 29. *Varus, deflagrante paullatim seditione, addit consilium, vetitis obire vigilias Centurionibus, omisso tubae sono, quo miles ad belli munia cietur.* Obibat ergo Centurio, et rediens nunciabat Duci recte habere. Polybium vide 6, 34. LIPS. *Nunciari* edd. pr. Rhen. (e Bud.) sqq. omnes. At mediae et MS. Guelf. *ennunciari*. ERN.

Convivium buccina dimitti] Circuivi olim hunc ritum, non tetigi. At nunc in manum mihi dat Polybius 14, 3. *Est ea Romanis consuetudo, ut tempore convivandi, cuncti tubicines ac buccinatores ad tentorium Ducis personent, ad hoc, ut nocturnas custodias suis locis per id temporis constituant.* O locum opportunum, et huic rei unicum! e quo etiam Livio lux, qui morem hunc, sed obscurius, tangit 30, 5. *Tribunis edicit, ut, ubi Praetorio dimisso signa concinuissent, extemplo educerent e castris legiones. Ita, ut imperaverat, signa sub occasum solis efferri sunt coepta.* Scribit uterque de Scipionis astu, quo castra Syphacis clam invasit. Germanorum Principum mos nescio an originem trahat istinc. Certe receptum Dynastis etiam hodie, ut convivium ineant ad sonum tubae. Quod ipsum Alexandrum Macetam fecisse observo, ex Athenaeo 12, 9. Ἐγίνετο δὲ τὰ δεῖπνα πρὸς σάλπιγγα, τότε μὲν ἐν τοῖς γάμοις, καὶ ἄλλως δὲ ἀεὶ, ὅτε τύχοι σπενδοποιούμενος, ὥστε πᾶν εἰδέναι τὸ στρατόπεδον. At enim, quia hic de fine et de buccina tantum, videsis me in Militia Rom. Dial. 5, 9. propius certiusque haec explicantem. LIPS. Athenaeus 4, 2. ἕως ἐσάλπισε τὸ εἰωθὸς τοῦ τελευταίου δείπνου σημεῖον. Τοῦτο γὰρ τὸ Μακεδονικὸν οἶσθα ἔθος ἐν ταῖς πολυανθρώποις εὐωχίαις γινόμενον. GRON.

Structa ante auguralem] Haesi et in hoc loco olim: quem nunc quidem perambulo levi pede. Lego: *structam ante augurale aram.* Non enim vult structum aliquid accensumve ante aram fuisse (non ille mos) sed in ipsa, quam collocat ante augurale, locum in dextra Praetorii parte, ut docuimus ex Hygini verbis 2, 13. Sed quis iste ritus? nisi fallor, ille ipse qui in privatorum etiam conviviis, carpendi aliquid e dapibus et libandi in honorem Deorum. hoc tamen discrimine, quod vulgo in focum libamenta ea illata, sedem scilicet Larium: hic in aram, paullo augustius, et pro splendore Imperatoris. Et de libatione quidem varii testes: proprie ad hunc morem isti, Homerus in Achillis convivio 9, 219. — Θεοῖσι δὲ θῦσαι ἀνώγει Πάτρο-

A. V. 817 A. C. 64. cuncta in maius adtollens, admiratione prisci moris adfecit. postero die *spatium* oravit, *quo, tantum itineris aditurus, fratres ante matremque viseret:* obsidem interea filiam tradit litterasque supplices ad Neronem. Et digressus, Pacorum apud Medos, Vologesen Ecbatanis reperit, non incuriosum fratris: quippe et propriis nuntiis a Corbulone

31

Πάτροκλον ὃν ἑταῖρον. Ὁ δ' ἐν πυρὶ βάλλε θυηλάς. Dionysius Antiq. 4, 2. Ἀπὸ τῆς ἑστίας τῶν Βασιλέων, ἐφ' ἧς ἄλλας τε συντελοῦσι Ῥωμαῖοι ἱερουργίας, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν δείπνων ἀπαρχὰς ἁγίζουσι. Plutarchus de Fort. Rom. c. 19. p. 323. facit Ocrisiam ἀπάργματα καὶ λοιβὴν λαμβάνουσαν ἀπὸ Βασιλικῆς τραπέζης, καὶ . . . ὥσπερ ἐώθει, τῷ πυρὶ ἐπιβάλλουσαν. Silius pulcherrime 7, 182. *Distinxit dulces epulas, nulloque cruore Polluta castus mensa Cerealia dona. Attulit, ac primum Vestae deterfit honorem Undique, et in mediam iecit libamina flammam.* Persius in patella poni et deferri solere ostendit 3, 26. — *culixque foci secura patella.* Vbi vetus interpres: *Quia delibantiae puto, delibatae) dapes in ea portae ad focum feruntur.* Inde *pallarii Dii* Plauto Cistell. 2, 1, 46. inde Varroni scriptum: *Deos colere, et dare in patellam μικρὸν πρέας.* Tibullus huc aspexit, Lares compellans 1, 1, 36. *Adsitis, Divi, nec vos e paupere mensa Dona, nec e parvis spernite fictilibus.* Etiam Livius 39, 43. *Inter pocula atque epulas, ubi libare Diis dapes et bene precari mos esset.* Denique Horatius Sat. 2, 6, 66. — *vernasque procaces, Pasco libatis dapibus,* satyrice et ambiguo sensu. sive quia non pascerent vernas, nisi prius libatis dapibus: sive quia e libatis dapibus. Et hoc postremum, ut religio poetae fuit, magis censeam ex eius mente. Non enim semper comburi libamenta ea mos, saepe apponi tantum, et mox edi. Artemidorus hoc clare notat, de sacrificiis eo cibo se sustentantibus 3, 3. LIPS. Rectissime Lipsius. Vnde merito haec emendatio recepta a sequentibus editoribus. *Structam* etiam habent MSS. Flor. Guelf. Agr. edd. omnes ante Rhen. qui (e Bud.) male *structa* dedit, cum deberet *angurale*, pro *auguralem*, quod est in omnibus scr. et edd. ante Pichenam. ERN. Bud. *augurâlem.*

Cuncta in maius attollens] Sic MSS. Flor. (Agr. Bud.) Guelf. edd. vett. omnes. Recentiores, iam Lipsianae, *extollens*, e Rhen. sec. Ego verus secutus sum. H. 2. 90. 3, 9. est *laudibus attollere*, et alibi quoque apud nostrum pro *extollere* dicitur. ERN.

Postremo die] Forte, *postero.* Nam noctem eam mansit, uti apparet ex vigiliis nunciatis. LIPS. *Postero* MS. Flor. edd. pr. Beroald. Alc. Pichen. et seqq. *Postremo* MSS. Guelf. Bud. ed. Puteol. Rhen. et sqq. usque ad Pichenam. Nos illud cum Lipsio probamus: placebatque N. Heinsio. ERN. *Postremo* tuetur Rhen. ad totum tempus scil. respiciens, quo semel iterumque congressi sunt.

Nu

lone petierat, *ne quam imaginem servitii Tiridates perferret: neu ferrum traderet, aut complexu provincias obtinentium arceretur soribusve eorum adsisteret: tantusque ei Romae, quantus Consulibus, honor esset.* Scilicet externae superbiae sueto non inerat notitia nostri: apud quos vis Imperii valet, inania transmittuntur. A. V. 817. A. C. 64

Eodem anno Caesar nationes Alpium maritimarum in ius Latii transtulit. Equitum Romanorum locos 32

Ooo 5 sedi-

Neu ferrum traderet] Persae enim et Parthi omnes semper de more cincti. Ammianus 23, 6. *Omnes promiscue vel inter epulas festosque dies gladiis cincti cernuntur. quem Graecorum veterum morem primos abiecisse Athenienses, Thucydides est auctor.* At de ritu ponendi apud Magistratus ferri, in Electis mihi dictum, cap. de lictoribus. LIPS.

Aut complexu] Duplex ritus. Priorem illustro e Spartiani Severo, de quo Legato Africae c. 2. *In ea legatione, cum eum quidam municipum suorum Leptitanus, praecedentibus fascibus, ut antiquum contubernalem ipse plebeius amplexus esset, fustibus eum sub elogio praeconis cecidit. Legatum Populi Rom. homo plebeius temere amplecti noli.* Interdicti ergo provinciales complexu. Sed nec in fores statim illis aditus; uti eleganter Salvianus de Gubernat. 3, 82. *Intra ianuas non modo illustrium potestatum, sed etiam Praesidum aut Praepositorum, non omnes passim intrare praesumunt, nisi quos aut index vocaverit, aut negotium traxerit, aut ipsa honoris proprii dignitas introire permiserit; ita ut, si quispiam fuerit insolenter ingressus, aut caedatur, aut propellatur, aut aliqua verecundiae atque existimationis suae labe multetur.* Quod augendae dignitati usurparum a Praefidibus; uti privatim a quibusdam per superbiam Romae. LIPS.

Tantusque ei Romae] *Ei* ex Flor. a Pichena additum, quod est etiam in ed. pr. (Contra deest in Bud.) Mox *inerat* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. I. Gron. Ceteri *erat*. *Vis* porro *imperii* MS. Flor. teste I. Gronovio, scil. in excerpris, quibus usus est Ryckius. Mirum, Pichenam, qui coniiciebat legendum esse *vis*, id in codice Flor. non vidisse. Sed ita in MSS. scribitur *ius* et *vis*, ut facile etiam a legentibus permutentur. In codice quidem Agr. *vis* esse testatur Ryckius. In meis libris omnibus est *ius*. Sed *vis* verum est, nam opponuntur *inania*: ideoque cum Freinsh. Gron Ryckio secutus sum. Vid. Heins. ad Velleium. p. 258. ERN. In Bud. Rhen. legit *ius*. Dubia lectio est. Magis videtur *vis* legendum.

Equitum Rom. locos] Recte et ordine capienda haec legendaque, ne cum aliis abeas errabundus. Ita autem in circo sedendi (nam de theatro alius mihi locus) res fuit. Ad Augusti aevum spectaculum id Senatus, Eques, Plebes inibant indiscreti. Nam Roscia lex et Iulia theatralis, de scena tantum caverant, non de curulibus ludis. Qui quoniam antiquissimi, religione quadam, censeo, et simul

A. V. 817. A. C. 64. sedilibus plebis antepoſuit apud circum. namque ad eam diem indiscreti inibant, quia lex Roſcia nihil, niſi de quatuordecim ordinibus, ſanxit. Spectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificentia ac priora. Sed feminarum inluſtrium Senatorumque plures

ſimul non alienandae plebi, ſervatus in iis mos priſcus. Cornelio Cinna demum et Valerio Meſſalla coss. a. u. 758. mutavit Auguſtus. Dio 55, 22. Καὶ τὰς ἐκποδοσμίας χωρὶς μὲν οἱ βουλευταὶ, χωρὶς δὲ οἱ ἱππεῖς ἀπὸ τοῦ λοιποῦ πλήθυος ἄδον, ὃ καὶ νῦν γίγνεται. Sed ita, ut ſaltem iuberet ſeorſim ſpectare Senatum, ſeorſim Equitem: non tamen loca illis certa adſignaret ſtataque. Itaque in alia atque alia regione circi ſpectabant (ſedilibus videlicet his aut illis a plebe occupatis) donec tollendae confuſioni Claudius Imp. Senatui attribuit certam manſuramque ſedem. Suet. 21. *Circo maximo, marmoreis carceribus auratisque metis ... exculto, propria Senatoribus conſtituit loca, promiſcue ſpectare ſolitis.* Ait promiſcue: magis vere proprieque, vage. Eam enim Suetonii mentem eſſe, libens Dioni concredo, rem eam explicanti cum cura, 60, 7. Ἑώρων μέν που καὶ πρότερον ἐν αὐτῷ (de circo praedixit) ἰδίᾳ καὶ κατὰ σφᾶς ὡς ἕκαστοι, τό, τε βουλεῦον καὶ τὸ ἱππεῦον καὶ ὁ ὅμιλος, ἀφ' οὗπερ τοῦτ' ἐνομίσθη. Οὐ μέντοι καὶ τεταγμένα σφίσι χωρία ἀπεδέδεικτο. Ἀλλὰ τότε ὁ Κλαύδιος τήν τε ἔδραν τὴν νῦν οὖσαν τοῖς βουλευταῖς ἀπένειμε. Καὶ προσέτι τοῖς ἐθέλουσι σφῶν ἐτέρωθί που, καὶ ἐν γε ἰδιωτικῇ ἐσθῆτι θεᾶσασθαι, ἐπέτρεψε. Sed Claudius Senatui tantum; Equiti ecce nunc Nero. Sueton. 11. *Circenſibus loca Equiti ſecreta a ceteris tribuit.* Plinius 8, 7. ſatis oſtendit nova exaedificata ea loca fuiſſe: *Caeſar Dictator*, inquit, *curipis arenam circumdedit, quos Nero Princeps ſuſtulit, Equiti loca addens.* Quod in fine verborum Dionis eſt, nolim negligas. Nam etiam poſt loca diviſa promiſcue licuit ſpectare Senatoribus, ſed in veſte, ut ait, privata. Exemplum in Plinio epiſt. 9, 23. ubi Corn. Tacitus hic ipſe noſter in Equeſtribus ſpectat, etſi Senator. *Numquam maiorem*, ait Plinius, *cepi voluptatem, quam nuper ex ſermone Corn. Taciti. Narrabat, ſedisſe ſe circenſibus proximum Equiti Rom.* etc. Haec ſatis ad Taciti mentem: nam de linea, de cancellis, de loco feminarum alibi dico ubertim. LIPS. *Sedilibus*, quod induxit Rhen. (e Bud.) etiam ed. pr. habet. ERN.

Indiscreti inibant] Sic infra: *Iniſſe eum domeſticam ſcenam.* LIPS. *Inibant* etiam MS. Guelf. (Bud.) Edd. ante Rhenanum omnes *ibant*. Poſt *priora* ante Rhen. (qui e Bud.) ed. pr. Ceterae et MS. Guelf. *priori*. Ceterum id intelligendum de iis, quos XIV. gradus non capiebant, in tantum aucto Equitum numero. ERN.

Feminarum inluſtrium Senatorumque] Cur invertitis, cenſores? Non enim, inquiunt, probabile, feminas deſcendiſſe in arenam. Boni viri, quam bene ſentiunt de ſexu, quo nihil abruptius, cum ſemel frenum excuſſit ingeniti pudoris! Sed diſcite et credite priſcis, non in caveam ſolum feminas veniſſe, ſed

plures per arenam foedati sunt. C. Lecanio, M. Licinio coss. acriore in dies cupidine adigebatur Nero promiscuas scenas frequentandi. nam adhuc per domum, aut hortos, cecinerat, iuvenalibus ludis, quos, ut parum celebres et tantae voci angustos, spernebat. Non tamen Romae incipere ausus, Neapolim, quasi Graecam urbem, delegit: *inde initium fore, ut transgressus in Achaiam, insignesque et antiquitus sacras coronas adeptus, maiore fama studia civium eliceret.* Ergo contractum oppidanorum vulgus, et quos e proximis coloniis et municipiis eius rei fama civerat; quique Caesarem per honorem, aut varios usus sectantur, etiam militum manipuli, theatrum Neapolitanorum complent. Illic, plerique ut arbi- 32 33 34

A. V. 818 A. C. 65.

sed in arenam. Iuvenalem omitto Satyra 6, 255 sq. Suetonius ecce in Domit. 4. *Venationes gladiatoresque et noctibus ad lychnuchos dedit: nec virorum modo pugnas, sed et feminarum.* Et Statius de iisdem ludis Silv. 1, 6, 53. *Stat sexus rudis insciusque ferri, Et pugnas capit improbus viriles. Credas, ad Tmaiim ferumque Phasim Thermodontiacas calere turmas.* Adeoque id verum et vulgatum, ut Severo imperante cavendum SC. fuerit μηπότε μηδεμίαν γυναῖκα μονομαχεῖν. ait in Severo Xiphil. 75, 16. LIPS. Haec opposita Rhenano, qui edidit *f. i. f. filiorum plures.* e MS. Bud. ut puto. (Sic est.) *Filiorum* etiam Guelf. habet: idque editum usque ad Lipsium: abest ab omnibus ante Rhen. edd. Gruterus autem pro *feminarum* legendum putat *familiarum.* Audiendus Lipsius. ERN. De *nobilibus funera sua vendentibus* vide et Iuven. 8, 192. Cf. et 14, 14, ap. nostrum.

C. Lecanio] Ap. Plin. 26, 1. (4.) vocatur Q. nam non videtur ab hoc diversus ille. Sed hic constanter omnes libri C. In utro vitium sit, haud facile dictu. Quae ibi in nota de hoc Lecanio e Dalecampio repetuntur ab Harduino, corrigi possunt e Ryckio ad h. l. aut Lambecio Bibl. Vindob. 2, 7. ERN.

Cupidine adigebatur] Lipsius ubi h. l. citat ad 14, 15. legit *agitabatur.* An ex ingenio?

Aut hortos] Bud. a 1. m. *et hortos.* De *iuvenalibus ludis* v. 14, 15.

Non tamen Romae incipere ausus] Sic primus edidit Pichena e recentioribus, deleto *scenas*, e iudicio Lipsii (in marg. ed. 2. sqq.) et MS Flor. At sic dudum ed. pr. Similiter *scenis* deletum, quod post *transgressus* est in MS. Guelf. (Bud.) ed. Rhen. sqq. at non in edd. ante Rhen. Lips. et seqq. Paullo post pro *civerat* Rhen. (e Bud.) Ald. Gryph. *accíverat* ERN. Scil. prius ut in Bud. legebatur *n. t. R. inc. scenas ausus.* et mox *ut transgr. scenis.*

Arbi-

A. V. 818. A. C. 65. arbitrabantur, triſte, ut ipſe, providum potius et ſecundis Numinibus, evenit. nam egreſſo, qui adfuerat, populo, vacuum et ſine ullius noxa, theatrum conlapſum eſt. Ergo, per compoſitos cantus, grates Diis atque ipſam recentis caſus fortunam celebrans, petiturusque maris Hadriae traiectus, apud Beneventum interim conſedit: ubi gladiatorium munus a Vatinio celebre edebatur. Vatinius inter foediſſima eius aulae oſtenta fuit, ſutrinae tabernae alumnus, corpore detorto, facetiis ſcurrilibus: primo in contumelias adſumtus; deinde optimi cuiusque criminatione eo usque valuit, ut gratia, pecunia, vi nocendi etiam malos praemineret. Eius munus frequentanti Neroni, ne inter voluptates quidem a ſceleribus ceſſabatur. Iisdem quippe illis diebus Torquatus Silanus mori adigitur, quia, ſuper Iuniae familiae claritudinem, D. Auguſtum atavum ferebat. Iuſſi

Arbitrabantur] Bud. *arbitrantur*.

Gladiatorium munus] Sic Pich. e Flor. Aſt Rhen. e Bud. *gladiatorum m.*

Vatinius inter foediſſima eius aulae oſtenta] De hoc ſutore Vatinio Martial. 14, 96. *Vilia ſutoris calicem monumenta Vatini Accipe, ſed naſus longior ille fuit.* cuius epigrammatis argutiam non cepit Turnebus. (Adv. 9, 24.) Ego ſententiam puto, cum quattuor naſos oblongos haberet ille Vatinianus calix; tamen longiorem iis fuiſſe Vatinii naſum. Notatque callide eum, ut acrem et ſagacem inquiſitorem criminatoremque. Ita enim fuit. Xiphilinus eum, ait 63, 15. adeo hoſtem optimatibus fuiſſe, ut ſemper in ore haberet, μισῶ σε, Κᾶισαρ, ὅτι συγκλητικὸς εἶ. De populo ipſo Iuvenalis 5, 46. *Tu Beneventani ſutoris nomen habentem Siccabis calicem naſorum quattuor.* LIPS. *In contumelias adſumtus*; ut eſſet inter copreas, ut Suetonius vocat Tib. 61. rideretur ab aulicis. Murerus malebat *inter cont.* ita *contumeliae* pro copreis, quod durum puto. Mox pro *valuit* Acidalius malebat *evaluit*. Deinde *malos* e MS. Fl. bene Pichena: nam haec conſtructio Corneliana. Rhen. (eBud.) cum ſeqq. dederat *malis*; ut eſt in ed. pr. (et c. Agr.) Ceterae ante Rhen. *etiam aliis*. MS. Guelf. *et in aliis praemineret*. ERN. Pricaeus ad Apul. Met. 6, p. 325. legit *magis praemineret*. Sed nil mutandum. Ibi Apul. quoque habet *praeminentes*.

Torq. Sil.] Conſul a. 806. V. 12, 58. Prius Bud. *Isdem* pro *iisdem*, ut ſolet.

D. Auguſtum atavum] Sic ſcr. et edd. omnes praeter Ryckium, qui ex admonitione Ruperti ep. 60, p. 542. ad Reineſ. et Valeſii ad Excerpt. Dionis 62, 27. edidit

Iussi accusatores obiicere, *prodigum largitionibus, neque aliam spem quam in novis rebus esse. quin eum homines habere, quos ab epistolis et libellis et rationibus* A. V. 818. A. C. 65.

dit *abavum*. Fuisse enim fratrem M. et L. Silanorum, abneporum Augusti, Agrippinae fraude interfectorum 13, 1. Sed res mihi nondum satis liquida: de qua etiam Reinesius dubitabat. Itaque non ausus sum Ryckium imitari. ERN.

Iussi accusatores obi.] Sic edidi cum Ryckio pro *iussi id*, quod est in MS. Guelf. atque edd. omnibus, praeter princ. Etiam in MS. Budensi *id* erat a manu sec. adscriptum. Nec est in Flor. Agr. nec sententia fert. Non enim iussi sunt obiicere genus, sed quae sequuntur. ERN. Bud. *obicere*. sic ubivis *adicere*, *inicere* etc. quae forma Ryckio displicet.

Prodigum largitionibus] Heins. forsan *largitionis*. Sed Plin. quoque H. N. 9, 17. (31.) *hoc pisce prodigus*.

Nobiles habere, quos] Nobilium vox mihi suspecta, atque alii examinanti. Qui enim ista tam viles nobiles, qui alteri suae sortis ad tale officium se submitterent? Imo nec Principes ipsi nobiles ad ea munera habebant, sed libertos. Primus Vitellius (verba Taciti H. 1, 58.) *ministeria Principatus, per libertos agi solita, in Equites Romanos disposuit*. Sed nec ea dispositio firma. vix coepta abiit: eoque Spartianus c. 22. Hadrianum Imp. quasi primum auctorem eius rei laudat: *Ab epistolis, a libellis, primus Equites Rom. habuit*. Dionis locus 52, 33. non me movet, oratione Maecenatis ad Augustum: ubi suadet *ad epistolas et ad libellos adiutores quosdam ex Equitibus adsumi*. Nam id Dio inseruit (ut solet, et alias monui) ad aevi sui morem; atque illinc sumpsit. Sub Augusto certe non sic fuit. Quid ergo ad Taciti nunc locum? corruptum esse, et aut vocem eam *nobiles* exsecandam abiiciendamque esse, male infarctam; aut mutandam, *quin eum nonnullos habere*. LIPS. Merito hi *nobiles* suspecti Lipsio. Contra quem qui disputat (Boxhorn.) *Vrbem, quam dicunt Romam, Melibaee, putavit Huic nostrae similem*. Nemo enim Principum Augustorum, a primo huius nominis ad hunc dumtaxat, quemquam ingenuum, nedum nobilem, adeo contempsit, ut ei huiusmodi officium delegaret. Hoc ille non cepisse ostendit sese, cum interpretatur Caesares, more Principum malorum, ita depressisse veterem nobilitatem. Immo pudor hic erat Principum et suspectus non nobilitatis modo veteris recentisque, sed etiam civium et minimorum de plebe Quiritium, non abuti eis pro servis et libertis: his enim ista mandabantur. Quod igitur ne Princeps quidem audebat, quis tulisset in privato? Sed nec nobilium quisquam re atque existimatione integra vel se vel liberos suos sic abiiciebat, ut non dico apud aliquem inter nobiles clarissimum, sed vel apud Caesarem, vernarum aut vindicta suorum locum, quamvis lautum et libertinum patrimonium spondentem, subirent aut subire paterentur. Perditi autem et deplorati, ad bestias illi aut cultrum se locare malebant. Itaque, quin sedeat hic ulcus, nihil ambigo. Spartianus de Hadriano l. c. *Ab epistolis et a libellis primus Equites Romanos habuit*.

A. V. 818. A. C. 65. *bus adpellet, nomina summae curae et meditamenta.* Tum intimus quisque libertorum vincti abreptique. Et, cum damnatio instaret, brachiorum venas Torquatus interscidit, secutaque Neronis oratio ex more: *quamvis sontem et defensioni merito diffisum, victurum tamen fuisse, si clementiam iudicis exspectasset.* 36 Nec multo post, omissa in praesens Achaia, (caussae

habuit. Nemo igitur ante illum. Accedit quod 16, 8. Tacitus haec ipsa respiciens et quodammodo repetens: *praeficeretque rationibus et libellis et epistolis libertos.* Haec postrema vox, aut aliqua, quae id genus familiarium significare possit, desideratur. Certum hoc, non arbitrarium, censeo. Quae vero sit illa, quaerendum. Coniiciebam: *Quin eum domi lib. habere.* Illud *domi lib.* (i. libertos. quo compendio passim lapides antiqui.) potuit iniuria aevi et per ignorantiam librariorum degenerare in *nobiles.* GRON. Lectio vulgata est a Rhenani coniectura. MSS. vett. edd. habent *qui ne ignobiles* vel *innobiles haberet* vel *habere.* Ryckius coniicit: *quin eum homines habere.* Iac. Gron. reiecta Ryckii coniectura, *quin eum ob id et habere*, quod nemini, ut opinor, placebit. Broterius edidit *nec ignobiles h.* Mihi Ryckii ratio placet magis. Immo et *homines*, pro glossa deleverim. *nobiles* quidem vel *non ignobiles* hic locum non habent, ut e subiecta ratione patet: *nomina summae curae* etc. Mox *appellet* ed. pr. Rhen. (e Bud.) et sqq. omnes. At MS. Guelf. Puteol. Ber. Alc. vir doctus in marg. Gryph. *appellaret:* quod prope magis placet, sc. ut referatur ad *iussi*, quod imperfectum requirit. ERN. Bud. *qui ne innobiles habere.* Inde Rhen. coniicit *quin eum* vel *quin etiam nobiles habere.* Heins. parum abludit a scripto, coniectans, *quin eum non viles habere.* Magis inde recedunt Bip. vestigia legentes Gronovii et recipientes, *quin eum libertos habere.* Vulgatum tenet Gutherius de Off. dom. Aug. 3, 5. *nobiles* ingenuos intelligens, quorum res arctiores essent. Mihi Ryckii coniectura praeferenda videtur, *quin eum homines*, ubi quis pro glossa in margine adiecerit *nobiles*, unde tandem orta vulgata lectio.

Nomina summae curae] Iam capio, olim caligavi. Haec, inquit, nomina *ab epistolis*, *a libellis*, sunt summae curae nomina, id est Imperii et Principatus, nempe eius meditamenta. Significat, eo ipso quod talia officia et nomenclaturas Torquatus in domo habeat, iam nunc incipere et meditari imperare. Cur enim has imagines eius usurpat? Nam alii privati *a manu* habent, non ab *epistolis*, *libellis*, et talia: ac conveniunt in Principes solos LIPS. Quia fere idem per idem interpretantur viri optimi, sic habe: ea esse nomina ministeriorum Principis et quandam Principatus meditationem, prolusionem, mimum. GRON.

Omissa in praesens Achaia] In quam cantandi caussa ivit, et libertate eam donavit, uti Sueton. aliique tradidere. Illud Pausaniae mirum 7, 17. *Neronem Graeciae libertatem reddidisse, sine ullo Imperii detrimento: quoniam*

sae in incerto fuere) urbem revisit; provincias Orientis, maxime Aegyptum, secretis imaginationibus agitans. Dehinc edicto testificatus, *non longam sui absentiam, et cuncta in Republica perinde immota ac prospera fore;* super ea profectione adiit capitolium. Illic veneratus Deos, cum Vestae quoque templum iniisset, repente cunctos per artus tremens, seu numine exterrente, seu facinorum recordatione nunquam timore vacuus, deseruit inceptum, *cunctas sibi curas* A. V. 818. A. C. 65.

niam pro ea Sardiniam praedivitem insulam in provinciae formam redegerit. Aberrat. et intellegi voluit Alpes Cottianas, quae solae cum Ponto Polemoniaco in provinciam a Nerone redactae. Sardinia quidem, una cum Sicilia, prima provinciarum.

ADD. Interpreti hercules succenseo (etsi fido alias et docto, Romulus Amasaeus est,) qui ine, ut iniuste Pausaniam arguerem, fecit. Nam ipsum Graece nuper edirum cum vidi (antea numquam fuit copia) verba eius in aliam sententiam, haec repperi Ach. 17. καὶ ἐλεύθερον ὁ Νέρων τὴν Ἑλλάδα ἀφῆκεν ἁπάντων, ἀλλαγὴν πρὸς δῆμον ποιησάμενος τὸν Ῥωμαίων. Σαρδὼ γὰρ τὴν νῆσον, ἐς τὰ μάλιστα εὐδαίμονα, ἀντὶ Ἑλλάδος ἔφιεν ἀντέδωκεν. Quorum verborum vera haec sententia: *Omnium immunem et liberam Nero relinquit Graeciam, permutatione quadam cum Populo Romano facta. Sardiniam enim insulam beatam et uberem pro Graecia ei attribuit.* Ita palam lati erroris illius Pausanias liberatur: qui non hoc vult, ut Sardinia tunc demum provincia sit facta. non hercules, non. sed ut cum populo permutata. Hoc tamen ipsum an vere? ambigas iure. quia Strabo libro ultimo, et Dio 53, 12. Sardiniam iam inde a prima divisione Augusti, collocant inter populares. Quod si mutatum a mediis Principibus, Dionem id non monuisse profecto mirum est. LIPS. Mox ed. pr. *causae incertae fuere.* MS. Reg. *machinationibus*, sed cum obelo. Ita Vrsinus et Muretus volebant: male. In illius itineris cogitatione nullis machinationibus opus erat. ERN. Acid. quoque reiicit.

Dehinc edicto] *Dehinc* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. ceteraeque veteres. *Dein* est a Rhenano, quod in omnibus ceteris est. Pro *edicto* MS. (Bud.) Guelf. ed. pr. aliaeque veteres *dicto*. male. Vid. ad 14, 63. *Edicto* primus dedit Rhenanus (ex ingenio). Mox *perinde* bene e MS. Flor. Pichena. Ed. pr. (et Bud. a 1. m.) *in reperiendi.* Ceteri scr. (et Bud. a 2. m.) et edd. *exinde*. Sensus: omnia bene se habitura, non minus, quam si ipse Romae esset. ERN.

Illic veneratus Deos] Sic MS. Flor. ed. pr. et sic edidit Pichena. Ceteri, *veneraturos*. MS. Guelf. *veneraturus*. Illud quidem (scil. vulgatum) sensus requirit. ERN. Bud. non habet *illic* sed *adiit cap. veneraturus deos.*

Plebi

A. V. 818. A. C. 65. *curas amore patriae leviores* dictitans. *Vidisse civium maestos vultus, audire secretas querimonias, quod tantum aditurus esse iter, cuius ne modicos quidem egressus tolerarent, sueti adversum fortuita adspectu Principis refoveri. Ergo, ut in privatis necessitudinibus proxima pignora praevalerent, ita Populum Romanum vim plurimam habere, parendumque retinenti.* Haec atque talia plebi volentia fuere, voluptatum cupidine, et, quae praecipua cura est, rei frumentariae angustias, si abesset, metuenti. Senatus et primores in incerto erant, procul an coram atrocior haberetur. dehinc, quae natura magnis timoribus, deterius credebant, quod evenerat. Ipse, quo fidem adquireret, 37 nihil usquam perinde laetum sibi, publicis locis struere convivia, totaque urbe quasi domo uti. Et celeberrimae luxu famaque epulae fuere, quas a Tigellino para-

Plebi volentia] Sic MSS. Flor. Bud. (a 2. m.) Guelf. edd. vett. nisi quod vitio, ut opinor, operarum in ed. Put. Ber. *valentia*. (sic Bud. a 1. m.) illud restituit bene Pichena illustratque Lipsius ad H. 3, 52. Rhenanus ediderat e coniectura *volenti*, quod elegans, et Taciti stilo conveniens, si a libris scriptis esset, illustraturque ab ipso ad h. l. et aliis passim. sed, ut saepe dixi, non necesse est, credere, Tacitum semper eodem modo loqui. *Volentia* sunt grata, iucunda. ERN. Graecismus, quem Rhen. requirebat, occurrit 1, 59. H. 3, 43. Agr. 18. placebat et *Ferveto*. Sic et Sall. fr. hist. 4. *Volentia plebi facturus*.

Nihil usquam perinde laetum sibi] Mihi hoc lucet. Vertranium malle, (item Faernum) *nihil usquam periculosum sibi*, insipientia est. Clare hoc ait: Nero, uti reipsa ostenderet, nullum sibi locum prae Roma esse: struxit in publico convivia, etc. LIPS. Codices hic turbant. Flor. *locum locis*. Bud. *perinne locum sibi laetum publ. locis*. inde Rhen. coniectura *nihil usquam periculosum sibi, laetus p. l.* etc. Sed ipse vulg. tenet.

Publicis locis struere convivia] Suet. 27. *Caenitabatque nonnumquam et in publico, Naumachia praeclusa, vel Martio campo, vel circo maximo*. LIPS. Mox *a Tig. par.* MS. Flor. ed. pr. quae vera lectio, hinc factum *quasi Tig.* in MS. Guelf. (Bud. a 1. m.) edd. Puteol. Ber. Alc. unde correctione Rhen. factum *quas Tigellino*. Verus restituit Pichena: et sic notatum in marg. Gryph. Deinde *exemplum referam* MS. Fl. ed. Rhen. seqq. nisi quod Bernecc. Gron. Ryckius *exemplar*. MS. (Bud.) Guelf. et Put. Riv. *exemplum feram*. Beroald. Alc. *exempla referam*. unde *exemplar* natum. ERN.

Famaque] Cod. Agr. *infamiaque*, glossa.

In

paratas, ut exemplum referam, ne saepius eadem prodigentia narranda sit. Igitur in stagno Agrippae fabricatus est ratem, cui superpositum convivium aliarum tractu navium moveretur. naves auro et ebore distinctae: remigesque exoleti per aetates et scientiam libidinum componebantur. volucres et feras diversis e terris et animalia maris Oceano abusque petiverat. crepidinibus stagni lupanaria adstabant, inlustribus feminis completa. contra scorta visebantur, nudis corporibus. iam gestus motusque obscenit et, A. V. 818. A. C. 65.

In stagno Agrippae] Cuius mentio Straboni; itemque nemoris, de quo hic, l. 13. p. 590, de Lampsaco: Ἐντεῦθεν δὲ μετήνεγκεν Ἀγρίππας τὸν πεπτωκότα λέοντα, Λυσίππου ἔργον. Ἀνέθηκε δὲ ἐν τῷ ἄλσει τῷ μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τοῦ Εὐρίπου. Ammianus, puto, idem intellexit 29, 6. *Inter quae porticum excitavit ingentem lavacro Agrippae contiguam, Boni Eventus cognomine.* LIPS.

Aliarum tractu navium] Sic atque hoc ordine verba in ed. pr. haud dubie suavius, quam quod post Pich. (e Flor.) editur *convivium navium a. t. Navium* non est in MS. (Bud.) Guelf. a pr. man. sed a sec. in margine: abest item ab ceteris edd. ante Pich. Putavi posse intelligi *ratium*, propter verbum *aliarum*. Broterius putat, me ignorasse rates; nec ratem a rate agi posse. Immo bene novi et vidi rates: et intellexi non rates vulgari, sed poetarum sensu, in primis *naves actuarias*, quas in rate maiori movenda commemorat Livius 21, 28. nam statim post diserte *naves* appellantur. Quia *aliarum*, servato *navium*, durius est, forte quis putet verum esse *actuariarum*. Mox pro *maris Oc. a. u.* Heinsius malebat *mari Oc. a. u.* Verum puto. Non animalia marina petiverat, sed terrestria. Si marinas ex Oceano belluas, quae stagno innarent, dixisset *animalia maris Oceani*, sive e *mari Oceano*, non *Oceano ab usque*. ERN. Duri quid habeat vulg. lectio, non video. nec mutandum quidquam censeo. *rates* et *naves* synonymae sunt, *ratis* ergo *aliarum tractu navium* bene *meta* dicitur. *Multarum* malebant Bip. Sed, si multae sunt, aliae sunt. Potest ratis alio quoque modo moveri, puta contis, remis, quod hic non factum indicatur.

Inlustribus feminis completa] Corrigo in hac sententia Sueton. 27. *Insignes ganeae et matronarum institorio copas imitantium*, legoque, *institoria*, pro locis ipsis. LIPS.

Et contra] *Et* non habet Bud. Bene abest.

Nudis corporibus] Ita receptum in prostitutis, ut nudae ostenderent quidquid sui. Iuvenalis 6, 122. — *tum nuda papillis Constitit auratis.* Lampridius Eligab. 26 *Et, cum ad meretricem habitu muliebri processisset, papilla ejecta.* Optime omnium Dio, in eodem monstro 79, 13. Γυμνός τε ἀεὶ ἐπὶ τῆς ἅρμας αὐτοῦ ἑστὼς, ὥσπερ οἱ πόρναι, καὶ τὸ γενόμενον

A. V. 818. A. C. 65. et, postquam tenebrae incedebant, quantum iuxta nemoris, et circumiecta tecta, consonare cantu et luminibus clarescere. Ipse, per licita atque inlicita foedatus, nihil flagitii reliquerat, quo conruptior ageret, nisi paucos post dies uni ex illo contaminatorum grege, cui nomen *Pythagorae* fuit, in modum solennium coniugiorum denupsisset. Inditum Imperatori flammeum: visi Auspices, dos et genialis torus et faces nuptiales: cuncta denique spectata, quae etiam in femina nox operit.

Sequi-

νιον χρυσοῖς κρηκοῖς ἐξηρτημένον διασείων, τούς τε παρόντας ἀβρῷ τε καὶ κεκλασμένῃ τῇ Ψωνῇ προσεταιριζόμενος. LIPS.

Et, postquam tenebrae incedebant] Sic omnes scr. (et ipse Bud.) et edd. At Rhenanus et Heinsius ap. Ryckium malunt *incidebant*. Male. *Incedebant* est oriebantur, ingruebant, se intendebant, uti Livius loquitur 1, 57. Vide 3, 26. Etiam ap. Silium 8, 339. hoc genus loquendi tentatum est ab Heinsio et Drakenb. qui tamen mutat sententiam, et *incedere* ibi et h. l. defendit ad Liv. l. c. ERN.

Cui nomen Pythagoras] At Doryphorum vocat Suetonius 29. facitque eum Neronis libertum. Enimvero errare Tranquillum aio, quoniam Doryphorus ante mortuus. Tacitus 14, 65. *Eodem anno potissimos libertorum veneno interfeciſſe creditus est: Doryphorum, ut adversatum nuptiis Poppaeae.* A Tacito etiam Dio stat 62, 28. LIPS. Sed Suetonius in alia re Doryphorum memorat. Et potuit alius hoc nomine esse. ERN. *Pythagoram* Sulp. quoque Severus adpellat.

Missi auspices duo] E Sulpicio Severo, qui locum hunc transcripsit, aperte leg. videtur *auspices, dos et gen.* Melius etiam *visi*, quam *missi*. Verba, Sulpicii l. 2. *Inditum Imperatori flammeum, dos et genialis torus et faces nuptiales: cuncta denique, quae vel in feminis non sine verecundia conspiciuntur, spectata.* Victor de hac re c. 5. *Amictus nubentium virginum specie, palam Senatu, dote data, . . . in manum convenit.* Sed et in Suetonio 28. mentio dotis: nec hercle in his legitimis nuptiis omitti debuit. LIPS. *Dos* firmat etiam MS. Flor. ap. I. Gron. ad h. l. nec de eo dubitandum. in MS. Guelf. *duos* est a sec. manu: in litura sunt *uo*, ultima in non rasa charta; sed duas literas erasas et ultimam *s* fuisse appareret. *Visi* est e coniectura Rhenani, quam recepere Bernecc. Gron. uterque, Ryckius. scripti et edd. vett. *misit*, recentiores quidam, ut Lipsius, *missi*. *Visi* verum esse non credo, quia statim sequitur *spectata*. Iac. Gronovius coniiciebat *instita*, non male. Heinsius in margine Morell. plane delebat *missi* vel *misit*. ERN Bud. *misit auspices Deos*. Vix est, ut non adsentiar Hillero, qui Rac. 21. verba *visi auspices* prorsus expungit, quippe a Severo omissa, qui presso pede hic Tacitum sequitur.

An

Sequitur clades, forte, an dolo Principis incertum: nam utrumque auctores prodidere: sed omnibus, quae huic urbi per violentiam ignium acciderunt, gravior atque atrocior. Initium in ea parte circi ortum, quae Palatino Caelioque montibus contigua est: ubi per tabernas, quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur, simul coeptus ignis et statim validus, ac vento citus, longitudinem circi corripuit. neque enim domus munimentis septae, vel templa muris cincta, aut quid aliud morae interiacebat. Inpetu pervagatum incendium plana primum, deinde in edita adsurgens, et rursum inferiora populando, anteiit remedia velocitate mali, et obnoxia urbe artis itineribus hucque et illuc flexis, atque enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc lamenta paventium feminarum, fessa senum ac A. V. 818. A. C. 65. 38

Ppp 2 rudis

An dolo Pr. incertum] Adserunt hoc clare Suet. 38. et Dio 62, 16.

Gravior atque atrocior] Bud. *gravius atque atrocius.*

Per tabernas, quibus] Nam ibi, id est, in Velabro olearii. Plautus Capt. 3, 1, 29. *De compacto rem gerunt, quasi in Velabro olearii.* Ideo a Victore in regione 11. circi maximi, locata aedes *Herculis Olivarii.* Seq et Thurarius vicus istic: Denique purpura, serica, aliaeque merces. Martialis 11, 28. *Nec nisi prima velit de Thusco vellera vico.* LIPS. Videtur tabernas intelligere extra circum in vico. At ego intelligo tabernas, quae in parte externa circi fuere, auctore Dionysio Halic. 3, 68. p. 201. ἔξωθεν περὶ τὸν ἱππόδρομον ἑτέρα στοὰ μονόστεγος, ἐργαστήρια ἔχουσα ἐν αὐτῇ, καὶ οἰκήσεις ὑπὲρ αὐτά. Officinae hic quidem, sed et hae tabernae, in hisque materia alendo igni. Clarum est locum Taciti inspicienti accurate, in ipso circo coeptum incendium, et quidem in tabernis, quae in ea parte circi essent. ERN.

Et rursum] Rursus absque copula. Bud. *Et rursus* Flor.

Enormibus vicis] Livius 5, 55. post Gallicum incendium, id excusat. *Festinatio curam exemit vicos dirigendi, dum omisso sui alienique discrimine, in vacuo aedificant.* et addit, *formam urbis esse occupatae magis, quam divisae similem.* LIPS. Mox *ad hoc* ed. pr. Rhen. (e Bud.) seqq. at MS. Guelf. edd. Put. Ber. *adhaec*, quod eodem redit. ERN.

Fessa aetate aut] Sentio corruptionem et amollor: *Fessa, aut rudis pueritiae aetas*, superfluenti voce inducta. Describit in incendio infirmi sexus pavorem et aetatis. Aetas infirma duplex, puerilis, senectus. Hanc noster vocat fessam. 14, 33. *Si quos imbellis sexus aut fessa aetas attinuerat.* H. 1, 12. *Fessa iam aetate Galbae.* Annal

A. V. 818. A. C. 65. rudis pueritiae aetas, quique ſibi, quique aliis conſulebant, dum trahunt invalidos, aut opperiuntur, pars morans, pars feſtinans, cuncta inpediebant: et ſaepe, dum in tergum reſpectant, lateribus aut fronte circumveniebantur: vel, ſi in proxima evaſerant, illis quoque igni conreptis, etiam, quae longinqua crediderant, in eodem caſu reperiebantur. Poſtremo, quid vitarent, quid peterent ambigui, complere vias, ſterni per agros: quidam amiſſis omnibus fortunis, diurni quoque victus, alii caritate ſuorum, quos eripere nequiverant, quamvis patente effugio, interiere. Nec quisquam defendere audebat, crebris mul-

nal. 1, 46. *An Auguſtum feſſa aetate totiens in Germaniam commeare potuiſſe?* LIPS. Varie tentatus locus. Ryckius e cod. Agr. dedit *feſſa ſenum ac rudis pueritiae aetas:* cui favet cod. Vrſini, in quo erat *feſſa aetate ſenes.* At I. Gronovius repudiat ob ſimilitudinem conſtructionis: mavultque deleri *aetas.* Id argumentum nihili eſt. Nam ſimilitudinis iſtius plura in Tacito haud corrupta exempla occurrunt. Ceterum, quia illius codicis ſuſpecta fides, non auſus ſum Ryckium imitari, ut fecit Broterius. Neque porro video, quare I. Gronovius ſenes feminas tantum intelligi velit. Immo ſenes univerſi et aetas tenera cuncta impedimento erant. Pichenae placebat *feſſa annis, aut r. p. ne.* Lector eligat. Poſt pro *pars morans* in MSS. Flor. et Reg. *pars mora:* quod non displicet. ERN. Optima mihi viſa lectio cod. Agr. Nec obſtat, quod is codex paſſim ſit interpolatus; non raro enim plane habet egregia. Freinsh. volebat *feſſa aetas aut rudis pueritia.* Bip. codicem Vrſini ſequuntur. Hiller. Rac. 20. legit *feſſae aetatis aut rudis pueritiae* (deleto *aetas*). Bud. vulgatum ſervat *feſſa etate aut rudis pueritie etas,* niſi quod pro *feſſa* habet *fexa*, ut ſaepe hac duplici utitur. Idem mox *pars morans.*

In eodem caſu reperiebantur] Aut delendum eſt *τὸ etiam*, ut ſit, *illis quoque igni correptis, quae longinqua crediderant;* aut ſcribendum, *reperiebant*, hoc ſenſu: illi ipſi, qui evaſerant in proxima, quae tuta putabant, ubi viderunt, ſe fruſtra gaviſos et inſtare ignem, properarunt ulterius ad quae non acceſſurum periculum certe perſuaſum habebant: ſed illa quoque correpta flammis reperiebant. GRON.

Fortunis diurni quoque victus] Vix credam, ſic dediſſe Tacitum. Qui enim modus loquendi, *fortunae diurni victus?* An fuit *diurni inopia victus*, aut excidit verbum, unde genitivus penderet? aut *diurno q. victu*, ut placet Broterio? ERN. Bip. arrepta coniectura Erneſtii, legunt *diurni inopes victus.* Hiller. l. c. ſervat vulg. fortunae ſcil. facultates ſunt omnis generis, adeoque et victus.

Nequiverant] Bud. *nequirant.* Voci-

multorum minis, restinguere prohibentium, et quia A. V. 818. A. C. 65.
alii palam faces iaciebant, atque esse sibi auctorem vociferabantur: sive ut raptus licentius exercerent, seu iussu. Eo in tempore Nero, Antii agens, non 39
ante in urbem regressus est, quam domui eius, qua palatium et Maecenatis hortos continuaverat, ignis propinquaret. Neque tamen sisti potuit, quin et palatium et domus et cuncta circum haurirentur. Sed solatium populo exturbato et profugo campum Martis ac monumenta Agrippae; hortos quin etiam suos patefecit: et subitaria aedificia exstruxit, quae multitudinem inopem acciperent: subvectaque utensilia ab Ostia et propinquis municipiis; pretiumque frumenti minutum usque ad ternos nummos. Quae,

Vociferabantur] Ed. pr. *vociferabant*: et sic correxit manus sec. in MS. Guelf. cum ante fuisset vulgatum, similiter ap. Varr. R. R. 3, 9. *vociferant* magno consensu librorum. sed saepe in hac voce formam activam librarii dedere. V. Drakenb. ad Liv. 7, 12. 8, 38. Mox MS. Guelf. ed. pr. *iussum*. quod non spernendum videtur. Melius tamen videtur *iussi*, ut Huetius corrigebat. ERN.

Eo in tempore] Grotius corrigebat, *Eo enim tempore*: quod valde placet Broterio. ERN. Sed v. idem 13, 47.

Maecenatis hortos continuaverat] Horti Maecenatiani in Exquiliis. Bis autem a Nerone aedificata domus, productaque ad Exquilias ipsas. Suet. 31. *Domum a Palatio Esquilias usque fecit; quam primo transitoriam, mox, incendio absumptam restituitamque, auream nominavit.* Priorem ergo nunc intellege. LIPS.

Monumenta Agrippae] Quae pluria in eo campo. Vide Dionem 54, 28. LIPS. Qualia thermae, pantheon. In loco Dionis non nisi monumenti sepulcralis Agrippae fit mentio, quod itidem in campo Martio.

Municipiis] Bud. *beneficiis*: manifesto errore.

Pretiumque frumenti minutum] Apparet ergo, non plane gratuitum frumentum fuisse: nisi tamen intellegit de eo, quod supra annonarium modum supraque menstruam tesseram capiebant. Sane et antea mentio pretii fuit c. 18. *Frumenti pretio nihil additum est, quamvis ducentas fere naves*, etc. itemque post hoc libro c. 72. *Additque militibus sine pretio frumentum, quo antea ex modo annonae utebantur.* Haec autem ratio conciliandi favoris pulchre et ex sui saecli ritu descripta Lucano in Iulii persona 3, 54. *Quoque modo vanos populi concieret animos: Guarus, et irarum caussas, et summa favoris Annona momenta trahi. namque adserit urbes Sola fames, emiturque metus, cum segne potentes Vulgus alunt. nescit plebes ieiuna timere.* LIPS. De *utensilibus* dictum ad 1, 70. ERN.

In

A. V. 818. A. C. 65. quamquam popularia, in inritum cadebant, quia pervaserat rumor, *ipso tempore flagrantis urbis, iniisse eum domesticam scenam et cecinisse Troianum excidium, praesentia mala vetustis cladibus adsimulantem.* Sexto demum die, apud imas Esquilias, finis incendio factus, prorutis per inmensum aedificiis, ut continuae violentiae campus et velut vacuum coelum occurreret. Nec dum posito metu, redibat levius rursum gras-

In irritum cadebant] Sic et c. 51. Vtrobique Bud. absque praepositione. contra H. 3, 53. habet *in irritum*.

Pervaserat rumor] MSS. Guelf. Harl. *rumore*. Ed. pr. *rumori*: sive ultima litera e seq. voce adhaesit, sive fuit *in ipso tempore*. Sed vulgatum verum puto. (Sic Bud.) Est enim solennis formula dicendi. Vid. Drakenb. ad Liv. 5, 18. ERN.

Sexto demum die] At Suetonius ait, sex dies septemque noctes ea clade saevitum. Vterque longe abit a lapide prisco, qui novenos commemorat dies, Romae ad Basilicum Petri, EX. VOTO. SVSCEPTO. QVOD. DIV. ERAT. NEGLECTVM. NEC. REDDITVM. INCENDIOR. ARCENDORVM. CAVSSA. QVANDO. VRBS. PER. NOVEM. DIES. ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBVS. EI. HAC. LEGE. DEDICATA. EST. NE. CVI. LICEAT. INTRA. EOS. TERMINOS. AEDIFICIVM. EXSTRVERE. Conciliari facile noster potest, quia mox addit, ignem rediisse. Primum ut incendium sex dierum fuerit; alterum, trium Suetonium, aut lapidem certe, non excuso. LIPS. Fragmentum inscr. edidit etiam Reines. Cl. 7. n. 19. non memor, integram esse apud Gruterum 61, 3. ERN.

Prorupti per inmensum aedificiis] Lege omnino *prorutis*. de quo verbo diximus ad 1, 68. Incendium *prorumpit*, et mare *prorumptum* et similia: sed aedes *prorumuntur*, ut incendium ruina exstinguatur. GRON. Sic placebat et Groslotio. recte. Vid. Intt. ad Caesar. B. G. 3, 26. ubi similiter libri MSS. *prorruptis*, ut alibi. Add. Drakenb. ad Liv. 4, 29. Recepit et Broterius. ERN. Item Lall. Bip.

*Redibat. * Levis*] Inussi notam. tamen legi potest, sententia incolumi: *rediit, at levius rursum grassaturus ignis*. LIPS. Distinctio Lipsii est a Rhenano: quae nunc est, a Pichena. MSS. mire turbant, ut haud liceat aliquid certi extricare. Flor. *necdum p' metus aut redibat levis, i. rursum grassatus ignis*. Guelf. *necdum post metus aut redibat levis: nec dum posito metu satis credebatur, cum levis rursum grassatus ignis:* quae sunt e duobus codd. ducta, ut facile apparet, Agric. *nec dum posito, metus redibat non levis, et rursum grassatus ignis:* quod recepit Ryckius. Alteram lectionem MS. Guelf. Muretus pro coniectura dedit, eaque est etiam in edd. Put. Beroald. Ed. pr. *necdum metus post aut redibat levis, et rursum grassatus ignis*. Quod Rhenanus dedit: *necdum posito metu redibat. Levis* etc. omnes deinde secuti sunt usque ad Pichenam: quod Heinsius in margine Morell. corrigit, addito *haud* ante *levis*. Larga materia est exercendi

graſſatus ignis, patulis magis urbis locis; eoque A. V. 818.
ſtrages hominum minor. delubra Deum et porticus A. C. 65.
amoenitati dicatae latius procidere. Plusque infamiae id incendium habuit, quia praediis Tigellini Aemilianis proruperat. Videbaturque Nero condendae urbis novae et cognomento ſuo adpellandae gloriam quaerere. Quippe in regiones quatuordecim Roma dividitur: quarum quatuor integrae manebant, tres ſolo tenus deiectae: ſeptem reliquis pauca tectorum veſtigia ſupererant, lacera et ſemiuſta. Domuum 41
et inſularum et templorum, quae amiſſa ſunt, numerum inire haud promptum fuerit: ſed vetuſtiſſima religione, quod Servius Tullius Lunae et Magna ara

cendi coniecturas, exitum vix habituras. Broterius e veſtigiis MS. Corb. et ed. pr. textum ſic coneinnavit: *nec dum p. metu, redibat haud levis, et rurſum graſſatus ignis. Cur autem non haud leviter r. gr. ignis, ſed* etc. Nam *ignis levis* omnino non admodum placet. ERN. Bud. a 1. m. *necdum poſt metus redibat levis rurſus gr. i.* Bene Rhen. inde dedit *necdum poſito metu.* Bene dein Acid. vidit legendum *levius graſſatus ignis*, quia ſcil. *patulis locis et ſtrages hom. minor.* Itaque cum Hillero Rac. 20. repono: *necd. poſ. metu, redibat levius r. gr. i.* Bip. malunt *necd. poſito*, (ſedato incendio) *metus redibat haud levis* vel, quod longe nimium aberrat, *necdum peniius deſaeviebat clades et r. gr. i.*

Tigellini Aemilianis] Puto legendum *in Aemilianis.* Aemiliana enim locus extra urbem ad campum Martium, coniunctus tamen continensque urbi. Varro RR. 3, 2. *Eorum aedificia, qui habitant extra portam Flumentanam, aut in Aemilianis.* Sueton. Claudio 18. *Cum Aemiliana pertinacius arderent.* Eſt tamen in ipſa urbe et vicus Aemilianus regione VII. nominatus Sex. Rufo. LIPS. Sic placebat etiam Caſaub. ad Suet. Claud. l. c. et Heinſio in marg. Morell. Verum puto cum Ryckio. In MS. Guelf. manus ſec. eraſit ultimam literam in *Aemilianis.* ERN.

Videbaturque Nero] Sulpicius Severus Sac. Hiſtor. l. 2. mutuatus hoc eſt a Tacito: *Sed opinio omnium invidiam incendii in Principem retorquebat, credebaturque Imperator gloriam innovandae urbis quaeſiſſe.* LIPS.

In reg. XIV.] Lapis ap. Grut. p. 249, 8. MAGISTRI VICORVM REGIONVM XIV.

Ser. Tullius Lunae] Templum Lunae in Aventino reperio: apud Livium 40, 2. *Forem ex aede Lunae, quae in Aventino eſt, raptam tulit*, etc. Rufus in regione XII. *Templum Lunae in Aventino magnum.* Ovidius Faſt. 3, 883. *Luna regis menſes, huius quoque tempora menſis Fruit Aventino Luna colenda iugo.* Suſpicabar de Lua matre antea: ſed fallo. LIPS. Cod. Agr. *Lucinae.*

Prae-

A. V. 818. A. C. 65. fanumque, quae praesenti Herculi Arcas Euander sacraverat, aedesque Statoris Iovis, vota Romulo, Numaeque regia et delubrum Vestae cum Penatibus Populi Romani, exusta. Iam opes, tot victoriis quaesitae, et Graecarum artium decora, exin monimenta ingeniorum antiqua et inconrupta, quamvis, in tanta resurgentis urbis pulchritudine, multa seniores meminerint, quae reparari nequibant. Fuere, qui adnotarent, XIV. Kalend. Sextiles principium in-

Praesenti Herculi] Rem narrant Liv. 1, 7. Dion. Hal. 1, 40. Contra Ovid. Fast. 1, 581. ipsum sibi Herculem *constituisse*, ait, *quae maxima dicitur ara*.

Aedes Iovis Statoris] Tres eius columnae hodieque supersunt.

Cum Penatibus Pop. R.] Potest intelligi de Diis patriis, quorum simulacra Troia ab Aenea in Italiam allata, et in aede Vestae servari credebantur. Atque etiam est numus ap. Lipsium de Vesta c. 9. in quo inscriptio *Vesta Penates P. R.* nisi malis intelligere aedem Deorum Penatium, quam cum regia Numae et templo Vestae coniungit et in regione octava ponit S. Rufus. Sic capit Oudend. ad Sueton. Aug. 76. et sic capi posse iam monuit Lipsius l. c. ERN.

Graecarum artium decora] Statuae et tabulae magnorum artificum. LIPS.

Monimenta ingeniorum] Libri veterum scripti, multi ab ipsis auctoribus: qui in privatis aut publicis bibliothecis perierunt. O iustam querelam! et si tunc, quid nunc post barbaros dicam? Iure laboramus in restituendis. LIPS

Incorrupta] Bip. putant *igne corrupta*, quae tamen reparari poterant. Lall. probat *quaesitas*.

Quamvis in tanta etc.] *Quamvis* refero ad *multa* et corrigo supra *opes t. v. quaesitas*. Ac fortasse etiam *quamvis* loco motum est: nam iungi adiectivo suo solet. Seniores meminerant permulta decora et monimenta etc. quae reparari nequibant, cum urbs ipsa longe pulchrior resurrexisset. Alias oratio non constat. Cererum libri scr. et edd. fluctuant inter *meminerint*, et *meminerant*: hoc verum puto. ERN. *Meminerint* Bud. et Flor. Rectius omnino. Praeferunt et Bip. Aliquid vitii hic haerere videtur.

XIV. Kal. Sextiles] Satis mirus ille dierum concursus et convenientia, et ab arcanis Providentiae caussis. Sicut et in templo Hierosolymitano Iosephus notat, 6, 4. Excidii, *eodem mense et die a Tito incensum, quo olim a Babylonio rege fuisset.* Quis autem proprie ille dies Romani incendii? notatur a Tacito *decimusquartus Kal. Sextilium*. sed cum manifesto errore vel librarii, vel ipsius potius, ut vult vir doctissimus in Temporum emendatione l. 5. p. 472. *Nam omnes veteres*, inquit, *incendium illud evenisse non* XIV. *sed* XVI. *Kalend. Sextilis tradunt.* Fateor, miratum me cum legerem, et Taciti caussa sedulo inquisivisse. Sed profecto omnis me ratio fugit, aut hic virum illum magnum: et a capite rem inquisivi in Excurs. A. LIPS.

Ma-

incendii huius ortum, quo et Senones captam ur- A. V. 818.
bem inflammaverant. alii eo usque cura progressi A. C. 65.
sunt, ut totidem annos mensesque et dies inter
utraque incendia numerent. Ceterum Nero usus 42
est patriae ruinis, exstruxitque domum, in qua
haud perinde gemmae et aurum miraculo essent,
solita pridem et luxu vulgata, quam arva et stagna
et in modum solitudinum hinc silvae, inde aperta
spatia et prospectus: magistris et machinatoribus
Severo et Celere, quibus ingenium et audacia erat,
etiam quae natura denegavisset, per artem tentare
et viribus Principis inludere. Namque, *ab lacu*

Magnus Scaliger diem cladis Allienſis in animo habuit, eumque confudit cum die occupatae et incenſae urbis. Atque ipſe errorem in ed. tertia correxit, ut iam notavit Ryckius. ERN.

Inflammaverant] Ed. pr. (et c. Agr.) *inflammaverint*: quod ipſum quoque rectum: et praeferrem, ſi plures libri haberent. ERN. Bud. *inflammaverant*.

Totidem annos mensesque] Tricae curioſorum hominum, quas non extrico. Computem ab urbe condita? dispar ratio. A Troia incenſa? aeque dispar. Facile collectu tibi ex Faſtis. Vt mihi nunc videntur, tenebrae ſunt, quas non illuſtret ipſe Phoebus. LIPS. Si de iis, qui tempore incendii vixere, loquitur, ut ante, verum vidit Acidalius, qui corrigi voluit *numerarent*. Si de ſcriptoribus, *numerent* quoque rectum eſt. Sed illud probo. ERN. Ad tricas curioſorum hominum refer commentum Sam. Petiti, qui Obſ. 2, 13. legendum perhibet, *ut Thoth iidem annos — numeraret*.

Vsus est patriae ruinis] Obſcurius dictum. De ſpatio intelligit Pichena: quod ſequentibus maxime convenit. Videndum tamen, an etiam reſpiciat id, quod Sueton. 38. tradit: *pollicitus cadaverum et ruderum gratuitam egeſtionem, nemini ad reliquias rerum ſuarum adire permiſit*. et infra c. 52. dicitur *domum extruxiſſe civium ſpoliis*. ERN.

Arva et stagna] Suet. c. 34. et Martialis magis diſtincte loca ipſa deſcribens 1, 2, 5. *Hic, ubi conſpicui venerabilis amphitheatri Erigitur moles, ſtagna Neronis erant. Hic, ubi miramur velocia munera thermas, Abſtulerat miſeris tecta ſuperbus ager*. LIPS.

Inde aperta spatia] Bud. *hinc ap. ſp.* ut ſupra c. 11.

Viribus pr. illudere] Sic H. 2, 94. *pecuniae illudere*. Simile illud Salluſtii Cat. 20. *poſtremo omnibus modis pecuniam trahunt, vexant*. ubi v. Cort. ERN.

Ab lacu Averno] Plinius 14, 6. (8.) *Antea Caecubo erat generoſitas, quod iam intercidit, et incuria coloni locique anguſtia: magis tamen foſſa Neronis, quam a Baiano lacu Oſtiam usque navigabilem inchoaverat*. LIPS. Mox ad *depreſſuros* in margine Guelf. *defoſſuros*: quae eſt gloſſa. Illud elegans. Cic. Verr. 5, 27. *ſaxum in mirandam altitudinem depres-*

A. V. 818. A. C. 65. *Averno navigabilem foſſam usque ad oſtia Tiberina depreſſuros*, promiſerant, ſqualenti littore, aut per montes adverſos. neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, quam Pomptinae paludes: cetera abrupta, aut arentia: ac, ſi perrumpi poſſent, intolerandus labor, nec ſatis cauſſae. Nero tamen, ut erat incredibilium cupitor, effodere proxima Averno iuga connixus eſt: manentque veſtigia inritae ſpei. Ceterum, urbis quae domui ſuper-

43

depreſſum: et non uno loco Plinius maior, in delectu talium verborum curioſus. ERN.

Squalenti litore] Id eſt arido, ſine arboribus, aut frondibus, aut herbis, et nedum aqua, omni prorſus carens humiditate. Sic Pichena bene. Eſt autem Graecum (ex αὐχμηρὸν) et poeticum: quod genus non refugit Tacitus. ſic *ſqualentes campi*, *arenae*, *ſqualida arva*. V. Drakenb. ad Silium 12, 373. Vſus tamen eſt et Curtius 7, 4. ſed paullo aliter: *ſqualida ſiccitate regio*. At ed. pr. habet *ſequenti*: et ſic correctum in MS. Guelf. cum ante fuiſſet *ſqualenti*, *Sequens litus* eleganter diceretur, quod eſt in locis mollibus et planis, ubi nulla ſaxa, montesve occurrunt, nec difficilis fodientium labor, ut *cera ſequi* ap. Plin. ep. 7, 9. Ac, ſi oppoſitio eſſet inter litus ſequens, et quod per montes duceretur, praeferrem: nunc ſequentia ſane *ſqualenti* deſiderant, nec eſt oppoſitio talis. ERN.

Connixus] Bud. *enixus*, unde Rhen. forſan *annixus*.

Ceterum urbis] Mullerus corrigit: *cetera urbis*, *quae* etc. in ceteris nobiscum ſentit. Placeret, ſi quid praecederet, ad quod illa *cetera* referri poſſent. Nunc, quoniam tantum addere aliquid velle videtur iis, quae de conatis Neronis dixerat, *ceterum* aptius videtur. ERN.

Quae domus ſuperarant] Pugnat in ſe ſententia. Si enim ſuperarant, quomodo erectae? quod in diruras incenſasque convenit. Putarim legend. *quae domus perierant*. LIPS. Hoc dicit Tacitus: Ceterum domus in locis, quae urbi poſt tantum ſpatii detractum et regia ſua immenſa occupatum reliqua fecerat Nero, aedificatae, non ut etc. Tanta parte reciſa, quae ſupererant ſtruendae domus urbis, ſeu quibus urbs cenſeretur et habitaretur, non erectae etc. Poſſet et *urbi* legi: ſed neceſſe non eſt. GRON. Bona ſententia eſt et rebus conſentiens, quam ante indicavit Salinerius probavitque Pichena, ſed quam e verbis non eruas. Hinc cum Ryckio et Gronovio recepi *domui*, quod hic in Flor. ſe vidiſſe teſtatur, Pichena non vidit: intelligoque domum Neronis. Sed verbum *erectae* non convenit, quia neutraliter capiendum eſt, *quae ſuperarant*, quod neceſſarium eſt per Latinitatem, cum Ryckius contra conſuetudinem loquendi intelligat *partes*. Itaque correxi *erecta* e MS. Guelf. Reg. ed. pr. Sed idem MS. Guelf. habet *domuum*: nec Tacito alienum, *quae domuum*. Edd. ante Ryckium omnes *domus*. Domos aedificandas hic locum non habere,

pererant, non, ut post Gallica incendia, nulla di- A. V. 818.
stinctione, nec passim erecta, sed dimensis vicorum A. C. 65.
ordinibus et latis viarum spatiis, cohibitaque aedificiorum altitudine ac patefactis areis additisque porticibus, quae frontem insularum protegerent. *Eas porticus*, Nero, *sua pecunia exstructurum, purgatasque areas dominis traditurum*, pollicitus est. Addidit praemia, pro cuiusque ordine et rei familiaris copiis: finivitque tempus, intra quod effectis domibus aut insulis adipiscerentur. *Ruderi accipiendo Ostienses paludes* destinabat, *utique naves, quae frumentum Tiberi subvectassent, onustae rudere decurrerent: aedificiaque ipsa, certa sui parte, sine tra-*

bere, patet etiam ex eo, quod mox *aedificiorum* frigidum et supervacuum foret. ERN. Bud. *domus*, sed in marg. a 2 m. *domuum*, et mox *erecta*. Haec Bip. placent, qui dedere *quae domuum sup. . . . erecta* hoc sensu, quod ceterum urbis erat ex iis, quae domuum supererant s. ex reliquiis, exstructa aedificia. Verum Ryckii et Gronovii, quos et Brot. et Lall. sequuntur. potior mihi videtur sententia, quia cap. praeced. immensam illam novam Neronis domum, quae urbis fere instar esset, descripserat auctor, unde quae sequuntur sic bene cohaerent, *quae* illi immensae *domui supererant* etc. Adde, quod *domui* in Regio cod. quoque reperit Lallem.

Non ut post Gall. inc.] Cf. Liv. 5, 55.

Cohibita aedificiorum altitudine] Quod iam ante Augustus fecerat, eadem fini: id est, ad incendia arcenda et maxime ruinas, Strabo l. 5, p. 235. Πρὸς δὲ τὰς συμπτώσεις τὰ ὕψη τῶν καινῶν οἰκοδομημάτων καθεῖλων, καὶ κωλύσας ἐξαίρειν πόδῶν ὁ τὸ πρὸς ταῖς ὁδοῖς ταῖς δημοσίαις. Sed et ante Augustum Rutilius orationem dixerat, De modo aedificiorum. Et Augustus quidem pedes 70. tollere permisit; Traianus, dumtaxat 60. ut notat Sex. Aurelius epit. 13. qui modus fortasse et Neronianus fuit. LIPS. Copula e Flor. accessit et Agr. per Ryckium. Est etiam in ed. pr. (In Bud. deest.). Mox *eas* MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. ed. pr. et vett. omnes. Casu *easque* irrepsit in Rhen. sec. inde in Lips. ERN.

Adipiscerentur] Ryck. e Flor. *apiscerentur*.

Quae frumentum Tiberi subvectassent] Sic MS. Guelf. (Agr.) ut edidit Rhen. (e Bud.) cum seqq. at MS. Flor. ed. pr. *subvecta essent*, non *subvectae* ut edd. Puteol. Beroald. male. Vt e passivis interdum contractione activa facta, vid. ad 14, 62. sic distractione passiva. Sic mox c. 45. pro *oravisse* ed. pr. *oratus esse*. *Vtique* MSS. Flor. Guelf. edd. vett. ante Rhenanum, qui (e Bud.) dedit *utque*. Vetus restituit I. Gron. ERN. Similia occurrunt in *illusisse* et *illusum esse* 13, 17. et *propulsasse* et *propulsatos esse* apud Apulei. in Apol. ubi v. Pric. ad p. 39.

Saxe

A. V. 818. A. C. 65. *trabibus, saxo Gabino Albanove solidarentur:* quod is lapis ignibus inpervius est. *Iam aqua, privatorum licentia intercepta, quo largior et pluribus locis in publicum flueret, custodes et subsidia reprimendis*

Saxo Gabino Albanoque] Eadem vis Sabino lapidi tributa ab Isidoro 16, 4. *Sabinus lapis*, inquit, *fuscus addito oleo etiam lucet: fertur. Est et quidam viridis lapis vehementer igni resistens.* Sed corrigo, *Gabinus*, e Strabone l. c. p. 238. Γάβιοι μὲν ἐν τῇ Πραινεστίνῃ ὁδῷ κειμένη, λατόμιον ἔχουσα ὑπουργὸν τῇ Ῥώμῃ μάλιστα τῶν ἄλλων. De his similibusque lapidibus imperviis igni vide Vitruvium 2, 7. LIPS. Confundit cum saxo e lautumiis Gabinis lapidem Sabinum, et perperam apud Isidorum hunc in illud commutat. Lapis Sabinus e silicum genere fuit, et propterea non sic aptus aedificiis, Clare Plinius 36, 18. (29.) e quo transcripsit Isidorus: *Varro tradit, Sabinum silicem fuscum addito oleo etiam lucere.* Altera verborum Isidori pars de lapide viridi itidem e Plinio est l. d. c. 22. (49.) Reinesius. ERN.

Albanove] Sic MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. ed. pr. Put. Ber. *Que* casu, ut opinor, irrepsit in ed. Rhen. unde ad ceteras propagatum. Vetus restituit e MSS. Ryckius. Mox dedimus *ignibus*, quod habent MSS. Flor. (Bud. Agr.) Guelf. edd. vett. ante Rhen. omnes: quod iam e Flor. dedit I. Gronov. ERN. Pich. dedit *igni*. Sic iam Rhen.

Quo largior etc.] Freinsh. *quo* deletum capit, planiorem sic locum fore ratus.

Custodes] Puto custodes istos castellarios appellatos, quia dividiculis (uti veteres dicebant) sive castellis aquarum Praefecti. Lapis Romae (ap. Grut. p. 601, 7.) CLEMENTI. CAESARVM. N. SERVO, CASTELLARIO AQVAE. CLAVDIAE. De castellis Hesychius, Vitruvius, Plinius et iurisconsulti, tit. D. De aqua quotidiana. Sed et ad tutelam aquarum familiae publicae institutae: *quae in aliquot ministeriorum species diducuntur, villicos, castellarios, curatores, silicarios, tectores, aliosque opifices*, ait Frontinus l. 2. LIPS. Mihi omnia hic sana et integra. Τὸ *ut* non requiro cum Faerno, quippe quod ex superiori, *utque naves*, intellectu repetam non ad hoc tantum. *custodes* accipio ἐπισκόπους et procuratores, aquas publicas privatorum licentia intercipi prohibituros, et eas uberiores crebrioresque praesituros: et ad hoc vocabulum subaudio ex sequente membro verbum *haberet*. *Aqua*, antehac *privatorum licentia intercepta* etc. *custodes haberet*, i. constituerentur ac praeessent castellis et salientibus passim in publico certi homines, qui operam darent, ne tantum inde ducerent derivarentque in suum privati, ut partim siccarentur, alibi parum humoris eiacularentur. Habes in lapidd. antiquis (ap. Grut. p 483.) L. VARRONIO. L. F. PAL. CAPITONI. SCRIBAE. AEDILICIO. etc. CVRATORI, AQVARVM. Item (ib. p. 381.) L. CAESONIVS. C. F. QVIR. LVCILLVS. MACER. RVFIANVS. etc. CVRATOR. AQVARVM. ET. MINVCIAE. Item M. GRANIVS. M. F. M. N. CERDO. CVR. AQVAR. ALLIFIS. Denique paterfamilias *quisque in propatulo*, sive in vestibulis aedium, *subsi-*

dis ignibus in propatulo quisque haberet: nec communione parietum, sed propriis quaeque muris ambirentur. Ea, ex utilitate accepta, decorem quoque novae urbi adtulere. Erant tamen, qui crederent, *veterem illam formam salubritati magis conduxisse, quoniam angustiae itinerum et altitudo tectorum non perinde solis vapore perrumperentur: at nunc patulam latitudinem, et nulla umbra defensam, graviore aestu ardescere.* Et haec quidem humanis consiliis providebantur. Mox petita Diis piacula, aditique Sibyllae libri, ex quibus supplicatum Vulcano et Cereri Proserpinaeque, ac propitiata Iuno per matronas, primum in capitolio, deinde apud proximum mare: unde hausta aqua templum et simulacrum Deae prosper sum est: et sellisternia ac pervi- A. V. 818. A. C. 65. 44

subsidia reprimendis ignibus haberet, hoc est, quodvis instrumentum incendiis compescendis; si non omnia singuli, ac nemo non aliqua et fere complura. GRON. Freinsh. *custodes* intelligit servos, *insulares* dictos, insulis scil. ob latronum aut ignium metum adpositos. Zinzerling in Crit. iur. prom. c. 39. pro *custodes* reponi vult *siphones*, quorum quippe mentio in apparatu simili ap. Plin. ep. 10, 42. et Vlp. l. 12. §. 18. D. de instr. leg. In Bud. voci *custodes* 2. m. addidit *inposuit*, ut mox, post *ambirentur*, *statuit*.

Mox petita a Diis piacula] Deleo praepositionem: vult enim conquisita piacula sive sacrificia piacularia et sacra, quae Diis fierent. GRON. Recte, ut iudicat etiam Ryckius. Itaque non dubitavi delere, cum minus perspicua passim in hoc scriptore recepta sint vulgo. Petita sunt piacula e Sibyllinis libris, non a Diis, sed ea facta Diis, ut statim traditur: mox *Deum placamenta*. Ceterum initium huius capitis illustrare conatus est Vignolius, Berolinensis nuper sacerdos, in Hist. Crit. de la Républ. des lettres t. 8. p. 81. seqq. parum feliciter, ut specimine aliquot mox proferendis patebit. ERN.

Vulcano et Cereri etc.] Vignolius videtur existimasse, haec sacra facta diebus festis, cuique in Kalendario Rom. sacris. Nam eos dies indagat, et hinc argumenta ducit pro tempore ortae persecutionis adversus Christianos. Frustra. Extraordinariae istae supplicationes fuere, quae die factae sunt ea, quam Caesar vel Senatus decrevisset. ERN.

Prosperſum] Cod. Agr. *persperſum*.

Lectisternia ac pervigilia] Probe omnino *lectisternia*. cum tamen in vet. Budensi et Flor. sit, *sellisternia*: non nefas suspicari *solisternia*. ut intelligat feminas, (receptissimo tunc ritu) corpora in humum abiecisse, ad aras Deorum repsisse. Lucan. 2, 30. *Hae lacrimis sparsere Deos, hae pecto-*

A. V. 818. pervigilia celebravere feminae, quibus mariti erant.
A. C. 65. Sed non ope humana, non largitionibus Principis, aut Deum placamentis, decedebat infamia, quin iussum incendium crederetur. Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, et quaesitissimis poenis adfecit, quos, per flagitia invisos, vulgus *Christianos* adpellabat. Auctor nominis eius Christus, Tibe-

pectora duro adfixere solo. Statius Silv. 5, 1, 162. - - - *omnibus aris Illacrimat, signatque fores et pectore terget Limina.* Et in Livio, Polybio, Apuleio, exempla. LIPS. At ego non dubitavi cum Ryckio et I. Gronovio recipere *sellisternia*, quod praeter MS. Flor. et Bud. etiam Guelf. a manu prima habuit, sed correctum est alio atramento in *lectisternia*, sed ita, ut omnes literae veteres adhuc appareant. *Sellisternia* proprie Deabus, *lectisternia* Diis, ut clarum e loco Valer. M. 2, 1. 2. et *sellisterniorum* etiam alibi mentio: quae loca diligenter collegit Chimentellus de honore bisell. c. 31. Adde Ryck. ad h. l. *Sellisternia* etiam probat Graev. ad Cic. Har. R. c. 27. At Vignolius l. c. p. 151. utrumque verbum locum habere putat: quod ap. Livium 5, 13. *lecti strati* dicuntur *Apollini*, *Latonae*, *Dianae*, *Herculi*, *Mercurio*, *Neptuno*. Add. 22, 10. Ceterum omnes edd. ante Ryckium *lectisternia*. ERN. Sic et c. Agr. Ita et Bud. in marg.

Sed non ope humana] Haec et quae sequuntur transscripsit iterum Sulpicius l. 2. *Neque ulla re Nero efficiebat, quin ab eo iussum incendium putaretur. Igitur vertit invidiam in Christianos, actaeque in innoxios crudelissimae quaestiones. quin et novae mortes excogitatae, ut ferarum tergis contecti laniatu canum interirent. Multi crucibus affixi, aut flamma usti. Plerique in id reservati, ut, cum defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur.* LIPS.

Quaesitissimis] Bud. *exquisitissimis.*

Vulgus Christianos appellabat] Sive *Chrestianos*, ut scripsere per inscitiam illi. Quod nomen ortum demum observo imperio Claudii extremo. Suidas: Ἐπ Κλαυδίου Βασιλέως Ῥωμαίων, Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου χειροτονήσαντος Εὐόδιον ἐν Αντιοχείᾳ, μετωνομάσθησαν οἱ πάλαι λεγόμενοι Ναζαραῖοι καὶ Γαλιλαῖοι, Χριστιανοί. Sed et Iudaei appellati antea, quod frustra negitant quidam. Aperte Arrianus 2, 9. Ὅταν τινα ἐπαμφοτερίζοντα ἴδωμεν, εἰώθαμεν λέγειν, Οὐκ ἔστιν Ἰουδαῖος, ἀλλ' ὑποκρίνεται. Ὅταν δ' ἀναλάβῃ τὸ πάθος, τὸ τοῦ βεβαμμένου καὶ ᾑρημένου, τότε καὶ ἔστι τῷ ὄντι καὶ καλεῖται Ἰουδαῖος. Ait, τοῦ βεβαμμένου. qui ergo tincti et baptizati, praeter Christianos? Suetonius Claud. 25. *Iudaeos impulsore Chresto assidue tumultuantes Roma expulit.* LIPS. Mox *qui* ante *Tiberio* cum I. Gronovio delevi, quia nec in ed. pr. est: quod passim Tacito additum, ut supra c. 4, 19. ERN. Abest *et* a Flor. Sed Bud. habet. De nomine *Chrestus* v. Lact. D. Inst. 1, 4, 7.

Pon-

Tiberio imperitante, per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio adfectus erat. Repressaque in praesens exitiabilis superstitio rursus erumpebat, non modo per Iudaeam, originem eius mali, sed per urbem etiam, quo cuncta undique atrocia aut pudenda confluunt celebranturque. Igitur primo conrepti, qui fatebantur, deinde, indicio eorum, multitudo ingens, haud perinde in crimine incendii, quam odio humani generis, convicti sunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus adfixi, aut flammandi, atque, ubi defecisset dies, in A. V. 818. A. C. 65.

Pontium Pilatum] Qui sextus Procurator Iudaeae, cum potestate Praefidis, fuit. Vide Iosephum Antiq. 18, 3. Miror autem, cur *Syriae Procuratorem*, nimis diffuse, Tertullianus dicat in Apol. 21. *Pontio Pilato Syriam tunc ex parte Romana procuranti.* LIPS.

Exit. superstitio] Cf. Act. 18, 2. Plin. ep. 10, 97.

Primo] Flor. et Bud. *primum.*

Odio humani generis] Faernum legisse aiunt, *Odio generis convicti.* Sed non ea mens Taciti: est ipsa, quam H. 5, 5. expressit de Iudaeis: *Apud ipsos fides obstinata, misericordia in promptu, sed adversus omnes alios hostile odium.* Et Arnobius dicit l. 1. Christianis hoc obiectum: quia scilicet diversa omnia in moribus et sacris, itemque contagem et congressum eorum, theatra et circos, fugiebant. LIPS. *Convicti* scripti (in his Bud.) et edd. ante I. Gron. omnes, praeter Flor. unde hic (et Pichena) edidit *coniuncti:* quod ille (et Pich.) interpretatur, confessis adiuncti sunt. sed id verba *in crimine*, deinde *odio g. h.* non patiuntur, nec sensus inde commodus erui potest. Cic. pro Sulla c. 30. *quoties quisquam est in hoc scelere convictus.* et sic aliquoties Suet. ut Claud. 14. ubi quoque male cod. Harlem. *coniunctos.* Tit. 9. ubi liber scr. *convinctos.* Mox MS. Guelf. *ea pereuntibus*, ut e Bud. edidit Rhenanus. ERN.

Aut flammandi] Videtur significare Sulpicius l. c. *ut ferarum tergis contecti laniatu canum interirent. Multi crucibus affixi aut flamma usti. Plerique in id reservati, ut, ubi defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur.* Sive malis *alimentis*, aut *materia.* H. 2, 21. *fraude illata ignis alimenta credidit.* Ovidius Met. 14, 533. *picem et ceras alimentaque caetera flammae Mulciber urebat.* GRON. *Flammandi* scr. (in his Bud.) et edd. omnes praeter cod. Agr. in quo *flammati*, quod placet Ryckio. Sed sive hoc, sive illud placeat, sive aliud quid, *ro atque* molestum est; quod mihi delendum videtur. *Flammare*, et supplicium hoc illustrat Scaliger Emend. temp. p. 471. ERN. De isto cruciatu v. et Iuven. 8, 235. Ex Sulpicii verbis Tacitum emendare parat Hiller. Rac. 20. legit quippe *aut flammati plerique, ubi def. etc.*

In

A. V. 818. A. C. 65. in usum nocturni luminis urerentur. Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat, et circense ludicrum edebat, habitu aurigae permixtus plebi, vel curriculo insistens. Vnde, quamquam adversus sontes et novissima exempla meritos, miseratio oriebatur, tamquam non utilitate publica, sed in saevitiam unius, absumerentur. Interea conferendis pecuniis pervastata Italia, provinciae eversae, sociique populi et quae civitatum liberae vocantur. Inque eam praedam etiam Dii cessere, spoliatis in urbe tem-

In usum nocturni luminis] Prolychno et lucerna. Credo Iuvenalem ad hoc saevitiae genus spectasse I, 155. *Pone Tigellinum: taeda lucebis in illa, Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant.* quos versus scio et vulgus interpretum, et egregium Turnebum, longe lecius accipere. Ceterum prima haec exercita in nostrum nomen crudelitas; sanguinis dico. Nam Claudius antea tantum expulerat. Sueton. 25. Tertull. Apol. 5. *Consulite commentarios vestros, in illis reperietis, Neronem primum in hanc sectam, tum maxime Romae orientem, Caesariano gladio ferociss.* LIPS. MSS. Flor. (Bud.) Oxon. Guelf. ed. pr. *in usu.* ERN.

Circense ludicrum edebat] Hic iterum mire argutatur Vignolius et fallitur. Miratur, nec Lipsium, nec Ryckium aliquid suae adnotationis ad haec verba dedisse. Ipse e verbis *plebi permixtus* colligit, sermonem esse de *ludis plebeiis*: eorum initium fuisse ex Kalendarii indicio d. XV. Nov. unde planissimum esse contendit, addictionem Christianorum Neronianam coepisse d. XV. Nov. Λάχος. Extraordinarii isti ludi fuere, quales Nero et alias, cupidus istius artificii circensis, edidit, auctore Tacito, in hortis suis. Ludi plebeii editi sunt ab Aedilibus Curul. auctore Cicer. Verr. 5, 14. Nec e verbis *permixtus plebi* ullo modo colligi potest, plebeios ludos fuisse. ERN. Plebeii quoque Aediles plebeios ludos celebrabant. Liv. 31, 4.

Vel curriculo insistens] Ego persevero legere *vel curriculo*, sententia plane volente. Nero, inquit, interdum quasi spectator immiscebatur plebi, interdum currui insistebat, ut aurigator. Proprie insistebant. Plinius Epist. 9, 6. *Quo magis miror tot millia virorum, tam pueriliter, identidem currentes equos, insistentes curribus homines, videre.* At Neronem curtus rexisse, nimis notum: Plinium leviter emendo 2⁸, 17. (72.) *Feruntque et Neronem Principem hac potione recreari solitum, cum sic quoque se trigario* (imo *trigarium*) *approbare vellet.* Approbare trigarium, valet, ostendere se legitimum aurigam et agitatorem equorum. LIPS. *Curriculo* MS. Agr. unde recepit Ryckius, quod vel sic reciplendum erat, sensu et verbo *insistens* flagitante. supra 14, 14. de eodem Nerone: *vetus illi cura erat curriculo quadrigarum insistere.* ERN. Bud. *circulo.*

Inque eam praedam] Bud. *in eamque praedam.*

Auro,

templis, egestoque auro, quod triumphis, quod votis, omnis Populi Romani aetas prospere, aut in metu, sacraverat. Enimvero, per Asiam atque Achaiam non dona tantum, sed simulacra Numinum abripiebantur, missis in eas provincias Acrato ac Secundo Carinate. Ille libertus, cuicumque flagi- A. V. 818. A. C. 65.

Auro, quod triumphis] Aurum e triumphis, coronarium capio: quod iam per alios innotuit: sive etiam, quod ab Imperatoribus per triumphos illatum. E votis, quod Senatus in re trepida Iovi aliisque Diis vovebat. Petronius 88. *Ipse Senatus, recti bonique praeceptor, mille pondo auri capitolio promittere solet.* Aut ipsi Consules Praetoresve, in provincias et ad bellum ituri. Livius 31, 9. *Ludos Iovi, donumque vovere Consulem, cui provincia Macedonia evenisset, iussit.* Ib. c. 14. *Tum P. Sulpicius, secundum vota in capitolio nuncupata, paludatus cum lictoribus profectus.* Et exempla in Livio sparsim. LIPS. De auro e triumphis, posterior ratio vera. Saepe ap. Livium, Plinium aliosque commemorantur illatae templis a triumphantibus res pretiosae ex auro: quae domi habere religio erat, malebantque ad ornanda templa Deorum, quam suas domos conferre, ut Cicero etiam in Verrinis docet. Querneus Egreg. c. 14. p. 60. intelligit manubias s. pecuniam e praeda divendita, cuius pars templis illata. Male. Ea pecunia in aerarium illata est. Mox pro *prospere* Acidalius *prospera re*, quod probo. ERN.

Simulacra Numinum abripiebantur] Pausanias 10, 7. *Non postremo Neronis impietatem Dei donaria effugere potuerunt. Is enim aeneas quingentas, partim Deorum, partim hominum, sustulit imagines.* Plinius ait 34, 8. (19, 23.) clarissima quaeque signorum *violentia Neronis in urbem convecta, et in sellariis domus aureae dispositа fuisse.* LIPS.

Acrato ac Secundo] Prior horum nominatus et Dioni Chrysostomo, et tota res et rapina haec denarrata; sed nomen corruptum est in libris. Verba in oratione, quam *Rhodiacam* inscripsit: Ἴστε γὰρ Ἀκράτων ἦκε μόνος, τὴν οἰκουμένην σχεδὸν ἅπασαν περιελθών, τούτου χάριν, καὶ μηδὲ κώμην παρεὶς μηδεμίαν, ὡς κρυπάδε ἦκε. Corrupta, inquam, priora palam, et viri duo doctissimi mederi praerentarunt: ego faciam. In scripto codice aiunt esse: Ἀκράτων ἐκεῖ μόνος. Lego, Ἴστε γὰρ, Ἄκρατος ἐκᾶνος, τὴν οἰκουμένην. Vertenda: *Nostis enim, Acratus ille, omnem orbem fere pervagatus, illius rei gratia* (statuas auferendi, et talia ornamenta) *et nullum pagum etiam aut vicum omittens, ut huc etiam venerit.* Haec vera lectio, et Tacitus firmat, quod ad nomen attinet: in re autem, lucem a Dione etiam ipse capit, capietque: locum totum vide. Volebam etiam legere: Ἄκρατος τοῦ ἡγεμόνος, ex vulgata editione; quod esset, *Acratus Principis*, libertus scilicet aut servus: sed verius habeo, quod dixi. LIPS. In ed. Morelli fol. Par. 1643. is homo dicitur Κράτων.

Secundo Carinate] Suspicari possis, Rhetorem illum esse, quem Dio 59. 20. scribit a Caio in exsilium missum, quia con-

A. V. 818. A. C. 65. flagitio promptus; hic, Graeca doctrina ore tenus exercitus, animum bonis artibus non induerat. Ferebatur *Seneca, quo invidiam sacrilegii a semet averteret*, longinqui ruris seceſſum *oraviſſe, et, poſtquam non concedebatur, ficta valetudine, quaſi aeger nervis, cubiculum non egreſſus.* Tradidere quidam, *venenum ei per libertum ipſius, cui nomen* Cleonicus, *paratum iuſſu Neronis: vitatumque a Seneca, proditione liberti, ſeu propria formidine, dum ſimplici victu et*

tra Tyrannos declamitaverat: quemque Iuvenalis tangit 7, 204. *Sicut Thraſymachi probat exitus, atque Secundi Carinnatis.* Tinctum eum eloquentia litterarumque ſtudiis, Taciti conſequa verba indicant. LIPS. MS. Fl. (Bud.) Guelf. *Caprinate.* Ab ed. pr. plane abeſt. In margine Guelf. nomen ſcriptum eo compendio, quod in Flor auctore L. Gronovio: unde patet id eſſe *Caprinate*, non *Caprenate*, ut legebat Pichena. ERN.

Ore tenus exercitus] h. e. ut poſſet de philoſophia, virtutibus vitiisque Graecorum mere diſſerere. Neſcio, quare offendat hic loquendi modus Rhenanum, qui *ore tenus* auctoritate MS. Bud. deleri malebat, nec ſic dici putabat. Immo oppoſitio hoc verbum deſiderat, et commode ſic dicitur. Exercuerat ſe homo Graeca doctrina hactenus, ut ore ac lingua ſe philoſophum probaret. adde 16, 32. ERN.

Non induerat] Tentabam, *inbuerat.* Nunc adfirmo vulgatam ſcripturam: et perplacet metaphorae honeſtas, qua ipſa uſus Agellius 2, 29. de Aeſopo fabulatore: *qui*, inquit, *res ſalubriter ac perſpicienter animadverſas in mentes animosque hominum eum audiendi quadam illecebra induit.* non, ut corrumpunt, *induxit.* LIPS. Verbum *induere*, ad hunc modum dictum ex Gr. ἐνδύεσθαι, copioſe illuſtrat et h. l. *induerat* defendit Gataker. Adverſ. 1, 9. ERN. Claud. in 2. Conſ. Stil. 121. *his moribus induit annos.* Hoc loco motus, ſimulque frequenti apud noſtrum uſu contrario metaphorico vocis *exuere* motus, P. Faber Sem. 2, 16. ab emendando loco manum abſtinuit. Cf. et Barth. ad Claud. Arnz. ad Plin. Paneg. c. 81. Burm. ad Petron. c. 4. Vide et Gell. 2, 29.

Ferebatur Seneca] Rhen. e Bud. ſic reſtituit. prius erat *ferebant Senecam.*

Oraviſſe] Ed. prima *oratus eſſe.* Reſpice ad c. 43. ubi *ſubvectaſſent.*

Valetudine] Bud. ſolet *valitud.*

Dum perſimplici victu] In tantis opibus magna et rara abſtinentiae laus. Ipſe, de ſe Ep. 84. (83.) *Panis deinde ficcus, et ſine menſa prandium, poſt quod non ſunt lavandae manus. Dormio minimum. Conſuetudinem meam noſti. breviſſimo ſomno utor et quaſi intervigilo.* ubi ex veteri libro adfero, *et quaſi interringo*, ab aurigis metaphora. Ep. 109. (108) *Inde in omnem vitam unguento abſtinemus: quoniam optimus odor in corpore eſt nullus. Inde vino caret ſtomachus. inde in omnem vitam balneum fugimus:* et plura ibidem. LIPS. MS. Flor. *perſimplici* quod receptum

a Pi-

et agrestibus pomis, ac, si fitis admoneret, profluente aqua vitam tolerat. A. V. 818. A. C. 65.

Per idem tempus gladiatores apud oppidum Praeneste, tentata eruptione, praesidio militis, qui custos aderat, coerciti sunt: iam *Spartacum et vetera mala* rumoribus ferente populo, ut est novarum rerum cupiens pavidusque. Nec multo post clades rei navalis accipitur: non bello: quippe haud alias tam inmota pax: sed certum ad diem *in Campaniam redire classem* Nero iusserat, non exceptis maris casibus. Ergo gubernatores, quamvis saeviente pelago, a Formiis movere: et gravi Africo, dum promontorium Miseni superare contendunt, Cumanis littoribus inpacti, triremium plerasque et minora navigia passim amiserunt. Fine anni vulgantur prodigia, inminentium malorum nuntia. Vis fulgurum non alias crebrior et sidus cometes, sanguine inlustri semper Neroni expiatum. Bicipites hominum aliorumve animalium partus abiecti 46 47

Qqq 2

a Pichena. Vulgo ante *pro simplici*. Mox MS. Bud. *tolerabat*, forte *toleraret*. ERN. Bud. bene *dum simplici victu*. Sic Rhen. Habet tamen et nostri c. 48. *perseverunt*.

Qui custos adesset] MS. Corb. *aderat*. ERN. Sic et c. Agr. Recepi cum Bip.

Mala rumoribus] Hic pessime Bud. *malorum moribus*. Mox pro *ferente* Heins. coniicit *ferente*, haud ita male.

Duin promontorium Miseni] Classis Romana in portu Miseni ordinariam stationem habebat; uti Alexandrina Puteolis, ut Strabo 17. p. 793. indicat. Promontorium hoc infame naufragiis, uti e Seneca colligas epist. 78. (77.) ubi de Alexandrinis navibus: *Cum intravere Capreas et promontorium, ex quo Alta procelloso speculatur vertice Pallas, ceterae velo iubentur esse contentae.* Statius Silv. 3, 2, 23. *Prima salutavit Capreas, et margine dextro Sparsit Tyrrhenae Maeotica vina Minervae.* Libabant ergo procellosae illi Palladi nautae, periculo maris defuncti. LIPS.

Et sidus cometes sanguine illustri semper Neroni expiatum] Grotius delebat *semper*: quod raro cometae apparent. Nec nisi fenel ante apparuerat cometes sub Neronis imperio. (a. u. 813 cf. 14, 22.) Ego mallem, *Neroni* delere, aut pro eo *tyranni* legere: quod melius. Auctor mihi Sueton. Ner. 36. ubi de eodem comete agitur: *Vt ex Babilo astrologo didicit, solere Reges talia ostenta caede aliqua illustri expiare, atque a semet in capita procerum depellere* etc. ERN.

Orta

A. V. 818. A. C. 65. iecti in publicum, aut in sacrificiis, quibus gravidas hostias inmolare mos est, reperti. Et in agro Placentino, viam propter, natus vitulus, cui caput in crure esset. Secutaque Haruspicum interpretatio: *parari rerum humanarum aliud caput: sed non fore validum, neque occultum; quia in utero repressum, aut iter iuxta editum sit.* Ineunt deinde Consulatum Silius Nerva et Atticus Vestinus, coepta simul et aucta coniuratione, in quam certatim nomina dederant, Senatores, Eques, miles, feminae etiam, cum odio Neronis, tum favore in C. Pisonem. Is Calpurnio genere ortus, ac multas insignesque familias paterna nobilitate complexus, claro apud vulgum rumore erat, per virtutem, aut species virtutibus similes. Namque facundiam tuendis civibus exercebat, largitionem adversus amicos, et ignotis quoque comi sermone et congressu. Aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora facies. Sed procul gravitas morum, aut

A. V. 819. A. C. 66. 48

Gravidas hostias immolare] Pauca super eo sacrorum ritu. Trahere huc possis illud Festi: *Confecta fus, quae cum omni fetu adhibebatur ad sacrificium.* LIPS. Adde eundem Festum in *borda*: quem locum iam laudavit Rykius. ERN.

Quia in utero repressum] Intellige: quia caput iam in utero loco suo motum et retro versum sit, ut cum crure demum prodierit. s. brevius, corruptum ac vitiatum sit. Cic. Brut. 4. *omnis foetus repressus, exustusque flos siti veteris ubertatis exaruit.* Porro vel *et* legendum, vel *aut* pro *et* accipiendum. Muretus corrigebat *at*, quod et ipsum rectum: et quod idem *non in u. r.* id probare cum Broterio non possum, qui adeo in textum recepit. namque *iter iuxta editum* refertur necessario ad alterum membrum *neque occultum*: prius igitur ad imbecillitatem; quare negatio locum non habet. ERN.

Silius Nerva] E fastis et lapidibus *Silanus Nerva*. LIPS. Sic etiam Perizonio placebat, item Norisio in ep. Consulari. Vid. tamen ad 4, 68. ERN. Sed ibi ex lapid. *Silianus*.

Facundiam tuendis civibus] Has omnes laudes eius cecinit quicumque illo adolescens poeta, in Panegyrico ad Pisonem. LIPS. Mox MS. Reg. *largitiones*, non male. Deinde malim *comis sermone et congressu*; etsi vulgatum quoque ferri posse video. ERN. Bip. malunt *communis*, ut ap. Nepotem in Attico 3. *communis infimis*. Adde Cic. ad Div. ep. 4, 9.

Le-

aut voluptatum parsimonia: lenitati ac magnificentiae et aliquando luxui indulgebat. Idque pluribus probabatur; qui, in tanta vitiorum dulcedine, summum Imperium non restrictum nec perseverum volunt. Initium coniurationi non a cupidine ipsius fuit: nec tamen facile memoraverim, quis primus auctor, cuius instinctu concitum sit, quod tam multi sumpserunt. Promptissimos Subrium Flavium, Tribunum Praetoriae cohortis, et Sulpicium Asprum Centurionem exstitisse, constantia exitus docuit. Et Lucanus Annaeus Plautiusque Lateranus, Consul designatus, vivida odia intulere. Lucanum propriae caussae accendebant, quod famam carminum eius premebat Nero, prohibueratque ostentare, va- A. V. 819. A. C. 66. 49

Lenitati ac magnificentiae] Verbum *lenitati* nimis bonum est, quam ut h. l. aptum sit: et *gravitas* videtur requirere *levitati*. Levitas autem est in sumtibus ad captandam gratiam, aut ad speciem maiorem induendam. ERN.

Pluribus probabatur] Aut ita dicuntur h. l. *plures*, ut οἱ πολλοὶ, etiam πλείονες, ap. Graecos de populo; aut legendum mox *volebant*, si de maiori hominum, qui tum fuere, numero intelligatur. ERN.

Non a cupidine] Ego quoque cum I. Gronovio *cupidine* recepi, quod id etiam in MS. Guelf. ed. pr. reperi. Ceterae edd. omnes *cupiditate*, quod tamen eodem redit. Ante *coniurationis* MSS. plures et ed. pr. Vulgatum exquisitius est. ERN. *Cupidine* habent et Flor. Agr. Bud. Hic etiam *coniuratioui*, sed Agr. *coniurationis*.

Subrium Flavium] Dioni 62, 24. dicitur Σούβριος Φλάβιος. et statim Σουλπίκιος Ἄσπρος, qui nostro est *Asper*. LIPS. Ex Tacito emendandum esse Dionem, recte iudicat Reimarus.

Premebat Nero] Sed idem tamen post mortem famam ei non invidit, id est legi et edi permisit. Hoc vult inscriptio vetus (ap. Grut. p. 354, 2. qui eam suspectam habet.) M. ANNAEO LVCANO CORDVBENSI POETAE BENEFICIO NERONIS FAMA SERVATA. Gaude liberrime poetarum: litasti genio Aeternitatis. LIPS.

Prohibueratque ostentare, vanis assimulatione] Quinquennali ludicro, cum Orpheum Lucanus recitasset, coronatus contra Neronem est. quod aegre tulit citharoedus Princeps. Statius Silv. 2, 7, 53. *Ingratus Nero dulcibus theatris, Et noster tibi praeferatur Orpheus.* Sed quid sibi vult hic *Vanis adsimulatione?* An, quod Nero vane et irrito conatu assimulare et reddere Lucani versus voluit? Ita scriberes *assimilatione*. Sed non placet. ne Farnesianum quidem scriptum, *vanis assimulatione*. Lego clarius, *vanis aemulatione*. LIPS. *Aemulatione* placet etiam Vrsi-

A. V. 819. A. C. 66. nus aemulatione. Lateranum, Consulem designatum, nulla iniuria, sed amor Reipubl. sociavit. At Flavius Scevinus et Afranius Quinctianus, uterque Senatorii ordinis, contra famam sui, principium tanti facinoris capessivere. Nam Scevino dissoluta luxu mens et proinde vita somno languida: Quinctianus mollitia corporis infamis, et a Nerone probroso carmine diffamatus, contumelias ultum ibat. Ergo, dum *scelera Principis, et finem adesse Imperii, diligendumque, qui fessis rebus succurreret*, inter se aut inter amicos iaciunt, adgregavere Tullium Senecionem, Cervarium Proculum, Vulcatium Araricum, Iulium Tugurinum, Munatium Gratum, Antonium Natalem, Martium Festum, Equites Romanos: ex quibus Senecio, e praecipua familiaritate Neronis, speciem amicitiae etiam tum retinens: eo pluribus periculis conflictabatur, Natalis particeps ad omne secretum Pisoni erat. ceteris spes ex novis rebus petebatur. Adscitae sunt, super

Vulpio et Freinshemio, sed simul *vana, vanus aemulatione* Heinsio in marg. Morell. *Vanus adsimulatione*, non intelligo. *Ostentare* pro ostendere, i. e. edere, recitare etc. ERN. Rip. sequuntur Lipsii coniecturam. Sequor et ego. Freinsh. volebat *vanissima aemulatione*, quod ad vulg. probe accedit. Iac. Gron. in subsidium vulgatae lectionis adfert ex 16, 17. *adsimulatas Lucani literas.*

Afranius Quinctianus] MS. Guelf. edd. veteres plures *Quintilianus*. ERN. Bud. *Quintianus*.

Quinctianus molli corpore] Farnes. *mollitie corporis*. Ita Latinis dicta, ὁ ἁπλοῦς νόσος. Ovidius: *Mollis erat, facilisque viris Paeantius heros.* LIPS. Sed MS. Flor. *mollitia corporis*. Ed. pr. *molfitie*, idque receptum Pichenae. Vid. ad 11, 2. ERN. Bud. *molli corpore.*

Et finem adesse Imperii] MS. Reg. Agr. Corb. ed. pr. *Imperio*, melius e Taciti more. ERN. Bud. *Imperii.*

Antonium Natalem] Non arbitror illum esse, quem Seneca cum probro describit ep. 87. *Nuper Natalis tam improbae linguae, quam impunae, in cuius ore feminae purgabantur.* LIPS.

Senecio e praecipua] Ergo? ille, qui 13, 12. una cum Othone familiarissimus Neroni ostenditur, libidinum eius in Acten administer et interpres? Putem. sed ibi Claudius Senecio dicitur, hic Tullius. Itaque me sustineo. LIPS.

Super

super Subrium et Sulpicium, de quibus retuli, militares manus, Granius Silvanus et Statius Proximus, Tribuni cohortium praetoriarum, Maximus Scaurus et Venetus Paullus Centuriones. Sed summum robur in Fenio Rufo Praefecto videbatur, quem, vita famaque laudatum, per saevitiam impudicitiamque Tigellinus in animo Principis anteibat, fatigabatque criminationibus, ac saepe in metum adduxerat, quasi *adulterum Agrippinae et desiderio eius ultioni intentum*. Igitur, ubi coniuratis, Praefectum quoque Praetorii in partes descendisse, crebro ipsius sermone facta fides; promptius iam de tempore ac loco caedis agitabant. Et *cepisse impetum* Subrius Flavius ferebatur, *in scena canentem Neronem adgrediendi; aut cum ardente domo per noctem huc illuc cursaret incustoditus*. Hic occasio solitudinis; ibi ipsa frequentia, tanti decoris testis, pulcherrimum animum exstimulaverant: nisi impunitatis cupido retinuisset, magnis semper conatibus ad- A. V. 819. A. C. 66.

Super Subrium] Libri mei, *per Subrium*. LIPS.

Granius Silvanus] Bud. *Gaius Silanus*.

Maximus Scaurus] Spanhem. de Vs. et Pr. Num. t. 2. p. 37. corrigit *Mamercus*, quod nuspiam Scauris hoc cognominis tribuatur. De antiquioribus temporibus concedo. At his temporibus cognomina multiplicata; unde nihil certi fine libris dici posse arbitror. ERN.

Aut cum ardente domo per noctem huc illuc cursaret] Coniiciebam: *cum madens vino per noctem*. GRON. Mullerus malit, *aurea in domo*, quae sc. ita ampla, ut urbis instar haberet. c. 42. Cf. mox c. 52. Prodest etiam, quod sequitur, *huc illuc*, quod aedibus aptius videtur, quam urbi. Sic placebat et Mureto, non probante Broterio, qui cum Huetio de incensa domo Neronis accipit. Sed coniuratos voluisse domum Neronis incendere, vix credam. ERN. Non video, cur non, qui tollere monstrum hominis parabant, domo eius ignem inicere tentassent. Sic vanae sunt doctorum coniecturae, et sanus locus. Acid. *ardente* exponebat crebris luminibus et facibus illustri. Bip. placet coniectura Gron. quam emendant ita: *cum madens bono*, sic pro indignitate scil. collato 13, 25. Cum incendio, cuius ipse Nero exemplum dederat, bene convenit ista *huc illuc cursitatio*. At Heins. dabat *marcente domo*, i. e. familia nocturnis comessationibus marcida.

Spem

A. V. 819
A. C. 66
51

adversa. Interim cunctantibus prolatantibusque spem ac metum, Epicharis quaedam, incertum quonam modo scisscitata (neque illi ante ulla rerum honestarum cura fuerat) accendere et arguere coniuratos: ac postremo lentitudinis eorum pertaesa, et in Campania agens, primores classiariorum Misenensium labefacere, et conscientia inligare connixa est tali initio. Erat Chiliarchus in ea classe Volusius Proculus, occidendae matris Neronis inter ministros, non ex magnitudine sceleris provectus, ut rebatur, is mulieri olim cognitus, seu recens orta amicitia, dum *merita erga Neronem sua, et quam in invitum cecidissent*, aperit, adiicitque questus et *destinationem vindictae, si facultas oriretur*, spem dedit, posse impelli et plures conciliare. nec leve auxilium in classe, crebras occasiones; quia Nero multo apud Puteolos et Misenum maris usu laetabatur. Ergo Epicharis plura: et omnia scelera Principis orditur: *neque se iactare, quod inane esset; provisum, quonam modo*

Spem ac metum] Nec male, *spe ac metu*. LIPS. Probat Acidalius, coniiciens etiam *spem inter ac metum*. Vulgatum interpretor conatum cum spe ac metu coniunctum. Vid. ad 14, 63. supra c. 42. *spes inrita* pro conatu inrito. ERN.

Quonam modo scisscitata] Id est, unde aut per quem odorata de coniuratione. Sperne Vertranii *fuscitata*. LIPS. Mox *accendere et arguere* est accendere arguendo, velut ignavos esse ac tardos etc. Post *labefacere* est avertere a fide in Neronem. ERN.

Erat Chiliarchus] Ita libri. Vulgo *navarchus*. Bene Chiliarchus, pro Tribuno: sicut et Centuriones reperies plus semel in classe. LIPS. *Navarchus* etiam MSS. (Bud.) Guelf. et alii, at ed. pr. *Chiliarchus*, et MSS. Reg. Corb. ERN.

Si facultas oriretur] MS. Guelf. *oreretur* a manu pr. ut saepe in scriptis. Ceterum promtum esset coniicere *offerretur*. ERN.

Ergo Epicharis plura: et omnia] Pichena interpretatur, plura promsit et coniurationem aperuit. Si Tacitus sic scripsit, vix alius sensus esse potest: nisi quod non de coniuratione capiam, quam sequentibus prodit. Sed sane nimis abrupta haec oratio; unde plerisque corruptus locus videtur. neque tamen adhuc satis commodam emendationem vidi. Sensus quidem hic desideratur: Ergo hoc initio oblato perficiendi consilium, accendere animum hominis tentans, addit dictis plura, quae hanc vim habitura sperat, de iniuria ei facta. ERN.

Neque Senatui quid maneret] Vatic. codicis scripturam (quae et Flor.

modo poenas eversae Reipublicae daret; accingeretur A. V. 819.
modo navare operam et militum acerrimos ducere in A. C. 66.
partes, ac digna pretia exspectaret. Nomina tamen coniuratorum reticuit. Vnde Proculi indicium inritum fuit, quamvis ea, quae audierat, ad Neronem detulisset. Accita quippe Epicharis, et cum indice composita, nullis testibus innixum facile confutavit. Sed ipsa in custodia retenta est, suspectante Nerone, haud falsa esse, etiam quae vera non probabantur.

Flor. et Agr.) expressi. nec dissentit Farnelianus, nisi quod refert, *quod manere.* (Sic et Bud.) Quis Castor aut Pollux liberat me ab hoc metu? Forte, *neque se nautam quidem manere.* quasi attollens coniuratorum numerum splendoremque id dicat mulier. etiam ipso cessante, provisum viris melioribus quomodo nefarius ille poenas daret. LIPS. Non lubet coniecturas virorum doctorum adscribere. Adeo parum in iis opis ad locum emendandum, adeo longe a scriptura et sensu recedunt institutae orationis. Ego conieci Tacitum scripsisse *neque salvi quid manere.* Est conclusio orationis de sceleribus Principis et facinoribus; hinc commodus transitus ad *poenas eversae Reipublicae:* Reipublicae eversae aptissimum *nihil salvi. Eversae* bene e Flor. Pichena. Sic etiam MS. Guelf. ed. pr. omnesque ante Rhen. qui primus (e Bud.) *versae* dedit: quod tamen etiam sic dicitur apud nostrum (3, 54.) probaturque Gronovio ad Senec. de Benef. 5, 16. ERN. Lall. supplet *potestatis* quid *ac dignitatis*, quod non plane spernendum. Hiller. Rac. 19. levi mutatione efficit: *ne Senatum quidem manere* scil. in fide, quo sensu id verbi H. 1, 76. et passim. Sic fere iam Gronius, qui coniiciebat, neque *Senatui fidem manere.* Bip. e lectione Putealani, qui, cod. Genuensi usus, ita dedit: *neque Senatui quod inane esset*, quod secuti Rhen. et Alsinus, ingeniose exsculpunt, quod vero perquam simile: *neque se iactare, quod inane esset.* Recipiendum puto; verum cum Rhen. tollendum quod sequitur *sed*, ex posteriori syllaba vocis praecedentis ortum.

Navare operam] Sic habent MSS. Flor. (Bud.) Oxon. Guelf. et mox *ducere.* Recte. Nam sic *accingi* construitur. Vnde bene receptum a Ryckio et I. Gronovio. Edd. antea omnes *navaret* ac *duceret.* Mox edd. ante Rhen. MS. Guelf. vitiose *multum* pro *militum.* ERN. Bud. *militum.*

Quae vera n. probabantur] i. e. quorum veritas nondum, ob testium defectum, patebat. MSS. Reg. Guelf. *probantur*, solenni in libris Taciti aberratione, ut saepe vidimus. Add. c. 59. Rectum etiam esset *probarentur*; sed *probabantur* (Bud. et) omnes edd. et a Tacito non abhorrens. Mox *permotis*, quod e Flor. addidit Pichena, etiam MS. Guelf. (Bud.) ed. pr. et vett. omnes. In recentioribus et Lipsianis excidit, casu, ut opinor. Idem pro *cuius amoenitate* legendum putat *quo, eius amoen.* ex quo facile fieri potuit *quoius, cuius.*

Hein-

A. V. 819. A. C. 66. 52 Coniuratis tamen, metu proditionis permotis, placitum maturare caedem apud Baias in villa Pisonis: cuius amoenitate captus Caesar creber eo ventitabat, balneasque et epulas inibat, omissis excubiis et fortunae suae mole. Sed abnuit Piso, *invidiam* praetendens, *si sacra mensae, Diique hospitales caede qualiscumque Principis cruentarentur. melius apud urbem, in illa invisa et spoliis civium exstructa domo, vel in publica patraturos, quod pro Republica suscepissent.* Haec in commune: ceterum timore occulto, ne L. Silanus, eximia nobilitate disciplinaque C. Cassii, apud quem educatus erat, ad omnem claritudinem sublatus, imperium invaderet, prompte daturis operam, qui a coniuratione integri essent, quique miserarentur Neronem, tamquam per scelus interfectum. Plerique, *Vestini quoque Consulis acre ingenium vitaviisse Pisonem* crediderunt, *ne ad libertatem moveretur, vel,*

Heinsius autem *creber eo* ap. Ryckium, et in marg. Morelli Lipsius *crebro eo.* ERN. Hic Heinsium sequor cum Bip. Bud. pro *placitum* habet *placuit.* et mox *balnea.*

Fortunae suae mole] intelligi posse putavi, nixus vel fretus. Ac veritus sum, ne tale verbum exciderit: esset enim durior ellipsis: Sed pendet ab *omissis*, et intelligendum est, *et fortunae suae mole omissa*, i. e. apparatu solito, comitatu etc. Sic ὄγκος dicitur Graecis. Iosephus 18, 6, 9. ὄγκον πραγμάτων de imperio. ERN.

Ne L. Silanus] De quo inferius 16, 7 sq. LIPS. Augusti abnepos, filius eius, de quo 13, 1.

A coniuratione integri] MS. Bud. *coniurationem*: unde Rhenanus corrigebat *coniuratione*, quod est in ed. pr. aut *coniurationis.* Cereri libri in vulgato consentiunt, quod verum puto. ERN. Verba Rhenani male cepit Gron. Rhen. scil. refert, in Bud. esse *coniuratioli integri*, quod legendum *coniuratione* aut *coniurationis integri.* Ipse tamen servat vulg. cum praepositione, quae omissa in Bud.

Ne a libertate moveretur] Vatic. *ne ad libertatem moraretur.* Ducit me sententia, ut legam, *ne aut libertatem moliretur.* Duplex videlicet a Vestino metus, ne aut homo acer ad libertatem populum vocaret: aut alium a Pisone Principem diligeret. LIPS. Videndum an fuerit: *ne a libertate moneretur.* Iustinus 2, 9. *Huius virtute cum admonita civitas libertatis esset.* GRON. Lectio Vatic. cod. est etiam in libro Agric. ed. pr. unde Brot. recepit *ad libertatem.* Vulgata est in MSS. Flor. (Bud.) Guelf. et in edd. inde a Puteol. omnibus: eamque veram puto. *Libertate moveri* dicitur, qui dulcedine eius captus, eius maxime

ceret, delecto Imperatore alio, sui muneris Rempublicam faceret. Etenim expers coniurationis erat; quamvis super eo crimine Nero vetus adversus insontem odium expleverit. Tandem statuere, circensium ludorum die, qui Cereri celebratur, exsequi destinata: quia Caesar, rarus egressu, domoque aut hortis clausus, ad ludicra circi ventitabat, promptioresque aditus erant laetitiae spectaculi. Ordinem insidiis composuerant, *ut Lateranus, quasi subsidium rei familiari oraret, deprecabundus et genibus Principis accidens, prosterneret incautum premeretque, animi validus et corpore ingens. Tum iacentem et impeditum Tribuni et Centuriones et ceterorum, ut quisque audentiae habuisset, accurrerent trucidarentque:* primas sibi partes expostulante Scevino, qui pugionem templo Salutis (in

A. V. 819. A. C. 66. 53

me rationem habet: ut *pecunia moveri* amantes pecuniae, qui eius spem in omnibus sequuntur. Si *a* displiceat, possis corrigere *aut*, praesertim cum libri quidam habeant *ad*. ERN. Pichenam si audias, eod. Flor. habet *ne ad libertate morerentur*, unde bene ex ipsius et Mureti et aliorum sententia: *ne ad libertatem* Populo Rom. restituendam *moverentur*. Gruterus malebat *libertate* scil. Dea. Ceterum quoad sensum non differt lectio, quam probat Ernesti et sequitur Lall.

Die, qui Cereri celebratur] Qui dies pridie Idus Apriles, ita notatus Kalendario veteri: LVDI. CERERI. et biduo ante LVDI IN CIRCO. Infra noster: *atque circensium Cerealium ludicrum, pluribus equorum cursibus celebraretur.* Dio 47, 40. inter prodigia refert, quod *Aedikes Cereri, loco circensium et equestrium ludorum, gladiatorios exhibuerint.* Ovidium adde Fast. 4, 389. sq. et numinum veterem: HEMMIVS AED. CERIALIA FECIT. Quod Caesaris et Tulli aevo factum. Vide Politianum Miscell. c. 85. LIPS. MS. Guelf. ed. pr. *diem*, male. Broterius bene, ut opinor, e Kalendariis antiquis docet diem XIX. Apr. intelligendum, s. XIII. Kal. Maj. *Domoque* etiam ed. pr. ut Fl. MS. ERN. Bud. *domo*. De numo v. Eckhel in Doctr. NN. vett. vol. 5. p. 252.

Genibus Pr. accidens] Sic bene Rhen. (ex ingenio). Edd. superiores omnes, MS. Guelf. (et Bud.) *accedens*. Mox *ingens*, quod idem (e Bud.) dedit, MS. Guelf. ed. pr. ceteraeque ante Rhen. *vigens*. ERN. *Corpore ingens*, ut H. 1, 53. Bip. magis placet *vigens*.

Vt quisque audentiae] Lectio a Vatic. est. Farnes. *audaciae habuisset*. corrupte triti libri, *audivisset*. LIPS. *Audentiae* etiam ed. pr. MS. Guelf. *audaciae*, et edd. ante Rhen. qui induxit, nescio quare, *audivisset*, (ego scio, e Bud.) quod servatum est ad Lipsium usque. ERN.

Templo Salutis in Etruria] Quantum intelligere potui, sic pleris

A. V. 819. A. C. 66. (in Etruria), sive, ut alii tradidere, Fortunae Ferentino in oppido, detraxerat, gestabatque velut magno operi sacrum. *Interim Piso apud aedem Cereris*

plerique capiunt, ut templo, sive Salutis, sive Fortunae fuerit in Ferentano oppido Etruriae: unde Cluverius corrigit *Ferentino*, ut est ap. Suetonium Oth. 1. quod probabat Ryckius: recepit Broterius. Omninoque nullos *Ferentanos* agnoscit I. F. Gron. ad Liv. 9. 15. etsi Strabo l. 5. p. 226. dilerte Φερεντανὸν Etruriae memorat. Sed dubium esse potest, an *in Etruria* etiam ad oppidum Ferentanum referendum sit. Saltem modus loquendi vix pati videtur. Dixisset opinor: *templo Salutis, s. n. a. t. Fortunae, Ferentano in Etruria oppido*. Si porro *in Etruria* proprie ad Salutis templum referatur, ut videtur voluisse Heinsius, qui in margine Morell. verbis *Ferent. in oppido* adscripsit *in Sabinis*; nimis indefinite locus templi et contra consuetudinem accurate scribentium indicatur. Itaque putem, *in Etruria* esse e nota addita verbis *Ferent. in oppido*, qualis illa Heinsiana, quae postea in textum irrepsit. Atque sic definitio illa loci Ferentano in oppido erit communis utrique, aut templum Salutis Romanum intelligeretur, quod in monte Quirinali fuit votum a Iunio Bubulco et dictum a Q. Fabio. Id templum Salutis simpliciter centies apud veteres dicitur, ut apud Obsequentem c. 71, 103, sed illud verius. Nam c. 55, inducitur ipse Scevinus dicens, pugionem illum olim regione patria cultum fuisse. ERN. Vncinis includenda *in Etruria*, quippe e marg. intrusa. *Ferentino* rectius dici videtur. Ap. Strabonem quoque Φερεντινόν. In fine pro *regione patria* legendum *religione patria*.

Detraxerat] Vt donaria in templis, cum consecrantur, *reponi*, sic, cum auferuntur, *detrahi* proprie dicuntur. Sic plane, ut apud nostrum, *gladius dejubro detractus* ap. Suet. Vit. 8. *Detracta templis dona* Ner. 32. Detrahi etiam clypei, imagines dicuntur suspensae in templis, aut curiis etc. ERN.

Gestabatque velut] Gestabatne pugionem? non is mos Romae, et per hanc vanitatem homo se palam retexisset. Aliud omnino verbi fuisse suspicor: *servabatque, iactabatque*, aut tale. LIPS. *Iactabat* placet Heinsio. ERN. Bip. reddunt, amabat, maxime colebat.

Magni operis sacrum] Pichena ex Flor. colligit, *magno operi*. Neque ego olim male, *magnis operis*, multitudinis numero. LIPS. Vulgatum tamen Graecismo posset defendi. Apollonius Rhodius 2, 688. Εἰ δ' ἄγε δὴ νῆσον μὲν ἑὴν Ἀπόλλωνος· τὴν δ' ἱερὴν πλείομεν. Strabo l. 14. p. 682. Εἶτ' ἄκρα Πηδάλιον, εἰς τὴν ὑπέρκειται λόφος τραχὺς, ὑψηλὸς, τραπεζοειδὴς, ἱερὸς Ἀφροδίτης. Lucianus Hermotimo 40. Κάλπις ἀργυρᾶ πράκειται ἱερὰ τοῦ Θεοῦ. Nam *magnis operis* omnino male. Plinius 11, 37, (63.) *Lupi dexter canninus in magnis habetur operibus*. GRON. MS. (Bud.) Guelf. *magni operis*. sic edd. ante Pich. praeter pr. quae habet *magnoperis*, ut in cod. Agr. quod idem est cum Flor. *magno operis*. Ceterum genitivus non male defenditur a Gronovio. Sic dixit ipse Cicero Verr. 1, 18. *insu-*

ris opperiretur, unde eum Praefectus Fenius et ceteri A. V. 819. *accitum ferrent in castra, comitante Antonia, Claudii* A. C. 66. *Caesaris filia, ad eliciendum vulgi favorem:* quod C. Plinius memorat. Nobis quoquo modo traditum non occultare in animo fuit, quamvis absurdum videretur, aut inanem ad spem Antoniam nomen et periculum commodavisse, aut Pisonem, notum amore uxoris, alii matrimonio se obstrinxisse: nisi si cupido dominandi cunctis adfectibus flagrantior est. Sed mirum, 54 quam inter diversi generis, ordinis, aetatis, sexus, dites, pauperes taciturnitate omnia cohibita sint; donec proditio coepit e domo Scevini: qui pridie insidiarum multo sermone cum Antonio Natale, dein regressus domum, testamentum obsignavit; promptum vagina pugionem, de quo supra retuli, *vetustate*

insula horum Deorum sacra putatur, et similiter alii. ERN. Pro *magni operis* Bip. vellent *magnopere*.

Quamvis absurdum videretur et inane, aut ipsi Antoniam nomen et periculum commodavisse] Rodolphus peracute: *aut inani spei Antoniam*. Hi tales homines, si ad criticam serio se dedissent, quid non pervidissent? Et tamen nos Pelei placemus nobis in hac machaera. LIPS. Quod nunc est in textu debetur Pichenae, qui sic correxit e Flor. lectione *aut inane aut spem*, quae est etiam in ed. pr. Prius *aut* etiam est in MS. Guelf. Quod Agricolae tribuit Lipsius pro coniectura, est in MS. Agr. unde Ryckius in textum recepit: quem sequerer, si istius codicis idonea auctoritas esset. ERN. V. et notata ad c. 55. ubi quid simile. In cod. Agr. ubi *aut spem*, in marg. additur a I. m. *at ad*, quo indicatur, alia exempla habere *inane ad spem*; inde coniectura Pichenae, teste Gron.

Sed mirum, quam inter diversi generis, ordinis, aetatis, sexus, taciturnitate omnia cohibita] Certe mirum, in lubrico et praeperi hoc sermonis. Simile plane, quod Claudianus miratur, conspiratione militari in Ruffinum 2, 283. — *nec quisquam tanta de plebe repertus, Proderet incautis qui corda minantia verbis. Quae non posteritas, quae non mirabitur aetas; Tanti consilium vulgi potuisse tueri, Aut facinus tam grande tegi?* Et plura, quae addit. LIPS. *Dites* Rhen. e Bud. prius *divites*. Cf. H. 2, 56.

Donec proditio coepit] Plutarchus de Garrul. 9. longe aliter elatam et apertam narrat coniurationem. Sed ne tibi imponat, non istam. Duplex enim in Neronem coniuratio, Pisoniana et Viniciana, ut auctor Sueton. 36. Ad Vinicianam ergo refer illa Plutarchi. LIPS. Plutarchum quoque de Pisoniana loqui, docet Ryckius ex eo, quod Viniciana Beneventi confiata et derecta, auctore Suet. Ner.

A. V. 819. A. C. 66. *ſtate obtuſum* increpans, *aſperari ſaxo et in mucronem ardeſcere* iuſſit, eamque curam liberto Milicho mandavit. Simul adfluentius ſolito convivium initum: ſervorum cariſſimi libertate et alii pecunia donati, atque ipſe maeſtus et magnae cogitationis manifeſtus erat, quamvis laetitiam vagis ſermonibus ſimularet. Poſtremo *vulneribus ligamenta, quibusque ſiſtitur ſanguis, parare* eundem Milichum monet; ſive gnarum coniurationis et illuc usque fidum, ſeu neſcium et tuno primum adreptis ſuſpicionibus, ut plerique tradidere de conſequentibus. Nam, cum ſecum ſervilis animus praemia perfidiae reputavit, ſimulque immenſa pecunia et potentia obverſabantur, ceſſit fas et ſalus patroni et acceptae libertatis memoria. Etenim uxoris quoque conſilium adſumpſerat, muliebre ac deterius, quippe ultro metum intentabat, *mul-*

Ner. 30. Apud Plutarchum autem Romae mentio. ERN.

Et in mucronem ardeſcere iuſſit] Lucanus 7, 139. *niſi cotibus aſper Exarſit mucro.* Forte tamen Cornelius: *et mucrone ardeſcere iuſſit.* GRON. *In mucronem* Tacito dignius puto. I. Gronovius comparabat e c. 63. *membris in eum pallorem albentibus.* H. 1, 43. *in eadem ardere.* Et ea lectio eſt in MS. Flor. (Agr. et) ed. pr. Ceteri ſcripti et edd. usque ad Bernecc. ſine praepoſitione. ERN. Sic Bud. Ap. Lucan. quoque 7, 139. *cotibus aſper exarſit mucro.*

Magnae cogitationis manifeſtus] Seneca in Controv. 2, 5. (13.) *Tyrannus ſuſpicatus eſt, ſive iſti aliquid excidit, ſive magna conſilia non bene vultus tegit.* LIPS.

Vagis ſermonibus] Cod. Agr. *variis.* Sed *vagi ſermones* et ap. Claudian. in Probi et Ol. Conſ. 1, 31.

Parare eumdem Milichum] Sententia apta eſt: tamen libri illud verbi redarguunt: quorum partim *furtiebat eumdem*; alii, *partiebatque*; nonnulli *partiebatur.* Quid veri, quaero. LIPS. Primum eſt MS. Bud. alterum Flor. et Guelf. tertium ed. pr. *Parare* Puteol. edidit, neſcio an e MS. ERN. Forſan e cod. Genuenſi. Hiller. Rac. 34. coniicit *ligamenta . . . ſarcire.*

Et illuc usque fidum] Sic MSS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. ante Rhen. omnes: in hulus ed. primum comparet *hucusque*, quod vitio operarum invectum puto. ſed id tenuere omnes usque ad I. Gronov. ERN.

De conſequentibus] Grotius coniiciebat *conſcientibus.* male. Tradere eſt hiſtoricorum. Intelligo de ſcriptoribus, qui poſt illa tempora vixere ac ſcripſere. Sic Cicero dixit *conſequens* et *poſterum tempus* ſynonymice. ERN. Brot. explicat de iſtorum mandatorum conſequentiis. Heinſ. pro gloſſa habet.

In

multosque adfitisse libertos ac servos, qui eadem vide- A. V. 819.
rint: nihil profuturum unius silentium: at praemia A. C. 66.
penes unum fore, qui iudicio praevenisset. Igitur, coe- 55
pta luce, Milichus in hortos Servilianos pergit: et, cum foribus arceretur, *magna et atrocia adferre* dictitans, deductusque ab ianitoribus ad libertum Neronis, Epaphroditum, mox ab eo ad Neronem, *urgens periculum, graves coniurationes*, et cetera, quae audierat coniectaveratque, docet. Telum quoque in necem eius paratum ostendit, accirique reum iussit. is raptus per milites et defensionem orsus, *Ferrum, cuius argueretur, olim religione patria cultum, et in cubiculo habitum ac fraude liberti subreptum*, respondit. *Tabulas testamenti saepius a se, et incusfodita dierum observatione, signatas. Pecunias et libertates servis et ante dono datas, sed ideo tunc largius, quia, tenui iam re familiari et instantibus creditoribus, testamento diffideret. Enimvero liberales semper epulas struxisse et vitam amoenam et duris iudicibus parum probatam. Fomenta vulneribus nulla iussu suo, sed, quia cetera palam vana obiecisset, adiungere crimen, ut sese pariter indicem et testem faceret.* Adiicit dictis constantiam.

In hortes Servilianos] Cf. H. 3, 38. Suet. 47.

Epaphroditum] Qui a libellis fuit. de quo Suetonius Neron. 49. Et Domit. 14. Est ille ipse, cui nobilis servus Epictetus fuit. Suidas et Arrianus 1, 1. LIPS.

Adiungere crimen visum se — facere] Non erat hoc crimen, fomenta parasse; sed coniurasse. Itaque legam, *crimini*, *cuius se pariter indicem et testem faceret.* Et vero libri etiam quidam, *faceret*, praeferunt. LIPS. Mihi sedet, Acidalium rem acu tetigisse: *adiungere crimen*, *cuius*. i. adiicere hanc quoque calumniam, quam et deferat ipse, et sibi tanquam testi credi velit. GRON. Lectio, quae in textu hodie est, inducta est a Pichena, ut consentanea scripturae MS. Flor. eademque est in MS. Agr. (nec ex ingenio Agr. ut Pich. putabat.) ante iam prolata et probata a Modio ep. 15. At MS. Flor. Iac. Gron. contendit, potius Acidalii coniecturae favere. Est in codice *l; fisse.* Ex quo ego neque *ut sese* neque *cuius se* eruam. Est enim *iussisse:* unde quidam liber Gronovio citatus etiam habuit *iussisse.* MS Guelf. edd. a Puteol. omnes usque ad Pichenam *visum; se - facere.* MS. Bud. *vixisse.* ed. pr. *dixisse. Pariter - faceret.* RUN. Ex lectione Bud. *vixisse* Rhenanus coniiciebat leg. *nixum se p. ind. et t. f.*

Ac

A. V. 819. A. C. 66. tiam. incusat ultro *intestabilem et consceleratum*, tanta vocis ac vultus securitate, ut labaret indicium, nisi Milichum uxor admonuisset, *Antonium Natalem multa cum Scevino ac secreto colocutum, et esse utrosque* 56 *C. Pisonis intimos.* Ergo accitur Natalis: et diversi interrogantur, *quisnam is sermo, qua de re fuisset?* cum exorta suspicio, quia non congruentia responderant: inditaque vincla. Et tormentorum adspectum ac minas non tulere. Prior tamen Natalis, totius conspirationis magis gnarus, simul arguendi peritior, *de Pisone* primum fatetur. deinde adiicit *Annaeum Senecam*, sive internuntius inter eum Pisonemque fuit, sive ut Neronis gratiam pararet, qui infensus Senecae, omnes ad eum opprimendum artes conquirebat. Tum, cognito Natalis indicio, Scevinus quoque, pari inbecillitate, an cuncta iam patefacta credens nec ullum silentii emolumentum, edidit ceteros. ex quibus Lucanus Quinctianusque et Senecio diu abnuere. Post, promissa impunitate conrupti, quo tarditatem excusarent, Lucanus *Atillam matrem suam*, Quinctianus *Glitium Gallum*, Senecio *Annium* 57 *Pollionem*, amicorum praecipuos, nominavere. Atque

Ac secreto colocutum] Farnes. *secreta*, et ad oram, *Seneca*. non probo. Statim e libris edidi: *An cuncta iam patefacta credens*, non ut (et in Bud.) obtinuerat, *ante*. Notum et creberrimum Tacito dicendi genus. LIPS. *Secreta* etiam MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. quod recepit Broterius. ERN.

Ergo accitur Natalis] Sic MSS. Flor. Guelf. Agr. edd. ante Rhenanum omnes, qui (e Bud.) edidit *accitus*. Vetus cum Ryckio restituimus. ERN.

Cujn exorta susp.] Bud. *tum*. Mox c. Agr. *Sed torm. adsp.*

Coniurationis] Sic Lipsius. At Flor. Bud. et edd. ver. *conspirationis*. Dein Bud. male *magis ignarus*. Pro *peritior* Faernus dabat *paratior*, sed simul mutat *arguendi* in *arguenti*, Pricaeus in *urgenti*, scil. Neroni. Bip. legunt *arguendi promtior*. Lall. *apertior*, quod placet, quippe proxime ad vulg. accedens. Sic Cic. pro Mur. 35. *ut semper fuit apertissimus*.

Quinctianus] Bud. *Quintilianus*.

Glitium Gallum] Ita scribendum nomen, non *Glicium*. Frequens in lapidibus *Glitiorum* mentio. V. Grut. in ind. Sed *Glitii* quoque *Galli* epitaphium, ante duo saecula Veiis repertum, exhibet Nardinus in Veiis ant. 2, 2 Cf. thes. Ital. ant. t. 8. parte 3. p. 56.

Gessu-

que interim Nero recordatus, Volusii Proculi indicio Epicharin adtineri, ratusque muliebre corpus impar dolori, *tormentis dilacerari* iubet. At illam non verbera, non ignes, non ira eo acrius torquentium, ne a femina spernerentur, pervicere, quin obiecta denegaret. Sic primus quaestionis dies contemptus. Postero, cum ad eosdem cruciatus retraheretur gestamine sellae, (nam dissolutis membris insistere nequibat) vinclo fasciae, quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum sellae restricto, indidit cervicem, et, corporis pondere connisa, tenuem iam spiritum expressit: clariore exemplo libertina mulier, in tanta necessitate, alienos ac prope ignotos protegendo, cum ingenui et viri et Equites Romani Senatoresque, intacti tormentis, carissima suorum quisque pignorum proderent. Non enim omittebant Lucanus quoque et Senecio et Quinctianus passim conscios edere, magis magisque pavido Nerone, quamquam multiplicatis excubiis semet sepsisset. Quin et 58 urbem, per manipulos occupatis moenibus, insesso etiam mari et amne, velut in custodiam dedit. Volitabantque per fora, per domos, rura quoque et proxima municipiorum, pedites equitesque, permixti Ger-

A. V. 819. A. C. 66.

Gestamine sellae] Eadem saevitia est, quam tangit Ammianus 29, 2. *Promiscue iuvenes aliique, membris omnibus capti, ad supplicia sellis gestatoriis ducebantur.* LIPS. De fascia pectorali mulierum, quae et *strophium* dicitur; v. quos citavi in Clav. Cicer. in *strophium*. ERN. Cf. Non. Marc. 14, 8.

Convulsa] Bud. *connixa*.

Senatoresque intacti tormentis] Ita Farnes. optime. Vatic. *intactis*, littera una redundante. Ex quo fonte vulgatus error, *in tantis*. Res clara. Insigni laude, ait, dignanda libertina mulier, quae toties pressa constanter indicare abnuerit ignotos: cum viri et Senatores etiam proxima pignora sua proderent sine tormentis. LIPS. *Intacti* placuerat ante Faerno, Agr. *Intactis* etiam MS. Flor. ed. pr. At MS. (Bud.) Guelf. *in tantis* vitiose, ut omnes edd. a Puteol. usque ad Lipsium. ERN.

Carissima suorum quisque pignorum proderent] Sic recte MSS. Fl. Guelf. edd. ante Rhen. omnes: qui (e Bud.) dedit *carissima quoque s. p.* Vetus restituit Pichena. ERN. In Bud. legitur *pignora*.

A. V. 819. A. C. 66. Germanis, quibus fidebat Princeps, quasi externis. Continua hinc et iuncta agmina trahi ac foribus hortorum adiacere. Atque, ubi dicendam ad cauſſam introiſſent, *laetatum erga coniuratos, ſed fortuitus ſermo et ſubiti occurſus, ſi convivium, ſi ſpectaculum finxiſſent*, pro crimine accipi: cum, ſuper Neronis ac Tigellini ſaevas percunctationes, Fenius quoque Rufus violenter urgeret, nondum ab indicibus nominatus, ſed, quo fidem inſcitiae pararet, atrox adverſus ſocios. Idem Subrio Flavio adſiſtenti adnuentique, an inter ipſam cognitionem deſtringeret gladium, caedemque patraret, renuit infregitque inpe-
59 tum iam manum ad capulum referentis. Fuere, qui prodita coniuratione, dum auditur Milichus, dum dubitat Scevinus, hortarentur Piſonem, *pergere in caſtra*,

Laetatum erga coniuratos] Arriſiſſe aliquando quacunque occaſione cuiquam e coniuratis; frontem exporrexiſſe, et vultum hilariorem finxiſſe ad advenrum, aſpectum, obitum, occurſum, alloquium, dictum, geſtum motumve alicuius. Nihil hic ſuſpectum. GRON. *Laetatum* MS. Guelf. ed. pr. In ed. Put. eſt *latatum*, vitio operarum; ſed id ſervatum usque ad Rhenanum, qui *laetatum* (e Bud.) reſtituit. Verum poſt dedi *ſed fortuitus ſermo*, ut eſt in MS. Guelf. et aliis ap. Broterium. edd. pr. Puteol. Ap. Beroaldum vitio operarum irrepſit *ſi* (nam alioqui ſequitur Puteolanum) quod temere propagatum eſt. Senſus eſt: non modo laetatum eſſe erga coniuratos crimen erat, ſed etiam cum iis forte collocutum etc. Variat deinde orationem et pergit, *ſi convivium* etc. *Non modo* omitti ante *ſed*, ſupra iam vidimus, eſtque non rarum in Tacito. ERN. *Si fort. ſermo* eſt et in Bud. et bonum ſenſum exhibet. praeſtat tamen *ſed*. Bip. mallent *et*. parum refert.

Sed quo fidem] Acid. et Freinshem. mallent *et q. f.* Mox Bud. *ſtringeret*.

Retinuit, infregitque] Faernus dudum, *renuit*, legebat: probaturque a quibusdam libris, et rectum eſt. Annuerat Flavius, iſte renuit. LIPS. *Renuit* MSS. Flor. et alii, ed. pr. (At Bud. *retinuit infregit imp.* Sed *renuit* probat etiam Pricaeus ad Apul Met. 6. p. 300. Pichena putat, ſcriptum fuiſſe *renuit* indequé ortum *retinuit*.) Paullo ante Ryckius e MS. Agr. dedit *innuenti*, ut placuerat Acidalio. At etiam *annuere* pro *innuere* dicitur, ut ap. Cicer. pro Quint. c. 5. *Simulatque ſibi hic annuiſſet, Numeraturum ſe dicebat*, ut omnes ſcripti; ſed et ibi contra libros Lambinus edidit *innuiſſet*: male, ut iudicant Gruterus et Paſſeratius. Reperit tamen Broterius *innuentique* et in tribus aliis MSS. ERN. Bud. *annuenti*.

Noſtra

caſtra, aut roſtra eſcendere, ſtudiaque militum et populi tentare, ſi conatibus eius conſcii adgregarentur, ſecuturos etiam integros: magnamque motae rei famam, quae plurimum in novis conſiliis valeret. Nihil adverſum hoc Neroni proviſum. etiam fortes viros ſubitis terreri; nedum ille ſcenicus, Tigellino ſcilicet cum pellicibus ſuis comitante, arma contra cieret. Multa experiendo confieri, quae ſegnibus ardua videantur. Fruſtra ſilentium et fidem in tot conſciorum animis et corporibus ſperari. Cruciatu aut praemio cuncta pervia eſſe. Venturos, qui ipſum quoque vincirent, poſtremo indigna nece adficerent. Quanto laudabilius perituros, dum amplectitur Rempublicam, dum auxilia libertati invocat. Miles potius deeſſet et plebes deſereret; dum ipſe maioribus, dum poſteris, ſi vita praeriperetur, mortem adprobaret? Inmotus his et paullulum in publico verſatus, poſt domi ſecretus, animum adverſum ſuprema firmabat, donec manus militum adveniret, quos Nero tirones aut ſtipendiis recentes delegerat. Nam vetus miles timebatur, tamquam favore A. V. 819. A. C. 66.

Rrr 2

Roſtra eſcendere] Libri ſcripti. LIPS. Vulgo ante *conſcendere*. ERN. Sic Bud.

Multa confieri] Sic bene e Flor. (et ed. Ven.) Pichena pro *fieri*; quod eſt in omnibus aliis. Mox MS. Guelf. *confociorum* male. V. ad 4, 33. Verbo *corporibus* reſpicitur ad tormenta, quae pauca corpora perferre ac vincere poſſunt. Poſt *cruciatu* pro dativo accipiendum. Atque etiam ed. pr. *cruciatui*, ſicut cod. Reg. ERN. Bud. *conſciorum . . . cruciatu.*

Miles potius deeſſet] Delevi *dum* et punctum feci, ut Acidalius volebat, quia non modo ſic MS. Flor. ſed etiam (Bud.) Guelf. in quo male manus ſec. ſupra adſcripſit *dum*. Atque ita plane ſenſus deſiderat. Melius eſſe deſeri a milite et plebe, et Reip. cauſſa mori cum gloria. Mox *immotus his* e MS. Guelf. ed. pr. dedi pro *iis*. Illa eſt Corneliana formula. ERN. Bud. *inmotus his*. Sic ſolet iſte codex. Mox habet *quis Nero*, puto *quis* pro *quibus*. Sed bene vulg.

Animum firmabat] Sic recte MS. Flor. edd. vett. ante Rhen. (qui [e Bud.] dedit *firmat*, quod eſt etiam in Guelf. cf c. 51. extr.) ſequitur enim *adveniret*: pro quo rectius eſſet *advenit*. Reſtituit Pichena. Contra bene mox Rhen. (ex ingenio) edidit *tamquam*. Edd. ſuperiores omnes et MS. Guelf. (et Bud.) *quamquam*. ERN.

Recens ſtipendiis] Heinſ. malebat *ſtipendii*, ut 4, 52. *recens Practutae*, ſed et illud ex ipſius ingenio. Cf. notata ad 1, 41.

Nomen

A. V. 819. A. C. 66. vore inbutus. Obiit, abruptis brachiorum venis. Teſtamentum foedis adverſus Neronem adulationibus amori uxoris dedit; quam degenerem, et ſola corporis forma commendatam, amici matrimonio abſtulerat. Nomen mulieris Arria Galla; priori marito, Domitius Silus: hic patientia, illa inpudicitia, Piſonis infamiam propagavere. Proximam necem Plautii Laterani, Conſulis deſignati, Nero adiungit, adeo propere, ut non complecti liberos, non illud breve mortis arbitrium permitteret. Raptus in locum ſervilibus poenis ſepoſitum manu Statii, Tribuni, trucidatur, plenus conſtantis ſilentii, nec Tribuno ob-

Nomen mulieris] Sic omnes ſcr. et edd. non *mulieri*, ut Acidalio placebat. *Atria* MS. (Bud.) Guelf. ed. pr. Puteol. *Arria* ed. Beroald. ſeqq. omnes, neſcio, an e libris ſcr. Etiam *Atrii* et *Atriae* reperiuntur. *Silius* Rhen. (e Bud.) ſqq. MSS. Guelf. at MS. Flor. *Silus* ed. pr. *Sillus*. Edd. ante Rhen. *ſilius*, male. de cognomine *Silus* v. Drakenb. ad Liv. 32, 28. ERN.

Breve mortis arbitrium] Profecto breve. Nam Nero *mori iuſſis non amplius quam horarium ſpatium dabat.* LIPS.

Servilibus poenis ſepoſitum] Diſce ergo clare, lector, locum certum fuiſſe in poenam ſervorum viliumque capitum. Quem illum? *Sestertium*, ut opinor. Ita enim locus, non Romae, ſed extra urbem, ubi cruces, patibula defixa, cadavera abiecta, aliaque quae ad ſupplicia plebis. Plutarchus in Galba 28. Τὸν δὲ Γάλβα τοῖς Παγροβίου καὶ Οὐιτελλίου δούλοις ἐδωρήσαντο Λαβόντες δὲ ἐκεῖνοι, καὶ πάντα τρόπον αἰκισάμενοι καὶ παθύβρισαντες, ἔῤῥιψαν ἡ τοὺς ἀπὸ τῶν Καισάρων πρλαζομένους θανατοῦσιν. Ὁ δὲ τόπος Σηστέρτιον καλεῖται. Extra urbem, dico, is locus (errant qui de gemoniis ſuſpicantur) vel nominis argumento. Sic enim dictus, quia ſemitertio ab urbe milliari. Ea quidem ratio appellandi recepta Romanis. Ita *Septimum*, Palatium ſub urbe, Iuſtiniani, l. 34. C. De donation. *Decimum*, ſuburbanum Carthaginis Procopio. *Septimum*, Hoſtienſe, Symmachi villa, ep. 6, 8. *Quartum* Latinae, apud eumdem 9, 64. *Quartum* Pollionis, ap. Martialem 3, 20. Credo, fuiſſe extra portam Eſquilinam: et odorari videor corruptionem eius verbi in commentatore Horatii, uti Cruquius, ſedulae induſtriae interpres, eum edidit ad Epod. 5. *Eſquilinus mons Romae ex ſeptem montibus. Hinc Eſquilina porta Romae dicitur, ad feſſorium, ubi certus erat locus ſepulchrorum ad corpora pauperum aut ſceleratorum viliumque comburenda, aut canibus proiicienda.* Legerim *ad ſestertium*. Sicut in vita Cypriani: *Cum veniſſet ad eum locum, qua dicitur Sextus, quarto ab urbe milliari.* emendatum ab aliis recte, *ſextertius*. LIPS.

Plenus conſtantis ſilentii] Egregii viri mortem plenius Arrianus

obiiciens eandem conscientiam. Sequitur caedes Annaei Senecae, laetissima Principi, non quia coniurationis manifestum compererat, sed ut ferro grassaretur, quando venenum non processerat. Solus quippe Natalis et hactenus prompsit: *missum se ad aegrotum Senecam, uti viseret conquerereturque, cur Pisonem aditu arceret? melius fore, si amicitiam familiari congressu exercuissent.* Et respondisse Senecam: *sermones mutuos et crebra conloquia neutri conducere: ceterum salutem suam incolumitate Pisonis inniti.* Haec ferre Granius Silvanus, Tribunus Praetoriae cohortis, et, *an dicta Natalis suaque responsa nosceret*, percunctari Senecam iubetur. Is, forte, an prudens, ad eum diem ex Campania remeaverat, quartumque apud lapidem, suburbano rure, substiterat. Illo propinqua vespera Tribunus venit et villam globis mili- A. V. 819. A. C. 66.

 tum

nus descripsit I, I. Λατερανός τις ἐν Ῥώμῃ κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἀποκεφαλισθῆναι, ἐκτείνας τράχηλον, καὶ πληγεὶς, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πληγὴν ἀσθενῆ γενομένην ἐπ' ὀλίγον συνελκυσθεὶς, πάλιν ἐξέτεινεν. Ἀλλὰ καὶ ἔτι πρότερον, προσελθόντι Ἐπαφροδίτῳ τῷ ἀπελευθέρῳ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνακρίναντι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ συγκρουσθῆναι, Ἄν τι θέλω, φησὶν, ἐρῶ σου τῷ κυρίῳ. O excelsum animum et supra omnem hanc terrenam fecem! LIPS.

Coniurationis manifestum compererat] MSS. Flor. Oxon. non habent *manifestum*, placetque I. Gronovio, quod *manifestus coniurationis*, et *compertus coniurationis* nil differunt. *Manifesto compertus* bene dici, ipse agnoscit. Accipe igitur adiectivum dictum pro adverbio: in salvo erit vulgata lectio. Mox *uti* MSS. Flor. Guelf. ed. pr. ERN. Bud. habet *manifestum compererat.* Mox *ut f. gr. quoniam.* Dein *exercuisset.*

Tribunus cohortis] Sic post Lipsianas operarum vitio editum, ad Iac. Gronovium, qui restituit *praetoriae*, quod MSS. et edd. veteres habent. ERN. Bud. *Granius S. praetoriae coh.*

Ex Campania] Vbi extremis annis multus fuit, rarior in aula, et sapientiae studiis occupatus. *Epistolae* ibi et *Quaestiones Naturales* sub hoc tempus structae. LIPS.

Quartumque apud lapidem] In villa sua Nomentana, ut volunt, qui vitam nobis scripsere. Sed ambigo, quia Nomentum longius aberat et duodecimo fere lapide. Nisi si tractus eo versus hucusque Nomentanus diceretur. LIPS.

Villam globis militum sepsit] *Globis* non *globus* MSS. Fl. (Agr. Bud.) Guelf. ed. pr unde recipere non dubitavi. Sic et cod. Reg. at Corb. *globus.* Ad invadendum *globus* sufficit: ad obsiden-

A. V. 819. A. C. 66 61 tum fepſit. Tum ipſi, cum Pompeia Paullina uxore et amicis duobus epulanti, mandata Imperatoris edidit. Seneca, *miſſum ad ſe Natalem conqueſtumque nomine Piſonis, quod a viſendo eo prohiberetur, ſeque rationem valetudinis et amorem quietis excuſauiſſe*, reſpondit. *Cur ſalutem privati hominis incolumitati ſuae anteferret, cauſſam non habuiſſe. nec ſibi promtum ea adulationes ingenium. Idque nulli magis gnarum, quam Neroni, qui ſaepius libertatem Senecae, quam ſervitium expertus eſſet.* Vbi haec a Tribuno relata ſunt, Poppaea et Tigellino coram, quod erat faevienti Principi intimum conſiliorum, interrogat: *an Seneca voluntariam mortem pararet?* Tum Tribunus, *nulla pavoris ſigna, nihil triſte in verbis eius aut vultu deprehenſum*, confirmavit. Ergo *regredi et indicere mortem* iubetur. Tradit Fabius Ruſticus, *non eo, quo venerat, itinere reditum, ſed flexiſſe ad Fenium, Praefectum, et expoſitis Caeſaris iuſſis, an obtemperaret, interrogaviſſe; monitumque ab eo, ut exſequeretur;* fatali omnium ignavia, nam et Silvanus inter coniuratos erat, augebatque ſcelera, in quorum ultionem conſenſerat. Vnci tamen et adſpectui pepercit. Intromiſitque ad Senecam unum ex Centurionibus, qui 62 *neceſſitatem ultimam* denuntiaret. Ille interritus poſcit

dendos omnes villae aditus *globi* requiruntur. ERN.

Cum Pompeia Paullina uxore] Quam nobiliſſimam feminam Dio appellat; filiam fortean Pompeii Paullini, qui ſupra Conſularis dicitur, et vectigalibus publicis praepoſitus. LIPS. Mox *a viſendo* MSS. Flor. Guelf. a man. ſec. edd. vett. antè Rhen. Ryck. Gronov. Rhenanus (Bud. ſecutus) deleverat praepoſitionem, quae et MSS. tribus ap. Broterium abeſt. Item *ſeque* Fl. (Bud.) Guelf. ed. pr. quod reſtituit Pichena. Guelf. etiam *ratione* et *amore* ut edd. ante Pich. praeter pr. ERN. Bud. *rationes val. et amore q.* Sed ſub *s* punctum poſitum delendum indicat et leg. *ratione*.

Nec ſibi promptum] Ipſe de ſe ad Neronem: *Non blandiar auribus tuis. nec enim mihi hic mos eſt. Maluerim veris offendere, quam placere adulando.* LIPS.

Nulla pavoris ſigna] Lege haec cum ſequentibus: et admitte, ſodes, calumnias Dionis. LIPS.

Itinere reditum, ſed] MS. Guelf. *redditum*. MS. Reg. et ed. pr. *reditum*. ERN. Bud. *reditum*

Quod

fecit *testamenti tabulas:* ac, denegante Centurione, conversus ad amicos, *quando meritis eorum referre gratiam prohiberetur*, quod unum iam et pulcherrimum habebat, *imaginem vitae suae relinquere*, testatur: *cuius si memores essent, bonarum artium famam, tum constantis amicitiae laturos.* Simul lacrimas eorum, modo sermone, modo intentior, in modum coercentis, ad firmitudinem revocat, rogitans; *ubi praecepta sapientiae? ubi tot per annos meditata ratio adversum imminentia? Cui enim ignaram fuisse saevitiam Neronis? Neque aliud superesse, post matrem fratremque interfectos, quam ut educatoris praecepto-*

A. V. 819. A. C. 66.

Quod unum iam et tamen pulcherrimum] *Et tamen* MS. Flor. (et ed. Ven.) teste I. Gron. Guelf. ed. pr. et ceterae ante Rhen. qui (e Bud.) fecit *iam tamen et.* Pichena velut e MS. Flor. et ed. Puteol. *iam attamen*, quod falsum est, et secuti sunt tamen omnes usque ad Ryckium, qui velut e Flor. dedit *iam tamen pulch.* Sed *et tamen* restituit I. Gron. Mihi vero illud *tamen* friget: et alias Tacitus *et* pro *at* saepe, sed semper sine *tamen*: unde vereor, ne ex *iam et* natum sit. Deinde *habeat* e Flor. edidere Ryckius et I. Gron. Coniunctivus hic quidem melior, sed *haberet* esse deberet, non *habeat*, quia praecedit *prohiberetur.* Itaque *habebat* servavi, quod e Taciti persona dictum accipe: nam, si Seneca dixisset, iactantius foret: quare etiam *habeat* displicet. Aliis quoque locis tales indicativos vidimus, quos dixi accipiendos esse e persona narrantis, ut saepe etiam apud Livium. ERN. Bud. *bebat* vitiose pro *habebat.* Certatim *habeat* recepere post Ryckium et I. Gron. Brot. Lall. Bip. Verum recte monet Ern. iactantiam istam ingenio Senecae non convenire. Sunt ergo verba Taciti, quod litteris mutatis indicavi, servato *habebat*, quod Ern. restituit, et deleto *tamen*, quod sensum turbat. Sic sentit et Hiller. Rac. 15.

Cuius si memores essent etc.] Faernus delebat *bonarum artium*: at Muretus et Acidalius pro *tum* legunt *tum*, quod placet Ryckio, estque illo lenius, placuitque viro docto in marg. Gryph. Melius, opinor, deleatur. ERN. Bud. pro *tum* habet *iam.* Bip. sub ea voce latere putant *aeternam*, et *bonarum artium* uncinis includunt, tanquam spuria. Mihi secus videtur. Si imaginem vitae suae intueantur et sequantur amici, fore spondet moriturus Seneca, ut et *bonarum artium* et *constantis amicitiae famam ferant.* Sic demum plenus loco sensus constat. Ergo incidendum post *essent*, non post *artium*, et pro *tum* legendum *tum.* Is huius particulae usus admodum frequens est, omisso, cui alias respondit, *cum* vel *tum* prioris membri.

Velut

A. V. 819. *risque necem adiiceret.* Vbi haec atque talia in com-
A. C. 66. mune disseruit, complectitur uxorem, et, paullulum
63 adversus praesentem fortitudinem mollitus, rogat orat-que, *temperaret dolori, nec aeternum susciperet, sed in com-*

Velut in commune] Semper mihi visum est frigere τὸ *velut*, nec ulla caussa est, cur addatur. Vere enim ista in commune disseruit. Ecce MS. Guelf. habet *ultro*, i. e. insuper, amplius, alia plura disseruit. Sed MS. Reg. non habet *velut*. itaque cum Broterio delevi. ERN. Bene deest et in Bud.

Adversus praesentem formidinem mollitus] Liber Flor. *fortitudinem:* quod Pichena explicat, contra ingenitam ac praesentem fortitudinem. At ego *formidinem* retineam: sed a Seneca amoliar in uxorem, legamque *mollitam*. Quod si de Seneca, legam: *adversus praesentia formidine mollitus.* Nimirum adspectu illo complexuque amatae et amantis uxoris, et cogitatione instantium, sensit metus aliquos motus; sed compressit et evicit. statimque uxorem ad robur etiam hortatur. LIPS. Scribendum, *paullulum adversus praesentem formidine mollitus* diximus Obs. 2, 20. GRON. Nempe adversus praesentem uxorem mollitus est cogitatione periculi, in quo ipsa esset. Qui est percommodus et loco aptissimus sensus. Sed nescio, cur adversus *praesentem* dixerit, et quae vis isti verbo. Nam et ante praesens erat, et sufficiebat *eam*. Contra, etsi fero, et credo Senecam mollitum paullulum fuisse: homo enim erat et sensu humanitatis non vacuus: tamen mihi non satis cohaerere videntur *mollitur et orat.* Itaque fateor mihi placere *molitus*, quod in MS. Guelf. et ed. pr. extat, et haud dubie e scriptis sumtum a Mureto. Broterius sic et in MSS. duobus reperit. *Moliri adversus formidinem* elegantissimum genus loquendi, quod a librariis esse non credo. Ita sensus optimus procedit. Quaedam in commune dixerat: iam quaedam proprie uxori dicturus, eam amplectitur. Hic vero movetur humanus animus aliquo timore, non de se, sed de uxore, quam amabat vehementer. Sed non vult sentiri motum istum, ne obsit confirmaturo uxorem: Igitur contra molitur pugnatque opprimere, ne erumpat. Sic ap. Virgil. Aeneas 4, 332. *obnixus curam sub corde premebat. Tandem pauca refert.* His de caussis non dubitavi recipere. Idem placebat viro docto in marg. Gryph. recepitque Broterius. *Mollita* pro *molita* etiam MS. Guelf. H. 1, 73. Add. ad 14, 14. apud Terent. Heaut. 2, 2, 11. in vett. edd. quibusdam est, dum *molliuntur*, pro *moliuntur*. ERN. Bud. vulg. exprimit. Mihi lectio Pichenae potior videtur. Eam recipio cum Bip.

Rogat oratque] Bud. *orat rogatque.*

Temperaret dolori, ne aeternum susciperet] Legendum *temperaret dolorem aeternum suscipere.* Vide 2. Obs. 20. GRON. Recte. *Dolorem* MS. Fl. Guelf. ERN. Flor. *temp. dolorem aet. susciperet.* Inde emendatio Gronovii, recisa una litterula. Sed bene habet vulg. quod et in Bud. Pro *ne* tamen recte cum Heinsio *nen* vel *neve*, vel cum Bip. *nec* ponetur. Lallem. Gronovium sequitur. Bud. mox *delenimenta.*

Ne

contemplatione vitae, per virtutem actus, desiderium mariti solatiis honestis toleraret. Illa contra, *sibi quoque destinatam mortem*, adseverat, manumque percussoris exposcit. Tum Seneca, gloriae eius non adversus, simul amore, ne sibi unice dilectam ad iniurias relinqueret; *vitae*, inquit, *delinimenta monstraveram tibi, tu mortis decus mavis. non invidebo exemplo. Sit huius tam fortis exitus constantia penes utrosque par, claritudinis plus in tuo fine.* Post quae eodem ictu brachia ferro exsolvunt. Seneca, quoniam senile corpus et parvo victu tenuatum lenta effugia sanguini praebebat, crurum quoque et poplitum venas abrumpit. Saevisque cruciatibus defessus, ne dolore suo animum uxoris infringeret, atque ipse visendo eius tormenta ad inpatientiam delaberetur, suadet, *in aliud cubiculum abscedere.* Et novissimo quoque momento suppeditante eloquentia, advocatis scriptoribus, pleraque tradidit, quae, in vulgus edi-

A. V. 819. A. C. 66.

Ne aeternum susciperet] Quid hic turbent aut referibant, nescio; creber et velut ex formula sermo erat de *aeterno*, id est magno et insolabili dolore. Lucretius 3, 921. — *aeternumque Nulla dies nobis maerorem e pectore tollet.* In lapidibus: *Aeterno dolore adflictus.* Rogat ergo parce et modice, id est sapienter, dolere. LIPS.

Parvo victu tenuatum] Cuilibet in mentem veniat *parco*. nam *parcus victus* cui ignotus? Itaque cum I. Gron. in Flor. vidisse se testatus esset, primum scriptum fuisse *parco*, deinde deleto verbo inscriptum *parvo*, et ipse et Ryckius recepere *parco*. Ego servo *parvo*. Nam, *parvum victum* dici posse, nec I. Gronovius negat: Et dicitur h. l. melius, quam *parcus*. nam non solum parum cibi sumsisse indicat, sed etiam tenuem, levem, a quo parum nutrimenti ac succi venerit, ut noster ipse narrat supra c. 45. ubi *persimplicem victum* vocat: qui est *parvus*, non *parcus*. Porro non illa recens manus fuit, quae pro *parcus parvus* rescripsit, sed, ut ipse fatetur, vetus. Nempe librarius scripserat *parca*, dein cum rursus inspexit exemplar suum, vidit *parvo*. Itaque correxit. Ed. pr. habet *cum parvo v.* Fuit forte in MS. *tum*. ERN. Bud. *parvo*.

Suadet in aliud cubiculum abscedere] *Abscedere* MS. Guelf. edd. ante Rhen. omnes. Rhen. e MS. Bud. *abscederet*, quod omnes secuti sunt. ERN. In Bud. est *abscedet et nov.* lineola *τῆ ν* inposita, quam videtur non attendisse Rhen. unde ad sequaces eius error defluxit.

Ita

A. V. 819. A. C. 66. 64

ta eius verbis, invertere ſuperſedeo. At Nero, nullo in Paullinam proprio odio, ac, ne gliſceret invidia crudelitatis, inhiberi mortem imperat. Hortantibus militibus, ſervi libertique obligant brachia, premunt ſanguinem, incertum an ignarae. nam, ut eſt vulgus ad deteriora promptum, non defuere, qui crederent, *donec inplacabilem Neronem timuerit, famam ſociatae cum marito mortis petiviſſe: deinde, oblata mitiore ſpe, blandimentis vitae evictam:* cui addidit paucos poſtea annos, laudabili in maritum memoria, et ore ac membris in eum pallorem albentibus, ut oſtentui eſſet, multum vitalis ſpiritus egeſtum. Seneca interim, durante tractu et lentitudine mortis, Statium Annaeum, diu ſibi amicitiae fide et arte medicinae probatum, orat, *proviſum pridem venenum*, quo damnati publico Athenienſium iudicio exſtinguerentur, *promeret:* adlatumque hauſit fruſtra, frigidus iam artus, et clauſo corpore adverſum vim

Invertere ſuperſedeo] Meis, adeoque aliis verbis narrare. *Invertere* idem eſt, quod commutare, commutatis verbis dicere: non pervertere, corrumpere, ut accepit Rhenanus, qui propterea malebat *inmectere*. Sic *oratio converſa et mutata* ap. Cicer. Partit. c. 7. i. e. aliis atque aliis verbis expreſſa. ERN. Hiller. Rac. 15. pro *invertere* forſan leg. coniicit *inſerere* vel *inſerre*. Heinſ. *inſertare*.

Inhibere mortem] Ita primus edidit Freinsh. e coniectura Rhenani, idque omnes ſecuti ſunt exemplum, praeter Ryckium. *Imperat* abeſt a MSS. Flor. Bud. ed. pr. *Inhiberi* contra habent omnes ſcr. et edd. unde ſuſpicio non levis, *imperat* potius excidiſſe. Quia Broterius *inhiberi imperat* in tribus MSS. reperit, habentque edd. Put. Rivii etc. cum ipſo recepi. *Inhiberi* eſt impediri. ERN. Quum codd. habeant *inhiberi*, fat clare patet, omiſſum eſſe *imperat*, quod in aliis bene ſuppletur.

Incertum an ignarae] i. e. an ita iam e ſanguinis nimia detractione defecerit animo, ut non intelligeret ac ſentiret, ſibi obligari brachia. Nullo modo cum Acidalio tentandum *ingratae*, pro *invitae*. ERN.

Mitiore ſpe] C. Agr. *meliore*. gloſſa.

Et lentitudine mortis] Sic MSS. Guelf. (Bud.) et alii ap. Broterium: edd. Put. Riv. Lipſ. ſqq. At vett. *lenitudine*, vitioſe. *Tractu durante* int. ſanguinis: qui dicitur *trahi*, cum per venas emittitur. Senſus: cum ſanguis nimis diu flueret tardeque effunderetur, adeoque nimis lentam mortem fore appareret. ERN.

Venenum, quo] Cicutam. LIPS.

Frigidus iam artus] Sic habent MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. Ita-

vim veneni. Postremo stagnum calidae aquae in- A. V. 819.
troiit, respergens proximos servorum, addita voce: A. C. 66.
Libare se liquorem illum IOVI LIBERATORI. Exin balneo inlatus, et vapore eius exanimatus, sine ullo funeris solenni crematur. Ita codicillis praescripserat, cum etiam tum praedives et praepotens supremis suis consuleret. Fama fuit, Subrium Flavium 65
cum Centurionibus occulto consilio, neque tamen ignorante Seneca, destinavisse, *ut, post occisum opera Pisonis*

Itaque cum I. Gronovio recepi, cum praesertim et Tacitus et alii historici hunc Graecismum non refugiant v. I. F. Gron. ad H. 1, 42. et I. Gron. ad h. l. MSS. Flor. et Bud. etiam *clauso corpore*. Vltima verba male Gruterus pro glossa habet. ERN.

Stagnum calidae aquae] Non solet: et scribit ipse, *in omnem vitam balneo se abstinuisse*: sed nunc usurpat primum et postremum, maturandae morti, et ut sanguis efflueret, vel ut venenum in calidum corpus permearet. *Stagnum* autem intellegit *solium*, opinor. LIPS.

Libare se liquorem] Ita Thraseas moriturus 16, 35. *Libemus, inquit, Iovi Liberatori.* Caussa viris magnis, huius in supremis ioci, a more Graeciae, qui discessuri e convivio libabant Iovi Servatori. sic isti e vita, Iovi Liberatori. Athenaeus 15, 5. in fragmento, quod Canterus, olim amicus noster, publicavit: τῷ δὲ μετὰ δεῖπνον πεφαμένῳ πρώτῳ προσδιδομένῳ ποτηρίῳ ἕκαστοι σωτῆρα ἐπιλέγουσι. Suidas in Ἀγαθοῦ Δαίμ. Ἔθος εἶχον οἱ παλαιοὶ, μετὰ τὸ δεῖπνον πίνειν Ἀγαθοῦ Δαίμονας, ἐπιφθεγγόμενοι ἄκρατον, καὶ τοῦτο λέγειν Ἀγαθοῦ Δαίμονας. Ἄλλοι δέ φασι τὸ πρῶτον ποτήριον οὕτω λέγεσθαι, χωλίζεσθαι δὲ μέλλοντες, Διὸς Σωτῆρος. Adde huc, si vis, plura ab Erasmo in Chil. 2, 8, 1. in Prov. *Servatori tertium*. LIPS.

Balneo illatus] Sicco et Laconico, ut videtur: nam addit *vapore exanimatum*, acri illo et ardenti. LIPS. Mox *perscripserat* edd. Puteol. Ber. Alc. ERN. Bud. *prescripserat*.

Cum etiam tum praedives etc.] Hoc est, quos scripserat eo tempore, quo adhuc divitias, potentiam haberet, nondum demotus cura rerum publ. Nam morte denunciata non licuisse testamentum scribere, supra vidimus. Pro *etiam tum* Heinsius et Ryckius *etiam nunc*, qua correctione et alibi usi sumus. ERN.

Occisum opera Pisonis] Sic MSS. Flor. Guelf. ed. pr. Restituit primus Pichena. superiores ceterae omnes *ope*. (Bud. *opere*). Mox *insonti claritudine virtutum*, (h. e. propterea, quod virtutibus, sine cuiusquam noxa, ad eam claritudinem, dignitatemque veniisset) scripti et edd. omnes praeter Flor. qui habet *insontib'*, et ed. pr. *insontibus*: unde Pichena coniicit *insonti et clar. v.* ut iam conieceraț Acidalius. ERN. Bip. adripiunt *insontibus* Flor. cod. quod optime convenit. Intelligitur *ab insontibus* (crimine necari Neronis) *delecto*. Habet *insontibus* et pr. ed. Amat noster omittere praepositiones *e*, *in*,

A. V. 819. A. C. 66. *Piſonis Neronem, Piſo quoque interficeretur, traderetque Imperium Senecae, quaſi inſontibus claritudine virtutum ad ſummum faſtigium delecto.* Quin et verba Flavii vulgabantur: *non referre dedecori, ſi citharoedus demoveretur et tragoedus ſuccederet:* quia, ut Nero
66 cithara, ita Piſo tragico ornatu canebat. Ceterum militaris quoque conſpiratio non ultra fefellit, accenſis indicibus ad prodendum Fenium Rufum, quem eundem conſcium et inquiſitorem non tolerabant. Ergo inſtanti minitantique renidens Scevinus, *neminem*, ait, *plura ſcire, quam ipſum.* Hortaturque ultro, *redderet tam bono Principi vicem.* Non vox adverſum ea Fenio, non ſilentium, ſed verba ſua praepediens et pavoris manifeſtus ceterisque, ac maxime Cervario Proculo Equite, ad convincendum eum conniſis, iuſſu Imperatoris a Caſſio milite, qui ob inſigne cor-
67 poris robur adſtabat, coripitur vinciturque. Mox eorundem indicio Subrius Flavius Tribunus pervertitur,

in, *ab*. Sic 6, 41. *Macedonibus Sitae.*

Si cithar. demoveretur] Sic I. Gron. e Flor. bene 13, 14. *demovet Pullantem cura verum*: ex quo loco et alium ſupra correximus. Conſentiunt MS. (Bud.) Guelf. ed. pr. Etiam ſine libris corrigendus locus erat. *Non referre dedecori* eſt non minui dedecus, non prodeſſe ad dedecus minuendum. ERN Ryck. *dedecori* habet pro genit. adiectivi ſubaudito *quid*.

Accenſis quoque indicibus ad prodendum Fenium Rufum] Vocem *quoque* addunt MSS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. pr. Put. Ber. Alc. Rhen. etc. unde caſu excidiſſe poſtea puto. Nam in Lipſ. deſidero. ERN. Ex ſuperiori linea huc irrepſiſſe id particulae puto, delendum omnino.

Renitens Scevinus] Imo, *renidens*, et ſtatim: *redderet iam bono Principi vicem.* LIPS. Dudum ſic reſcribere oportuit. Nam ſic MSS. Flor. Guelf. edd. pr. Put. Beroald. In ed. Alciati operarum vitio (nam Beroaldum exprimit) irrepſit *renitens*, idque propagatum usque ad Pichenam. Lipſium modeſtia critica impediit in textu reponere *renidens*. Adeo ſaepe magni viri errata typographica per modeſtiam non audent tollere. ERN. Rhen. *renitens* e Bud.

Verba ſua praepediens] MS. Guelf. a man. ſec. *propediens*. item mox *cum Vario Proculo*. ERN. Bud. *praepediens*.

Eorundem indicio] E Flor. Pich. conſentiunt MS. Guelf. (Bud.) ed. pr. Ceteri *eorum*. Copula *et*, poſt *inermibus* ab eodem inſerta, eſt et in ed. pr. item infra poſt *auriga*: ubi etiam MS. Guelf. et edd. ante Rhen. habent. (Vtrobique in Bud.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

titur, primo *dissimilitudinem morum* ad defensionem trahens, *neque se armatum cum inermibus et effeminatis tantum facinus consociaturum:* dein, postquam urgebatur, confessionis gloriam amplexus interrogatusque a Nerone, quibus cautis ad oblivionem sacramenti processisset: *Oderam te,* inquit: *nec quisquam tibi fidelior militum fuit, dum amari meruisti. odisse coepi, postquam parricida matris et uxoris et auriga et histrio et incendiarius extitisti.* Ipsa retuli verba, quia non, ut Senecae, vulgata erant. nec minus noscI decebat militaris viri sensus incomptos et validos. Nihil A. V. 819. A. C. 66.

Bud. deest.) MS. Oxon. etiam *inermis:* quod et ipsum recte dici constat, et a nostro alibi haec forma usurpatur, ut H. 3, 6. ERN.

Oblivionem sacramenti] Non temere sacramenti mentio. Nam milites sub Impp. ante omnia iurabant in Principis salutem. Pulchre Arrianus I, 14. Τῷ Θεῷ ἔδει καὶ ἡμᾶς ὀμνύειν ὄρκον, οἷον οἱ στρατιῶται τῷ Καίσαρι. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τὴν μισθοφορίαν λαμβάνοντες ὀμνύουσι, πάντων πρωτιμήσειν τὴν τοῦ Καίσαρος σωτηρίαν. Tertull. allusit docte, ut solet, De corona militis 11. ubi dissuadet Christiano militiam: *Credimusne, humanum sacramentum Divino superduci licere? et in alium dominum respondere post Christum: et cierare patrem ac matrem et omnem proximum, quos et lex honorari praecepit?* Nam expressit propemodum formulam ipsam: quam attentus lector hauriet e Suet. Calig. 15. *De sororibus auctor fuit, ut omnibus sacramentis adjiceretur, Neque me liberosque meos cariores habeo, quam Caium et sorores eius.* ubi scribendum aio, *habebo.* Quod iuramentum Dio etiam communicare cum Senatoribus videtur, in acta iurantibus anno novo, de ipso Caio 59, 9. Περὶ δὲ τοῦ Αὐγούστου καὶ τὰ Γαΐου τότε ἄλλα, ὥσπερ ἤθετο, καὶ ὅτι καὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων, καὶ ἐκεῖνον καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ προτιμήσουσιν, ὤμοσαν. Apposite ergo hic Nero a milite quaerit, cur, oblitus sacramenti, perditum ire voluerit, in cuius salutem iuraverat. LIPS. Post cum Broterio *et auriga*, addita copula, edidi e MS Corb. ERN. Flor. habet πολυσύνδετον. Sed Bud. ita *p. paricidia m. et ux. hauriga ystrio et inc. fuisti.*

Et incomtos, et validos] Assentior Rhenano *incomtos*, *sed validos.* LIPS. Immo *et* firmatur MS. Guelf. edd. vett. omnibus: nec mutandum erat a Pichena sine libris, et *sed* inducendum, quod omnes deinde secuti sunt. Nam saepissime Tacitus *et* sic ponit, restituiturque supra c. 62. Adde notata ad 5, 3. Sed nimis multa exempla observavimus, quae notare superfluum. Ceterum sententia sumta est, ut permultae aliae, e Livio 4, 41. *Adversus haec Tempanii oratio incomta fuisse dicitur, ceterum militari-*

ter

A. V. 819. A. C. 66. Nihil in illa coniuratione gravius auribus Neronis accidisse constitit, qui, ut faciendis sceleribus promptus, ita audiendi, quae faceret, insolens erat. Poena Flavii Veiano Nigro Tribuno mandatur. Is proximo in agro scrobem effodi iussit, quam Flavius, ut *humilem et angustam* increpans, circumstantibus militibus, *ne hoc quidem*, inquit, *ex disciplina*. admonitusque, fortiter protendere cervicem: *Vtinam*, ait, *ita*

ter gravis. Si esset mutandum, scriberem tamen *at*. ERN.

Et validos] Haec desunt in Bud. Rhen. spuria credebat, et leg. putabat *sed incomptos*, non *sed validos*, ut Lipsius refert.

Veiano Nigro Tribuno] Tribuni ergo interdum supplicium ipsi manu sua sumebant. Vri supra c. 60. Lateranus *manu Statii Tribuni trucidatur*. cui caput incisum esse, ex Arriano didicimus. Et 11, 38. Messallina *ictu Tribuni transfigitur*. Apud Senecam etiam scriptum ep. 4. *Caius Caesar iussit Lepidum Decio Tribuno praebere cervicem*. Notari volo. nam alias speculatores fere ad supplicia sumenda destinati: non insignes milites. LIPS.

Scrobem effodi iussit] V. Lips. ad 1, 61. Adde Gruterum in Suspicion. libello, unde huc excerptus locus in edd. Gronoviorum. Sed MS. Bud. habuit *angustum*: unde Rhen. fecit *quem F. u. h. e. angustum*. quod nunc est, e vet. cod. protulerat Faernus et recepit Pichena. Sed *quamvis* tamen est in MSS. Guelf. Bud. edd. vett. ante Rhen. unde Freinsh. coniiciebat *qua visa*. ERN.

Ne hoc q. inquit, ex disc.] Bud. *ne h. q. ex d. inquit*. Tales transpositiones frequentes habet ille codex, quas notare nil attinet. Semel indicasse sufficiat.

Protendere cervicem] Habitum hunc eorum, qui gladio ferendi, describit Panegyristes in Theodosii laudatione 41. *poplitem flectere, cervicem extendere ad plagam fortasse non unam*. Quod supplicii genus tamen ignotum Relp. priscae: etiam in militia. Ideo Lucanus 8, 673. — *nondum artis erat caput ense rotare*. Coepit sub Impp. statimque in creberrimo usu. A militia coepisse credo, et in milites primo aque militibus usurpatum. Suet. Calig. 32. *Miles, decollandi artifex, quibuscumque e custodia capita amputabat*. Seneca de Ira 1, 16. *Damnatus extra vallum deductus est, et iam cervicem porrigebat, cum subito apparuit ille commilito, qui occisus videbatur. Tunc Centurio supplicio praepositus condere gladium speculatorem iubet*. et exempla obvia post Augustum. Honestior autem poena gladii, quam securis, ab eaque mente illam Antonini Caracallae vocem capio ap. Spartian. 4. cum securi Papinianus occisus esset, *Gladio te exsequi oportuit meum iussum*. Xenophon eleganter de Cyri expedit. 2, 6. de caede Menonis Thessali: Μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατηγῶν τιμωρηθεὶς ὑπὸ Βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ, ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς, ὅπερ κάλλιστος θανάτων ἔδοκει εἶναι, ἀλλὰ

tam fortiter ferias. Et ille multum tremens, cum vix duobus ictibus caput amputaviſſet, ſaevitiam apud Neronem iactavit, *ſesquiplaga interfectum a ſe* dicendo. Proximum conſtantiae exemplum Sulpicius Aſper Centurio praebuit. percunctanti Neroni, *cur in caedem ſuam conſpiraviſſet?* breviter reſpondens, *non aliter tot flagitiis eius ſubveniri potuiſſe.* Tum iuſſam poenam ſubiit. Nec ceteri Centuriones in perpetiendis ſuppliciis degeneravere. At non Fenio Rufo par animus, ſed lamentationes ſuas etiam in teſtamentum contulit. Opperiebatur Nero, ut Veſtinus quoque Conſul in crimen traheretur, violentum et infenſum ratus: ſed ex coniuratis conſilia cum Veſtino non miſcuerant, A. V. 819. A. C. 66. 68

ἀλλὰ ζῶν αἰσθοῖτο ἑαυτόν, ὡς πονηρός, λέγεται τελευτῆς τυχεῖν. LIPS. *Admonitusque* eſt e MS. Flor. a Pichena. ſic et ed. pr. Ceteri ſcr. et edd. veteres ſine copula. ERN.

Sesquiplaga interfectum] Caligulae praeceptum: *Ita feri, ut mori ſe ſentiat.* LIPS. Suet. 30.

Subveniri poſſe] Legi voluit *obveniri* optimus et doctiſſimus Faber: interpretaturque reſiſti et obviam iri. Probabili per ſe coniecturae fidem demit Suetonius, qui ad haec ipſa verba reſpiciens ſcripſit c. 36. *Cum quidam crimen ultro fatereutur, nonnulli etiam imputarent, tamquam aliter illi non poſſent, niſi morte, ſuccurrere, dedecorato flagitiis omnibus.* Et clare Dio, qui 62, 24. vertit: Ὅτι ἄλλως σοι βοηθῆσαι οὐκ ἠδυνάμην Sententia ergo animoſior tenenda, ex horum ſcripto et interpretamento, videtur. LIPS. Cicero de Verr. 1, 3. *ut ego hunc unum eiusmodi reum poſt hominum memoriam fuiſſe arbitrer, cui damnari expediret.* Seneca ep. 77. *Hoc iſtis reſpondendum eſt, quibus ſuccurſura mors eſt.* Noſtet 6, 49. *Perpuliſſet iuvenem ad ea, quorum effugium non niſi morte inveniret.* GRON. Ceterum libri variant inter *potuiſſe* et *poſſe.* Illud melioribus libris nititur: eſt enim in MSS. Flor. Guelf. edd. primis: et convenit Graecis Dionis, qui habet ἠδυνάμην. Dionem autem e Tacito hauſiſſe, ſupra notatum eſt. *Poſſe*, a Rhenano e Bud. editum, propagatum eſt usque ad Pichenam. et aptius eſt, magisque conſentit loco Suetonii. Mox *degenerave* MSS. ed. pr. Rhen. (e Bud.) et ſeqq. i. e. ſe degeneres et timidos oſtendere. *Denegavere* vitioſe Puteol. Riv. Ber. Alc. ERN.

Sed ex coniuratis] Haec eſt lectio vett. librorum Flor. Guelf. Oxon. etc. Etiam ed. pr. *et coniuratis*, vitio operarum pro *ex.* Ordo verborum eſt, quidam ex coniuratis, vetuſtis in eum simultatibus, conſilia non miſcuerant, plures etc. Itaque non dubitavi recipere pro vulgato *coniurati.* Secutus eſt Broterius. Probabat etiam valde I. Gro-

A. V. 819. A. C. 66. rant, quidam, vetuſtis in eum ſimultatibus; plures, quia praecipitem et inſociabilem credebant. Ceterum Neronis odium adverſus Veſtinum ex intima ſodalitate coeperat, dum hic ignaviam Principis penitus cognitam deſpicit, ille ferociam amici metuit, ſaepe aſperis facetiis inluſus; quae, ubi multum ex vero traxere, acrem ſui memoriam relinquunt. Acceſſerat repens cauſſa, quod Veſtinus Statiliam Meſſallinam matrimonio ſibi iunxerat, haud
69 neſcius, inter adulteros eius et Caeſarem eſſe. Igitur, non crimine, non accuſatore exiſtente, quia ſpeciem iudicis induere non poterat, ad vim dominationis converſus, Gerelanum Tribunum cum cohorte militum inmittit: iubetque *praevenire conatus Conſulis, occupare velut arcem eius, opprimere delectam iuventutem:* quia Veſtinus inminentes foro aedes decoraque ſervitia et pari aetate habebat.

Gron. ſed non recepit; recepturus, haud dubie, ſi plurium librorum conſenſum cognitum habuiſſet. Modus loquendi iam ſupra notatus eſt. Etiam infra c. 71. pro *e tribunis Granius*, quidam dedere *et Tribunus*. ERN. Bud. *et coniurati*, quae copula ſane male poſita oſtendit aliter legendum. Mox Bud. *Neroni*.

Ex intima f.] MSS. Reg. Corb. ed. pr. *ex nimia*. Vulgatum melius. ERN. Bud. *ex intima*, quod rectius omnino, ut e ſeq. *penitus* patet. Servant quoque Brot. et Lall. Secus viſum Bip. qui provocant ad Mart. 12, 34.

Ferociam amici] Haud dubie, *animi*. LIPS. Immo *amici* verum eſt. (Sic Bud.) Metuebat hominem, qui etiam amicus tamen ferocia in amicum uteretur. Et Tacitus ſemper ferociam ſimpliciter dicit. Mox dedi *repens cauſſa* e Guelf. et ed. pr. et vett. omnibus, (Sic et Bud.) quod, ut ſaepe alias, vitio operarum mutatum in *recens*, in ed. Lipſ. ERN.

Statiliam Meſſallinam] Quae poſtea Neroni uxor. Sueton. 35. LIPS. Cf. Ryck. ad 2, 1.

Et Caeſarem] Sic Rhen. dedit e Bud. Legebatur prius *ad C.*

Quia ſpeciem iudicis induere non poterat] *Iudicis* verum eſt, atque ita habent Guelf. Puteol. Beroald. Ale. At (Flor. et Agr. et) ed. pr. *indiciis*, vitioſe. Rhen. (e Bud.) edidit *indicii*, male. Freinsh. *indicis* reſtituit (ex ed. Ven.) Deinde Guelf. *induceve*, ſolenni varietate. ERN. Bud. *induere*. Rhen. *indicis* non ſpernendum iudicabat Ryck. Sed is dabat *indicii*.

Gerelanum trib.] Reineſius in margine coniicit *Ceretanum*. ERN.

Decoraque ſervitia et pari aetate] Exiſtimo, paedagogia deſcribit: id eſt, coetum elegantium puerorum, quos compoſita veſte, faſcie, capillis, in publico habebant:

bat. Cuncta eo die munia Consulis impleverat convivium que celebrabat, nihil metuens, an dissimulando metu: cum ingressi milites, *vocari eum a Tribuno*, dixere. Ille, nihil demoratus, exsurgit, et omnia simul properantur: clauditur cubiculo, praesto est medicus, abscinduntur venae, vigens adhuc balneo infertur, calida aqua mersatur, nulla edita voce, qua semet miseraretur. Circumdati interim custodia, qui simul discubuerant, nec, nisi provecta nocte, omissi sunt, postquam pavorem eorum, ex mensa exitium opperientium, et imaginatus et inridens Nero, *satis supplicii luisse*, ait, *pro epulis Consularibus*. Exin M. Annaei Lucani caedem imperat. Is, profluente sanguine, ubi frigescere pedes manusque et paullatim ab extremis cedere spiritum, fervido adhuc et compote mentis pectore, intelligit recordatus carmen a se compositum, A. V. 819. A. C. 66. 70

bebant: et plerumque una aetate. sic dicta, quia sub paedagogo. Martialis 3, 56, 30. *Et, paedagogo non iubente, lascivi Patrem gaudent villico capillati.* Plura super istis in Excursu B. LIPS. Copulam *et* non habet Bud.

Convivumque celebrabat] Sic MSS. Flor. Guelf. ed. pr. Recte, nam sequitur *exsurgit* sc. e convivio. non ergo *celebravat*, ut Puteol. Ber. Alc. unde Rhen. (sed e Bud.) fecit *celebrat*. Vetus restituit Pichena. ERN.

An disf. metu] Sic Rhen. e Bud. Legebatur prius *ant*.

Miseraretur] Bud. male *misereretur*.

Omissi sunt] Sic MSS. Flor. Guelf. ed. Puteol. quod recepi, etsi alterum *emissi*, quod reliquae edd. habent, etiam bonum sensum habet. Sed *omissi* melius, quia maxime hic respicitur ad discessum custodiae. Omissi sunt ergo a custodibus. Verbum *omittere* et nostro et aliis dicitur de iis, quae non custodimus. ut *munimenta omittere* 4, 51. ERN. Rhen. *emissi*. Bud. tamen *omissa*, vitiose licet pro *omissi*.

Ex mensa exitium opperientium] Non dubitavimus servare *ex mensa*, quod e coniectura Franc. Medicis recepit Freinsh. Firmant MSS. Flor. (Agr.) Guelf. edd. ante Rhen. omnes, qui habent *et mensae*. Rhenanus edidit cum seqq. *imminens*, quod sane hic friget: non imminebat exitium sed opperiebantur vel ut imminens. ERN. Bud. habet *in mense*, hinc emendatio Rhenani, cui vulg. *et mensae* enorme mendum est visum. Secus iudicat Ryckius. Non dubium tamen, quin *ex mensa* vera sit lectio.

M. Annaei] Sic feliciter restituit Rhen. (ex ingenio.) Libri omnes varie corrupti in hoc nomine. ERN.

A. V. 819 A. C. 66. fitum, quo vulneratum militem, per eiusmodi mortis imaginem obliſſe tradiderat, verſus ipſos retulit. eaque illi ſuprema vox fuit. Senecio poſthac et Quinctianus et Scevinus, non ex priore vitae mollitia, mox reliqui coniuratorum periere, nullo
71 facto dictove memorando. Sed compleri interim urbs faneribus, capitolium victimis: alius filio, fratre alius, aut propinquo, aut amico interfectis, agere grates Deis, ornare lauru domum, genua ipſius advolvi et dextram oſculis fatigare. Atque ille, gaudium id credens, Antonii Natalis et Cervarii Proculi feſtinata indicia inpunitate remunerat: Milichus, praemiis ditatus, *Conſervatoris* ſibi nomen, Graeco eius rei vocabulo, adſumpſit. E Tribunis Granius Silvanus, quamvis abſolutus, ſua manu cecidit: Statius Proximus veniam, quam ab Imperatore acceperat, vanitate exitus corrupit. Exuti dehinc Tribunatu Pompeius, Cornelius Martialis, Flavius Nepos, Statius Domitius, *quaſi Principem non quidem odiſſent, ſed tamen exiſtimarentur.* No-

Verſus ipſos retulit] Sunt haud dubie iſti 3, 635. *Scinditur avulſus, nec ſicut vulnere ſanguis Emicuit lentus, ruptis cadit undique venis. Diſcurſusque animae diverſa in membra meantis Interceptus aquis.* LIPS. Vertranius credebat intelligi verſus 9, 805—814.

Quinctianus] Bud. *Quintilianus.*

Ornare lauru domum] De hoc ritu v. Plin. 15, 30. (39.)

Genua ipſius] i. e. Neronis: quod non notaſſem, niſi Pichenam ad Deos retuliſſe viderem. Et eſt exquiſitior ratio huius pronominis pro nomine uſurpandi, cum ex oppoſitione intelligi, ad quod referatur, poteſt. opponuntur *Dii* et *ipſe*, Sic ſaepe Graeci. Auctor Homerus 3. Iliad. α. ψυχὰς — αὐτοὺς, *ipſos* i. e. corpora. ERN.

E Tribunis Granius S.] Bud. *Et Tribunus Gaius.*

Vanitate exitus corrupit] Faernus *velocitate* legebat pro *vanitate*, quod Vrſinus probabat. Probarem et ego, ſi libri auctoritate niteretur. Senſus enim commodus: mors paullo poſt conſecuta irritam veniam fecit. Sed vulgatum eodem modo accipere licet: quamquam verbum *vanitate* aliquid amplius indicare videtur, nempe in quo culpa fuit Statii, ut ſenſit etiam Mullerus. ERN.

Sed t. exiſtimarentur] Haec eſt lectio omnium ſcriptorum et edd. ante Pichenam. *Extimarentur* de more ſcriptum in MSS. (Bud. quoque) et edd. primis. Piche-

Novio Priſco, per amicitiam Senecae, et Glitio Gallo atque Annio Pollioni, infamatis magis, quam convictis, data exſilia. Priſcum Antonia Flaccilla coniux comitata eſt: Gallum Egnatia Maximilla, magnis primum et integris opibus, poſt ademptis, quae utraque gloriam eius auxere. Pellitur et Rufius Criſpinus, occaſione coniurationis, ſed Neroni inviſus, quod Poppaeam quondam matrimonio tenuerat, Virginium Flaccum et Muſonium Rufum cla- A. V. 819. A. C. 66.

Pichena de ſola coniectura dedit *extimerentur*: quod omnes poſt eum edidere, cum ſit ab ſententia alienum. Si non oderunt Principem, quare extimentur? At etiam ii non ferendi, qui putantur odiſſe Principem. ERN. Rhen. bene *extimarentur* reddidit *exiſtimarentur*. Bip. praeferunt *extimerentur*.

Novio Priſco per a.] In MS. Guelf. manus ſec. *Naevio*. *Novius Priſcus* occurrit ap. Gruterum p. 104. n. 6. Ryckius et alii dedere *Nonio*. Sed pro *per* legendum videtur *propter*. Vix enim credam dici recte: *exilium datur per amicitiam*. Compendium ſcripturae locum corruptioni fecit, unde ſaepe haec verba confuſa. Vid. Drakenb. ad Liv. Epit. 84. ERN. Bud. *Novio Priſco per* i. e. ob *am. S.* Sic 1, 24. *per officium*. Cf. index.

Egnatia Maximilla] In NN. ap. Vrſinum occurrit *Egnatius Maximus*. Cf. Spanh. de Praeſt. NN. t. 2. diſ. 10. p. 71.

Rufius Criſp.] Flor. Bud. *Rufrius*. Agr. *Ruffrius*. Sed v. 12, 42. 13, 45.

Quae utraque gloriam eius auxere] Sic dedimus e MSS. et edd. vett. Ante erat *eis*, quod ſive caſu irrepſit, ſive culpa eius, qui hoc ad utramque pertinere putabat. Primum reperi in ed. Lipſ. ſed ſine admonitione. *Eius* etiam Broterius edidit. Ceterum non negem, mihi *quae utraque* duriora videri. Et quorſum additum *utraque* dicamus? An forte fuit a Tacito: *magnis utraque pr. — quae gloriam eis auxere*. ERN. Bud. *eius*.

Virginium Rufum] Mancus locus: cenſeoque immiſſa voce legendum, *Verginium et Muſonium Rufum*; aut, *Verginium et Rufum*. Ecce enim de Muſonio cauſſam ſtatim ſubiecit eius pulſi: et Dio 62, 27. narrata coniuratione, Ῥοῦφος μέντοι Μουσώνιος, inquit, ὁ φιλόσοφος διὰ τούτους ἐφυγαδεύθη. Sed Verginius iſte quis eſt? Non enim ille, opinor, illuſtris, de cuius exſilio non apud Tacitum, non apud Plinium usquam lectum. Et quomodo potuit? qui Germaniae et legionibus praefuit his ipſis annis? Fuerit ergo eius aevi Rhetor, quem Perſii veruſta vita commemorat. *Studuit* inquit, *apud Grammaticum Remmium Palaemonem et apud Rhetorem Verginium Flaccum*. Vbi tamen vetuſtus codex B. Vulcanii, *Flavum* habet. Eſt ille ipſe, de quo Fabius 3, 1, 21. *Scripſit de eadem materia* (Rhetoricorum) *non pauca Cornificius, Celſus et Laenas et aetatis noſtrae Verginius, Plinius, Rutilius*. nominatque et alias. LIPS. Bip. *Virginium Fl. et Muſonium Rufum. Muſonii* nomen addendum, patet e ſeq. De eo Philoſtr. v. Apoll. 4, 12.

A. V. 819. A. C. 66. ritudo nominis expulit. Nam Verginius ſtudia iuvenum eloquentia, Muſonius praeceptis ſapientiae, fovebat. Cluvidieno Quieto, Iulio Agrippae, Blitio Catulino, Petronio Priſco, Iulio Altino, velut in agmen et numerum, Aegaei maris inſulae permittuntur. At Cadicia, uxor Scevini et Caeſonius Maximus Italia prohibentur, reos fuiſſe ſe, tantum poena experti. Atilia, mater Annaei Lucani, ſine abſolutione, ſine ſupplicio diſſimulata. 72 Quibus perpetratis Nero, et concione militum habita, bina numum millia viritim manipularibus diviſit, additque fine pretio frumentum, quo ante ex modo annonae utebantur. Tum, quaſi geſta bello expoſiturus, vocat Senatum et triumphale decus

4, 12. 7, 16. *Virginius* apud Quinctil. et alibi memoratur, 3, 6, 44. 4, 1, 23. 7, 4, 24 et 11, 3, 126. ubi Flavius cognominatur. hinc emendatio Bip. quam ſequor. *Virginium* in *Verginium* mutarunt librarii ut *Virgilium* in *Vergilium*. Bud. habet *Virginium Ruffum*. Ceterum cognomen potius *Flaccus* fuerit, ut eſt in vita Perſii. nam *Flavius* nomen gentis eſſe ſolet; eſt tamen et cognominis loco c. 50.

Caeſennius Maximus] Scrib. *Caeſonius*, et Martiali ab hac hiſtoria foeneranda lux. 7, 43. ad Ovidium quendam: *Maximus ille tuus, Ovidi, Caeſonius hic eſt, Cuius adhuc vultum vivida cera tenet. Hunc Nero damnavit, ſed tu damnave Neronem Auſus es, et profugi, non tua fata, ſequi. Aequora per Scyllae magnus comes exulis iſti, Qui modo nolueras Conſulis ire comes. Si victura meis mandantur nomina chartis, Et fas eſt cineri me ſupereſſe meo: Audiet haec praeſens venturaque turba, fuiſſe Illi te, Senecae quod fuit ille ſuo.* Vbi diſcis, et Conſulem fuiſſe hunc Caeſonium, et inter Senecae amicos. quae cauſſa certe damnationis. LIPS. Recepit Pichena primus. ERN. Adde et ſequens epigramma 44. Bud. habet *Ceſennius*.

Atilla mater L.] MS. Bud. Fl. ed. pr. *Acilia*. (Agr. *Aciſſia*.) Gueſf. a pr. m. *Atinia*, ſec. *Atilia*, ut habent vett. edd. Puteol. Ber. etc. ERN. Reſpice ad c. 56.

In ſupplicio] Romana editio, *ſine abſolutione, ſine ſupplicio*, probiſſime. LIPS. Sic et MS. Fl. *ſin ſuppl.* unde rec. Pich. ERN. Bud. *in ſuplicio*.

Additque ſine pretio frumentum] Suet. Neron. 10. *Conſtituit Praetorianis cohortibus frumentum menſtruum gratuitum.* Severus Imp. modum frumenti etiam auxit, de quo Herodianus 3, 25. Καὶ τὸ σιτηρέσιον αὐτοῖς πρῶτος ηὔξησε, καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρήσασθαι ἐπέτρεψε. Iterumque Antoninus eius F. patrata caede Gerae. Idem ſcriptor 4, 9. Προστίθησι δὲ τῷ σιτηρεσίῳ ἄλλο τοῦ τελουμένου ἥμισυ. LIPS.

Petro-

eus Petronio Turpiliano Consulari, Cocceio Nervae Praetori designato, Tigellino Praefecto Praetorii tribuit, Tigellinum et Nervam ita extollens, ut, super triumphales in foro imagines, apud palatium quoque effigies eorum sisteret. Consularia insignia Nymphidio: de quo, quia nunc primum oblatus est, pauca repetam, nam et ipse pars Romanarum cladium erit. Igitur matre libertina ortus, quae corpus decorum inter servos libertosque Principum vulgaverat, ex C. Caesare se genitum ferebat, quoniam forte quadam habitu procerus et torvo vultu erat: sive C. Caesar, scortorum quoque cupiens, etiam matri eius inlusit. Sed Nero, vocato Sena- 73
tu, oratione inter Patres habita, edictum apud populum et conlata in libros indicia confessionesque damnatorum adiunxit. Etenim crebro vulgi rumore lacerabatur, *tanquam viros insontes ob invidiam aut metum exstinxisset.* Ceterum coeptam adultamque et revictam coniurationem, neque tunc dubitavere, quibus verum noscendi cura erat, et

A. V. 819. A. C. 66.

Sss 3 faten-

Petronio Turpiliano] Hoc verum. Scr. (in his Bud.) et edd. vett. *Turpiano*, male, ut patet e libro superiori, c. 29. (et 39.) Mox *apud palatium quoque* MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. qui (e Bud.) primus *quoque* post *eorum* posuit: restituit Pichena. Denique *dedit etiam* ante *Consularia* abest a MSS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. pr. Puteol. unde recte delerum a Bernecc. Primus dedit Beroaldus, nescio unde, aut quo casu, cum alias Puteolanum sequatur. ERN. Pro *Praefecto Pr.* Bud. habet *Praefecturam Praetorii.* Verum ea dignitate iam erat ornatus. Cf. 14, 51. Nec nexus verborum id admittit.

Forte quadam] Bud. *forte quadam.* ut ap. Liv. 36, 35. Sed utrumque recte dicitur. Num et ap. Liv. 1, 4. legitur *forte quadam.*

Vocato Senatu] Haec verba mihi suspecta sunt, quia iam paucis verficulis ante Senatum Nero vocasse dicitur. Si de alio conventu Senatus hic sermo, quod non abnuam; tamen non credibile mihi, haec verba esse ab elegante scriptore. Saltem addidisset, *iterum*, aut aliud quid. ERN.

Tanquam viros insontes] MSS. Flor. (Bud. Agr.) Guelf. et edd. vett. magno consensu *viros et insontes*: unde Freinshemio placebat *claros et insontes.* Faernus autem addit, *claros*: quod probo. ERN. Bip. emendant *veros* i. e. sinceros, iustos, et *insontes.* Mox Bud. *nec tunc.*

Et

A. V. 819. A. C. 66. fatentur, qui post interitum Neronis in urbem regressi sunt. At in Senatu cunctis, ut cuique plurimum moeroris, in adulationem demissis, Iunium Gallionem, Senecae fratris morte pavidum et pro sua incolumitate supplicem, increpuit Salienus Clemens, *hostem et parricidam* vocans: donec consensu Patrum deterritus est, *ne publicis malis abuti ad occasionem privati odii videretur, neu composita aut obliterata mansuetudine Principis novam ad saevitiam retraheret.* Tum *dona et grates Deis* decer-

74 nun-

Et fatentur] Ergo, quo tempore Tacitus ista scripsit, ii adhuc vixere. Quod ni sit, legendum *fatebantur*: idque mihi vero similius videtur. Pro imperfecto praesens irrepsisse in Tacitum non uno loco vidimus. BRN.

Ut cuique plurimum moeroris] E iactura suorum scilicet. Hi maxime effusi in adulationem, ne dolere viderentur. BRN.

Iunium Gallionem] Quem Nero post interfecit. Dio 58, 18. In Eusebio autem clarius: *Iunius Annaeus Gallio, frater Senecae, egregius declamator, propria se manu interfecit: mortem eius Neroni in suam praestantiam differenti.* Hoc confert illud Chronicon in annum hunc eundem, quo Lucanus et Seneca occisi. Mirum, in Tacito nihil esse, si tamen hoc tempore ea caedes. LIPS. Vltima verba Eusebii male addita. V. Eyck. ad h. l. qui Gallionem, cum Vsserio et aliis, putat esse eum, cuius in Actis Apostol. 18, 12. mentio. BRN.

Neu compositam et obliteratam mansuet. etc.] Prave scriptum, et in contumeliam Neronis. Valde scilicet Principem laudent, si obliteratam clementiam eius dicant, id est, abolitam et sepultam. Ne dubita scribere: *compositis et obliterata mansuetudine Principis.* Hoc volunt. ne ea, quae obliterata iam essent et tantum non deleta ex animo Principis, ille renovaret, et novae saevitiae materiem fuggereret. LIPS. *Compositam aut* vel *et obliteratam mansuetudinem* scr. et edd. omnes Lipsii correctionem recepere inde a Bernecc. omnes. Possis etiam coniicere, excidisse *re*, cum scriptum fuisset *neu composita re et obliterata, mansuetudinem p. n. a. s. retraheret*: inde *compositam et obliteratam* facta, ut ad *mansuetudinem* referrentur. BRN. Bip. *neu compositam* i. e. pacatam *aut obliteratam* i. e. ultione criminum obscuratam *ad u. s. r.* Sed Lipsii correctio absque dubio optima, planissima. In codd. frequenter per errorem ablativis in fine lineola accusativi index imposita, quod omnino hic in Bud. factum, et dubio procul in aliis.

Decreta dona et grates Deis decernuntur] *vtà decernuntur* redundat, ut opinor. LIPS. Dubius sum tamen, utrum *decreta* an *decernuntur* aboleam: neque enim minus belle: *Tum dona et grates Deis decernuntur.* GRON. Iac. Gronovius aliter succurrere voluit, legendum censens: *tum cetera dona*, male. Nam quae supra c. 71. Milicho, Petronio aliis data, *dona* vocari non possunt.

Intel-

nuntur; *propriasque honos Soli; (cui est vetus aedes apud circum, in quo facinus parabatur) qui occulta coniurationis Numine retexisset: utque Circensium Cerealium ludicrum pluribus equorum cursibus celebraretur: mensisque Aprilis* Neronis *cognomentum acciperet: templum Saluti exstrueretur eo loci, ex quo Scevinus ferrum prompserat.* Ipse eum pugionem apud capitolium sacravit, inscripsitque IOVI VINDICI. In praesens haud animadversum: post arma Iulii Vindicis, ad auspicium et praesagium futurae ultionis trahebatur. Reperio in commentariis Senatus, Cerialem Anicium, Consulem designatum, pro sententia dixisse, *ut templum D. Neroni quam maturrime publica pecunia poneretur.* Quod quidem ille decernebat, tamquam mortale fastigium egresso et venerationem hominum meri- A. V. 819. A. C. 66.

Intelliguntur dona Diis data, quae cum supplicatione (nam de ea capiendae *grates*) iunguntur et ap. Liv. 36, 2. *Dona et grates Diis* sunt, quae ibi dicuntur *supplicatio et dona ad omnia pulvinaria.* Ceterum non abhorret animus, in *decreta* latere aliud verbum, quod nondum mihi succurrit. Lipsianam rationem defendere licet e 16, 1. ubi temere additum *latuerint* post *occulta.* ERN. Iuretus volebat *decora dona.* Hiller. Rac. 18. *discreta.* Tollo *decreta.*

Aedes apud circum] De qua Tertull. de Spectaculis 8. LIPS. Post *mensis quoque A.* MSS. Reg. Corb. ed. pr. quod recepit Broterius. ERN. et Bip. Bud. *mensisque.* Parum interest.

Apud capitolium sacravit] Ritu veteri et recepto. Suet. Cal. 24. *Tres gladios in necem suam praeparatos, Marti ultori, addito elogio, consecravit.* Idem Vitellio 10. *Pugionem, quo se Otho occiderat, in Agrippinensem coloniam misit, Marti dedicandum.* Dio in Antonino Caracalla: 77, 23. Καὶ τὸ ξίφος, δι᾽ οὗ τὸν ἀδελφὸν ἀπεκτόνει, ἀναθεῖναι τῷ Θεῷ ἐτόλμησε. Sed et apud Graecos Olympias *gladium, quo Rex* (Philippus) *percussus erat, Apollini sub nomine Myrtales consecravit.* ait Iustinus 9, 7. Tertull. pulchre de Resurr. carnis: *Gladius bene de bello cruentus, et melior homicida, laudem suam consecratione pensabit.* LIPS.

In praesens haud animadversum] Sensus: Tum quidem (παρὰ χρῆμα, ut Xenophon, aliique) nemo animum advertit, et praesagium aliquod in ea re notavit. Acidalius addebat *quod.* Freinsh. melius *id.* sed neutrum necessarium puto. Vulgatum Taciti mori aptius. ERN.

Post arma Iulii Vind.] Suet. 40.

Venerationem hominum] Muretus et Vrsinus corrigebant *Numinum.* Iac. Gronovius *caelitum.* *Numinum* placebat etiam Schurzfleischio. Oppositionis lex tale quid desiderat. *Mortali fastigio* opponitur *veneratio Numinum.* MSS. et edd. vett. addunt *item* ante *hominum*: quod sustulit Rhe-

A. V. 819. merito, quorundam dolo ad omina sui exitus verte-
A. C. 66. batur, nam Deum honor Principi non ante habetur, quam agere inter homines desierit.

Rhenanus. Broterius e MS. Reg. et sensu dedit *ven Deum.* non male ERN. Illud *item* ortum erat e vitiosa scriptura, quam Bud. servat *veneratio item hom.* pro *venerationem hom.* Non video, quomodo Rhen. asserere potuerit, *item* non esse in libro manuscripto. Ipse dedit *venerationem*, emendans scil. Bip. sic locum constituunt: *et ven. merito: item, hominum quorundam ad omina dolo* i. e. inani sollertia rebus, ubi evenere, omina quaerendi, *in signum exitus*, praesagium mortis, *verteretur.* Mihi simplicior longe emendatio in mentem venit, quam Hillero etiam placuisse video Rac. 19. *quorundam dolo ad omina sui exitus verteretur*, vel, ut Hill. *vertebatur.*

Quod ad omina olim sui exitus verteretur] Liquida apertaque sententia, *Olim* tantum sit significatione futuri: quod pueris non ignotum. At nostri critici (Rhen. sic coniectabat) ex Budensi codice, *quod clam ad omen ac dolum*, legunt, non sine meo risu. LIPS. Suspicabar ex scriptura Flor. *Fuerunt tamen, quas ad omen propinqui exitus adverteret.* Tertio enim post anno periit. H. 2, 70. *Laetus ultro et tam propinquae sortis ignarus.* et c. 5. *exitu dignum Neronis positis oditis in medium consulere.* item c. 48. *mereri se festinato exitu clementiam victoris.* GRON. Scriptura Fl. est: *quorundam ad omnia dolum sui exitus verteretur.* Sic et Bud. et Guelf nisi quod hic *dolo*, ed. pr. *solum.* Lectio vulgata est a Puteolano, In *quorundam* putem latere aliud quid. Nam *quod* hic durum et parum aptum. Broterius dedit *q. a. o. solum sui e. v.* quod nullo modo placet. ERN.

Nam Deum honor Principi non ante habetur, quam agere inter homines desierit] Tertull. pulchre et apposite huic rei Apol. 34. *Si non de mendacio erubescit eiusmodi adulatio, hominem Deum appellando: timeat saltem de infausto. Maledictum est, ante apotheosin, Deum Caesarem nuncupare.* LIPS. Falsum id in Augusto, liquet ex Horatio et Manilio, inquit Huetius. At vir doctiss. non attendit, Augustum quidem poetis dictum esse Deum et in provinciis aras et sacra habuisse; verum non in urbe. Neronem in provinciis adpellatum fuisse Deum, testatur numus ex aere minimo, ab Harduino laudatus in Sel. Opp. p. 924. ΝΕΡΩΝ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΘΕΟΣ capite laureato. Ex aversa parte ΙΟΥΛΙΟΣ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ. Sic Broterius.

C. COR.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSV DIVI AVGVSTI

A N N A L I V M

LIBER SEXTVS DECIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Cap. 1. 2. *Inludit fortuna vanitati Neronis per Bassum, qui thesaurum in Numidia defossum iactat, quem* 3. *Nero frustra quaerit.* 4. *Lustrali certamine victoria cantus oblata Neroni et corona facundiae.* 5. *In eo spectaculo auditorum molestia et Vespasiani periculum.* 6. *Poppaeam mortuam laudat Nero apud rostra.*

7—9. *Pulsi Cassius et Silanus accusantur.* 10. 11. *L. Vetus cum Sextia socru et Pollutia filia perit.* 12. *Accusatoris praemia. Mensium nova nomina.* 13. *Turbine ventorum vastata Campania. Pestilentia. Lugdunensem eladem Princeps solatur.* 14. 15. *Sosiani fraude Chaldaeorum consultores, P. Anteius et Ostorius Scapula, delati mortem ipsi properant.* 16. *Taciti super tot cladibus querelae.* 17. *Rufus Crispinus coactus se interfecit. Mella falsis litteris circumventus, simili que arte Cerialis.* 18. 19. *C. Petronius, erudito luxu notus, Tigellini invidia exosus, venas sibi incidit, flagitia Principi codicillis exprobrat.* 20. *inde Silius exsilium.*

21. 22. *Thraseam Paetum adcusant Cossutianus et Eprius;* 23. *Baream Soranum Ostorius Sabinus.* 24. *Ad Neronem codicillos dat Thrasea. Is Patres vocari iubet.* 25. 26. *Consultat Thrasea, an in curia*

ria defensionem tentet. 27. *Nero Senatum armis obsidet, infrequentiam Patrum arguit.* 28. 29. *Marcellus Eprius Thraseam, Helvidium, Agrippinum, Montanum,* 30. *Ostorius Baream cum filia Servilia adcusant.* 31. *Eorum miserabilis defensio in Senatu.* 32. *Egnatius pseudostoicus perfide in Soranum agit; cui* 33. *Cassius Asclepiodotus egregiam fidem praestat. Thraseae, Sorano, Servilliae datur mortis arbitrium. Helvidius, Paconius, Italia pulsi. Montanus patri concessus. Adcusatores remunerati.* 34. *Thrasea libat Iovi Liberatori. Anni unius haec gesta, quia reliqua libri Fatum invidit.*

C. SVETONIO. L. PONTIO. TELESINO. COSS.

1 Inlusit dehinc Neroni fortuna, per vanitatem ipsius et promissa Cesellii Bassi; qui origine Poenus, mente turbida, nocturnae quietis imaginem ad spem haud dubiam retraxit: vectusque Romam, Principis aditum emercatus, expromit, *repertum in agro suo specum altitudine immensa, quo magna vis auri contineretur,*

A. V. 819. P. C. 66.

COMMENTARIVS.

Et promissa] Ita e Flor. Pichena edidit. Idemque a manu pr. fuit in MS. (Bud.) Guelf. estque in MSS. tribus ap. Broterium, ed. (Ven.) Puteol. Riv. At edd. pr. Beroald. *ex promissa*, quod etiam est a manu sec. in Guelf. Reg. et edd. omnibus usque ad Pichenam. Lectionem MS. Fl. dubiam facit tamen Iac. Gronovius: non quo ipse aliam notarit, sed, quod *frater et promisso* notavit, quod ille Tacito non indignum docet. In quo non fallitur. Sed frater fortasse falsus est. Argumentum e Beroaldo nihili est. Falsum enim, eum hos libros e Flor. edidisse. Ceterum, si *et promisso* libri idonei certa auctoritate firmarentur, id praeferrem. ERN. In Regio quoque cod. Lall. reperit *ex promisso*, putatque Tacitum dedisse *et promisso*, ut 1, 2. *quum ferocissimi per acies aut proscriptione cecidissent.* Mox c. Agr. et *Principis.*

Mente turbida] i. e. male sana, furiosa: quo quo verbo *turbidus* saepe apud poetas dicitur. In MS. Guelf. marg. pro varia lect. notatur *torvida.* Sed est idem verbum alia et inusitatiori scriptura. *Bassum* Equitem Rom. vocat Sueton. Ner. 31. *Retraxit* pro more ipsius aetatis pro simplici *traxit* dicitur, quod alias in hac forma dicitur. V. ad Suet. Aug. c. 77. ERN.

Prae-

flor, non in formam pecuniae, sed rudi et antiquo pondere. lateres quippe praegraves iacere, adstantibus parte alia columnis: quae per tantum aevi occulta augendis praesentibus bonis. Ceterum, ut coniectura demonstraret, Didonem Feniſſam, Tyrō profugam, condita Carthagine, illas opes abdidiſſe, ne novus populus nimia pecunia laſciviret, aut Reges Numidarum, et alias inſenſi, cupidine auri ad bellum accenderentur. Igitur Nero, non auctoris, non ipſius negotii fide ſatis ſpectata, nec miſſis, per quos noſceret, an vera adferren-

A. V. 819. A. C. 66.

2

Praeſentibus bonis latuerint] *Latuerint* non eſt in MSS. Flor. Bud. ed. pr. et bene delerum. Non opinor *occulta* addidiſſet Tacitus, ſi *latuerint* dediſſet: quod ceterum eſt in MS. Guelf. edd. (Ven. et) ceteris omnibus, usque ad Bernecc. ERN.

Demonſtret] Sic legitur hodie e coniectura Freinshemii cum in omnibus ſcr. (Bud. quoque) et edd ſit *demonſtras*: quod vitioſum eſſe, dubitari non poteſt. Sed in Guelf. ſyllaba ultima eraſa eſt, et in litura ſcriptum *t*, fuitque, quantum oculis adſequi licuit, *demonſtrarit* vel *demonſtraret*. hoc verum puto. Syllabam illam imperfecti ſaepe in MSS. Taciti exciditſſe, ſaepe monuimus. Secutus nos eſt Broterius. ERN.

Didonem Feniſſam] Haec ſcriptura eſt MS. Flor. (et Bud.) quae et in edd. Lipſ. Freinsh. Grpneviorum reperitur, et a I. Gronovio defenditur. MS. Guelf. (et Agr.) *Phoeniſſam*, et edd. vett. omnes. (et Ryck.) Ex eodem Flor. I. Gronov. dare voluit *Dida*, quae forma eſt ap. Virgil. Aen. 4, 383. ſed operae non paruerunt. ERN.

Et alias inſenſi] Heinſ. coniicit leg. *ei*.

Nec miſſis viſoribus] Ita *inviſores* Apuleius dixit, etſi alio quodam ſenſu, 1. Florido: *Siquis forte in hoc pulcherrimo coetu ex illis inviſoribus meis malignus ſedet.* Mirum, ni Salluſtio quoque haec vox reſtituenda apud Fabium 9, 3. *Vnde usque eo proceſſum eſt, ut non poenitenti pro non acturo poenitentiam: et viſuras, ad videndum miſſos idem actor* (Salluſtius) *dixerit.* Puto *viſores*: et hinc ſumſiſſe noſtrum. LIPS. Haec coniectura Lipſii fugit noviſſimos Quintiliani editores. Eſt autem vana. Nam de verbis ſermo eſt, non ſubſtantivis. Et participium ibi eſſe debere, docet praecedens alterum inſolens *poenitenti*. Miror, non potius coniecisse, legendum hic ex illo loco *viſuris*. *Viſoribus* omnes libri. Vt ſupra *viſere* pro inſpicere: ita h. l. *viſor*. Sed ego plane pro inſititio habeo. Nam et ſupervacuum eſt, et longe elegantius: *miſſis, qui noſcerent*. Cum nemo alius ſcriptor bonus hoc verbo uſus ſit, crede in margine ſcriptum fuiſſe, et hinc in textum veniſſe. Nam, qui veteres codices tractarunt, non ignorant, ſaepe in margine verba ſcripta eſſe a poſſeſſoribus codd. quibus indicaretur, de quo in textu ageretur. Talium magna copia in MS. Guelf. diverſa manu ſcriptorum. Sic et

in

A. V. 819 A. C. 66. rentur, augeat ultro rumorem, mittitque, qui velut paratam praedam aveherent. Dantur triremes et delectum

in ed. pr. post c. 17. ante verba: *adsimulatis Lucani literis*, legitur: *finguntur literae*: quod clarum est in margine scriptum inigrasse in textum. Adde in primis exemplum luculentum ex ed. pr. ad Hist. 1, 89. et *fabra Aquilonis* H. 2, 98. *vineae*. 3, 20. ut alia taceam. Et similia in aliis libris veteribus scriptis et editis reperi. *Visores*, barbara aetate dicti, qui ad rem inspiciendam mitterentur, de qua lis, quaestio esset: ipsam inspectionem dixere *visum*, *visionem*: etiam testes, qui rei gestae interfuissent, *visores* appellati, ut Cangius docet in lexico. Delevit et Broterius. ERN. *Visoribus* habet etiam Bud., Servavit Lall. Retinent Bip. qui similia alibi occurrere docent, *visores*, *provisores*, *sessores*, *notores*, *cupitores*. Probarem, ni vocem, antiquis insuetam auctoribus, medio aevo tritam fuisse nossem, unde facile potest a sciolo quodam margini esse adlita.

An vera adferrentur] Sic edd. Parcol. Beroaldi, Alc. Gronoviorum, Ryckii. At MSS. edd. pr. Rhen. (e Bud.) usque ad I. F. Gron. *asseverentur*. Flor. lectionem dubiam facit, quod ibi est *adfere* et deinde initio sequentis versiculi *rentur*, in eoque MS. cum vox dividitur, ultima syllaba fere repetitur ab initio alterius versus: unde colligunt, scribam *adferrentur* dare voluisse. Ego *asseverentur* verum esse non credo. Sed propter consensum librorum suspicor fuisse *asseverarentur*, ut supra pro *asseveravit* vidimus *asserit* 2, 83. et mox c. 3. de eadem re eodemque homine: *dum hunc vel illum locum promissi spectus adfuerat*. Adsentitur Broterius. ERN. Sic et Mur. Acidal.

Velut partam praedam] Legit *paratam* Acidalius. Idque mihi, cum primum hunc locum legi, in mentem venit, adeoque necessarium visum est, ut *partam* pro mendo typographico haberem: quod tecum esse, deinde ex aliis libris didici. Itaque non dubitavi, etiam contra libros recipere, aequis, ut spero, intelligentibus omnibus. Primum *praeda parta* per Latinitatem aliter dici non potest, nisi de praeda ea, quae labore constet, aut opera qualicunque tua, ut *pax parta*, *divitiae partae*, et alia similia. At *praeda parata* est, quae sine sudore et sanguine venit, estque solenne talis praedae epitheton, ut apud Ovid. Her. 8, 82. pro qua et *oblatam* dixit Met. 3, 246. Noster in seqq. *obvias opes* et a Diis delatas vocat; item c. 3. *oblatas*. Similiter *victoria parata*, apud Petronium c. 15. ubi recte Burmannus Livio 5, 6. in simili loco *paratam victoriam*, pro *parta* reddi vult, quod, recipiendum et sine libris, in MSS. inventum deinde, recepit Drakenborchius; qui plura ibi congessit, pluribus locis sic correctum recte, ostendit, saepissimeque in uno Livio ea verba commutata. ERN. Bud. male *partem praedam veherent*.

Praedam averherent] Sic edidi pro *adveherent*, quod est in libris, quos vidi, omnibus, recepitque etiam Broterius. Nam etsi hoc quoque sensum habet, intellectu *Romam*: tamen illud est legitimum verbum et ordinarium in hac re: et saepe ei illud substitutum est in MSS. quippe etiam *avehere aliquid de-*

mum

lectum remigium iuvandae festinationi. nec aliud per illos dies populus credulitate, prudentes diversa fama, tulere. Ac forte quinquennale ludicrum secundo lustro celebrabatur: a narratoribus oratoribusque praenum dicitur, non *advehere*, ut imperiti librarii subinde dedere, apud Liv. 9, 4. 45, 33. et *Carthaginem avehere* 38, 42. ubi itidem prope omnes libri *advehere*. Vt adeo non dubitandum, quin hic quoque *avehereut* verum sit. v. Drakenb. ad Liv. 9, 4. Aliter est infra c. 14. ubi *missae lituburnicae*, *advehiturque Sofianus*. Nam ille arcessendus, adducendus erat, ut ederet indicium. ERN. A. V. 819. A. C. 66.

Dantur triremes et delectum navigium iuvandae festinationi] Valde placet Boxhornii coniectura: *delectum remigium*. Vide quae notamus ad Liv. 26, 51. GRON. Rectissime. Iac. Gronovius quidem defendit vulgatum, intelligitque naves, oneri avehendo delectas: sed vir doctissimus non attendit satis verba *iuvandae festinationi*, quae sine *remigium* intelligi non possunt. *Remigium* est multitudo remigum. ERN. Occurrit et alibi apud nostrum. V. 3, 1. 14, 39.

Nec aliud per illos dies populus plus credulitate] Fefellerat me optimus Pichena, opinatus in MS. esse *populus plus*: unde tentabam, quod dictum est: nam *populum* et *plebem* saepe distingui ex Livio Plinioque notavimus ad Senecam de ira 3, 18. Sed, ipso libro Florentiae inspecto, inveni nil aliud quam *popls.* quod est *populus*, non *populus plus*; statimque emendavi coniecturam meam aliquot annis ante, quam suam Marcus proderet, cui tamen laudem suam non invidemus. GRON. Pichena *populus plus* non e MS. Flor. sed ed. Veneta (et nonnullis aliis.) laudat. Boxhornius verum vidit. *Plus* abest et a MS. Guelf. (Bud.) ed. pr. Rhen. sqq. Habet Puteol. Ber. Alc. Tum iidem omnes *prodentis*, quod cum nil aliud esset quam *prudentes* (ut supra *torvida* pro *turbida* et sexcenta alia) cepere librarii pro genitivo participii a *prodere*, et ei rei numerum verbi accommodavere, dederuntque *tulerat*, pro *tulerunt*, aut ut e Flor. editur *tulere*, *Prudentes tulere* primus edidit Gronovius, quod verum est. Miror Ryckium recipere dubitasse. Terminatio *at* videtur nata ex *ae*, quod non est in MS. Guelf. ERN. Nec in Bud. Idem *tulerat*.

Oratoribusque praecipua] Vatic. (et Bud.) *abaratoribus oratoribusque*. Legerim, *ac rhetoribus oratoribusque*: vel *ac vatibus oratoribusque*. Certe, et vates et oratores musico illo agone certasse scimus. LIPS. Etiam Flor. *anaratoribus oratoribusque*. At MS. Guelf. ed. pr. aliaeque vett. ut Vatic. In Agr. libro *ab auctoribus*, quod placet Ryckio, qui de poetis accipit, quos tamen *auctores* ita simpliciter, et nulla ante carminis mentione facta, dici non docet, nec doceri potest: de historicis dicitur. Iac. Gronovius pro certo venditat, inque textum recipit *ab actoribus*: quod imitari non audeo. Nam de poetis hic sermonem esse, clarum est. Ii *actores* non dicuntur. Mihi Lipsianum *ac vatibus* magis placet, sive potius, ut minus a vestigiis corruptae scripturae recedatur, *ab cantoribus*. Nam musicum certamen fuit

A. V. 819. A. C. 66. praecipua materia in laudem Principis adſumpta eſt. *non enim tantum ſolitas fruges, nec metallis conſuetum aurum gigni, ſed nova ubertate provenire terram et obvias opes deferre Deos:* quaeque alia, ſumma facundia nec minore adulatione, ſervilia fingebant, ſe-
3 curi de facilitate credentis. Gliſcebat interim luxuria ſpe inani, conſumebanturque veteres opes, quaſi oblatis, quas multos per annos prodigeret. Quin et inde iam largiebatur: et divitiarum exſpectatio inter cauſſas paupertatis publicae erat. Nam Baſſus, effoſſo agro ſuo latisque circum arvis, dum hunc vel illum locum

ſmit et carmina canebantur ab auctoribus. Nero ipſe ſua carmina, certe quae ſua putari volebat, cecinit: et c. 4. iunguntur *victoria cantus* et *facundiae corona*, et c. 21. Thraſea canit in ludis Patavinis tragico habitu, haud dubie ſuum carmen. Spero non improbaturos viros doctos hanc correctionem. *A vatibus* recepit Broterius. ERN. Pich. volebat *ab adulatoribus*, quia mox adulationis mentio. Hill. Rac. 16, vel hoc probat vel Lipſii *ac vatibus*. Bip. legunt *a narratoribus*, i. e. poetis, quibus ſcil. tribuuntur narrationes, narratiunculae ap. Quinct. 2, 4. 1, 9. Etſi hoc non ſatis arrideat, recipiendum puto, quippe quod proxime ad Flor. lectionem accedit.

Provenire terras] *Nova ubertate provenire terras* eſt novo genere foetus eſſe foecundas et fertiles. Sic Plautus in Turcul. 2, 4, 33. *Cumque bene proveniſti ſalva, gaudeo.* Et eadem fabula 2, 6, 35. *Cum tu recte proveniſti, cumque es aucta liberis, Gratulor.* GRON. *Terram* MSS. Flor. Guelf. (Bud.) et alii. ed. pr. quod recepi. Edd. ceterae ante Rhen. *terrae:* locus ipſe verbi indicat, id verum non eſſe. Rhenanus dedit (ex ingenio) *terra* cum ſeqq. At a Lipſio inde editum *terras*. Poſt *ſervilia* vereor, ne *ingenia* exciderit. Nam *ſervilia* intelligi poſſunt in *adulatione*, nec iis aptum verbum *fingebant*. ERN. Reg. etiam *terram* ap. Lall. *Servilia* accuſandi caſu dici oſtendit ſequens *ſecuti*. intelliguntur commenta putida, ingenuis viris indigna. V. Hill. Rac 16.

Veteres opes] Cf. Sueton. 41.

Effoſſo agro] Simillima ſtultitia Pompeii exercitum incidit, cum is in eadem Africa, contra Domitium et Iarbam, militaret. Nam, cum quidam theſauros aliquos caſu repperiſſent, fuere, qui dicerent perſuaderentque, totum eum locum auri plenum, a cladibus Poenorum ibi repoſiti. Atque ita miles avidus ad fodiendum ſe dedit per plures dies, Pompeio ridente ſimul et indignante, tantam illam multitudinem ſtulta avaritia et labore fatigari: donec tandem feſſi et inriti clamarent, *Duceret iam quo vellet, ſatis ſe poenarum ſtultitiae ſuae dediſſe.* Plut. in Pomp. c. 11. LIPS. ERN.

Dum hunc vel illum locum etc.] Ita MSS. Flor. (Bud.) edd. inde a Puteol. omnes, niſi quod hic (et Bud.) habet *promi*, vitio, ut opi-

locum promissi specus adseverat, sequunturque non modo milites, sed populus agrestium, efficiendo operi adsumptus, tandem, posita vecordia, *non falsa ante somnia sua, seque tunc primum elusum*, admirans, pudorem et metum morte voluntaria effugit. Quidam, *vinctum ac mox dimissum*, tradidere, *ademptis bonis, in locum Regiae gazae.* Interea Senatus, propinquo iam lustrali certamine, ut dedecus averteret, offert Im-

A. V. 819. A. C. 66. 4

opinor, operarum, sequente, ut solet, Rivio: quod Beroaldus correxit *promissi*. Ed. pr. MS. Agr. non habent *promissi specus*. At MSS. Oxon. Guelf. *dum hoc vel illo loco promi specus*. Mox *antea* e Flor. recepit Pichena, cum seqq. Ego *ante* servavi, quod omnes alii libri (et Bud.) habent, ut multitudo ὁμοστελεύτων vitaretur. ERN.

Seque tunc primum el.] *Tunc* sane referri potest ad tempus, quo somnium habuit: sed melius puto *nunc*. Bene opponuntur *antea* et *nunc*; non *antea* et *tunc*. Pro *primum* Broterius malit *primo* e MS. Reg. et ed. pr. Sed id sensus non patitur. ERN. Bud. *primum*. Bud. quoque *tunc*. Nec video, cur non aeque opponi possit τῷ *ante*.

Lustrali certamine] Sive quinquennali. Quod hic quidem anno sexto celebrari, miratur vir doctissimus, et erroris, cui latebra non sit, paene Tacitum accusat. Nam debebat quinto celebrari, inquit, quattuor dumtaxat annis interiectis. An distulisse Neronem aliquis dixerit? ille vero antevenire solet, cupidine certaminum, et ante praestitutam diem revocare, quod Suetonius in Nerone 21. scripsit. Haec vir ille magnus. Ego autem siquid video, aut firmiter numero, abnuo Tacitum ultra quintum annum produxisse. Ecce institutum est Nerone IV. Cornelio Cosso coss. u. a. 813. nunc secundo editur Silio et Attico coss. a. 818. Certe ab illo ad istum ipsi anni quattuor intersunt, et quinto nunc anno editur; aut omnes calculi me fallunt. LIPS. Vir magnus est Scaliger Em. temp. p. 469. 470. Petavius Doctr. Temp. L. II. c. 15. defendit Tacitum, ex eo, quod iste agon quinquennalis fuerit, i. e. quinque solidis annis vertentibus instauratus, ad modum lustri Romani, non Olympiadis. Victoriam Neronis alteram, ab Eusebio notatam, non fuisse secundi agonis Neronei, de quo Tacitus. Sane Tacitus ipse *secundum lustrum* vocat. de annis quinque solidis id in hoc agone accipiendum esse, constare hodie ait Pagius Crit. Bar. ad a. C. 60. Cum eum agona *ad modum Graecorum certaminum* institutum saepe idem dicit, id de ritu et genere ludorum potius, quam tempore accipiendum. Neque tamen commode Eusebius de alius certaminis corona accipitur, quod quale fuerit et qua de caussa institutum, non dixerit utique Petavius. Quid? quod etiam sic anni non conveniunt. Nam primum agona recte dicit ab Eusebio conferri in a. Periodi Iul. 4772. secundum a Tacito conferri in a. 4778. Atqui Suetonius etiam ante legitimum tem-

A. V. 819. A. C. 66. Imperatori *victoriam cantus*, adiicitque *facundiae coronam*, qua ludicra deformitas velaretur. Sed Nero, *nihil ambitu, nec potestate Senatus opus esse*, dictitans, *se aequum adversus aemulos, et religione iudicum meritam laudem adsecuturum*, primo carmen in scena recitat: mox, flagitante vulgo, *ut omnia studia sua publicaret* (haec enim verba dixere) ingreditur theatrum, cunctis citharae legibus obtemperans: ne fessus resideret, ne sudorem, nisi ea, quam indutui gerebat, veste detergeret: ut nulla oris aut narium excrementa viserentur. Postremo flexus genu, et coetum illum manu veneratus, sententias iudicum opperiebatur ficto pavore. Et plebs quidem urbis, histrio-

tempus revocatum dicit. quod non nisi de secundo accipi potest, partim propter modum loquendi, quo Suetonius utitur: partim quia bis tantum illum agona celebravit Nero. Sed haec aliis diligentius excutienda relinquimus. Mox *adiicitque*, quod e Flor. edidit Pichena, etiam in Guelf. et ed. pr. De *ambitu* dictum ad I, 15. ERN. Bud. *adicitque*, more suo.

Se aequum] Quasi diceret, se aequalem et parem in hoc certamine. Sed non displicet, quod olim conieci, *seque unum adversus aem.* LIPS. Prius melius. *Seque* coniiciebat Acidalius. ERN. Deleto *et* ante *relig.*

Excrementa viserentur] MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. *viserent*, subaudi, *spectatores*. Puteolanus ex eo fecit *viserentur*. quod omnes secuti sunt. ERN.

Flexus genu] Imo et sollennia histrionum verba haec pronuncians, Κύριοί μου εὐμενῶς μου ἀκούσατε. Ex quo intellegis, quid *principium* apud Suet. sit Nero 21, *Vtque constitit peracto principio, Nioben se cantaturum per Cluvium Rufum pronunciavit*. Antiloquium scilicet illud citharoedicum, emerendi favoris: uti et principia quaedam, legitimo carmine, olim oratorum. De adoratione manu, dico ad H. I. LIPS. Parabat, ut videtur, ad c. 36. *adorare vulgum*, notare quaedam, sed promissis non stetit.

Et coetum illum manu veneratus] In culpa ponit Tacitus. Tamen Imperatoribus postea id servatum, ut solenni ritu populum adorarent in circo. Claudianus pulchre De VI. Cons. Honorii 611. *O quantum populo secreti numinis addit Imperii praesens species! quantamque rependit Maiestas alterna vicem! cum Regia circi Connexum gradibus, veneratur purpura, vulgus: Consensuque cavae sublatus in aethera vallis Plebis adoratae reboat fragor.* LIPS. Mox *plebs urbis* MSS. ed. pr. Rhen. (e Bud.) etc. at Puteol. Riv. Ber. Alc. *verbis*: male. *Iuvare gestus* est favore, plausu incitare studium histrionis. Liv. I, 25. *tum clamore Romani adiuvant militem suum.* quod idem c. 12. vocat *favore addere animum*. ERN.

Cer-

strionum quoque gestus iuvare solita, personabat certis modis plausuque composito. Crederes laetari: ac fortasse laetabantur, per incuriam publici flagitii. Sed qui remotis e municipiis, severamque adhuc et antiqui moris retinentes Italiam, quique, per longas provincias, lasciviae inexperti, officio legationum A. V. 819. A. C. 66.

Certis modis plausuque compositо] Ars enim, si Displacet, utriusque rei: acclamandi et plaudendi. Itaque addit, *cum manibus nescii fatiscerent, turbarent gnaros.* In edicto Theoderici Regis ad populum Rom. ep. 1, 31. Variar. Cassiodori: *Seletis aera ipsum mellitius implere clamoribus, et uno sono dicere, quod ipsas quoque bestias delectet audire. profertis voces organo dulciores; et ita sub quadam harmonia citharae concentum theatrum per vos resonat, ut tenos possit quilibet credere, quam clamores.* Modulatum hunc clamorem concentum appellat Plinius in Paneg. c. 2. *Et populus quidem Rom. dilectum Principum servat, quantoque paullo ante concentu formosum alium, hunc fortissimum personat.* Dio 73, 2. Εὐρύθμως ἐκβοᾷν, in Pertinace: Ὅσα τε εἰώθασιν ἐν τοῖς θεάτροις ἐπὶ τῇ τοῦ Κομμόδου θεραπείᾳ εὐρύθμως πως ἐκβοᾶν, ταῦτα τότε μετασχηματίζοντες ἐς τὸ γελοιότατον ἐξῇδον. Vide quaedam huius rei ad H. 1. LIPS. Respicit ad H. 1, 35. *ruere in plausus*, sed et hic tacet.

Per iniuriam p. f.] Hoc nullum sensum habet. *Incuriam* correxere Acidalius et Boxhornius: idque cuivis in mentem veniat: quod est evidentiae signum. Vnde recipere non dubitavi. ERN. Sequuntur Lall. et Bip. Sequor et ego. Contra Broterius vulg. tenet, et cum Huetio ita exponit: etsi sibi iniuria per publicum hoc flagitium fieret, et magnum sibi dedecus conscisceretur. Verum praepositio *per* caussae vim habet, et male sic in adversativam detorquetur.

Severamque adhuc] Rod. Agricola legebat: *severaque*, et, *retinente Italia.* LIPS. Recepit Freinsh. cum seqq. Ryckius autem ex ipso cod. Agr. dedit *et adhuc antiqui.* nihil refert. Scripti et edd. vett. omnes *severamque a. e. a. m. retinentes Italiam*, quod restituit Broterius. Sane ob unum item librum non mutanda erat lectio, quae tamen explicari potest. Mox *longinquas* edidit Pichena velut e Flor. pro *longas.* Sed in codice illo est *lonquas*, quod nihil aliud est quam *longas.* Sic illam scripturam in MS. Livii capit Drakenb. ad 4, 18. Enimvero omnes alii libri habent *longas*: et, *longus* pro *longinquus* dici, hodie notissimum est. Vid. Drakenb. l. c. et ad Sil. 6, 628. Itaque *longas* restitui. ERN. Agricolae lectionem probat Acid. recepit Lallem. Bud. servat vulgatam, quae bonum sensum fundit, quicquid contra dicat Ryckius. Olim Pichena, nuper Brot. et Bip. quoque retinuere. Dein Bud. habet *longas.* Bip. dedere *longinquas.* Mox Bud. *lasciviam experti.* male.

Officio legationum] De his legationibus urbium v. l. 4. D. de Legat.

A. V. 819. A. C. 66. num aut privata utilitate, advenerant, neque adſpectum illum tolerare, neque labori inhoneſto ſufficere: cum manibus neſciis fatiſcerent, turbarent gnaros ac ſaepe a militibus verberarentur, qui per cuneos ſtabant, ne quod temporis momentum impari clamore aut ſilentio ſegni praeteriret. Conſtitit, pleroſque Equitum, dum per anguſtias aditus et ingruentem multitudinem enituntur, obtritos, et alios, dum diem noctemque ſedilibus continuant, morbo exitiabili conreptos. quippe gravior inerat metus, ſi ſpectaculo defuiſſent, multis palam, et pluribus occultis, ut nomina ac vultus, alacritatem, triſtitiamque coeuntium ſcrutarentur. Vnde tenuioribus ſtatim inrogata ſupplicia, adverſus inluſtres diſſimulatum ad praeſens et mox redditum odium. Ferebantque *Veſpaſianum, tamquam ſomno comniveret, a Phoe-*

Quippe gravior inerat metus] O ludos, o ineptias, ſed cruentas et triſtes! Nam mors comes aut exſilium, ſi quis ſegniter audiviſſet ſcilicet hunc Phoebum. Philoſtratus ſcite narrat 4, 39. *Apollonium veniſſe Romam et in hoſpitium quoddam per haec tempora divertiſſe. Ibi autem hominem quendam, ſcenico habitu, citharam tenentem et pulſantem, cantantem etiam, ſed rudi et abſona voce, ſupervenisse, qui ſolitus eſſet urbem ita perambulare et Neronis carmina cantillare. Quae ſiquis aut negligentius audiſſet, aut mercedem condignam non dediſſet, ab eo tamquam impietatis reus conviciis petebatur et in carcerem ducebatur. Chordam praeterea, uſu detritam et fractam, quae in ipſa Neroniana cithara fuiſſet, ut ceimelium aliquod in arcula ferebat: atque eam emptam ſibi duabus minis ferebat. nec cuiquam porro venditurum, niſi qui praeſtantiſſimus in ea arte eſſet, et aliquando Pythiis viciſſet.* Atque addit, Apollonium *ipſum* et comites eius, cum adfici non viderentur, accuſatos ab eo, ut *Divinae vocis contemptores*, ſed mercedula tamen data hominem placaſſe. LIPS. Mox pro *redditum odium* Groslotius (in Syll. Burm. t. 1. p. 353.) malebat *editum*. id firmari poſſet e 4, 35. ſed ibi vid. BRN. In Bud. a 1. m. erat *editum*; inde 2. m. fecit *redditum*.

Veſpaſianum a Phoebo] Hoc igitur periculum Romae adiit, ut hic Tacitus: ſed ſimile in Achaia. de quo Suetonius Veſpaſ. 4. *Peregrinatione Achaica inter comites Neronis, cum cantante eo aut diſcederet, aut praeſens obdormiſceret, graviſſimam contraxit offenſam: prohibitusque non contubernio modo, ſed etiam publica ſalutatione.* Itaque ſaepius in iſta re ſubruſticus et vere Sabinus vir peccavit. Quod porro ad Phoebum, is libertus admiſſionum fuit, ex Suet. Veſpaſ. 14. De eo lapis, TI.

CLAV-

Phoebo liberto increpitum, aegreque meliorum precibus obtectum: mox imminentem perniciem maiore fato effugisse. Post finem iudicii, Poppaea mortem obiit, fortuitâ mariti iracundia, a quo gravida ictu calcis adflicta est. neque enim venenum crediderim, quamvis quidam scriptores tradant, odio magis, quam ex fide. quippe liberorum cupiens et amori uxoris obnoxius erat. Corpus non igni abolitum, ut Romanus mos; sed, Regum externorum consuetudine, differtum odoribus conditur, tumuloque Iuliorum infertur. Ductae tamen publicae exsequiae, laudatusque ipse apud rostra *formam eius, et quod Divinae infantis parens fuisset*, aliaque fortunae munera pro virtutibus. A. V. 819. A. C. 66. 6

Mortem Poppaeae, ut palam triftem, ita recordantibus laetam, ob impudicitiam eius saevitiamque, nova insuper invidia Nero complevit, prohibendo C. Cassium officio exsequiarum. quod primum indi- 7

Ttt 2 cium

CLAVDIO. AVG. L. PHOEBO. CLAVDIA. PANAITYCHIS. LIPS.

Maiore fato effugisse] Videtur respexisse ad poetis iactata *fata magna, maiora*: de quibus copiose Bentlei. ad Horat. Ep. 2, 1, 6. Sensus: quia maioribus rebus destinatus erat, nec posset adeo a Nerone perimi. ERN.

Vt Romanus mos] Cod. Agr. *Romanis.*

Differtum odoribus] Plinius de Arabia 12, 18. (41.) *Periti rerum adfirmant, non ferre tantum annuo foetu, quantum Nero Princeps novissimo Poppaeae suae die concremaverit.* LIPS. Si non combusta Poppaea in rogo, quomodo *concrematum* tantum aromatis? Nam ante dixerat Plinius, aromata adhiberi *uendis defunctis.* Plinius videtur audisse, absumtum tantum in funere Poppaeae, et retulisse hic, e more solito, ad combustionem. Tacitus audiendus. ERN.

Tumulo Iuliorum] Supra 3, 4 et 9. *tumulus Augusti et Caesarum* salutatur.

Divinae infantis parens] V. 15, 23.

Ita recordantibus laetam] Muretus *recondentibus*: quod illi *palam* opponitur. Acidalius probat (it. Lall.). Certe vulgatum vitiosum est. Forte fuit: *ita laetam, recordantibus impud. e. si* Mox eleganter Acidalius: *neque in longum dilatus est*: sed non necessario. Intellige *malum.* ERN. *Recordantibus*, i. e. in mentem revocantibus flagitia Poppaeae. Sic sensus planus, nec quicquam mutandum. Multo minus admittenda expositio Bip. qui reddunt: cogitantibus sibi posse accidere, quae aliis. Cf. Hiller. Rac. 18.

C. Cassium] De hoc cf. 6, 15. 12, 11. 12. Plin. ep. 7, 24. De *Silano* 15, 52.

Sila-

A. V. 819. A. C. 66. cium mali: neque in longum dilatum est. Sed Silanus additur: "nullo crimine, nisi quod Cassius opibus vetustis et gravitate morum, Silanus claritudine generis et modesta iuventa, praecellebant. Igitur missa ad Senatum oratione, *removendos a Republica utrosque*, disseruit: obiectavitque Cassio, *quod inter imagines maiorum etiam C. Cassii effigiem coluisset, ita inscriptam: DVX PARTIVM. Quippe femina belli civilis et defectionem a domo Caesarum quaesitam. Ac, ne memoria tantum infensi nominis ad discordias uteretur, adsumpsisse L. Silanum, iuvenem genere nobilem,* 8 *animo praeruptum, quem novis rebus ostentaret.* Ipsum de-

Silanus] Suspicor eumpse esse, cui postea statua in foro posita, curante Capitone. Qua de re Plinii epistola tota I, 17. ad Corn. Titianum. Corrupte hoc nomen scriptum in Comm. Iuvenalis ad illud Sat. I, 33. — *magni delator amici. Heliodorum dicit Stoicum Philosophum, qui Licinium Silanum condiscipulum suum . . . testimonio oppressit.* Lege *L. Iunium.* LIPS. Post *obiectatumque* MS. Corb. (et Agr.) non male. ERN.

Duci partium] Budensis codex *Dux.* non male. Haec autem historia est: quam elegantter Ambros. I. Offic. tangit. *Si tyranni aliquis habeat imaginem, nonne obnoxius est damnationi? Memini, legisse me quosdam capitali supplicio damnatos, quia Bruti et Cassii interfectorum Caesaris imagines asservarent.* De titulis autem imaginum scripsi in Electis, I, 29. LIPS. Forte *ita* vitiosum est. Ita mollior dativus. Nam non potuit esse in imagine scriptum *Duci partium*, quasi ea imago ipsi consecrata esset, et honori eius posita; quia fuit inter ceteras gentis imagines, sed in titulis nomini subiectis fuit etiam Dux partium Pompeianarum. Miror, hoc Broterium non assecutum esse. ERN. Lectio Bud. unice vera. Expressi. Paulo ante Bud. non habet *etiam.* Commode potest abesse.

Ac ut memoria] Lego *ac ne.* LIPS. Frustra interpretantur, quod vitiosum est. Recte Lipsius et Faernus, *ac ne.* Hoc enim significat: et, quasi non sufficeret infamis ac damnati hominis memoriam renovasse palamque coluisse, (quod quid aliud, quam parricidium eius probare et ad simile scelus praesentes vocare?) adiunxisse partibus etc. Vel etiam: Et, ne ad rebellionem stimulandam una hostis Caesarum imagine niteretur, in qua praeter nomen nihil est additamenti, assumpsisse Silanum, etc. GRON. Res ita evidens est, ut *ne* recipere non dubitarim: praesertim, cum *ut ne* sit quidem in Florent. ERN. Nec in Bud. nec Agr. nec Regio Lall. Credo, id *ne* ob sequentem syllabam *me* excidisse et ab hac esse absorptam.

Animo praeruptum] Non, *promptum:* ex Vaticano. Praeruptus, uti praefractus, de iis, qui rigida effraenique audacia sunt.

dehinc Silanum increpuit iisdem, quibus patruum eius Torquatum, *tamquam disponeret iam Imperii curas, praeficeretque rationibus et libellis et epistolis libertos:* inania simul et falsa. nam Silanus intentior metu et exitio patrui ad praecavendum exterritus erat. Inducit posthac, vocabulo indicum, qui in Lepidam, Cassii uxorem, Silani amitam, *incestum cum fratris filio et diros sacrorum ritus* confingerent. Trahebantur, ut conscii, Vulcatius Tullinus ac Marcellus Cornelius, Senatores, et Calpurnius Fabatus, Eques Romanus: qui, adpellato Principe, instantem damnationem frustrati, mox Neronem, circa summa scelera distentum, quasi minores evasere. Tunc consulto Senatus *Cassio et Silano exsilia* decernuntur: *de Lepida Caesar statueret.* Deportatusque in insulam Sardiniam Cassius et senectus eius exspectabatur. Si- A. V. 819. A. C. 66. 9

sunt. Ita Ciceroni pro Roscio Amer. 24. *Prorupta audacia*, dicta. LIPS. *Praeruptum* MS. Flor. (Bud.) et a pr. manu fuit in Guelf. at sec. mutavit in *promtum*: quod est etiam in (cod. Agr. et) edd. pr. ceterisque usque ad Lipsium. *Praerupta dominatio* est 5, 3. ERN.

Disponeret Imperii curas] Cf. 35, 35.

Inania] Bud. *et inania*. Sic et Flor. et Ven. sed Pichena sustulit copulam.

Ad praecavendum exterritus] Frustra in hac forma loquendi haerent Vrsinus et Gruterus et Heinsius, qua aliquoties usus est ante Tacitus. Vid. ad 2, 62. ERN.

Lepidam] Duas filias C. Appio Silano peperit Aemilia Paulla, Iuniam Calvinam, de qua 12, 4, 8. et hanc Iuniam Lepidam. RYCK.

Vulcatius Tullinus] Credo, *Tertullinus*: supervixitque ad principatum Vespasiani H. 4, 9. *Vulcatius Tertullinus tribunusplebei interfuit.* LIPS. Bud. *Volcatius.*

Marcellus Cornelius] Quem Galba deinde interfecit H. 1, 37. *Quam gloriam ad Principatum attulit, nisi occisi Obultronii Sabini et Cornelii Marcelli in Hispania?* Nonne eo, quia Tacitus ipse admonet, evasisse eos hoc discrimen et Neroni superfuisse. LIPS.

Calpurnius Fabatus] Ille prosocer Plinii Secundi. LIPS. Ad quem pertinet inscriptio ap. Gruter. p. 382, quam ad h. l. protulere Alciatus et Ryckius. ERN. Cf. Plin. ep. 5, 12. 7, 32.

Tunc consulto Senatus] Sic MSS. Flor. Bud. Agr. Guelf. ed. pr. quod recepit Ryckius. Ceterae edd. *Senatus consulto.* ERN. In Flor. et Bud est *consulto Senatu*, quod probat Vertranius.

Senatus ius exspectabatur] Vulnus, cui non medeor. Palmerius legit (ita ab Hieron. Berchemio accepi, veteri meo amico) *Senatus iussus spectabatur*, Franc. Medices: *et senectus eius ex-*

A. V. 819 A. C. 66. lanus, tamquam Naxum deveheretur, Oſtiam amotus: poſt municipio Apuliae, cui nomen eſt Barium, clauditur. Illic, indigniſſimum caſum ſapienter tolerans, a Centurione, ad caedem miſſo, conripitur: ſuadentique, *venas abrumpere, animum quidem mortis deſtinatum*, ait, *ſed non permittere percuſſori gloriam miniſterii.* At Centurio, quamvis inermem, praevalidum tamen et irae quam timori propiorem cernens, premi a militibus iubet. Nec omiſit Silanus obniti et intendere ictus, quantum manibus nudis valebat, donec a Centurione vulneribus adverſis, tamquam in pugna, caderet. Haud minus prompte L. Vetus ſocrusque eius, Sextia, et Pollutia filia, necem ſubiere: inviſi Principi, tamquam vivendo exprobrarent, interfectum eſſe Rubellium Plautum, generum Lucii Vete-

exſpectabatur. At de exſilio Caſſii convenienter cum Tacito Pomponius De orig. iuris: *Cajus Caſſius Longinus plurimum in civitate auctoritatis habuit, donec eum Caeſar* (Nero, non Claudius, uti cenſent) *pelleret: expulſusque ab eo in Sardiniam, revocatus a Veſpaſiano* De eximia eius ſcientia noſter 12, 12. *Ea tempeſtate Caſſius ceteros praeeminebat peritia legum.* Plinius Epiſt. 7, 24. *Lector, quod domus C. Caſſii, huius qui Caſſianae ſcholae princeps et parens fuit, ſerviet domino non minori.* LIPS. Acu rem tetigit Fr. Mediceus. Sic 13, 33. *P. Celerem, quia abſolvere nequibat Caeſar, traxit, ſenecta donec mortem obiret.* GRON. Recepi *ſenectus eius*; eſt enim evidens, ita legendum eſſe. Certe *eius* habent libri boni, Flor. Agr. Guelf. (Bud. Reg. ap. Lall.) ed. pr. Id igitur repudiari non debet. Itaque, ſi maxime Tacitus non ſcripſit *ſenectus eius*, ſed aliud quid, tamen tolerabilius eſt *ſenatus* mutari in *ſenectus*, quam *eius* in *ius*; unde nulla ſententia commoda fit, cum illud clarum et Tacito dignum ſit. Quo magis veniam facti me conſecuturum ſpero. Heinſius inſuper malebat *reſpectabatur* i. e. conſiderabatur: exiſtimabant, cum ſenex eſſet, etiam ſponte mox moriturum. ERN. Supra 11, 26. habes etiam *ſenectam opperiri.*

Pollutia] Supra 14, 22. dicitur *Antiſtia*, quod verum nomen a patre Antiſtio, ni duplex illi nomen fuerit. Sic LALLEM.

Interfectum eſſe] Ferendum utcunque. Sed mihi probabile, veram ſcripturam fuiſſe *interfectum a ſe.* Dicitur quidem *exprobrare* etiam, cum infinitivo: ſed tamen plerumque, praeſertim apud noſtrum, cum accuſativo: eſtque ſic haud paullo elegantius. Mox *ad accuſandum* MSS. Flor. Guelf. (Bud. Agr.) ed. pr. Put. Ber. Alc. Rhen. Recentiores vulgo *accuſationem.* ERN.

Sang

Veteris. Sed initium detegendae saevitiae praebuit, A. V. 819.
interversis patroni rebus, ad adcusandum transgre- A. C. 66.
diens Fortunatus libertus, adscito Claudio Demiano, quem, ob flagitia vinctum a Vetere, Asiae Proconsule, exsolvit Nero, in praemium adcusationis. Quod ubi cognitum reo, seque et libertum pari sorte componi, Formianos in agros digreditur. Illic eum milites occulta custodia circumdant. Aderat filia, super ingruens periculum, longo dolore atrox, ex quo percussores Plauti, mariti sui, viderat: cruentamque cervicem eius amplexa, servabat sanguinem et vestes respersas; vidua, inplexa luctu continuo, nec ullis alimentis, nisi quae mortem arcerent. Tum, hortante patre, Neapolin pergit. Et, quia adita Neronis prohibebatur, egressus obsidens, *audiret insontem, neve Consulatus sui quondam collegam dederet liberto*, modo muliebri eiulatu, aliquando, sexum egressa, voce infensa, clamitabat, donec Princeps inmobilem se precibus invidiae iuxta ostendit. Ergo 11
nuntiat patri, *abiicere spem et uti necessitate*. Simul

Sang. et vestes resp.] Cod. Agr. *sanguine vestes respersas.*

Vidua implexa luxu continuo] *Implexa* natum ex superioris lineae iterata voce *amplexa*, Acidalius putat. Habet aliquam speciem: et ita mollius adderetur *nec ullis alimentis*, ubi male Ryckius e cod. Agr. addidit *usa*. Sed ego nil muto. Cic. Tusc. 5, 1. *angoribus et molestiis implicati animi*. Sequentes ablativi absolute capiendi. hac varietate saepe Tacitus utitur. V. c. 1. 15. init. ERN. Trillerus Obs. crit. 3, 2. leg. suadet *impleta*; Bip. *inflexa*. Bud. *implexa*. Locus Cic. allegatus huic vulgato favet. Nec obstat vox soni similis lineae praecedentis; sic paullo post etiam *egressus, egressa* propius sese contingunt.

Quondam collegam] Primo imperii eius anno. LIPS. *Liberto dederet* Ciceronianum est, h. e. in liberti gratiam condemnaret insontem. Rosc. Amer. c. 3. et alibi. Noster iterum c. 20. ERN.

Immobilem se precibus et invidiae iuxta ostendit] Fortasse, *invidia*, nec precibus nec reverentia famae, aut maligni rumoris metu moveri. GRON. Ryckius probat *invidia*, quam scil. Neroni excitabat Veteris filia. Bip. recepere. Bud. habet *invidiae iuxta* absque copula. bene, ut videtur. Adverbialiter sumta particula cum dandi casu struitur, credo, rectius quam cum ablativo. V. similem locum ap. Liv. 24, 19.

Vt

A. V. 819. A. C. 66. adfertur, *parari cognitionem Senatus et truculentiam sententiam.* Nec defuere, qui monerent, *magna ex parte haeredem Caesarem nuncupare, atque ita nepotibus de reliquo consulere.* quod adspernatus, ne vitam, proxime libertatem actam, novissimo servitio foedaret, largitur in servos, quantum aderat pecuniae: *et, si qua asportari possent, sibi quamque deducere, tris modo lectulos ad suprema retineri,* iubet. Tunc eodem in cubiculo, eodem ferro abscindunt venas, properique, et singulis vestibus ad verecundiam velati, balneis inferuntur: pater filiam, avia neptem, illa utrosque intuens, et certatim precantes *labenti animae celerem exitum, ut relinquerent suos superstites et morituros.* Servavitque ordinem fortuna: ac seniores prius, tum cui prima aetas, exstinguuntur. Accusati post sepulturam, decretumque, *ut more maiorum punirentur.* Et Nero interceſſit, *mortem sine arbitro* permittens. ea, caedibus peractis, ludibria adiicie-

Vt relinquerent] Sic omnes scr. et edd. praeter Flor. (et Bud.) qui habet *relinqueret*; quod recepit Iac. Gronovius, referens ad animam labentem. Mox pro *prima* Acidalius malebat *proxima*, quod non displicer, quia praecessit *prius*. Post *extinguitur* MSS. Bud. Guelf. Agr ed. pr. Vulgatum melius, quia exquisitius. ERN. Bud. *seniorum*. Flor. *seniore*. Acid. volebat *seniores*, quod rectum viderur; intelliguntur Vetus et Sextia, tum *prima aetas* est iuventus scil. Pollutiae. *Proxima* pro glossa habent Bip. idque merito.

Move maiorum] Quid hoc, v. 2, 32. et ap. Suet. 49.

Mortem sine arbitrio permittens] Cl. Faber bis huncce locum attigit. Primo ei visum legere, *mortem libero arbitrio*: post maluit, *suo arbitrio*. Quod postremum magni vatis effatum iure placet: magis tamen meum, *mortem sine arbitro*. Et adsevorem, eam Cornelii scripturam esse, a Flor. etiam codice, ut postea comperi, approbatam. *Mors sine arbitro*, libera, sine domino, sine iudice. Simile 1, 26. *An praemia sub dominis, poenas sine arbitro esse?* LIPS. Scribendum esse, *mortem sine arbitrio remittens*, docuimus Obs. 4, 2. GRON. *Sine arbitrio* plerique libri scripti, et edd. vet. Pichena et Ryckius, Freinsh. recepere *sine arbitro*: quod sane melius. Quia Broterius in MSS. tribus reperit, recepi et ipse. ERN. Faber Sem. 1, 4. 2, 7. prius volebat *eius arbitrio*, dein *libero* vel *suo*. Bud. habet *sine arbitrio*. Pichena in Flor. et Ryckius in Agr. reperere *sine arbitro*, quod omnino praestat. Mox de *Fenio Rufo* v. 15, 66, 68.

Inter

iiciebantur. P. Gallus, Eques Romanus, quod Fenio Rufo intimus et Veteri non alienus fuerat, aqua atque igni prohibitus est. Liberto et adcusatori praemium operae, locus in theatro inter viatores Tribunicios, datur. Et mensis, qui Aprilem, eumdemque Neroneum, sequebatur, Maius *Claudii*, Iunius *Germanici*, vocabulis mutantur: testificante Cornelio Orfito, qui id censuerat, *ideo Iunium mensem transmissum, quia duo iam Torquati, ob scelera interfecti, infaustum nomen Iunium fecissent.* Tot facinoribus foedam annum etiam Dii tempestatibus et morbis insignivere. Vastata Campania turbine ventorum, qui villas, arbusta, fruges passim disiecit. pertulitque violentiam ad vicina urbi: in qua omne mortalium

A. V. 819. A. C. 66. 12

13

Ttt 5

Inter viatores Tribunicios] Qui spectasse videntur non abiuncto a Tribunis loco, uti ad obsequia apparere possent. Hoc autem inter praemia: quia Tribunos honestissimo loco spectasse, vel hinc colligas, quod Caesari Iulio inter honores decretum: *ut semper sella curuli sederet, excepto per ludos. Tum enim sesso ei in Tribunicio subsellio, inter eos, qui quoque anno Tribuni essent, concedebatur.* Dio 44, 4. Itemque postea Augusto: *ut in subselliis Tribunorum plebis sederet.* Dio 49, 15. LIPS. De viatoribus multa Marcellus Donatus ad h. l. ERN.

Neronèum] Cf. 15, 74.

Iunius Germanici] Obhaereo. Series quidem mensium ita postulat: sed, si *Iunius* in hoc numero, quomodo additur *Iunium transmissum*, quia infaustus esset? Itaque olim reponebam, *Iulius Germanici*. Sed libri mihi opponuntur, itemque ratio, quod facta iniuria D. Iulio videtur, si illi mensis suus ademptus. Quid dicam? verba tamen sequentia de Iunio abnuunt, etsi alii conantur pro *transmissum* rescribere *transnominatum*. LIPS. Si *transmissum* cum Freinshemio explices omissum e Fastis nomine, obliteratum eius mensis nomen, in dedecus familiae Iuniae, nihil restet difficultatis: idque placet Ryckio. Sed vereor, ut *transmittere mensem Iunium* hoc significet. Nam *transmittere aliquid* est tacere, silere, non, ei nomen adimere. Broterius *mensem* deleri vult: nescio quo. ERN. *Transmittere* omnino est praeterire, negligere, sicque oblivioni tradere. Cf. 4, 21, 55. 15, 31.

Cornelio Orfito] Is Consul a. 804. V. 12, 41.

Duo iam Torquati] Cf. 13, 35. et 16, 8.

Infaustum nomen Iunium fecissent] Emendavit sic Lipsius, et firmat Florent. qui habet, *nomen iunctum*. At ed. pr. ceteri libri *Iunii quo*. male. Forte fuit *Iuniorum*. ERN. Bud. quoque *iunctum*.

Ad vicina urbi] Sic MSS. Reg. Agr. ed. pr. At sequentes *ad moenia urbis*, ut MSS. Flor.

A. V. 819. A. C. 66. lium genus vis peſtilentiae depopulabatur, nulla coeli intemperie, quae occurreret oculis. Sed domus corporibus exanimis, itinera funeribus, complebantur. non ſexus, an aetas periculo vacua. ſervitia perinde et ingenua plebes raptim exſtingui, inter coniugum et libertorum lamenta; qui, dum adſident, dum deflent, ſaepe eodem rogo cremabantur. Equitum Senatorumque interitus, quamvis promiſcui, minus flebiles erant; tamquam communi mortalitate ſaevitiam Principis praevenirent. Eodem anno delectus per Galliam Narbonenſem Africamque et Aſiam habiti ſunt, ſupplendis Illyrici legionibus, ex quibus aetate aut valetudine feſſi ſacramento ſolvebantur. Cladem Lugdunenſem quadragies ſeſtertio ſolatus eſt Princeps, ut amiſſa urbi reponerent: quam pecuniam
A. V. 820. A. C. 67. Lugdunenſes ante obtulerant, turbidis caſibus. C. Suetonio, L. Teleſino coss. Antiſtius Soſianus, factitatis in Neronem carminibus probroſis, exſilio, ut dixi, mul-

Flor. Guelf. In MS. Bud. Oxon. *moenia vicina urbi*. I. Gron. probat *moenia urbis*: et intelligit aedes urbis. Ceterum patet falſum eſſe, quod ille ait, *vicina urbi* eſſe a Rhenano, qui in ed. pr. et ſec. habet *moenia urbis*, ut Alſius, Gryphius. Revocavit Lipſ. ERN. Aſt Rhen. legendum ſuadet *vicina urbi*, ut H. 4, 46.

Vis peſtilentiae] De hoc morbo Suet. 39.

Perinde et ingenua plebes] Dedi *et* ex ed. pr. pro vulgato *ac*, quod non ſolet ante vocalem dici, et in noſtro quoque ſupra aliquoties e libris emendatum. MS. Guelf. (et Bud.) plane caret copula. Sed facilius *et* hic excidebat, quam *ac*. Hiſt. 4, 43. *perinde dives et eloquentia clarus*. ERN.

Delectus] Bud. *dilectus*. Mox *valitudine*.

Cladem Lugdunenſem] Cladem ex incendio conceptam, quod denarrat et deplorat Seneca epiſtola tota 92. Accidit centeſimo anno a colonia deducta, eodem Seneca obſervante: ut ſolatium hoc tarde adhibitum a Nerone ſit, ſeptimo poſt incendium anno. Nam deducta Lugdunum a Munatio Planco a. u. 711. LIPS. Huius cladis veſtigia et nunc apparere Lugduni docemur ab auctore Antiquitatum Lugdunenſium p. 248. qui tamen de ſumma pecuniae a Nerone datae non recte ſentit. ERN.

L. Teleſino coss.] Nomen ei L. Pontius Teleſinus ex Velleio. Laudat ut philoſophum et inſignem virum plus uno loco Philoſtratus 4, 40. 7, 11. (8, 12.) eumdemque exſulaſſe ea re ſub Nerone ſcribit. LIPS. Immo *C. Laccius* vel *Lucius Teleſinus*, ut

multatus, postquam, id honoris indicibus tamque promptum ad caedes Principem, accepit, inquies animo, et occasionum haud segnis, Pammenem, eiusdem loci exsulem et Chaldaeorum arte famosum, eoque multorum amicitiis innexum, similitudine fortunae sibi conciliat. Ventitare ad eum nuntios et consultationes non frustra ratus, simul annuam pecuniam a P. Anteio ministrari cognoscit. Neque noscium habebat, Anteium caritate Agrippinae invisum Neroni, opesque eius praecipuas ad eliciendam cupidinem, eamque causam multis exitio esse. Igitur, interceptis Anteii litteris, furatus etiam libellos, quibus dies genitalis eius et eventura secretis Pammenis occultabantur, simul repertis, quae de ortu vitaque Ostorii Scapulae composita erant, scribit ad Principem, *magna se et quae incolumitati eius conducerent, adlaturum, si brevem exsilii veniam impetravisset. quippe Anteium et Ostorium inminere rebus, et sua Caesarisque fata scrutari.* Exin missae liburnicae, advehiturque propere Sosianus. Ac, vulgato eius indicio, inter damnatos magis, quam inter reos, Anteius Ostoriusque habebantur: adeo ut testamentum Anteii

A. V. 820. A. C. 67.

ut Inscr. (ap. Grut. p. 1102.) demonstratum Ruperto ep. 48. p. 447. Adde Ryckium ad h. l. et Pagium Crit. Bar. ad h. a. Vnde putem, fuisse in Tacito *Lucio Telesino* et librarios, qui praenomen esse putarent, hinc dedisse *L. Telesino*. Praenomen ei C. unde Ryckius putat, Tacitum scripsisse *Caiis Suetonio* et *Lucio* vel *Luccio Telesino*. ut 14, 1. volebat. ERN.

Vt dixi] Cf. 14, 48.

Innixum] Rectius *innexum* Lipsius et Freinsh. putant. Bene, ERN. Bud. *annixum*.

Nuntios et consultationes] Omnino lego *consultationes*: et iam notavit Pichena, sic in Flor. esse. Verbum eius artis. Juvenalis 6, 574. — *quae nullum consulit, et iam Consultur*. Noster c. 30. *Quae caritate erga proventem non tamen aliud consultaverat, quam de incolumitate domus*. Paullo ante scribo, *multorum amicitiis innexum*. non *innixum*. LIPS. *Consultationes* habet et ed. pr. Neque non sola Flor. nititur. Nec comparem huic *consultatores* Ryckii e cod. Agr. Recte recepit Pichena. *Simul* etiam Guelf. ed. pr. Ceterae ante Rhen. *simulque*. ERN. *Consultationes* astrologorum, auspicum, sortium et magicas. Bud. *consolationes*, et mox *simul* minuam.

Ostorii Scapulae] Cf. 12, 31. 14, 48.

Meni-

A. V. 820. A. C. 67. tëii nemo obſignaret, niſi Tigellinus auctor exſtitiſſet. Monitus prius Anteius, *ut ſuprema tabulas moraretur.* Atque ille, hauſto veneno, traditatem eius peroſus, interciſis venis, mortem adproperavit. Oſtorius longinquis in agris, apud finem Ligurum, id temporis erat. eo miſſus Centurio, qui caedem eius maturaret. Cauſſa feſtinandi ex eo oriebatur, quod Oſtorius multa militari fama, et civicam coronam apud Britanniam meritus, ingenti corporis robore armorumque ſcientia, metum Neroni fecerat, ne invaderet pavidum ſemper et reperta nuper coniuratio-

Monitus pr. Anteius] Acidalius et Freinsh. malebant ablativos. Sed libri conſtanter vulgatum ſervant, idque ſatis commodum eſt. Nam quod Flor. *monitus pr. Antio*, errat librarii eſt. Tigellinus negabat, periculum ſignatoribus fore. Sed Anteium bene facturum, ſi nihil cunctaretur, ſed ocius teſtamentum ſcriptum morte ratum faceret. Teſtamentum moraturus, qui non moriuntur, ut id cognoſci et ad effectum venire non poſſit. ERN. Ablativos habet cod. Agr. quod probant Ryck. et Lall. Bud. ubivis *Ponteium* nominat.

Apud finem Ligurum] Non aſpernabilis forte coniectura noſtra, *apud Fanum Ligurum.* Is locus Templum alio nomine dictus. In vita Agricolae c. 7. *Claſſis Othoniana licenter vaga, dum in Templo (Liguriae pars eſt) hoſtiliter populatur.* Livius tamen 33, 37. *Finem Ligurum* etiam appellat: *Redeuntes inde Ligurum extremo fine, agmen Romanum incidunt.* ſed alio, niſi fallor, et communi magis ſenſu. LIPS. Aliud exemplum e Livio attulit Rhenanus. Omnino ſaepe is *finem* in ſingulari hoc ſenſu dixit. V. Gronov. ad 38, 15. item Drak. ibid. aliisque locis. Itaque nihil hic mutandum. ERN.

Ex eo oriebatur] Gruterus has voces abundare, nec ab auctore manaſſe putat. Prius verum; et ſufficiebat *Cauſſa feſtinandi*, vel *Cauſſa feſt. ex eo.* Sed non propterea haec non a Tacito, qui innumerabilibus locis brevitatis legem migravit, ut iam aliquoties monuimus. Si velimus ſeveri eſſe, totum illud *cauſſa f. ex e. o.* abeſſe poteſt. Sed contra libros in talibus nil tentandum. Ed. pr. habet illa quidem *exoriebatur*: ſed hic *eo* abſorptum eſſe facile patet. Add. ad 2, 47. ERN.

Civicam coronam] Filii ergo M. Oſtorii iſta mors. Nam de eo 12, 31. ſcriptum: *Qua pugna filius Legati M. Oſtorius ſervati civis decus meruit.* Pater ſane in ipſa Britannia obiit. LIPS.

Ne invaderet pavidum ſemper] Intell. poſt *invaderet*, *ſe.* in reliquis brevitate uſus Tacitus, in ratione timoris reddenda. Nihil hic tentandum. ERN. Bip. legunt *in pavidum*, quod Puteol. habet *invaderetur*, hanc terminationem ex praepoſ. *in* ortam rati. Freinsh. inde volebat *ut pavidum*.

Iuſſa

ratione magis exterritum. Igitur Centurio, ubi effugia villae clausit, iussa Imperatoris Ostorio aperit. Is fortitudinem adversum hostes saepe spectatam in se vertit. Et, quia venae, quamquam interruptae, parum sanguinis effundebant, hactenus manu servi usus, ut immotum pugionem extolleret, adpressit dextram eius iuguloque occurrit. Etiam si bella externa et obitas pro Republica mortes tanta casuum similitudine memorarem; meque ipsum satietas cepisset, aliorumque taedium exspectarem, quamvis honestos civium exitus, tristes tamen et continuos adspernantium. At nunc patientia servilis, tantumque sanguinis domi perditum, fatigant animum et moestitia restringunt. Neque aliam defensionem ab iis, quibus ista noscentur, exegerim, quam, ne oderint tam segniter pereuntes. Ira illa Numinum in res Romanas fuit, quam non, ut in cladibus exercituum A. V. 820. A. C. 67. 16

aut

Iussa Imperatoris] Ita primus dedit Beroaldus, nescio unde. Nam in ed. Puteol. est *iussa inde*. MS. Flor. *in p.* Guelf. Oxon. *inde post*. Bud. *inpost Ostorio* unde Rhenanus coniicit *iussa mox* vel *post*. ed. pr. *inssa in*.. *P. Ostorio*, quod e Flor. ductum videatur. Huic Ostorio praenomen *M.* fuisse e 12, 31. patet, non *P.* ERN.

Quam ne oderim tam segniter pereuntes] Caussam reddit, cur non oderit, hoc est, non omiserit eorum mentionem. Id enim *odisse* vocat. Non aliter me defendam, quam ut rogem, concedant mihi, non odisse et punire silentio ignaviam sic, instar pecorum, caedi se praebentium: vel, cum viri fortes forent, quorum mortis contemptus usui magno esse potuisset, ita mortem perdentes. Nestor apud Ovidium Met. 12, 575. *Nec tamen ulterius, quam furtia fatta silendo, Vlciscar fratrei.* GRON. Verissime. Rhenanus, Lipsius, Grotius malebant *oderint*. At ista non foret defensio et excusatio Taciti, quae hic desideratur. *Oderim* libri omnes (etiam Bud.) praeter cod. Agr. qui habet *oderint*. *Defensio* pro excusatione dicta. Nullo alio nomine me ab iis excusatum haberi velim, defendique hoc institutum meum. Sequens sententia est a Cicerone, qui bellum civile ita excusat. Mox ed. pr. *semel edito*: et edd. ante Rhen. omnes *ac sepultura*, male. ERN. Recte puto Bipt reposuisse *oderint*.. Petit a lectoribus auctor, ut defensionem hanc segniter pereuntium admittant, neque eos oderint, cum fatalis Deorum ira subsit. Dent igitur illorum posteritati, ut inlustrium nominum memoria conservetur. Mox Bud. *edicto*. Dein *a proxima sepultura*. male. *Captivitas urbium* occurrit et H. 3, 70.

An-

A. V. 820. A. C. 67. aut captivitate urbium, semel editam transire licet. Detur hoc inlustrium virorum posteritati, ut, quomodo exsequiis a promiscua sepultura separantur, ita, in traditione supremorum, accipiant habeantque propriam memoriam. Paucos quippe intra dies, eodem agmine, Annaeus Mella, Cerialis Anicius, Rufius Crispinus ac C. Petronius cecidere. Mella et Crispinus, Equites Romani, dignitate Senatoria. nam hic quondam Praefectus Praetorii, et Consularibus insignibus donatus, ac nuper crimine coniurationis in Sardiniam exactus, accepto iussae mortis nuntio, semet interfecit. Mella, quibus Gallio et Seneca, parentibus natus, petitione honorum abstinuerat per ambitionem praeposteram, ut Eques Romanus Consularibus potentia aequaretur. simul adquirendae pecuniae brevius iter credebat, per procurationes administrandis Principis negotiis. Idem Annaeum Lucanum genuerat, grande adiumentum claritudinis. quo interfecto, dum rem familiarem eius acriter requirit, ad-

17

Annaeus Mella] Bud. *Mela.* Mox *Rufius Crisp.* sed respice ad 12, 42.

Ac Petronius] Sic MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes, qui primus praenomen *C.* addidit. Si e MS. id natum ex ultima τῆς *ac.* Broterius putat esse T. Petronium, de quo Plin. 37, 2. (7.) et auctorem libri, cuius pars extat. BRN. Quum mox *C. Petronius* iterum dicatur, nil obstat, quo minus et hic; saltem cod. Flor. et Agr. sic habent.

Dignitate Senatoria] Non enim revera Senatores, sed opibus ac splendore cuivis Senatorum pares. Equites illustres. LIPS. Vide ad 11, 4.

Quondam Praefectus Praetorii] Sub Claudio 11, 1. LIPS. *Nuper . . exactus.* Cf. 15, 71. Bud. *nuperrime.* De *Gallione* v. 15, 73.

Per procurationes] Ad quas soli equites aut liberti admissi. LIPS. Cf. 2, 59.

Dum rem familiarem] De Annaeo Mella sermo est, qui pater Lucani. Atqui de illo Eusebianum Chron. *L. Annaeus Mella, Senecae frater et Gallionis, bona Lucani filii sui a Nerone promeretur.* Quae si vera lectio, opinandum a fisco aut fiscalibus quaedam abrepta et retenta. Sed ego ambigo, neque censeo publicata bona, quia sua manu cecidit et damnationem praevenit. Quod si est, bene in Eusebio corrigas, et ad haec Taciti: *ob bona Lucani filii sui a Nerone perimitur.* LIPS. Nempe Fabius ille videtur debuisse Lucano certis nominibus: quae dum nimis diligenter exigit, eius odium commovit. Debebat ille Mella in animo habere illud Ver-

alcusatorem concivit Fabium Romanum, ex intimis Lucani amicis. *Mixta inter patrem filiumque coniurationis scientia fingitur*, adsimulatis Lucani litteris, quas inspectas Nero *ferri ad eum* iussit, opibus eius inhians. At Mella, quae tum promptissima mortis via, exsolvit venas: scriptis codicillis, quibus grandem pecuniam in Tigellinum, generumque eius, Cossutianum Capitonem, erogabat, quo cetera manerent. Additur codicillis, tamquam de iniquitate exitii querens, ita scripsisse: *se quidem mori nullis supplicii caussis; Rufium autem Crispinum et Anicium Cerialem vita frui, infensos Principi.* quae compositа credebantur; de Crispino, quia interfectus erat, de Geriale, ut interficeretur. neque enim multo post vim sibi adtulit, minore quam ceteri miseratione, quia proditam C. Caesari coniurationem ab eo meminerant. De C. Petronio pauca supra repetenda sunt. 18 Nam

A. V. 820. A. C. 67.

Verris ap. Cicer. Verr. 4, 48. in re adventitia et hereditaria non oportere nimis diligentem et attentum esse. ERN. De Lucani opibus v. Iuven. 7, 79.

Ita scripsisset, se quidem mori nullis supplicii caussis] Tacitum reliquisse censeo: *Additur, codicillis, tamquam de iniquitate exitii querentem, scripsisse.* GRON. Placet. MSS. et edd. in vulg. consentiunt, nisi quod inter *scripsisse* et *scripsisset* fluctuant. Ed. pr. Rhen. (e Bud.) seqq. hoc habent. Puteol. Ber. illud, itemque MS. Guelf. Mox *tamen* est e Flor. Ceteri ser. (Bud. quoque) et edd. *autem.* ERN. Sequor cum Bip. Puteolani lectionem, eo quo distinxit, modo. Dein negat Ryckius, in Flor. legi *tamen*, potius ibi est *autem*, quod et recepit. Ego quoque aptius puto.

Coniurationem] Coniurationem Aemilii Lepidi. de qua Suetonius Cal. 24. et Dio 59, 22. LIPS.

De C. Petronio] Quem viri docti eum censent, cuius fragmenta hodie purissimae impuritatis. De quo etiam deliberо; sicut et de praenomine: quod apud Plinium 37, 2. (7.) Titus est; itemque Plutarchum in libello, Πῶς ἄν τις διακρίνοι τὸν κόλακα τοῦ φίλου c. 35. p. 60. Loqui eos de hoc eodem, res indicio est. Plinii verba: *Titus Petronius Consularis moriturus, invidia Neronis Principis, ut mensam eius exheredaret, trullam murrhinam* CCC. HS. *emptam fregit.* Plutarchi: Ἡ τοὺς ἀσώτους καὶ πολυτελεῖς εἰς μικρολογίαν καὶ φυπαρίαν ὑπεδίξωσιν, ὥσπερ Νέρωνα Τίτος Πετρώνιος. Reperio et *Publium Petronium*, nisi fallor, hunc eumdem. de quo ita Scholiastes vetus Iuvenalis, in illud 6, 638 *sed clamat Pontia, feci.* 'Pontia,' inquit, *Publii Petronii filia, quam Nero convictam* (lego,

A. V. 820. A. C. 67. Nam illi dies per ſomnum, nox officiis et oblectamentis vitae transigebatur: utque alios induſtria, ita hunc ignavia ad famam protulerat: habebaturque non ganeo et profligator, ut plerique ſua haurientium, ſed erudito luxu. Ac dicta factaque eius quanto ſolutiora et quandam ſui negligentiam praeferentia, tanto gratius, in ſpeciem ſimplicitatis, accipiebantur. Proconſul tamen Bithyniae, et mox Conſul, vigentem ſe ac parem negotiis oſtendit: dein revolutus ad vitia, ſeu vitiorum imitatione, inter paucos familiarium Neroni adſumptus eſt, elegantiae arbiter; dum

(lego, *quem N. convictum*) *in crimine coniurationis damnavit.* Nam Pontia quidem ob aliud ſcelus, veneno extincta eſt, ut addit. LIPS. *Supra repetenda* phraſis Salluſtii, pro qua alii, *altius repet.* Vid. Cort. ad Catil. c. 5. (cf. Iug. c. 5.) Tum *panca ſupra* MSS. Flor. Guelf. ed. pr. aliaeque vett. quod temere inverſum eſt inde a Rhenano: qui (e Bud.) dedit *de C. Petronio ſupra. Panca r. ſ.* male. Nihil de eo ſupra. ERN. Negat Ryck. itemque Lallem. Petronium Arbitrum hic poſſe intelligi.

Illi dies per ſomnum] Vide verum hunc adverſipedem, ut Latini appellant. Dies noſter illi nox erat: et nox, pro die. Pulchre omnino iſtos homines vere perverſos Seneca deſcribit et culpat ep. 123. (122.) *Lucet? ſomni tempus. Quies eſt?* (pro nocte quietem dixit: atque ita locum interpretor ac diſtinguo) *nunc exercemur, nunc geſtemur, nunc prandeamus. Iam lux propius accedit? tempus eſt coenae.* Ac plura ibi de lucifugis illis vide. Adde et haec Lampridii in Heliog. 28. *Traiecit et dierum actus noctibus et nocturnos diebus, aeſtimans hoc inter inſtrumenta luxuriae: ita ut ſero de ſomno ſurgeret et ſalutari incipere, mane autem dormire inceptaret.* LIPS. *Officia antelucana* adpellat Plinius ep. 3, 12. Cf. et Suet. Aug. 78. Symm. ep. 1, 23.

Ac dicta factaq.] *Ac* deeſt in Bud.

Proconſul Bithyniae] Sic omnes ſcripti et edd. Vid. ad 2, 52. Mox *vigentem* MS. (Bud.) Guelf. ed. Rhen. ſeqq. At ceterae vett. *ingentem.* ERN. Reſpice ad 15, 53. Fuit autem Proconſul prius, quam Conſul, quia Bithynia provincia Conſularis; mox Conſul, inter ſuffectos, puta.

Seu vitiorum imitationem] Sic MS. Guelf. edd. vett. omnes. MS. Flor. (et Bud. et ed.) Rhen. *imitatione:* quod unice probat I. Gron. Ita ſenſus eſt, ſeu quia ad vitia revolutus eſt, ſeu quia imitabatur; et ablativus ille abſolutus cum participio coniunctus, quo nil frequentius Tacito. Vid. ſupra ad c. 10. Sed hic mihi tamen accuſativus melior. Dubitat Tacitus, utrum vitia, an imitationem vitiorum, dicere debeat. ERN. Potior lectio Flor. et Bud. quam recipio cum Bip. Mox in Bud. eſt *Neronis.*

Pro-

dum nihil amoenum et molle adfluentia putat, nisi A. V. 820. A. C. 67.
quod ei Petronius adprobavisset. Vnde invidia Tigellini, quasi adversus aemulum et scientia voluptatum potiorem. Ergo crudelitatem Principis, cui ceteras libidines cedebant, adgreditur, amicitiam Scevini Petronio obiectans, conrupto ad indicium servo, ademptaque defensione, et maiore parte familiae in vincla rapta. Forte illis diebus Campaniam 19
petiverat Caesar, et Cumas usque progressus Petronius illic adtinebatur. Nec tulit ultra timoris aut spei moras. neque tamen praeceps vitam expulit, sed incisas venas, ut libitum, obligatas, aperire rursum et adloqui amicos, non per seria, aut quibus constantiae gloriam peteret. Audiebatque referentes, nihil de inmortalitate animae et sapientium placitis, sed levia carmina et faciles versus. servorum alios largitione, quosdam verberibus adfecit. inilt epulas, somno indulsit, ut, quamquam coacta mors, fortuitae similis esset. Ne codicillis quidem (quod plerique pereuntium) Neronem aut Tigellinum, aut quem alium potentium adulatus est: sed flagitia Principis, sub nominibus exoletorum feminarumque et novitate cuiusque stupri, praescripsit, atque obsignata misit Neroni. fregitque annulum, ne mox usui esset ad facienda pericula. Ambigenti Neroni, quonam mo- 20
do noctium suarum ingenia notescerent, offertur Silia, matrimonio Senatoris haud ignota, et ipsi ad omnem

Praeceps vitam] Elegans est Acidalii coniectura *per praeceps*. Mox Guelf. a man. sec. *ad libitum*, item ed. pr. ERN.

Faciles versus] Sunt ludicri, iocosi, de rebus amatoriis et similibus. Mox *quamquam* ed. pr. Rhen. sqq. ceterae veteres *quasi*. at MS. Guelf. *utque coacta*. m. ERN. Bud. *quam*, unde Rhen. bene *quamquam*.

Iuiit et vias, f. l.] Marklandus Ep. crit. ad Harium p. 89. eleganter corrigit *epulas*. *Vias inire* non convenit ingenio Petronii et huic tempori. ERN. Bene *epulas* recepere Bip. quos sequor. Sic et 15, 52.

Ne mox usui, esset etc.] Vt in adsimulatis Lucani litteris. V. c. 17.

A. V. 820. A. C. 67. omnem libidinem adſcita, ac Petronio perquam familiaris. agitur in exſilium, tamquam non filuiſſet, quae viderat pertuleratque, proprio odio. At Minucium Thermum, Praetura functum, Tigellini ſimultatibus dedidit, quia libertus Thermi quaedam de Tigellino criminoſe detulerat, quae cruciatibus tormentorum ipſe, patronus eius nece inmerita lueret.

21 Trucidatis tot inſignibus viris, ad poſtremum Nero virtutem ipſam exſcindere concupivit, interfecto Thraſea Paeto et Barea Sorano, olim utrisque infenſus, et accedentibus cauſſis in Thraſeam: quod Senatu egreſſus eſt, cum de Agrippina referretur, ut memo-

Proprio odio] Veram puto Freinshemii correctionem: *pertuleratque. Proprio odio hanc: Num. Th. p. f. Tigellini ſimultatibus dedidit.* Mox MS. Fl. ed. pr. *Municius*, unde Ryckius faciebat *Minucius*. recte. Nam eius gentis cognomen *Thermi*. *Dedidit* porro MS. Guelf. edd. Puteol. ſeqq. omnes. At Flor. Bud. Agr. ed. pr. *deditum*. Etiam in Guelf. man. ſec. addidit *um* in fine. Illud verum eſt. ERN. *Minucium* omnino ſcribendum. Bud. *Numicium* et ubivis *Tigellinum* habet.

Lueret] Acid. coniicit ſcrib. *luere* pro *luerunt*, quod Lall. probat.

Thraſea Paeto] Cuius gentile nomen adhuc quaero. Nam Dio 61, 15. P. Thraſeam Paetum ſaltem appellat. Marmor vetus ſuadet Valerium fuiſſe. C. DOMITIO. DEXTRO. II. L. VALERIO. MESSALLA. THRASIA. PRISCO. COS. Quod etſi de alio, ex cognomine tamen ſuſpicemur de gente. Thraſeas hic admirator unicus Catonis, de cuius vita librum ſcripſit, indicante Plutarcho. Laudes eius ſparſae in Tacito, Arriano, Dione: ſed ante alia egregium elogium de illo ipſius Neronis, in Plutarchi libello Πολιτικῶν παραγγελμάτων. 33. p. 810. Ait, Νέρων ὀλίγον ἔμπροσθεν ἢ πτεῖναι, τὸν Θρασέαν μάλιστα μισῶν καὶ φοβούμενος, ὅμως, ἐγκαλοῦντός τινος, ὡς κακῶς κεκριμένου καὶ ἀδίκως· Ἐβουλόμην ἄν, ἔφη, Θρασέαν οὕτως ἐμὲ φιλεῖν, ὡς δικαστὴς ἄριστός ἐστιν. Salve, o ſalve, vir magne, et inter Romanos ſapientes ſanctum mihi nomen. Tu magnum decus Gallicae gentis: tu ornamentum Romanae curiae: tu aureum ſidus tenebroſi illius aevi. Tua inter homines, non hominis, vita: nova probitas, conſtantia, gravitas: et vitae mortisque aequabilis tenor. LIPS.

Barea Sorano] Qui ille eſt nominatus Boethio de Conſolat. I. proſa 3. LIPS. Hic ordo nominum eſt e Flor. a Pichena receptus, quem et habet (Bud. et) ed. pr. Ceteri Baream Soranum primo loco ponunt. ERN.

Quod Senatu egreſſus eſt] Muretus et Acidalius malebant *erſet*, probatque Pichena. Immo *erat* (nam mox *praebuerat*) ſi quid mutandum. Malim certe *eſt*, quam *eſſet*, cum et indicativus ſequa-

memoravi: quodque iuvenalium ludicro parum ex- A. V. 820.
petibilem operam praebuerat: eaque offenſio altius A. C. 67.
penetrabat, quia idem Thraſea Patavii, unde ortus erat, ludis ceſticis, a Troiano Antenore inſtitutis,

ſequatur, et paullo poſt iterum hoc tempore uſus eſt, *cenſuit, obtinuitque.* Omnino Tacitus hoc loco non eſt ſatis conſtans in temporibus. ERN. *Ut memoravi.* V. 14, 12.

Parum exſpectabilem operam] i. e. exſpectationi non reſpondentem. Et ſic MSS. Flor. Guelf. edd. vett. ante Rhenanum: niſi quod Flor. inſerit. *et.* ed. pr. *et inexſpectabilem. Expetibilis* eſt a Rhenano, incertum an e MS. Et, cum hoc verbum non magis apud alios reperiatur, quam illud, veterem potius, et a MSS. firmatam lectionem ſequendam putavi. ERN. *Expetibilem* clare habet Bud. Τὸ *parum* ad *praebuerat* referunt Bip. perinde eſſe videtur ad verbum an ad adiectivum referas.

Ludis caeſticis a Troiano Antenore inſtitutis] Quid caeſtibus cum cantu? Ceciniſſe enim hic dicitur Thraſeas, non pugnaſſe: et a Dione 62, 26. τραγῳδίαν ὑποκρινάμενος ἐν Πατα-ουίῳ τῇ πατρίδι. ita enim ſcribendum, (Patavinus quia Thraſeas) non ποταμίᾳ. Sed crederem, ut fit, tempore auctiores ornatioresque eos ludos factos, et ad caeſtus ſcenica etiam certamina adiecta. Turbat nos tamen et moratur Vatic. qui, *cetaſtis*, refert. Scriptura, de qua nihil hiſcam. Apud Livium 10, 2. navale certamen annuum eſt Patavii: ſed nihil ad iſtud. Agon item Drepanitanus apud Sidonium in Abitaco ſuo ep. 2, 2. ad exemplar Troianae ſuperſtitionis, pariter nihil iſtuc. Dio hoc tantum monet, fuiſſe ἑορτὴν τριακοντα-ετηρίδα, tricennale ſpectaculum. LIPS. *Cetaſtis* etiam MS. Flor. et ed. pr. Neque abludit Guelf. (et Bud.) in quo *ceſtatis* pro *cetaſtis* ſcriptum. Sed ex hac ſcriptura *ceſtatis* forte Puteolanum puto effinxiſſe *ceſticis*, a *ceſtu*: quia tale certamen apud Virgilium 5, 69, 420. in Sicilia praeſente Aenea celebratum, ut Troianus iſte ludus fuiſſe videatur. ſane etiam Romae in antiquiſſimis ludis, qui Romani deinde dicti, ap. Liv. 1, 35. *pugiles* commemorantur. Pro eo Grotio placebat *xyſticis*: in quibus et ipſis pugiles certant, ut patet inter alia ex inſcriptione ap. Reineſ. Cl. 5. n. 44. Sed Pignorius in Origg. Patav. mavult *Iſelaſticis*, quod verbum fere corruptum eſt a librariis Latinis, ut apud Suetonium Calig. 20. Si legamus potius *Selaſticis*, ut in inſcriptionibus fere eſt, ſane conveniet valde codd. ſcripturae. Dubitatio eſt duplex, primo, an credibile, ſelaſtica ab Troiano inſtituta: deinde, unde cantus tragici in ſelaſticis. Huic facile occurram ex eo, quod etiam in Graecia in iſtis ludis paullatim omnis generis certamina oratorum, poetarum etc. inſtituta, cum in illo tanto conventu quisque artem ſuam oſtentando inclareſcere cuperet. Ex altera me nondum expedio. ERN. Nil hic temere mutandum, Ryckius bene monet. *Caeſtus Troianos* Virgilius memorat. In iſtis ludis duplex potuit ſpectaculum obtinuiſſe, gymnicum et muſicum, ut in quinquennali Neapoli-

A. V. 820. A. C. 67. habita tragico cecinerat. die quoque, quo Praetor Antistius, ob probra in Neronem compoſita, ad mortem damnabatur, mitiora cenſuit obtinuitque: et, cum Deum honores Poppaeae decernerentur, ſponte abſens, funeri non interfuit. Quae oblitterari non ſinebat Capito Coſſutianus, praeter animum ad flagitia praecipitem, inimicus Thraſeae, quod auctoritate eius concidiſſet, iuvantis Cilicum legatos, dum Ca-
22 pitonem repetundarum interrogant. Quin et illa obiectabat: *principio anni vitare Thraſeam ſollenne iusiurandum: nuncupationibus votorum non adeſſe, quamvis Quindecimvirali Sacerdotio praeditum: nunquam pro ſalute Principis, aut caeleſti voce immolaviſſe: adſiduum*

politano, de quo 14, 19. *Selaſtici* ludi male dicuntur pro *iſelaſticis*. Cf. Fabri agoniſtica 2, 10. Neque huc faciunt *aſtici* ludi, de quibus cogitarat Acidalius, et videri poteſt Ern. ad Suet. Cal. 20.

Habitu tragico] In Bud. additur *ornatus*.

Die, quo Pr. Antiſtius] Cf. 14, 48.

Cum Deum honores etc.] *Deum* e MS. Bud. edidit Rhen. (ut 15, 74.) Ante erat *Divini*, quod et Guelf. habet. MS. Agr. ed. pr. *deinde*. De Divinis honoribus Poppaeae decretis nihil noſter: at Dio, cuius locum ex Valeſ. Exc. 63. (26.) adtulit Ryckius. Recepi deinde *decernerentur*, ut Latinitas deſiderat, et viris doctis (Faerno, Acidalio) dudum placuit, quod id clare eſt in Guelf. ſed idem iam e cod. Agr. receperat Ryckius. Mox idem Guelf. et Flor. (et Bud.) *interfuerit*: unde coniicio fuiſſe *interfuerat*, ut ſupra plusquamperfectum poſt perfectum. Nam *interfuerit* alienum eſt. Et ſic reperit Broterius. In MS. Flor. etiam Reg. ed. pr. poſt *iniquus*, pro *inimicus*. ERN. Bud *inimicus* et ſupra *decernuntur*. Ceterum, quod ad Divinos honores Poppaeae, extant numi duo aenei, in quibus hinc DIVA. CLAVD. NER. F. *templum rotundum, intra quod ſignum muliebre ſtans*; illinc DIVA. POPPAEA. AVG. *templum diſtylum, in quo mulier ſedens, ſin. C. C.* Vid. Eckhel Doctr. NN. vet. vol. 6. p. 287. Cf. et Reimar. ad l. c. Dionis.

Sponte abſens] Non iuſta de cauſſa.

Interrogant] Sic Cic. pro domo 29. *Quis me lege interrogavit*. Cf. et de Legg. 3, 3.

Principio anni vitare Thraſeam ſolenne iusiurandum] Cuius multa memoria in Tacito aliisque. Ideo ordine rem expoſui in Excurſu A. LIPS.

Nuncupationibus votorum non adeſſe] De quibus 4, 17. (13, 11.) *Pontifices eorumque exemplo ceteri Sacerdotes cum pro incolumitate Principis vota ſuſciperent*. Sueton. Neron. 46. *Votorum nuncupatione, magna iam ordinum frequentia, vix repertae Capitolii claves*. Plura huic rei et opportuna in Excurſ. B. LIPS.

Aut caeleſti voce immolaviſſe] Indignor, cum lego, imo non in-

duum olim et indefessum, qui vulgaribus quoque Patrum consultis semet fautorem aut adversarium ostenderet, triennio non introiisse curiam: nuperrimeque, cum ad coercendos Silanum et Veterem certatim concurreretur, privatis potius clientium negotiis vacavisse. secessionem iam id et partes et, si idem multi audeant, bellum esse. Vt quondam C. Caesarem, inquit, *et M. Catonem, ita nunc te, Nero, et Thraseam avida discordiarum civitas loquitur. Et habet sectatores, vel potius satellites, qui nondum contumaciam sententiarum, sed habitum vultumque eius sectantur, rigidi et tristes, quo tibi lasciviam exprobrent. Huic uni incolumitas tua, tuae artes, sine honore. Prosperas Principis res spernit: etiamne luctibus et doloribus non satiatur?* A. V. 820. A. C. 67.

indignor, ut nunc aetas mea est et peritia ludibriorum in re humana. En summates illi viri, genere, dignitate, sapientia, titulum criminis accipiunt, quem pudeat memorasse. Sed eadem Philostratus 5, 7. *Accusationes quot et quantas e theatris oriri censes, cum delatores ita redarguunt? Non venisti auditum Neronem: aut venisti quidem, sed neglegenter et non attente audisti: risisti plane, non plausisti: nec pro ipsius voce sacrificasti, ut clarior liquidiorque esset.* LIPS. Paullo post: MS. Reg. *ostentaret* pro *ostenderet*, non male. Mox *si idem multi* Fl. Guelf. ed. pr. Put. Ber. In Rhen. ed. casu transpositum *si multi idem*, unde fluxit in ceteras. ERN. Non casu, sed ex Bud. De memorato crimine Thraseae v. et Dio 62, 26.

Nuperrimeque] Copula non est in Bud.

Qua tibi lasciviam] Sic e Flor. edidit Pich. in quo erat *quod ibi*, sicut in ed. pr. reperi, in Bud. Rhenanus, qui iam coniecit, *quo tibi*, legendum esse. Ceteri scr. et edd. *qui tibi*: in quo puto esse *qui* pro *quo*, ut alibi. ERN. Bud. habet *quod tibi*, unde e Rhen. emendatio.

Incolumitas tua sine arte] Sentio, abesse vocem, quam volenti Cornelio reddo: *incolumitas tua sine cura, artes sine honore.* Prius membrum ad nuncupationem omissam vororum spectat, quae pro incolumitate Principis: alterum ad id, quod numquam immolarit pro caelesti voce. LIPS. Videtur Flor. significare: *Huic uni incolumitas tua, tuae artes, sine honore.* GRON. Nam is liber habet *artes*: ceteri vulgatum. Lipsiana ratio mihi magis placet. ERN. Lipsii emendatio probatur Broterio, istius aeque ac Gronovii Lallemando; posteriorem recepere Bip. quos sequor.

Prosperas res spernit etc.] Haec ut per concessionem dicta accipi debent: et forte scripsit Tacitus *spernat*. Id non intelligens Ryckius, praeferebat mox codicis sui (Agr.) scripturam *etiamnum*, sine interrogatione. Anale. Vulgatum verum et elegans

A. V. 820. A. C. 67. *Eiusdem animi est, Poppaeam Divam non credere, cuius in acta D. Augusti, et D. Iulii non iurare. Spernit religiones, abrogat leges. Diurna Populi Romani per provincias, per exercitus, curatius leguntur, ut noscatur, quid Thraseа non fecerit. Aut transeamus ad illa instituta, si potiora sunt: aut nova cupientibus auferatur dux et auctor. Ista secta Tuberones et Favonios, veteri quoque Reip. ingrata nomina, genuit. Vt Imperium evertant, libertatem praeferunt: si perverterint, libertatem ipsam adgredientur. Frustra Cassium amovisti, si gliscere et vigere Brutorum aemulos passurus es. Denique nihil ipse de Thraseа scripseris, disceptatorem Senatum nobis relinque.* Extollit ira promptum Cossutiani animum Nero: adiicitque Marcellum
23 Eprium, acri eloquentia. At Baream Soranum iam fibi

gans est. ERN. Bud. *etiamne.* Bip. praeferunt *etiamnum.*

Spernit religiones] Recte sic. At Flor. ed. pr. cod. (Bud.) Agr. *legiones.* vitiose. ERN.

Diurna P. R.] Vide Suet. Caes. 20.

Curatius leguntur] Ita restitui, confusione librorum motus, qui ad vocem ignobiliorem adhaeserant. Itaque *curiatium* aut *curantium* (sic Bud.) fere legas. At ita ante Tacitum Sallustius Iug. 16. (19.) *curatissime accepit.* et Ammianus: *Domicilia cuncta curatius ritu Romano instructa.* Noster 14, 21. *Ludos curatios editos.* LIPS. Bene Lipsius. Cod. Guelf. plane *accuratius*, quod etiam ex aliis notat Broterius. Ed. pr. *curatium.* ERN.

Ista secta Tuberones et Favonios] Stoicorum sectam vitium hoc hominis culpat, et qui eam sec.i. Tuberonem intellegit Q. Aelium, qui in epulo publico haedinis pellibus stravit lectos Punicanos et vasa Samia exposuit. Cicero in Bruto 31. Valerius 7, 5, 1. aliique. Agellius 1, 22. *Tubero iuris civilis antistes et Stoicae doctrinae sectator.* Idem ille est, qui Lucullum Xerxem togatum appellitabat, Plutarcho memorance in Luc. 39. Favonius est Catonis ille simia, de quo Suet. August. 13. et Valerius Max. 2, 10, 8. Plutarchus in Bruto 34. Vidi tamen qui *Fannios* hic reponeret, imperite. LIPS. De *Tuberone* cf. Voss. de Hist. Lat. 1, 12.

Libertatem praeferunt] i. e. ostentant, eius studium iactant: sive, si mavis, imperio meliorem dicunt. Mox *libertatem* ante *ipsam* e Flor. bene inseruit Pichena: fuitque et in libro unde ed. pr. ducta est. Nam in ea est *libertatem ipsam aggr.* Sed exciderunt verba *libertatem praeferunt: si perverterint.* caussa in promtu est. ERN. In Bud. legitur *lib. ipsam egrodientur.*

Cassium amovisti] Respice ad c. 9. Mox c. Agr. *iras.*

Osto-

sibi Ostorius Sabinus, Eques Romanus, poposcerat reum, ex Proconsulatu Asiae, in qua offensiones Principis auxit iustitia atque industria, et quia portui Ephesiorum aperiendo curam insumpserat: vimque civitatis Pergamenae, prohibentis Acratum, Caesaris libertum, statuas et picturas avehere, inultam omiserat. Sed crimini dabatur *amicitia Plauti, et ambitio conciliandae provinciae ad spes novas.* Tempus damnationi delectum, quo Tiridates accipiendo Armeniae Regno adventabat: ut ad externa rumoribus intestinum scelus obscuraretur, an, ut magnitudinem Imperatoriam caede insignium virorum, quasi Regio facinore, ostentaret. Igitur, omni civitate ad excipiendum Principem spectandumque Regem effusa, Thrasea, occursu prohibitus, non demisit animum: sed codicillos ad Neronem composuit, requirens *obiecta et expurgaturum adseverans, si notitiam crimi-* A. V. 820. A. C. 67. 24

Ostorius Sabinus] Mutant libri. Alii, *sibi Torius*. Vatic. *Sabitorius*. Flexit me, ut *Ostorius* scriberem, locus infra, de hoc ipso: *Ostorio duodecies, et Quaestoria insignia tribuuntur.* LIPS. Sed et ibi Flor. (et Bud.) *Torius*: Guelf. et ed. pr. h. l. *Subitorius*, altero loco *Torius*, tertio *Ostrio* ille, haec *Ostorio*. Ve in ed. pr. sic in ceteris. ERN. In Bud. deest *Sabinus*. Bip. coniiciunt leg. *Obultronius Sabinus*, de quo 13, 28.

Acratum] Cf. 15, 45.

Inultam omisserat] Vatic. Male vulgo, *invitam*. LIPS. *Inultam* etiam Guelf. ed. pr. Rhen. (e Bud.). Ceterae ante Rhen. *multam* solenni aberratione. Post Rhen. irrepsit in Gryphianam, opinor, *invitam*, operarum vitio. ERN.

Amicitia Plauti] Vide de *Plauto* 14, 57, 59. Mox Bud. *damnationis*.

Vt ad externa rumoribus intestinum scelus obscuraretur] Sic omnes libri. Sensus est: dum rumores et sermones hominum occuparentur externis. Sed modus loquendi est durior. Acidalius addi volebat *versis*: Grutero placebat *ad externa rumorum*. ERN. Acidalii coniecturam probat Lallem. Hiller. Rac. 18. loco *rumoribus* legi iubet *ruentibus*. Vulgatam bene tuentur Bip. in qua nil duri. Sensus: ubi homines in urbe occupantur externis.

Thrasea occursu prohibitus] Quod signum scilicet Principis indignantis, et a se atque aspectu suo spernentis. Tale Vespasiano factum ab eodem Nerone, apud Suetonium in Vesp. 4. *Prohibitus non contubernio modo, sed etiam publica salutatione.* Atque, ut ibi ille salutatione prohibitus, sic iste occursu. LIPS.

Non demisit animum] Bud. *dimisit*.

Ex-

A. V. 820. A. C. 67. *num et copiam diluendi habuiſſet.* Eos codicillos Nero properanter accepit, ſpe, exterritum Thraſeam ſcripſiſſe, per quae claritudinem Principis extolleret, ſuamque famam dehoneſtaret. Quod ubi non evenit, vultumque et ſpiritus et libertatem inſontis ultro extimuit, *vocari Patres* iubet. Tum Thraſea inter proximos conſultavit, *tentaretne defenſionem, an ſperneret.* Diverſa conſilia adferebantur. Quibus intrari curiam placebat, *ſecuros eſſe de conſtantia eius*, dixerunt: *nihil dicturum, niſi quo gloriam augeret. Segnes et pavidos ſupremis ſuis ſecretum circumdare. Adſpiceret populus vivum, morti obvium, audiret Senatus voces, quaſi ex aliquo Numine, ſupra humanos: poſſe ipſo miraculo etiam Neronem permoveri. Sin crudelitati inſiſteret, diſtingui certe apud poſteros memoriam honeſti exitus ab ignavia per ſilentium pereuntium.* Contra, qui opperiendum domi cenſebant, de ipſo Thraſea eadem: *ſed ludibria et contumelias inminere. ſubtra-*

Exterritum Thraſeam ſenſiſſe] Sententia mecum malit, *ſcripſiſſe*: et quod praevidi, firmat Flor. nunc codex. LIPS. *Scripſiſſe* etiam cod. Agr. ed. pr. Sed iidem libri Guelf. (Bud. et Agr.) edd. Put. Ber. etiam *ſaepe*. Rhenanus (ex ing.) edidit *ſpe*. *Senſiſſe* defendit I. F. Gronovius ep. ad Salmaſ. a. 1638. ſcripta, itemque Obſ. 2, 4. p. 239. ut *ſenſiſſe* ſit, eos ſenſus concepiſſe, declaraſſe, ſicut ap. Ciceronem ſaepe *libere ſentire*, et ſupra 15, 67. *ſenſus validi*. ERN. Bud. *ſenſiſſe*. Gronovii epiſt. extat in Burm. Syll. t. 2. p. 573.

Vocari patres iubet] Sic Flor. Agr. (Bud.) Guelf. ed. pr. Ceterae *iuſſit*. Illud verius. Mox *eſſe ſe* volebat Groslotius. ERN.

Secretum circumdare] Bene mei libri, prae quod vulgo, *otium dare*. LIPS. Sic et Flor. Guelf. ed. pr. ERN. Recepere certatim recentiores editores. Bud. habet *ſecretum otium circumdari*, nullo ſenſu.

Supra humanas] Sic omnes praeter Flor. et ed. pr. ubi *humanos* i. e. homines: quod illuſtrat poſt alios Ryckius, probatque cum I. Gronovio. Ante pro *ex aliquo*, quod edidit Rhenanus (e Bud.) eſtque et in Fl. ed. pr. alii habent *ex quodam*, ut Guelf. Put. Ber. eodem redit. ERN. *Humanos* pro humano genere habet et Varro ap. Non. Marc. 2, 98. Cf. et Cic. ad Att. 13, 21. Iuſtin. 42, 3.

Sin crudelitati inſiſteret] Sic Guelf. edd. vett. Rhenanus edidit *ſin crudelitas perſiſteret*. Verus reſtituit Pichena. Flor. ed. pr. *ſi in crud.* ſed eodem ſpectat. ERN. Bud. *crudelitati perſiſteret*.

De ipſo Thraſea eadem] Cod. Agr. *nihil de ipſo Thraſea*.

Super-

traheret aures conviciis et probris. Non ſolum Coſſu- A. V. 820.
tianum aut Eprium ad ſcelus promptos: ſupereſſe, qui A. C. 67.
forſitan manus ictusque per inmanitatem auſuri: etiam bonos metu ſequi. Detraheret potius Senatui, quem perornaviſſet, infamiam tanti flagitii; et relinqueret incertum, quid, viſo Thraſea reo, decreturi Patres fuerint. Vt Neronem flagitiorum pudor caperet, inrita ſpe agitari: multoque magis timendum, ne in coniugem, in familiam, in cetera pignora eius ſaeviret. Proinde intemeratus, inpollutus, quorum veſtigiis et ſtudiis vitam duxerit, eorum gloria peteret finem. Aderat conſilio Ruſticus Arulenus, flagrans iuvenis, et cupidine laudis offerebat, *ſe interceſſurum Senatus conſulto:* nam plebis Tribunus erat. Cohibuit ſpiritus

*Supereſſe, qui forſitan manus ictusque * per inmanitatem Auguſti*] Animam agenti loco aquam ſic affuderim: *ictusque parent. Immanitatem Auguſti etiam bonos metu ſequi.* LIPS. Melius Acidalius *ictusque p. i. auſuri ſint* vel *auſint*, et Grotius *auderent*. Ἀποσιώπησιν malunt Salinerius et Ryckius: quam ego hic non concoquo. Domi enim cur non proloquerentur, quae ſentirent. Broterius coniicit *intentarent*, deleto *Auguſti*. Quod longius a libris recedit. An ſcripſit Tacitus, *qui forſitan ad manus ictusque*, ut referatur ad *promtos?* Nec *Auguſti* nomen ſatis defenditur a Ryckio e Suet. Ner. 46. etſi I. Gronovio placebat defenſio. Nam ibi Senatores alloquuntur Neronem: in quo genere ſane uſitatum nomen, nemo ambigit. In narrationibus aut talibus ſermonibus, etiam ubi vituperarentur, Auguſtos vocari ſolitos Imperatores, id quidem doceri debebat. Tum *per inmanitatem* e conſuetudine Latine loquendi, haud dubie referendum ad agentem. Sed ſine libris melioribus vix aliquid extricari poteſt. ERN. Cod. Agr. *per imm. Aug. intentarent* a 1. m. tum a 2. m. *ingererent. Intentarent* ſimili loco noſter habet etiam 3, 36. H. 1, 69. 3, 31. Cum Ryckio facit Hiller. Rac. 18. firmiorem ſtomachum profeſſus. *Auderent* probat Lallem. recepere Bip. Fateor, mihi non liquere, et coniecturam Boxhornii placere prae reliquis. Eam proinde exhibui. Minime recedit a vulgato. *Sed* ante *etiam* quod nonnulli intrudunt, non habet Bud.

Senatui, quem perornaviſſet] Puto leg. *quem ſemper ornaviſſet.* LIPS. *Perornaviſſet* eſt ſemper et ad hunc usque diem, ad finem usque, ut bene monet Freinsh. Sic *pervigunere* 4, 34. et ſimilia. Ed. pr. (et cod. Bud.) *infamia*. Atque etiam in Guelf. ſignum literae *m* erasum eſt. ERN.

Plebis Trib.] Flor. *plebi*, quod recepit I. Gron. Poſt *tali in tempore*, quod e Flor. edidit Pichena, etiam ed. pr. ab aliis (et Bud.) *in* abeſt. ERN.

Cohi-

A. V. 820. A. C. 67. eius Thraſea, *ne vana et reo non profutura, interceſſori excitioſa, inciperet. Sibi actam aetatem, et ita per annos continuum vitae ordinem non deſerendum: illi initium Magiſtratuum et integra, quae ſuperſint. Multum ante ſecum expenderet, quod, tali in tempore, capeſſendae Reipublicae iter ingrederetur.* Ceterum ipſe, an venire in Senatum deceret, meditationi ſuae reli-
27 quit. At poſtera luce, duae Praetoriae cohortes armatae templum Genetricis Veneris inſedere. Aditum Senatus globus togatorum obſederat, non occultis gladiis: diſperſique per fora ac baſilicas cunei militares. inter quorum adſpectus et minas ingreſſi curiam Senatores. Et oratio Principis per Quaeſtorem eius audita eſt. nemine nominatim compellato, patres arguebat, *quod publica munia deſererent, eorumque exemplo Equites Rom. ad ſegnitiam verterentur. Etenim, quid mirum, e longinquis provinciis haud veniri, cum plerique, adepti Conſulatum et Sacerdotia, hortorum potius amoenitati inſervirent:* quod velut
28 telum adripuere adcuſatores. Et, initium faciente Coſ.

Cohibuit ſpiritus eius] Bud. *ſpem eius.*

Genitricis Veneris] MS. Flor. *Genetricis.* quae ſcriptura et in numis inſcriptionibusque occurrit, et in aliis MSS. libris. V. Oudend. ad Sueton. Caeſar. c. 61. ERN.

Per Quaeſtorem eius] Non enim cuilibet e Quaeſtorum collegio id munus, ſed Candidatis Principis. l. 1. De offic. Quaeſtoris. Ideo Tacitus expreſſim, *Quaeſtorem eius.* Et in lapidibus aliquoties, QVAESTOR. AVG. Reliqua ad hunc ritum trita. LIPS. Mox MS. Fl. *uterentur* pro *verterentur*, quod in ceteris omnibus. hoc melius. ERN. De Quaeſtore Aug. v. Suet. Aug. 65. Dio 54, 25. Caſſiod. ep. 4, 4. et l. 6. form. 5. Cf. Guther. de Offic. dom. Aug. 2, 18. Bud. clare *verteretur.* Bip. praeferunt *uterentur.*

Eorumque exemplo] Bud. *eademque ex.*

Longinquis provinciis adveniri] Divinabam, *haud veniri.* nec tamen ſententiae plene conſultum. Melius ſic: *quid mirum nec longinquis provinciis ſubvenire.* vel *provinciis adverti.* LIPS. Recepit *haud veniri* Pichena, quod in Flor. eſt *hadveniri.* Sed I. Gronovius id eſſe putat *non adveniri*, ut Grotius voluerat. Sed vide, an dici poſſit, *homines in urbem, vel Senatum non adveniunt.* Immo *veniunt* eſt verbum in ea re legitimum. Pro e Guelf. ed. pr. etc. *eſt.* vitioſe. non eſſe orationem directam, verbum *inſervirent* docet. ERN. Bud.

Coffutiano, maiore vi Marcellus, *summam Rempublicam agi*, clamitabat: *contumacia inferiorum lenitatem Imperitantis deminui. Nimium mites ad eam diem Patres, qui Thraseam desciscentem, qui generum eius, Helvidium Priscum, in iisdem furoribus, simul Paconium Agrippinum, paterni in Principes odii heredem, et Curtium Montanum, detestanda carmina factitantem eludere inpune sinerent. Requirere se in Senatu Consularem,* A. V. 820. A. C. 67.

Bud. *adveniri*. Acid. volebat *haud adveniri*. Hoc verbum compositum omnino usurpari, puta, ubi de longo itinere sermo, ex Cic. N. D. 3, 23. contra Ern. probat Hiller. Rac. 18. De re ipsa v. 12, 23. 11, 25. Mox Bud. *corripuere*.

Summam Remp. agi] Sic post Ryckium et I. Gron. (it. Mur. Acid.) edidi auctore MS. Flor. Cereri libri omnes *Reipubl.* quod non minus rectum est. V. 12, 5. ERN. Bud. *r. p.*

Helvid. Priscum] Cf. Plin. ep. 3, 11. 7, 19. 9, 13. Vide et infra H. 4, 5.

Paconium Agrippinum] Hic ille Agrippinus e Stoica domo, laudatus Epicteto et Arriano. Quorum verba ad hanc historiam dabo. Epicteti Electis (ap. Stob. Serm. 7. et in Opp. Epicteti ed. Schweigh. t. 3. fragm. 56.) Διὰ τοῦτο ἐπαινεῖν Ἀγριππῖνον ἔλεγον, ὅτι πλείστου ἄξιος ἀνὴρ γενόμενος, οὐδεπώποτε ἐπῄνεσεν ἑαυτόν, ἀλλ' εἰ καὶ ἄλλος τις αὐτὸν ἐπῄνει, ἠρυθρία. et statim: Καί ποτε μέλλοντι ἀριστήσειν αὐτῷ, ἐπέστησεν ὁ λέγων, ὅτι Φεύγειν αὐτὸν κελεύει Νέων. Καὶ ὃς ἔφη, Οὐκοῦν, εἶπεν, ἐν Ἀρικίᾳ ἀριστήσομεν. Arriani 1, 1. Ἀπηγγέλθη αὐτῷ, ὅτι κρίνη ἐν συγκλήτῳ. Ἀγαθῇ τύχῃ. Ἀλλ' ἦλθεν ἡ πέμπτη. (intelige *hora*, non *dies*, ut male in versione Lat.) Ταύτῃ δ' εἰώθει γυμνασάμενος ψυχρολουτρεῖν. Ἀπέλθωμεν καὶ γυμνασθῶμεν. Γυμνασαμένῳ λέγει τις αὐτῷ, Ἔλῃ, ὅτι κατακρίσεως. Φυγῇ, φησιν, ἢ θανάτου; Φυγῇ. Τὰ ὑπάρχοντα τί; Οὐκ ἀφῃρέθη. Εἰς Ἀρικίαν οὖν ἀπελθόντες ἀριστήσομεν. Tacito ista lucem dabunt, dum paullo inferius ait, *pulsum eum Italia*. Sed, cur Marcellus *paterni odii in Principes heredem* Agrippinum calumniatur? Propter patrem eius Paconium, qui maiestatis reus sub Tiberio periit. Eruo e Suetonii Tiber. 61. *Interrogatum eum a quodam nano, adstante mensae inter cepreas* (ita leg. non, *Capreas*) *cur Paconius maiestatis reus tamdiu viveret? statim quidem petulantiam linguae obsurgasse, ceterum post paucos dies scripsisse Senatui, ut de poena Paconii quamprimum statueret.* Ideo Tacitus mox: *Quid Agrippino obiectum, nisi tristem patris fortunam? quando et ille perinde innocens Tiberii saevitia concidisset.* LIPS. Bud. *Ragonium*. Sic et Puteol.

Curtium Montanum] Cuius mentio H. 4, 40. 42. LIPS.

Eludere sinerent] In animo videtur habuisse locum Cic. pro Mil. c. 12. *se posse eludere Reus. in istis suis cogitatis furoribus.* ERN.

Requirere se in Senatu] Ego nullum alium sensum hinc extrico,

A. V. 820. A. C. 67. *larem, in votis Sacerdotem, in iureiurando civem: nisi contra institutu et cerimonias maiorum, proditorem patriam et hostem Thrasea induisset. Denique ageret Senatorem, et Principis obtrectatores protegere solitus, veniret, censeret, quid corrigi aut mutari vellet: facilius perlaturos singula increpantem, quam nunc silentium perferrent omnia damnantis. Pacem illi per orbem terrae, an victorias sine damno exercituum, displicere? Ne hominem, bonis publicis maestum, et qui fora, theatra, templa pro solitudine haberet, qui minitaretur exsilium suum, ambitionis pravae compotem facerent. Non illi consulta haec, non Magistratus aut Romanam urbem videri. Abrumperet vitam ab ea civitate, cuius caritatem olim, nunc et adspectum exuis-*

29 *set.* Cum per haec atque talia Marcellus, ut erat torvus

trico, nisi quem edidit Pichena, ut *requirere se* dictum sit, pro *requisiturum se*, quod verba, *nisi induisset*, desiderant. Et supra notavimus, ubi futura non usitata satis sint, praesentia poni. At Freinsh. sic capit: si negaret, se esse proditorem et hostem, quaerere, cur in Senatum non veniret. Bona sententia, sed ea non in verbis, quaenam mihi licet adsequi. ERN. Tria, quae hic crimini dantur Thraseae, referuntur ad ea, quae ipsi obiecta c. 22. *Induere hostem* dicitur, ut mox *exuere caritatem*, et apud Lactant. de mort. persec. c. 9. contrario sensu *exuere socerum*. Cf. Cuperus ad h. l. Paullo ante pro *contra* Bip. posuere *contemnens*.

Agere Senatorem] Cod. Agr. *ageret*. Egregie. Nam diu absens male diceretur *agere Senatorem solitus*. Recte potius, *ageret*, *veniret*, *censeret*. Recepere Bip. Sequor.

Et Principis obtrectatores protegere solitus] Taciti manum fuisse censeo: *Denique agere Senatorem, ut Principis obtrectatores protegeret, solitus, veniret*, etc. GRON.

Quam nunc silentium perferrent] En calumniam! Viri boni silentio etiam apud Tyrannum peccant. Audi illa apud Senecam, Oedipo 523. sq. CR. *Tacere liceat. nulla libertas minor A Rege petitur.* OED. *saepe vel lingua magis Regi atque Regno multa libertas obest.* LIPS.

Pacem illi per orbem terrae] Huc procul dubio trahendi numi Neronis; de quibus post alios egit Eckhel in Doctr. NN. vet. vol. 6. p. 273. In eorum postica legitur PACE, P. R. TERRA. MARIQ. PARTA. IANVM. CLVSIT. item PACE. P. R. VBIQ. PARTA. IANVM. CLVSIT.

Ut erat torvus] Ita edidit Pichena e vestigiis MS. Flor. in quo *uteret*. Eam correctionem veram puto. Nec ceterae lectiones, ut Guelf. Agr. ed. pr. *vinceret*; Puteol. Beroald. et seqq. *inveheretur*, ullo modo coeunt

vus et minax, voce, vultu, oculis ardesceret: non illa nota et celebritate periculorum suetā iam Senatus maestitia, sed novus et altior pavor, manus et tela militum cernentibus. simul ipsius Thraseae venerabilis species obversabatur: et erant, qui *Helvidium quoque* miserarentur, *innoxiae adfinitatis poenas daturum. Quid Agrippino obiectum, nisi tristem patris fortunam; quando et ille, perinde innocens, Tiberii saevitia concidisset. Eninvero Montanum probae iuventae, neque famosi carminis, quia protulerit ingenium, extorrem agi.* Atque interim Ostorius Sabinus, Sorani adcusator, ingreditur, orditurque *de amicitia Rubellii Plauti, quodque Proconsulatum Asiae Soranus, pro claritate, sibi potius adcommodatum, quam* A. V. 820. A. C. 67. 30

coeunt cum verbo *ardesceret*; omninoque nullum aliud verbum, quod a *cum* pendeat, desideratur. Brevitatem orationis voluerunt explicare, qui *vinceret* vel *inveheretur* addidere. Sensus enim est: cum his atque talibus inveheretur, idque ea vehementia, ut ardor animi e vultu et oculis eluceret. MS. Bud. habuit *verteret*, quod vergit ad lectionem Flor. ERN. Bip. recepere *verteret*, et sumunt intransitive pro *verteretur* in *speciem torvi* etc. Mihi id nimis durum videtur, potiorque emendatio Pichenae. Sic noster etiam 1, 41. *ut erat recens dolore et ira.*

Celebritate periculorum] Cum Rhenano lego *crebritate*. LIPS. Nescio, quid *celebritate* ita offenderit viros doctos, quod exquisitius pro crebritate dici, hodie notissimum est: unde, cum omnes scripti et edd. ante Freinsh. habeant (nam non Lipsius recepit, ut putat Ryckius) id cum Ryckio restitui. Cicer. ep. 7, 2. *nos hic multitudine et celebritate iudiciorum, et novis legibus ita distinemur.* Vbi item Lambinus tentat *crebritate*. Mox Guelf. (et Bud.) *ulterior pavor* e sed in margine *altior*: quod Tacito dignius. ERN. Flor. Bud. Agr. *celebritate*. Lipsius quidem non recepit *crebritate*, ast in margine tamen adposuit. Mox Bud. *ulterior*.

Quia protulerit ingenium] Poeticam facultatem ostendisset. Suetonius *artem* dixit; Plinius iunior *studia sua proferre*. Acidalius *sed* addi volebat, quod est in MS. Agr. Mox idem Acidalius malebat *accusationem ingreditur* (ut 6, 4.) velut alioqui *ingreditur orditurque* idem forent. Immo *ingreditur* int. curiam, Senatum. Erat enim Eques modo, expectabatque foris, dum tempus esset. ERN. *Sed* non habet Bud. Idem mox *Torius*, ut c. 23.

Proconsul Asiae] Melius, *Proconsulatum*. LIPS. Recepit Pichena: putatque vulgatum inde natum, quod *Procos.* scriptum esset, ut in MS. Flor. ERN. Bud. *proconsul.*

Sed

A. V. 820. A C. 67. *quam ex utilitate communi egisset, alendo seditiones civitatum.* Vetera haec. sed recens et quod discrimini patris filiam connectebat, *quod pecuniam Magis dilargita esset.* Acciderat sane pietate Serviliae: id enim nomen puellae fuit: quae, caritate erga parentem, simul inprudentia aetatis, non tamen aliud consultaverat, quam de *incolumitate domus, et an placabilis Nero, an cognitio Senatus nihil atrox adferret.* Igitur accita est in Senatum, steteruntque diversi: ante tribunal Consulum, grandis aevo parens; contra filia, intra vicesimum aetatis annum, nuper marito, Annio Pollione, in exsilium pulso, viduata desolataque: ac ne patrem quidem intuens, cuius one-
31 raſſe pericula videbatur. Tum interrogante adcusatore, *an cultus dotales, an detractum cervici monile venum dedisset, quo pecuniam faciendis Magicis sacris contraheret?* primum strata humi, longoque fletu et silentio, post, altaria et aram complexa, *nullos*, inquit,

Sed recens, discriminis patris filiam connectebat] Ego ex Flor. codice (qui habet *et quot discrimini*) *τὸ quot*, ut supervacuum recidendum puto. Prorsus enim Taciti fuit: *Vetera haec, sed recens, et discrimini Patris filiam connectebat.* In duobus prioribus membris orationis intelligi voluit verbum substantivum. GRON. Pichena malebat *et quod*; Freinsh. *id quod.* In utroque incommodum, *τὸ quod* bis parum suaviter concurrere. Itaque magis placet Iac. Gron. *et quo.* ERN. Cod. Agr. *et quod.* bene. Recepere et Bip. Bud. *sed recens discrimen patris in filiam connectebat.* Lall. probat *et quo.*

Pecuniam Magis dilargita] Cape ad lucem historiae Scholiastis hanc notam, ad illud Iuvenal. 6, 552. — *faciet, quod defurat, ipse. Egnatium Philosophum significat, qui filiam Bareae Sorani, quam cum ipse ad Magicam descendisset, hortatus detulit Neroni.* Sed velim obiter corrigi: *quam, cum ipsius ad magicam descendisset hortatu, Neroni detulit.* LIPS. In ed. Hennini legitur: *ipse ad Magicam descendam esset hortatus.*

In exsilium pulso] Nuper inter coniuratos. LIPS. Cf. 15, 71.

Altaria et aram complexa] Vtrum aram Victoriae intelligit, quae ante curiam? an altaria et aram Veneris Genetricis, in cuius templo nunc Senatus? LIPS. Hoc verum. Similiter ista iungit Plinius Paneg. c. 1. *inter aras et altaria:* sermo autem de templo Iovis Capitolini. ERN. Altaria et aram hic pro eodem usurpari monet Minutolus de templis sp. Sallengre t. 1. p. 111. neque huc facere quicquam discrimen, quod

quit, *impios Deos, nullas devotiones, nec aliud infelicibus precibus invocavi, quam ut hunc optimum patrem tu, Caesar, et vos, Patres, servaretis incolumem. Sic gemmas et vestes et dignitatis insignia dedi, quomodo, si sanguinem et vitam popoſciſſent. Viderint isti, antehac mihi ignoti, quo nomine sint, quas artes exerceant: nulla mihi Principis mentio, nisi inter Numina fuit. Nescit tamen miserrimus pater: et, si crimen est, sola deliqui.* Loquentis adhuc verba excipit Soranus pro- 32
clamatque: *non illam in provinciam secum profectam, non Planto per aetatem noſci potuisse: non criminibus mariti connexam: nimiae tantum pietatis ream separarent, atque ipse quamcumque sortem subiret.* Simul in amplexus occurrentis filiae ruebat, nisi interiecti lictores utrisque obstitissent. Mox datus testibus locus: et, quantum misericordiae saevitia adcusationis permoverat, tantum irae P. Egnatius testis concivit. Cliens hic Sorani, et tunc emptus ad opprimendum amicum, auctoritatem Stoicae sectae praeferebat, habitu et ore ad exprimendam imaginem honesti exercitus, ceterum

A. V. 820. A. C. 67.

quod notat Serv. ad Virg. Aen. 6, 124.

Tu, Caesar, et vos, Patres] Copula abest a Flor. (Agr.) et ed. pr. Quia est narrantis oratio, copulam non reiiciam. ERN. Bud habet.

Separarent, atque ipse] Sic MSS. Flor. Agr. ed. pr. *Atque* etiam est in Guelf. sed *ipse* excidit. (Sic et in Bud.) Ceteri omnes *separarent a se*. Illud haud dubie melius, et iam Ryckio Gronovioque receptum. Sensus est: separarent modo caussam filiae a sua: tum se facile ac libenter omnes poenas toleraturum. Observanda elegantia in *atque*, ut in illo archimimi ap. Suet. Vesp. 19. *centum sibi sestertia darent, ac se vel in Tiberim proiicerent.* ERN.

Quantum misericordiae] Praeclare libri. Vulgo *quantum nunc*. errore ex concisa ratione scribendi, *mīae*. Ingenio suo pridem hanc correctionem vindicaverat Faernus. nec invideo ego, nec culpo. LIPS. Idem in libris reperere Vertranius (in Vatic.) Vrsinus. Sic plane et edit. pr. Et in Guelf. in marg. additum fuit, sed erasum, ut tamen adhuc assequi oculis liceat. ERN. Bud. *nunc*.

Honesti et exerciti] Suadeo scribas, *honesti exercitus*, ex sententiae ductu. LIPS. Recepit Pichena eumque secuti omnes, contra libros. Sed veterem lectionem defendit Gronovius Obs. 2, 4. p. 234. et explicat, cuius is habitus, ea frons, quae praeferat imaginem hominis honesti et

A. V. 820 A. C. 67. rum animo perfidiosus, subdolus, avaritiam ac libidinem occultans. Quae postquam pecunia recluſa sunt, dedit exemplum praecavendi, quomodo fraudibus involutos aut flagitiis commaculatos, sic specie
33 bonarum artium falsos et amicitiae fallaces. Idem tamen dies et honestum exemplum tulit Cassii Asclepiodoti; qui, magnitudine opum praecipuus inter Bithynos, quo obsequio florentem Soranum celebraverat, labentem non deseruit: exutusque omnibus fortunis et in exsilium actus; aequitate Deum erga bona malaque documenta. Thraseae Soranoque et Serviliae

et firmi atque exerciti philosophi. eamque rationem adversus Ryckium, temere cod. Flor. auctoritate nisum, defendit late Iac. Gronovius. Mihi tamen ne sic quidem persuasum est, ut Lipsii correctionem repudiem, quam et neuter Gronovius ausus est e textu eiicere. Durius mihi videtur dictum: *auctoritatem Stoicae sectae praeferebat ore et habitu ad exprimendam imaginem b. et e.* nec ullo modo concoquo *os et habitum ad exprimendum aliquid*, pro *exprimente*. Cur non potius dixisset *ore et habitu exprimens imaginem honesti et exerciti*: quod erat in promtu. Nunc clarum est, ut opinor, voluisse alio modo dicere, quod 15, 45. dixerat: *Graeca doctrina ore tenus exercitus, animum bonis artibus non induerat*. Huic simillimum est, *ore et habitu exercitus ad exprimendam imaginem honesti, ceterum animo perfidiosus etc.* Non hoc simplicius, ac melius est, quam illud, quod sine argutiis defendi et explicari non potest? *Imago honesti* dicitur, ut apud Ciceronem saepe *species*, *simulacrum honesti*, *virtutis*. Mox copulam *et* ante *subdolus* delevi, auctoribus codd. Flor. Guelf. ERN. (Sic et Bud.) Lipsii coniecturam firmat cod. Agr. Bip. in subsidium advocant 15, 45. *Graeca doctrina ore tenus exercitus*. Dudum probarat Faernus. De re ipsa v. et H. 4, 10. Sic et Iuven. 3, 115. *Stoicus occidit Baream, delator amicum*.

Cassii Asclepiodoti] Xiphilino 62, 26. dicitur *Cassius Asclepiodotus* Nicaenus, et a Galba *ab* exsilio revocatus narratur.

Labentem non deseruit] Cod. Agr. et Reg. *labantem*, unde edidere Ryckius, Lallemanus et Brot. *Labentem* verum est, quod bene opponitur *florenti*, non *labantem*. Sic *domus labens* ap. Virgilium i. e. ruens ad interitum. ERN. Bud. *labentem*.

Aequitate Deum erga] Depravatio. quam adnoto, non tollo. Nisi placet eum Ἐπεκουρίζειν, et dicere, Deos haec iisdem oculis adspexisse, aequos bonis malisque exemplis et sine cura nostri. LIPS. Quicquid dicant, Ἐπεκουρίζειν Tacitus, aut patitur sensus, qui pios etiam et Divinae providentiae adsertores saepe turbarunt, cum viderent scelus praemia, virtutem supplicia sequi. *Aequitatem* vocat indifferenter aliquid ferre, nihil ad id commoveri. Vt Cicero Agrar. 1, 5. *Quantum tibi agri vendet, ut alios omittam, se-*

cer

liae datur mortis arbitrium. Helvidius et Paconius Italia depelluntur. Montanus patri conceſſus eſt, praedicto, ne in Republica haberetur. Adcuſatoribus, Eprio et Coſſutiano, quinquagies ſeſtertium ſingulis; Oſtorio duodecies et Quaeſtoria inſignia tribuuntur. Tum ad Thraſeam, in hortis agentem, Quaeſtor Conſulis miſſus veſperaſcente iam die. Inluſtrium virorum feminarumque coetus frequentes egerat, maxime intentus Demetrio, Cynicae inſtitutionis doctori: cum quo, ut

A. V. 820. A. C. 67. 34

aeer tuus? et (ſi ego eius aequitatem animi novi) non inuitus. Adde Obſerv. 17. GRON. Recte. Et eſt ſimilis ſententia ſupra 14, 12. ERN. Ab Epicureismi labe liberant noſtrum Bip. itemque Hiller. Rac. 14. Sed Gronovius ipſe animadvertit, quos ſenſus occaſione rerum heic geſtarum iſte ſit paſſus.

Paconius] Ita hic Bud. et Puteol.

Praedicto, ne in Rep.] Accipio, ut Romae quidem eſſe ei liceret, ſed procul ab honore omni et publicis muneribus, vitam ageret privatam. LIPS. Formulam *patri conceſſus eſt*, pro in patris gratiam veniam accepit, illuſtravere alii. V. Clav. Cic. in h. v. ERN. Ab interpretatione Lipſii recedit P. Faber de Magg. Rom. c. 1. ap. Sallengre t. 3. p. 1181. Scil. Montano praeceptum, ne filium haberet in urbe, ſed rus relegaret. Sic Rempublicam eſſe Romam urbem, ut ap. Vell. 2, 45. ubi M. Cato a Republica (i. e. urbe) relegatur et in Cyprum Quaeſtor cum iure Praetorio mittitur; itemque ap. Sall. Cat. 19. ubi Piſo Quaeſtor pro Praetore miſſus dicitur in Hiſpaniam cit. ut a Republica procul abeſſet.

Quaeſtor Conſulis miſſus] Conſulum ergo proprius alquis Quaeſtor? Apparet e Dione: qui in actis anni 716. ſcribit, *Ap. Claudium et C. Norbanum Conſules, primos binos Quaeſtores habuiſſe.* Si id non ſit, ſcribam, *Quaeſtor Conſuli miſſus*, id eſſet, a Conſule miſſus. Quod fieri ſolere obſervamus in iis, qui damnati a Senatu. Nam Conſul, eius caput: adminiſter autem Conſulis, Quaeſtor. Dio 58, 4. de Geminio Rufo: Καὶ μαθὼν τὰν ταμίαν ἐπὶ δικαιώσει αὐτοῦ παρόντα, αὐτός τε ἑαυτὸν ἔσφαξε, καὶ ἐκείνῳ δείξας τὸ τραῦμα, Ἀπάγγελον, ἔφη, τῇ γερουσίᾳ, ὅτι ἀνὴρ οὕτως ἀποθνήσκει. LIPS.

Demetrio, Cynicae inſtitutionis] Quae ſecta revera a Stoica tunica tantum, diſtat. id eſt, quod nudius et inverecundius Cynici, quae velant et tegunt leviter Stoici. Demetrii huius laus apud Philoſtratum 4, 25. de vita Apollonii, Senecam de Benef. 7, 8. cuius verba: *Paullo ante Demetrium vetuli, quem mihi videtur verum natura noſtris temporibus tuliſſe, ut oſtenderet, nec illum a nobis corrumpi, nec nos* (omnino ſcribo, *et nos*. ita enim concludit, *ne aut exemplum ſaeculo, aut convicium deeſſet*) *ab illo corripi poſſe. Virum exactae*

A. V. 820. A. C. 67. ut coniectare erat intentione vultus et auditis, si qua clarius proloquebantur, de natura animae et dissociatione spiritus corporisque inquirebat. donec advenit Domitius Caecilianus, ex intimis amicis, et ei, *quid* Senatus censuisset, exposuit. Igitur flentes queritantes

(*licet neget ipse*) *sapientiae, firmaeque in his, quae praeposuit, constantiae.* Et Epist. 63. (62.) *Democritum virorum optimum mecum circumfero, et relictis conchyliatis cum illo seminudo loquor, illum admiror.* Vox eius magni animi ad Neronem, ὀπαλεῖς μοι θάνατον· σοὶ δ' ἡ φύσις, apud Arrianum I, 25. LIPS.

Et auditu, si qua] MSS. Flor. Agr. (Bud.) ed. pr. *auditis*. Eodem vergit Guelf. *auditus*. Praefert I. Gron. Suspicio tamen esse potest, τὸ s adhaesisse e sequente *si*, atque inde *auditis* et *auditus* natum. ERN. *Auditis* probat Lallem. Recepi cum Bipont.

Igitur flentes queritantesque] Omnes scripti et edd. vett. *querentes*, nisi quod nonnulli, ut ed. pr. MS. Agr. *querentes. Quiritantes* coniectura est Rhenani, quam nec ipse recipere ausus est, recepta post tacite a Lipsio, ut opinor, et ad ceteras edd. propagata. Non ignoro, dubitari a doctis viris de verbo *queritandi*, et librarios subinde hoc verbum dedisse, ubi alii rectius alterum, ut apud Livium 39, 8. 10. 40, 9. quibus in locis vid. Drakenb. Diligentissime omnium de hoc verbo egit Schwarzius ad Plinii Paneg. c. 29. ubi omnes scripti, praeter unum Salisburgensem, habent *queritantibus sociis*, et edd. veteres omnes, recentiores a Livineio inde *quiritantibus*, sine librorum vett. auctoritate. Is autem ita decernit: usum hic magis spectandum, quam analogiam, quae sane ferat *queritare*: in ista varietate librorum tutius scribi ubique *quiritare*, donec e poeta exemplum proferatur, ubi e quantitate syllabae secundae de vera scriptura indicari possit: denique verbo *quiritandi* adhaesisse notionem *querendi*, et pro hoc dictum accipi posse. Bene. Interim omnibus in locis, v. c. Livii, ubi libri variant, intelligitur non merus questus, ut h. l. sed qui cum clamore coniunctus fit, et cum imploratione auxilii. In illo ipso loco Plinii *quiritantibus sociis* non est simpliciter *querentibus sociis*, (quamquam saepe apud Ciceronem et Livium *queri socii* dicuntur, hoc est, iniurias ad Senatum Populumque deferre) sed *fidem Pop. Rom. implorantibus*, quod ipsum saepe apud Ciceronem dicuntur facere, item, confugere ad fidem S. P. Q. R. Atqui talis imploratio fidei et auxilii h. l. intelligi non potest, nisi forte, quae usitata illa formula fiat, *prob! Deum atque hominum fidem!* Deinde, si nullum illud verbum est, qui fit, ut librarii tam multi, tam saepe variisque in locis dederint. Nam alienum verbum substitui frequentissimum, sed verbum tamen. Denique in aliis locis variant tamen MSS. et vett. edd. at hic consentiunt. Igitur, etsi non definire audeo, *queritare* esse verbum probum, tamen scripturam MSS. et edd. veterum malui dare, quam meram coniecturam; facile interim passurus, si quis Tacitum *quiritan-*

tes

tesque, qui aderant, *facessere propere* Thrasea, *neu pericula sua miscerent cum sorte damnati*, hortatur. Arriamque, tentantem mariti suprema et exemplum Arriae matris sequi, monet, *retinere vitam filiaeque communi subsidium unicum non adimere.* Tum progressus in porticum, illic a Quaestore reperitur, laetitiae propior, quia Helvidium, generum suum, Italia tantum arceri cognoverat. Accepto dehinc Senatus consulto, Helvidium et Demetrium in cubiculum inducit: porrectisque utriusque brachii venis, postquam cruorem effudit, humum A. V. 820. A. C. 67. 35

Xxx 2

ter scripsisse malit, a quo ipse non valde abhorreo. ERN. Ap. Plin. ep. 6, 20. *infantium quevitatus.*

Facessere] Heins. mallet *facesserent.* Tum cod. Agr. *miscerent*, quod et Heins. probat, et Bip. admisere, non male. Bud. *miscere.*

Exemplum Arriae matris sequi] Arria mater uxor fuit Caecinae Paeti, qui in partibus Scriboniani contra Claudium. Ideo ad mortem actus. Sed praeivit uxor, aeterno et inaudito exemplo, semet feriendo: extractumque pugionem marito porrigendo cum voce, *Paete non dolet.* Plinium lege ep. 3, 16. ad Nepotem. Martialis de hac heroina 1, 14. *Casta suo gladium cum traderet Arria Paeto, Quem de visceribus traxerat ipsa suis: Si qua fides, Vulnus quod feci non dolet, inquit: Sed quod tu facies, hoc mihi, Paete, dolet.* In Zonara 11, 9. et Dione 60, 16. eadem narratio. Sed corrupte verba Graeca, *καὶ οὐκ ἀλγῶ*: et in puerili mendo Xylander, *puer, non dolet.* Scribe: *Παῖτε, οὐκ ἀλγῶ.* Hanc Arriam Scholiastes in vita Persii notat fuisse poetae illi cognatam. *Ipse Persius*, inquit, *decem fere annis summe dilectus apud Thrasteam est, ita ut peregrinaretur quoque cum eo aliquando, cognatam eius Arriam uxorem habente.* Quid est autem, diligi apud Thraseam? Soloecus sermo. MS. Vulcanii, *apethithrasea.* Facile correctu, *a Paeto Thrasea.* Commentarii autem huius, parum adhuc pervulgati, auctoritate saepe nitor. quis carpet? doctus ille, probus: immo in pleraque parte et probi. Vtinam hodie sic commentemur! Debemus eum P. Pithoeo IC. viro doctrinae, iudicii, vitae directae. LIPS. Artificum quoque manus exercuisse putatur egregium id Arriae maioris facinus. Extat Romae in hortis Ludovisiis par signorum e marmore, ipsam cum Paeto repraesentans, ut videtur, licet alii ad Pyramum et Thisben referant. V. Perrier segm. nobil. stat. n. 32.

Porrectisque u. b. venis] Sic libri, nisi quod (cod. Agr. et) ed. pr. *productisque*: unde possis coniicere *perruptisque.* Sed vulgatum verum puto: nec video, cur displiceat Acidalio et Freinshemio. Copula a Pichena addita est et in (Bud. et) Guelf. ed. pr. Mox ed. pr. *fudit*, Guelf. *effundit*: quod non adeo displicet. nam haec fecit et dixit, dum cruor effunditur. Idem liber mox *super adspergens*, item *expedint*, ut Flor. (Bud.) edd.

A. V. 820. A. C. 67. humum ſuper ſpargens, propius vocato Quaeſtore, *Libemus*, inquit, IOVI LIBERATORI. *Spectа inveni. at omen quidem Dii prohibeant; ceterum in ea tempora natus es, quibus firmare animum expediat conſtantibus exemplis.* Poſt, lentitudine exitus graves cruciatus adferente, obverſis in Demetrium *

edd. pr. Puteol. Beroaldi ſqq. irrepſit deinde *expedit*. Pichena vetus reſtituit. ERN. Bud. *ſuperſpergens*. tum *libamus*.

Obverſi in Demetrium] Multa et libro huic et Neronianae hiſtoriae deeſſe, clarum, Duo anni dicendi ſuperſunt, in quibus de adventu Teridatis, de conjuratione Viniciana, de motu Vindicis, aliaque, digna quae a magno auctore tradita legeremus, ſi Fatis ita viſum fuiſſet. LIPS.

FINIS TOMI PRIMI.

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

U. C. BERKELEY LIBRARIES
C046304674
136772